DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Pangea Kitaplığı

Derleyen: Sibel Özbudun

Latin Amerika: İSYAN HEP VARDI!

KALDIRAÇ yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Latin Amerika:
İsyan Hep Vardı!

Kaldıraç Yayınevi
Pangea Kitaplığı - 1

Derleyen: Sibel ÖZBUDUN

ISBN 978-605-88994-1-4
1. Baskı: İstanbul, 2009

Kapak Tasarım:
İlknur KAVLAK

Baskı Öncesi Hazırlık:
Ülkü GÜNDOĞDU

Baskı ve Cilt: Kayhan Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
D Blok 155 Topkapı/İSTANBUL

Kaldıraç Yayınevi
Hüseyinağa Mah. Topçekenler Sk. No: 18/1
Beyoğlu/İSTANBUL
Tel&Fax: 0 212 251 68 61
www.kaldiracyayinevi.com.tr
kaldiracdergi@gmail.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Derleyen: SİBEL ÖZBUDUN

FRANCISCO JAVIER ANGULO - CANAN ATEŞ -
ALFONSO CANO - TEMEL DEMİRER -
GUSTAVO ESTEVA - NURIA HOMEDES -
JAMES PETRAS - SONIA DÁVİLA POBLETE -
IGNACIO RAMONET - RICK ROZOFF -
EMİR SADER - ANTONIO UGALDE

latin amerika: isyan hep vardı!

KOLOMBİYA DAĞLARININ İSYANCI ÖNDERİ
MANUEL MARULANDA VELEZ'İN
ANISINA, SAYGIYLA...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

İsyan Hep Vardı! Zafere Kadar da Sürecek!.....07

En Zayıf Halka?/ Emir SADER.....13
Simón Bolívar('ın Anlattığı)/ Sibel ÖZBUDUN.....41
"Vardık, Varız, Varolacağız!" ya da Bir "Yokedilemeyiş" Öyküsü/ Sibel ÖZBUDUN.....49
Latin Amerika: Olup da Bitmeyenin Olanak ve Olasılıkları/ Temel DEMİRER.....102
Artık Yeter! = Başkaldıran Latin Amerika/ Temel DEMİRER..133
Latin Amerika'da İnşa Hâlinde Bir Dinamik: "Yeni Toplumsal Hareketler"/ Sibel ÖZBUDUN.....196
Latin Amerika'da "Kurtuluş Teolojisi" ve Toplumsal Mücadele(ler)/ Temel DEMİRER.....211
Neo-liberalizm ve Su/ Sonia Dávila POBLETE.....270
Latin Amerika'da Sağlık Reformları Neden Başarısız Oldu?/ Nuria HOMEDES-Antonio UGALDE.....280
Köylülüğe Elveda mı, Köylülerin Dönüşü mü?/ Gustavo ESTEVA ve Dostları.....295
Oaxaca'da Neler Oluyor?/ Sibel ÖZBUDUN.....303
Alt Üstlüğün Meksika'sı/ Sibel ÖZBUDUN-Temel DEMİRER.....310
Venezüella'da Si'nin Zaferi/ Canan ATEŞ.....348
Sandinist Nikaragua'da Ortega Trajedisi/ Temel DEMİRER.....354
Che'den Korkun, O Şimdi Her Yerde!/ Sibel ÖZBUDUN.....401

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hasta Siempre Comandante.....413
"El Commandante" Fidel Castro/
Sibel ÖZBUDUN-Temel DEMİRER.....418
Devrimin "Yeşil Timsah"ı: Küba.../ Temel DEMİRER.....460
Castro'nun Yokluğu Küba'daki Süreci Tersine Döndürmez/
Ignacio RAMONET.....501
Bir "Yeniden Doğuş" Öyküsü: Latin Amerika Yerlileri/
Sibel ÖZBUDUN.....503
Latin Amerika: "Dün"ünden, "Bugün"üne/ Temel DEMİRER..512
ABD Savaş Planlarını Latin Amerika'ya Odaklaştırıyor!
ABD Ordusu: Irak'tan Sonra Latin Amerika'ya.../
Rick ROZOFF.....598
Honduras Deneyimi İlerici Hükümetlerin Silahlı Halk Milislerini
Örgütlemelerinin Gereğini Gösterdi/
Francisco Javier ANGULO.....618
Obama'nın Eski Güce Dönüş Stratejisi: Honduras, İran, Pakistan,
Afganistan (ve Boomerang Etkisi)/ James PETRAS.....621
ABD, İlişkisini Kesmedikçe ve Yardımı Geri Çekmedikçe
Honduras'taki Darbeci Katliamcılar Yerlerini
Terk Etmeyecekler!/ James PETRAS.....633
Latin Amerikalı İlerici Hükümetlerin Emperyalizm Karşısındaki
Tek Alternatifi Halkların Tarafında Yer Almaktır/
Canan ATEŞ.....636
Kolombiya'nın Geleceği, Tüm Latin Amerika'nın Kaderini
Belirleyecektir.../ Canan ATEŞ.....643
FARC-EP Lideri Alfonso Cano:
FARC'a Karşı Savaş Uribe'ye Büyük Geldi!.....651
Kıtasal Bolívarcı Hareketin Kuruluş Kongresine Çağrı.....655

Abstract/ Contents.....659

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İSYAN HEP VARDI!
ZAFERE KADAR DA SÜRECEK!

"Ölümümüze sebep olabilen
büyük şeyler cesaret veriyor."[1]

Güneyindeki Ateş Adaları'ndan Meksika'nın kuzeyine dek uzanan Latin Amerika kesintisiz bir başkaldırı coğrafyasıdır. Tam da bunun için, başkaldıran herkesin yüzü oralara dönüktür...

Oralar dendiğinde akla gelen Simón Bolívar (ve anlattığı)'dır...

"Vardık, varız, varolacağız!" diye haykıran, "yok edilemeyen" yerli mücadelesidir...

Hasılı olup da bitmeyen, tüketilemeyen "Artık Yeter!" şiarıyla haykıran isyandır...

İnsan(lık)ın toplumsal mücadele(ler) tarihine zengin deneyimler sunan Latin Amerika'da "kurtuluş teolojisi"nden köylülere; Chiapas'daki Zapatistalar'dan Oaxaca'da barikatlarını kuran altüstlüğün Meksika'sına; Sandinist Nikaragua'nın öğretici "trajedisi"ne; Devrimin "Yeşil Timsah"ı Küba'dan "post-Castro" sürece; Venezüella'daki Chávez'den Morales'in Bolivya'sına ya da köylülerin toprakları işgal ettiği "Ekvador'a veya FARC'ın Kolombiyası'na ve ötekilere dek Latin Amerika bir "yeniden doğuş" öyküsünü yaşıyor/yaratıyor...

Olanlar, insan(lık) için müthiş bir deney, bir laboratuvar...

Nakli bir şematizmle sınırlanarak kopya çekmeden, yüzümüzü oralara çevirmeli ve kafa yormalıyız...

---

1 John Berger, A'dan X'e John Berger Tarafından Kurtarılmış Mektuplar, Metis Yay., Eylül 2008, s. 75.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Oralar "El Commandante" Fidel Castro'nun, yoldaşı Che'nin mücadelesiyle bugünlere taşınmış tarihtir; ve "Hasta Siempre Comandante" kararlılığıyla yaratılan bu tarih boşa yaşanmamıştır...

Dünden bugüne uzanarak, geleceğimizi biçimlendirip, yolumuzu açan bu tarih, herkes gibi bizi de heyecanlandırmaktadır.

Tıpkı Nihat Behram'ın dizelerindeki gibi: "Hiçbir şey heyecanlandırmadı beni/ ayaklanıp/ acısının hesabını soran/ halktan daha fazla; bir roman ya da bir filmin/ arasında bile ansızın/ çıkıverirse karşıma/ böylesine bir başkaldırı sahnesi:/ ne hekimlik kaygılar, ne hâkimin yargısı,/ Che'nin sesi bilenir ıslığımda,/ ince mi ince, derin mi derin, insan mı insan,/ adları kardeşlerimin:/ Spartakus, Rosa Luxemburg, Lenin..."[2]

Hayır, hayır bunlardan böylesine heyecanlanıyoruz diye; Chávez'in her yaptığının, "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" söyleminin, Kolombiya'da FARC'a yönelik politikasının "doğru olduğunu" falan düşünmüyoruz... Ya da Ekvador'da Rafael Correa'nın, Uruguay'da Lugo'nun "merkezci" politikalarının zaaflarını... Veya Brezilya'da Lula'nın, Şili'de Bachelet'in, Nikaragua'da Ortega'nın neleri, nasıl "deforme" ettiğini "es" geçmiyoruz...

Bizi heyecanlandıran tabandan tavana yükselen devrimci basınçtır; yoksulların öfkesi, itirazıdır; biz tarihi bunların yani "sıradan"/sokaktaki insanların yaptığına inandığımız için Latin Amerika'da olanlara büyük değer biçiyoruz...

Biliyoruz; "Bunlar, milliyetçi çıkışlardır" diyenler de var!

Ancak Ellen Meiksins Wood'un şu uyarısı göz ardı edilmesin: "Tüm anti-emperyalist mücadelelerin milliyetçi bir biçime sahip olduğunu söylemek bence pek doğru değil. Latin Amerika ve başka yerlerde görülen toplumsal hareketler var; bunlar sınıfsal eşitsizliğe, işçilerin sömürülmesine ve insanların kapitalist ekonomi tarafından marjinalleştirilmesine karşı örgütleniyor."[3]

Toptancılığı bir kenara bırakıp, Latin Amerika'yı Che'nin gözüyle/ beyniyle bir kez daha kavramakta yarar var.

---

2 Nihat Behram, Tanımlar, Everest Yay., 2008.

3 Ellen Meiksins Wood, "Artık Post-Marksizm Diye Bir Şey Kalmadı", Mesele, No: 18, Haziran 2008, s. 30.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hatırlayın General Sandino'nun torunu Carlos Fonseca Amador'un, "Tarihte ilk kez Latin Amerika ve Afrika'da dünyanın her yerindeki emperyalist tahakküm harcının dökülmeye başladığı hissediliyor," dediği anti-emperyalist yükselişten bugünlere ABD emperyalizmi ne kadar yıkıp/yıktıysa, o kadar da mevzi kaybetti...

Kim Bolivya'da Che'nin "boşuna öldüğü"nden söz edecek kadar şapşal, şaşkın olabilir... Che, bugün Bolivya'da Morales'le ayaklanan yerlilerle intikamını alıyor; bunun içindir ki, Che şimdi her yerdedir...

Bir isyandır, gelecektir, devrimdir...

Gerçekten de Che Guevara ile ilgili 16 eseri olan Kübalı yazar Frolian Gonzalez'in ifadesiyle, "Bizim için Che kendini başkasının yerine koyabilme, empati anlamına geliyor. Adaletsizliğe karşı savaşmak, kendisini öne çıkarmadan herşeyi kollektivizm içinde çözmektir."[4]

Evet, "Yaratmamız gereken XXI. yüzyılın insanıdır," diye haykıran Che Guevara, XXI. yüzyıl insan(lar)ına "başka bir dünyanın mümkün" olduğunu Latin Amerika'daki mücadeleler ile herkese bir kez daha anlatmaktadır.

Kapitalizmin "tüketen, rekabeti"yle karşımıza dikilen insanımsı mahluklara inat, bizlere insanın ne ve nasıl olması gerektiğini anlatan kardeşleri, Che'nin hayalinin peşinde koşarken eşitlikçi-özgürlük tahayyülünü de canlandırmaktadırlar...

Yani Che'nin kardeşleri tükenişe; kapitalist sürdürülemezliğe karşı çıkarlarken; yaşanan küresel (kapitalist) krizde somutlanan dibe vuruşla yeniden tarihin sahnesine çıkacak "XXI. yüzyıl insanı"nın devrimi yeniden insan(lık)ın gündem maddesi kılacağını anlatıyorlar hepimize...

Bu koordinatlarda Ertuğrul Kürkçü'nün ifadesiyle, "... 'Che' kendi çağında neredeyse bir tür 'komünist' dogma hâlini almış olan 'aşamalı devrim' -'önce milli ve demokratik, sonra sosyalist'- şablonuna karşılık Marksist geleneğin 1848 devrimlerinden çıkarken kurduğu 'kesintisiz devrim' yaklaşımını da ihya ediyordu. Geleneksel Komünist partilerin (KP) 'demokratik' ve 'antiemperyalist' itti-

4 Gamze Erbil, "Bizi Nâzım'la Che Tanıştırdı", Cumhuriyet Hafta Sonu, 15 Kasım 2008, s. 3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

faklar dolayımıyla, 'milli burjuvazilerin desteğini alarak önce demokratik bir devrim gerçekleştirme, daha sonra sosyalizme yönelme' stratejilerine 'Che' şöyle karşılık vermişti Tricontinental'e mesajında: '...Yerel burjuvaziler emperyalizme karşı koyacak güçlerini -eğer hiç var olmuşsa- bütünüyle tüketmişlerdir... Yapılacak başka bir şey yok, ya sosyalist devrim [yapacağız] ya da bir devrim karikatürü...'

Bu çağrının peşinde giden yüz binlerce insanın çabaları emperyalizmi 'bir dünya sistemi' olmaktan çıkarmaya yetmedi. 1970'ler ve 80'ler bazı kısmi zaferlere karşın 'Che'nin yolunu izleyenleri program hedeflerine ulaştırmadı. Aralarında arkadaşlarımızın da olduğu farklı halklardan pek çok devrimci İran'da, Filistin'de, Oman'da, Sri Lanka'da, Bolivya'da, Venezüella'da, Uruguay'da, Paraguay'da, İspanya'da, Bask'ta, dünyanın bütün kıtalarında, Dorfman'ın deyimiyle 'kendilerini bekleyen kurşunlar'la, darağaçlarıyla buluştular, işkencehanelerde, sorgu merkezlerinde azap çektiler, cezaevlerinde uzun esaret yılları geçirdiler... Her yerde Amerikan harp doktrinleriyle yetişmiş generallerin çizmeleri, genç kadın ve erkek devrimcilerin, emekçilerin, yoksulların bedenleri üzerinde tepindi...

Ama tarihin cilvesine bakın: 41 yıl sonra yalnızca Bolivya'dakiler değil, Arjantin'dekiler, Şili'dekiler, Brezilya'dakiler, Venezüella'dakiler, Uruguay'dakiler, Paraguay'dakiler, Peru'dakiler ve diğerleri, Latin Amerika'nın, Akdeniz'in, Asya'nın bütün askeri diktatörleri ve oligarkları da gittiler- cehenneme ya da hapisaneye...

Vallegrande morgunda 'Che'nin cansız bedeni başında onu delik deşik eden mermilerin izlerini parmağıyla gösteren Bolivyalı subayların esamisi okunmuyor artık ama 'Che' şimdi her yerde, Alberto Korda'nın 1960'ta çektiği bereli fotoğrafı her yerden bize bakıyor..."[5]

Che'yi görüyor musunuz? Che'nin bakışlarıyla anlattığını kavrıyor musunuz? Dünyayı değiştirmeye hazır mısınız?

Tüm bu soru(n)lar yanıtı bekliyor; hem de John Berger'in, "Her şeyi hatırlamamız gereken bu günle, her şeye sahip olduğu-

5 Ertuğrul Kürkçü, "Devrimin Yüzü: 'Che'...", Radikal İki, 12 Ekim 2008, s. 3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

muz için her şeyi unutabileceğimiz o gün arasındaki zaman"[6] diye ifade ettiği kapsamda...

Malum ya; "Tarih bize çeşitli biçemlerde gelir, tarihi bilmedikçe günümüzü de anlayamayız," der Theo Angelopoulos... Tarih geliyor...

Yeniden, yenilenerek Sierra Maestra'dan Dersim'e; Rio de Janerio'nun favelalarından gecekondularımıza; Latin Amerika'nın yerlilerinden Kürtler'e her şeyi yeniden biçimlendirecek tarih geliyor...

Che'nin ayak seslerini duyuyor musunuz? Kapınızı yeniden çalan Deniz'in, Mahir'in, İbo'nun siluetini görüyor musunuz?

Onlar gelen -kaçınılmaz- geleceği işaret ederek, "Uzaktaki su yakındaki ateşi söndürmez," diyen Çin Atasözünü anımsatıyorlar; bize, size, hepimize...

Sibel Özbudun-Temel Demirer

9 Aralık 2008 18:22:01, Ankara

6 John Berger, A'dan X'e John Berger Tarafından Kurtarılmış Mektuplar, Metis Yay., Eylül 2008, s. 172.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EN ZAYIF HALKA?[1]

EMİR SADER

LATİN AMERİKA'DA NEO-LİBERALİZM

Yeni yüzyıl Latin Amerika'da şaşırtıcı bir başlangıç yaptı. İlk kez burada -Şili ve Bolivya- uygulanan neo-liberalizm için ayrıcalıklı bir alan olan kıta, hızlı bir biçimde yalnızca neo-liberalizme karşı bir direniş değil, onun alternatiflerinin inşası için de önde gelen bir arenaya dönüştü. Madalyonun iki yüzü: tam da neo-liberal deneylerin laboratuarı olduğu içindir ki, Latin Amerika artık onun sonuçlarıyla baş etmek zorunda. 1990'lar ve 2000'ler birbiriyle taban tabana zıt iki onyıl oldu. 90'lar boyunca, neo-liberal model - Küba dışında- kıtanın hemen her ülkesine çeşitli ölçülerde dayatıldı. İlk Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşmasını (NAFTA) imzalamak üzere Rio Grande'yi kat etmeyen Clinton, uzun olmayan bir süre sonra, yeni modelin ilk krizi Meksika'da patlak verdiğinde Washington'dan bir süper-istikrazı onaylamak zorunda kaldı. ABD bunun ardından, serbest ticaret politikalarının kesintisiz bir uzantısı olarak yarıküre ölçeğinde bir Amerikalar Serbest Ticaret Bölgesi'ni (FTAA) dayatmayı sürdürdü.

2000'de, Kanada'daki bir Amerikalar zirve toplantısındaVenezüella'nın Hugo Chávez'i Clinton'un FTAA önerisine karşı oy kullanan tek lider olurken, Cardoso, Menem, Fujimori ve meslekdaşları uysalca sıraya girmişlerdi. Chávez katıldığı ilk İberik-Amerikan zirvesinde, Castro'nun kendisine, üzerinde 'En azından buradaki tek şeytan ben değilim," yazılı bir pusula ilettiğini aktarmıştı. Bu nedenledir ki, bizzat -kendisi 1998'de Venezüella devlet başkanı se-

1 "The Weakest Link?" İngilizceden çeviren Sibel Özbudun, Kaldıraç, No: 103, Eylül 2009, http://www.newleftreview.org/?view=2730

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çilen- Chávez'in 2003'de Brasilia'da Lula ve Buenos Aires'de Néstor Kirchner'in; 2004'te Montevideo'da Tabaré Vázquez'in; 2006'da La Paz'da Evo Morales'in; 2007'de Managua'da Daniel Ortega ve Quito'da Rafael Correa'nın; ve nihayet 2008'de Asunción'da Fernando Lugo'nun yemin törenlerini izlemesi bu nedenle bir bakıma ferahlatıcıydı. Bu arada, 2000'de neredeyse oybirliğiyle kabul edilen ABD serbest ticaret önerisi, 2004'e gelindiğinde çoktan ölmüş ve gömülmüştü. O tarihten itibaren Chávez'in kendisi ve 2006'da da Lula yeniden seçildi; o yılın Nisan'ında Kirchner yerini eşi Cristina Fernández'e bıraktı; Paraguay'da ise Lugo, Colorado Partisi'nin neredeyse altmış yıllık yönetimine son vererek seçim zaferi kazandı.

Kıtanın tüm tarihi boyunca gördüğünden daha fazla sayıda sol ya da orta-sol, ilerici hükümetin göreve gelmesine yol açan, şimdiye dek geçirdiklerinin en hızlısı bu radikal değişimin anlamı nedir? Kıtanın yeryüzündeki en yüksek eşitsizlik düzeylerini, neo-liberal onyılın daha da vahimleştirdiği bir gelir uçurumunu sergilediği doğrudur; yine de, geçmişteki halk mücadelelerini cezalandıran sert darbelerin yanısıra, neo-liberal kurulumun sağlamlığı, böylesi hızlı bir dönüşü olanaksız kılmaktaydı. Aşağıda, Latin Amerika'yı neoliberal zincirin en zayıf halkasına dönüştüren koşulları anlamaya çalışacağız.

MODELİ DAYATMAK

1980 ve 90'larda Latin Amerika ülkelerine birbiri ardı sıra dayatılan özelleştirme programlarının bir önkoşulu, önceki sol ve örgütlü işçi hareketlerinin yenilgisi ve edilginleştirilmesiydi. Kalkınma onyılları boyunca -özellikle Meksika, Arjantin ve Brezilya'da, ama daha sınırlı ölçülerde Kolombiya, Peru, Şili, Uruguay ve Kosta Rika'da da- vurgu ithal ikameci sanayileşme üzerineydi. Bu kalkınma girişimlerinin ardında, milliyetçi ideolojiler ve kimlikler bağlamında işçi sınıfı ve sendikalarının güçlendirilmesini teşvik eden, yerel parti oluşumları ve demokratik-ulusal blokların desteğindeki geniş çaplı siyasal-ideolojik projeler bulunuyordu. Bunun inşa ettiği potansiyel, uzun büyüme çevriminin, Küba örneğinin kapitalizmin ve ABD emperyal tahakkümünün sınırlarını aşan alternatiflere işaret ettiği, işçi hakları konusundaki çatışmalarda tükendiği

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1960'larda radikal bir kuvvet olarak siyaset sahnesine çıktı. Bu mücadelelerin karşılığı, ilkin 1964'te Brezilya ve Bolivya'da, 1966 ve 1976'da Arjantin'de ve nihayet 1973'te Uruguay ve Şili'de görüldüğü üzere, bir dizi askerî darbe oldu.

Askerî diktatörlük ve neo-liberal modellerin uygulanışı birleşik ve birbiriyle sıkıca ilintili süreçleri, toplumsal sınıflar arasındaki güçler dengesinde aşırı bir gerileme yaratacak tarzda birlikte işleyecekti. Önce halkın kendi çıkarlarını savunma yetisi yerle bir edilmeden, ulusal sınaî kaynaklarının, en sert şekli Şili, Uruguay ve Arjantin'de gerçekleştirilen topyekûn satışlarını kotarmak olanaksız olacaktı. İç pazarın genişletilmesinde düzenleyici bir kapasite ve rol üstlenen devletlerin yönetiminde, nüfusun toplumsal refahını güvence altına alan ve kamu hizmetlerini sağlayan ileri toplumsal koruma sistemlerine sahip bu üç ülke, başarılarıyla öne çıkmaktaydı. Tarihleri boyunca tanığı oldukları en acımasız baskılar, devletin işlevlerini özelleştiren -Arjantin'de neredeyse tüm kamu kaynaklarını özel sermayeye aktaran- ve binbir çabayla edinilmiş toplumsal hakları ilga eden neo-liberal politikaların önünü açmaya yönelikti. Kısacası, kıtadaki en aydınlanmış ülkelerinden üçü, tümüyle çözülmeye uğramıştı.

Neo-liberalizm 1990'lar boyunca siyasal spektrum boyunca Latin Amerika'ya nüfuz etti. Program ilkin Pinochet'nin Şili'sinde aşırı sağ tarafından uygulamaya sokuldu. Peru'daki Alberto Fujimori gibi başka sağcı şakirtler buldu, ama aynı zamanda tarihsel olarak milliyetçilikle ilişkili kuvvetleri de massediyordu: Meksika'daki PRI (Kurumsal Devrimci Parti); Carlos Menem döneminde Arjantin Peronizmi; Bolivya'da 1952'de Víctor Paz Estenssoro yönetimindeki milliyetçi devrimi yöneten Milliyetçi Devrimci Hareket... Bunun ardından, neo-liberalizm sosyal demokrasiye yönelerek Şili Sosyalist Partisi'nin, Venezüella'daki Acción Democrática'nın, ve Brezilya'nın Sosyal Demokrat Partisi'nin desteğini kazanarak, hemen tüm Latin Amerika kıtasında hegemonik bir sistem hâlini aldı.

Yine de, neo-liberal model istikrar kazanması için gerekli toplumsal güçlerin konsolidasyonunda başarısız kaldı ve böylelikle gidişatını engelleyecek krizler erken denilebilecek bir zamanda birbiri ardı sıra patlak verdi. En büyük üç Latin Amerikan ekonomisi en

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dramatik krizlere sahne olacaktı: 1994'te Meksika, 1999'da Brezilya ve 2002'de Arjantin; program vaatlerini yerine getiremeden un ufak oldu. Hiperenflasyonun yıkımları ancak devasa bir maliyetle denetim altına alınabildi. On yıl, ya da daha uzun bir süre boyunca iktisadî gelişme felce uğradı, servet yoğunlaşması her zamankinden daha fazla arttı, kamu açıkları büyüdü ve nüfus yığınlarının hakları, özellikle de istihdam ve emek ilişkileri alanında gasp edildi. Üstüne üstlük, ulusal borç katlanarak büyürken, bu üç ülkenin her birinin pahalı bir biçimde keşfettiği üzere, spekülatörlerin saldırıları karşısında çaresiz kalan bölgesel ekonomilerin kırılganlığı büyük ölçüde arttı.

Neo-liberalizmin Latin Amerika'daki iktisadî başarısızlığı pek çok durumda ona öncülük eden hükümetlerin yıkılmasına yol açtı. Bunlar arasında Peru'da Alberto Fujimori, Brezilya'da Fernando Henrique Cardoso, Arjantin'de Menem, Venezüella'da Carlos Andrés Pérez ve Bolivya'da Gonzalo Sánchez de Lozada sayılabilir; yanı sıra Meksika'daki PRI, Uruguay'da iki geleneksel parti arasındaki tahterevalli, ve neo-liberalizmi çöküşü ötesinde dahi sürdürmeye çabalayan politikacılar da -örneğin Arjantin'de Fernando De la Rúa, Ekvator'da Lucio Gutiérrez ve Bolivya'da Sánchez de Lozada yok olup gitti. Onu sürdürmeye çalışan Meksika'daki Felipe Calderón, Şili'deki Michelle Bachelet, Peru'daki Alan García ya da Kolombiya'daki Alfonso Uribe gibi liderlerin tecrit duruma düştüğünü kaydetmek de önemlidir. (Bu arada Uribe, yönetişim konusu etrafında dönen son yerel seçimleri kaybetti; prestiji 'terörizm'e karşı 'demokratik güvenlik siyasaları'nı uzlaşmaz bir biçimde sürdürmesinden kaynaklanmakta ve ona istikrarlı bir tarzda yüzde 80'lere varan bir iç destek sağlamaktadır.) Artan sayıda başkan, neo-liberal iktisadî modelin iflasına tepki olarak seçilmiş ya da kimi vakalarda yeniden seçilmiştir.

POLİTİK TERSYÜZLÜKLER

Küba devriminin 1959'daki zaferinden sonra Latin Amerika siyasetinde bir dizi çevrimin, yükseliş ve çöküşün, zafer ve yenilginin izini sürebiliriz. Yükseliş ve çöküşler, Avrupa solunun zaman aralıklarına kıyasla hızlı bir biçimde birbirini izlemiştir. Sonuç güçler dengesindeki, 1929 çöküşünden bu yana revaçta olan ithal ikameci

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

modelin yakıtı nihayet tükendiğinde bölgeye hâkim olan uzatmalı hegemonya krizini yansıtan bir dizi yeniden değerlendirmedir.

1959'dan 1967'ye uzanan ilk çevrim, Küba devrimine ve kırsal gerilla hareketinin Kolombiya ve Nikaragua'dakilere öykünürcesine Venezüella, Guatemala ve Peru'ya yayılışına sahne oldu. Bu dönem, birkaç ülkede kitlesel devinimlere de tanıklık etti; buna Brezilya'da 1961-64 hükümeti ve bu ülkede 1964 darbesini izleyen diktatörlük karşısındaki geniş tabanlı direniş de dahildir. Latin Amerika solu için bu dönem, Küba'daki başarıdan doğrudan etkilenen, ancak Che Guevara'nın 1967'de Bolivya'da öldürülmesiyle önü kesilen bir yükseliş dönemiydi. İkinci çevrim 1967'den 1973'e dek uzanır. Kırsal gerillanın gerileyişi ve Uruguay, Brezilya ve Arjantin'de yeni kent gerillasının yükselişi bu döneme denk düşer. Allende Şili'de devlet başkanı seçildi (1970-73); aynı yıllar Bolivya'da Juan José Torres'in hükümetine (1971) ve Peru'da Juan Velasco Alvarado (1967)'nun, Panama'da ise Omar Torrijos (1968) 'un ulusalcı hükümetlerine tanıklık etti. Özetle bu, askerî darbeler ve diktatörlüklerle damgalanmış bir geri dönüşler çağını başlatan karma bir dönemdi.

1973'ten 1979'a uzanan yıllar, Güney Koni'de askerî diktatörlüklerin konsolidasyonuna sahne oldu. Brezilya'da olduğu gibi, Bolivya'da 1971'de, Şili ve Uruguay'da 1973'te ve Arjantin'de 1976'da cuntalar iktidara geldi. Peru'da Velasco Alvarado devrildi. Neo-liberal model Pinochet'nin Şili'sinde devreye sokuldu. Bu, ikircimsiz bir çöküş dönemiydi. Buna karşılık, 1979'dan 1990'a uzanan uzun onyıl, Nikaragua'da Sandinista zaferini, Grenada'da devrimi ve Surinam'da ulusalcı bir hükümeti devreye soktu. Castro Bağlantısızlar hareketinin başkanı seçildi; El Salvador ve Guatemala'da ise gerilla kuvvetleri mevzi kazandı. 1980'ler bütününde ilerleme yıllarıydı.

Yeni bir dönemeçle, 1990-1998 arası Sandinista yenilgisine, Küba'da "özel dönem"in başlangıcına ve neo-liberal hegemonyanın, Meksika'da PRI'nin, Arjantin'de Menem'in, Venezüella'da Pérez'in, Brezilya'da Cardoso'nun ve Peru'da Fujimori'nin işbirliğiyle ve Şili'de Sosyalistlerle Hıristiyan Demokratların Concertación koalisyonunun Pinochet'ci iktisadî neo-liberalizmi sürdürmesiyle, kıta ölçeğinde yaygınlaşmasına sahne oldu. Bu kesin bir geri-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

leme dönemiydi. Yine de, 1998'den itibaren Venezüella'da Chávez'in seçilmesiyle rüzgâr tersine dönecekti; bu olayı 2001'de Porto Alegre'de Dünya Sosyal Forumları'nın başlatılması, Lula'nın 2002'deki seçim zaferi ve Arjantin, Uruguay, Bolivya, Nikaragua, Ekvator ve nihayet Paraguay'da sol ve merkez solun yeni kazanımları izledi. Mercosur Venezüella, Bolivya veEkvator'u kapsayacak şekilde genişletilirken, Alternativa Bolívariana para las Américas - ya da ALBA, 'şafak'- Andlar-Karayipler ekseninde yeni bir sol gruplaşmayı bir araya getirdi. Bu, şimdiye dek takdire değer bir ilerleme dönemi oldu.

Bu hızlı değişen iniş ve çıkışlar kıtanın istikrarsızlığına ve alternatif programları pekiştirme kapasitesindeki zaaflara işaret etmektedir; yine de, aynı zamanda solun, ne denli yıkıcı görünürse görünsün Che'nin katledilişi, Şili'deki darbe, Sandinistaların uğradığı bozgun, neo-liberal süreçlerin basıncı- yenilgilerinden ayağa kalkma yolundaki olağanüstü yetisinin de göstergesidir. Bir ülkede bastırılan bir halk hareketi, tıpkı bir köstebek gibi, bir başkasında günyüzüne çıkmıştır. Kıtanın güneyinden kuzeyine, kırdan kente, eski solun söylemlerinden yeni ifade biçimlerine, parti yapılarından daha gevşek toplumsal hareketlere ve bunlardan, yeni siyasal ve ideolojik kuvvetlere doğru tüneller kazarak ilerlemiştir. Oysa dünyanın başka bölgelerinde burada yaşanılan ölçeklerdeki yenilgiler, uzun süreli sürünceme durumlarına yol açmıştı: örneğin Almanya ve İtalya'daki kayıplarda ya da İspanya İç Savaşı'ndan sonra Cumhuriyetçiliğin yok edilişini izleyen dönemde olduğu gibi.

Çevrimlerin kısalığı da şaşırtıcıdır: Che'nin öldürülüşü ve ilk guerrillero dalgasının geri çekilişiyle (1967), Allende'nin seçilmesi arasında yalnızca üç yıl vardır. Şili ve Uruguay'daki 1973, Arjantin'deki 1976 askeri darbeleri ile Sandinistaların 1979 zaferi arasında geçen süre, yalnızca üç ile altı yıldır. Ve Sosyalist dünyanın yıkılışı, Küba'da "özel dönem"in başlangıcı, Grenada hükümetinin 1989'daki devrilişi ve Sandinista rejiminin 1990'daki sonlanışından Chávez'in ilk seçilişine kadar geçen süre, yalnızca sekiz ya da dokuz yıldır. NAFTA'nın imzalandığı, Zapatista ayaklanmasının patlak verdiği ve Brezilya'da Cardoso'nun göreve geldiği yıl olan 1994'te Meksika'daki ilk krizi patlak verdiğinde, neo-liberal model daha yeni kök salmaktaydı. Ancak, Küba ve Nikaragua devrimleri-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nin zaferi ve Allende, Chávez, Morales ve Correa hükümetlerini kapsayan üç ilerici çevrim toplam 29 yıl yaparken, Che'nin ölümü, Şili darbesi ve Sandinista yenilgisini içeren gerileme dönemleri, 14 yılı doldurmaktadır.

SOLUN STRATEJİLERİ

Latin Amerika solunun bu siyasal çevrimleri kesen üç stratejisi ayırt edilebilir. 1940'lara dayanan ilk silsile, ithal ikameci modelin hegemonyasıyla çağdaş büyük yapısal reformlar sekansıydı. Sol, iktisadî modernleşme, tarım reformu ve Kuzey emperyalizmi karşısında bir nebze özerklik adına tercihini iş dünyasının ulusal seçkinleriyle ittifaktan yana kullandı. Bu strateji Brezilya'da Getúlio Vargas, Meksika'da Lázaro Cárdenas ve Arjantin'de Juan Perón gibi efsanevî ulusalcı liderler tarafından, sol ya da merkez-sol partilerle uyum içinde yürürlüğe konulmuştu. Şili'de bu yaklaşımın ders kitaplarına girecek örnekleri 1938 Halk Cephesi ve 1970-73 Allende yönetimi idi. Ancak program, ekonomilerin uluslararasılaşmasının, ileride neo-liberal modele zemin hazırlayacak şekilde şirket elitlerini uluslar arası sermayeyle ittifaka itmesiyle birlikte, sanayileşme çabasıyla aynı zamanda başarısızlığa uğradı. Aynı girişimciler kıta güneyindeki askerî diktatörlükleri de desteklerken, yoğun emek sömürüsüne dayalı, lüks iç tüketime dönük ihracat merkezli bir ekonomi uğruna halk hareketlerini gözlerini kırpmadan tasfiye etmeye hazır olduklarını gizlemeye gerek duymadılar.

Allende'nin, Komünist ve Sosyalist partilere dayanan ve 150 önde gelen şirketin millîleştirilmesini öngören bir programa sahip hükümeti, reformist siyasalardan kapitalizmin sosyalist bir tarzda üstesinden gelişe doğru ilerleme girişiminin en ileri örneğini oluşturuyordu. Yenilgisinin bir çok nedeni arasında, hiç kuşku yok ki, Allende'nin işe yalnızca yüzde 34'lük bir oyla başlayıp üç yıllık hükümeti boyunca bu oranı yalnızca yüzde 44'e çıkartabilmiş olması ve bu desteğin böylesi radikal bir programı hayata geçirmeye yeterli olmayışı bulunuyordu. Unidad Popular aynı zamanda devletin sınıfsal doğasını önemsemedi. Bu nedenle de geleneksel aygıtın dışında alternatif bir erk tesis etmeyi ihmal etti - bu ise yürütmenin köşeye sıkıştırılıp boğulmasına yol açtı. Şili ve Uruguay askeri darbeleri, uzun bir büyüme çevriminden, 1973 petrol krizinin tetikledi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ği bir resesyon çevrimine geçişi vurgulayan yılda gerçekleştirilmişlerdi. Tarihin bir sayfası kesin olarak kapanmış ve onunla birlikte Latin Amerika solunun bir stratejisi de sone ermişti.

İkinci bir büyük strateji, Küba devrimiyle birlikte ortaya çıkmıştı. 1917 Rus ve 1949 Çin deneyimlerinden bildiğimiz üzere her devrimci zafer -özellikle de bütün bir bölgede kendi türünün ilk örneğiyse- karizmatik bir ikna gücüne sahiptir. Küba zaferi, 1940'lı ve 1950'li yıllar boyunca kıtanın büyük bölümünde başat olan, halkçı hükümetler ve demokratik rejimler altında iktisadî büyüme çevriminin sonuna denk düşmüştü. İlk Arjantin darbesi 1955'te, ikincisi 1966'da gerçekleştirildi; Brezilya ve Bolivya darbeleri 1964'te yapıldı, ve 1954'e gelindiğinde Guatemala karşı-devrimin pençesine düşmüş durumdaydı. Demokratik hükümetler iktisadî krizle birlikte dönemlerini tamamlamış gözüküyorlardı.

Öteki ülkelerdeki halk mücadelelerinin geleneksel önderliklerinin yönetiminde girdikleri çıkmazın aksine, Küba'nın beklenmedik bir biçimde alternatif bir yol sunması bu günlere denk düşer. Latin Amerika gerilla hareketlerinin yabancısı değildi; 1930'larda Nikaragua ve El Salvador'da görüldüğü üzere kırsal ayaklanmalarla olduğu kadar, 1910'larda Meksika'daki ya da 1952'de Bolivya'daki ulusal-devrimci mücadelelere de yabancı değildi. Yine de, Küba'daki olaylar özel bir çekicilik arz ediyor, sol için yeni bir çağa açılan bir yola işaret ediyordu. Latin Amerika ülkelerinin çoğunun bu dönemde ulaştığı gelişkinlik düzeylerinin benzerliği nedeniyle, Küba devrimi bölgede Rus devriminin zamanında Avrupa'da olduğundan çok daha etkili oldu. Régis Debray'in Küba deneyimi ve başka ülke ve kıtalarda nasıl tekrarlanabileceği konusundaki -yanlış da olsa çekici- anlatıları sayesinde bu daha da geçerliydi. Küba'nın ev sahipliğini üstlendiği kitlesel kongreler-Tricontinental (1965) ve OLAS (1966)- yeni stratejiye devasa bir itim ve dünya ölçeğinde bir tanınmışlık sağlamada araçsal oldular; bu durum Che Guevara'nın Afrika ve Latin Amerika'daki faaliyetleri ile de örneklenmektedir.

İzleyen onyıllarda gerilla mücadeleleri üç ayrı evrede süregitmiştir. 1960'larda Venezüella, Guatemala ve Peru'da merkezlenen ilki, kırsal bir karakter sergilemekteydi; Uruguay, Brezilya ve Arjantin'de boy göstermeye başlayan diğer hareketlerle eşgüdümü sağlamaya çalıştığı bir sırada Che'nin Bolivya'daki ölümüyle sona

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

erdi. İkinci evre bu üç ülkedeki kent gerillası evresiydi ve 1960'ların sonu ile 1970'lerin başlarında etkindi. Üçüncü evre bir kez daha kırsal kesimde üslenmişti ve Sandinistaların 1979'daki zaferinden esinlenip, 1980'lerde esas olarak Guatemala ve El Salvador'da sahnelenmişti. 1990'daki Sandinista seçim yenilgisi ABD'nin emperyal hegemonyası altındaki tek-kutuplu dünyaya kayışa denk düştü - bu olay aynı zamanda gerilla stratejilerinin uygulanabilirliğine son vermekteydi. Diğer ülkelerdeki askerî zaferin olanaksızlığı Guatemala ve Salvador savaşçılarının ana-akım siyasal kurumlara eklemlenmelerine yol açtı, guerrillero stratejilerinin altın çağı temelde sona ermişti.

Aynı zamanda, 1990 sonrasındaki küresel yeniden dizilimin, gerek ulusalcı, gerekse sosyal-demokrat geleneksel sol partiler açısından uzun erimli sonuçları oldu. Neo-liberal siyasalara bağlanmaları ve bizatihî bu siyasaların sonuçları, sendikal hareketleri ve sol kanat güçlerin daha geniş erimini kötürümleştirdi. SSCB ve sosyalist kampın çöküşü tüm kıtadaki Komünist partilerin nihaî krizini hızlandırdı. Brezilya KP gibi bir kaçı adlarını, hatta doğalarını bile değiştirdiler; diğerleri sadece sönüp gitti; hayatta kalabilenler ise, toplumsal, siyasal ve ideolojik karantinada sürdürebildiler varlıklarını.

Solun diğer güçleri yeni koşullardan çeşitli biçimlerde etkilenmişti. Brezilya İşçi Partisi (PT), Uruguay'ın Frente Amplio'su ve Nikaragua'nın Frente Sandinistası, muhalefetteyken mücadele ettikleri iktisadî modelleri iktidara geldiklerinde kabul eden orta sol partilere dönüştü. Eski gerilla grupları arasında, yalnızca El Salvador'un Frente Farabundo Martí'si silah bıraktıktan sonra önemli bir siyasal güç olarak hayatta kalmayı başardı. Şili'deki MIR, Arjantin'deki Montonerolar ve PRT-ERP, Brezilya'daki ALN ve VPR, Peru ve Venezüella'daki gerilla grupları tümüyle dağılırken, Uruguay'daki Tupamarolar gerilla geçmişleriyle hiçbir ilişkisi kalmamış bir siyasal harekete dönüştüler.

ÜÇÜNCÜ BİR YAKLAŞIM

Latin Amerika'daki siyasal ve ideolojik mücadelenin tüm çerçevesi neo-liberal hegemonya altında böylelikle yeniden yoğrulmuştu. Önceki onyılların diktatörlüklerinin dayattığı güç dengesin-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

deki radikal altüstlüğü, yeni dünya düzeni payandalamaktaydı. Eski ulusalcı ya da sosyal demokrat müttefiklerin halk güçlerini terk edişi, serbest piyasa iktisadının sert toplumsal sonuçlarıyla birleştiğinde toplumsal hareketleri neo-liberalizme karşı direnişin cephesine taşıdı- bu aşağıdan stratejilerin üçüncüsü ve en sonuncusuydu. Zapatistalar, Brezilya'daki topraksız köylü hareketi (MST), Bolivya ve Ekvator'un yerli hareketleri, Arjantin'deki işsizler hareketi piqueteros - bunlar, bu yeni militanlık türünde öncülük eden gruplardan bazılarıdır. Neo-liberalizm devletleri işlevlerinden soyar, kamu girişimlerinin topyekûn özelleştirilmesine dümen kırar, formel istihdam, sağlık ve eğitim haklarını gasp ederken ellerinden geldiğince direndiler. NAFTA'ya muhalefet 1994'te ortaya çıkan Zapatista platformunun ana gündem maddesiydi. Brezilya'daki topraksız köylüler tasfiye satışlarına karşı eyleme geçti; suyun özelleştirilmesine karşı 2000'de Cochabamba'nın sahne olduğu direniş Bolivya solunun tarihinde dikkate değer bir yeni evrenin başlangıç noktasıydı. Benzer bir durum, yerli hareketlerin iki neo-liberal yönetime karşı- ilki 1997'de istifa etmek zorunda kalan Abdalá Bucaram, ikincisi 2001'de koltuğunu bırakan Jamil Mahuad yönetimleri- veto güçlerini sergiledikleri Ekvator'da da ortaya çıktı. Bu kez yurttaş haklarını savunmak üzere biçimlenen kentli hareketlerin başını çektiği sonraki eylemlilikler ise 2005'te üçüncü bir hükümeti, Lucio Gutiérrez hükümetini devirecekti.

Bizatihî neo-liberal modelin Meksika, Brezilya ve Arjantin'de karşılaştığı güçlükler, buna karşı halk direnişinin basıncıyla birleştiğinde, sol kampın kıta ölçeğindeki hegemonya krizi bağlamında acil alternatifleri formüle ettiği yeni bir evreye kapıyı araladı. Bu kimi toplumsal hareketlerin olumlu tepki verirken diğerlerinin geri durduğu açmazları getirmişti gündeme. İkinciler arasında ortak bir tutum, geleneksel sola, neo-liberal devlete ve standart siyasal pratiklere yönelik eleştirilerini genelde partiler, devlet ve siyaseti reddedişlerini haklı göstermek için kullanmaları, "toplumsal hareketlerin özerkliği" dedikleri şeye sığınmalarıydı. Neo-liberalizm piyasa lehine devlete, iktisat lehine siyasete; şirketler lehine siyasal partilere yönelik saldırılarını şiddetlendirirken, siyaset, partiler ve devletler aleyhine "toplumsal" boyuta sahip çıkan hareketler ile aynı neo-liberal argümanlar arasındaki ayırım bir çeşit ikircimle gölgelenmekteydi. Sol ya da neo-liberalizme karşı bütünsel direniş içeri-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sinde, toplumsal hareketler ile STÖ'lerin benimsediği ve "devlete karşı sivil toplum" dikotomisi çerçevesinde eklemlediği yeni bir eğilim baş gösterdi. Toplumsal hareketlerle STÖ'leri bünyesine kabul ederken, bu mekânın sivil topluma ait olduğu savıyla siyasal partilere kapılarını kapatan Dünya Sosyal Forumu bu eğilimi güçleştirmekteydi.

Bu konum içerisinde iki esas sorun ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, devlet ve parti politikalarını başlıca düşmanları olarak gören neo-liberal söylem ile sınırları muğlâklaştırmaktadır. İkinci olarak, neo-liberalizmin hakların topyekûn gaspıyla karakterize olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ancak devletin yönetici yetkesi tarafından hayata geçirilen hakların evrenselleştirilmesi aracılığıyla siyasal alanda alt edilebileceği ortaya çıkacaktır. Yoksa kendi gerçeklenmesi için gerekli siyasal araçları elden çıkartan bir neo-liberalizm karşıtı mücadele sürekli savunuda kalacaktır. Görünüşte direniş merkezlerini kapsayan, ancak, toplumsalın siyasal ile yeni bir eklemlenmesi üzerinden neo-liberal hegemonyaya meydan okuyamayan kimi hareketler bu paradoksa sıkışıp kalmıştır. Devlete yönelik eleştirileri, neo-liberalizmin, devlet ile özel arasındaki kutuplaşma çevresinde yapılanmış kuramsal söyleminin terimlerine tabidir. Bu kutupsallık devleti canileştirmek, (piyasa ilişkilerinin içine gömülü olduğu) özel alanın denetimini ele geçirmek ve demokratikleşme ve neo-liberalizmin yenilgisi için vazgeçilmez olan çerçeveyi, kamusal alanı lağvetmek üzere tasarlanmıştır.

Neo-liberal proje piyasa ilişkilerini sonsuza dek yaygınlaştırmayı hedeflediği ölçüde gerçek kutuplaşma, kamusal alan ile piyasa alanı arasındadır, devletse bir kutuptan çok, iki alan arasındaki hegemonya mücadelesinin mekânını oluşturmaktadır. Anti neo-liberal bir alternatifin inşası, devletin kamusal alan lehine yeniden örgütlenmesi ya da dökümü, yurttaş haklarının evrenselleştirilmesi ve devlet ve genelde toplumsal ilişkilerle piyasanın ayrıştırılmasıyla işe başlamalıdır. Demokratikleştirme, piyasadan uzaklaştırmak, neo-liberalizmin piyasanın eline teslim ettiğini halkın hakları alanına geri kazanmak anlamına gelmektedir. Eylem alanının "toplumsal" ile sınırlandırılması, toplumsal hareketlerin özerkliğinin bir ilke olarak ilan edilmesi, kişinin kendini iktidarsızlığa ve nihaî olarak da yenil-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

giye mahkûm etmesi anlamına gelir. Bolivya, Ekvator ve Arjantin vakaları, bu alternatiflere ilişkin öğretici örnekler sunmaktadır.

LA PAZ, QUITO, BUENOS AIRES

Bolivya'da yeni sol, geçim araçları küçük-ölçekli kırsal üretim olarak tanımlanabileceğinden, yerlileri salt campesinos -köylüler- olarak sınıflandıran geleneksel solun kör ekonomizminin eleştirisi üzerine yerleşmişti. Bu ekonomizm Aymara, Quechua ve Guaraní halklarını derin ve kadîm kimliklerinden yoksun bırakmıştı. Bolivya'nın hâl-i hazırdaki başkan yardımcısı Alvaro García Linera'nın açıkça dile getirdiği bu yeni eleştiri, yeni bir siyasal öznenin inşasını olanaklı kılmıştı: yerli hareketi. Diğer toplumsal güçlerle ittifak hâlinde bu hareket, siyasal alanda etkin eylem ve ulusal düzlemde hegemonyayı sağlamak üzere 2000'den bu yana biriken güçleri, Evo Morales'in adaylığı ve başkanlığı aracılığıyla birleştirebilmek için MAS'ı -Movimiento al Socialismo- kurdu.

Yerli hareketin militan eylemciliği 2000'den bu yana ve altı yıl sonra Evo'nun seçilmesine yol açacak bir tarzda, bir Fransız şirketinin işletmesine talip olduğu suyun özelleştirilmesini engellemeyi başardı ve Sánchez de Lozada ile yardımcısı Carlos Mesa'nın neoliberal hükümetlerini devirdi. Morales doğal kaynakları millîleştirmeyi, tarım reformu gerçekleştirmeyi ve bir Bolivya'yı çok-uluslu, çok-etnili, çok-kültürlü bir devlet olarak tanımlamakla yükümlü bir Kurucu Meclisi toplamayı vaat eden bir platform temelinde seçilmişti. Yerli hareketi -su gibi- özgül konulardan ulusal hükümete karşı mücadeleye, toplumsal hareketler içerisine kök salmış bir partinin kurulmasına ve nihayet Bolivya için, yeni hatlar doğrultusunda yeniden kurulmuş bir devlet tarafından hayata geçirilecek alternatif bir anti neo-liberal projenin inşasına yöneldi.

Benzer olaylar, neo-liberalizme karşı, başını yerli hareketlerin çektiği direnişin iki hükümetin devrilmesine yol açtığı Ekvator'da da gerçekleşti. Movements such as Pachakutik ve CONAIE gibi hareketler şimdilik ikinci hükümetin devrilmesinde rol oynayan, Porto Alegre'deki Dünya Sosyal Forumu'na katılan ve hükümetinde birkaç yerli temsilcisinin bulunacağını taahhüt eden bir askere, Lucio Gutiérrez'e güveniyorlardı. Ancak daha göreve dahi başlamadan, Gutiérrez Washington'a gidip Bush yönetimiyle anlaşmalar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

imzaladı; böylelikle iktisadî politika ve birliklerin konumlandırıldığı Manta askerî üssü konusundaki kampanya vaatlerine ihanet etmiş oldu. Yerli hareketleri desteklerini çekerek hükümetten çekildiler, ancak bölünmüşlerdi. Kimi önderler sonuna dek Gutiérrez'e bağlı kaldılar; yerli güçler bu süreçte öylesine zaafa uğramışlardı ki, Gutiérrez'in devrilmesine yol açan ve çoğunlukla kentli hareketlerin eseri olan 2005 ayaklanmalarında pek az rol alabildiler.

2006 başkanlık seçimlerinde solu, Gutiérrez'in yardımcısının hükümetinde kısa bir süre görev alan ve kendini son yılların taban hareketlerinin siyasal devamı olarak sunan anti neo-liberal bir platforma dayanan genç bir Hıristiyan iktisatçı olan Rafael Correa temsil etti. Yerli hareketleri, Gutiérrez hükümeti ve Kurucu Meclis'teki deneyimlerin ardından, kurumsal katılıma güvensizlikleri nedeniyle başlangıçta edilgin kaldılar. Sonunda önderleri Luis Macas kimliğinde kendi adaylarını sahaya çıkarttıklarında, soldaki boşluk -yerli nüfusunu bir bölümünün gönlünü kazanmış olsa da destekçilerinin ana gövdesini kentli izleyicilerin oluşturduğu- Correa tarafından doldurulmuştu. Ekvator'daki hareket, "toplumsal olanın özerkliği" ile siyasal alanla yeniden bağlanma arasındaki ikilemi aşmayı başaramamış ve üç seçenek arasında bölünmüştü: hükümetlere destek verme ve katılmanın geleneksel biçimi; kurumsal siyasal mücadeleden çekilme; ve oyların ancak yüzde 2'sini alabilen güven verici, ama yalıtılmış bir adayın gecikmeli olarak sahaya sürülmesi. Böylelikle olağanüstü bir tarihe sahip bir hareket, salt direniş yolundan alternatiflerin inşasına doğru ilerlemede başarısız kaldı ve sıra neo-liberalizm sonrasını planlamaya geldiğinde, kendini dışlanmış buldu.

Buna karşılık Bolivya'da yerli hareketler bu geçişin gerçekleştirilmesinde eşit olduklarını kanıtladılar. MAS'ın kuruluşu ve önderi Evo Morales'in adaylığı, toplumsal hareketler ile siyasal alan arasındaki bağlantıyı kurmanın yeni bir yolunu ifadelendiriyordu. Evo, Bolivya solunun önde gelen adayı olduğu, hatta Devlet Başkanlığı seçimini kazandığında dahi, doğum yeri olan Cochabamba'da Koka Yetiştiricileri Federasyonu başkanlığını sürdürüyordu. Bu başarı, Latin Amerika solunun, özellikle de neo-liberalizm karşıtı ve sonrası mücadelelerin tarihinde bir kilometre taşıdır.

Arjantin piquetero'ları da yeni hareketlerin karşı karşıya olduğu ikilemi sergilemektedir. Bu gruplar -malî neo-liberalizmin aşırı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve radikal bir örneği olan- peso-dolar paritesi nihaî krizi sırasında, kitlesel gösterileri ve yol kapatmaları örgütleyerek öne çıktılar ve kur çıpası uygulamasıyla yoksullaşan pek çok kişi için bir çekim merkezi oluşturdular. Yanı sıra, işçiler pek çok fabrikayı işgal edip, sahiplerinin kapatıp terk ettiği işletmeleri kurtardılar. -Dolar paritesini Menem yönetiminden devralıp yüzlerine patlayana dek sürdüren De la Rúa hükümetiyle bu erken çatışma, Arjantin devletinin karşılaştığı en derin krizin başlangıcına işaret etmektedir. Aralık 2001'de, hükümeti karşıtı öfkeli gösterilerin ardından, De la Rúa bir helikopterle Pembe Köşk'ten (Buenos Aires'deki Başkanlık sarayı-ç.) kaçtı. İzleyen günlerde birkaç başkan daha geldi geçti. İktisadî modelin iflası belirgindi ve neo-liberal-olmayan bir hükümet olasılığı açıkça tartışılmaya başlamıştı. Yeni seçimlere karar verildiğinde, Carlos Menem daha da radikal bir öneriyle ortaya çıktı: Arjantin ekonomisinin tümüyle dolarizasyonu. Bu, darbenin etkisinden tam olarak kurtulamamış, dahası Menem'in iki ülke arasında iki taraflı bir anlaşma imzalayarak serbest ticaret hırslarını dizginden boşaltma planlarıyla daha da zarar görecek olan ülkenin bölgesel entegrasyon süreçlerinden kopartılması anlamına gelecekti.

Partido Radical'in De la Rúa'nın istifasıyla darmadağın olması, Peronistlerin parçalanması sonucu geleneksel siyasal partilerin hegemonya kriziyle karşı karşıya kalan toplumsal hareketler, ünlü ¡Que se vayan todos! sloganını icat ettiler: Topu çekip gitsin! Bu, iktidar üzerinde yeniden düşünme ya da örgütlemenin yeni bir yolunu önermeksizin seçim sürecine katılımın reddi anlamına gelmekteydi. Bu, siyaseti küçümseyen ama başka bir alternatif de sunmayan "toplumsal hareketlerin özerkliği"nin özlü bir ifadesiydi. Bir güç konumundan "topunun birden çekip gitmesini" sağlamak, gerçekten de mümkündür. Oysa örgütlü siyasal güçler olmaksızın, slogan alternatif bir hegemonya mücadelesinden çekilme anlamına gelir sadece. Arjantin vakasında, bu Menem'in 2002'deki ilk seçim turunu, göreli bilinmeyen bir taşra valisi olan Néstor Kirchner'in ise ikinciyi kazanmasına yol açtı. Kirchner Peronizm içerisinden Menem'e, Lula ya da Tabaré Vázquez kalıbında ılımlı bir alternatif biçimlendirme işine girişti. Böylelikle, hegemonya krizinin üzerinden gelinebilmişti. Kirchner sokakların öfkesini ve Menem ve De la Rúa hükümetlerine duyulan nefreti temellük etti. Orta-sol bir konumdan, devlet meşruiyetinin çatlaklarını onarmaya ve piqueterola-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rın geniş kesimlerini kazanırken daha radikal kesimlerini tecrit etme işine koyuldu.

Tüm bu vakalarda toplumsalın özerkliği nosyonu siyasal eylemin yeni biçimlerini örgütlemeye niyetli kitle güçlerinin yeniden toparlanmasına olanak sağlamaya, ya da alternatif iktidar biçimlerinin inşasına hizmet etmek bir yana, iktidara değgin konularla yüzleşmenin reddi işlevini görüyordu. Bu tip eğilimler en açık ifadesini Toni Negri ve John Holloway'in çalışmalarında bulmaktadır. İktidarın, popüler olanı temsil biçimleri içsel olarak kusurlu ve çarpıtıcı olduğundan, her şeyi yozlaştırdığı gerekçesiyle, siyasal alanın terk edilmesini açık biçimde savunmaktadırlar; halkın iradesi meşru olarak ancak toplumsal alanda temsil edilebilir. Dahası, Negri devleti küreselleşmeye tutucu bir fren olarak betimler. Yine de, her ikisi de somut anti neo-liberal stratejiler inşa etme konusunda herhangi bir girişimde bulunmaz; reçeteleri yalnızca toplumsal hareketlerin devinimsizliğine yol açmaktadır. DSF ise, kendi açısından malî sermaye akışlarını düzenleme gereksinimini kurucu tezlerinden biri hâline getirmiştir, oysa bu ancak -örneğin Venezüella'da olduğu gibi- yalnızca devlet edimi aracılığıyla mümkün olabilecektir.

- Neo-liberal modelin tükenip, serbest ticaret politikalarının süregitmesiyle- Latin Amerika'yı kuşatan hegemonya krizine bir başka yaklaşım, Zapatismo'da bulunabilir. Bu hareket Chiapas'daki yerli grupların taleplerinden doğup bir süre ulusal ölçekte büyük bir rağbet görmesine karşın, Meksika'nın güney-doğusu ve tek bir kesimin talepleriyle sınırlı kaldı. Zapatistaların, PRI'nin krizinden yararlanmak bir yana, -mahkûm ettikleri- kurumsal atışmalardan uzak durmaları sonucu, boşluk bir başka sağ-kanat seçenek olan PAN tarafından dolduruldu. Nor did they participate in the 2006 Başkanlık seçimlerine de katılmayıp resmî yarışa koşut bir "Öteki Kampanya"yı yürütmeyi tercih ettiler: ve bu vesileyi, eleştiri oklarını rakiplerindense ana akım sol aday Manuel López Obrador'a yöneltme doğrultusunda kullandılar. Bir kez daha, bu kez çok küçük bir farkla ve haklı temellere dayanan sahtecilik suçlamaları arasında da olsa, seçimlerin galibi PAN oldu. Felipe Calderón öncelinin neo-liberal politikalarını sürdürdü. Pemex'in özelleştirilmesine yol açan bir projeyle petrol konusundaki devlet tekeline meydan okuyarak halk protestoları üzerindeki baskıları yoğunlaştırdı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hegemonya krizine bir başka tepki de, ülkelerinin toplumsal hareketlerinden -sendikalar, kırsal hareketler, sağlık ya da eğitimdeki kamu sektörü çalışanları- kısmen de olsa eleştirel bir destek gören, Lula, Kirchner, Vázquez ya da Ortega hükümetlerinde bedenlenen geleneksel solunkidir. Bu hükümetler neo-liberal modeli sürdürürken, -özellikle Brezilya, ama aynı zamanda Arjantin, Uruguay ve Nikaragua'da- kendilerini ortodoks neo-liberal yönetimlerden ayırt eden daha esnek sosyal politikalar uygulamaya çalışmaktadırlar. Dahası, dış politikaları, Mercosur ve daha yakın zaman öncesinde kurulan Unasur üzerine vurguyla, ABD ile serbest ticaret anlaşmaları yerine bölgesel entegrasyona sıkı sıkıya bağlıdır. Günümüzde Latin Amerika'yı bölen temel konu budur: bu türden anlaşmaları imzalayan Şili, Meksika, Peru ya da Kosta Rika gibi ülkelerle, Arjantin, Brezilya, Uruguay, Paraguay, Venezüella, Bolivya, Ekvator, Nikaragua ya da Küba gibi, bölgesel entegrasyonla daha ilgili olanları birbirinden ayıran hat. Bu, Batı medyasının geliştirdiği ve Latin Amerika sağının sözcüsü Jorge Castañeda gibi kişiler tarafından ılımlıları kayırıp radikalleri tecrit ederek solu bölmek amacıyla dillendirilen ve Forgotten Continent (2007)'inde neo-liberalizmin sol alternatiflerine verip veriştiren Economist'in Latin Amerika editörü Michael Reid tarafından da tekrarlanan "iyi" ya da "ılımlı" merkez sol ile "kötü" ya da radikal bir sol arasındaki ayırımdan tamamen farklı bir ayırımdır.

Bu arada, dört Latin Amerika hükümeti başat modelden kopma hedefiyle bölgesel entegrasyonun önceliğini bir adım ileri taşıyarak post neo-liberal alternatif diyebileceğimiz şeyin inşasına girişmişlerdir. Venezüella, Bolivya, Ekvator ve Küba -Ekvator şimdilik gayrıresmî olmakla birlikte- entegrasyon süreci daha uzun erimli olan Amerikalar İçin Bolívarcı Alternatif'in inşasını üstlenmişlerdir; ALBA artık Haiti, Nikaragua ve Honduras'ı da dahi etmiştir. ALBA piyasasızlaştırılmış mekânlar yaratıp Dünya Sosyal Forumu'nun "adil ticâret" dediği, piyasa oranlarının ya da DTÖ'nün serbest ticaret normlarının yönetiminde olmayan mübadeleleri destekleyerek neo-liberal modele karşı mücadele etmektedir. Bu deneyim alternatif mübadele tarzlarının uygulanışında eşsizdir ve "başka olası dünya"nın neye benzeyebileceği konusunda fikir vermektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Burada her bir ülke sahip olduğuna göre verir ve gereksinimlerine göre alır. Böylece, ALBA'nın iki kurucu ülkesi, Venezüella ve Küba, karşılıklı gereksinim ve olanakları açısından ilkinin petrolünü ikincinin eğitim, kamu sağlığı ve spordaki uzmanlığı konusunda takasa sokar. Bu işlemler sayesinde Venezüella Latin Amerika'nın, BM ölçütlerine göre okur-yazarlık oranının yüzde yüz olduğu ikinci ülkesi hâline gelmiştir. Bu başarı kamusal, piyasadan arındırılmış bir alanda sağlanabilmiştir; piyasa koşullarında ya da Arjantin, Meksika, Brezilya gibi göreli daha gelişmiş ülkelerde dahi geleneksel hükümetlerin eğitim bütçelerine tabi olarak değil; üstelik Brezilyalı Paulo Freire'nin yöntemi gibi, hükümet desteğinde yürütülen gelişkin bir okur-yazarlık programının da ürünü değildir.

Bolivya, yine Kübalı uzmanların doğrudan katkılarıyla, 2008 sonunda cehaletten arındırılmış yeni bir bölge olarak Venezüella ve Küba'nın yanında yer alacağını duyurdu. Diğer başarılar arasında, Küba, Venezüella ve Bolivya'da bedava ameliyatlarla yüzbinlerce Latin -hatta Kuzey- Amerikalı'yı göz sağlığına kavuşturan "Mucize Operasyonu" da bulunmaktadır; örneğin binlerce Arjantinli bu son ülkede bu uygulamadan yararlandı. Bu arada, Latin Amerika Tıp Okulu, Kuzey Amerikalılar dahil mütevazı kökenlerden gelme ilk doktorlar kuşağını ücretsiz olarak eğitmektedir. Venezüella petrol gelirlerini, ABD'deki yoksul sektörleri destekleyen bir dayanışma mübadeleleri alanının inşasında kullanırken -Petrocaribe- ALBA da Haiti, Bolivya, Nikaragua ve kıtanın diğer yerlerinde dayanışma programlarını yürütmektedir. Banco del Sur tasarısı gibi bölgesel entegrasyon projeleri, kıtasal gaz boru hattı ve Telesur, malî kaynakları ve malları kendi hedeflerini gerçekleştirmeye hasrederek bölgenin dünya piyasasıyla ilişkilerini değişime uğratacak diğer girişimlerdir.

ÖNCÜ DEVLETLER

Kapitalizme karşı kapsamlı bir meydan okuma neden ortaya çıkamamıştır? Bunun yanıtı, Soğuk Savaş'ta Batı'nın zaferini izleyen küresel güçler dengesinde aranmalıdır. Bunun yol açtığı yaygın deregülasyon ve piyasalaştırma süreçleri uzun süreli bir iktisadî büyüme çağına yol açmamıştır; bunun yerine, üretken yatırımlar büyük ölçüde spekülatif malî alana kaydırıldı. Servetin toplumsal ve coğrafî yoğunlaşması katlandı. Kapitalist sistemin sınır ve çelişkileri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

her zamankinden daha büyük bir ölçekte gözler önüne serildi. Yine de alternatiflerin inşası için gerekli özgül etkenler -kolektif örgütlenme ve bilinç biçimleri, siyaset ve devlet- aynı süreçler tarafından yetisizleştirilmişti. Devlet ve kamusal alan, durmaksızın serbest ticaret öğretisini va'zeden uluslar arası kuruluşların desteğinde, rant peşindeki sermayenin saldırıları karşısında büzüştü. Ideolojik açıdan, liberalizmin zaferi kendi dünya yorumunu hegemonik bir tekel olarak dayatmıştı: demokrasi yalnızca temsili parlamentarizm; ekonomi yalnızca kapitalist piyasa ekonomisi anlamına gelebilirdi; müşteri ve tüketici yurttaş ve işçiyi perdeliyordu; rekabet hakların yerini alırken piyasa kamusal alanı temellük etmekteydi.

Bu nedenledir ki neo-liberal iktisadî modelin birbirini izleyen krizleri, bu hâliyle kapitalizme açık bir meydan okuma oluşturmadı. Latin Amerika'da, neo-liberalizme karşı mücadelede en ileri gitmiş ülkeler, onun en az tutunabildiği ülkelerdi. Venezüella'da serbest piyasa siyasalarının ilerleyişini Carlos Andrés Pérez ve Rafael Caldera yönetimlerinin başarısızlığı durdurdu; Ekvator'da ise birbiri ardı sıra üç hükümetin devrilmesi. Bolivya'da yerli cemaatleri yalnızca kırsal kesimde değil, en yoğun olarak yığıldıkları La Paz, El Alto ve Cochabamba gibi kentlerde de kimliklerini korumayı başardılar. Ideolojik bakımdan, neo-liberalizm Meksika, Brezilya, Şili, Arjantin gibi göreli daha gelişmiş ülkelerde daha derinlere kök salmıştı. Brezilya on yıl boyunca kesintisiz bir neo-liberal hükümetler dizisi tarafından yönetildi; Arjantin'de, Menem de on yıl boyunca iktidarda kaldı; neo-liberal orthodoksluk hem PRI hem PAN iktidarları tarafından bütünüyle uygulandı. Brezilya ve Arjantin'de neo-liberal model, kimi esneklik alanlarına karşın, hükmünü sürdürmektedir.

Post-kapitalizme nazire, 'post neo-liberal' olarak adlandırılabilecek hükümetler -Venezüella, Ekvator ve Bolivya-Latin Amerika solunun, Brezilya, Şili, Arjantin ya da Uruguay gibi klasik kalelerinden hiç birinde ortaya çıkmadı. Sanayileşme süreçleri ve siyasal solun tarihsel deneyimleri sayesinde işçi sınıfı ve işçi hareketlerinin en fazla zemin kazandığı ülkelerde boygöstermedi. Özelleştirmelere karşı mücadelelerde ve neo-liberalizmin toplumsal maliyetine yönelik halk protestolarında biçimlenmiş yeni tarihsel özneler olarak ortaya çıktılar. Bolivya'da bu özne, maden işçileri hareketinin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yitip gitmesinden sonra, açık bir biçimde yerli hareketidir. Venezüella'da askerî kökenlere sahip anti-emperyalist, milliyetçi bir harekettir. Ekvator'da yerli hareketlerinden kentsel demokratik kampanyalara, yolu üzerinde sendikacılar, öğrenciler ve eleştirel entelijensiya üyeleri dâhil pek çok sektörü sürükleyen büyük halk hareketleri dalgalarının oluşturduğu birkaç birliğin toplamı, melez bir öznedir. Bunların tümü anti neo-liberal toplumsal güçlerdir, ama zorunlu olarak anti-kapitalist değil. Toplumsal ve siyasal önderliğin mücadeleyi o yöne büküp anti neo-liberal ittifaka anti-kapitalist bir dinamik katma yetisine bağlı olarak öyle olabilirler. Hugo Chávez'in öne sürdüğü ve pek çok başka güç tarafından geliştirilen XXI. yüzyıl sosyalizmi projesi, her şeyden önce, anti neo-liberal mücadeleyi, anti-kapitalist bir mücadeleyle kaynaştırmayı hedefleyen eşsiz bir tarihsel inşadır. Latin Amerika'daki -hatta, bu projenin en fazla ileri gittiği yerin burası olduğu göz önünde bulundurularak tüm dünyadaki- en ileri siyasal süreçler, post neo-liberal olarak adlandırılabilecek siyasal projeleri dizayn etmeye çalışıyorlar. Bu terimi birkaç devlet işlevinin restorasyonunu birleştiren yaklaşımları tanımlamada kullanıyoruz: doğal kaynaklar üzerindeki ulusal egemenliği savunmadaki düzenleyici yetisi; toplumun geniş çalışan kesimlerinin temsilcisi olarak evrensel olarak içleyici toplumsal siyasaları sürdürme yetisi; yeni siyasal katılım mekanizmaları yaratma ve toplumsal ile siyasal arasındaki bağları yeniden tanımlama perspektifi. Böylesi ekonomilerde, yeniden biçimlendirilmiş devlet hegemonyasını uygularken, denetlenebilir bir özel sektör varlığını sürdürmektedir; toplumsallaştırılmış özellikler farklı biçimler alabilir - kooperatifler, küçük aile işletmeleri, vb. Hedef, XXI. yüzyıl sosyalizminin kamusal alanın rehabilitasyonu, hakların evrenselleştirilmesi ve kapsamlı bir piyasadan arındırma anlamına geldiği fikriyle devleti kamusal alan çevresinde yeniden kurarak yeni bir toplumsallaşma modelini yaratmaktır. Başarı, nihaî olarak, post neo-liberal modelde gerçekleştirilen piyasadan arındırmanın ölçeğine bağlı olacaktır.

MEYDAN OKUMALAR

Bir öfori döneminin ardından, bu Latin Amerika hükümetlerinin artık yüzleşmeye hazırlanmaları gereken yeni bir evrenin belirtilerini seçmek, olanaklıdır. Fernando Lugo'nun Paraguay'daki -

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Parti-Devlet rejiminin onlarca yıllık diktatörlük rejimine son veren zaferi, bölgedeki yeni hükümet tiplerine bir yenisini eklemiştir. Lugo'yu heterojen bir partiler ittifakı destekliyor, ama özellikle kırsal kesimde, yeni Başkan'a bir dizi güçlükle (tarım reformu, yolsuzluklar, vergi reformu, Brezilya (Itaipú) ve Arjantin'le (Yacyretá) hidroelektrik enerji anlaşmalarının gözden geçirilmesi) yüzleşirken, azımsanmayacak bir meşruiyet sağlayacak geniş bir toplumsal desteğe sahip. El Salvador'da, Frente Farabundo Martí'den Mauricio Funes'in Mart 2009'da devlet başkanı seçilme olasılığı hayli yüksek.[2] Yine de, bu gelişmeler yeni engellerin ortaya çıkmasına denk düşüyor. Chávez'in Kasım 2007 referandumundaki yenilgisi ve Kasım 2008 yerel seçimlerinde, birleşik bir muhalefet önünde karşılaşması olası güçlükler, bugüne değin, bazıları muhalefet boykotu sayesinde olsa da, yerel konseylerin hemen tümünü elinde tutan bir hükümetin önemli kayıplarla karşılaşabileceğini göstermektedir. Morales'in Ağustos 2008'deki geri çağırma referandumundaki zaferine karşın -yüzde 84'lük bir katılımın yüzde 68'i- Bolivya hükümetini kuşatan sorunlar varlığını sürdürmektedir; yeni Anayasa'nın içinden çıkılmaz gibi görünen sorunlarını çözüme kavuşturabilmek için müzakerelere yeniden başlamak gerekecektir. Yine de, bu hükümetlerin arkasındaki halk desteği medyada göründüğünden çok daha büyüktür; örneğin, son referandumda Morales 2006 Başkanlık seçimlerinde elde ettiği oyları yüzde 14 oranında arttırdı.

Lula'ya gelince, yolsuzluk iddialarının yarattığı kriz henüz tümüyle yatışmamış olsa da, ikinci dönem seçimleri kazandı ve hâlâ yüzde 70'lik bir desteğe sahip. Bu destek, göreli istikrarlı bir iktisadî büyümenin ödülü olmanın yanı sıra, hükümetin sosyal politikalarının etkileri de hissediliyor. Bu durum ise, 2010 seçimlerinde Lula'yı izleyecek bir aday üzerine uzlaşmadaki güçlüklere işaret etmekte. Frente Amplio -sol tarafından neo-liberal olarak damgalanan, ancak Tabaré'nin iktisadî istikrar konusunda övgüler yağdırdığı - ılımlı şansölye Danilo Astori'yi destekleyenlerle daha solcu bir adayı, olasılıkla da eski Tupamaro José Mujica'yı tercih edenler arasında bölünmüş olsa da,Tabaré Vázquez ardılını daha kolay seçeceğe benzemektedir.

Morales ve Chávez gibi, Cristina Fernández de sağın ateş hat-

2 Mauricio Funes Mart 2009'da El Salvador devlet başkanlığına seçildi. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tındadır. Başta transgenetik soya fasulyesi olmak üzere, Arjantin'in dış ticaretinin başat sektörünü oluşturan tarım ihraç ürünleri üzerindeki vergiyi arttırma girişimi, yeni verginin aralarında felaketli bir tarzda hiçbir ayırım gütmediği büyük, orta ve küçük kırsal üreticilerin şiddetli protestolarına yol açtı. Nisan 2008'de görevi eşi Néstor Kirchner'den devraldıktan sonra, başkana yönelik destek yönetiminin ilk aylarında, Fernández'in yenilgiye uğradığı neredeyse tek seçim bölgesi olan Buenos Aires'de yoğunlaşan geleneksel kentli orta-sınıf muhalefetinin yol kapatma ve lokavt eylemlerinde et ve tahıl üreticileriyle güçlerini birleştirmesi sonucu baş aşağı seyretti.

Küba "özel dönem"de yürürlüğe koymak zorunda kaldığı katı politikaları gevşetmeye başlıyor. Böylesi reformlar zorunlu olarak Fidel Castro'nun dümenden çekilmesinin sonucu değil; daha çok sosyalist kampın uzun erimli iktisadî planlama sisteminin çöküşünden sonra ulusun kemerini sıkmak zorunda kalması sonucu bastırılan popüler özlemleri yansıtmaktadır. Hükümetin ilk düzenlemesi daha genç siyasetçileri göreve getirmedi; aksine, reformların ancak devrimin ideolojik çerçevesi dahilinde sürdürüleceğine işaret edercesine eski devrim muhafızları pekiştirildi. Ne ki, 2009'da gerçekleştirilmesi programlanan Parti Kongresi, Latin Amerika solunun tarihini değiştiren 1959 devrimci zaferinden elli yıl sonra, Fidel-sonrası Küba'nın gelecekteki olası şekline işaret edecek tarzda, önderliği gençleştirmenin bir fırsatı olarak değerlendirilmelidir.

HEGEMONİK ÇEKİŞMELER

Latin Amerika bu ilerici hükümetler dalgasının ardından nasıl bir yer olacak? Mevcut siyasal süreçler güvenceye alınamazsa, ne tip bir regresyona sürüklenebilir? Neo-liberal karşıtı stratejiler -küresel, bölgesel ve ulusal düzlemlerdeki güçler dengesi göz önünde bulundurulduğunda, alabilecekleri olası tek biçimde-hegemonya konusunda uzatmalı bir çekişmeye işaret etmektedir: ne başat burjuva sektörleriyle eşitsiz bir ittifak (reformcu strateji), ne de düşmanın yok edilmesi (silahlı mücadele perspektifi). Bunun yerine, bu stratejiler hegemonya çekişmesinin, piyasalaşma süreçlerini tersine çevirme ve toplumsal öznelerı "kendileri için" yeniden biçimlendirme amacıyla, yasama dâhil iktidarı ele geçirme terimleriyle yeniden ifade edilmesini içermektedir. Bunun ötesinde, daha yüksek bir ev-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rede, belli başlı toplumsal bloklar arasındaki yeni güçler dengesini temsil eden yeni bir devletin kurulması anlamına gelir.

Örneğin Bolivya'da iktidarın sandıkta ele geçirilmesi, bir devletin çözülmesi konusunda kıtanın tanık olduğu en kapsamlı girişimin ardından gerçekleşti. Bu, kalay madenlerinin tasfiyesiyle başlayıp devlet mülkiyetindeki başlıca şirketlerin özelleştirilmesiyle -Bolivya neo-liberalizminin dilinde "sermayeleştirme"-, doğal kaynaklar üzerindeki devlet denetiminin lağvıyla ve hükümetin her türlü düzenleme dayatma yetisinin felce uğratılmasıyla sonlanan bir süreç oldu. Derhâl stratejik platformunu uygulamaya koyulan (başta doğalgaz olmak üzere doğal kaynakların millîleştirilmesi; Kurucu Meclis'in oluşturulması; tarım reformuna doğru ilk adımlar) Morales hükümetinin devraldığı durum, buydu. Devlet tek başına yatırım yükünü omuzlayabilecek durumda olmadığından ve Bolivya doğalgaz şirketi teknik ve idarî uzmanlıktan tümüyle yoksun bırakıldığından, millileştirme tasarımı yabancı firmaların işbirliğini gözden çıkartabilecek durumda değildi. Hükümetin elinden gelen, özellikle de çocuklara ve yaşlılara yönelik olarak sosyal programlara yönelik hükümet harcamalarının ana fonunu oluşturmak üzere doğalgaz ihracat vergilerini yüzde 18'den yüzde 84'e yükseltmek oldu.

Kurucu Meclis dizaynıyla bağlantılı olarak hükümet başlangıçta, siyasal partileri dışlayıp yerli halklarla tüm toplumsal hareketlerin doğrudan temsilini öngörmüştü; bu ise muhalefete karşı ezici bir zaferi güvence altına almak olacaktı. Ama Bolivya güçlü -ve ulusal petrol şirketinin denetimini ele geçirmekle daha da güçlenen- bir devlete, ama siyasal boykot girişimi çarşafa dolanmış ve sınırlı bir darlık ve enflasyon dışında hiçbir sonuç vermemiş, göreli zayıf bir şirket sektörüne sahip olan Venezüella'dan farklıdır. Bolivya'da, iktisadîgüç büyük ağırlıkla özel ellerdedir ve sağın kalesi olan doğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Doğrudan yenilgi olasılığıyla karşı karşıya kalan muhalefetin hükümete zarar verici bir iktisadî boykota girişip ülkenin bölünmesi riskini derinleştirebileceği konusunda haklı kaygılar söz konusuydu. Böylelikle Meclis nihaî olarak mevcut partiler çevresinde yapılandı; bu ise hükümete mutlak çoğunluğu sağlamakla birlikte, Anayasa projesini kabul ettirecek üçte ikilik çoğunluğu vermedi. Muhalefet Kurucu Meclis'idevirme umuduyla ortak bir cephe oluşturdu. Tartışmaları sürekli açmaza sürükleyerek

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kurumsal bir krize yol açıp, MAS'ın öngördüğü üzere yerli halklara değil, bölgesel hükümetlere yönelik özerklik konusunda referandum talebinde bulundu. Bu, onların tarım reformunun önünü kendi bölgelerinde tıkama ve gaz ihracatının sağladığı gelirlerin önemli bir oranını ceplerine indirme olanağını sağladı. Dolayısıyla, "özerkliği" Bolivya tarihinde ilk kez, 2007'ye dek olduğu üzere Başkan tarafından atanan değil, prefectura sakinleri tarafından doğrudan seçilen bölgesel yöneticilere ilişkin olarak yorumlamaktaydılar.

Hükümet, toplumsal devinim aracılığıyla güçlerin birikimi üzerine temellenen bir strateji arkaplanında, güçler dengesini düzeltip yeni bir hegemonya elde etmek üzere, çatışkıyı sağ açısından verimli bir zemine çekebilecek ve içeride polis ile silahlı kuvvetlerin, dışarıda ise ABD'nin desteğini sağlayabilecek şiddetli çatışmalar ve silahlı ayaklanmalardan uzak durmaya gayret etmekteydi. Bu nedenle taktik muhalefeti Meclis'e çekerek onu yeni hegemonyanın pekiştirilmesinde kullanmaktı. Çıkarlarının ciddi tehdit altında olduğunu gören sağ, şiddetli tepki verdi - ayrılıkçı girişimler, şiddetli saldırılar, ırkçı patlamalar; ne ki genel eğilim bütünsel eğilim özellikle de Santa Cruz de la Sierra'nın zengin tarımcıları için son derece kârlı olan transgenetik soya ihracatına daha az vurgu yapan yeni bir iktisadî model peşindeki siyasalara yönelirken ortam bu tepkilere elverişli değildi.

Bu örnek, uzun bir sabit pozisyonlar savaşında manevra oyununu göstermektedir - bu ülkelerdeki solun, muhalefetin iktisadî ve medya gücünün karşısında dahi, geniş bir halk desteği ve geniş bir inisiyatifler erimiyle, hükümet düzleminde mücadele ettiği bir savaştır bu. Hiçbir kazanım geri dönülmez değildir. Yine de, en ortodoks neo-liberal hükümetlerin tecridi ya da devrilmesiyle sağın yaşadığı sıkıntılar, bize bugünün sol ve merkez sol hükümetlerinin yerine iktidara geçecek olsalar, mevcut hükümetlerin sosyal planlarını bir kısmını muhafaza edeceklerini ya da kendi versiyonlarını uygulamaya sokacaklarını düşündürtmektedir - bu ise daha önce tahayyül dahi edilemeyecek bir şeydir. Yine de kuşkusuz ki, özelleştirme programını yeniden başlatır, bölgesel entegrasyon sürecine son verir ve ABD ve genelde Kuzey ile yakınlaşmaya çalışırlardı. En ılımlısı dâhil bugün iktidardaki ilerici hükümetlerin tek alternatifi kendi sağlarında yatmaktadır: bugünkü hâliyle sol hiçbir yerde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yeterince güç ve destek ya da yeterince açık bir söylem sergileyememektedir.

Kimi bölgesel ölçekli projeler mevcut hükümetler döneminde anlamlı bir ölçüde ilerletilebilirse, geriye dönüşleri çok zor olacaktır: örneğin kıtasal gaz boru hatta ya da Banco del Sur. Günümüzde solun arkasında, aynı anda bu kıtanın bugüne dek tanık olduğu en çok ülkede en yaygın halk desteği bulunmaktadır ki bu da neo-liberal yönetimlerinkiyle tezat sosyal politikalar sayesindedir. Bu destek, tüm bölgede seçimlerde tekrarlanan bir senaryoyla elitlerin iktisadî ve medya gücünden daha etkili olduğunu kanıtlamıştır. İster like Chávez, Correa ve Morales gibi radikaller, ister Lula, Vázquez, Néstor ve Cristina Kirchner, Ortega, Lugo ve López Obrador gibi ılımlılar olsun, bu adayların tümü, medyanın güçlü tekeliyle desteklenen bir neo-liberal blokla karşı karşıya kalmıştı. Bu tekel kamuoyunu gündelik olarak şekillendirip saatlerin konusunu belirleyerek "konsensüs imal eder". Yine de, iş seçime geldiğinde halk-Venezüella, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Ekvator ve Uruguay- oyunu başka türlü kullanmaktadır.

YANKILAR

Latin Amerikan gelişmelerinin genelde dünyaya ne gibi bir etkisi olabilir? Soruyu çağdaş gücün üç büyük sütunuyla bağlantılı olarak inceleyebiliriz: silahların gücü, paranın gücü ve sözcüklerin gücü. Açıktır ki Latin Amerika, özellikle Brezilya'nın kurduğu Hindistan, Çin, Rusya ve Güney Afrika ile ittifakların ötesinde küresel iktisadî durumu pek az etkileyebilir. Bölgesel entegrasyondan kaynaklanan Güney-Güney mübadelelerinin artışı -özellikle Çin ve Hindisan ile, ama aynı zamanda İran ile de- iki yanlı serbest ticaret anlaşmaları imzalamış ülkeler dışında ABD'nin ağırlığının eskiye göre daha az olduğu farklı bir uluslar arası ticaret ilişkileri tarzına yönelik adımlardır. Benzer şekilde, silahlar konusunda da Latin Amerika'nın, Washington'un Irak'ın işgali konusunda Güvenlik Konseyi'nde oybirliği sağlamadaki, Meksika ve Şili gibi yakın iktisadî müttefiklerinin dahi desteğini alabilmedeki başarısızlığında yaptığı gibi, ABD imparatorluğunun askerî yayılmacı planlarını desteklemeyi reddeden edilgin bir rolden fazlasını oynaması beklenemeyecektir. ABD etkisinin merkezi Kolombiya'nın tecridi Ekva-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tor'u istilasının tüm kıta ulusları ve Amerika Devletleri Örgütü tarafından mahkûm edilmesiyle iyice açığa çıktı. Latin Amerika'ya özgü bölgesel entegrasyon projeleri, Washington'un pazarladığı serbest ticaret anlaşmalarına yönelik alternatif arayışlarıyla birlikte, ABD'den göreli bağımsız bir yol sunmaktadır. Dünyada Kuzey Amerika emperyal hegemonyasına açıkça meydan okuyan pek az sayıdaki hükümet de burada bulunmaktadır: Küba, Venezüella, Bolivya, Ekvator.

Kuşkusuz bunlardan hiçbiri ABD'ye siyasal ve askerî bir alternatifin inşası için yeterli değildir. Kıta, en iyi ihtimalle, iktisadî prestiji neo-liberalizmin dayattığı iktisadî açılımların sanayiyi tasfiye edicietkileri sonucu çok azaldığı bir bölgede direnmekte ve kendi entegrasyon biçimleri üzerinde çalışmaktadır. Mayıs 2008'de tüm Güney Amerika ülkelerinin entegrasyonunu hedefleyen UNASUR'un kurulması ve, and the proposal for a Güney Amerika Savunma Konseyi önerisinin dile getirilmesi -her iki inisiyatif de ABD'nin dışında gelişmiştir- Uribe'nin ABD'nin toprakları üzerinde askerî üs inşa etmesine izin vermesi nedeniyle Kolombiya'nın formel katılımı durumu güçleştirmekle birlikte, kıtasal entegrasyon konusunda yeni bir mekân ve modele işaret etmektedir.

Bir bütün olarak bölgenin önemi başta petrol olmak üzere enerji kaynakları ile ihracat ürünleri, özellikle de soyadan kaynaklanır. Ancak iç pazarlar tüketim kapasiteleri genişledikçe daha cazip hâle gelmektedir; öte yandan, G-20'nin DTÖ ile ilişkilerinde görüldüğü üzere, bölgesel entegrasyon siyasal müzakere gücünü arttırmaktadır. Neo-liberal modelden kopuş ve ALBA gibi alternatif ticaret mekânları oluşturma süreci, kıtayı neo-liberalizme alternatifler üzerine her türlü tartışmanın vazgeçilmez referansı hâline getirmiştir. Chávez'in önderliğinin kıtanın sınırları ötesinde ün kazanmasının nedeni kısmen budur. Yine de, post neo-liberal süreçlerin en kırılgan veçhelerinden biri, küresel tecrit edilmişlikleridir; başka müttefiklerin yokluğunda Venezüella ABD ile çelişki içindeki her hükümetle ilişkilenmek zorunda kalmıştır: Rusya, İran, Belarusya ve Çin. Yanısıra, modelden kopma yolunda somut hamlelerde bulunan Latin Amerika ülkeleri göreli en gelişkin ülkeler değildir; en büyük iktisadî değerleri Venezüella'nın petrolüne güvenebilecek olmalarıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İdeolojik düzlemde, Latin Amerika tartışma başlıklarını müzakereye sunma konusunda daha iyi konumlanmıştır: çok-uluslu, çok-etnili devlet; XXI. yüzyıl sosyalizmi nosyonu; ALBA gibi alternatif bölgesel entegrasyon formülleri... Ne ki, bu yeni fikirleri yayma, onları kitle iletişim araçlarının durmaksızın yaydıkları pensée unique ve kuramları karşısında dile getirme konusunda az sayıda platform bulunmaktadır. Uzun bir uzak görüşlü yorumlar ve kuramsal yenilikler geleneğiyle övünebilecek olan Latin Amerika eleştirel düşüncesi, yeni milliyetçilik, yerli halklar, yeni birikim modeli, toplumsallaşma ve piyasadan arındırma süreçleri ve kıtanın tarihsel ve siyasal geleceği gibi konularda yeni meydan okumalarla yüzyüzedir. Bazı ülkelerde -en önemlisi Bolivya- deneyimlere zengin tefekkür ve kuramsal irdeleme süreçleri eşlik ediyor. Başkalarında, entelijensiya ile ülkenin geri kalan kısmının giriştiği süreçler arasında çelişki denemese de önemli kopukluklar gözlemlenmekte: bunun en çarpıcı örneğini ise Venezüella oluşturuyor. Brezilya, Arjantin ve Meksika gibi güçlü bir üniversite-temelli entelijensiyanın bulunduğu ülkelerde, eğitimli elitin önemli bir kesimi, yüksek bir entelektüel tartışma standardını sürdürmekle birlikte, toplumsal ve siyasal mücadelenin belli başlı alanlarına katılmaktan geri durur. Mevcut kuramsal potansiyel, post neo-liberal modellerin inşasında önemli bir rol oynayabilir.

DÜNYA BAĞLAMI

Geriye bakıldığında, neo-liberalizmin uluslararası yükselişi, konsolidasyonu ve gerilemeye geçişinin, üç ayrı evrede incelenebileceği görülecektir. İlki, Thatcher-Reagan ekürisinin damgasını taşır ve en otantik bölgesel muadilleri olarak Şili'de Pinochet ve Bolivya'da Jeffrey Sachs ile, en güçlü ve en açık biçimde gerici ideolojik dışavurumlara denk düşer. İkinci evre, Clinton ve Blair'in temsil ettiği, ağır işçilik -özelleştirmeler, piyasanın sınırsız tahakkümü, ekonominin açılması- tamamlandıktan sonra modeli konsolide etmeye yönelik ve sözüm ona 'light' bir versiyonu izleyen Üçüncü Yol denilen hükümetlere tekabül etmektedir. Şimdi sanki Latin Amerika'da da benzer eğilim taşıyan hükümetlere-sosyal-demokrat ve ulusalcı- yeşil ışık yakılmış gibidir: Buenos Aires'den Mexico City'ye, the Washington Konsensüsü silip süpürmüştü. Üçüncü evre Meksika peso kriziyle ve küreselleşen ekonominin türbülansa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

girmesiyle başladı; Bush-Cheney yönetiminde Beyaz Saray 2001 saldırılarına tepki olarak daha sert ve muhafazakâr bir ton benimserken, Washington'un saldırgan siyasaları durgunluk ekonomisiyle birleşmekteydi.

Bu1990'ların sonları ve 2000'lerin başlarında, Latin Amerika'da neo-liberal hükümetlerin birbiri ardına devrilmesinin arkaplanını oluşturmaktaydı. Gelen liderler Serbest Ticaret Bölgeleri Anlaşması'nı geçersizleştirmede Amerikan siyasal ve iktisadî önderliğinin göreli zaafa uğramasından yararlanıp bölgesel entegrasyona yönelik alternatif siyasalar geliştirmeye koyuldular. Bu evre aynı zamanda ABD ekonomisinin uluslar arası başatlığının düşüşüne ve dünya piyasasında Çin ve Hindistan'ın talebinin yükselişine de denk düşmekteydi- özellikle ÇHC bölgedeki pek çok ülkeyle geniş ölçekli doğrudan ticarete girişmişti.

Dördüncü bir evre neler getirebilir? Kimi hükümetler -özellikle Venezüella, Bolivya ve Arjantin- son zamanlarda kimi aksiliklerle karşılaştılarsa da, bizatihî dünyadaki gelişmeler yeni değişiklikleri gündeme getirmekte. Yükselen fiyatlar ve Kuzey Amerika'daki resesyonun uluslar arası etkisi -tarımın hâlen önemli bir rol oynadığı- Latin Amerikan birincil ürünlerinin ihracatında elverişli bir iklim yaratmaktadır. 2009'dan sonra ABD'de yeni bir Demokrat yönetim söylemi değiştirip Washington'un bölgede karşı karşıya olduğu eşi görülmedik tecriti kırmayı hedefleyebilir. Bu bölgesel entegrasyon süreçlerinde ve post neo-liberal bir modelin inşasında yeni bir meydan okumayı temsil edecektir. Washington'un geleneksel müttefikleri Kolombiya ve Meksika, artı yakın zaman önce ABD ile bir serbest ticaret antlaşması imzalayan Alan García'nın Peru'su üzerinden yeni bir kooptasyon denemesine girişmesi, olanaklıdır; ancak Beyaz Saray merkez-sol hükümetleri de -Brezilya, Arjantin ve olasılıkla Uruguay- bölgesel entegrasyon blokundan uzaklaştırmaya ve Venezüella, Bolivya, Ekvator ve Küba'yı tecrit etmeye çalışacaktır.

Ne ki, Kuzey Amerikan resesyonu Çin gibi ülkelerle bölgesel ticaretin çeşitlenmesini teşvik edip, bu tip hükümetlerin ve entegrasyon projelerinin konsolidasyonu koşullarını güçlendirirken, işlerlikteki diğer süreçler -Mercosur, ALBA, Unasur, Banco del Sur, kıtasal boru hattı, vb.- daha da ileri gidebilecektir. İktisadî resesyon

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ile Demokrat yönetimin karışımının nasıl bir örüntüye yol açacağını zaman gösterecek. Entegrasyon blokunun aslî bileşenleri Venezüella ve Bolivya ile yeni Anayasal kurumlara doğru hızla ilerleyen Ekvator ve Paraguay'ın yeni hükümetinin iç gelişmeleri, bölgenin gelecekteki siyasal senaryosu için pek çok bakımdan aslî önem taşımaktadır. Ancak bütününde, kıtada olayların akışını tayin edecek olan, Meksika, Arjantin ve Brezilya'daki gelişmelerdir. Cristina Fernández'in hükümeti mevcut krizinin üstesinden gelmeyi başarabilir, ve Lula 2010'daki ardılını tayin edebilir-ve böylelikle de Brezilya'nın Serbest Ticaret Antlaşması yandaşı, entegrasyon karşıtı kampa kaymasının önüne geçebilir- ise, Latin Amerika'da yeni bölgeci güçlerin yönetiminde ikinci bir onyıla ilişkin güçlü göstergeler mevcut demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SİMÓN BOLÍVAR('IN ANLATTIĞI)[1]

SİBEL ÖZBUDUN

"Seni sevmek,
felsefedir kuşkusuz."[2]

Kimileri inkâr etse de, William Faulkner'ın, "Geçmiş hiçbir zaman ölmez. Zaten geçmiş hiçbir zaman da geçmiş değildir," saptaması hâlâ geçerliğini koruyan bir gerçeğin ifadesidir; özellikle de Latin Amerika için...

Bir an anımsamalı: Şimdilerde, emperyalizm ve yerli işbirlikçilerine karşı mücadelede İspanyol fatihlere karşı Tupac Amaru'nun başkaldırı ve direnişinin ateşi yeniden alevlenmiş görünmektedir. Bolívar'dan Sandino'ya, Emiliano Zapata'dan Che Guevara'ya yiğitlik ve başkaldırı geleneği taşınmaktadır.

Denilebilir ki, tarihi soykırım ve yağma kadar devrimci mücadele geleneği ve isyanın her seferinde küllerinden yeniden doğmasıyla da yazılmış kıtada Tupamarolar'dan, Sandistalardan Zapatistalara, yerli direnişlerine, topraksız köylü ve işsizler hareketine uzanan güzergâhta neo-liberal vahşete karşı isyan bir kez daha gündemdedir Latin Amerika'da: Venezüella'da, Bolivya'da, Arjantin'de, Şili'de, Brezilya'da, Kolombiya ve Peru'da, Haiti'de küreselleşmeye karşı itirazlar giderek çoğalıyor.

Aztek ve Maya soykırımlarını belgeleyen Rahip Las Casas, yalnız katliamların belgelenmesiyle uğraşmaz; bir de manifesto kaleme alır: "Vazgeçilmez iki ilke vardır," der ve ekler Las Casas, "Özgürlük ve insanlık onuruna sahip olma hakkı."

1 Uzun Yürüyüş, No: 78, Ekim 2006.
2 A. Arif.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yerli katliamını anlattığı yapıtında, zulme karşı başkaldırıyı doğal/meşru bir hak sayan Las Casas'ın geleneği gün gelmiş, Katolik Kilise içerisinde beklenmedik bir anda boyveren kurtuluş teolojine uzanmıştır... (Ve İspanyol yönetimine karşı bağımsızlık savaşlarını yöneten Latin Amerikalı devrimci Simón Bolívar'ın Las Casas'ın kitabını elinden düşürmediği dilden dile dolaşır o topraklarda).

Bu bağlamda da Latin Amerika'nın gerçeği, tarihin "boşa yaşanmadığı"nın da en bariz kanıtıdır sanki...

Varsın desinler: "Bugün artık devrimciyi oynamak, Fransız devrimcilerinin Romalı veya Spartalılara öykünmesi kadar absürddür. İnsanların kumaşının değiştirilmesine gelince, bunu yalnızca solun 'topyekûn devrimcileri'ne bırakmalıyız: Raelyenler; bırakınız yeni insan ırkını klonlasınlar. Geri kalanlarımız en azından XVIII. yüzyıl Siyasi Gövdesi'nden XXI. yüzyıl kolektifine geçiş yapabilir, XIX. ve XX. yüzyılların toplum ve devrimden teşekkül eden kanlı karışımlarını tarihçilere ve ölülerinin yasını tutanlara bırakabiliriz. Sonuç olarak, eğer solun vebadan daha az ihtiyaç duyduğu bir şey varsa, o da geçmişin kalıntısıdır; devrim hayaleti, solgun kemiklerin tozlu vadisi. Gerçekten gelecekten bahsetmek için geçmişi ardımıza bırakmayı nihayet ne zaman başaracağız?"[3]

Onlar, yani "geçmişten, vazgeçilmesi gerektiği"ni savunanlar, Latin Amerika'da İspanyollara karşı yürütülen anti-sömürgeci bağımsızlık mücadelesiyle özdeşleşen "El Libertadore" (Kurtarıcı)'un bugün, hâlâ nasıl yaşadığını/savaştığını hiç kavrayamayacaklardır...

* * * * *

"El Libertador", nam-ı diğer Simón Bolívar, soylu bir ailenin çocuğu olarak 24 Temmuz 1783'de Venezüella'nın başkenti Caracas kentinde doğdu. Bask kökenli bir ailenin oğlu olan Bolívar, küçük yaşta anne ve babasını kaybetmişti.

Babası albay olan Bolívar, dayısının yanında, özel öğretmenlerle yetiştirildi. Dinsel eğitim de gören Bolívar, bu eğitim sırasında bir Capucin rahibinden de ders aldı. Daha sonra dayısıyla birlikte İspanya'ya giderek, Madrid'de tarih, dil ve hukuk eğitimi gördü. Avrupa'da J. J. Rousseau'nun eserleriyle tanıştı, özgürlükçü düşünceden etkilenmeye başladı.

3 Bruno Latour, "Bırakın Ölü [Devrimci] Ölüsünü Gömsün", Birikim Dergisi, No: 205-206, Mayıs-Haziran 2006, s. 58.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İspanya'da evlendiği eşinin 1802'de Caracas'da ölmesinden sonra tekrar Avrupa'ya dönen Bolívar, bu kez Paris'te Locke, Hobbes, Alembert, Buffon gibi düşünürlerin etkisiyle rasyonel düşünceyi benimseyecekti.

Bir yandan da imparator I. Napoleon'un attığı adımlara hayranlık duyuyordu. Sonunda Alman bilim adamı Humboldt'un da etkisiyle benimsediği anti-sömürgeci görüşlerle 1807'de Venezüella'ya döndü.

Bu arada Venezüella'da İspanyol sömürge valisi devrilecek ve Bolívar da yardım sağlamak üzere sömürge yönetiminin yerine gelen cunta tarafından İngiltere'ye gönderilecekti.

İngiltere'de tanığı olduğu siyasal düzenden etkilenmişti. Ancak görevini de ihmal etmedi ve burada sürgünde olan general Fracisco de Miranda'yı Caracas'a gelerek bağımsızlık savaşının başına geçmesi için ikna etti.

Bu arada, Caracas'ta toplanan Ulusal Kongre bir Anayasa taslağı hazırlayarak 5 Temmuz 1811'de Venezüella'nın bağımsızlığını ilan etmişti. Ancak ülke, bir yıl sonra 25 Temmuz 1812'de imzalanan ateşkes sonucunda yeniden İspanyol egemenliğine girecekti. Bolívar bundan sonra Cartagena'ya giderek ünlü "Cartagena Bildirisi"ni yayınladı.

Ardından küçük bir ordu kurarak, yeniden Venezüella'ya döndü ve altı savaştan sonra 6 Ağustos 1813'te Libertador (kurtarıcı) olarak Caracas'ı ele geçirdi. Savaş yeniden başlamışı. Bolívar İspanyolların ayaklandırdığı yerli kabilelerden Lienarolara karşı savaştı. Fakat 15 Haziran 1814'te yenilgiye uğrayarak Cartagena'ya kaçacak, ancak buradan kabul görmeyince önce Jamaika'ya, oradan da Haiti'ye geçecekti.

İniş-çıkışları bol bir savaşımdı. Zaferleri yenilgiler, coşkuları hüsranlar izliyordu. Ama Bolívar mücadeleyi bırakmadı. Haiti, İngiltere ve İrlanda'dan yardım alarak önce Orinico Vadisi'ni ele geçirdi. İspanyollara karşı oldukça etkin ve yıpratıcı bir savaşın ardından, And Dağları'nı aşarak 7 Ağustos 1819'da Boyaca'da İspanyol kuvvetlerini üç gün süren bir savaşla bozguna uğrattı. İspanyol general Pablo Morillo'nun barış anlaşmasını imzalamaya katır sırtında gelen bu kısa boylu adam karşısında şaşkınlığa düştüğü aktarılır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kolombiya Cumhuriyeti Aralık 1819'da ilan edildi. Bolívar başkan ve askeri diktatör seçildi. Ancak Bolívar, Kolombiya'nın özgürleştirilmesini yeterli görmeyip, kalıcı bağımsızlığın ancak ve ancak bütün kıtadaki İspanyol sömürge güçlerinin varlığına son vermekten geçtiğini düşünüyordu.

Bu nedenle önce Venezüella (Haziran 1821) ve Ekvador'a (1821), sonra da Arjantinli general San Martin'e destek vererek Peru (1824) ve Bolivya'ya (1825) yönelip İspanyol sömürgeciliğinin kıtadan sökülüp atılması savaşımına girişti.

Bu güzergâhta önce Ekvador'da İspanyol güçlerini yenilgiye uğratarak, buradaki mücadelenin başına genç albay Jose de Sucre'yi geçiren Bolívar'ın düşü, bütün Güney Amerika ülkelerini biraya getirecek bir birlik oluşturmaktı. Bunu ilk kez, Panama'da 1826'da düzenlediği konferansta dile getirdi. Fakat önerdiği ortak askeri güç ve ortak karar mekanizmaları, katılımcılar tarafından itibar görmedi.

Bu arada eski komutanlarından Paez, Venezüella'da başkaldırdı. Paez, Yeni Granada'da yönetimi elinde tutan Santender'le anlaşmazlık içindeydi. Bolívar ise bütünlüğün bozulmasını istemiyordu. Fakat başkanlık yetkisini güçlendirince tepkiyle karşılandı. 25 Eylül 1828 gecesi liberallerin düzenlediği başarısız bir suikasta maruz kaldı. Karşısındaki muhalefet büyüyordu. Latin Amerika burjuvazileri ve büyük toprak sahipleri, "küçük olsun, benim olsun"cu bir kifayetsizlikle çıkmaktaydılar karşısına...

Üstelik artık sağlığı da yerinde değildi. En güvendiği komutanlardan Jose Maria Cordoba'nın da ayaklanmasından sonra Venezüella, Kolombiya'dan ayrıldı (1829). Bolívar için bu, sonun başlangıcıydı. 8 Mayıs 1830'da tüm yetkilerinden vazgeçerek Bogota'dan ayrıldı. "Büyük Kolombiya" düşünün yanı sıra, tutkulu bir aşkla bağlandığı, "en sevdiği yüzbaşım" dediği Manuelita Sáenz'i de geride bırakarak...

Amacı Avrupa'ya gitmekti. Ancak sonra bundan da vazgeçti ve Santa Maria'da bir dostunun yanında kalırken 17 Aralık 1830'da öldü.

* * * * *

Latin Amerika'daki başkaldırılarla ölümsüzlüğü kucaklayan Bolívar, bugün kıtada devrimci bir seçenektir...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Örneğin, Latin Amerika'nın "Bolívarcı Seçeneği"nin esin kaynağı, "Libertador" ve şu ilkeleridir:

i) İspanyol sömürgeciliğinin tasfiyesi;

ii) Sömürgeci sisteminin dayattığı feodal bölünmüşlüğün aşılması;

iii) Büyük-birleşik bir Latin Amerika devletinin kurulması;

iv) Aydınlanma'nın ve Devrim'in özgürlükçü düşüncelerinin kıtaya taşınması...

Ve Bolívar (onu neredeyse "Kemalist" ilan edenlere inat), tahayyül ettiği "Latin Amerika ulusu"nun bir kültürel çoğulluk oluşturduğunun bilincindeydi. Bu devasa ülkeye hayat veren etnik çeşitliliği homojenleştirmeyi, "tektipleştirme"yi aklından dahi geçirmedi.

Nitekim O, Kingston'dan kaleme aldığı 6 Eylül 1815 tarihli bir mektubunda, Amerika kıtasının yerli geçmişine şu sözlerle sahip çıkıyordu: "Sanırım Cortés'in eline geçen ve Herrera'ya göre onun elinde, Solis'e göre ise halk tarafından öldürülen Meksika kralı Moteuczoma ile, Francisco Pizarro ve Diego Almagro'nun katlettiği, Peru İknası Atahualpa'dan söz ediyorsunuz. İspanyol krallarla Amerikalı krallar arasında, karşılaştırılamayacak bir yazgı farkı vardır; birinciler saygın bir muamele görmüşler, korunmuşlar ve sonunda özgürlüklerine ve iktidara kavuşmuşlardır; oysa ikinciler görülmemiş işkencelere ve en utanç verici vahşetlere tabi tutulmuşlardır."[4]

* * * * *

Evet, Bolívar bugün de yaşamaktadır...

Chávez, Castro ve Morales "Kurtarıcı"nın ülküleri (birleşik Latin Amerika) doğrultusunda ilerliyorlar. "Libertador"un ilkeleri, çağın koşullarına uygun olarak güncellendi:

i) ABD emperyalizminin (siyasal, kültürel) hegemonyasının kırılması;

ii) Amerikan işbirlikçiliğinin temellerinin yıkılması;

iii) İşbirlikçilerin eseri geri ekonomilerin yarattığı yoksulluğun aşılması;

iv) Kırsal alanlarda toprak reformu;

4 "Carta Profética de Jamaica", Como Nacio la Republica de Colombia, Bogota, Talleres Gráficos Banco de la Republica, 1981, s. 34-35.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

v) Kamu ağırlıklı bir ekonomik sistem yaratmak;

vi) Yoksullukla ve cehaletle mücadele;

vii) Demokratik hakları genişletmek;

viii) Bölgesel dayanışmayı artırmak;

İşte tam da bu yolda oluşturulan ALBA (Alternativa Bolívariana para las Américas-Amerika İçin Bolívarcı Seçenek) ile ABD'nin önderliğindeki ALCA'ya (Área de Libre Comercio de las Américas) ya da İngilizce kısaltmasıyla FTAA (Free Trade Area of the Americas)'ya bir alternatif oluşturuyor.

Özetle denilebilir ki Chávez'in Latin Amerika'daki emperyalist hegemonyanın kırılması için önerdiği Bolívarcı ittifak modeli, temelde üç ayaktan oluşuyor: PETROSUR, BANCOSUR ve MERCOSUR. Bu birlikler, sırasıyla güneyin petrolde, parada, ticaret ve siyasette birleşmesinin anahtarı olarak görülüyor.

* * * * *

Bolívar, bugün İspanyol sömürgeciliğini dize getirdiği gündeki kadar önemlidir...

Çünkü ABD patentli, "turuncu renkli darbe demokrasileri"nin mucidi George Soros'un, "ABD'nin seçmiş olduğu yol, son derecede başarılı olmuştur: Hem ekonomik hem de askeri açıdan hâkim bir konum sahibi olmanın keyfini çıkarıyoruz. En doğal eğilim ve en az pürüz yaratacak olanı piyasa köktenciliğine ve jeopolitik köktenciliğe devam etmek olacaktır," sözlerine; Cindy Sheehan'ın, "İnsan, kömür olmuş cesetlerin resimlerini gördüğünde, bebeklerin intikam için öldürüldüğünü, tutsaklara korkunç işkenceler yapıldığını duyduğunda Amerikalı olmaktan utanmalı,"[5] diye yanıtladığı, Samir Amin'in, "ABD egemen sınıfının projesi, Monroe Doktrini'ni küreselleştirmektir,"[6] sözleriyle özetlediği koşullarda; "Birleşik Devletler şimdi gözle görülür bir gerilemeyi yaşıyor"ken[7] O; her türlü teslimiyet ve vazgeçişe karşı bir mücadele hattıdır...

---

5 Cindy Sheehan, "My Lai'den Hadisa'ya...", www.truthout.org, 5 Haziran 2006.

6 Samir Amin, "ABD Emperyalizmi, Avrupa ve Ortadoğu", Monthly Review Bağımsız Sosyalist Dergi, No: 5, Mayıs 2006, s. 89.

7 Immanuel Wallerstein, "XXI. Yüzyıl Kimin Yüzyılı?", Ülkede Özgür Gündem, 27 Haziran 2006, s. 14.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Geçmişten bugüne uzanan bu hat; "Tarih açıklanabilir ama anlamı yoktur, artık hiçbir özne dünyayı değiştiremez, evrenin tarihini yönlendiremezsiniz, evrensel olan kayboldu," diyen Levi Strauss'a; ya da Fèlix Guattari ve Antonio Negri'nin "Bizim Gibi Komünistler"inde, "Söylemin eylem olduğunu kabul ederek, eski yöntemin yıkımını başlatacak şekilde yeni bir söylem kuracağız," diyen mantık(sızlığ)a itiraz için tarihi bir kaldıraçtır...

Evet, evet; Ehud Olmert'in, "We will eliminate those who hate us"[8] diye haykıran bir gözü dönmüşlükle, "Lübnan'da saldırının ölümcüllüğü İsrail'e saldırma planı olan her ulusun belleğine yazılacak,"[9] diyebildiği bir dünyada, Arjantinli Plaza del Mayo Anneleri'nin, "No Perdonamos! No Olvidamos!"[10] ya da "Nunca más!"[11] çığlıklarına yanıt vermek istiyorsak; Simón Bolívar'ı iyi kavramalıyız...

Ve son birkaç şey daha:

Birincisi: "Kişilikli olmak, kimse görmediği zaman da doğru olanı yapmaktır," der Julius Caesar Watts...

İkincisi: "Dünya hiçbir zaman olmadığı kadar çok büyük bir emperyal saldırganlıkla karşı karşıyadır. Bu nedenle, Batı tarafından ehlileştirilmeyi reddeden her ülke yönetimine ve karşı koyuşa sahip çıkılmalıdır: Venezüella, Bolivya, Küba, ABD tarafından nükleer tehdit olarak görülen Kuzey Kore, İslâmcı İran, Filistin'de Hamas, Nepal'deki Maocu direnişçiler,[12] Kolombiya'da FARC..."[13]

---

8 "Bizden nefret edenleri yok edeceğiz."

9 "Etnik Temizlik İtirafı", Radikal, 4 Ağustos 2006, s. 9.

10 "Affetmiyoruz! Unutmuyoruz!"

11 "Bir daha asla!"

12 Bkz: Parvati, "Nepal'de Halk İktidarı", Monthly Review Bağımsız Sosyalist Dergi, No: 5, Mayıs 2006, s. 171-184; "Nepal'de Kurucu Meclis'in Yolu Açıldı", Siyasi Gazete, Yıl: 3, No: 18, Temmuz 2006, s. 7; "ABD Emperyalizmi Nepal Halkının İradesini Kırmaya Çalışıyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/26 (26), 8 Temmuz 2006, s. 22; "Nepal'de Halk İktidarının Gelişimi (1)", Devrimci Demokrasi, Yıl: 4, No: 93, 16-31 Temmuz 2006, s. 13; "Nepal'de Halk İktidarının Gelişimi (2)", Devrimci Demokrasi, Yıl: 4, No: 94, 1-16 Ağustos 2006, s. 13; "Dünyanın Çatısı Sallanıyor", Ufuk Çizgisi, No: 41, 1 Temmuz 2006, s. 28; "Nepal Komünist Partisi/Maoist'ten Katmandu'da Dev Gösteri", Kızıl Bayrak, No: 2006/22 (22), 10 Haziran 2006, s. 24; "Nepal'de Terörle Mücadele Yasası Kaldırıldı", Ülkede Özgür Gündem, 13 Haziran 2006, s. 8; "Nepal'de Birinci Tur Görüşmeleri Sonuç-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Üçüncüsü (ve sonuncusu): Jean-Paul Sartré'ın "Yeryüzünün Lanetlileri'ne Önsöz"deki ifadesiyle "İyi sömürgecilerin, bir de diğerlerinin yani kötü sömürgecilerin olduğu doğru değildir. Sadece sömürgeciler vardır, hepsi bu!"

Simón Bolívar'ın bizlere anlattığı da budur...[14]

14 Eylül 2006 18:43:05, Ankara.

---

landı", Devrimci Demokrasi, Yıl: 4, No: 90, 1-16 Haziran 2006, s. 10; "Nepal: Parlamento Kral'ın Veto Hakkını Kaldırdı", Ülkede Özgür Gündem, 12 Haziran 2006, s. 8; "Nepal'de Gerillalarla Barış Görüşmeleri Başladı", Ülkede Özgür Gündem, 27 Mayıs 2006, s. 8.

13 Anahid Hazaryan. "Emperyalizme Direnen Her Kesime Destek Görevdir", Teori ve Politika Dergisi, No: 40, Kış 2006, s. 219-220.

14 Bkz: Deniz Baran, "El Libertador -Kurtarıcı- Simón Bolívar (1783-1830)", Kaldıraç Dergisi, No: 68, Haziran-Temmuz 2006, s. 57-58; "El Libertador (Kurtarıcı): Simón Bolívar", Sosyalist Barikat, No: 27, Şubat 2005; Cüneyt Akalın, "Bolívarcı Seçenek Kıtasallaşıyor", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 2, No: 103, 19 Haziran 2006, s. 13.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"VARDIK, VARIZ, VAROLACAĞIZ!" ya da BİR "YOKEDİLEMEYİŞ" ÖYKÜSÜ[1]

SİBEL ÖZBUDUN

"O çamur ve kanın içinde
bir başka şey daha öldü.
Bir halkın düşü öldü orada.
Güzel bir düştü..."

New York'da bugün üzerinde çokuluslu bankaların, borsanın, dev şirketlerin merkezlerinin yer aldığı ticaret merkezi Wall Street'in neden böyle anıldığını bilir misiniz? Sahi, neden "Duvar Caddesi"?

Çünkü cadde bir zamanlar gerçekten bir duvarla ikiye ayrılırmış. O zamanlar New Amsterdam (Yeni Amsterdam) olarak anılan kente yerlilerin girişini engellemek üzere örülmüş bir duvar...[2]

O duvar bugün yıkılmış olabilir... Ama Beyaz Adam ile yerliyi ayıran görünmez duvar, boylu boyunca uzanıyor, "Yeni Dünya" topraklarında.

David E. Stannard, ABD'deki yerli rezervasyonlarındaki yoksulluk oranının ulus ortalamasının "neredeyse dört katı" olduğunu, pek çok rezervasyondaki yoksulluk, sağlıksızlık ve genel sefaletin pek çok yoksul Üçüncü Dünya ülkesinde hâkim olan koşullardan farksız olduğunu vurgulayarak ekliyor:

---

1 3 Aralık 2007 tarihinde AFSAD'daki (Ankara) "Amerika Yerlileri" başlıklı Konferans'da yapılan konuşma... Kaldıraç Dergisi, No: 85, Ocak 2008; Kaldıraç Dergisi, No: 86, Şubat 2008... www.mavidefter.org... www.mehmetozer.net...

2 http://ancientgreece-earlyamerica.com/html/early_america.html.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Gerçekten de birçok rezervasyonda yaşam koşulları o kadar umutsuz ve moral bozucudur ki 15 ve 24 yaş arasındaki genç Kızılderili erkek ve kızlarında intihar oranı, aynı yaş grubundaki ülke genelinin yaklaşık yüzde 200 oranında üzerindedir; bizzat bir intihar biçimi olan alkol kaynaklı ölüm oranı ise, 15-24 yaş arasındaki Kızılderili erkeklerinde ulusal orana göre yüzde 900'den daha yüksek; 15-24 yaş arasındaki Kızılderili kadınlarda ise ulusal orandan neredeyse yüzde 1300 daha yüksektir."[3]

Evet, bugün asimile olmayı reddedenler, ABD'de kendilerine ayrılan rezervasyon topraklarını çevreleyen görünmez yoksulluk, alkolizm, ırkçılık duvarının berisinde yaşamlarını sürdürmeye çabalıyorlar.[4]

* * * * *

Creek reisi Benekli Yılan, 1829'da, ABD Başkanı Andrew Jackson'un kendilerine yönelttiği, Mississippi nehrinin ötesine taşınmaları talebini kabile kurulunda görüşürken şöyle diyordu:

Kardeşler: Büyük Baba'nın konuşmasını dinledik; son derece müşfik. Kızıl çocuklarını sevdiğini söylüyor...

İlk beyaz adam geniş sulardan çıkageldiğinde, küçücük bir adamdı... çok küçük. Bacaklarına büyük teknesinde oturmaktan dolayı kramp girmişti ve birazcık toprak için yalvarıyordu...

Kıyılara geldiğinde, Yerliler ona toprak verdi ve onu rahatlatmak için ateşi harladı...

Ama beyaz adam Yerli'nin ateşiyle ısındığında, ve karnını Yerli'nin ikramlarıyla doldurduktan sonra, çok büyüdü. Dağ tepelerinde durmadı ve ayağı ovaları ve vadileri kapladı. Eli doğu ve batı denizlerini kavradı. O zaman bizim Büyük Babamız oldu. Kızıl çocuklarını seviyordu, ama dedi ki: 'Biraz daha uzaklara gitmelisiniz, yoksa sizi kazara çiğneyebilirim.'

Bir ayağıyla kızıl adamı Oconee'nin ötesine iterken, diğeriyle de atalarımızın mezarlarını çiğnedi...

Bir başka seferinde dedi ki: 'Biraz daha uzaklaşın; Oconee ve Ocmulgee'nin [Güne Carolina ve Georgia'daki yerli yerleşimleri] ötesine gidin - güzel bir ülkedir.' Ve ekledi, 'Orası sonsuza dek sizin olacak.'

Şimdi de diyor ki, 'Üzerinde yaşadığınız topraklar size ait değil.

3 David E. Stannard, Beyaz Adamın Akıl Almaz Vahşeti, Amerika'nın Soykırım Tarihi. Gelenek Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2005, s. 388.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mississippi'nin ötesine gidin; orada av hayvanları var; otlar bittikçe, ırmaklar aktıkça orada kalabilirsiniz.'

Ama Büyük Babamız oraya da gelmeyecek mi? Kızıl çocuklarını seviyor, ve dili de çatal değil.

Kardeşler! Büyük Babamızın çok lafını dinledim. Ama hep şöyle başlayıp bitiyorlardı: 'Biraz daha uzaklaşın, bana çok yakınsınız.'...[4]

Benekli Yılan'ın sözleri, bugün, yani 2000'li yıllarda, Kuzey Amerika'nın rezervasyon topraklarında hâlâ yankılanıyor. Batı Shoshoneleri'nin toprakları nükleer denemeler için müsadere edileli çok olmadı; "öte yandan tek tek eyaletler de, kabilelerin atalarından kalma su kaynaklarına ve diğer gerekli kaynaklara erişimini engelleyerek Kızılderilileri sürekli arazilerinden çıkartmaktadır. Eyaletler bu tür müsadere politikalarını uygulamakta özgürdür çünkü federal hükümet, Kızılderililere sözde 'kendi geleceklerine karar verme' hakkı tanımak adı altında, sürekli olarak kabileleri eyaletlerin tecavüzlerine karşı korumak şeklindeki hukukî yükümlülüğünü yerine getirmemeye devam etmektedir.'[5] 1950'lerde rezervasyon saçaklarında yaşayan yerli kitlelerini Los Angeles, Denver, Seattle, Chicago, New York, Baltimore gibi büyük kentlere göçe zorlayan ABD hükümeti, günümüzde de yerli-olmayanların rezervasyonlara yerleşimini teşvik ederken, Moon tarikatı gibi aşırı sağcı örgütlerin desteğinde güçlü ve ırkçı bir Yerli-Karşıtı hareketin biçimlenişine seyirci kalmaktadır.[7]

* * * * *

---

4 Tabii bir de "görünür duvar" var. ABD'nin güney sınırı boyunca, Meksikalı ve diğer Latin Amerikalı –hemen tümü yerli ya da melez- kaçak göçmenlerin ülkeye girişini engellemek üzere inşa etmekte olduğu...

5 Frederick W. Turner III (der.), The Portable North American Reader, Penguin Books, 7. basım, 1985, ss. 249-250.

6 D. Stannard, agy. s. 389.

7 Günümüz ABD'sinde, ana gövdesini yerli rezervasyonlarında mülk sahibi olan beyazların oluşturduğu, ikisi ulusal düzlemde, beşi yerel koordinasyon, yirmi üçü de yerel düzlemde örgütlenmiş 30 örgüt ve 450 000 üyeyi kapsayan ve rezervasyon topraklarının ilga edilmesini savunan güçlü bir "anti-yerli" hareketi vardır ve bunlar aşırı sağcı kongre üyeleri ve bürokratlarca desteklenmektedir. (bkz. Rudolph C. Ryser, "Anti-Indian Movement on the Tribal Frontier", Occasional Paper #16, Center for World Indigenous Studies, Haziran 1992).

Avrupalılar XV. yüzyıl sonlarında Yeni Dünya'ya ayak bastıklarında, çeşitli dillerde konuşan binlerce yerli toplumla karşılaşmışlardı. Bu kültürler küçük yerleşimler hâlinde yaşayan, gevşek biçimde örgütlenmiş avcı-toplayıcı takımlardan, büyük kentlere sahip, yüksek biçimde örgütlü tarımsal toplumlara dek değişiklik göstermekteydi. Alimler onların "kim" olduğunu, oraya nasıl geldiklerini anlayabilmek için eldeki kaynaklara başvurdular: Kutsal Kitap ve Grek-Roma klasikleri... 1535'te İspanyol yazar Oviedo, Platon'un anlatısına dayanarak, Amerika yerli halklarının, bir zamanlar İspanya ile Yeni Dünya arasında yer alan ve zamanla Atlantik Okyanusu'na gömülen Atlantis kıtasının hayatta kalabilen sakinleri olduğunu öne sürdü.

1567'de ise Hollandalı ilahiyatçı, Lumnius, Amerika yerlilerinin İÖ 721'de Babil'den sürülen on İbranî kabilesinin torunları olduğunu söyleyecekti - bu fikir, XIX. yüzyıl başlarında yazılan Mormon Kitabı'nın temel savlarından biri olarak süregitmektedir; gerçekte Orta Batı'daki yerli yerleşimlerinde devasa höyükleri fark eden ABD'li tarihçilerin sarılacağı ilk açıklama da bu yolda olacaktır: İsrailoğullarının "Yeni Dünya'daki izleri!..."[8] Genç ABD'nin, Tanrı'nın kendisini yükümlü kıldığı Yeni Dünya topraklarını ele geçirip yepyeni bir uygarlık kurma yolundaki "Aşikar Yazgı"sının bir kanıtı daha... Günümüzdeyse Ahir Zaman Azizleri Kilisesi, TV reklamlarında İsa'nın bu kabileleri ziyaret etmek üzere Yeni Dünya'ya geldiği görüşünü ileri sürmektedir![9]

Daha iyi bir gözlemci olan Cizvit Jose de Acosta ise, Amerika yerlileri ile Sibirya halkları arasındaki benzerliklerden hareketle, yerlilerin, Meksika'nın fethinden 2000 yıl önce Sibirya'dan geldiklerini öne sürer. XX. yüzyıldan itibaren uygulanmaya başlayan göreli bilimsel arkeoloji teknikleri, özellikle de son kırk yılın bulguları, bunun, zaman bakımından yanılmış olmakla birlikte, isabetli bir görü olduğunu gösterecektir.

"Kaplumbağa Adası"nın[10] orijinal sakinleri, Kuzey, Orta ve

8 "Stone Works", kaynak: http://ancientgreece-earlyamerica.com/html/early_-america.html.

9 "Old World-New World", Museum Notes, Royal British Columbia Museum, 1999.

10 New England'ın yerli halklarının inancına göre Amerika kıtası, tüm halk-

Güney Amerika yerlileri, günümüzden 30 000 yıl kadar önce, belki de daha eski tarihlerde[11] hayvan sürülerinin peşinde, geç Pleistosen buzul çağında yükselerek Sibirya'yı Alaska'ya bağlayan Berengia altkıtasını yürüyerek geçmeye başlayan Asyalı avcılardı. Bu göç hareketi binlerce yıl sürdü. "Paleo-yerliler" olarak adlandırılan göçmen grupları, buzullar arasındaki doğal koridorlardan güneye doğru yol alarak zamanla kıtanın tümüne yayıldılar.

Eski Dünya'dan Yeni Dünya'ya göç, buzulların hükmü altındaydı. Buzullar eridiğinde, Berengia sular altında kalıyor, soğuma baş gösterdiğindeyse yeniden ortaya çıkıyordu. Son buzul çağının günümüzden 10 bin yıl kadar önce sona erdiği biliniyor. Ancak Aleut ve Athabascanlar'ın, 3000 yıl önce kano ve deriden yapılmış kayıklarla Bering Boğazı'nı geçerek Amerika'ya ulaştığı bilinmektedir. Soğuk iklime uyarlı bu toplulukların çoğu, günümüzde Alaska olarak adlandırılan kutup-altı bölgede kalarak günümüz Aleut, Inuit, Yupik ve Eskimo halklarının atalarını oluşturdular.

Kaliforniya kıyısı açıklarındaki Santa Rosa adasında bulunan ve İÖ 28000 yılına tarihlendirilen yanmış kömür izleri, günümüzden 30 bin yıl önce göçmenlerin Kaliforniya kadar güneye inmiş olduklarına işaret etmektedir. New Mexico'da Sandia dağında bulunan ve İÖ 25000'e tarihlenen obsidyen ve çakmaktaşı kazıyıcı, kesici ve mızrak uçları ise, kıtanın yeni sakinlerinin 5000 yıl içinde uzun bir yol katetmiş olduklarını göstermektedir. İÖ 12000'lere gelindiğinde, Paleo-yerliler, hem Kuzey, hem de Güney Amerika'nın buzul altında olmayan hemen her bölgesine ulaşmış durumdadır. İÖ 11000'de Colorado'da, İÖ 10000'de ise günümüzde Mexico City olarak bilinen yerde yerleşimler kurulur. Son buzul çağının İÖ 10-7000 yılları arasında sona ermesi, habitat'da önemli değişimlere yol açar. Mastodon, mamut gibi av hayvanları yeryüzünden silinirken, yabanıl bitkiler üzerinde denemeler yoğunlaşacak ve İÖ 9000 dolaylarında orta Meksika'da, Tehuacán vadisinde mısır ekimi başlayacaktır.[12]

---

ların anası "Gökten Düşen Kadın"a yardım etmek amacıyla ilksel sulardan yükselen bir kaplumbağadır.

11 Richard S. Macneish, Batı yarıküreye ilk insanın muhtemel giriş tarihi olarak İÖ 70 000'leri vermektedir. (Aktaran: Stannard, s. 394).

12 Judith Nies, Native American History, A Chronology of a Culture's Vast Achievements and Their Links to World Events, New York, Ballantine Books, 1996, ss. 7-10.

Avrupalı sömürgecilerin kıtayı "keşfetmesi"nden önce "Kaplumbağa Adası" sakinleri, 16 milyon mil karelik kuzey ve güney Amerika'da geçim ve yaşam tarzı, diller ve inanç sistemleri açısından büyük bir çeşitlilik sergilemektedir.

Avrupalıların kıtaya ayak basmasının, yani XVI. yüzyılın arifesinde Amerika yerlileri nüfusuna ilişkin tahminler, oldukça değişkenlik gösterse de, günümüzde bunlar, 75 ilâ 110 milyon arasında bir aralığa yerleşir. Bir karşılaştırma yapabilmek açısından aynı dönemde Avrupa kıtası nüfusunun 60-70 milyon, Afrika kıtası toplam nüfusunun ise 40 milyon dolaylarında olduğunu belirtmek gerekir.[13]

Geçim ve yaşam tarzları bu denli farklılaşmış bu milyonlarca insanın kaç dil konuştuğunu, kaç topluluk oluşturduğunu saptayabilmek, bugün ne yazık ki olanaksız. Bir fikir vermesi açısından, Kuzey ve Güney Amerika yerli bölgelerine ilişkin bir döküm verelim:

KUZEY AMERİKA

Adena kültürü: Günümüz Ohio'su merkez olmak üzere, Vermont, New York, New Jersey, Pennsylvania, Maryland ve Batı Virginia'ya dek yayılan bölgede, bölgenin ilk yerleşik halkları, daire biçimli ve bir ya da birkaç aileyi barındıracak büyüklükte daire biçimli evler inşa etmekte, geçimini avcılık, balıkçılık ve toplayıcılıkla sürdürmekte, bunun yanı sıra Meksika'dan getirilme su ve balkabağı, mısır, kök bitkiler ve ayçiçeği tarımı yapmaktaydı. Güney'den ithal ettikleri tütünü ayinsel amaçlı olarak kullanırken, Superior gölü dolaylarından sağladıkları bakırla süs eşyaları imal etmekteydiler.

Hopewell kültürü: Adena kültürüyle çağdaş olan bu kültür, Büyük Göller'den Meksika körfezine dek uzanan geniş bir alana yayılmıştı. Yoğun bahçe tarımına dayalı bir geçim örüntüsü izleyen Hopewell toplulukları, düzgün geometrik biçimli devasa toprak anıtlarıyla dikkat çekmektedir. Florida'dan Wyoming ve Kuzey Dakota'ya dek uzanan geniş bir ticaret ağına sahip Hopewell'ler dışarıdan sağladıkları bakır, altın, gümüş, kristal, kuvars, obsidyen vb. hammaddelere dayalı zengin bir zanaatkarlık geliştirmişlerdi. Hopewell'lerin batısına doğru uzanan uçsuz bucaksız ovalarda, kuru hisar hendekleriyle tahkim edilmiş köylerde yaşayan halklar, sonradan göçer bir yaşam biçimine dönecek pek çok kabilenin, Mandan,

13 Stannard, s. 402.

Cree, Blood, Blackfoot, Crow, Piegan, Hidatsa, Arikara, Cheyenne, Omaha, Pawnee, Arapaho, Kansa, Iowa, Osage, Kiowa, Wichita, Commanche, Ova Creeleri, Sioux, Ute ve Soshoneler vb.nin atalarıydılar. Bu gruplar at Avrupalılar tarafından kıtaya yeniden getirilmeden önce, çevrimsel takvime göre, tipi olarak bilinen çadırlarını toplayıp yeniden kurarak yarı-göçer bir yaşam tarzı sürdürmekteydiler. Ova yerlileri olarak da bilinen bu gruplar, kuzey kesimlerde geyik, ayı gibi av hayvanlarının yanı sıra, bizon sürülerini avlanarak geçiniyorlar, bunun yanı sıra mısır, fasulye ve çayır şalgamı gibi bitkileri yetiştiriyorlardı.

Grönland çevresi: Iglulik, Nelsilik, Aleut, Koyukon, Ingalik, Tanana, Kulchin, Han, Nabesna, Tagish, Hare, Tahltan, Kaksa, Tsetsaut, Sekani, Gogrib, Salteaux, Naskapi, Beothuk gibi Eskimo halklar, soğuk ve kıraç iklime uyarlı bir yaşam sürdürmekteydi. Igloo adı verilen buzdan evlerin yanı sıra, barabara denilen, Aleut adalarındaki, yüzden fazla kişinin barınabildiği yer altı evlerine dek geniş bir konut çeşitliliğini inşa edebilen bu halklar, balıkçılık, kuş, kutup ayısı, kutup tilkisi, misk öküzü, karibu, deniz gergedanı, fok ve deniz ayısı gibi yerel faunadan ustalıkla yararlanabilmekteydi.

Yukarı kuzeybatı: Alaska'nın güneyinden Kaliforniya'ya kadar uzanan 2000 millik sık nüfuslu kıyı şeridinde, Makah, Strait, Quileute, Nitinat, Nooksack, Chemakum, Halkomelem, Squamish, Quinault, Pentlatch, Sechelt, Twana ve Luchootseetler gibi büyük kültürel ve dilsel çeşitlilik sergileyen halklar yaşamaktaydı. İç kesimlerde ise, XIX. yüzyılda bile, beş farklı dil grubuna bağlı 100'den fazla kabile (Chelan, Yakima, Palouse, Walla Walla, Nez Perce, Umatilla, Cayuse, Flathead, Coeur d'Alene, Kalipsel, Colville, Kootenay, Sanpoil, Wenatchee, Methow, Okenagan, Nylakyapamuk, Nicola, Lillooct, Shuswap, Tolowa, Yurok, Chilula, Karok, Shasta, Wiyot, Whilkut, Hupa...) saptanabilmişti...

Kuzeybatı toplulukları, soyut tasvirler ve hayvan şekilleriyle bezenmiş büyük ahşap evleri, zengin, gösterişli törenleri, girift bezemelerle süslenmiş totem direkleri ve ayinsel maskeleri ve potlach denilen ayinsel mübadele şölenleriyle karakterize olan balıkçı ve yoğun toplayıcı halklardı.

Kaliforniya bölgesi: Karmaşık ticaret ağları ve onları destekleyen büyük ayinleri göze çarpan Kaliforniya toplulukları, eşitlikçi ve

demokratik örgütleniş ilkelerini benimsemişlerdi. Günümüz San Francisco'su ile Monterey arasındaki bölgeye yayılmış kırk kadar kabile, zengin çevrelerinin kendilerine sunduğu kaynakları devşirmekle geçinen avcı toplayıcılarda; ancak bu bölgede tarım (hortikültür), özellikle mısır tarımı yapan başka kabileler de bulunuyordu.

Güneybatı bölgesi: Günümüzde Utah, Colorado, Meksika kuzeybatısı, Nevada güneyi, Teksas batısı; Arizona ve New Mexico'yu kapsayan bu bölgede ise, Papago, Pima, Yuma, Mojave, Yavapail, Havasupail, Hualapail, Paiute, Zuni, Tewa, Navajo, Hopi, Towa, Cocopa, Tiwa, Keres, Piro, Suma, Coahuiltec, Apache halkları (Aravaipalar, Coyoteralar, Chiricahular, Mimbrenolar, Jicarellalar, Mescalerolar, Lipanlar) gibi günümüze ulaşabilmiş halklarca iskan edilmişti. Bölgede mısır ve balkabağı yetiştiriciliğinin üç bin yıldan daha uzun bir tarihi vardır ve tüm kuzey Amerika içinde tarımın en gelişkin olduğu bölge, burasıdır. Tarımcı halklar bölgede, günümüzden 1700 yıl öncesinden başlamak üzere girift ve gelişkin bir kanal sistemiyle kıraç toprakları tarıma açabilmişlerdi. Yanı sıra, mimarlık açısından da tüm Kuzey Amerika'nın en gelişkin bölgesi olduğu söylenebilir; bölge halklarından Chacolar, 1200 kişiyi barındırabilecek çok katlı, görkemli yapı kompleksleri inşa etmekteydi örneğin...

Bölge yerlileri arasında hüküm süren eşitlikçi ethos, bölgeye gelen İspanyolların da dikkatini çekmiştir: XVI. yüzyılda Güneybatı'yı dolaşan Francisco Vásquez de Coronado (1540) ve Diego Pérez de Luxán (1582), Pueblo yerlileri olarak da anılan bölge halkları, özellikle de Hopi ve Zuniler arasında hüküm süren eşitlik ve karşılıklılık ilkelerini hayretle anlatır ve aralarındaki tek ayrıcalıklı kişilerin yaşlılar olduğunu vurgularlar.

Güneydoğu bölgesi: Buna karşılık, Hernando de Soto'nun altın peşinde Florida'dan kuzeye doğru yaptığı yolculuk sırasında karşılaştığı güneydoğu yerlileri, hiyerarşik topluluklardı. Caddo, Hasinai, Bidai, Atakapa, Tunica, Chikasaw, Tuskagee, Natchez, Houma, Chocktaw, Creek, Tohome, Pensacola, Apalachee, Seminole, Yamasee, Cusabo, Waccamaw, Catawba, Woccon gibi kabileler, balıçe tarımcılığıyla destekledikleri avcılık ve balıkçılığa dayalı bir geçim stratejisi izlemelerine karşın, kazıklarla inşa edilmiş kale benzeri yerleşimlerde, devlet-benzeri oluşumlar ya da yüksek ölçüde

yapılandırılmış şeflikler hâlinde örgütlenmişlerdi. Sepet örücülüğü, marangozluk, keramik işçiliği gibi uzman zanaatçıların, sağaltıcılar, dansçılar, şarkıcılar gibi meslek dallarının da bulunduğu toplumları, soylular, avam ve tutsaklardan oluşan katmanlaşmış bir yapı sergilemekteydi.

Kuzeydoğu bölgesi: Tuscacora, Pamilco, Secotan, Nottaway, Weapemeoc, Meherrin, Powhatan, Susquehannock, Delawere ve daha ötede Iroquois ulusları (Senecalar, Oneidalar, Mohawklar, Onandagalar, Cayugalar, Wenrolar, Erieler, Petunlar, Neutrallar, Huronlar, St. Lawrence Iroquoileri), Pennacook, Nipmuk, Massachusette, Wampanoag, Niantic, Nauset, Pequeot, Mahican, Narraganset, Wappinger, Mohegan gibi halkların yaşadığı Atlantik kıyıları düzlüklerinin nüfusu 2 milyon dolaylarında olarak hesaplanmaktadır. Bölgenin göze çarpan özelliği, oluşturdukları geniş kapsamlı kabile konfederasyonlarıydı. Mohawk, Oneida, Onondaga, Cayuga ve Seneca halklarının oluşturdukları Iroquoi Konfederasyonu'nun ABD Anayasası hazırlanırken örnek oluşturduğu, pek çok tarihçi tarafından öne sürülmüştür. Ne ki, Iroquois yapılanışı, ABD kurucuları açısından fazla "radikal" bulunmuş olmalı. Smithsonian Enstitüsü'nden J. N. B. Hewitt, şunları söylüyor:

> Beş Ulus Birliği'nin içerdiği fikirlerin bir kısmı, Amerika Anayasası'nı yapan en ilerici kimseler için bile fazlasıyla radikaldi. Beyazların, Kızılderili yönetiminde çok önemli olan kadının oy kullanma hakkını kabul edebilmeleri için neredeyse bir buçuk asır geçmesi gerekecekti. Daha ölüm cezasını kaldıracak noktaya dahi gelmemişlerdi; hâlbuki Iroquoilar bunu çok basit bir hukukî tedbirle gerçekleştirmişti...[14]

Kadınlar, gerçekten de Iroquois klanlarının iktisadî, siyasal ve ayinsel yaşamlarında merkezî bir rol oynamaktadırlar. Siyasal mevkiler erkekler tarafından işgal ediliyor olsa da, atama gücü ve veto yetkisi, kadınlara aittir. Topluluklar içerisinde eşitlikçi ethos egemendir[15] ve çocuklar, şiddetsiz bir ortamda eğitilmektedir - Avrupa-

14 Aktaran: Stannard, s. 57.

15 "Iroquois köylerinde toprak ortaktı ve üretim de ortaktı. Birlikte avlanılır, avlanılanlar köylüler tarafından paylaşılırdı. Evler halkın malıydı ve bir çok aile tarafından ortaklaşa kullanılırdı. Toprak ve evlerde özel mülkiyet Iroquois halkına yabancı bir kavramdı. 1650 yıllarında Iroquois kültürüyle tanışan bir Fransız Cizvit papazı şunları yazıyordu: 'Aralarında dilenci ya

lı gözlemciler dayağın yalnızca Hıristiyanlaştırılmış yerliler ile kolonlarda yaşayanlar arasında görüldüğünü kaydetmektedir.

* * * * *

Özetle, Meksika'nın kuzeyinden Alaska'ya dek uzanan ve nüfusu üzerine tahminler 7 ilâ 18 milyon arasında değişen Kuzey Amerika'daki yerli toplulukları, ekolojik koşullar uyarınca avcılık, toplayıcılık, balıkçılık, hortikültür ve sulamalı tarıma kadar değişen farklı geçim faaliyetlerini sürdüren, kültürel açıdan son derece çeşitli ve zengin[16] bir beşeri coğrafya sergilemekteydi. Günümüzde yalnızca Kuzey Amerika'da, yarısı ABD topraklarında yarı bağımsız siyasal kendilikler olarak varlığını sürdüren 800 ayrı yerli ulusun bulunduğunu ve en az bir o kadarının da Avrupalıların kıtayı istilası sürecinde yok olduğunu belirtmek, kıtanın çeşitliliği konusunda fikir vermeye yetecektir.[17]

ORTA ve GÜNEY AMERİKA

İÖ 2500 yılları dolaylarında Meksika'nın Oaxaca vadisinde, her biri bir tören meydanını çevreleyen 10-12 evden oluşan köy yerleşimleri biçimlenmişti. Bu halklar İÖ 1500'e doğru Meksika'nın güneyinde oluşan Olmec İmparatorluğu içerisinde eriyecekti.

Guatemala, Honduras, Nikaragua ve Kosta Rika'ya dek uzanan karmaşık bir ticaret ağını denetleyen Olmec İmparatorluğu, anıtsal dinsel mimarî ve mermerden dev heykellerle karakterize olmaktaydı. Epey kuzeylerindeki Ay Gölü doğusunda yer alan ve dört mil

---

da yoksul olmadığından, yoksullar için evlere gereksinimleri yok... Cömertlikleri, insanlıkları ve zerafetleri onların yalnızca sahip oldukları şeyler konusunda paylaşımcı davranmalarına neden olmuyor, aynı zamanda ortak mülkiyet dışında başka bir mülkiyet biçimini kabul etmelerini de güçleştiriyor.'" (Howard Zinn, Amerika Birleşik Devletleri Halkları Tarihi, İmge Yayınları, Ankara, 2005, s. 25).

16 Carl O. Sauer, "Genel olarak ziraatin coğrafî sınırları, beyaz adamın gelişiyle çok genişlememiştir. Bir çok yerde Kızılderililerin çiftçiliğin sınırlarını bile aşamadık," diyor. (akt.: Stannard, s. 62).

17 Avrupalıların gelmesinden önce tüm Yeni Dünya'da konuşulan 900 yerli dilinden günümüze yalnızca 300'ü kalabilmiştir. Bunların 50 kadarının ise, konuşmacı sayısı 10 000'in altındadır, yani kaybolmak üzeredirler (Jérôme Bimbenet, Les peuples premiers, Des mémorires en danger, Petit Encyclopédie Larousse, 2004, s. 87).

uzunluğundaki iki caddenin üzerinde uzanan, Ay ve Güneş piramitleri ve sarayları hâlâ tüm görkemiyle ayakta olan Teothiuacan kentiyse, 250 binc yaklaşan nüfusuyla İS II. yüzyılda zirvesini yaşamaktaydı.

Gerek Olmec İmparatorluğu, gerek Teothiuacan, gerekse yine Oaxaca vadisinde kurulan Zapotec uygarlığı (başkenti 30 bin nüfuslu Monte Albán), karmaşık bir kanal sistemiyle sulanan geniş topraklarda yapılan tarımla beslenmekteydi.

Meksika'nın orta kesimlerinde Toltec ve Mixtec devletlerinden sonra kurulan Aztek İmparatorluğu'nu ise, dilerseniz İspanyol fatih Hernan Cortés'in ve arkadaşı, tarihçi Bernal Díaz del Castillo'nun, İmparatorluk merkezi (bugün Mexico City'nin yerini aldığı) başkentleri Tenochtitlán'a dair izlenimlerinden tanıyalım:

> Her şey çok iyi görülüyordu ve bizi kente getiren üç geçidi de gördük; bunlardan biri dört gün önce geçtiğimiz Iztapalapa geçidiydi, diğerleri de Tacupa ve Tepeaquilla; şehre su sağlayan Chapultepec'ten gelen tatlı suyu ve üç geçit üzerinde gölün suyunun bir yandan öbür yana akıp durduğu mesafelerde inşa edilmiş olan köprüleri de gördük, bu büyük gölde çok sayıda sal gördük, bazıları yiyeceklerle geliyor, bazıları da ticarî yüklerle geri dönüyordu; bu büyük şehirde ve diğer bütün şehirlerde su içine inşa edilmiş olan hiçbir evden diğerine geçmek, ahşap açılır köprüler veya sallar olmadan mümkün değildi; ayrıca bu şehirlerde kule ve kaleler gibi, hepsi de bembeyaz [tapınaklar] ve küçük ibadethaneler gördük; manzara seyrine doyulmayacak kadar güzeldi.[18]

Anakaranın derinliklerindeki kaynaklardan getirilen ve Cortés ile adamlarını hayretler içinde bırakan karmaşık bir kemer sistemiyle kenti kat eden kanallara akıtılan bir sulama sistemi üzerinde yer alan kent, aynı zamanda canlı bir ticaret merkeziydi. Cortés, güncesinde "her gün mal alıp satmak için altmış binden fazla insanın geldiği ve bu topraklarda üretilen her türlü malın, erzakın yanı sıra, altın ve gümüş süs eşyalarının, kurşun, pirinç, bakır, teneke, taş, bağa, kemik ve tüyün bulunduğu", "bol miktarda odun ve kömürün, toprak işi mangalların, yatak için şilte gibi çok çeşitli hasırların ve koltuklara, odalara ve antrelere serilen daha iyileri"nin alınıp satıldığı özel ticarî alanlardan söz etmektedir.

18 Aktaran: Stannard, ss. 27-28.

Her mesleğe ait dükkânların ayrı bir sokakta yer aldığı pazar yerinde, berberler, manavlar, kuşçular, eczaneler, kumaşçılar, çömlekçiler, balıkçılar... yan yana dizilmektedir. Tüm bunları anlattıktan sonra Cortés'in soluğu kesilir: "Daha önce bahsettiğim şeylerden başka pazarda bu ülkede bulunabilecek her şey satıyorlar ancak bunlar o kadar çok çeşit ki sayılarından ve adlarını bilmediğimden hatırlayamadığım bir çoğunu anlatmayacağım."[19] Ve bu sadece pazar yeriydi... Cortés ve Diaz, görkemli bahçeleri, botanik parklarını, içinde rengarenk papağanların, sinekkuşlarının, şahinlerin, alakargaların, balıkçılların, tepeli akbabaların ve İspanyolların adlarını bilmediği tropikal kuş çeşitlerinin uçuştuğu kuşhaneleri, görkemli sarayları, tapınakları, şaşırtıcı temizlikteki caddeleri betimlerler, İspanya tahtına yazdıkları mektuplarda: "O kadar çok ve öyle muhteşemler ki, inanılmaz görünüyorlar..."[20]

Meksika güneyindeki Yucatan bölgesinden başlayıp Belize ve Guatemala üzerinden Honduras ve El Salvador sınırlarına dek uzanan ve 10 000 mil karelik bir yüzölçümünü kaplayan Maya uygarlığı ise, anıtsal sanat eserleri ve mimarîsinden geriye kalabilenlerle görenleri büyülemeyi sürdürmektedir. Kaminaljuyú, Yaxchilán, Palenque, Copán, Uxmal, Tula ve Chichén Itzá, Tikal kentleri, girift kanal sistemleriyle sulanan geniş kırsal kesimlerle çevriliydi.

İS VII. yüzyılda zirveye ulaşan ve 900 yılına doğru kentler arası savaşlar, açlık, salgın hastalıklar, diğer halklarla savaşlar nedeniyle sönümlenen Maya uygarlığı, gelişkin bir iktisadî örgütlenme, taraçalı tarım, yaygın bir ticaret ağı, karmaşık bir takvim ve astronomi/astroloji bilgisi, hem fonetik hem de ideografik unsurları birleştiren ve soyut fikirleri ifade etmeye yetili karmaşık bir yazı sistemi, tropikal ormanların derinliklerinde inşa edilmiş piramitleri ile karakterize oluyordu. Ancak en çarpıcı özelliği, sanırım, gizleri yeni yeni çözülmeye başlayan kent mimarîleridir: Maya kentlerinin gök cisimlerin devinimleri modelinde, Venüs gezegeniyle hizalanacak şekilde kurulduğu, 1980'li yıllarda anlaşılmıştır!

Mayaların güneyinde Lenca, Jicaque, Paya, Sumu ve Chorotega gibi halklar bugünkü Guatemala, Honduras, Belize, El Salvador, Nikaragua, Kosta Rika ve Panama topraklarında uzanıyordu - bu

19 Aktaran: Stannard, s. 30.
20 Aktaran: Stannard, s. 31.

bölgeye ilişkin Columbus öncesi nüfus tahminleri 5.5 milyon ile 13.5 milyon arasında değişmektedir. Günümüz Kolombiyası topraklarında bağımsız şeflikler olarak örgütlenen Muiscalar ise, usta altın işlemecileriydiler: beyazların yağmasından kurtulabilmiş 10 000 kadar som altından sanat eseri, günümüzde Bogota'da Museo del Oro'da (Altın Müzesi) sergilenmektedir.

Ve İnkalar... Peru, Bolivya, Ekvator topraklarında, dört bin yıllık Galgada, Huaricoto, Huacaloma gibi uygarlık merkezlerinin üzerinde gelişen son yerli imparatorluğu... Yüz kadar farklı etnik topluluğu hükümleri altına almış olan İnkalar, Merkezi, puma biçiminde tasarlandığı ancak yükseklerden ayırt edilebilen, taştan oyulma tek katlı evleriyle 150-200 000 nüfuslu Cuzco olan geniş bir imparatorluğu göreli kısa bir sürede kurabildiler. Gelişkin bir kanallar sistemiyle taraçalı tarımla kalabalık bir nüfusu besleyebilen İnka İmparatorluğu'nun geniş toprakları, yüzer köprülerden de yararlanan düzgün bir yol sistemiyle birbirine bağlanmaktaydı.

İnkaların güneyinde ise, Brezilya'nın dağlık bölgeleri, sık Amazon ormanları ve Arjantin pampalarında, Tierra de la Fuega'ya dek yüzlerce bağımsız kabile ve ulus yaşıyordu: Tupianlar, Jivarolar, Nambiquaralar, Aravaklar, Tucanoalar, Makualar, Tupi Guaraniler, Yahganlar, Alacaluflar, Onalar, Haúshlar... avcı-toplayıcılıktan bahçe tarımcılığına, balık çiftçiliğine geniş erimli geçim stratejileri izliyor, çanak-çömlek, taş aletler, yeşim taşından süs eşyaları, heykeller imal ediyor, eşitlikçi bir yaşam tarzını sürdürüyorlardı...[21]

Yani 16 000 000 kmÇ'lik topraklar üzerinde, 2000 kadar farklı dili konuşan binlerce halk, 40 000 yılı aşkın bir sürede, avcı-toplayıcı takımlardan imparatorluklara, farklı boyutlarda, büyük bir kültürel çeşitlilik sergileyen toplumsal-siyasal örgütlülükler oluşturmuş, yaşamlarını sürdürüyorlardı. Ta ki 1492 yılının o uğursuz Ekim günü, Karayip adalarının açıklarında üç gemi belirene dek...

---

21 Kuzey ve Güney Amerika yerlileri konusundaki veriler, Stannard (a.g.y) ve Larry J. Zimmerman, Les Amérindiens (Albin Michel, 1997)'den derlenmiştir.

"Bütün adada süren açlık, ümitlerimi kaybetmeme neden oluyor, çünkü taşrada bir çok yöneticiyle, elli bin naborias (köle) göndermeleri konusunda anlaşmıştık. Anlaşmanın koşulu, bu kölelerin dört ayda bir altın dolusu çanak getirmeleriydi, ama donatımsızlık ve açlık, yarısından fazlasının ölmesine yol açtı."[22]

Aslına bakılırsa, yaygın kanının aksine, Yeni Dünya topraklarına ayak basan ilk Avrupalılar, Colombus ve denizcileri değildi... Grönland kıyıları boyunca seyreden İskandinav denizcilerin dışında, Venedikli Zeno ailesine mensup gemicilerin -bir seferinde İngiltere'den Prens Henry Sinclair'i de yanlarına alarak- Amerika'nın Kuzeydoğu'suna ulaştıkları, Micmac kabilesiyle temas kurdukları, Pawtucket, Pennacook ve başka halklardan rehberlerin eşliğinde Westford, Massachusetts'e dek ilerledikleri kaydedilmektedir (1399'da).[23]

Ancak yerlilerin felaketini getirecek "temas"lar için bir yüz yıl daha beklemek gerekecektir. İspanyol Kralı'ndan kopardığı destekle 3 Ağustos 1492 günü, veba, kıtlık ve yoksulluğun pençesindeki Avrupa kıtasını geride bırakarak, üç gemiyle Asya'nın doğusuna ulaşmak üzere yola çıkan Cenevizli gemici Cristobal Colón'u...

İstanbul 1453 yılında Türkler tarafından fethedilmiş, Batı Avrupa'yı Asya'ya bağlayan ticaret yolları kesilmiş, üstelik Kuzey ve Doğu Avrupa'yla girişilen ticaret (özellikle kereste), Batı Avrupalı krallıkların nakit, özellikle de altın gereksinimini katlamıştı.

Dokumacı bir ailenin oğlu olan Colombus, muhteris, dilbaz, bir serüvenciydi; denizcilik deneyimini Afrika'dan köle ticareti yaparken edinmişti... Atlantik Okyanusu'nda sürekli batıya doğru seyrederek Asya kıyılarına varılacağını tahmin ediyordu - döneminde denizcilik çevrelerinde yaygın bir bilgiydi bu. Kendisinden önce aynı yolu kat eden denizcilerin deneyimlerinden haberdar olmalıydı.

Portekiz tahtı nezdinde ilk başarısız girişiminin ardından, İspanya kralını bu serüvene ikna edebildi. Bol miktarda altın, baharat ve köle vaad etmişti krala. Üstelik, yaptığı, kendi açısından da"bal-

22 C. Colombus.

23 http://ancientgreece-earlyamerica.com/html/early_america.html

lı" bir anlaşmaydı: getirdiği altın ve baharat karşılığında elde edecekleri kârın yüzde 10'u ve yeni bulunan toprakların valiliği ile 'Okyanus Denizlerinin Amirali' rütbesini alacaktı. Colombus, üç gemi (biri Santa Maria) ve 39 tayfayla 1492 Ağustosu'nda yola çıktı.

> "1492 yılı Ekim ayının ilk günlerinde tayfalar suda yüzen ağaç dalları ve odun parçaları gördüler. Havada kuş sürüleri uçuyordu. Bunlar karaya yaklaştıklarının işaretleriydi. Sonra 12 Ekim günü Rodrigo adındaki tayfa, sabahın ilk ışıklarıyla solan ay ışığının beyaz kumlar üzerine düştüğünü gördü ve 'kara' diye bağırdı. Burası Karayibler denizindeki Bahama adalarından birinin sahiliydi. Karayı ilk gören yaşamı boyunca yılda 10 000 maraverdi (İspanyol altın lirası) alacaktı, ama Rodrigo bu parayı alamadı. Ödülü onun yerine bir gece önce oradaki ışığı gördüğünü iddia eden Kolomb aldı."[24]

Dolandırılan, ihanete uğrayan sadece Rodrigo olmadı ne yazık ki... Colombus ve denizcilerinin ayak bastığı ve "Hispaniola" adını verdiği adanın (günümüzde: Haiti) yerlileri, Arawaklar, dostça karşılarlar Avrupalı denizcileri... Öyle ki, bu ilk karşılaşmaya dair izlenimlerini güncesine şöyle not eder, "Amiral":

> Son derece sade, dürüst ve eli açık insanlar. Herhangi birinden sahip olduğu herhangi bir şey istenince hemen veriyorlar. Kötülüğün ne olduğunu hiç bilmiyorlar, çalmıyorlar, öldürmüyorlar. Komşularını, kendileri kadar çok seviyorlar. Dünyada onlar kadar tatlı dilli insanlar yoktur. Her zaman gülüyorlar..."

Ve bu "sevimli" izlenimlerin hemen ardından ekliyordu: "ELLİ ADAMLA BU HALKIN HEPSİNİ BOYUNDURUK ALTINA ALABİLİR VE ONLARA HER İSTEDİĞİMİZİ YAPTIRABİLİRİZ."[25]

Colombus pragmatik, dünyevî bir Rönesans adamıydı[26] ve "neyin" peşinde olduğunu gayet iyi biliyordu. (Howard Zinn, güncesi-

---

24 Howard Zinn, Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi, İmge Yayınları, Ankara, 2005, s. 8.

25 Howard Zinn, "Columbus, Kızılderililer ve İnsanlığın Gelişmesi", V. Yılmaz (der.), Fatihler Yargılanıyor, 500. Yılında Karşı-Amerika, Tümzamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 54.

26 Tabii ki çağının koşullarıyla tanımlıdır bu "dünyevilik". Columbus'un "zihniyet dünyası"nı biçimlendiren yazının bir kısmını biliyoruz. Örneğin kaynaklar, Columbus'un numerolojik hesaplamalarla dünyanın sonunun

nin ilk iki haftalık anılarında, bir sözcüğün tam yetmiş beş kez geçtiğini saptar. Bu sözcük, "altın"dır...[27])[28] "Hispaniola'da kendilerini dostça karşılayan, ikramlarda bulunan yerlilerin burun, kulak ve boyunlarındaki minik altın takıları görmekte gecikmez. Ancak bütün uğraşlarına rağmen ilk sefer pek başarılı olamayacaktır. Bunun üzerine, hamilerinin gözünü boyamak amacıyla çok sayıda yerli kadın, erkek ve çocuğu "avlayarak" Sevile ve Barcelona'da teşhir etmek üzere gemilere istifler, ve gerisinde bir garnizon bırakarak yeniden Avrupa kıtasına doğru yola çıkar.

Ancak Eski Dünya'ya varmadan, İspanya tahtına yazdığı mektuplarında anlattıklarının ünü yayılmıştır kıtaya. Yeni "keşfedilen" dünya cennetine ilişkin bu betimlemeler (uzun, sayısız, harikulade nehirler, binlerce çeşitte ağaçlarla kaplı tepeler, mis kokulu çayırlar, çeşit çeşit meyveler, envai çeşit kuşlar, ve tabii en önemlisi, "nehirlere altın taşıyan çaylar"[29]) Anvers, Basel, Paris, Floransa, Strasbourg, Valledolid ve başka Avrupa merkezlerinde tekrar tekrar yayınlanacak, ipsiz-sapsız, aç ve açgözlü serüvencilerin iştahlarını kabartacaktır...

---

150 yıl içerisinde gerçekleşeceğini, Türklerin İstanbul'u alması gibi olayların Tanrı'nın Hıristiyanları sınamasının bir işareti olduğunu, İsa'nın yakında yeryüzüne döneceğini, Yahudilerin İspanya'dan çıkartılışı ve Granada Müslümanlarının düşüşünün bunun müjdeli belirtileri olduğunu, Kudüs'ün son bir Haçlı Seferi'yle yeniden fethedileceğini ve altının bunun için gerekli olduğunu kaydeden, Libro de las profecias (Kehanetler Kitabı) olarak anılan bir kişisel albümü kaleme aldığını aktarmaktadır (Stannard, s. 307). Öte yandan Columbus, Avrupa dışındaki dünyaya ilişkin, Ortaçağ sonu Avrupası'nın Imago mundi (Paris Üniversitesi rektörü, Enkizisyon rahibi Pierre d'Ailly'nin kitabı – 1410), Plinius, John Mandeville, Marco Polo gibi yazarların fantastik anlatılarından beslenen klişelerini çağdaşlarıyla paylaşıyordu (Bkz. Sibel Özbudun, "Öteki'nin Tarihçesi", Kültür Hâlleri, Ütopya Yayınları, Ankara, 2004).

27 Zinn, 1992, s. 58.

28 İşte İspanyollar'ın Aztek yurdunda altınla karşılaşmasını anlatan bir Nahuatl tanıklığı: "Bir maymun gibi altını ellerine alıp dokundular; kalpleri sanki aydınlanmış, yenilenmişti. Hakikat şu ki, altını şehvetle arzuluyorlardı. Bedenleri hırstan şişiyordu, açlıkları tahripkârdı, domuzlar gibi açtılar altına... İspanyollar küçük hayvanlar gibi sırıtıp mest bir şekilde birbirlerinin omuzlarını tıpışladılar." (Judith Nies, ss. 100-101).

29 Stannard, s. 120.

Colombus'un "insan numûneleri"nin çoğu, yolda yaşamını yitirir (550 tutsaktan 200'ü). Yine de getirdiği kadarı, İspanya tahtını ikna etmeye yetmiş olmalı ki, 1493 sonlarında, bu kez 1200'den fazla asker, denizci ve yerleşimci, bir mızraklı süvari birliği ve beşaltı rahipten oluşan 17 gemilik filo, koyun, sığır ve domuz sürüleriyle birlikte yeniden sefere koyuldu. Hispaniola'nın kıyılarına vardıkları gün balık ve meyvelerle kendilerini karşılamaya gelen Arawaklara armağanları müthiş oldu: Kıtadan beraberlerinde getirdikleri esrarengiz bir hastalık - belki de domuz gribi.

Bağışıklık sistemlerinde yer almayan bu yeni virüs, Arawak nüfusunu Colombus'un askerlerinden önce kırmaya başlayacaktı. Salgından tarumar olmuş köylere ulaşan İspanyol askerleri, sağ kalabilmiş yerlileri, Amirallerinin İspanya kralına söz verdiği altını bulmaya zorluyordu. Batı uygarlığı, altını güvence altına alabilmek için müthiş bir sistem geliştirdi: On dört yaş ve üstündeki herkese, üç ayda bir belli bir miktar altın getirmelerini emrettiler. Altın getirenlere birer bakır marka verip boyunlarına astırıyorlardı. Bakır markası olmayan yerlilerin ellerini kesip kan kaybından ölmeye terk ediyorlardı.

Oysa yerlilerin altın bulmaları mümkün değildi. Çevrede bulunabilecek tek altın, derelerin yığdığı toz parçacıklarıydı. Bu nedenle yerliler için kaçmaktan başka çare yoktu; kaçanlarsa köpeklerle bulunup öldürüldüler. Arawaklar bir direniş ordusu oluşturmaya çalışarak zırhlı, tüfekli, kılıçlı, atlı İspanyolların karşısına çıktılar. İspanyollar bunları derhâl tutsak edip ya astılar ya da yakarak öldürdüler. Howard Zinn 1500 yılına dek Hispaniola adasına tam 340 tane darağacı inşa edildiğini kaydetmektedir. Arawaklar arasında topyaka zehriyle toplu intiharlar başladı. İspanyollardan kurtulmak için çocuklarını öldürdüler. İki yıl içinde ölümler, sakatlamalar, ya da intiharlarla Haiti adasında yaşayan 250 000 yerlinin yarısı yok oldu.[30]

Colombus'un ikinci seferine katılan, ve İspanyolların yerlilere karşı acımasızlığını gördükten sonra onların savunuculuğunu üstlenen ve bir süre Chiapas piskoposluğu görevinde bulunan Dominiken rahip Bartolomeus de las Casas,[31] yerli soykırımının ilk yıllarının canlı tanığıdır. İspanya kralına yazdığı mektuplarda, yerlilerin

30 Zinn, 2005, s. 10.

31 Chiapas'ın önemli bir kenti, hâlen onun adını taşımaktadır.

uğratıldığı akıl almaz işkenceleri anlatmaktadır: "Kudurmuş canavarlar" gibi davranan askerler bıçaklarının keskinliğini denemek için yerlileri biçmekte, bebekleri kayalara çarparak parçalamakta, köpeklerine yedirmekte, evlerini ateşe vermekte... kısacası insanın aklına gelen ya da gelemeyecek her türlü işkenceyi onlar üzerinde uygulamaktadırlar:

> İspanyollar, insan kanı dökmek için her türden acayip zalimlikler icat etmekten zevk duyuyorlardı; bu icatlar ne kadar zalim olursa o kadar iyiydi. [Bir seferinde] boğulmayı engellemek için ayak parmaklarının yere değeceği kadar alçak ve uzun bir darağacı kurarak, on üç [yerliyi] aynı anda Kurtarıcımız İsa ve on iki Havarî onuruna astılar. Kızılderililer askıda ve hâlâ canlıyken İspanyollar, güçlerini ve bıçaklarını onlar üzerinde deneyerek bir darbede göğüslerini yarıp bağırsaklarını döktüler; daha kötüsünü yapanlar da vardı. Sonra yerlilerin parçalanmış bedenlerini samanlarla sarmalayarak onları diri diri ateşe verdiler.[32]

Böylelikle, 1508'e gelindiğinde Haiti adası yerli nüfusu 60000'e inecek, 1548'de ise 250000 Arawak'tan geriye sadece 500'ü kalacaktı.[33] Öyle ki, bir süre sonra diğer adalardan Hispaniola'ya çalıştırılmak üzere köle nakledilmeye başlanır...

"Engizisyon çocukları"nın virüsleri, gözü dönmüş katil sürüleri ve "savaş köpekleri"yle birlikte anakaraya ayak basmaları uzun sürmez. Hernán Cortés Meksika kıyılarından içerilere, Aztek İmparatorluğu üzerine yürümeye koyulurken Pizarro'nun cellatları ise İnkalara doğru uğursuz bir sefer başlatırlar...

Hangi birini anlatmalı? 400 yıllık soykırımın acılı, utançlı tarihi kütüphaneler dolusu belgeyle serilmiştir görmeye istekli gözlerin önüne... Soykırım belgelidir, çünkü yağmacılar, övünerek anlatmaktadırlar işledikleri cinayetleri.

Örneğin, hani yukarıda, ilk kez gördüğü Aztek başkenti Tenochtitlán'a duyduğu hayranlığa tanık olduğumuz "conquistadore" Cortés... Azteklerle çelişkileri olan ve onlara karşı İspanyolları bir

32 Bartolomeus de las Casas, Briefe or Chronicle of the actes and gestes of the Spaniards in the West Indies, called the newe World, for the space of xl years, written in the Castilian tongue by the reverend Bishop Bartholomew de las Casas or Casaus, a friar of the order of S.Dominicke, and now first translated into English by M.M.S.Londra, 1583 – tıpkıbasım).

33 Zinn, 1992, s. 59.

müttefik olarak gören Tlaxcaltec rehberlerle geldiği kentte büyük bir törenle karşılanır kral Montezuma tarafından... Ve kralın hilehurdayla rehin alınmasının ardından, saldırıya geçer. Savaşın tanığı tarihçi Bernard Sahagún anlatıyor:

> Savaşı ilk başlatan İspanyollar, birden şarkı söyleyip dans edenler için müzik çalanlara saldırdılar ve onları, ellerini doğrayıp kafalarını uçurarak öldürdüler. Sonra diğer bütün İspanyollar da, yerlerin kafalarını, kollarını, bacaklarını koparmaya, karınlarını deşmeye girişti. Bazıları kafaları kesilerek, bazılarının bedenleri ikiye bölünerek, bazıları da boydan boya karınları deşilerek oracıkta öldüler. Kimileri düştükleri yere kadar bağırsaklarını sürüklemişti. Çıkışlara ulaşanlar orada kendilerini bekleyen İspanyollar tarafından öldürüldü, bir kısmı avlunun duvarından atladı, bazıları tapınağın damına tırmandı, kaçış yolu bulamayan kimileriyse, kendilerini öldürülenlerin arasına atarak ölü taklidi yaptılar. Öyle çok kan aktı ki, avluyu sağanak yağmur sonrasında oluşan gölcükler gibi kan gölü kapladı. Avluda biriken balçık çamurunu andıran kan ve bağırsak artığı o kadar muazzam, bunlardan yayılan kötü koku o kadar yoğundu ki, hem dehşet veriyor, hem de yürek parçalıyordu...[34]

İlk saldırıdan sonra, sıra Avrupalı "fatihler"in en önemli müttefikine gelecektir: çiçek basili. İlk şaşkınlığı üzerinden atıp direnişe geçen Aztekler bu kez de hastalıktan kırılmaya başlarlar. Püskürtülen İspanyollara düşen artık sadece kentin dışına çekilip kanalları tahrip ederek Tenochtitlán'lıların hastalık ve açlıktan kırılmasını beklemektir. Bu da çok uzun sürmez. "Muzaffer" Cortés, kente ikinci girişindeki manzarayı şöyle betimleyecektir:

> Şehir halkı ölülerin üzerinden yürümek zorunda kalıyor; bazıları kanoların bulunduğu o büyük gölün sularında yüzüyor veya boğuluyordu; gerçekten de acıları öyle büyüktü ki, nasıl tahammül ettiklerini anlamamız mümkün değildi. Karşımıza sayısız erkek, kadın ve çocuk çıktı, bunların çoğu kaçmaya çalışırken sulara gömülerek cesetlerin arasında boğuldu; tuzlu su içmekten, açlıktan ve cesetlerin iğrenç bir şekilde kokuşmasından ölenlerin sayısı elli binden fazla gibi görünüyordu... Sokaklarda o kadar büyük ceset yığınlarına rastladık ki, üzerlerinden yürümeye mecbur kaldık.[35]

---

34 Aktaran: Stannard, s. 137.

35 Aktaran Stannard, s. 141.

Cortés, çok değil, kısa süre önce hayranlıkla söz ettiği evleri, köprüleri, bahçeleri yıktırarak, Tenochtitlán'ın içerisinde yer aldığı gölü cesetler ve molozla doldurtur. Mexico City'nin temeli atılmıştır!

Tenochtitlán'ın düşüşünü diğer Aztek kentleri izler. Conquistadore'nin bu işten kazancı, görkemlidir: tüm yağmanın ellide biri. Bu ise, günümüzde 10 milyon Amerikan doları bir servet ile 3000 kişisel köleye denk düşmektedir. Derhâl altın madenlerinde çalışmaya koşulacak ve kısa sürede tümü birden ölecek olan 3000 köle...

İnkaların yurdunu bekleyen kader de bundan farklı değildir. Hatta "Altın Ülkesi" El Dorado'nun burada olduğuna inanan Pizarro'nun katilleri daha bile acımasızdırlar: bütün bir yerli ailesini "vahşi hayvanlarmış gibi sundurmaya asarak bunlarla köpeklerini besleyen Rogue Martin isimli Portekizli"[36] gibi... Daha İspanyollar bölgeye girmeden mikroplarının saldırısına uğramış İnka halkları, kılıçların önünde kırılır. Tarlaları yağmalanır, lama, alpaka sürüleri katledilince açlığa mahkûm kalırlar. Ve sonunda yerliler,

> Halklarının her gün İspanyolların insanlık dışı ve zalimce muameleleriyle, atların ayakları altında çiğnenerek, kılıçlarla doğranarak, köpeklere yedirilerek veya parçalatılarak katledilişini, bir çoğunun akla gelmedik her türden işkenceye maruz bırakılarak diri diri mezara gömülüşünü gördükleri için... artık daha fazla mücadele etmeden, kendilerini onlara dilediklerini yapabilecek düşmanlarının ellerine bırakarak mutsuz yazgılarına teslim olmaya karar verdiler.[37]

Teslim olanlar, köleleştirilerek, alınlarında sahiplerinin kızgın damgasıyla damgalanmış işaretleri, boyunlarından birbirlerine zincirlenmiş bir hâlde maden ocaklarında ve yerleşimcilerin plantasyonlarında çalıştırılmaya gönderildiler... Yavaş yürüyenler, tökezleyenler, hayır kırbaçlanmıyordu bile... Oracıkta kafaları kesiliyordu. Yürüyüşü aksatan çocuklar parçalanıyor, gebe kadınların karınları deşiliyordu... Madenlerde, yerin onlarca, yüzlerce metre altında, günde 10-12 saat çalıştırılmaktaydılar. Pek az yerli 6 aydan uzun bir süre hayatta kalabildi. Peru'daki Potosi gümüş madenlerinin yolunu bulmak çok kolaydır, kaydını düşer tarihçiler. Çünkü madenin onlarca millik çevresi, insan kemiği kalıntılarından bembeyaz olmuştur.

---

36 Stannard, s. 153.

37 Aktaran, Stannard, s. 134.

İspanyol efendiler, tükenmeyecek bir köle kaynağına sahip olduklarını sanmaktaydı.

Oysa çok hızla tükendiler... Tüm Meksika'da Avrupalıların ayak bastığında 25 milyon olarak hesaplanan nüfus, 75 yıl sonra, 1595'te 1.300.000'e düşmüştü. Tüm Latin Amerika için Avrupalıların neden olduğu yerli nüfus kaybı, 70-80 yıl içerisinde yüzde 90-95 olarak hesaplanmaktadır...

Bu nüfus düşüşünün bir nedeni de, katliamlardan, hastalıktan ve kölelik koşullarından yılan yerlilerin üremeyi durdurmalarıdır.

> "Böylece kocalar ve karıları birbirlerini sekiz, on ayda bir görebiliyorlardı. Bir araya geldiklerinde ise, her iki taraf çalışmaktan öyle bitap düşmüş, öyle bunalmış oluyorlardı ki... çocuk yapmayı bıraktılar. Yeni doğan bebekler ise erken ölüyorlardı, çünkü açlık ve çalışmaktan ötürü annelerinin sütü kesiliyordu. Ben Küba'da iken 7000 bebek ilk üç ayda bu yüzden öldü. Hatta bazı anneler sırf çaresizlikten bebeklerini kendi elleriyle boğdular... Bu şekilde erkekler madenlerde, kadınlar işte ve çocuklar sütsüz kalmaktan öldüler... ve kısa bir süre içinde bu büyük, bu güçlü, bu verimli topraklarda... nüfus azaldıkça azaldı. İnsan doğasına aykırı bütün bu eylemleri benim gözlerim gördü ve şimdi yazarken bile titriyorum."[38]

diyor Bartholomeus de las Casas... XVI. yüzyıl sonunda Karayib Adalarıyla Orta ve Güney Amerika'ya 200.000 İspanyol ve Portekizli taşınmıştır, 60, belki de 80 milyon ölü yerliden boşalan topraklara...

O SIRALAR, KUZEY AMERİKA'DA...

"Sözleri ağzımızda gevelemenin hiçbir anlamı yok. Biz, Amerikalı Kızılderililerin kökünü kuruttuk ve sanırım çoğumuz bundan gurur duyuyoruz..."[39]

"Eskiden rüzgâr gibi yol alırdım. Şimdiyse, teslim oluyorum. O kadar."[40]

---

38 Aktaran Zinn, 2005, ss. 12-13.

39 Filipinlerde görev yapan ABD'li bir kara subayı. Şöyle devam ediyor sözlerine: "Ve gerekirse, gelişme ve aydınlanma yolunu tıkamak isteyen bu ikinci ırkı da yoketme yönünde, vicdanî engellere takılmamalıyız." (Akt.: Howard Zinn, 1992, s. 73).

40 Geronimo.

Pek az şey, İngiliz resmî tarihçilerinin İspanyolların güneydeki katliamlarını kınarken, kendilerinin Kuzey Amerika yerlilerine "uygar ve insanca" davrandıklarını anlattıklarını duymak kadar tiksinti vericidir... Çünkü İspanyol tarih kitapları da, aynı masalı, tersinden anlatmaktadır.[41]

İtalyan Giovanni Caboti ve oğlu Sebastian'ın Britanya krallığı adına 1497'de Kuzey Amerika kıyılarına ayak basması, İngilizlerin kıtayı sömürgeleştirme girişimini başlatacaktır. Ancak New England ve New Amsterdam'daki ilk İngiliz kolonileri, İngiltere'nin İspanyol Armada'sını yenilgiye uğrattığı 1588'den sonra kurulur. Bu, aynı zamanda İspanyol gücünün Avrupa'da gerilemeye başlamasını ve Yeni Dünya'dan getirilen altın ve gümüşle beslenen merkantil kapitalizmin beşiği İngiltere'nin yükselişe geçtiği dönüm noktasıdır.

Belki de bu nedenle, Britanyalılar Kuzey Amerika'da, güneyde "toprak ağaları" (latifundist) olarak davranan İspanyolların tersine, "tüccar"ca davrandılar. İngiliz (ve Fransız, Hollandalı vb.) yerleşimcilerin Kuzey Amerika içlerindeki ilerleyişi, bu topraklarda yaşayan yerli kabileleriyle sürekli bir müzakere, onların topraklarını "satın alma"[42] ve/veya sonsuza dek o topraklarda kalacakları, bir

41 12 Eylül'ün zorunlu koşullarında çalıştığım bir İspanyol ansiklopedisi çevirisi işinde İspanyol çocuklarına belletilen "uygarlık" derslerinin kanımı dondurduğunu anımsıyorum... "Barbar" İngilizlerin tersine, iyi İspanyol efendiler, yerlilere son derece kibar davranmakta, bu iyicillikten etkilenen yerliler ise, hem yığınlar hâlinde Hıristiyanlığı benimsemekte, hem de "uygarlık sanatları"nı öğrenmekteydi yeni soylu efendilerinden...

42 "(Wampanoagların reisi) Massasoit yerleşimcilere geniş bir arazi parçası sattı ve Lynn, Watertown, Salem, Roxbury, Boston'da yeni yerleşimler boyverdi. Ancak özel mülkiyet kavramı ve dışlayıcı kullanım yerlilere yabancı olduğundan, Wampanoaglar 'sattıkları' topraklarda avlanıp balık tutmayı sürdürünce sorunlar baş gösterdi. 'Biz bu toprakları yedi palto, sekiz çapa, on yardalık pamuklu kumaş, yirmi bıçak ve dört mus postu karşılığında satın almadık mı?' diye sordu Yüzbaşı Miles Standish, Bridgewater yakınlarında satın aldığı topraklar konusunda. 'Artık buralar bizim. Hiç kimsenin mülkiyetin sınırlarını ihlâl etmeye hakkı yoktur.' Massasoit yanıtladı: 'Mülkiyet dediğin nedir ki? [Toprak] herkesindir ve hepimiz içindir. Nasıl olur da tek bir kişi onun kendisine ait olduğunu söyleyebilir?' Yerliler toprak bedelini toprağın kullanımı için bir çeşit kira olarak algılamışlardı, toprakta özel mülkiyeti kavrayamıyorlardı. Bireysel ve devredilebilir toprak mülkiyeti kavramı beyazlarla yerliler arasındaki başlıca anlaşmazlık konusuydu. Böylelikle Plymouth'daki mahkeme tartışmayı şu ka-

daha hiç rahatsız edilmeyecekleri" vaadiyle her seferinde biraz daha batıya doğru sürülmelerine eşlik etmekteydi. Avrupalıların yanında yeni ve gözde müttefikleri vardı: çiçek, kızamık, kabakulak, tifüs, grip, difteri, kızıl mikropları... Yerleşimciler yerlileri kırıp geçiren salgın hastalıkları Tanrı'nın kendilerini desteklediğinin bir nişanesi sayıyorlardı...[43]

Bir yandan mikroplar, bir yandan da Eski Dünya'dan yeni "vaad edilmiş topraklar"a akın eden yerleşimciler el ele verip, Yeni Dünya'nın kuzey kesimlerinde de akıl almaz bir "temizlik" harekâtına giriştiler... 1607'de yerleşimciler kafilesine yiyecek getirerek onları açlıktan ölmekten kurtaran Virginia'lı Powhatan yerlilerinin köyleri, 1609'da aynı yerleşimciler tarafından yakılmış, yerlilerse köleleştirilmişti.

Powhatanları başkaları izledi: Pequotlar John Mason komutasındaki Connecticut birlikleri tarafından "Tanrı'nın kafirlere karşı verdiği hüküm uyarınca" kırılıp geçirildiler, Pequot ülkesi haritadan silinerek yerini New London'a bıraktı. Narrangansettler ve Wampanoaglar, "XVII. yüzyıl My Lai'si"[44] olarak anılan "Kral Philip Savaşı"nda (1675-76) kıyıma uğratıldı... "Özellikle mahkûmlar iyi para ettiğinden ve avcılara yönelik kişisel tehlikenin çok az olmasından dolayı Kızılderili avı o dönemde New England'da popüler bir spor olmuştu," diyor Douglas Edward Leach.[45]

Yerliler Britanyalı "böl ve yönet" politikalarıyla birbirlerine karşı silahlandırılıyor (Mohawklara karşı Algonquinler, Beothuklara karşı Micmaclar, Iroquoilere karşı Huronlar...) alkol bağımlılığı yaygınlaştırılıyor, ekinleri yakılıyor, tıpkı önceki yüzyılda İspanyol katliamcıların lama ve alpakalara yaptıkları gibi bufaloları katlediliyordu.

ABD'nin bağımsızlığını kazanması durumu değiştirmedi. "Kurucu Babalar" soykırımda üstlerine düşeni yapmakta gecikmediler.

---

rarla yasal terimlere tercüme etti: 'Toprağın ve ondaki zenginliğin Tanrı'ya ait olduğuna oybirliğiyle karar verildi; Toprağın Azizlere verildiğine oybirliğiyle karar verildi; bizlerin azizler olduğuna oybirliğiyle karar verildi'." (Judith Nies, a.g.y. ss. 128-129).

43 Stannard, agy, s. 179.

44 Stannard, s. 188.

45 Aktaran Stannard, s. 189.

Örneğin 1779'da tümgeneral John Sullivan'a İroquoilara saldırıp "civardaki bütün yerleşim yerlerini istila etmekle kalmayıp yok edecek şekilde yakıp yıkma" ve "yerleşim yerlerini tamamen harabeye dönene kadar da barış amaçlı hiçbir müzakere teklifini dinlememe" emrini veren, George Washington'dan başkası değildir![46] Washington'a göre "Kızılderililerin kurtlardan pek farkı yoktur; nihayetinde her ikisi de, şekil olarak farklı olsalar da, av hayvanlarıdır."[47] Beş yıl içerisinde emirleri üzerine Mohawk, Onondaga, Cayuga kent ve köylerinin tamamı yok edildiği, Erie Gölü'nden Mohawk Nehri'ne 30 Seneca köyünden 28'i ortadan kaldırıldığı için yerliler arasında "şehir yakan" lakabıyla anılan Washington, çizme üstlüğü veya tozluk yapmak üzere yerli derilerinin yüzülmesinde, "yasadışı bir şey görmediğini" de söyleyecekti.[48]

Bu yaklaşımı 1897'de Savaş Bakanı'na Amerikan yayılmasına direnen her yerlinin "balta" ile karşılaşması emrini veren Thomas Jefferson da sürdürecektir. Ve tabii, "Kızılderilileri öldürdüğüm her seferinde onların kafa derilerini sakladım,"[49] diye övünen, ölü sayım kayıtları için burunlarının kopartılmasını emreden, derilerinin ince şeritler hâlinde kesilmesine nezaret eden Başkan Andrew Jackson da öyle... O Andrew Jackson'dur ki, topraklarında altın bulunan Cherokeeleri yurtlarından sürme konusunda Georgia milislerinin önünü açacak, 16 000 Cherokee'nin "Gözyaşı Yolu" boyunca Georgia'dan Oklahoma'ya sürülürken dörtte birinin yolda yaşamını yitirmesinden sorumlu olacaktı (1836).

Kırımın bir başka, kültürel boyutunu ise, misyoner faaliyetleri oluşturmaktaydı. Yerli çocukları ailelerinden zorla alınarak, hatta "çalınarak" kiliseye teslim ediliyor, yerliler bir tas yemek uğruna ihtidaya "ikna ediliyor"du. Ancak Hıristiyanlığı benimseyen yerlilerin yaşamı daha da zordu. XVII. yüzyılda Yeni İngiltere püritenleri yerlilerin yasalarına uyması yolunda zora başvurmaktan çekinmemekteydiler. "Pazar günleri avlanan ya da balık tutan, gelenek-

46 Oysa 1777'de Pennsylvania'daki Forge vadisinde Washington'un açlıktan kırılmak üzere olan birliklerinin yardımına koşanlar yine (Oneida, Tuscarora ve Delaware) yerlilerdi... (Judith Nies, a.g.y. s. 203).

47 aktaran: Stannard, s. 193.

48 a.y., s. 193.

49 a.y. s.195.

sel tıbba başvuran ya da kilise dışında evlenen Wampanaogları cezalandırıyordu. Plymouth'da Hıristiyanlıktan çıkmaları durumunda ölüm cezasıyla karşı karşıya kalmaktaydı. XIX. yüzyılda, Britanya Kolombiyası'nda, Anglikan bir pastör olan William Duncan, Tsimshianları totemik kilimlerini, maskelerini, giysilerini ve diğer dinsel aksesuarlarını yakmaya zorladı."[50]

Sürekli olarak çiğnenen anlaşmalar, baskılar, yeni sürgünler, katliamlar, kırımlar, hastalıklar, açlık, sefalet... 1789-1850 arasında ABD hükümeti 450 milyon dönüm yerli toprağını, "satın alma" yoluyla ele geçirmişti. Ve 450 milyon dönüm toprak için yerlilere ödenen bedel, 190 milyon dolardı. "Kızılderili toprağı"nın dönümü, 42 cent'e gitmişti! Ve topraksızlaşmaya, insansızlaşma eşlik ediyordu: XIX. yüzyılın sonu geldiğinde, ABD topraklarında hayatta kalabilen bir avuç yerli, geçim araçlarından edilmiş, rezervasyonlarda sefil bir yaşama mahkûm kılınmıştı... 1900 nüfus sayımlarında ABD'deki toplam yerli sayısı, 237.196'ya düşmüştü. Bu sayı, 1300 yılı için 10 milyon olarak hesaplanmıştır...

YERLİ BİLGELİĞİ: ÖRNEKLER[51]	
"Kızılderili Şeref Yasaları"	"Herhangi bir kişiden, bir topluluktan, bir kabileden ya da bir kültürden olsun, senin olmayan şeyi alma. O ne kazanılmıştır ne de verilmiştir. Senin değildir... Yeryüzü üzerindeki her şeye saygılı ol. İster insan ister bitki olsun... Doğa bizim için değildir, o bizim parçamızdır. Onlar senin dünyasal ailenin parçalarıdır..."
Şef Seattle'ın ABD Başkanı Pierce'e yazdığı mektuptan (1854):	"Bizler bu dünyanın bir parçasıyız... Beyaz adamın toprağımızı satın almayı bize sorması ne demek? Bunu anlamakta zorluk çekiyoruz... Birisi nasıl olur da havayı, toprağın sıcaklığını satmaya satın almaya çalışır? Bunu hayal etmekte güçlük çekiyoruz..." "Beyaz adam, anası olan toprağa ve kardeşi olan gökyüzüne alınıp satılacak, işlenecek,

50 L. J. Zimmerman, s. 26.

51 Kızılderili Felsefesi, Derleyen: Mustafa Karaca, Kar Yay., Şubat 2006.

	yağmalanacak bir şey gözüyle bakar. Onun bu ihtirasıdır ki; toprakları çölleştirecek ve her şeyi yiyip bitirecektir..."
Şef Tecumseh, Nez Perce Kabilesi:	"Yaşarken ölüm korkusunun kalbine girmesine asla izin verme... Büyük ayrılış günü bir gün geldiğinde, soylu bir ölüm şarkısı hazırla... Daima tüm insanlığın hayrına çalış... Doğru olmak için ne yapacağını bil... Yaptıklarının tümünden sorumlu ol..."
Alfonso Ortiz, Tewala Kabilesi:	"Seksen yedi yaşında kör bir adamdı. Bana bir gün dedi ki; 'Delikanlı, koşarken dağın tepesine bak. Gözlerini dağdan ayırma. Çalıların, ağaçların altında eriyip gittiğini hissedeceksin. Ne zaman hayatın müşkülleri ile yüz yüze gelirsen dağın tepesine bakmayı hatırla'..."
Atasözü, Arapho Kabilesi:	"Gerçek misafirperverliğin olduğu yerde çok söze ihtiyaç yoktur..."
Şarkı, Navajo Kabilesi:	"Yeryüzünün sonuna gittim. Suların sonuna gittim. Gökyüzünün sonuna gittim. Dağların sonuna gittim. Arkadaşım olmayan bir şey bulamadım..."
Hinmaton Yalatkit, Nez Perce Kabilesi:	"Beyaz adam gördüklerini anlatmak üzere çok kelimeye sahiptir, beyaz adam çok konuşur; fakat gerçeği söylemek için çok kelime gerekmez..."
Phillip Dere, Creek Kabilesi:	"Hayat dairedir; başı sonu ölçülemeyen bir daire..."
Atasözü, Seneca Kabilesi:	"Bütün ateşler yanmaya başladıkları zaman aynı boydadır..."
Atasözü, Zuni Kabilesi:	"Hayatın içine doğru yürüdüğünde, büyük bir uçurumun başına geleceksin. Atla! Sandığın kadar geniş değildir..."
Atasözü, Ute Kabilesi:	"Arkamda yürüme, ben öncün olmayabilirim. Önümde yürüme, takipçin olmayabilirim. Yanımda yürü, böylece ikimiz eşit oluruz..."
Cree Kabilesi:	"Kötülükler gidince her yer cennet olur..."

Letakots Lesa, Pawnee Kabilesi:	"Dünyada her şey iki adettir. Düşüncelerimiz ikiye ayrılır: İyi ve kötü. İki gözümüzle iki türlü şey görürüz: Güzel şeyler ve çirkin şeyler. İki elimiz vardır: Sağ el vurur ve kötü işler yapar; sol el kalbe yakın olduğundan iyilik doludur. İki ayağımız vardır: biri bizi yanlış yola götürür, diğeri doğru yola yöneltir. Evet, her şey ikidir..."
Seattle, Suqwamish-Duwamish Kabilesi:	"Hayvanlar olmadan insan nedir ki? Eğer bütün hayvanlar kaybolup giderse, insanlık büyük bir ruh yalnızlığı içinde ölecektir. Hayvanlara ne olduysa insanlara da aynısı olur. Her şey birbirine bağlıdır. Yerkürenin başına gelen, yerkürenin çocuklarının da başına gelir..."
Ralganol Benson, Pomo Kabilesi:	"Bitkilerin canlı olduğunu düşünürüz. Onların suyu, kanlarıdır. Doğar ve büyürler. Aynı gerçek ağaçlar için de geçerlidir. Her şey ölür. Her şey öldüğüne göre, her şey canlıdır. Her şey canlı olduğu için, her şeye hediyeler vermek, gönüllerini hoş tutmak gerekir..."
Atasözü, Mohawk Kabilesi:	"Hayat hem vermek, hem almaktır..."
Dua, Guaymi Kabilesi:	"İyi ol, iyi ol; cesur ol, cesur ol, Saf ol, saf ol; toprak kadar alçakgönüllü ol, Ve güneş ışığı kadar parlak ol!"
Atasözü, Navajo Kabilesi:	"Düşünceler oklar gibidir. Bir kere salıverildiler mi, gider hedefi vururlar. Onlara iyi sahip ol, bir gün hedef kendin olabilirsin..."
Atasözü, Omaha Kabilesi:	"Yanlışı gören ve önlemek için elini uzatmayan insan, yanlışı yapan kadar suçludur..."
Kırmızı Köpek, Siyu Kabilesi:	"Biz hepimiz yoksuluz, çünkü şerefliyiz..."
Atasözü, Cheyenne Kabilesi	"İlk öğretmenimiz kendi kalbimizdir..."
Yaşlı Kurt, Hopi Kabilesi:	"O sonsuzluk ve sınırsızlık, sonlu ve sınırlı olanı yarattı..."
Atasözü, Fox Kabilesi:	"Aşkı tanıdığında, Yaratıcı'yı da tanırsın..."
Sogoyewatha, Seneca Kabilesi -Hıristiyan misyonerlere hitabından:	"Dostum! Bu mabette sizin çevredeki beyaz adamlara vaaz verdiğinizi duyduk. Onlar bizim komşularımızdır. Onları tanıyoruz. Bir

	süre bekleyip sizin vaaz ve duanızın onların üzerinde bir etki gösterip göstermediğini anlayacağız. Eğer onları şimdikinden daha iyi, daha şerefli ve bizi kandırmaktan biraz daha vazgeçmiş olarak bulursak, Hıristiyan olmamız konusundaki teklifinizi bir kere daha düşünebiliriz..."
Kırmızı Ceket, Seneca Kabilesi:	"Bu misyonerlerin bize bir yararları yok. Eğer beyazlara da bir yararları yoksa, neden Kızılderililerin arasına gönderiliyorlar? Eğer beyazlar için yararlıysalar, onları neden hep yanlarında tutmuyorlar? Beyazlar o kadar kötü ki onlara biraz olsun iyilik aşılayabilecek herkese ihtiyaçları var. Bu adamlar onların dinini anlamadığımızı biliyorlar. Omların kitaplarını okuyamıyoruz, içindekiler hakkında bize farklı farklı hikâyeler anlatıyorlar ve şuna inanıyoruz ki kitabı işlerine geldiği gibi konuşturuyorlar. Eğer paramız ve kandırılarak üzerinden atılacağımız topraklarımız olmasaydı, siyah ceketliler (misyonerler) bizim öbür dünyadaki iyiliğimizi düşünme zahmetine asla katlanmazlardı..."
Tecumseh, Shawnee Kabilesi:	"Size nasıl inanıp güveneceğiz? Kendiniz söylüyorsunuz, sizler peygamberinizi öldürüp bir de haça çivilemişsiniz..."
Atasözü, Hopi Kabilesi:	"Cevap vermemek aslında bir cevaptır..."
Hinmaton Yalatkit, Nez Perce Kabilesi:	"Güzel kelimeler işe yarayan bir sonuç getirmezlerse, boş laf demektir. Kelimeler benim ölü insanlarımı geri getirmez. Şimdi beyaz adamın istila etmiş olduğu yurdumu geri vermez. Kelimeler benim babamın mezarını korumaz. Benim atlarımın hayvan sürülerimin bedelini de ödemez. Güzel kelimeler çocuklarımı geri vermeyecek. Savaş, reisinizin ağzından duyduğumuz güzel kelimeler, verdiği sözleri tutması demek olmayacak. Güzel kelimeler, halkımın sağlığını iyileştirmeyecek, ölmelerinin önüne geçmeyecek. Güzel kelimeler halkıma, barış içinde, rahat yaşayabilecekleri ev vermeyecek. Konuşmaktan bık-

	tım. Hiçbir sonuç getirmeyecek konuşmalardan bıktım. Bütün o güzel, fakat tutulmayan sözleri hatırlayınca yüreğim sıkışıyor. Konuşmaya hiç de hakkı olmayan insanlar ne kadar fazla konuştu..."
Kara Şahin, Sauk Kabilesi:	"Beyazların dili ne kadar esnek olmalı ki, doğru yaptıkları yanlış; yanlış yaptıkları da doğru gibi görünebiliyor..."
Atasözü, Sauk Kabilesi:	"Öğretmenler sadece öğretmez, fakat aynı zamanda öğrenirler..."
Ohiseya, Siyu Kabilesi:	"Bizim inancımıza göre mal mülk sevgisi, alt edilmesi gereken bir zaaftır. O maddeyi davet eder; eğer yoluna devam etmesine izin verilirse zamanla insanın dengesini bozacaktır. Bu yüzden çocuklar erken yaşlarındayken cömertliğin güzelliğini öğrenmelidir. Onlara öğretilmelidir ki, insan için vermek en büyük ödüldür; çünkü böylece vermenin mutluluğunu tadabilirler. Eğer çocuğun aç gözlülüğe meyli varsa veya sahip olduğu ufak tefek şeylerden vazgeçemiyorsa, efsaneler cimri, haris insanlara duyulan nefreti, onların gözden düşüşünü iyi anlatır. Kızılderililer sahip oldukları her şeyi verirler. Akrabalarına, diğer kabilelerden gelen misafirlerine, fakat hepsinden önce, karşılık görmeyeceklerini bile bile, fakir ve yaşlılara verirler..."
Margareth Hawk, Siyu Kabilesi:	"Ateşin üzerine gitme yoksa yanarsın. Ateşin etrafını dolaşan birçok yol vardır..."
Yaşlı Güvercin, Salish Kabilesi:	"Çocuklarımızın yüksek bir paylaşma fikri ile sıkı bir disiplin altında yetişmeleri için gayret ederiz..."
Atasözü, Siyu Kabilesi:	"İsteklerinize değil, ihtiyaçlarınıza kulak verin..."
Atasözü, Navajo Kabilesi:	"Taşlı toprağın duaya değil, kazmaya ihtiyacı vardır..."
Atasözü, Omaha Kabilesi:	"Çocuğun yetiştirilmesinden bütün köy sorumludur..."
Atasözü, Conestoga Kabilesi:	"İhanet arkadaşlık zincirini karatır; fakat vefa

	onu her zamankinden parlak yapar..."
Hinmaton Yalatk'it, Nez Perce Kabilesi:	"Atı kazığa bağlarsanız sağlıklı gelişmesini bekleyebilir misiniz? Kızılderilileri yeryüzü üzerinde küçük bir araziye hapsettiğinizde ne mutlu olacaklar, ne de gelişebileceklerdir..."
Makhpiya Luta, Siyu Kabilesi:	"Bana bakın! Ben yoksulum, çıplağım, fakat bu milletin reisiyim. Biz zenginlik istemiyoruz; fakat çocuklarımıza doğruyu öğretmek istiyoruz. Zenginlik bize yaramaz. Zenginliği öteki dünyaya giderken yanınızda alıp götüremezsiniz. Biz zenginlik istemiyoruz. Biz barış ve sevgi istiyoruz..."
Atasözü, Hopi Kabilesi:	"Bir düşman çok, yüz dost azdır..."
Ohiyesa, Siyu Kabilesi:	"Gerçek bir Kızılderili, malına ve işine fiyat biçmez. Onun cömertliği, gücü ve yeteneği ile sınırlıdır. Zor ve tehlikeli hizmetler için seçilmeyi şeref kabul eder. Herhangi bir ödül istemeyi utanç sebebi kabul eder..."
Beyaz Kalkan, Arıkara Kabilesi:	"Derinin rengi insanları farklı kılmaz, iyi iyidir, kötüyse kötü. Biri için iyi olan herkes için iyidir. Büyük Yaratıcı hepimizi kardeş olarak yaratmıştır. Benim derim kırmızı olabilir. Derimin rengi beni iyi veya kötü yapar mı?"
Atasözü, Cheyenne Kabilesi	"Gözün ile değil, yüreğin ile hüküm ver..."
Hinmaton Yalatkit, Nez Perce Kabilesi	"Herkesin birbirine benzemesi, herkesin aynı olması için çalışanları görmek ne acı! İnsanlar toprağın üzerindeki çiçekler gibidir. Toprağa baktığınız zaman papatyadan başka bir çiçek göremediğinizi düşünün; ne kadar sıkıcı olurdu değil mi?"
Atasözü, Seneca Kabilesi	"Yeryüzünün tüm insanları ateşimizin etrafına davetlidir..."
Satank, Kiowa Kabilesi:	"Eğer herkes fikrini söyler ve yapması gerekeni yaparsa, barış güneşi sonsuza kadar parlar..."
Sequichie, Cherokee Kabilesi	"Korktuğunuz işi yaparak, korkuyu öldürün..."
Atasözü, Crow Kabilesi	"Ya korktuğunuz işle yüz yüze gelirsiniz ya

	da ömür boyu ondan kaçarsınız..."
Atasözü, Siyu Kabilesi:	"Yolu göstermekle kalma, kafilenin başına geç!"
Tatanka Yotanka, Siyu Kabilesi:	"Ben çocukken Siyular dünyanın sahibiydi. Güneş onların toprakları üzerinde doğup batardı. Savaşlara on binlerce adam gönderirlerdi. O savaşçılar bugün nerede? Onları kim katletti? Toprağımız nerede, onu kim sahiplendi? Hangi beyaz adam bir karış toprağını veya bir kuruş parasını çaldığımı söyleyebilir? Hâlbuki onlar benim hırsız olduğumu ilan ediyorlar. Hangi beyaz kadın, yapayalnız geziniyor olsa bile benim tarafımdan rahatsız edildiğini, kaçırıldığını iddia edebilir? Hâlbuki onlar benim kötü adam olduğumu söylüyorlar. Hangi beyaz adam beni bir defacık olsun sarhoş gördü? Kim evime aç geldi de doyurulmadan döndü? Kim beni, karımı döverken, çocuğuma kaba davranırken gördü? Hangi kanunu çiğnedim, söyleyin! Bana ait olanı sevmem suç mu? Derimin rengi kusur mu? Siyu oluşum ayıp mı? Babamın yaşadığı topraklarda doğdum. Milletim ve ülkem için öleceğim. Kabahatim bu mu?"
Tecumseh, Shawnee Kabilesi:	"Toprağımızı satmak mı? O hâlde neden havayı da satmıyoruz ya da ulu denizi? Büyük ruh bütün bunları hepimiz kullanalım diye yaratmadı mı? Hiçbir kabilenin değil beyazlara, birbirlerine bile toprak satma hakları yoktur..."
Seattle, Sugwamish-Duwamish Kabilesi:	"Beyaz adamın bizi anlamayacağını biliyorum. Onun için toprağın her parçası ötekiyle aynıdır. Gece vakti gelip neye ihtiyacı varsa alıp götüren bir yabancıdır o. Yeryüzü onun dostu değil, düşmanı. Bir yeri fethettiğinde başka yere gözünü dikiyor. Babalarının mezarını terk edip gidiyor, çocuklarının toprakta olan

	haklarını unutuyor..."
Aieekcbeoohoosh, Crow Kabilesi:	"Ayak bastığımız toprak kutsaldır. Atalarımızın kanlarıdır o. Washington'daki büyük beyaz babalar uzun bıçaklı, tüfekli askerlerini bizi katletmek üzere gönderdiler. Onların birçoğu Pahaska tepelerinde cesurca dövüşüp öldü. Güneşin başımızın üstünden geçip gidişini seyredeceğimiz günlerin sayısı azaldı. Kemiklerimiz, kanımız bozkıra karışacak. Meclis ateşimizin yalımlarının sönmekte olduğunu görüyorum. Küller soğudu ve ağardı. Kulübelerimizin bacalarından dumanlar yükselmez oldu. Kadınların yemek yaparken şarkılar söylediğini duymuyorum artık. Geyikler gitti, buffaloların içinde yuvarlandığı çamur gölleri boş. Sadece çakalların çığlıkları duyuluyor. Beyaz adamın ilacı bizimkinden kuvvetli. Onun "demir atı" buffalo sürülerinin önünde gidiyor. O bizimle "fısıldayan ruh" ile konuşuyor. Biz kanadı kırılmış kuşlar gibiyiz. Kalbim buz gibi. Gözlerim bulanık görmeye başladı. Yaşlandım..."
Ohiyesa (Amcasından nakletmiştir), Siyu Kabilesi:	Onlar kalpsiz bir millet! Kesinlikle öyle. Onlar aralarından bazılarını hizmetçi yapmışlar, evet köle! Köle sahibi olmak bizim töremizde yoktu; fakat soluk benizlilerde var. Tahminimize göre, onlar uzun zaman önce hizmetçilerini hür insanlardan ayırmak için siyah renge boyadılar, ondan donra o hizmetçilerin çocukları siyah doğmaya başladı... Onların hayatlarının en önemli konusu para kazanmak, yani zengin olmak. Bütün dünyayı mülkleri yapmak istiyorlar. Otuz yıl boyunca toprağımızı kendilerine satmamız için bizi kandırmaya çalıştılar. Sonunda askerleri gelip zorla elimizden aldı. Güzelim ülkemizden sürülüp çıkarıldık. Doğru, olağanüstü insanlar onlar. Günü saatlere bölmüşler, yılın ayları gibi. Her şeyi ölçüyorlar. Tarlalarından bir kök turpu bile karşılığını almadan vermiyorlar. Bazen onların zengin adamları bir çok kişiyi

	evlerine davet edip eğlence tertip ediyor; fakat toplantı dağılırken herkesten yediğinin içtiğinin parası isteniyor. Bir de şunu duydum. Duydum ama inanamadım. Onların büyük reisi üzerinde yaşadıkları toprak ve sahip oldukları, yaşamaları için lazım öteki mallar için her sene herkesi para vermeye mecbur tutuyormuş. Biz böyle bir kanun altında yaşayamazdık... Savaşta onların farklı rütbelerde liderleri var. Erler antilop sürüsü gibi düşmanın üzerine sürülüyor. Cesaretten olmayıp mecburiyetten meydana gelen bu savaş usulü yüzünden biz onları asker sayamayız. Tek başına bir savaşçı, hele bilmedikleri bir arazideyseler, o, türlü erlerin hakkından gelebilir..."
Kara Şahin, Sauk Kabilesi:	"Bildiğim kadarıyla bizim ölçülerimiz beyazlarınkinden çok farklıdır. Beyazlar bütün hayatları boyunca kötülük edebilir, sonra ölüm döşeğindeyken af dilerlerse, iyi insan olurlar. Biz böyle değiliz. Biz hayatımız boyunca iyi olduğuna inandığımız şeyi yapmak zorundayız. Eğer yiyeceğimiz varsa ve hiç yiyeceği olmayan bir aile tanıyorsak, elimizdekileri onlarla paylaşırız. Eğer ihtiyacımızdan fazla yorganı olan varsa ve olmayanları biliyorsak, istedikleri kadar onlara veririz..."
Tomochichi, Creek Kabilesi:	"Beyaz adam hakkında düşündükçe daha fazla emin oluyorum ki, onlar kendilerini medeni toplumun kuralları dedikleri şeyler içinde kaybettiler..."
Thayendanegea, Mohawk Kabilesi:	"Uygar dediğiniz hükümet, halkın mutluluğunu devletin debdebesi uğruna kurban ediyor. Ceza yasalarınız, hapishaneleriniz, zindanlarınız hep bundan dolayı. Bizim hapishanemiz yoktur. Bizim mahkeme meclislerimiz yoktur. Bizim yazılı hukukumuz yoktur. Fakat hâkimlerimize, sizin kendi hâkimlerinize gösterdiğiniz gibi en büyük saygıyı gösteririz. Onların hükmüne her zaman itibar ederiz. Bizim aramızda kendilerini kanunların üstünde göre

	alçak adamlar yoktur. Cüretkâr kötülüğün, korunmasız masum insanların üzerine galip gelip övünmesine asla izin verilmez. Dulların ve yetimlerin mülkü, asla açıkgöz dolandırıcılar tarafından yiyip bitirilmez..."
Tatanka Yotanka, Siyu Kabilesi:	"Kartallar için karga olmak gerekli değildir. Bizler şimdi fakiriz ama hürüz. Hiçbir beyaz adam ayak izlerimizi kontrol edemez. Öleceksek haklarımızı savunurken ölmeliyiz..."
Kızılderililer Büyük Meclisi (1921):	"Çocuklarımızı kendi inancımıza göre yetiştirmek için, barış içinde yaşayıp istediğimiz gibi ava veya balığa gidebilmek için hür olmak istiyoruz. Biz güç istemiyoruz. Kongre üyesi, banker olmak istemiyoruz. Sadece kendimiz olmak istiyoruz. Kendi mirasımızı korumak istiyoruz; çünkü bu toprağın sahibi biziz. Beyaz adam herkes için hürriyet ve adalet dağıttığını söylüyor. Hürriyet ve adalet dediklerini gördük, bunun için hemen hemen kökümüz kurutuldu. Bunu asla unutmayacağız..."
Tecumseh, Shawnee Kabilesi:	"Ölüm vakti geldiğinde, yüreği ölüm korkusu ile dolu olanlar gibi olma! Onlar gözyaşı döker, biraz daha yaşayabilmek için dua ederler. Sen ölüm şarkını söyle ve eve giden kahramanlar gibi öl!"
Karga Ayak, Sihasapa Kabilesi:	"Hayat nedir? Hayat, geceleyin ateş böceğinin yanıp sönen ışığı, kış ayazında buffalonun nefesi, çayırın üzerinde gezinip dururken gün batımında kendini kaybeden gölgedir..."
Atasözü, Cherokee Kabilesi:	"Dünün, bugünün işine fazla karışmasına izin verme!"
Atasözü, Siyu Kabilesi:	"Ölüm de acı çekmek de hiçbir şey değildir. Ama korkaklık suçtur, utanç da en büyük cezadır..."
Kırmızı Bulut, Siyu Kabilesi:	"Onlar (Beyazlar) bize anımsayabildiğimden de çok sözler verdiler; ancak hiçbirini tutmadılar. Sadece sözlerinden birini tuttular, topraklarımızı alacaklardı ve aldılar..."
Atasözü, Anishinabe Kabilesi:	"Senin vicdanını senden başkası temsil edemez..."
Atasözü Omaha Kabilesi:	"Ödünç aldığın kabı, pişirdiğin bir şeyle beraber iade et..."

"Avlaklarınızı çalıp av hayvanlarınızı kovalamaya gelen o kırmızı ceketli köpeklere, İngilizlere gelince, baltalarınızı onlara karşı kaldırın. Onları yeryüzünden süpürün."[52]

Sömürgecilerin Yeni Dünya'da yazdıkları "mikrop ve çelik tarihi" aynı zamanda yerlilerin muazzam direnişlerinin de tarihidir. Dilerseniz bu direnişin Kuzey Amerika cephesini, kronolojik dizini içerisinde izleyelim:[53]

1493: Arawaklar "keşif"in ikinci yılında Colombus'un Haiti'de bıraktığı garnizona saldırarak kendilerine acımasızca davranan İspanyolları öldürdüler.
1495-96: Arawakların Colombus'un katliamları ve salgın hastalıklardan hayatta kalanları dağlara çıkarak İspanyollara karşı yirmi yıl sürecek bir direnişi başlattılar.
1513: Florida Calusaları İspanya tahtının topraklarına gönderdiği Ponce de Leon'u kovdular.
1519: Azteklerin Tenochtitlán direnişi. İspanyol birliklerinin üçte biri yok edildi.
1520: Hispaniola'da 14 yıllık Arawak ayaklanmasının başlangıcı. Direnişin sonunda önder Guayocuya ve izleyicileri İspanyollara haraç ödemeksizin yaşayacakları bir toprak kazandılar.
1521: Ponce de Leon'un ikinci seferine karşı Calusaların direnişi.
1522: Hispaniola'da yeni bir isyan patlak verdi.
1528: Florida Timcuaları Tapma Körfezi'nde yeni bir yerleşim kurmak isteyen 400 İspanyol'a karşı başarıyla direndi.
1531: Kuzey Meksika Yaquileri köle avcılığı için gelen İspanyol askerlerini püskürttü.
1537: Hispaniola'daki kölelerin ayaklanması.
1539: Tincua, Appalachia, Coosa, Mobile, Natchez ve Tonkawa kabileleri, ABD topraklarını güneydoğusunu istila eden İspanyollara karşı direnirler.
1541: New Mexico'da Kuaua pueblosu'nun Tigeux ayaklanması.

52 Reis Pontiac.

53 Veriler Judith Nies (a.y.)'den derlenmiştir.

1597: Georgia'da Guale yerlilerinin İspanyollara ve İspanyol misyon sistemine karşı ayaklanması.
1598: New Mexico'da Acomaların Juan de Zaldivar karşısındaki direnişi.
1606: New Mexico'da İspanyollarla Navajo, Jemez ve diğer puebloların savaşı.
1609: Virginia'da Powhatan'larla İngilizlerin savaşı.
1613: Newfoundland'de Beothuklar 37 Fransız'ı öldürdü.
1622: Jamestown kolonisine karşı Powhatan ayaklanması. Jamestown yakıldı, 350 İngiliz yerleşimci öldürüldü.
1633: İspanyollara karşı Zuni ayaklanması.
1636-37: Sassacus önderliğinde Pequotların New England kolonilerine savaşı.
1644: Virginia'da Powhatanların ikinci ayaklanması.
1650: Zuni dağları Apache'leri İspanyollara savaş açtı.
1655: Florida'da İspanyollara karşı Timcuaların ayaklanması.
1658: Mohawklar Onondaga yakınlarında Fransız misyonunu yok ettiler. Hudson Vadisi Esopuslarının New Netherlands'a karşı ayaklanması.
1661: Georgia yerlilerinin İspanyol misyonlara saldırısı.
1664: İkinci Esopus ayaklanması.
1675-76: Wampanoag, Narragansett, Mohegan ve Podunkların Massachusetts ve Rhode Island yerleşimlerine saldırdığı Kral Philip savaşı.
1680: Pueblo isyanı. İspanyolların 20 yıl süreyle New Mexico'dan kovulması.
1680-1684: Guale (Georgia kıyısı) yerlileri Yamasceler İspanyollara karşı ayaklandı.
1695: Arizona ve New Mexico'da İspanyollara karşı ilk Pima ayaklanması.
1700: Hopiler İspanyol rahiplerle iyi ilişkiler içerisinde olan ve İspanyol misyonunun dönüşüne izin veren Awatovilerin tüm erkeklerini katletti.
1712-1736: Fox (Masquacqie)'ların müttefikleriyle Fransızlara karşı giriştikleri Fox savaşları.
1712: Kuzey Carolina'da Tuscaroraların İngiliz köle tacirleriyle savaşı.
1713: Kanada'da Micmac ve Malisetlerin İngiliz yönetimini tanımadıklarını ilan etmesi.
1715: Georgia'da Yamasee, Creek ve diğer müttefiklerinin İngiliz köle tacirleriyle savaşı.

1724-1729: Nachezlerin Aşağı Mississippi'de önderleri Büyük Güneş liderliğinde Fransızlara karşı ayaklanması.

1734: Foxlar ve müttefikleri Saukların Butte des Morts muharebesinde Fransızları alt edişi.

1736-1739: Aşağı Mississippi'de Chickasawların Fransızlara karşı direnişi.

1747: Fransızlara karşı Huron ayaklanması, Michigan.

1760-1763: Ataların geleneklerine dönüp Avrupalı mallarını (tüfekler, alkol, Avrupalılarla ilişkiler) reddederek beyazların topraklarından kovulabileceğini va'zeden Neolin adlı "Delaware Peygamberi"nin dinini yaymaya başlaması. Neolin'in mesajı özellikle Ottowa lideri Pontiac üzerinde etkili oldu ve 1763'teki Kuzeybatı ayaklanmasına yol açtı.

1763-1766: Reis Pontiac'ın çok-uluslu konfederasyonunun Kuzeybatı'da Britanyalı yöneticilere karşı ayaklanması.

1769: Shawneeler kendilerine ayrılan topraklarda "Yaban Yolu"nu açmaya girişen Daniel Boone'u tutsak alıp mallarına el koydular.

1774: Shawnee reisi Cornstalk önderliğindeki Delaware-Shawnee koalisyonunun Virginia'da beyaz yerleşimlerine karşı direnişe geçmesi.

1774: Arizona'da Aşağı Colorado havzasında Salvador Palma önderliğindeki Yumaların İspanyollara karşı direnişi

1788: Iroquoi'ların topraklarını beyazlara devrettiği Shawnee'lerin direnişi.

1790: Shawnee, Miami, Chippewa ve diğer Ohio ulusları, Mavi Ceket ve Küçük Kaplumbağa önderliğinde Kuzeybatı bölgesinde General Harmar'ın ordusunu bozguna uğrattı.

1791: Mavi Ceket ve Küçük Kaplumbağa 14 müttefik ulusla Harmar'ın ardılı General St. Clair'e Kuzeybatı'da ABD ordusunun en büyük bozgunlarından birini tattırdı.

1802: Tlingitlerin Rus-Amerikan ticaret şirketinin Kuzeybatı Pasifik'te kurduğu ve yerlileri angaryacı olarak çalıştırdığı Stika (Alaska) kasabasını tahrip etmesi.

1805: Tlingitlerin bir başka Rus yerleşimi, Yakutat'ı tahrip edişi.

1806-1809: Shawnee savaşçısı Tecumseh'nin, bir diriliş hareketi va'zeden kardeşi Tenskwatawa'yla birlikte Büyük Göller'den Meksika Körfezi'ne dek uzanan topraklarda bir yerli koalisyonu oluşturmak üzere harekete geçmesi. İki kardeş Tippecanoe ve Wabash nehirlerinin kavuştuğu yerde Prohetstown adında bir köy kurdular. Köy kısa sürede Shawnee, Wyandot, Delaware, Ottowa ve başka kabileler için bir çekim merkezi oluşturdu.

1809: Creek önderi Hillis Hayo'nun Tecumseh'nin hareketine katılması. Hareket Güneydoğu kabilelerinin yanı sıra, kaçak köleler, özgür siyahlar

için de bir çekim merkezi oluşturmaktaydı.

1811: Tecumseh Georgia ve Florida Creekleriyle ittifak yaptı.

1811: Tippecanoe muharebesi. Tecumseh'in yokluğundan yararlanan William Henry Harrison büyüyen yerli konfederasyonu üzerine saldırıya geçti. Üstün silah gücü sayesinde muharebeyi kazanıp Shawneeler ve müttefiklerini topraklarını terke zorladı. Bu zafer, Harrison'un ABD başkanlığının önünü açacaktı.

1812: Tecumseh'nin girişiminden etkilenen Anti-Amerikan Yukarı Creekler, Amerikalıları topraklarından sürmek için harekete geçti.

1813: Tecumseh Kanada'ya geçerek İngilizlere ABD'ye karşı mücadelelerinde, Potawatomi, Kickapoo, Shawnee ve Delaware'lerden oluşan yerli ittifakının desteğini sundu. Wyandot, Chippewa, Sioux, Winnebago, Sauk ve Fox birlikleri de ona katıldı.

1813: Thames nehri muharebesi: İngilizlerin Tecumseh'e haber vermeden çekilmesi, yerli konfederasyonunu ilerleyen ABD birlikleri karşısında yalnız bıraktı. Yerlilerin bozgunu, Tecumseh'nin ölümü.

1813: Güney Alabama'da Yukarı Creekler Fort Mims'de Amerikalılara saldırdı. 350'den çok Amerikalı öldürüldü. Ertesi yıl Andrew Jackson yönetiminde saldırıya geçen ABD ordusu, 1 000 Creek'i öldürerek 20 milyon dönüm toraklarına el koyacaktı.

1817-1818: Birinci Seminole Savaşı: Pamuk ekimine açılmak istenen topraklarından göçe zorlanan Seminolelerin Andrew Jackson komutasındaki ABD ordusuyla savaşları.

1818: Tecumseh'nin müttefiki, Creek lideri Josiah Francis (Hillis Hayo) İngiliz bandırası çekmiş bir ABD gemisiyle tuzağa düşürülerek Andrew Jackson tarafından öldürüldü.

1825: Seminole savaşlarının devamı. Osceola ABD'ye karşı Seminole direnişinin önderliğini üstlendi.

1832: Topraklarını beyaz yerleşimcilerden kurtarmak isteyen Saukların Kara Şahin önderliğindeki savaşı.

1834-1842: İkinci Seminole savaşı. Savaşta Seminole önderi Osceola'nın beyaz bayrakla tuzağa düşürülüp öldürülmesinin ardından komutayı Billy Bowlegs devralarak pek çok ABD birliğini safdışı bıraktı.

1846-1868: New Mexico'da, madencilerin istilasına karşı Apache Savaşları.

1849-1850: Kaliforniya'da kendilerine kötü davranan iki Amerikalı çiftçiyi öldüren Pomo yerlilerinin katledilmesi.

1852: Güney Arizona Quechualarının topraklarında Yuna karargâhının inşa eden ABD kuvvetlerine karşı ayaklanması.
1855-1858: Üçüncü Seminole Savaşı: ABD birliklerinin Billy Bowlegs'e ait hasadı tahrip etmesi üzerine patlak verip üç yıl sürdü.
1858: Navajo köy başı Manuelito sığırlarının ABD birliklerince öldürülmesi üzerine şikayette bulununca, köyünün yakılması üzerine Navajoları savaş için örgütlemeye başladı.
1860: Navajoların Defiance Karargâhına saldırısı. Navajolara karşı "topyekûn savaş" ilanı.
1862: Arizona'da Apachelerin gönüllü devlet milislerine karşı direnişi.
1862-1864: Santee Siouxlarının Minnesota'da ayaklanması.
1863-1864: Navajolara karşı savaş.
1865: Altın arayıcılarından oluşan milislerin 1864'te Sand Creek'de kamp kurmuş Cheyenne ve Arapaho'ları katletmesi üzerine iki ulus, Siouxlarla ittifak kurup Kuzey ve Güney Platt nehirleri boyunca tren istasyonlarını yakıp telgraf direklerini yıkarak Denver, Salt Lake City ve San Francisco'nun ülkenin geri kalanıyla irtibatını kesti. Yerliler iki yıl boyunca ABD kuvvetlerine karşı gerilla savaşı sürdürdüler. Savaş 1898'de Sioux lideri Kızıl Bulut'un ABD'yle zafer anlaşmasını imzalamasıyla sona erdi.
1874: Siouxların kendilerine verilen topraklarda altın bulunması üzerine başlayan beyaz göçü dalgasına karşı direnişe geçmeleri.
1876: Little Big Horn Muharebesi. General Custer ve 211 askerinin Çılgın At önderliğindeki Sioux'larla savaşta öldürülmesi.
1876-1886: Apache Savaşları: Apache önderi Geronimo'nun Gila Nehri'ndeki rezervasyona nakledilmeyi reddederek 10 yıl sürecek savaşı başlatması.
1877: (Hıristiyanlığı kabul etmiş) Reis Joseph önderliğindeki Nez Percelerin Oregon'daki rezervasyona yerleştirilmeyi reddedip İncil'i iade edişi. Reis sonunda ikna olup rezervasyona giderken yolda çıkan çatışma, dört aylık genel bir savaşa dönüştü.
1886: Geronimo ve 24 kişilik "ordusu"nun yakalanarak tutsak edilişi.
1889-1890: "Hayalet Dansı" Diriliş hareketinin Kaliforniya ve Nevada yerlileri arasında yayılarak Sioux kampına ulaşması. Wounded Knee (Yaralı Diz) katliamı.

Bu tablonun yalnızca Kuzey Amerika yerlilerini kapsadığı unutulmamalıdır. Güneye gelince, yalnızca günümüz Meksika'sı topraklarında, 1520-1792 arasında 304 yerli ayaklanmasının gerçekleştiğini söylemek, kıtadaki yerli direnişinin boyutları konusun-

da bir fikir vermeye yetecektir.[54] Kıtanın geri kalanı için ise, Cortés'in Tenochtitlán istilasına karşı silaha sarılıp direnişi örgütleyen Cuauhtémoc'dan (1521), Brezilya'daki siyahî kölelerin ayaklanmalarına (1557), Peru'da Manco Inca önderliğinde İspanyol sömürgecilere karşı sürdürülen ve 2000 kadar İspanyol'un hayatına mal olan 13 yıllık direnişe (1531-1544) ve ardından Titu-Cusi kralı Taki Onqoy'un Pizarro'ya karşı direnişine (1560); XVI. yüzyıl boyunca Arawakların kıta güneyindeki savaşlarına, yine Peru'da José Gabriel Condorcanqui (Tupac-Amaru II) ayaklanmasından (1780), Bolivya'da isyan ederek La Paz'ı kuşatan Julián Apaza (ya da Tupac Katari) (1781) ve Santo Domingo'daki köle isyanlarına (1791), Şili'de 300 yıl boyunca sömürge yönetimine karşı direnerek özerk bir bölgeyi fiilen edinebilen Mapuchelere, XVIII. yüzyıl boyunca sömürge rejimlerine kan kusturan, İspanyol kenti Guayaquil'i üç kez ateşe veren Ekvator yerlilerine... adlı-adsız pek çok direnişe sahne olduğunu belirtmekle yetinelim...

XX. YÜZYILIN YERLİ TARİHİ

1900'lere gelindiğinde, Kuzey Amerika topraklarında hayatta kalabilen yerlilerin büyük bir bölümü, rezervasyonlara yerleştirilmişti.[55] Ancak, ABD hükümetinin birbiri ardı sıra yayınladığı "tah-

54 Meksika topraklarındaki yerli isyanlarının bir listesi için bkz. Silvio Soriano Hernández, "Meksika'da Yerli Ayaklanma ve Direnişlerinin Kronolojisi", S.Özbudun (der.), Latin Amerika Yerlileri, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2006, ss. 326-343.

55 "Rezervasyon" fikri, XVII. yüzyılda New England'da püriten misyoner John Eliot'un Hıristiyanlığa ihtida et(tiril)miş "kızıl püritenler" için Boston'un güneyindeki Natick'te, İngiliz köyü modelinde kurduğu "ibadet kentleri"ne dayanmaktadır. Bu yerleşimlerde kalıtsal şefler yerlerini İngiliz tarzı seçimlerle göreve getirilen yöneticilere bırakmış, çokeşlilik, mevsimlik göçler ve şamanistik sağaltım pratikleri yasaklanmıştı. "Rezervasyon"un ana işlevi ise ikiliydi: yerlileri beyaz yerleşimlerinden uzak tutmak ve yerli kültürlerinin marjinalleştirilmesi aracılığıyla yerlilerin asimilasyonunu hızlandırmak. ABD'deki ilk rezervasyonlar Bağımsızlık Savaşı'nı izleyen yıllarda kuruldu. Başlangıçta her bir kabilenin atasal topraklarına yerleştirilmekteydiler. Ancak bu uygulama kısa sürede terk edilmiş, kabilelerin hiç tanımadıkları topraklara sürülmesi uygulamasına geçilmiştir. ABD'li yöneticiler 1825'ten itibaren tüm yerlileri Mississippi Nehri batısına yerleştirerek "yerli sorunu"nu köklü biçimde çözmeyi benimsemişlerdi. Ancak her rezervasyon tahsisi, beyazların şu ya da bu gerekçeyle yerlilere ayrılan toprakların yeniden işgal etmesiyle sonuçlanacaktı (Bkz. Larry J. Zimmerman, ss. 24-27).

sisat yasaları" aracılığıyla tacizler sürüyordu: toprakları, yerli kullanım geleneklerinin hilafına, bireysel ve satılabilir mülklere dönüştürülerek demiryolu yapımı, maden arama ve çıkartımı, tarımsal işletmeler vb. için kalkınma şirketlerine aktarılıyordu. Böylelikle 1887 ile Tahsis Yasası'nın iptal edildiği 1934 arasında 86 milyon akr toprak daha yerlilerin elinden alındı.

1900'e gelindiğinde, ABD'de pek çok kişi "yerli sorunu"nun sona erdiğini düşünmekteydi. Yerliler artık Amerikan toplumu içerisinde "görünmez" olmuşlardı. Yoksuldular, işsizdiler, işsizlik oranının yüzde 75'lere ulaştığı[56] rezervasyonlarda marjinal, sefil bir yaşam sürdürüyor, bir-iki kuşak içerisinde tümüyle ortadan silinecekleri umuluyordu! Federal Devlet, varlıklarını ancak I. Dünya Savaşı sonundaki seferberlik sırasında anımsamıştı.[57]

1928'de yerlilerin yoksulluğu sorunu Kongre'nin gündemine geldi. Kongre için hazırlanan Meriam Raporu dünyanın en zengin ülkesi olma yolundaki ABD'nin otokton halklarının durumunu gözler önüne serdiğinde, sızlayan reformist vicdanlar, harekete geçti... Rapor yerli rezervasyonlarının geçimlik ekonomiden yoksun olduğunu, hiçbir beyazın yaşamayı düşünemeyeceği en kötü topraklarda kurulmuş olduklarını, asgarî sağlık, eğitim ve istihdam olanaklarından yoksun bulunduklarını vurguluyor ve bir reform çağrısı yapıyordu.

Meriam Raporunun sonucu, 1934'te yayınlanan "Yerli Yeniden Örgütlenme Yasası" oldu. Ne ki, tahsis uygulamalarına son veren, kabilelerin komünal topraklarının ve bunlarda bir tür özyönetim uygulanmasının desteklenmesini, rezervasyonlarda okul, hastane, yol yapımının teşvikini öngören yasa tasarısı, Kongre'de muhafazakârların şiddetli direnişiyle karşılaşarak, ancak iyice budandıktan sonra kabul edilebilecekti. Reform tasarısının gerisindeki John

56 Bulabildikleri "iş"ler mi? 1912'de Arizona'da Roosevelt Barajı'nın inşaatında çalıştırılan Apacheler, kaçmamaları için geceleri zincire vurulmaktaydı! Ya da, 1951'de Navajolar rezervasyonlarında bulunan uranyum yataklarında koruyucu giysiler verilmeden, madenin niteliği hakkında bilgilendirilmeden, havalandırmasız koşullarda çalıştırılıyordu... (J. Nies, s. 318, 354).

57 ABD'nin I. Dünya Savaşı'na katıldığını açıkladığı 1917 Haziranı'nda, pek çok yerli silah altına çağrıldı. Oysa, henüz "yurttaş dahi sayılmıyorlardı! (Yerli Yurttaşlık Yasası 1924'te kabul edilecek, ancak pek çok eyalet, yerel seçimlerde oy haklarını tanımamayı sürdürecekti...).

Collier, Yerli İşleri Komisyonu başkanlığından alınarak cezalandırıldı. Yerine geçirilen kişi ise, Japon temerküz kampları eski yöneticisi, Dillon Meyer idi![58]

"Yerli sorunu", ABD'nin gündemine bir kez daha, 1940'ların sonlarına doğru girdi. II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, ABD'nin yer altı zenginliklerinin üçte birinden fazlasının, yerlilere ayrılan topraklarda olduğu anlaşılmıştı: Navajo rezervasyonunda uranyum, Crow, Hopi ve Navajo rezervasyonlarında kömür, Fort Berthold rezervasyonunda petrol, güney Ute rezervasyonunda petrol, gaz ve kömür...[59] Bu durum, Cumhuriyetçilerin rezervasyon sistemini toptan ortadan kaldırmak için kollarını sıvamaya yöneltecekti. "Amerika komünizmle mücadele etmek için milyarlarca dolar harcarken," diyordu 1950'de Utah senatörü Watkins, "yerli rezervasyonlarında sosyalist ortamları destekliyor."[60]

Böylelikle "son verme (termination) dönemi" olarak anılan 12 yıl boyunca, 13 kabilenin, resmî statüleri iptal edilip federal hizmetlerden yoksun bırakılarak varlıklarına son verildi.

* * * * *

İspanyol-Portekiz egemenliğinin kıta yerlilerinin şiddetli direnişine karşın sonunda kurulabildiği Güney Amerika'ya gelince, sömürge yönetimlerinin yerli halklara yönelik siyasası, bir haraç ve angarya rejimi altında onları (genellikle vesayet biçimini alan) "özel haklar", askerlikten bağışıklık ve devredilmez toprak hakları gibi "koruma önlemleri"yle, toplumsal, iktisad ve siyasal hiyerarşinin en alt basamaklarına yerleştirmekti. Cemaatler geleneksel topraklarından kopartılarak kent merkezli kırsal kesimlere (reducciones) yerleştirilmiş, ancak bu durum, aynı zamanda yerlilerin cemaat düzleminde içlerine kapanarak kendi dayanışma örüntülerini oluşturmalarının, böylelikle de kültür ve toplumsal örgütlenişlerini kısmen de olsa muhafaza edebilmelerinin temelini oluşturacaktı.[61]

---

58 J. Nies, s. 306.

59 J. Nies, a.y.

60 Aktaran: J. Nies, a.y. Aynı yaklaşım 1980'lerde Reagan yönetiminde de benimsenecekti.

61 Dona Lee Van Cott, "Indigenous Peoples and Democracy: Issues for Policymakers" Donna Lee Van Cott (ed.) Indigenous Peoples And Democracy in Latin America (1-27), St. Martin's Press, New York, Inter-American Dialogue, 1995, s. 4.

Latin Amerika topraklarına XIX. yüzyılda criolla'lar (kıta doğumlu Avrupa kökenliler) eliyle gelen bağımsızlık da yerliler açısından eski rejim ölçüsünde dışlayıcı oldu; dahası, sömürge rejimlerinin "korumacı" sistemlerinin tasfiyesi, kıta yerlilerinin durumunu daha da kırılganlaştıracaktı. Tarımda kapitalist gelişmenin önünü açabilmek amacıyla bölge ülkelerinin çoğu, cemaatlerin toprakları üzerindeki mülkiyet ve/veya tasarruf haklarını ilga eden ve bu toprakları satışa ve özel mülkiyete açan yasal düzenlemelere gittiler (Örneğin Peru'da 1845'te; Meksika'da 1857'de; Bolivya'da 1879 sonrasında; Guatemala'da İspanya'dan bağımsızlığın kazanıldığı 1924 sonrasında; Ekvator'da 1964'te...). Böylelikle, geniş yerli topraklarının hacienda'lar (büyük çiftlikler) tarafından temellükü olanağı doğacak, yerliler bu kez serflere dönüşecekti. Yerlilerin bu girişimlere karşı direnç göstermesi, genç devletlerin yerli "sorun"unu farklı biçimlerde "çözme"ye yöneltti. Bu "çözüm" stratejileri Arjantin ve Brezilya'da "yok etme", yani yerleşim ve kalkınma projeleri için gerekli toprakların yerlilerden arındırılmasından, Kolombiya, Kosta Rika, Honduras ve Panama'da yerli "rezervasyonları" oluşturmaya değişiklik göstermektedir.

İktidarın criolla'lardan mestizo (yerli-Avrupalı melezler) orta sınıflara devrolduğu Cumhuriyet rejimleri ise (XX. yüzyıl başları), "yerli sorunu"nun çözümünde asimilasyon ve entegrasyonu ön plana çıkartmıştır. Batı Avrupa, özellikle Fransız ve Anglosakson[62] "ulus-devlet"leri modelinde örgütlenen cumhuriyet rejimleri "yerli"yi, "ulus"un kültürel mirasına içkin bir kalıntı, ama aynı zamanda, "ataleti ve cehaleti nedeniyle kalkınma hamleleri önünde bir engel" olarak görmekteydi. Bu nedenle, en kısa zamanda, ulusal (mestizo) nüfus içinde eritilmeleri gerektiği düşünülüyordu. Bunun aracı, 1940'ta Ptzcuaro (Meksika)'da toplanan hükümet temsilcilerinin benimsedikleri indigenismo politikalarıdır. Bu politikalar, yerliler üzerinde refah yönelimli paternalist bir vesayeti öngörmektedir; sağlık, eğitim, yerli kültürel gelişimi, yerlilerin yurttaşlık haklarının yasa önünde korunması gibi konuları içermekteydi. Ancak eğitim asimilasyon süreci hâlinde yorumlanırken, sağlık konusundaki girişimlerin hükümete destek sağlaması öngörülüyordu.[63] Böylelikle,

62 Christian Gros, Políticas de la Etnicidad: Identitad, Estado y Modernidad, Instituto Colombiano de Antropología e Historia, Bogotá, 2000, s. 179.

63 J. C. Tresierra, "Mexico: Indigenous Peoples and the Nation-State",

genel hatlarıyla "kültür"leri ulusal müzelerde folklorize edilirken, yerli cemaatleri de hem fiziksel hem de kültürel mestizolaştırma çabalarının hedefi hâline gelecekti.[64]

Öte yandan, gerek sömürgecilik, gerek Bağımsızlık, gerekse cumhuriyet rejimleri dönemleri boyunca yerliler toplumun en alt kesimleri olmayı sürdürecek, hukukî ve fiilî ayırımcılığın hedefi olacaklardır. Örneğin Arjantin'de yerli nüfusun yasal "yurttaşlık" statüsüne kavuşması ancak 1970'te gerçekleşebilmiştir; Brezilya'da özellikle Amazon bölgesi yerlileri hâlen tam yurttaş sayılmamaktadır; El Salvador devleti sınırları dahilinde "yerlilerin" yaşadığını hâlen resmen kabul etmiş değildir; Paraguay'da ise dek "yerli" öldürmek 1970'lere dek suç sayılmamaktaydı![65]

GÜNÜMÜZDE, ABYA YALA'DA...

"Şimdi buradayız,
binlerce yıldır buradaydık,
ve hep burada olacağız.
Hepsini kandırdık."[66]

XX. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Amerika kıtasındaki yerli di-

---

Donna Lee Van Cott (ed.) Indigenous Peoples And Democracy in Latin America, (187-210), St. Martin's Press, New York, Inter-American Dialogue, 1995, s. 191.

64 Örneğin, Meksika'nın Chiapas eyaletinde 3 Ekim 1934'te, "yerli ırkların giydiği ilkel giysileri değiştirme soylu amacıyla" Departamento de Accin Social, Cultura y Proteccin Indgena (Yerli Koruma, Toplumsal Eylem, Kültür Departmanı) bünyesinde Yerli Öğrencileri Giydirme Merkez Komitesi kuruldu. Ve bu uygulama, giderek Chiapas'da yerli giysilerin yasaklanması uygulamasına dönüştü: kadınların cortes'leri (geleneksel etekler) toplanıyor, erkeklerin calzones rajados'ları meydanlarda yakılıyordu. Giysilerini değiştirmeyi reddedenler tehdit ve taciz ediliyordu; "Bir yaşlı adam giysisini çıkarmayı reddetti. Ardından polis gelip üzerine benzin döktü. O zamanlar çocuktum. Ona dedi ki, 'Ya çıkartırsın ya da seni ateşe veririm; sen kalın kafalı bir kızılderilisin.' Zavallı ihtiyar ağlayarak calzn rajado'sunu çıkarttı." (tanıklık, Hernndez Castillo, Histories and Stories from Chiapas.Border Identities in Southern Mexico, University of Texas Press.2001, ss. 25-26).

65 Veri ve bilgiler MAR (Minorities At Risk / Risk Altındaki Azınlıklar) web sitesinden alınmıştır. Bkz. www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/assessment

66 Yerli eylemci George Horse Capture.

renişleri, büyük ölçüde "hukuksal zemin"e doğru kayarken,[67] yüzyılın ikinci yarısı ise, "Sivil Haklar" bağlamına yerleşen yeni tipte bir yerli aktivizminin doğumuna sahne oldu.

ABD'de ilk yerli "sivil" örgütlenmesi, topraklarına yönelik müdahalelere karşı direnen Pueblo halklarının oluşturduğu "Tüm Pueblolar Konseyi"ydi (1922). Onu Navajo kabile konseyi izledi (1923). Bu örgütlenmeler, 1934'teki Yerli Yeniden Örgütlenme Yasası'nın ve yerlilerin oy hakkının tanınmasının önünü açan yeni bir yerli eylemciler kuşağının biçimlenmesine katkıda bulunacaktı. Bu örgütleri, Salish yerlisi, yazar ve tarihçi D'Arcy McNickle'in yüzün üzerinde rezervasyondan kabile önderlerini bir araya getirerek kurduğu Amerika Yerlileri Ulusal Kongresi (1944) izledi. Kongre yerli kültürünün korunması, yerli haklarının ilerletilmesi ve kabile topraklarının geri alınması için mücadele vermeyi hedeflemekteydi. Bu gelişmelerin simgesel önem taşıyan sonuçlarından biri, 1904'te yasaklanan ve o günden sonra 4 Temmuz kutlamaları kisvesi altında sürdürülen Hopi Güneş Dansı'nın yasallaşması oldu.

1957'ye gelindiğinde, Mohawk, Tuscarora ve Senecalar gibi Iroquois kabileleri, topraklarının kalkınma bölgesi ilan edilerek ellerlinden alınması tehdidine karşı yolları kapatacak, polis araçlarının önüne yatacak kertede militanlaşmıştı. Ertesi yıl Kuzey Carolina Lumbeeleri Robeson'daki bir Ku Klux Klan toplantısını basarak klan üyelerini silahlarla kovaladılar.

1958'de Miccosukee ve Iroquois kabileleri Fidel Castro'nun davetiyle Küba'ya bir heyet göndererek Küba liderinden Birleşmiş Milletler'de yerli uluslar olarak temsil edilmeleri konusunda destek istediler.

Amerika Yerlileri Ulusal Kongresi 1961'de Chicago'da toplandı ve Ulusal Yerli Gençlik Konseyi'nin kurulması kararını aldı.

---

67 Hukuksal mücadelenin esas alanı, toprak talepleriydi. Yerlilerin atalarından gasp edilmiş toprakları geri almak için açtıkları davaların ABD mahkemelerini felce uğratması sonucunda, Kongre Yerli İddiaları Komisyonu oluşturmak zorunda kalmıştı (1946). 1978'e dek faaliyet gösteren Komisyon, ancak tazminat taleplerini içeren davaları takip etmekte, iade taleplerini ise dikkate almamaktaydı – ki yerli başvurularının büyük bölümü, yerli kültürü açısından toprak satışa konu olamayacağından, toprakların iadesine ilişkindi (Zimmerman, s. 161).

ABD'nin yerli halkları, cemaat ve kabile sınırlarının ötesinde, ulusal düzlemde birlikte davranma konusunda giderek daha fazla yetkinleşmekte, eylemler ise her seferinde biraz daha militanlaşmaktaydı. Böylelikle, örneğin Washington eyaletinde ağla balık tutan bir Nisqually yerlisinin tutuklanmasına karşı -balıklar, özel şirketler ve amatör balıkçılar için güvenceye alınmalıydı!- Puyalluplar dahil bir çok kabile, yasağı delen balık tutma kampanyaları düzenleyip altı haftalık bir açlık grevine başladı.

Yerli halkların geleneksel yaşamlarını muhafaza etmek, yasal destek sağlamak, avcılık, balıkçılık ve toprak dahil yerli haklarını savunmak amacıyla 1968'de Minneapolis'de Amerikan Yerli Hareketi oluşturuldu. Aynı yıl Akwesasne Rezervasyonu Mohawkları, Kanada hükümetinin sınırdan serbest geçiş yapmalarına olanak tanıyan yasayı ihlâl etmesi üzerine ABD-Kanada arasındaki uluslar arası Köprü'yü işgal etti.

Ancak ABD yerlilerinin en radikal eylemlerinden biri, 1969'da ABD yerlilerinin maruz kaldığı suistimallere dikkat çekmek üzere 14 eylemciyle başlayan Alcatraz adası işgaliydi. Eylemciler, 24 dolarlık cam boncuk karşılığında adayı satın almak istediklerini ilan ettiler - tıpkı beyazların atalarına yaptığı gibi! İşgal yüzlerce yerlinin ve onları destekleyen beyaz öğrencilerin katılımıyla 20 ay sürecekti...

Eylemler 1970'lerde tırmanmayı sürdürdü. 1970'te, Paiutelerin Piramid gölünün kurutulmasına karşı başlattığı protestoya başka kabileler de destek verdiler. Ülke çapında Yerli İşleri Büroları işgal edildi. Farklı kabilelerden 50 kadar yerli aynı yıl Güney Dakota'daki Rushmore tepesine tırmanarak tarihsel siti geri aldıklarını ilan etti. Şükran Günü yerli kabilelerce "Yas Günü" ilan edildi.

1972'de Amerika Yerli Hareketi'nin örgütlediği "Çiğnenmiş Anlaşmalar Kervanı" San Francisco'dan Washington'a doğru yola çıktı. Kervan başkente vardığında, 4 millik bir otomobil-kamyon konvoyuna ulaşmıştı. Nixon yönetimine 20 maddelik taleplerini sunan hareket önderleri, görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine 600-800 yerliyle altı gün boyunca federal Yerli İşleri Bürosu'nu işgal ettiler. Bu eylem, Hareket'in FBI'ın karşı-casusluk programına dahil edilmesine yol açacaktı.

Amerika Yerli Hareketi önderleri Russel Means ve Dennis Banks 1973'te Pine Ridge rezervasyonuna döndüğünde, kabile kon-

seyi başkanı hareketi yasadışı ilan ederek ABD polisinden destek istedi. Hareket mensubu 200 protestocu, önderlerinin tutuklanması üzerine, Wounded Knee katliamının (1890) gerçekleştirildiği alanı işgal etti. Protestocular, FBI, polis ve Yerli İşleri Bürosu güvenlikleri tarafından kuşatılınca, protestolar yaygınlaşacak, 2000'in üzerinde yerli 71 gün boyunca Pine Ridge'i kuşatacak ve sonunda tutukluların serbest bırakılmasını sağlayacaktı.

1974'te 40 yerli ulusundan temsilcilerin kurduğu "Uluslararası Antlaşma Konseyi" ABD ve Kanada yerlilerinin BM'de temsil yetkisini kazanırken, aynı yıl yerli kültürlerinde kadınların önderlik konumlarının yeniden canlandırılması amacıyla Tüm Kızıl Ulusların Kadınları örgütü faaliyete geçti (Bu girişim 1985'te Wilma Mankiller'ın Cherokee ulusunun reisi olmasına yol açacaktı). 1975'te ise, kabilelerin maden kaynaklarını korumak amacıyla Enerji Kaynakları Kabileleri Konseyi oluşturuldu.

Amerikan Yerlileri Dinsel Özgürlük Yasası'nın kabul edildiği 1979'da 2000 yerli eylemci, atalarının maruz bırakıldığı zorunlu göçlerin anısına, San Francisco'dan başkente bir "Uzun Yürüyüş" düzenleyecek, yerli grupları beyaz çevreci örgütlerle Güney Dakota'da Black Hill İttifakı'nı oluşturacaktı...

1980'lerde radikalizmini aniden yitiren yerli eylemciliği, Amerika'nın "Keşfi" nin 500. yıldönümüne yönelik kutlama girişimlerinin kıta yerlileri arasında yarattığı öfkeyle bir kez daha baş gösterdi. Bu öfke Kuzey ve Güney yerlilerini buluşturan köprü olacaktı...

* * * * *

Latin Amerika'nın yerli halkları ise, sömürgecilere karşı olduğu gibi creole hegemonyasına, mestizo cumhuriyet rejimlerine karşı direndiler - kimi zaman ayaklanmalarla, kimi zaman Marksist gerilla örgütleri oluşturarak ya da bunlara katılarak, kimi zaman da yığınsal protesto gösterileriyle...Ne ki geçtiğimiz yüzyıl başlarından 1970'li yıllara dek yerli muhalefeti, büyük ölçüde "campesino" (köylü) hareketleri biçimine bürünmekte ve pek az tikel, kültürel talebi gündemine almaktaydı. Bu, bir yandan yürürlükteki asimilasyoncu indijenist politikaların, bir yandan da Latin Amerika ülkelerinde 1960'lı yıllardaki toplumsal muhalefet hareketlerinin kuramsal arkaplanını oluşturan bağımlılık okulunun "yerli"lere ilişkin okumalarının bir sonucudur.

60'lı yıllarda Latin Amerika'da popülist ya da komünist partilerden koparak silahlı mücadele yolunu seçenler arasında bağımlılık kuramlarının başat olduğunu söyleyebiliriz. Ne onlar, ne de Sovyet-yanlısı komünist partilerle bağlantılı gerilla örgütleri (Kolombiya, Guatemala), devrimci projelerinde yerli sorunlarına aslî bir yer vermekteydi. 60'lı yılların toplumsal muhalefet hareketlerinde başat olan görüş, yerlinin, toplumun, bağımlılığın süregenleştirdiği bölünmesi ve arkaizmine denk düştüğü ve modern ve bağımsız bir ulusun önünde bir engel oluşturduğu yolundaydı. Böylelikle devrimin, onun toplumsal bir kategori olarak varlığına son vereceği, ve radikal biçimde yeni olan topluma entegrasyonunu sağlayacağı düşünülüyordu.[68]

Ne ki, 70'li yıllar, kıtadaki yerli toplulukların siyasal yönelişinde radikal değişimlere sahne oldu. Bağımlılık kuramları ya da Marksizm'in Latin Amerika'da yürürlükteki diğer versiyonlarından kopan yerli siyasası, bu kez kendi adına, kendisi için örgütlenme yoluna girdi. Bu, indigenismo'ya karşı, indianismo'nun[69] yükselişiydi. Bu kültüralist yönelişe koşut olarak, yerel, bölgesel, ulusal ölçekli yerli örgütlerinin kuruluşu birbirini izleyecekti. İşte "yerli dirilişi" ya da "yerli rönesansı" gibi adlarla adlandırılan görüngünün izi, bu kopuş ve dönüşüme sürülebilir.

Bu gelişmede, BMÖ ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) azınlık ve giderek yerli haklarına ilişkin uluslararası düzlemde öncülük ettiği bir dizi hukuksal girişim özellikle etkili olmuştur. Bu girişimler, "yerli sorunları"nı "uluslararasılaştırırken", bir yandan da bölgesel-ulusal nitelikli yerli örgütlerinin hem birbirleriyle, hem de Kuzey Amerika ve Batı Avrupalı STÖ'lerle buluşarak "köylülüğü" ve "yerelliği" aşan kültürel bir kimlik bilincinin biçimlenmesine zemin hazırlamıştır.

Latin Amerika yerlilerini bir yandan cacique'lerin yönetimindeki cemaat kimliklerini aşan, bir yandan da ulusal ve muğlak "köylü hareketleri" çerçevesi dışına çıkarak ulus-aşırı bir "yerli kimliği" arayışına yönelişinin bir başka köşe taşı da, Amerika Kıtaları'nın "Keşfi"nin 500. Yılı kutlamalarıdır. Kıta yerlileri "Keşif"in kendileri için ne anlama geldiğini dünyaya duyurmak üzere bir dizi alter-

68 C. Gros, ss. 43-44.

natif toplantı düzenlediler. Böylelikle, 1987'de Ekvator'un Quito kentinde toplanan bir Amerika Kıtaları arası konferansı bir dizi buluşma izledi: Bogot 1987; Brezilya 1990; Guatemala 1991.....

500. Yıl'a yönelik tepkiler, kıta ülkelerinde farklı yerli gruplarını buluşturarak taleplerini toprak haklarının ötesine taşımalarına vesile oluşturdu. Gerek aynı ülkede, gerekse farklı ülkelerde yaşayan farklı yerli topluluklarının buluşması, cemaatin ötesine geçen kültürel kimlik ve özerklik ile siyasal katılıma ilişkin talepleri biçimlendirmelerine yol açacaktı. Örneğin, Bolivya'da, "500 yıllık direniş" sloganını benimseyen yerli örgütleri, kendilerini pueblos originarios (özgün halklar) olarak tanımlayıp, kitlesel seferberliklerle, ulus ölçeğinde o güne değin yerli-olmayanların denetimindeki devletin yapısını dönüştürmeyi hedefleyen bir harekete giriştiler.[70]

Yine 500. Yıl faaliyetleri Guatemala'da da, bu olay karşısında harekete geçen çeşitli örgütleri koordine eden Maya Yeni Uyanış Koordinasyonu'nun (Majawil Q'ij) oluşmasına yol açacaktı. Koordinasyon'un faaliyet alanı Maya tören ve kültürünü güçlendirmek için atölyeler düzenleyecek tarzda genişleyecekti. Çabalarının bir ürünü, 5000 kadar kişiyi kapsayan Ulusal Maya Rahipleri Konseyi oldu.[71]

Meksika'da ise, Oaxaca'da bir grup STÖ ve köylü, işçi ve halk örgütleri, yerli örgütleriyle birlikte, 1989'da Yerli Halkların İnsan Hakları Birinci Uluslararası Forumu'nu düzenledi. Resm girişimlere alternatif bir yerli hareketini başlatmak amaçlayan bu girişim, ikinci forumu da 1990'da Xocimilco'da düzenledi. Bu çabaların sonucunda, insan hakları STÖ'leri, akademik kurumlar, yerli ve halk örgütlerinden oluşan 23 örgütün katılımıyla Consejo Mexicano 500

69 Indianismo kavramı, kimlik temelli bir siyasal yönelişe işaret eder. Toprak ve geleneklere dayalı, idealize edilmiş, dayanışmacı cemaat yaşamı ile biçimlenen özselleştirilmiş bir kültür kavrayışına ve mücadelesine gönderme yapmaktadır.

70 Xavier Alb, "And from Kataristas to MNRistas? The Surprising and Bold Alliance between Aymaras and Neo-liberals in Bolivia", Donna Lee Van Cott (der.) içinde, s. 63.

71 R. N. Adams, "A Report on the Political Status of the Guatemalan Maya", Donna Lee Van Cott (ed.) Indigenous Peoples And Democracy in Latin America, St. Martin's Press, New York, Inter-American Dialogue. 1995, s. 164.

Aos de Resistencia Indgena y Popular (500 Yıllık Yerli ve Halk Direnişi Meksika Konseyi - CM-500) Haziran 1990'da kuruldu. CM-500, etkin ulusal yerli örgütü Frente Nacional de Pueblos Indios'un (Yerli Halklar Ulusal Cephesi -FRENAPI) oluşmasına önayak olacaktı.[72] Böylelikle günümüzde Latin Amerika ülkelerinin her birinde, yerel, bölgesel ve ulusal düzlemde örgütlenmiş yüzlerce yerli örgütü bulunmaktadır.

* * * * *

Görüldüğü üzere "Kaplumbağa Adalılarının" ne maruz kaldığı zulüm, ne de direnişleri günümüzde sona ermiş değildir - ne kuzeyde, ne de güneyde. Evet, artık çoğunlukla varlıkları, kültürleri, yaşadıkları topraklar üzerindeki hakları sınırlarında yaşadıkları devletler tarafından kabul edilmiştir. Örneğin 16 Latin Amerika devletinden 14'ü, Anayasalarına ülkelerinin çok-etnili ve çoğul kültürlü karakterini tanıyan maddeler geçirdi; hem Kuzey'deki rezervasyonlar, hem de güneydeki cemaatler, kendi dillerinde eğitim görme, kendi okullarını kurma, geleneksel sağaltım pratiklerini geliştirme, topluluklar içerisinde kendi hukuk sistemlerini uygulayabilme, ritüellerini sürdürebilme vb. kültürel haklarını güvence altına almış durumdadır.

Ancak iktisadî ve toplumsal yaşamdaki marjinal konumları, yoksulluk ve yoksunlukları süregidiyor. Amerika kıtalarının "Yerli Hakları"nın kıtada neo-liberal uygulamaların yoğunlaştığı bir sürece denk düşmesi, kaşığın ucuyla verilen "kültür" armağanının, iktisadî ve toplumsal alanda, sapıyla kat be kat çıkarılmasına vesile olmuştur. "Özerklik", kıta devletlerince yerli cemaatler karşısındaki yükümlülüklerden sıyrılma vesilesi olarak yorumlanmıştır; devletler eğitim, sağlık hizmetleri vb. sosyal harcamaları cemaatlere yıkmanın gerekçesi olarak kullanmaktadırlar "çokkültürcülük"ü.

Eğitim düzeylerinin düşüklüğü, sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, ulusal nüfus içerisinde süregiden ırkçı önyargı ve tutumlar, cemaatlerin, asimilasyona karşı duran yerli ailelerin içerisine sürüklendikleri yoksunluk ve marjinallik, yoksulluk çemberini kronikleştiren koşullardır. Böylelikle gerek Kuzey, gerekse Güney Amerika'da yerliler yoksul nüfus içerisinde nüfuslarıyla orantısız bir pay tutmakta, alkolizm ve uyuşturucu bağımlılığı cemaatlerde

72 Tresierra, a.y. s. 207.

yüksek oranda seyretmekte, işsizlik hem Kuzey'deki rezervasyonlarda, hem de Güney'deki pueblo ve favela'larda ulusal ortalamaların 5-6 katını bulmaktadır.

Öte yandan sürüldükleri son toprakların -ki bunlar daha önce hiçbir beyazın yaşamayı düşünmediği kıraç, çorak, dağlık ya da ormanlık alanlardır- maden ve başka doğal zenginlikler -kereste, doğal gaz, petrol, vb.- açısından zengin olduğunun keşfedilmesi, yerli toplulukları bu servetlere göz diken Çokuluslu Şirketlerin açgözlülüğünün hedefi kılmıştır. Bugün topraklarını ÇUŞ'lara ve diğer girişimcilere karşı savunmak ve yakınlarındaki işletmelerin neden olduğu çevresel risklere karşı mücadele, Abya Yala yerlilerinin gündemlerinin önemli bir kısmını oluşturuyor.

Mücadele dedim; Zapatista Mayaların Chiapas'tan yükselttikleri "Ya Basta!" çağrısı, kısa sürede tüm kıtayı sardı. Artık Abya Yala'nın yaklaşık 40 milyon yerlisi,[73] aralarındaki dil, inanç, etnisite, kabile... farklılıklarını bir kenara bırakarak seslerini topyekûn yükseltmenin peşinde. Bunun en belirgin ifadesi de örgütledikleri kıtasal buluşmalar. 500. Yıl isyanından sonra hemen her yıl bir başkası düzenlenen bu pan-yerli konferanslarda hem Kuzeyli hem de Güneyli yerliler katılarak yazgılarını kendi ellerine almadaki kararlılıklarını dile getiriyorlar.

Bu kararlılığın ve kıta yerlilerin yerel, dilsel, etnik, ulusal engelleri aşarak iradelerini ortaklaştırma çabalarının bir örneği olarak sözlerimi, bu buluşmalardan birinin, 26-30 Mart 2007 tarihleri arasında Guatemala'nın Iximulew kentinde düzenlenen Abya Yala Yerli Halk ve Milliyetleri III. Kıtasal Zirvesi'nin[74] sonuç bildirgesinde yer alan taleplerle bitirmeme izin verin.

> 1. Uluslar arasındaki etkileşim ve kardeşlik süreçlerini tahkim ederek ve özyönetime saygı göstererek ve atasal bilgi ve bilgeliği uygulayarak, özgün yerli halkların binlerce yıllık yaşam kültürü, kimlik, felsefe, kozmovisyon ve tinselliği üzerine temellenen bir dünya inşa etmek.

---

73 Evet, yerli nüfusu XIX. yüzyıldaki yokolma eşiğinden dönerek yeniden hızla yükselmeye başladı...

74 III. Cumbre Continental de Pueblos y Nacionalidades Indígenas de ABYA YALA, 26-30 Mart 2007, Iximulew, Guatemala, Mandato de los Pueblos y Naciones Indígenas Originarios a los Estados del Mundo, Kaynak: http://www.cumbrecontinentalindigena.org/

2. Doğa Ana'yı çökmekte olan kapitalizmin yol açtığı ve küresel ısınma ve ekolojik krizde tezahür eden felaketlerden kurtarmak için, ulusal ve uluslar arası düzlemlerde özgün yerli kültürünün gezegenimiz yeryüzünü kurtarmanın tek alternatifi olduğunu doğrulayan kararları almak.

3. Kapitalizm, piyasa, insanlığın ve doğal kaynakların irrasyonel sömürüsü, enerji israfı ve tüketimciliğe dayanan mevcut kalkınma modellerini yaşamı, karşılıklılığı, tamamlayıcılığı, kültürel çeşitliliğe saygıyı ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını birincil öncelik kabul eden bir modelle ikame edilmesi.

4. Besin bir yaşam hakkı olduğundan, Ulusal Egemenliğin esas temeli olarak cemaatin doğayla dengeli üretim, dağıtım ve tüketim mekân ve tarzları olarak kendi kültürüne saygıyı güvence altına aldığı, tüm nüfus için sağlıklı ve temiz besinlere erişimi sağlayacak, ve açlığı tasfiye edecek besin egemenliği ulusal politikalarını uygulamak.

5. Halkların besin kaynaklarını yok ederek besine erişimini engelleyen, biyoyakıtlar gibi enerji plan ve projelerini reddetmek. Aynı şekilde, bizi binlerce yıllık tohumlarımızdan yoksun bırakıp tarım sanayine bağımlı kılan transgenetik tohumların kullanımını da mahkûm ediyoruz.

6. Erkek-kadın ilişkilerinde ikilik, eşitlik ve hakkaniyet ilkeleri altında, halklarımızın kurtuluş mücadelelerinin öncüsü olarak yerli kadınların rolüne hak ettiği değeri vermek.

7. Dünyanın çelişkilerinin çözümlenmesinde Barış ve Yaşam Kültürü'nü rehber edinmek; silahlanmadan vaz geçmek ve gezegenin yaşamını güvence altına alabilmek için silahsızlanmayı başlatmak.

8. Atalarımızın bilgeliğine dayanan komünal kozmovizyonumuz, tinselliğimiz ve felsefemiz üzerine temellenmiş iletişim ve enformasyon sistem ve araçlarını inşa etmek için gerekli adil yasal dönüşümleri gerçekleştirmek. Yerli halkların iletişim ve enformasyon haklarını güvence altına almak.

9. Yaşam, sağlık, iki-dilli kültürlerarası eğitim haklarına saygıyı güvence altına alarak özgün yerli halk ve ulusların yararına siyasetleri inşa etmek

10. İnsanlık için yaşamsal bir unsur ve toplumsal bir varlık olan suyun, bir insan hakkı olarak kâr nesnesi olarak kullanımını reddetmek. Benzer şekilde, gezegenin yaşamını tehdit etmeyen alternatif enerjileri işlerliğe koyarak herkesin temel hizmetlere erişimini güvence altına almak.

11. Ayırımcılık, marjinalizasyon ve dışlamanın bulunmadığı sınır tanımayan bir dünya için kişilerin özgür dolaşımı politikasını benimseyerek ülkeler arasındaki göçü sorumlu bir tarzda çözüme ulaştırmak.

12. Birleşmiş Milletleri sömürgesizleştirerek merkezini dünya halkları, ulusları ve devletlerinin haklı özlemlerini ifade eden bir bölgeye aktarmak

13. Haklarımız ve yaşamı ve insanlığı kurtarmaya yönelik tasarımlarımız için verdiğimiz mücadeleleri cinaî eylemler olarak değerlendirilmeyip terörist olarak suçlanmamak.

14. Dünyanın çeşitli bölgelerinde cezaevlerinde bulunan yerli önderlerinin, özellikle de ABD'de Leonard Peltier'nin derhâl serbest bırakılması.

1 Aralık 2007 19:33:10, Ankara.

LATİN AMERİKA: OLUP DA BİTMEYENİN OLANAK ve OLASILIKLARI[1]

TEMEL DEMİRER

"Atlasları getirin! Tarih atlaslarını!
En geniş zamanlı bir şiir yazacağız."[2]

Latin Amerika'da olup da bitmeyenin (yani süregidenin) olanak ve olasılıklarından söz etmek, hiç de kolay bir şey değildir; çünkü dinamik bir inşa süreci ya da oluş hâlindeki gidişat, bir çok dinamiğin bileşik hareketine denk düşmektedir...

Gerçekten de zulmün ve isyanın sarkacına endekslenmiş bu coğrafyada, Gabriel Garcia Marquez'in 1982 Nobel Ödülü Töreni'ndeki, "Kuşkuya, yağmaya ve terkedilmişliğe karşı, yanıtımız yaşamdır. Ne tufanlar, ne salgınlar, ne açlıklar, ne felaketler ne de hatta yüzyıllar boyu birbirini izleyen sonu gelmez savaşlar, yaşamın ölüm karşısındaki dayanıklı üstünlüğünü kırmayı başarabildi," sözleri kesintisiz birleşik hareketin yapısına ilişkin hemen her şeyi açıklayıcı mahiyettedir...

Beyaz Adam'ın merkantilist talan ve yağma için bölgeye ilk adımı attığı günden bugüne dek Latin Amerika'da yaşanan (bir kez daha yinelersek) zulmün ve isyanın biteviye kapışmasının tarihidir...

Varılan evrede[3] Cüneyt Göksu'nun, "Latin Amerika'daki ABD

1 Sosyal Araştırmalar Vakfı'nın Almanak - 2006 Analizleri kitabında yayınlandı.

2 Ece Ayhan.

3 Bkz: Elif Bozkurt, "Güney'in Baharı", Yarınlar Dergisi, No: 8, Mayıs 2007, s. 28-29; "Papa Kızılderililerden Özür Diledi", Gündem, 24 Mayıs 2007, s. 10; Mumia Abu-Jamal, "Kızılderililerden Öğreneceklerimiz", Evrensel, 17 Mayıs 2007, s. 10; Cüneyt Göksu, "Güney Amerika'da Birlik Ara-

karşıtlığı değişik tonlarda da olsa yayılıyor."[4] "Latin Amerika'da yaşanan değişim ton farklılığıyla sürüyor..."[5]

Yıldız Sertel'in, "Küba ile başlayan Latin Amerika'daki devrim rüzgârları 2000'li yıllarla birlikte diğer ülkelerde de esmeye başladı..."[6]

James Petras'ın, "Latin Amerika'nın bugünkü durumunda, birçok olumlu işaretler ve bazı belirsizlikler göze çarpmaktadır... Yüksek ve kanlı maliyetle olsa da, Latin Amerika'da rüzgârın ABD destekli işbirlikçi rejimlere karşı döndüğüne dair kayda değer ampirik göstergeler mevcut..."[7]

Baran Tuncer'in, "Şurası bir gerçek ki, bir süre önce Latin Amerika'da artık bir daha dirilmeyeceği söylenen sosyalist fikirler yeniden yüzeye çıkmış bulunuyor. Önümüzdeki dönemlerde, Latin Amerika'da esen sosyalizm rüzgârlarının nereye kadar gideceği ve ne ölçüde uygulama bulacağı ilgiyle izlenecektir..."[8] diye betimlediği gelişimin kökleri, evet, evet, Beyaz Adam'ın merkantilist talan ve yağma için bölgeye ilk adımı attığı güne dayanır...

O hâlde, bugün olan(lar) bugünle sınırlı olmayan tarihin başkaldırısıdır...

---

yışı", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 134, 22 Ocak 2007, s. 8-9; "Bush Latin Amerika'ya Adım Atınca...", Radikal, 10 Mart 2007, s. 11; Ali Bulunmaz, "Petrol ve Yükselen Tepki", Radikal, 22 Mart 2007, s. 11; Cüneyt Göksu, "Bush'a Kıtasal Protesto", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 143, 26 Mart 2007, s. 12; "Latin Zirvesinde Castro'dan Müjdeler Var", Radikal, 1 Mayıs 2007, s. 12; Ceyda Karan, "Lula Ofsaytta, Uribe Hücumda, Brown'a Sarı Kart", Radikal, 3 Temmuz 2006, s. 12.

4 Cüneyt Göksu, "Küba, Ekvador ve Şili... ABD, Güneyinde Sıkıntılı", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 135, 29 Ocak 2007, s. 17.

5 Cüneyt Göksu, "Güney Amerika'da Birlik Arayışı", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 134, 22 Ocak 2007, s. 8-9.

6 Yıldız Sertel, "Latin Amerika'da Devrim", Cumhuriyet, 12 Ocak 2007, s. 9.

7 James Petras, Sağ Sol Kutuplaşması Latin Amerika ve Emperyalizm, çev: Emel Coşkun, Mephisto Yay., 2005, s. 94-98.

8 Baran Tuncer, "Latin Amerika'da Sosyalizm Rüzgârı", Radikal, 28 Ocak 2007, s. 16.

I. AYRIM: YERLİ GERÇEĞİ

"Kültür, insanlığın kendine ağlamasıdır."[9]

Latin Amerika'nın bugününe damgasını vuran, kapitalizmin şafağındaki ilkel sermaye birikiminin vahşeti, merkantilist talan/yağma ile buna maruz kalan (soykırım kurbanı) yerlilerdir...

Önce Beyaz Adam'ın kıtaya geliş nedeni, yani kapitalizmin ilkel sermaye birikiminin hızlandırıcı etkeni olarak (merkantilist) sömürgecilik hakkında birkaç noktayı aktaralım...

"Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu Hind Adalarının ele geçirilmeye ve yağmalanmaya başlanması, Afrika'nın, kara-deri ticaretinin av alanı hâline getirilmesi, kapitalist üretim çağının pembe renkli şafak işaretleriydi. Bu pastoral gelişmeler, ilkel birikimin belli başlı adımlarıydı. Bunun, savaş alanı bütün yeryuvarlağı olan, Avrupalı ulusların ticaret savaşı izler...

"Bu yöntemler, bazen örneğin sömürge sisteminde olduğu gibi kaba kuvvete dayanırlar. Ama hepsi de, feodal üretim biçiminin, kapitalist üretim biçimine dönüşüm sürecini suni bir şekilde hızlandırmak ve bu geçişi kısaltmak için, devlet gücünü, toplumun bu örgütlenmiş kuvvetini kullanırlar. Zor, yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesidir. Zor, kendi başına ekonomik bir güçtür...

"Hıristiyanlık konusunda uzman W. Howitt, Hıristiyan sömürgecilik hakkında şöyle diyor: 'Hıristiyan denilen bu soyun, dünyanın dörtbir yanında boyundurukları altına alabildikleri halklara karşı gösterdikleri vahşet ve zulmün bir benzerine, hiçbir çağda, ne kadar vahşi, ne kadar kaba ve ne kadar merhametsiz ve utanmaz olursa, olsun, başka hiçbir soyda rastlanmaz'...

"Sömürge sistemi, ticaret ile deniz ulaşımını bir limonluk gibi besleyip olgunlaştırdı. Luther'in 'tekelci şirketleri' sermaye birikimi için güçlü araçlardı. Sömürgeler tomurcuklanan manüfaktürler için pazar ve pazar üzerindeki tekel aracılığı ile artan bir birikim sağladı. Avrupa dışında düpedüz talan, köleleştirme ve katillik yoluyla ele geçirilen servet, anayurda taşınarak sermayeye çevrildi...

"Sömürge sistemi, kamu borçları, ağır vergiler, himaye, ticari savaşlar vb., gerçek manüfaktür döneminin bu çocukları, modern

9 Albert Camus.

sanayiinin çocukluk çağı boyunca dev gibi büyüdüler. Masum insanların uğradıkları büyük katliam, bu sanayiin doğuşunun habercisiydi. Krallık donanması gibi, fabrikalar da, gerekli insanları zor ve baskı yoluyla sağlıyordu."[10]

Şimdi burada durup, merkantilist talana maruz bırakılan Latin Amerika yerlilerine geçelim...

Amerika kıtasının Avrupalı sömürgecilerce istilasından önce, sömürgeciler için "yeni dünya", yerliler içinse gerçek ve tek dünya olan bu topraklarda göçebe kabileler -yerleşik olan olmayan aşiretler- giderek yüksek medeniyete sahip krallıklar ve imparatorluklar durumunda milyonlarca insan ve çok sayıda halklar bulunuyordu.

Bunların içinde Peru'da İnkalar, Orta Amerika'nın güneydoğusunda Mayalar, şimdiki Meksika Cumhuriyeti'nin başkenti olan Meksiko'da Aztekler birçok bakımdan o günkü Avrupa'nın çok ilerisinde olan bir uygarlığı sürdürmekteydiler.

Aztek İmparatorluğu, kuruluş olarak Roma İmparatorluğu'nun başlangıç dönemindeki gibi bir yayılma, fethetme, büyüme döneminde bulunuyordu. Avrupalılar için yeni olan bu kıtadaki yerli halklar ve yerli uygarlıklar tarihin ve tarih öncesinin çok uzak çağlarından beri bu coğrafyada vardılar.

Onların bu özgün biçimlerini sürdürerek varolmaları süreci, Beyaz Adam'ın gelmesiyle apansız kesiliverdi...

Olağanüstü koşullarda gerçekleştirilen fetihlerle bu yeni dünyanın toprakları, teker teker, para ve iktidar hırsıyla İspanya'dan ve daha sonra başka Avrupa ülkelerinden kopup gelen sömürgeci maceracıların eline geçti. Bunlar ele geçirdikleri bütün canlı ve cansız varlıkları tahrip ederek sömürgeci talana koyuldular.

Yeni sömürgeci düzende örneğin Meksika halkı yalnızca, dünyanın bilinmeyen uzak bir köşesinde oturan efendilerin hizmeti için yaşıyordu: Eğitim yapılmıyordu; okuma yazma bilen yok gibiydi; tek bilgi ve bilim sığınağı kilise idi. Her işlediklerini ekip biçemezlerdi; örneğin, şarap yapmak için üzüm bağı yetiştirmek yasaktı, istedikleri gibi atölye ya da işyeri kuramazlardı, ipekböceği yetiştirmek için dut ağacı ya da yağı için zeytin ağacı büyütmelerine izin verilmezdi...

---

10 K. Marx-F. Engels, Seçme Yapıtlar, Cilt: 2, Sol Yay., 1997, s. 159-160-162-166.

Avrupalılar ırkçılığı öylesine ileri götürmüşlerdi ki, İspanya'dan gelip burada yerleşenlerin yeni kıtada (Amerika'da/Meksika'da) doğan çocukları bile ikinci sınıf vatandaş sayılıyor, onlara "kriyol (İspanyolca: criollos)" deniyordu. Melezlerin ve yerlilerin ise hiç hakları yoktu.

Bu durum kaçınılmaz olarak yerli başkaldırılarına kapı açıyordu...

Yağma ve sömürü öylesine boyutluydu ki, etkileri günümüze dek uzanmaktadır. Bugün Latin Amerika'daki yerli halklar veya Kızılderili topluluklar, Latin Amerika nüfusunun yüzde 10'unu oluşturmaktayken; Dünya Bankası araştırmasına göre, hâlâ ciddi yoksulluk çekiyor; bölgede yaşayan diğer insanlardan çok daha düşük seviyede sağlık ve eğitim hizmeti alabiliyor.

Bunun yanında, Yerli Dili Yazarlar Topluluğu'ndan Francisco de la Cruz, Meksika'da en az 10 milyon insanın konuştuğu 63 yerli dilinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu vurgusuyla, "İspanyollar fetih sırasında (1519) geldiği zaman 140 çeşit yerli dili konuşuluyordu. Her on yılda bir bu dillerde azalma kaydedildi ve bugün sadece 63 dil var, bazı bölgelerde bu dilleri sadece yaşlılar konuşuyor, bu diller o insanlarla birlikte yok olacak," diyor...[11]

Siz bakmayın Latin Amerika'daki yerli soykırımına ilişkin olarak, Latin Amerika'nın sorunlarıyla ilgili olarak Marksizm (ve "vahşi kapitalizmi") suçlayan Papa XVI. Benedictus'un,[12] "Sömürgecilerin yerli halka yaptığı haksızlıklar ve sebebiyet verdiği acıları da unutamayız" deyip, yerlilerden "dolaylı özür dilemesi"ne...

Bunun bir anlamı ve karşılığı yok; çünkü eski Nazi olan Papa, Amerika'nın keşfinden sonraki süreçte yerli halklara yapılan haksızlıklara rağmen, kıtanın Hıristiyanlaştırılmasının "Tanrı'nın lütfu" olarak görülmesi gerektiğini de ileri sürmektedir...

I.1-) ZULÜM/İSYAN DENKLEMİNDE TARİHSEL BİRİKİM

"Hepimiz yoksuluz,
çünkü şerefliyiz."[13]

---

11 "Meksika'da Yerli Diller Yok Oluyor", Gündem, 22 Şubat 2007, s. 10.

12 "Papa 'Kapitalist ve Marksist' Hükümetlere Çattı", Cumhuriyet, 15 Mayıs 2007, s. 9.

13 Yerli Atasözü.

Bir "lütuf" olarak sunulan sömürgeci talana karşı isyan, Latin Amerika'nın sürekli gündem maddesi oldu ve olmakta da.... Çünkü C. Colombus'un karaya ayak bastığı günden beri devam eden yerli uygarlıklarının yok edilmesi, dünya tarihinin tanık olduğu en çaplı soykırımdır.

Anglo-Saksonların Kuzey'deki, İspanyol ve Portekiz sömürgeciliğinin ise Güney Amerika'daki katliamlarının kesin rakamlarını tahmin edebilmek bile mümkün değildir. Sayıları milyonlarla ifade edilen Aztek ve İnka halklarının korkunç katliamlarla yok edilmesinin ötesinde sömürgecilerin yerlilerden gasp ettiği maden ve altın stoklarının da miktarı tam olarak bilinmemektedir.

Ancak o günlerden beri süre gelen vahşet güzergâhında örneğin, 1831'den beri ABD'nin gizli işgalini yaşayan Arjantin'deki 1976 faşist cuntası, Latin Amerika tarihinin en kanlı cuntalarındandır. İlk günden beri ABD tarafından tanınan ve desteklenen General Videla cuntası, ilk anda 1300 kişiyi katlederken, daha sonraki yıllarda 30 binin üzerinde devrimciyi, sendikacıları ve işçi önderlerini "kayıp" etmesiyle ünlüdür. "Kayıp" ilan edilenlerin çoğunun ordu helikopterlerinden denize atıldığı ve hatta bu insanların çocuklarının bile evlatlık olarak satıldığı sonraki yıllarda açığa çıkmıştır.

Bolivya'da ise sadece 1947-1952 arasında çoğu madenci ve tarım işçisi 30 bin kişi ABD destekli cuntalar tarafından katledildi. Bunu öncesinde kışkırtılan bölgesel savaşlarda ölen Bolivyalıların sayısı ise onbinlerle ifade edilmektedir. 1980 yılına gelinceye kadarki tarihinde tam 189 hükümet darbesine tanık olan Bolivya'da katledilen insanların sayısını tahmin edebilmek neredeyse imkânsızdır. Üniversite bombalamaktan köy yakmaya kadar her türden cinayet yolunu kullanan Bolivya cuntalarının hepsi de ABD ve CIA desteklidir. Ama herhâlde bu cinayetlerin en önemlisi büyük devrimci Che Guavera'nın 1967'de CIA ajanları ve Bolivya ordusunun kasapları tarafından yaralıyken kurşuna dizilerek katledilmesidir.

CIA destekli 1964 darbesi Brezilya'nın tarihindeki en kanlı olaylardandır. Üç-dört yıl içersinde cuntanın ABD ile işbirliği yaparak kurduğu "Ölüm Filoları" iki binden fazla kişiyi katletmiştir. 1968'de efsanevi gerilla önderi Carlos Marighella'nın öldürülmesi de Brezilya oligarşisinin sabıkalarındandır. Her zaman faşist rejimler altında yaşayan Brezilya, bugün dünyanın en çok yoksulluk çe-

kilen ülkeleri arasındadır. Brezilya kentlerinde polisin de sokak çocuğu avlayarak katlettiği açığa çıkmıştır.

El Salvador, Latin Amerika'nın cinayetler ülkesi olarak ün yapmıştır. Daha 1931-1944 arasındaki yerli ayaklanmaları sırasında 15 binden fazla insanı katletmekle işe başlayan El Salvador kasapları, 70'li yıllara gelindiğinde tam bir kıyım makinesi olarak iş görmüşlerdir. Özellikle 1979 yılından sonra CİA tarafından faşist Arena Partisi ile birlikte oluşturulan ölüm mangaları, toplam 70 bin devrimci ve yurtseveri katletmiştir. Binlerce çocuk ve köylü de bu rakamın içindedir. Öyle ki, sadece 1981'de ölüm mangaları içlerinde rahiplerin de bulunduğu 12 bin kişiyi öldürdüler. Bütün bu cinayetlerin arkasında ABD'li danışmanların durduğu ve birçok katliama bizzat katıldıkları ise resmi belgelerle kanıtlandı.

Bütün tarihi cuntalar ve 1931'de olduğu gibi köylü katliamlarıyla (30 bin ölü) geçen Guatemala'nın yaşadığı en korkunç dönem 1954'teki ABD işgali ve cunta dönemidir. United Fruit Company adlı ABD tekelinin desteğiyle toparlanan paralı askerler ve ABD yeşil berelilerinin müdahalesini izleyen faşist cuntalar sırasında toplam 200 binden fazla insan katledildi. Sadece 1986 yılı içersinde öldürülen işçi, köylü ve devrimci sayısı 18 bindir.

Kolombiya'daki manzara ise tam bir faciadır. 1948'de United Fruit Company ve Standart Oil'in siparişiyle CIA'nın Kolombiya Devlet Başkanı Gaitan'ı öldürmesiyle başlayan cuntalar dönemi aynı zamanda cinayetler dönemidir. 1948 ile 1957 arasındaki cuntalar sırasında 300 bin kişi, 1957 ile1963 arasında ise 20 binden fazla insan öldürüldü. Amerikan çıkarları uğruna yapılan bu katliamlara gerilla savaşıyla karşılık veren Kolombiya halkı, bugün de hâlâ ABD patentli Uribie katliamlarıyla karşı karşıyadır.

1898'deki ABD işgalinden 1959'a dek kukla hükümetler tarafından yönetilen Küba, 1959'da Fidel ve Che önderliğindeki gerilla güçlerinin iktidarı ele geçirmesiyle emperyalist boyunduruktan kurtuldu. Bu süre içinde sadece Batista cuntası 60 bin Kübalının hayatına mal oldu. Ama Küba, kurtuluş gününden sonra da emperyalizmin saldırılarından nasibini aldı. 1962'de sosyalizmi yıkmak için yapılan Domuzlar Körfezi çıkarmasının başarısızlığa uğramasından sonra da yüzlerce suikast planı ve provokasyon birbirini izledi. Her yönden başlatılan ambargo ise bugün hâlâ devam etmektedir.

Meksika'nın tarihi ABD'nin saldırganlığının tarihidir aynı zamanda. Daha 1848'de topraklarının büyük bölümünü ABD'ye kaptıran Meksika, yerli kültürünün ve bütün maddi zenginliklerinin yağmalandığı yüzyıl boyunca ayaklanmalarla sarsıldı. 1909'da Zapata ve Panço Villa'nın önderliğinde başlatılan köylü ayaklanmalarının bastırılması ABD'nin doğrudan askeri müdahalesi sayesinde ve Zapata ile Villa çeşitli tuzaklarla katledilmiştir. O gündenberi cuntalar ve sık sık taraf değiştiren hükümetler tarafından yönetilen Meksika 1994'ten bu yana Zapata'nın mirasını sahiplenen Zapatist Kurtuluş Ordusu'nun (EZLN) başlattığı gerilla hareketine ve Oxaca Komünü'nün başkaldırısına tanık ve taraf olmuştur.

Nikaragua'nın acılı günleri 1885'te Amerikalı korsan Walker'in bölgeyi işgal girişimiyle başladı. 1894'ten sonra ise artık Nikaragua tam bir ABD eyaleti hâline getirilmişti. Bütün zenginlikleri ABD tarafından denetleniyor ve oradan yönetiliyordu. 2 Mayıs 1926'da "yoksulların generali" Sandino'nun önderliğinde başlayan anti-emperyalist direniş, Sandino'nun ABD uşağı Somoza tarafından tuzağa düşürülerek katledilmesine dek sürdü. Aynı anda Sandino'nun kampları da basılarak üçyüz insan bir anda kurşuna dizilmişti. Bu noktadan sonra Latin Amerika tarihinin en kanlı diktatörlerinden biri olan Somoza'nın diktatörlüğü başladı. CIA ajanı olan Somoza, ülkeyi 1979'da iktidardan alaşağı edilene kadar kan ve dehşetle yönetti. Bu süreçte kurulan Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN)'ye karşı yapılan operasyonlarda binlerce yoksul köylü ulusal muhafız denilen katil çeteleri tarafından öldürüldü. Ama FSLN'nin iktidarı ele almasından sonra da emperyalizmin komploları bitmedi.

Yerli önderi Tupac Amaru'nun 1870'deki katlinden beri Peru'da da cinayet makineleri hiç boş durmadı. 1968'den en son diktatör olan Fujimori'ye dek her zaman baskı ve zulümle yönetilen Peru'da sadece 1980'den bu yana 30 bin kişi işkenceler ve kurşuna dizmeler yoluyla öldürülmüştür. 124'ü Lurigancho, 118'i El Fronton cezaevinde olmak üzere yüzlerce devrimci tutuklunun kurşunlanarak öldürülmesi Peru oligarşisinin en kirli işlerindendir. Aydınlık Yol ve Tupac Amaru Devrimci Hareketi (MRTA) örgütlerinin başlattığı gerilla savaşı süresince Fujimori diktası, en kanlı cinayetleri işlemiştir. Özellikle MRTA'nın düzenlediği Japon Büyükelçili-

ği'nin basılması eylemi sırasında düzenlenen operasyonda gerillaların öldürülmesi devrimci tarihini canlı anılarındandır.

Şili ise dünyadaki birçok insan tarafından faşist Pinochet cuntasının marifetleriyle tanınmaktadır. ABD kökenli çokuluslu şirketlerin (özellikle ITT) siparişi üzerine CIA tarafından tasarlanan darbe 1973'te general Pinochet tarafından gerçekleştirildi ve darbenin ilk gününde başta solcu başkan Allende dahil olmak üzere toplam 35 binin üstünde insan işkencelerle, kurşuna dizmelerle katledildi, binlerce kişi sakat bırakıldı, binlercesi "kayıp" edildi. CIA'nın bizzat katıldığı ve planladığı bu darbe sonrasında bütün sendikalar, partiler kapatıldı, ülke baştan başa bir işkencehaneye döndürüldü.

Tupamaros gerilla örgütüyle başa çıkamayan ABD işbirlikçilerinin kurduğu 1973 cuntasından sonra Uruguay tam bir cehenneme döndürüldü. Bu dönemde her 54 Uruguaylıdan biri tutuklandı. Diktatörlük binlerce insanı işkenceden geçirip katlederken ABD'nin tavsiyesiyle Tupamaros'ların lider kadroları uzun yıllar boyu en katı tecrit koşullarında, hücrelerde tuttu.

Benzer biçimde Venezüella da CIA operasyonlarının deneme laboratuvarı hâline getirildi. Petrol üretimi bakımından önemli olan Venezüella ABD'nin güneydeki yatırımlarının yüzde 66'sını barındıran ülke olarak her zaman cuntalar ve faşist yönetimlerin elinde olmuştur. Bu ülkedeki en küçük bir ulusal hareket bile her zaman kanlı bastırma harekâtlarıyla karşılanmış, Douglas Bravo'nun başını çektiği gerilla hareketleri köylülere yönelik katliam seferleriyle bastırılmıştır.

ABD'nin arka bahçe ülkelerinden Haiti de en kanlı kıyımlardan nasibini aldı. Yalnızca 1915'teki ABD işgali sırasında birkaç günde 3 bin 500 kişi öldürüldü. Daha sonra ABD işgali resmen bittiğinde de kıyımlar sona ermedi. ABD destekli cuntalar boyunca 1957'den 1971'e kadar Haiti'de 26 bin kişi öldürüldü.

Panama Kanalı ise daha kazılırken 28 bin can almıştı. Her zaman kukla hükümetler tarafından yönetilen Panama'da basit öğrenci gösterileri bile her zaman en vahşi kurşuna dizmelerle cezalandırıldı; çünkü ABD için kanal stratejik bir önem taşıyordu. Daha sonraki yıllarda, 1990'da uyuşturucu ticareti yaptığı bahanesiyle Panama devlet başkanı Noriega'nın tutuklanıp ABD'ye götürülmesi ise tam bir komedi olarak nitelendirildi. Müdahaleye gerekçe oluşturan

Noriega'nın eski bir CIA ajanı olması, ABD'nin uyuşturucu piyasasındaki rolünü açığa çıkarmıştır.

1979'da iktidara gelen sosyalist eğilimli Bishop'un katledilerek devrildiği Grenada Adası işgali ise ABD'nin bölgede işlediği en son suçlardan biridir. Pervasızca gerçekleştirilen bu eylemle ABD Grenada'yı 1985'e kadar işgali altında tuttu.

Burada durup, anımsatıyorum: Latin Amerika'da eğer bugünlere gelindi ise, Tupac Amaru'nun, Simón Bolívar'ın, José Marti'nin, Emiliano Zapata'nın, Che Guevara'nın...

Nikaragualıların "Özgür İnsanların Generali" diye andığı, ölümünden tam kırk yıl sonra onun adını taşıyan Nikaragualı gerillaların gerçekleştirdiği devrimle ölümsüzleşen Augusto Cesar Sandino'nun...

"Eğer tarih kalemle yazılmıyorsa silahla yazılmalıdır," sözleriyle ünlü, 1925'te kurulan Orta Amerika Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasında yer alan ve de ayaklanma sonrasında 1 Şubat 1932'de kurşuna dizilerek katledilen komünist önder Marti Agustin Farabundo'nun...

Küba'da "gerillanın cisimleşmiş ifadesi" olarak nitelenen ve Che Guevera'nın "O halkın bir benzeridir," diye betimlediği Camilo Cienfuegos'un; "Devrimin sevgili oğlu" Frank Pais'in...

"Tarih bizimdir, tarihi yazan halktır," diyen, yani faşist darbe karşısında son nefesine dek; "Yurttaşlar!

.....Geri çekilmeyeceğim! Tarihi bir seçim yaparak halkıma sadakat içinde yaşamını feda ediyorum. Ve size şunu söylüyorum: Binlerce hatta yüzbinlerce Şililinin soylu bilinçlerine ektiğimiz tohumların büyümesi hiçbir zaman engellenemeyecektir.

Güç onların elinde. Onlar bizi bununla alaşağı edebilirler. Ama toplumsal değişim süreçleri ne şiddet ne de katliamlarla durdurulabilir. Tarih bizimdir. Tarih halklar tarafından yazılır.

Ülkemin işçilerine sesleniyorum!.....

Her şeyin üstünde, ülkemizin alçakgönüllü kadınlarına sesleniyorum! .....

Şarkılar söyleyip, sevincini ve mücadele ruhunu gösteren gençliğe, insanlarımıza sesleniyorum! .....

Şilililere, işçilere, köylülere, aydınlara ve birkaç saatten beri artık ülkemizde var olan faşizm tarafından ezilecek, eziyet edilecek insanlara sesleniyorum! .....

Halk kendini savunsun ama kurban etmesin, boyun eğmesin, kendisine eziyet ettirmeyip, kendisini alçaltmasın.

Ülkemin işçileri!

Şili'ye ve onun geleceğine inanıyorum. Başka Şilililer gelecek ve ihanetin ve alçaklığın yerleşmeye çalıştığı bu karanlık ve acı anı aşacaklar. İnanın ki er yada geç özgür insanların yürüyeceği o geniş caddeler, daha güzel bir toplum kurmak için açılacak.

Yaşasın Şili! Yaşasın halk! Yaşasın işçiler!

Bunlar benim son sözlerimdir ve inanıyorum ki benim kendimi bu yolda feda etmem boşuna olmayacak. Eminim ki en azından bu ahlâk dersi, ihaneti, korkaklığı ve dönekliği cezalandıracak!" diye haykıran Şili halkının onuru Salvador Allende'nin...

Bolivya gerillasının efsane isimleri İnti ve Coco Peredo kardeşlerin; ya da Santa Cruz'da Che ile birlikte şehit düşen Tania (Haydee Tamara Bunke Bider), Joaquín, Juan Pablo Chang, Moisés, Jorge Vázquez, Aniceto Reynaga, Antonio Jiménez ile toplam 38 şehidin...

Yani dövüşerek düşen hepsinin katkısı belirleyicidir...

II. AYRIM: MEVCUT DURUM

"Renkler her dili konuşurlar."[14]

Buraya kadar ifadeye gayret ettiğimiz tarihsel çerçevenin ardından, ulaşılan koordinatlardaki mevcut duruma ilişkin olarak şunları anımsatmak gerekiyor...

Latin Amerika, tıpkı kapitalist dünyanın diğer bölgeleri gibi, yüz milyonlarca insanın yaşadığı korkunç bir sefaletin yanı sıra bir avuç burjuvanın lüks yaşamlarına şahitlik ediyor. Kapitalizmden kaynaklı muazzam bir adaletsizlik, eşitsizlik, sömürü ve sefalet tüm kıtada hüküm sürüyor. Kıtada durumu en iyi gözüken Brezilya'da bile resmi rakamlara göre nüfusun yüzde 22'si yoksuldur. Bu ülkede çocukların kaçırılarak köle ya da fuhuş sektörünün kurbanı ola-

14 Thomas Addison.

rak zorla çalıştırılması bir yana, iç organlarının dünya çapında faaliyet gösteren "organ mafyasınca" dünyanın zenginlerine pazarlandığı bilinen bir gerçek.

Yüzde 22'lik oranla yoksulluk açısından en iyi durumda gözüken Brezilya'da yaşananlar bunlarken, resmi yoksulluk oranının yüzde 70'e çıktığı Bolivya'da yaşananları varın siz düşünün. Latin Amerika'nın genelinde insanlar aç, işsiz ve sefalet içinde iken sırf kapitalist anlamda kârsız olduğu için milyonlarca hektar toprak üretime kapatılıyor, binlerce fabrikanın kapısına kilit vuruluyor. Ve tüm bu sefalet, üzerinde emekçilerin yaşam savaşı verdiği, bereketli toprakların ve engin ormanların alabildiğine uzandığı, altında ise petrolden doğalgaza ve değerli madenlere kadar inanılmaz yeraltı zenginliklerinin bulunduğu bir coğrafyada yaşanıyor...

ULUSAL GELİR YÜZDESİ OLARAK ÜCRETLER[15]					
ÜLKE	1970	1980	1985	1989	1992
ARJANTİN	40.9	31.5	31.9	24.9	-
ŞİLİ	47.7	43.4	37.8	-	-
EKVATOR	34.4	34.8	23.6	16.0	15.8
MEKSİKA	37.5	39.0	31.6	28.4	27.3
PERU	40.0	32.8	30.5	25.5	16.8

Söz konusu somut göstergeler ışığında Latin Amerika'da neoliberalizmin "tökezleyişi"nden öteye "karaya oturma"sından söz edebiliriz ki, bu da, Latin Amerika'da umut veren yeni bir dönemin başladığına işaret etmektedir.

Çünkü son yıllarda özellikle Latin Amerika'da sınıf mücadelesi giderek yükseliyor ve buna paralel olarak sosyalizm fikri de belli bir sempati kazanmaya başlıyor. Tüm dünyanın çalkantılar içerisinde olduğu, ekonomik krizin bir türlü aşılamadığı, tüm kapitalist ülkelerde siyasetin temel taşlarının yerlerinden oynamaya başladığı, emperyalist savaşların ve emperyalistler arasındaki hegemonya kavgasının kızıştığı bir dönemde sosyalizm düşüncesinin geniş emekçi kitleler nezdinde belli bir itibar kazanmaya başlaması, ilk bakışta kuşkusuz çok önemli ve sevindirici bir gelişme olarak görünüyor.

15 James Petras-Henry Veltmeyer, XXI. Yüzyılda Emperyalizm-Maskesi Düşürülen Küreselleşme, çev: Özkan Akpınar, Mephisto Yay., 2006, s. 121.

Görülmesi gerek: Latin Amerika sınıf mücadelesi bakımından bugün dünyanın en hareketli bölgesidir... 2000'li yılların başında Arjantin'de patlak veren krizle birlikte Latin Amerika'da yaşanan gelişmeler gerek burjuvazinin gerekse de sol hareketin gündeminin ilk sıralarına oturdu...

Anımsanırsa örneğin "90'lı yılları başlarında Arjantin IMF'nin programlarını 'çok iyi uyguladı' diye 'mucize ülke' olarak anılıyordu. Ancak IMF'nin kurallarının tümünü uyguladıktan sonra büyük bir yıkım başladı...

Bugün Latin Amerika'da neo-liberalizmi, özelleştirmeyi savunan bir kişi bile gösteremezsin, hatta orada bana 'Allah Allah, hâlâ dünyada özelleştirmeyi savunanlar var mı' diyordu insanlar. Çünkü özelleştirme dünyada ilk olarak Latin Amerika'da başladı, Thatcher'dan ve Reagan'dan önce Pinochet cuntasıyla birlikte Şili'de özelleştirme başladı. Latin Amerika da özelleştirmenin bir laboratuvarı durumuna dönüştü....

Neo-liberalizm bir travmadır ve her travma kendi içinde yeni yaratıcılığını taşır. Neo-liberalizm bir yandan sizi işsiz bırakır, bir yandan tarımı bitirir, tohumların patentini alır, yani siz evinizde bile maydanoz yetiştiremez hâle gelirsiniz. Böyle bir yıkıma karşı Latin Amerika kendi tarihinden de kaynaklı yeni bir karşı direniş örgütledi."[16]

Tam da burada durup James Petras'ın, "ABD ile Latin Amerika'nın 2006 yılındaki ilişkilerini ve bu ilişkilerin 2007'deki olası seyrini anlamak için üç boyutun dikkat alınması zorunludur: 1) ABD-Latin Amerika ilişkilerinin küresel bağlamı; 2) ABD'nin iç dinamikleri ve 3) 2006'da Latin Amerika'da yapılan seçimlerin politik-ekonomik sonuçları,"[17] saptamasını anımsatarak, ABD faktörüne dair uzun bir parantez açmak gerek...

II.1-) ABD FAKTÖRÜ

"Amerikalıların yaptığı en iyi şey kendilerini anlamak, en kötü şey ise başkalarını anlamamaktır."[18]

16 Metin Yeğin, "İşgal Et, Diren ve Üret", Cumhuriyet Dergi, No: 1070, 24 Eylül 2006, s. 2.

17 James Petras, "2007'ye Genel Bakış", Aralık 2006, Sendika.Org.

Latin Amerika'dan söz ederken "ABD faktörü" deyip geçemezsiniz...

Latin Amerika'nın siyasal iktisadı açısından "ABD faktörü" tarihi biçimlendiren başat aktörlerdendir...

İktisat mı?

1998 yılında Latin Amerika'daki en büyük 20 şirketin 10'u Amerikalılara aittir...[19]

Siyaset mi?

"Dünya çapındaki Birleşik Devletler askeri-politik saldırısı, Latin Amerika'daki birçok durumda açıkça ortadadır. Birleşik Devletler saldırısı, çürümekte olan yandaş rejimleri desteklemeyi, bağımsız rejimleri istikrarsızlaştırmayı, merkez solu sağa kaydırmayı ve ABD İmparatorluğuna ve onun yandaşlarına karşı mücadele eden ve hızla yayılan halk hareketlerini yoketmeyi veya izole etmeyi amaçlıyor."[20]

"ABD kontrolü kaybediyor gibi. ABD politikası değişmiyor, sadece ayarlanıyor. ABD ekonomik baskı ve şiddet kullanmaktan vazgeçmiş değil ama biçimleri değişiyor. ABD'de eğitilen Latin Amerikan subaylarının sayısı son yıllarda hızla arttı. Eskisinden daha değişik bir şekilde eğitiliyorlar."[21]

Bu yeni bir şey değil; biraz "eski(meyen)ler"e dönersek; hâlâ belleklerdedir:

"Latin Amerika Askeri Okulu/Army's Western Hemisphere Institute for Security Cooperation" adıyla tanınan, 1946'da Georgia eyaletinin Fort Benning bölgesinde kurulmuş okul, şimdiye kadar 60 bin Latin kökenli subay, polis ve sivil görevliye "eğitim" vermişti.

Örneğin, Şili cuntasının 1500 askerini bu okula 1973-75'te gönderip özel eğitim aldırdığı, bu özel eğitimle onlara özel şeyler yaptırıldığı da biliniyordu. Okuldan iyi eğitim alıp mezun olanlar

18 Carlos Fuentes.

19 James Petras-Henry Veltmeyer, XXI. Yüzyılda Emperyalizm-Maskesi Düşürülen Küreselleşme, çev: Özkan Akpınar, Mephisto Yay., 2006, s. 106.

20 James Petras, Sağ Sol Kutuplaşması Latin Amerika ve Emperyalizm, çev: Emel Coşkun, Mephisto Yay., 2005, s. 191.

21 Noam Chomsky, "Bolivya'dan Bağdat'a: Savaş, İmparatorluk ve Yıkıntılar İçinde Bir Dünya Yaratmak", 19 Aralık 2006, Latinbilgi.

arasında, Panama'nın eli kanlı faşist diktatörü Manuel Noriega ve El Salvador'un bir zamanlar baba George Bush ile sarmaş dolaş fotoğrafları çıkan eski tiranı Roberto D'Aubuisson gibi şöhretler vardı. Hepsi alanlarında uzman kişilerdi; geride on binlerce ölü bırakıp Latin Amerika'ya "hiçbir kış zamanı, komünizmi" getirtmediler!

Georgia'daki okul, Kongre'deki Demokratların baskısıyla, 2000'de kapatıldı; ama CIA ve Pentagon'un orayla ilişkisi hiç kesilmedi. Hatta Başkan George Bush çok gizli askeri hizmet personeli yetiştiren bu okulu ziyaret etti, ardından Irak'a 20 bin asker daha sevk edileceği sözünü, orada ter attıktan sonra verdi. Okulun Latin Amerika'da, Pinochet dahil her türden diktacılara hizmet sunduğu, böylece insan haklarını ihlâl edenlere kılavuzluk yaptığı savlarıysa askıda kalmıştı.[22]

Bunların altını bir kez daha çizerek ilerleyelim...

Latin Amerika, emperyalizmin yerel uzantısı konumundaki oligarşiler tarafından yönetilmeye ve neo-liberal ekonomik "reform"ların yol açtığı eşitsizliğe karşı başkaldırmaya başladı. Sanki Colombus öncesi tarihini yeniden keşfeden kıtada, "kendine özgü bir demokrasi" anlayışı doğuyor.

Avrupa'nın fetihleriyle geçen beş asırdan sonra, Latin Amerika bağımsızlığını yeniden ortaya koyuyor. Özellikle de güney bölümünde Venezüella'dan Arjantin'e, bölge geçmiş yüzyılların dış baskısını ve bu baskının kurulmasını sağladığı acımasız ve yıkıcı sosyal yapıyı devirmek için ayağa kalkıyor.

Noam Chomsky'ye göre, emperyal kontrolün Latin Amerika için uzak anılar olmayan şiddet ve ekonomik mücadele araçları bölgede etkisini yitiriyor; bu da bağımsızlığa doğru kayışın işareti. Washington'sa şimdi, geçmişte olsa müdahale edeceği veya misilleme yapacağı bu hükümetlere katlanmak zorunda.

Tüm bölgede, enerjik bir halkçı hareketler dizisi anlamlı bir demokrasinin temelini oluşturuyor. Sanki Colombus öncesi tarihlerini yeniden keşfeden yerli halklar, özellikle de Bolivya ve Ekvador'da artık daha aktif ve etkili.

Bu gelişmeler kısmen, Latin Amerika'da gözlemlenen bir fenomenin sonucu: Seçilmiş hükümetlerin demokratikliği sadece ka-

22 Mahmut Şenol, "Karşıdevrimci Okula Direnen Hapse Giriyor...", Cumhuriyet, 21 Ocak 2007, s. 10.

ğıt üzerinde kaldıkça, vatandaşların da demokratik kurumlara dair hayal kırıklığı artıyor; seçkinler veya dış dayatmalar yerine herkesin katılımına dayanan demokratik sistemler kurma arayışına giriyorlar.

Tam da bu kesitte "Bush'un,[23] Latin Amerika çıkartmasının bir yanı ideolojik ise diğer yanı da ekonomik geleceğini garantileyecek yeni ilişkiler kurmaya yönelik"ti.[24]

Gerçekten de, "ABD'nin dünya politikasındaki öncelik sıralamasında arkalara düşen Latin Amerika'da bir süredir halk hareketleri sonucunda siyasi iktidarlar değişti daha da önemlisi sokakta politika yapılabileceğine dair inanç gelişti. ABD açısında bu 'hoş görülemez' duruma ek olarak ekonomik kaynaklarıyla güç odağı olmaya yönelen Venezüella'nın bir tür Latin Amerika enternasyonalizmi olarak okunabilecek Bolívarianismo hareketiyle 'devrim ihracı'na da yönelmesi ABD'ye, gidişata müdahale edilecek zamanın geldiğini gösterdi.

Artık ABD için zamanın anlamı; neo-liberalizmin tahribatlarıyla baş edemeyen sol hükümetlerle ekonomik işbirliğine girmek ve Venezüella'yı ablukaya almak. William I. Robinson, Alainet (Movimiento Latin America) sitesinde yazdığı bir yazıda[25] Başkan Bush'un gezisini 'yeni yayılmacılık/nuevo-intervencienismo' olarak yorumluyor. Ancak daha ilginci Robinson, Bush'un Bolivya'nın solcu yerli başkanı Evo Morales ya da Uruguay'daki sosyalist hükümetle de iyi ilişki kurabileceğini ve gelecekte 'iyi hükümetler'/'kötü hükümetler' ayrımına göre politika yapacağını ileri sürdüğü yazısında ABD'nin hükümetler düzeyindeki yeni Latin Amerika planına ışık tutuyor"du.[26]

Bu çerçevede Venezüella, Küba ve Bolivya'nın başını çektiği sol dalga karşısında inisiyatif kaybeden ABD, Bush, Brezilya, Uru-

---

23 Bush, Güney Amerikalıların kurtuluş lideri Simón Bolívar'ı, Amerikalıların George Washington'una benzeterek, "Washington'un da Bolívar'ın de kendi çocukları olmadı, belki biz Amerikalılar kendimizi onların çocuğu olarak tanımlayabiliriz," ("Hepimiz Bolívar'ın Çocuklarıyız", Hürriyet, 7 Mart 2007, s.13.) dedi!

24 E. Ahmet Tonak, "Satılık Etanol, Satılık Hayatlar...", Radikal İki, 18 Mart 2007, s. 1-8.

25 http: //Alainet. org.active/13803

26 Nuh Köklü, "Bush'un 'Arka Bahçesi'ni Geri Kazanma Telaşı", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 21, Nisan 2007, s. 16-17.

guay, Kolombiya, Guatemala ve Meksika'yı kapsayan turuyla bölgedeki konumunu güçlendirmeyi amaçlıyordu...[27]

II.2-) DEĞİŞİM(İN KARAKTERİ)

"Sen neye hazırsan,
o da senin için hazırdır."[28]

Latin Amerika'da Bolívar'ın düşünü gündem maddesi ilan eden heterojen bir sol, Güney Amerika Birliği'ne doğru adım adım yükseliyor...

Yükselişle eş zamanlı bir süreçte de toplumsal polarizasyon öne çıkıyor...

Yani değişimin çatışma dinamiklerini beslediği bir güzergâhta ilerleyen Latin Amerika'da toplumsal mücadeleleri kavramak için şunu göz ardı etmemek; bir başka deyişle, Latin Amerika'da beliren yeni olgulardan birinin altını çizmekte yarar var. Güney'de göreve gelen sol hükümetler aslında "merkez sol" diye nitelendirilmesi gereken bir siyasi alanı temsil ediyorlar. Farklı olan şu ki, merkez sol bu kez sosyal demokratlardan değil kıtadaki Marksist deneyimi yaşamış sosyalist gelenekten geliyor. Siyasi alanda sola kayma temelde bu geleneğin popülerleşmesi. Böylece geniş tabanlı toplumsal hareketler[29] *kendi temsilcilerini siyasi alana sokabildiler...*

Bu da demektir ki, Latin Amerika'daki değişimin motor gücü kıta tarihindeki (farklı eğilimli) sosyalist birikimdir...

Yerlilerden kadınlara[30] *kadar uzanan geniş yelpazede ezilenleri tüm tonlarıyla tarihin sahnesine çıkartan bu gidişat, konumu gereği sürdürülemez kapitalizme karşı konumlanıyor...*

---

27 "Bush-Chávez Düellosu", Cumhuriyet, 10 Mart 2007, s. 9.

28 Marc Victor Hansen.

29 "Latin Amerika'da toplumsal hareketler, çeşitli biçim ve ifadelere bürünmüşlerdir. Bir kısmı, tekil bir meseleyle ilgilenirken (çevre, kadın sorunu, vb.), bir kısmı da tarım reformu, dış borçların iptali gibi meseleleri kapsayan geniş bir sosyopolitik gündeme sahiptir." (James Petras, Küreselleşme ve Direniş, çev: Ali Ekber, 2. Baskı, Mephisto Yay., 2004, s. 217).

30 Latin Amerika'da geçmişin darbeci orduları kadın eline düştü. Arjantin, Ekvador, Uruguay ve Şili'de kadın savunma bakanları dönemi başladı. ("Latin Orduları Kadın Elinde", Radikal, 29 Ocak 2007, s. 11).

III. AYRIM: GENEL GÖRÜNÜM

"Düşmanın zayıflığı
bizi güçlü yapar."[31]

Kabaca sıralarsak: 2007 başında kıtadaki 11 ülkede, ABD yanlısı politikalara mesafeli sol iktidarlar işbaşında...

Sol iktidarların yükselişinin zeminini Latin Amerika'da yaşayan 220 milyon yoksul insan oluşturuyor. 53 milyonluk aç nüfusun bulunduğu bölgede milyonlarca kişi okuma yazma bilmiyor...

2000 yılı ABD'de George Bush'u iktidara getirirken Latin Amerika ve Karayipler'de de sol adına son derece karanlık bir tablo vardı. Bu tarihte kıtada; ABD'ye direnen sosyalist Küba, Venezüella ve Şili'deki sosyal demokrat iktidar dışında neo-liberal politikaların takipçisi ve ABD'yle işbirliği içindeki yönetimler hâkimdi...

2007'ye girerken bu tablo tersyüz oldu. Bugün neo-liberal politikalara mesafe koymuş ve bu anlamıyla sol iktidarların dahil olduğu 11 ülke sayılıyor kıtada: Küba, Venezüella, Bolivya, Nikaragua, Brezilya, Uruguay, Panama, Costa Rica, Ekvador, Arjantin ve Şili. Arjantin (2003), Panama (2004), Uruguay (2004) ve 2006'nın aralık ayında Bolivya'daki iktidar değişiklikleri sola yönelimin basamakları olarak görüldü.

2006'da ise Venezüella (aralık) ve Brezilya'da (ekim) solcu başkanlar yeniden seçilirken Şili (ocak), Costa Rica (şubat), Nikaragua (kasım) ve Ekvador'daki (kasım) seçim yarışları solcu adayların zaferiyle sonlandı.

2006'da liberal ve işbirlikçi programlara sahip adayların iktidara geldiği ülkeler ise Kolombiya (mayıs), Peru (haziran) ve Meksika (temmuz) oldu. Meksika'da çok az bir farkla seçimi kaybeden solcu Obrador'u destekleyenler sokakları doldurdu.

Obrador, neo-liberal Calderon hükümetinin alternatifi bir bakanlar kurulu oluşturdu. Bu yönelimin en temel nedeni 1990'lardan bu yana ABD tarafından önerilen neo-liberal politikaların yarattığı yıkım oldu.

Tabloyu oluşturan politikaların uzantısı olarak dayatılan Serbest Ticaret Anlaşması'nın (FTTA-ALCA) yerini ise sosyalist Kü-

31 Yerli Sözü.

ba'yı örnek alan Venezüella'nın merkezinde durduğu, çok daha farklı bir bütünleşme projesini gündemine almış durumda: Latin Amerika için Bolívarcı Alternatif (ALBA) bütünleşme projesi. ABD'nin tüm tehditlerine karşın yoksulluğu ortadan kaldırmak, cehaletle mücadele, halkların barınma, beslenme ve sağlık gibi sorunlarının çözümüne dair somut kazanımlar elde eden ve kendi çekim gücünü oluşturan bu projenin geniş halk kesimlerine hitap etmemesi pek mümkün değil. ALBA projenin sahipleri tarafından dayanışma ve işbirliği mayasını oluşturma özelliği nedeniyle önemli görülüyor.[32]

"KABACA HATIRLATIRSAK"	
VENEZÜELLA	Chávez, 1998 yılındaki Başkanlık seçimlerinde geçerli oyların yüzde 56'sını alarak seçilmişti. 1999'da yapılan referandumla da -yüzde 72 oranında evet oyu alarak- anayasayı değiştirdi: Başkanlık süresini 6 yıla çıkarttı; iki dönem seçilebilmenin yolunu açtı; ülkeyi Simón Bolívar'ın 1800'lerdeki hayalinin rotasına yerleştirdi.
BREZİLYA	27 Ekim 2002'den beri Brezilya'nın 39. Devlet Başkanı olan, Luiz Inácio Lula da Silva ya da kısaca Lula, 29 Ekim 2006'da, yüzde 61 oyla yeniden başkan seçildi. Lula, politik kariyerinin başlangıcındaki radikal sol söylemlerden, günümüzün "modern sosyal demokrasi"sine doğru yönelmiştir. Geçmişteki, derin "devrimci" sosyal değişim söylemlerinin yerini emeklilik, vergi, üniversite ve hukuk alanlarında gerçekleştireceğini söylediği "reformist" vaadler almıştır. Chávez'in aksine, Lula için Wall Street, the City ve IMF nezdinde sahip olduğu destekten dolayı, karşı darbe tehlikesi kesinlikle yok.
BOLİVYA	Latin rüzgârı, şimdiki Başkan, Sosyalizme Doğru Hareket'in (MAS) lideri yerli Evo Morales'le daha da güçlendi. 2006 Ocak ayında Devlet Başkanlığı'nı devralmasından beri "Evo Morales" adı bütün dünyaya yayıldı. Morales, gücünü tümüyle, kendisine yüzde 50'nin üzerinde oy veren "halk"tan alıyor. Kıtada, 500 yıldır, Batı'nın dayattığı kültür çatışmasının bir sonucu olarak,

32 Gamze Erbil, "Latin Amerika'da Halkçı Rüzgâr", Cumhuriyet, 17 Ocak 2007, s. 10.

	barikatlardan, sokak gösterilerinden, Amerikan karşıtı eylemlerinden ötürü girdiği hapisanelerden, küçüklüğünden beri çalıştığı Kızılderili köylülerin geleneksel bitkisi koka tarlalarından kopup, Kızılderili köylü hareketinin önderi olarak ortaya çıktı. Dikkatle bakanlar, ekonomi ve politikanın uzun yıllar kenara ittiği kitlelerde büyük umutlar yaratan bir hükümeti görebilirler. Morales seçildiğinde, Bolivyalılara verdiği iki söz vardı: Birincisi ülkenin doğal kaynaklarını -doğalgazdan suya kadar- özelleştiren, yabancı firmalara veren 20 yıllık serbest piyasa ekonomisi reformlarının hızla geriye çevrilmesi, ikincisiyse ülkenin anayasa ve temel yasalarını yeniden yazacak Kurucu Meclis'in kurulmasıydı. Evo Morales, 1 Mayıs 2006'da, "doğal kaynakların ulus-ötesi petrol şirketleri tarafından yağmalanmasının" sona erdiğini ilan ederek ülkenin gaz kaynaklarını kamulaştırdı. Yeni planın üç ana noktası vardı: Geçmiş hükümetlerin yabancı şirketlere verdiği şirket kontrol hisselerinin geri alınması yabancı petrol şirketleriyle yeni kontrat pazarlığını başlatmak ve yabancı petrol şirketlerin vergisini çok yükseltmek. Bolivyalılar Kurucu Meclis'e delege seçmek için gittikleri sandıkta, MAS için yüzde 55 oy oranıyla -ki, en yakın rakibinin aldığının iki katı- destek verdiler.
NİKARAGUA	Daniel Ortega, 10 Ocak 2007'de, en son 1985-1990 arasında yaptığı Cumhurbaşkanlığı görevine, 16 yıl aradan ve sayısız girişimlerden sonra yeniden döndü. Ortega toplumsal-muhafazakârlığı desteklemeye başladı; hiçbir ayırım yapmadan her çeşit kürtajın yasaklanmasını onadı ve bu onama sayesinde Katolik Kilisesi'yle karşılıklı desteği sağlamlaştırdı. Yüzyıldan beri geçerli olan kürtaj yasasının en can alıcı kısmının çıkarılması kadın hakları açısından değerlendirildiğinde; geriye atılmış bir adım oluyor. Ortega'nın zaferi aynı zamanda, kısmen, eski Başkan Arnoldo Alemen'le yaptığı ikinci anlaşma -ki birincisi Ortega ve Alemen'e Senatör dokunmazlığı verilmesi içindi- sayesinde oldu. Ortega ve partisi FSLN, Alemen ve partisi Liberal Constitutionalists yani Liberal Anayasacılar'la anlaşarak, anayasa maddesinde öngörülen birinci turu atlamak için gerekli oy yüzdesini yüzde 45'ten yüzde 35'e indirdi. Karşılık olarak, yolsuzluk suçundan tutuklu olan

	Alemen'in cezası "belediye hudutları içinde tutuklu"ya çevrildi ve zengin çiftliğine dönmesine izin verildi. Ortega neo-liberal ekonominin temeline ciddi bir şekilde dokunmadan başkanlık edeceğini açıkladı.
KÜBA	Kısıtlı kaynaklarıyla, 45 yılı aşkın bir süredir ABD'nin uyguladığı ekonomik ablukadan mağdur olmasına karşın Küba, Üçüncü Dünya ülkeleriyle dayanışma ve işbirliği alanlarındaki engin deneyimiyle örnek olacak projeler gerçekleştiriyor: Küba 2007 yılında Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 22.6'sını kamu sağlığı ve eğitim alanında harcayacak. Bu oran Latin Amerika ülkelerinin bu sektörlerdeki standartlarının tam dört katı! Ada-da sağlık, eğitim, kültür, spor, güvenlik ve sosyal yardım için yapılacak harcamalar 2007 bütçesinin yüzde 69'unu oluşturuyor. Yüz binlerce Kübalı teknisyen ve profesyonel, Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki sivil işbirliği projelerinde çalışıyor, Latin Amerika Tıbbi Bilimler Üniversitesi Havana'da yıllardır eğitim veriyor ve kıtadaki yüzlerce yoksul ailenin çocuğu doktor olarak mezun oluyor; bugünlerde 25 bine yakın Kübalı doktor yurtdışında hizmet veriyor, Kübalı eğitmenler tarafından geliştirilen metot sayesinde Latin Amerika'da yüz binlerce kişi okuma yazma öğreniyor, Kübalı hekim tugaylar, büyük doğal felaketlerin neden olduğu karışık insani durumlarda hizmet veriyor, "Mucize Operasyon" adlı projeyle, Latin Amerika'da oftalmoloji konusunda uzman hastaneler zincirinin tesis edilmesini mümkün kılarak, böyle bir ameliyatın parasını ödeyebilecek kaynağı olmayan yüz binlerce kişinin yeniden görmesi sağlanıyor.
EKVADOR	Ekvador başkanlık seçimlerini sol kanattan, ekonomist, ABD'de bir üniversitede doktora yapmış, birkaç dil bilen, gitar çalan, geçici başkan Alfredo Palacio'nun hükümetinde kısa bir süre için ekonomi bakanı olan Rafael Correa açık ve net bir şekilde, rakibi, ülkenin en zengin adamı sağcı Alvaro Nobao'yu, zayıf olduğu sanılan sahil bölgelerinde dahi yenerek, kazandı. Correa, yoksul kesimin Ekvador'un ulusal zenginliğinden daha fazla pay almasını garantilemek, kadınların ve yerli grupların toplumda daha iyi temsil edilmesini sağlamak istiyor, daha iyi bir yaşam için ABD'ye ve Avru-

	pa'ya giden yüz binlerce Ekvadorlunun göçünü önlemeyi arzuluyor.
ŞİLİ	Faşist Pinochet'nin darbesine karşı çıktığı için tutuklanmış, işkenceden geçmiş bir hava generalinin kızı, eski bir siyasi tutuklu ve sosyalist bir doktor olan Michelle Bachelet, Ocak 2006'da, Şili'nin ilk kadın Devlet Başkanı oldu. Bachelet, sürgünden döndükten sonra faşist dönem hakkındaki anılarını anlatırken, "Şiddet benim yaşamıma girerek sevdiğim her şeyi mahvetmişti" diye konuşmuştu. Bachelet, Salvador Allende'nin partisinden geliyor. "Latin Amerika'yı tekrar o Soğuk Savaş dönemine geri götürmemeliyiz. Chávez, Morales halkları tarafından seçilen liderler. Şili bunların hepsiyle ilişki içinde olmalıdır" diyen Bachelet bölgedeki bütün liderlerle çalışmaya hazır olduğunu söylemişti.

III.1-) ORTAK TAVIR

"Ruhlarınızı silahlandırın..."[33]

Latin Amerika'daki verili tablo, eş zamanlı süreçte "ortak tavır"ı da güçlendirmektedir...

Örneğin Latin Amerika'da yükselen bölgesel banka planları Güney Bankası'nda somutlaşmaya başladı.

2007 yılının başlarında Venezüella ve Arjantin öncülüğünde 1 milyar dolar sermayeyle temelleri atılan Güney Bankası (Banco del Sur) çalışmalarına başlayacak. Brezilya, Bolivya, Ekvador ve Paraguay'ın da kurucu üye olarak yer alacağı kuruma Nikaragua ve bazı Karayip ülkelerinin yanı sıra bazı Asya ülkeleri de katılmak istediklerini açıkladı...[34]

Bunun yanında teleSUR, Latin Amerika'nın medya tekellerinin emperyalist yayın anlayışlarına karşı kurulan kanalıyla[35] düşmana meydan okumaya başladı...

Küba ve Venezüella, ülkelerinin bağımsızlığı adına, ABD'nin ve dünyanın yazılım devi Microsoft'u oldukça sinirlendirecek yeni

33 Manuel Marulanda, FARC Lideri.

34 Özlem Yüzak, "Dünya Bankası Çöküyor... Peki Çin ve Latin Amerika Ne Yapıyor?", Cumhuriyet, 30 Mayıs 2007, s. 13.

35 Gamze Erbil, "Güneyin Kamu Televizyonu", Cumhuriyet Hafta Sonu, 4 Kasım 2006, s. 6.

bir konuda (Özgür Yazılım!) işbirliği yapıyorlar...[36]

Giderek güçlenen "ortak tavır" ile "Latin Amerika'da genel bir sola kayış var. Ilımlısından radikaline sol partilerin seçim yoluyla iktidara gelmeleri, tüm dünyayı etkileyen anti-Amerikan, anti-emperyalist bir rüzgâr estiriyor. ABD'nin arka bahçesi üzerindeki egemenliği zayıflıyor. Latin Amerika her parçasındaki gelişmelerin ötekileri yakından etkilediği bir kıta. Tarihi, kültürü, kapitalizmin gelişme özellikleri bakımından benzer özellikler gösteren ülkeler arasındaki etkileşim çok güçlü. Latin Amerika'da yaşanmakta olan emekçi halkın desteğine sahip, anti-emperyalist, bu özellikleriyle de devrimci bir yükseliştir. Genel olarak söylenebilecek olan bu. Öte yandan, genel eğilimle, onun içindeki daha ayrıksı eğilimleri, oluşumları birbirinden ayırmak yerinde olur...

Latin Amerika'nın en önemli halkası Venezüella. Orada devrimci süreç derinleşiyor. Art arda 9 seçimde Chávez halk desteğini pekiştirmeyi başardı. Emekçiler, yoksullar okul, sağlık ocağı, ucuz yiyecek, iş biçiminde özetlenecek kazanımlarının değerinin bilincindeler ve bunları korumak için mücadele ediyorlar. Halk, devlet örgütlenmesindeki katılımcı programa, 'bizim anayasa', 'bizim demokrasi' diyerek sahip çıkıyor.

Ancak, tüm bunlara rağmen sistem hâlâ kapitalist. Burjuvazi hâlâ egemen sınıf. Sonuç belirleyici karşılaşma gerçekleşmiş, taraflar son sözlerini söylemiş değil. Halkta yavaş yavaş bir çeşit seçim yorgunluğu görünüyor. 4 Aralık 2005 milletvekili seçimlerine katılım yalnızca yüzde 25'ti. Chávez sosyalizm yönünde kararlı ve toplum içindeki örgütlenmesini güçlendiriyor. İşletilmeyen 1149 fabrika kamulaştırıldı.

Fabrikalarda kimi zaman deneme yanılma yoluyla da olsa işçilerin yönetime katılması uygulamaları var. Sosyalizm yönündeki asıl gelişme ve kapitalizm-sosyalizm mücadelesi öyle görünüyor, 4 Aralık 2006 seçimlerinden sonra yoğunlaşacak. Ülke çapında yapılan, henüz kesin ve tam sonuçları alınamayan bir ankete göre Venezüella'da halkın yüzde 25.7'si kapitalizm, yüzde 47.9'u sosyalizm istiyor. Kışlalarda sosyalizm tartışmaları yapılıyor. Öte yandan, iç ve dış güçlerin Chávez'e 7 yıl daha katlanmaları beklenmiyor. Önü-

36 Cüneyt Göksu, "Güney Amerika Sanalda da Özgür", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 149, 7 Mayıs 2007, s. 18.

müzdeki dönemde, sosyalizm yolunda adımlarla karşıdevrimci darbe denemeleri birbirini izleyeceğe benziyor."[37]

III.2-) "XXI. YÜZYIL SOSYALİZMİ" (Mİ?)

"Düşünce rüzgâr, bilgi yelken,
insanlık da kayığın kendisidir."[38]

İyi de bu gidişatta Venezüella'da (Chávez'in ifadesiyle) "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" mi inşa ediliyor?

Yanıtımız kesinlikle "Hayır!"

Kimilerinin "Bolívarcı Devrim" diye nitelediği bu olguya daha yakından göz atarsak: Chávez, Venezüella'yı Simón Bolívar'ın 1800'lerdeki hayalinin rotasına yerleştirdi. Neydi bu hayal? İspanyol sömürge kuvvetlerine karşı savaşan Simón Bolívar, 1830 yılında ölünceye kadar, Venezüella, Kolombiya, Panama, Ekvador, Bolivya ve Peru'yu da içine alan bir birliktelik kurmuştu. Ama, ölümünden sonra İspanyollar, kıtayı yeniden parçalayarak bugünkü sınırları çizmişlerdi. Bolívar herhangi bir bağımsızlıkçı liderden ötedeydi. Bunun nedeni, ortaya koyduğu Güney Amerika'nın birliği öngörüsüdür. Bolívar, Güney Amerika'nın bağımsız olmasının tek yolunun kıtasal bütünlük olduğunu görüyordu. Bu nedenle İspanyol işgaline karşı yürütülen tüm mücadeleleri birleştirmeyi hedeflemişti. Chávez de aynı yolda ilerliyor...

Bu çok açık!

Ancak bundan doğrusal (olarak) sosyalizm çıkmaz...

"Bolívarcı Devrim"in temel programı, Latin Amerika halklarının bir bütün olarak kurtuluşunu sağlamak. Chávez, sadece Venezüella'nın kurtuluşundan değil, bütün kıtanın kurtuluşundan söz ediyor. Chávez'in programını devrimci kılan unsurlardan biri budur; ABD uşağı sermaye sınıfının aksine, bütün kıtadan ve dünyadan söz etmektedir.

Chávez'in, Birleşik Sosyalist Parti (BSP)'nin kurulması için sol örgütlere yaptığı çağrı ve devamında gelen açıklamalar, Chávez'in "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" olarak nitelediği sürecin hız-

37 Turgut A. Karabekir, "Batının 'Bencil Gözü'...", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 133, 15 Ocak 2007, s. 14.

38 W. Hare.

lanacağına dair ipuçları içeriyor. Bu çerçevede, atılacak adımlardan biri, "kamulaştırmalar", diğeri de "anayasa değişiklikleri". Anayasa değişikleri ile mülkiyete dair düzenlemelerde değişikliklere gidilmesi bekleniyor.[39]

Elbette bu süreçte Venezüella içindeki sınıf mücadelelerinin de sertleşeceğini öngörebiliriz. Chávez'in attığı her ileri adımda, bürokrasinin Venezüella geleneksel egemen sınıflarıyla birlikte direncini daha da arttırdığı zaten gözleniyor; bu direncin, darbe girişimleri biçiminde de yansıdığını gördük.

Süreç, ücretli kölelik sistemi kapitalizmin kalesi olan özel mülkiyete doğrudan el atan "sosyalist devrim"e doğru "hızla" ilerler ise, bir sosyalist girişim/gelişimden söz edebiliriz...

---

39 Bkz: Fernando Casado, "Boliveryen Devrimin Geleceği", Birgün, 21 Ocak 2006, s. 14; Fred Weston, "Chávez'in Sosyalizme Doğru Atılım Programı", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 2007/2 (21), 25 Ocak 2007, s. 2; "Venezüella'da Kızıl Tsunami", Atılım Gazetesi, Yıl: 2, No: 2006 46 (133), 2 Aralık 2006, s. 9; Mike Gonzales, "Hugo Chávez ve Kitlelerin Radikalizmi", Birgün, 14 Aralık 2006, s. 8; Chris Harman, "Venezüella'da Reform ve Devrim", Enternasyonal Sosyalizm, No: 1, Nisan 2006, s. 65-66; Fernando Casado, "Sağlıkta Venezüella Deneyimi", Birgün, 26 Kasım 2006, s. 15; "Venezüella'da 'Sosyalistler Kurultayı'...", Atılım, Yıl: 2, No: 2006-44 (131), 18 Kasım 2006, s. 2; "Bolívarcı Devrim Stratejisi", Marksist Bakış, Yıl: 2, No: 9, Kasım 2006, s. 25-27; Hasan Oğuz, "Venezüella'da İki Fabrika Deneyimi", Sanat ve Hayat, No: 22, Temmuz-Ağustos 2006, s. 86-90; "Venezüella: Devrimin Eli Daha Güçlü", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 2007/2 (21), 25 Ocak 2007, s. 8; "Venezüella'da Değişim Rüzgârı", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 03 (140), 20 Ocak 2007, s. 9; "Venezüella Halkı: Sosyalizme Evet!", Komünist, No: 295, 8 Aralık 2006, s. 12; "Venezüella: Sermayeye Karşı Sol, Tek Partide...", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 20, Şubat 2007, s. 5; "Venezüella IMF'yi Latin Amerika'dan Kovuyor", Çoban Ateşi, Yıl:1, No: 4, 22 Mart 2007, s. 5; "Venezüella'da Komünal Konseyler", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 09 (146), 3 Mart 2007, s. 13; "Venezüella ve Bolivya'da Ulusallaştırmalar Başladı", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 07 (144), 17 Şubat 2007, s. 9; Mehmet Çiftçi, "Venezüella Halkı İleri Gitmekte Kararlı", Toplumsal Özgürlük, No: 17, Ocak 2007, s. 16; "Venezüella Rusya'dan Füze Satın Alıyor", Evrensel, 4 Şubat 2007, s. 8; Marie Trigona, "Venezüella IMF'yi Bölgeden Koruyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 17 (154), 28 Nisan 2007, s. 13; "Venezüella IMF ve DB'yle İlişkileri Kesti", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 16 (153), 21 Nisan 2007, s. 9; "Venezüella: Komünal Konseyler, Sosyal Konseyler", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 18 (155), 5 Mayıs 2007, s. 13; Mustafa Bayram Mısır, "Chávez, Ulus ve Devrim", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 22, Mayıs 2007, s. 14-15.

Yoksa mevcut hâliyle Venezüella'daki durumu "devrim", hatta "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" olarak nitelemek mümkün değildir...

Anımsanacağı üzere "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" kavramını ilk defa olarak Chávez Aralık 2004'te Caracas'ta bir aydınlar toplantısında kullandı. O zamandan beri bölgede halk hareketleri ve sola dönük ülkelerde aydınlar ve kamu görevlileri tarafından da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı.

Bu çerçevede de "Son günlerde Venezüella Devlet Başkanı Chávez'in yaptıkları ve söyledikleri 'XXI. yüzyıl Marksizmi' kavramının özgül ağırlığını sosyalistler arasında artıran bir etkiye neden oldu...

Ülkemizde, 'XXI. yüzyıl Marksizmi' sözünü, genellikle içeriksiz bir temenni düzeyini aşmasa da, en azından bir on yıldır işitiyorduk. Ama son günlerde Venezüella devlet başkanı Hugo Chávez'in aynı şeyi telaffuz etmesi sözün özgül ağırlığını bir çarpan etkisiyle arttırdı...

Chávez, XXI. yüzyıl sosyalizmini insancıl ve demokratik bir sosyalizm olarak niteliyor, insanı, insanın gereksinimlerini, çok yönlü gelişimini merkeze alan ve özgürlük alanlarını genişleten bir sosyalizm vaadinde bulunuyor. Vaat etmekten öte, Bolívarcı Devrimi bu doğrultularda derinleştirmeye, vaadini yaşama geçirmeye çalışıyor.

'İnsancıl ve demokratik' sosyalizm vurgusunun, XX. yüzyılın sosyalizm deneylerinden çıkarılan temel dersleri yansıttığı ve Bolívarcı devrimin önüne önceki sosyalizm uygulamalarının fiili bir eleştirisi olmayı başarmak gibi yüksek bir çıta diktiği açık. Başarılması hâlinde, bunun sosyalizm mücadelelerine yeni bir soluk ve heyecan vereceğine, ufkumuzu genişleteceğine şüphe yok.

Peki, bu kadarı 'XXI. yüzyıl sosyalizmi' iddiasıyla ortaya çıkmaya yeter mi? Bu kadarı, Marksizm'in çağı karşılayacak yeni bir bütünlüğe kavuşturulduğu anlamına gelir mi? Bana kalırsa, yetmez ve gelmez. Ama genel olarak Latin Amerika'daki sınıf mücadeleleri, özel olarak Bolívarcı devrimin seyri bize daha fazlasını sunuyor..."[40]

40 Kenan Kalyon, "Latin Amerika ve XXI. Yüzyıl Marksizmi", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 22, Mayıs 2007, s. 15.

Kaldı ki Ekvador Quito Merkez Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi ve Ekvador Demokratik Halkçı Hareket Temsilcisi (MPD) Pablo Miranda da, Latin Amerika'daki gelişmelerin "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi" gibi isimlerle ifade edilmesinin yarattığı kafa karışıklığına da dikkat çekerek şunları dile getirmektedir:

"Latin Amerika'da XXI. Yüzyıl Sosyalizmi, Amazon Sosyalizmi, And Dağları Sosyalizmi gibi çeşitli akımlarından söz edilmektedir, ancak en çok sözü edilen XXI. Yüzyıl Sosyalizmi'dir ve temsilcisi Hugo Chávez'dir.

XXI. Yüzyıl Sosyalizmi, işçi iktidarı kurulmadan işçilerin sorunlarının çözülmesi, demokrasinin yerleşmesini içermekte; üretim araçlarının özel mülkiyetine dokunmamaktadır. XXI. Yüzyıl Sosyalizmi kavramıyla, Marksizm-Leninizmin yeni bir revizyonu gündemdedir. Bu hepimiz için açıktır."[41]

IV. AYRIM: GELECEK ve OLASILIKLAR

"Gelenler korkmayanlardır...
Korkanlar gelmediler..."[42]

Venezüella'da ne olacak?

Ya Ekvador?

Veya "Evo Morales yoksul ve dışa bağımlı bir ülkenin başkanı olarak baskılara dayanabilecek mi acaba? Bunu ancak zaman gösterecek..."[43]

Mevcut durum Naomi Klein'in, "Latin Amerika'da umut tehdidi" vurgusuyla formüle ettiği bir "kararsız denge" hâlidir...

Örneğin "Brezilya'daki Emekçiler Partisi, Nikaragua'daki Sandinizm, Şili'deki Sosyalist Parti hep bu yoldan geçti. Seçim kazanmak için ittifaklar genişletildi, 'ulusal' burjuvaziye kapı aralandı, programdan ödün verildi...

[Ancak] istikrarsız bir kıta burası. Bir anda Oaxaca patladı. Avrupa gibi değil, 'on senelik istikrar dönemi başladı' diye öngörü-

41 Pablo Miranda, "Rüzgâr Sosyalizmden Yana", Evrensel, 17 Mayıs 2007, s. 4.

42 Çin Atasözü.

43 Aijaz Ahmad, "Latin Amerika'nın Pembe Dalgası", Ürün, No: 21, Mayıs-Haziran 2007, s. 211-223.

de bulunamazsın Latin Amerika'da..."[44]

"İyi de Latin Amerika örnekleri ne gösteriyor" mu?

Çok açık, kararsız denge" hâlinin "geçici olduğu"nu ve mutlaka bir karara bağlanacağını gösteriyor...

IV.1-) SOL LAFAZANLIK

"Ben arıyım dersin,
balın var mı?"[45]

Latin Amerika'daki gelişmeler konusunda (önemli olmasa da) söz edilmeden geçilmemesi gereken özü itibariyle sağcı olan "sol lafazanlık"tır...

Kızılderili Sauk Kabilesi'nin meşhur sözündeki üzere, "Bir başkasının kabahati hakkında konuşmadan önce daima kendi makoseninin içine bak," gerçeğine yabancılaşmış bu sorumsuz teorisist önyargılara göre; "Tarihinde sömürgeciliğin ve cuntacıların epey bir yer kapladığı Latin Amerika'ya demokrasi değil ama birkaç Ecevit geldi. Bu 'solcu'lardan en güçlüsü Caudillo Hugo Chávez. Bizim 1973'teki halkçı Ecevit'imiz gibi, Venezüella'nın da bugün bir Chávez'i var...

Petrol zengini olup da halkı yoksulluktan kırılan ülkelerden olan Venezüella'da seçmenlerin yüzde 65'inin oyunu alarak devlet başkanı olan Hugo Chávez'in antikapitalist söylemle kitleleri çektiği yer, demokrasiden, sosyalizmden başka her şey..." MİŞ![46]

Ya da "Venezüella'da Chávez ya da Bolivya'da Morales konusunda da yanılgıya kapılmamak şart. Kapitalist düzen sınırlarını aşmayan bir solculuğun örnekleriyle ilk kez karşılaşıyor değiliz. Türkiye'de burjuva cumhuriyetin kuruluşuna eşlik eden tepeden reformları ve kapitalist devletçiliği solculuk diye lanse eden Kemalizm'den tutun da, komşu Ortadoğu ülkelerinde yaşanan ve yine sol bir model diye reklâmı yapılan 'kapitalist olmayan kalkınma yolu'na dek dünyamız burjuva solculuğun çeşitli örneklerine tanık oldu. Yine Türkiye'de 80 öncesinde kuvvetlice esen sol rüzgârlarla

44 Ernestro Herrera, "Uruguay: Amerikaların İsviçresi, Latin Amerika'nın Cezaevi", Yeni Yol, No: 24, No: 1, Kış 2007, s. 95-105.

45 Pir Sultan Abdal.

46 Yelda Özcan, "Latin Amerika'nın Ecevitleri", Gündem, 14 Şubat 2007, s. 14.

yelkenlerini şişirip, işçi sınıfını ve emekçi kitleleri burjuva düzenin çıkmaz sokaklarına taşıyan Ecevit örneği de unutulmuş değil..." MİŞ![47]

Ecevit ile Chávez ya da Morales "benzerliği"! Kararı hayat vermiyor mu?

Sonra da Latin Amerika'daki "sol dalga"nın "Kemalizm'den malûl olduğu" kanısı!

Sol lafazanlar ile "Güney Amerika'da önderliğini Castro ve Chávez'in üstlendiği Bolívarcı süreç, hızla yanıt bularak Arjantin, Bolivya, Şili, Uruguay, Brezilya, Nikaragua'nın ardından Meksika, El Salvador, Peru ve diğerlerinin de katılımıyla ulusalcılığın dünyadaki eşsiz lideri Atatürk'ün ışıklı yolunda ilerleyerek, halkın katıldığı gerçek "halk demokrasi"sini kurmayı hedefliyor,"[48] diyen Kemalistler aynı tespitte çakışıyorlar!

Hayır bu şaşırtıcı değil; "sol lafazanlık özde sağcıdır" demiştim!

IV.2-) "SONUÇ" YERİNE BİR NOT

"Umut etmek,
mutlu olmaktır."[49]

Immanuel Wallerstein'ın, "Latin Amerika'da son yıllarda ortaya çıkan sol yönelim üzerine yapılan tartışmalar tüm dünyada XXI. yüzyılda solcu olmanın ne demek olduğuna dair yaşanılan kafa karışıklığını yansıtıyor. Bu kafa karışıklığı dünyadaki tüm siyasal kanatlar için geçerli. Bu kargaşayı açıklamak için farklı farklı fikirler öne sürülüyor. Bunun en belirgin nedeni farklı insanların sol eğilimi değerlendirirken farklı kriterlere başvurmasıdır. İkinci bir neden tamamen doğrusal bir şekilde ilerleyen bir siyasi eğilimin var olmamasıdır. Bu siyasi eğilim her zaman inişler ve çıkışlar göstermektedir, fakat bu da genel bir yönelimin olmadığı anlamına gelmez. Üçüncü bir neden ise, siyasetçilerin farklı dinleyici kesimlerine

47 Elif Çağlı, "Tehlikenin Ortasında...", Marksist Tutum Dergisi, Haziran 2006, www.marksist.com

48 Orhan Özkaya, "Ulusal Bilinç Yükselirken...", Cumhuriyet, 22 Mart 2007, s. 2.

49 Alain.

farklı dillerle hitap etmek gibi kötü bir özellikleri olmasıdır; yine de bu, konuşmanın özünün anlaşılamayacağı demek değildir,"[50] saptamasını göz ardı etmeden değerlendirmemiz gereken Latin Amerika'daki mevcut durum, unutulmamalıdır ki bir yanıyla Latin Amerika Marksizmi'nin zaaflarından malûldür...

Michael Löwy'un bu konuda, "Marksizm Latin Amerika'da her zaman birbirine karşıt iki yaklaşımla yüz yüzedir: Yerli Amerikan egzotizmi ve Avrupa merkezcilik.

Egzotizm Latin Amerika'nın özelliklerini, kültürünü, tarihini ve toplumsal yapısını evrensel olarak mutlaklaştırmaya eğilimlidir. (...)

Avrupa merkezcilik her şeye rağmen Latin Amerika Marksizmi üzerinde muazzam bir etkiye sahip olmuştur. Bu kavramla, Avrupa'nın XIX. yüzyıla kadarki tarihi içerisinde meydana getirmiş olduğu ekonomik ve toplumsal gelişme modelini mekanik olarak Latin Amerika'ya aktarmakla sınırlı görüşü belirtiyoruz,"[51] diye formüle ettiği sıkıntı -bir yanıyla- bugünkü karmaşanın da tarihi aktörlerindendir...

Öte yandan "Latin Amerika'daki Kurtuluş Teolojisi"si bugünkü "sol dalga"nın belirleyicilerinden birisidir...

"Hıristiyanlık ilkeleriyle, devrimin ilkelerini birleştirmeye çalışan Camilo Torres düşünceleri Latin Amerika'da Kurtuluş Teolojisi'nin geniş etki ve yaygınlık kazanmasını sağladı. 1960'larda Latin Amerika'da ezilen halkların içinde yükselen Kurtuluş Teolojisi bu zamana kadar egemenlerin temel dayanağını oluşturan kilisenin içinden çıkarak ezilenlerden ve yoksullardan yana tavır alıp, kilisenin geleneksel statükosunu sarsmış, devrimin kitleler içinde kök salmasını ve kıta düzeyinde gelişmesini sağlamıştır. Bugün Meksika'dan Guatemala'ya, Nikaragua'dan El Salvador'a, Kolombiya'dan Brezilya'ya, Şili'den Arjantin'e, Peru'dan Filipinler'e kadar birçok yerde Kurtuluş Teolojisi etkisini hissettirmektedir."[52]

---

50 Immanuel Wallerstein, "Latin Amerika Nasıl Sola Yöneldi?", http://www.zmag.org/turkey/iw150606.htm.

51 Michael Löwy, Latin Amerika Marksizmi, çev: İrfan Cüre, Belge Yay., 1998, s. 8.

52 Volkan Yaraşır, IRA'dan Tupamarolar'a, FARC'dan Aydınlık Yol'a, Mephisto Yay., 2006, s. 30.

"Yeni ve beklenmedik bir olguyu, yani birçok Hıristiyan'ın radikalleşmesini ve Marksizme yönelmesini gözönünde bulundurmaksızın, ne Orta Amerika'daki devrimci yükseliş ne de Brezilya'daki işçi ve halk hareketlerini anlamak mümkündür. (...)

Değişikliğe yol açan, Kurtuluş Teolojisi değildir; o daha çok değişikliğin ürünüdür. Kesin olarak söylemek gerekirse, Kurtuluş Teolojisi, Hıristiyanların şehirlerdeki mahalle girişimlerinde, işçi sendikalarında, öğrenci hareketlerinde, köylü derneklerinde, halk eğitim merkezlerinde, sol partilerde ve devrimci örgütler içerisindeki angajmanlarıyla kendini gösteren bir toplumsal hareketin ifadesidir."[53]

Son bir şey daha: Latin Amerika'daki kapitalist talan ve yıkımın devreye soktuğu yoksulluk, giderek sürdürülemez özellikler kazanırken; yığınlar kapitalizmin yok ediciliğine karşı "yaşayabilmek" için başkaldırmaktadırlar. Ki bu da yığınların (kendiliğinden) anti-kapitalist konumlanışını devreye sokmaktadır.

Ve nihayet tüm bunları (ve diğerlerini de elbette!) üst üste koyduğunuzda *Latin Amerika'da olup da bitmeyen (yani süregidenin) tarihin inşası ya da "11 Tez" için müthiş bir olanak ve olasılıktır...*

Bu yolda son sözü ülküleri için dövüşen insan(lık) söyleyecektir ki, devrimci Marksizmin bundan "korkacağı"/"gocunacağı" bir şey asla yoktur ve olmayacaktır da...

12 Haziran 2007 12:49:03, Ankara.

53 Michael Löwy, Latin Amerika Marksizmi, çev: İrfan Cüre, Belge Yay., 1998, s. 75-76.

ARTIK YETER! = BAŞKALDIRAN LATİN AMERİKA[1]

TEMEL DEMİRER

"Teşekkürler Yanki İmparatorluğu!
Sen bizi büyümeye mecbur ettin;
bizi her zaman ayrı bir yoldan
gitmenin ayrıcalığına mecbur ettin!"[2]

Latin Amerika'dan söz edince, ilk anımsanması ve anımsatılması gereken, yerli romancı Jamaica Kincaid'ın şu saptaması olmalıdır:

"Cristoph Colomb'un[3] dünyanın bu parçasında karaya çıkmasından on iki yıl sonra, onun buralarda yaşadığını gördüğü bir milyondan fazla insan öldürüldü. Buna ek olarak Afrika'dan dünyanın bu kıtasına yolculuk sırasında, gemilerden denize o kadar çok Afrikalı atıldı ki, Atlantik Okyanusu'nun Afrika'nın Auschwitz'i olduğunu söylemek mümkün..."

---

1 20 Eylül 2008 tarihinde Sibel Özbudun ile Ankara Özgür Üniversite'deki "Latin Amerika İzlenimleri: Brezilya, Uruguay, Arjantin, Paraguay, Bolivya, Venezüella" başlıklı konferansta yapılan konuşma metni... 22 Kasım 2008 tarihinde Mersin Ütopya Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Latin Amerika" konulu toplantıda yapılan konuşma... 26 Aralık 2008 tarihinde Bursa SDP'de düzenlenen "Latin Amerika" başlıklı toplantıda yapılan konuşma... Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 66, 16 Ekim 2008; Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 67, 23 Ekim 2008; Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 68, 30 Ekim 2008; Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 69, 6 Kasım 2008; Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 70, 20 Kasım 2008... www.gomanweb.com... www.sosyalistforum.org/forumdisplay.php?f=40 - 94k -... sgdf.biz/syyaset/devrim_tarihi/duenya_devrim_tarihi/ - 110k –...

2 Fidel Castro Ruz.

Sömürgeci talanın çok boyutlu vahşetine maruz kalan Latin Amerika'nın tarihine baktığımızda iki aşama göze çarpar: Fetih öncesi ve sonrası...

Fetih öncesinde Aztek, Maya ve İnka Uygarlıkları varlıklarını sürdürürken, yüzlerce kabile, Clastres'ın deyimiyle yasasız, inançsız ve kralsız yaşıyorlardı, ta ki Colomb'un, eşine az rastlanır türden sergilediği sakarlık sonucu felaketi Avrupa' dan sürükleyerek getirdiği o kahrolası ana kadar. Keşif gerçekleşmişti, artık Avrupa'da ne kadar çapulcu, hırsız, katil, sefil, ve psikopat varsa gemilere doldurularak Yeni Kıta'ya, cennet'e postalanmıştı. Amaç Avrupa'nın pisliklerinden arınmasıydı. Ama keşfedilen kıtanın altınla dolu olduğu söylentisi yayılınca, profesyonel katiller, yani askerlerle beraber yaşamdan umudu kesmiş olan yoksullar da akın akın kıtaya gelmeye başlamıştı. Avrupa için yeni bir çağ başlarken, Amerikan yerlileri için korkunç katliamların, soykırımların ve kavim kırımların çağı başlıyordu, başka bir deyişle sonlarının başlangıcı.

Yeni dünya için artık tarih yazılmaya başlanmıştı, fakat tarih mürekkeple değil, yerlilerin kanları ve gözyaşlarıyla cesetlerinin üzerine yazılıyordu. Dünya üzerinde hiçbir zaman kısa bir sürede bu kadar büyük ve acımasız katliamlar gerçekleşmemiştir. Yüz milyonlara varan insan nüfusu birdenbire on milyonlarla ifade edilmeye başlandı: Bu korkunç katliamlardan ne kadınlar, ne çocuklar, ne de bebekler kurtuldu. Milyonlarca yerli[4] sırf birkaç parça altın (binlerce olsa ne yazar) ve bir avuç toprak (milyon dönüm olsa ne çıkar) uğruna yok edildiler.

TALANIN BOYUTLARI

"İnkalar öldü,
ne dersek diyelim!"[5]

Gerçekten de, Eduardo Galeano'nun, 'Latin Amerika'nın Kesik Damarları' başlıklı yapıtında detaylı olarak anlattığı İspanyol

3 Bkz: Michel Lequenne, Kristof Kolomb: Okyanus Denizi Amirali, çev: Işıl Ergüden, YKY, 2007.

4 Bkz: Celâl Üster, "Kalbimi Vatanıma Gömün", Radikal Kitap, Yıl: 6, No: 356, 11 Ocak 2008, s. 4; Roxanne Dunbar-Ortiz, "Latin Amerika'da Yerli Halklar ve Sol", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 129-139; "Yerliler 'Dünya'dan Af Diledi", Cumhuriyet, 12 Mart 2008, s. 10; "Papa Yerlileri Kızdırdı", Express, No: 2007/05, Mayıs 2007, s. 28.

5 Che Guevara.

yağmasını kavrayabilmek için, Marx'ın Kapital'in I. cildinde sömürgecilik üzerine zikrettikleri anımsanmalıdır...

Örneğin 1641'de gümüşün merkezi olan Potosi... Bugünkü Bolivya sınırları içinde ve 5 bin metre yükseklikteki Potosi'de, 1545 yılında gökyüzüne doğru sivrilen bir tepenin gümüş olduğu tespit ediliyor. Sömürgeciler bu gümüş için Potosi'ye akın etmeye başlıyor. 30 yıl içinde Potosi'nin nüfusu Avrupa'nın büyük kentlerinden Londra ile aynı oluyor. Yani Roma, Paris, Madrid'den daha kalabalık... 1573'te 120 bin, 1650 yılında ise 160 bin nüfusa sahip. 1970'li yıllarda ise, bu nüfusun üçte biri kadar!

Potosi, XVII. yüzyıl sonlarında bitti. "1503-1660 yılları arasında Andaluzya başkentine 185.000 kilogram altın ve 16.000.000 kilogram gümüş gelmiştir. Bu yüzelli yıl boyunca İspanya'ya aktarılan gümüş miktarı tüm Avrupa rezervlerinin üç katını temsil etmektedir."[6]

Potosi, o dönem dünyanın en büyük zenginliğinin yaşandığı bir kenttir. Potosi ve çevresi her türlü lüksün, kumarın, şatafatın yaşandığı bir merkez. Aynı zamanda bu büyük zenginliğin elde edilmesi için yaşanan büyük kıyım var. Tarihin gördüğü en büyük soykırımla elde edilen bu hazineler büyük katliamlarda akan kanın kristalleşmesi gibidir. Potosi'den geriye kalanları E. Galeano "Tantana ve yağma hastası olan Potosi toplumu görkemlerinin bulanık anısıyla saray ve tapınaklarının yıkıntılarını bıraktı arkasında. Bir de... sekiz milyon yerli ölüsü,"[7] diye betimliyor.

Sadece Potosi'de sekiz milyon yerli katledilirken tarihin bu en büyük yağma ve soykırımının bilançosu 80 milyon civarı insanın katledilmesidir. Aztek, Maya ve İnka'lardan, yani Amerika kıtasının yerlilerinden katledilenler 80 milyon civarı (Daha sonra Afrika'dan getirilerek köleleştirilenler ve katledilenler buna eklenecektir). Sömürgeciler gelmeden önce 70 ila 90 milyon arasında tahmin edilen yerli nüfusu sömürgecilerin gelmesinden 150 yıl sonra 3.5 milyona düşmüştür.

Bu vahşet ve kan akıtılması nasıl gerçekleşiyor? Potosi'de ve daha sonra altının Potosi'si olacak olan Brezilya'daki Oure Preto'da

6 Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın Kesik Damarları, s. 44.

7 Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın Kesik Damarları, s. 46.

yaşanan açlık durumu çarpıcı olarak gösteriyor. Sömürgeciler gelmeden önce tarım yapılarak bir çok ürün yetiştirilen kıtada sömürgeciler yerlilerin yaşam alanlarını da tamamen yok ettiler. Silahla, katliamlarla ve zorla çalıştırılıyorlar. Bir yerli girdiği madenden çoğunlukla ancak ölü olarak çıkıyor. Tarımın tamamen yok edildiği bölgelerde kıtlık yaşanmaya başlayınca insanlar artık fare, böcek yiyerek yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Bu koşullarda elbette yerli halka düşen sadece ölüm oluyor. Ayrıca sömürgecilerin getirdiği salgın hastalıklar da bünyesi hazırlıksız olan yerlilerin ölümüne neden oluyor. Bunu bilen sömürgeciler kimi zaman bilerek salgın hastalığı soykırım için kullanıyor.

XV. yüzyıl sonlarında Amerika kıtasının keşfedilmesiyle kıtaya başlayan sömürgeci akınında ilk hedef yerli halkların binlerce yıllık birikimlerine, dini ve sanat eserlerini oluşturan altınlara, gümüşe, elmas, yakut ve değerli ne varsa onlara el koyup yağmalamak oldu sömürgeciler, barut, top, at, zırh gibi savaş araçlarının üstünlüğü ve hileyle yerli halkları katledip tüm varlıklarına el koyarak, her şeylerini yakıp yıkarak halkları egemenlik altına aldılar.

Bu süreç kapitalist ilkel sermaye birikimi dönemidir. "Oysa tarihte, ele geçirmenin, köleleştirmenin, soymanın, öldürmenin, kısaca zorun büyük rol oynadığını herkes bilir. Oysa aslında ilkel birikim yöntemleri saf ve sevimli olmaktan çok uzaktır."[8]

"Sömürgeler, tomurcuklanan manifaktürler için pazar üzerindeki tekel aracılığı ile artan bir birikim sağladı. Avrupa dışında düpedüz talan, köleleştirme ve katillik yoluyla ele geçirilen servet, anayurda taşınarak sermayeye çevrildi."[9]

Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu Hint Adalarının ele geçirilmeye ve yağmalanmaya başlaması, Afrika'nın karaderi ticaretinin av alanı hâline getirilmesi, kapitalist üretim çağının pembe renkli şafak işaretleriydi. Bu pastoral gelişmeler, ilkel birikimin belli başlı adımlarıydı."[10]

Kapitalizmin ilkel birikimini, döktüğü kanların birikimi olarak ifade etmek doğru olacaktır, Ancak sadece o kadar değil. Kapitalist

8 Karl Marx, Kapital, C: I, s. 678.
9 Karl Marx, Sömürgecilik Üzerine, s. 326.
10 Karl Marx, Kapital, C: I, s. 715.

ilkel birikim gibi kapitalist birikim de, tekelleşme ve emperyalist sömürü de insanın canı ve kanıyla oluştu ve insanın canıyla kanıyla ayakta kalmaya çalışıyor.

1519'da Aztek imparatorunun muhteşem hazinesine el konulup yağmalanması, Guatemala'da yerlilerin yaşadıkları katliam karşısında bütün altın, gümüş, elmas, yakut ne varsa teslim etmeleri, İnka imparatorluğunun göz kamaştırıcı başkentinin ele geçirilmesi ve güneş tapınağının yağmalanması sömürgecilerin kıtanın bütün varlığını yağmalamaya yolundaki bir ilk adımdır.

"Potosi'deki gümüş madenlerine yılda yüz bin sepet, yani bir milyon kilo koka yaprağı giriyordu. Kilise bu uyuşturucudan vergi alıyordu."[11] En çarpıcı yanlarından birisi budur. Kokayı sömürgecilerin, gümüş madenlerinde ölümüne çalışmaya katlanmaları için uyuşturucu olarak yerlilere satması ve bu satıştan da para kazanması!

XVIII. yüzyıl başlarında Brezilya'da Ouro Preto'da altın bulunuyor. 1750'de ise aynı yerde altın kadar bol elmas olduğu anlaşılıyor, İngiliz kaynaklarına göre bazı dönemlerde İngiltere'ye giren Brezilya altını haftada 25 bin kiloya ulaşıyor. Bu altınlar ve elmas aynı zamanda çok fazla insanın ölümü pahasına elde ediliyor.

Sömürgeciler ilk 150 yılda kıta nüfusunu soykırıma uğratıldıkları için Afrika'da karaderili avına çıkıp insanları yakalayarak köleleştirdiler. Siyahi bölgeler Güney ve Kuzey Amerika'da madenlerde, sömürgecilerin elindeki tarım alanlarında çalıştırıldılar. Milyonlarca Afrikalı toprağından, yaşamından koparıldı. Bunların önemli bir kısmı Amerika'ya nakledilirken yaşamlarını yitirdi. Kalanlar da köle olarak ölene kadar çalıştırıldılar. Sadece Liverpool limanından (o dönemin en önemli merkezlerinden) 1730 yılında köle ticareti için 15 gemi çalıştırılmaktaydı. Çalışan gemi sayısı giderek artacak ve 1792 yılında köle ticaretinde çalışan gemi sayısı 132'ye ulaşacaktı.

"Eğer para, Auguier'in dediği gibi 'dünyaya yanağında doğuştan kan lekesiyle geliyor'sa sermaye tepeden tırnağa her gözeneğinden kan ve pislik damlayarak geliyor."[12]

Sermayenin yüzünü en açık biçimde ortaya koyan bu sözler sömürgelerin karşı karşıya kaldığı durumu da ortaya koyuyor. Daha

11 Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın Kesik Damarları, s. 59.
12 Karl Marx, Kapital, C: I, s. 724.

ilkel birikim aşamasının vahşeti... köleleştirmeyle Amerika kıtasının her iki tarafından sömürgeci ülkelere büyük bir sömürü aktarılıyor. Altın, gümüş, elmas, yakut dışında bakır, kalay, potasyum nitrat gibi bir çok maden Avrupa'ya taşınıyor. Sadece maden değil, tarım ürünleri de Avrupa için üretiliyor. Latifundialar ve plantasyonlarda hâlâ yaşamakta olan yerliler ve Afrika'dan getirilerek köleleştirilenler çalıştırılıyor. Kakao, pamuk, şeker, kahve, kauçuk, muz gibi bir çok ürün Avrupa için üretiliyordu.[13]

Özetle Eduardo Galeano'nun belirttiği üzere, "Latin Amerika, yoksulluğa ve küçük düşürülmeye mahkûm bir bölge midir? Kimin tarafından mahkûm edilmiştir? Tanrı'nın mı, doğanın mı suçudur bu? Yoksa bunaltıcı ikliminin ya da 'aşağılık' ırklarının mı? Dinin mi, geleneklerinin mi ya da? Mutsuzluk, tarihin bir ürünü, insanların yarattığı, dolayısıyla da insanların üstesinden gelebileceği bir olgu olmasın?

Geçmişe saygı, gericilik gibi gelmiştir hep bana. Sağcılar geçmişi seçer; çünkü onlar ölüleri yeğler: Sakin bir dünya, sakin bir çağ... Ayrıcalıklarını kalıtımla meşru kılan güçlüler, geçmişe özlem duygusunu geliştirir. Tarih, bir müzeyi gezer gibi okunur.

Bugün konusunda olduğu gibi, geçmişimiz konusunda da bize yalan söyleniyor. Gerçekler bizden gizleniyor. Ezilenlere, ezenlerin yarattığı uzak, sersemlemiş ve kısır bir bellek maledilmeye çalışılıyor. Ezilenler böylelikle, başka bir seçenek yokmuş gibi kendilerinin olmayan bir hayatı yaşamaya boyun eğeceklerdir. (...)

Latin Amerika'nın geri kalmışlığı, yabancı gelişmenin bir sonucudur. Biz Latin Amerikalılar, doğanın o denli zengin, ayrıcalıklı kıldığı topraklarımız tarih tarafından lanetlendiği için yoksuluz. Bizim olan bu dünyada, güçlü merkezler ve köle çevreler dünyasında, en azından şüphe uyandırmayan zenginlik yoktur. (...)

Latin Amerika toprakları, kapitalizmin vahşi çocukluk dönemine değil, kanlı yaşlılık dönemine tanık oluyor. Azgelişmişlik, gelişmenin bir aşaması değildir, bir sonucudur.

Latin Amerika'nın azgelişmişliği başka ülkelerin gelişmesinden kaynaklanmıştır ve bu ülkelerin gelişmesinin devamını sağla-

13 Ahmet Aydın, "Kanlı Hazineler, Katliamlar ve Sömürü", Önsöz Dergisi, No: 9, Güz 2007, s. 17-19.

maktadır. Uluslararası kölelik işlevi yüzünden güçsüz, doğuştan can çekişen sistem koftur. Kendini kader sanır ve sonsuzlukla özdeşleşmeye çalışır. Değişik olduklarından bütün bellekler bozguncudur, geleceğe yönelik projeler de öyle... Sistem, modelini karıncaların değişmez toplumunda arar. Bu yüzden de, sürekli değişim hâlinde olan insanların tarihiyle bağdaşmaz. Ayrıca insanların tarihinde, her yıkıcı hareket er ya da geç, karşılığını yaratıcı bir harekette bulur. (...)

Gerçeği değiştirebilmenin ilk koşulu, onu tanımaktır. Bu, maskeli baloya gider gibi giyinmiş, şeref içinde ölürken, uzun, ciddi cümleler sarf eden bir kahramanlar katalogu değildir..."[14]

TUPAC AMARU'DAN SİMÓN BOLÍVAR'A İSYAN...

"İnsan ekedursun,
zamanla ürün alır."[15]

Bu tarihsel tablo karşısında Hugo Blanco'nun işaret ettiği üzere, "Başından beri halk işgalcilere isyan etti. Tupac Amaru isyanından başlayarak çok sayıda ayaklanma gerçekleşti. Tüm Bolivya'ya yayıldı ve canice işkence edilip ölümünden sonra bile sürdü."[16]

Tupac Amaru, İnka imparatorluğunun soyundan gelme melez bir başkandı. Geniş çaplı bir devrimci hareketin başını çekti. İsyan önce Tinta bölgesinde patlak verdi. Tupac Amaru, beyaz atının üzerinde Tungasuca meydanına girdiğinde trampet ve borazanlarla karşılandı. İspanyol sömürgeci Antonio Juan de Arriaga'yı idama mahkûm ettiğini açıkladı. Birkaç gün sonra yeni bir bildiriyle kölelere özgürlük tanıdı. Bütün vergileri kaldırdı. Binlerce yerli katıldı, "bütün yoksulların, sefillerin ve öksüzlerin babası"nın saflarına...

Tupac Amaru, kendisine inananlarla birlikte Cusco'ya yürüdü. Söylevlerinde, bu savaşta emrinde ölenlerin, fetihçilerin ellerinden aldıkları eski zenginliklerine kavuştukları gün dirileceklerini tekrarlıyordu. Kimi zaman kazanıp kimi zaman yenik düşen Tupac Amaru, sonunda adamlarından birinin ihanetine uğradı ve zincirlere vurulup İspanyollara teslim edildi.

14 Eduardo Galeano, "Tarih, Bizi Lanetlediği İçin Yoksuluz", Birgün, 2 Mart 2008, s. 2.

15 Goethe.

16 Hugo Blanco, "Yerli And-Amazon Kültürünün Destansı Mücadelesi", Yeni Yol Dergisi, No: 27, Güz 2007, s. 94-98.

Sömürgeci şefi Jose Antonio Areche, Tupac Amaru'nun hücresine gelip, vaatler karşılığında kendisinden isyana katılanların adlarını öğrenmeye çalıştığında, aldığı cevap şu oldu: "Bu olayda yalnızca iki suç ortağı var: Sen ve ben! Sen zorba, ben de kurtarıcı olarak ölümü hak ettik."

Latin Amerika'nın isyan tarihinde Tupac Amaru kadar önemli olan bir diğer figür de Simón Bolívar'dır...

24 Temmuz 1783'de dünyaya gelen Simón Bolívar, Güney Amerika halklarının İspanyol sömürgeciliğine karşı verdikleri bağımsızlık savaşlarının önderi. Lakabı 'El Libertador' (Kurtarıcı); tam adı Simon Jose Antonio de la Santisima Trinidad Bolívar y Palacios (Adı, Bask kenti Bolibar'dan gelir). Yaşamını adadığı Güney Amerika bağımsızlık mücadeleleri uğruna, pek çok gezgin ve kaşiften çok daha fazla, 123 bin km yol kat etmiştir...

Bask kökenli aristokrat bir ailenin oğlu olarak Caracas'ta doğdu (Ailesinin altın ve bakır madenleri vardı ki, gelecekte G. Amerika bağımsızlık savaşlarını madenlerden elde ettiği gelirle finanse edecekti).

Küçük yaşta anne ve babasını kaybettikten sonra dayısı tarafından özel öğretmenlerden eğitim aldı. 16 yaşında İspanya'ya giderek Madrid'te tarih, dil ve hukuk öğrenimi gördü. Bu dönemde J. J. Rousseau'nun yapıtlarını okudu ve liberal düşünceden etkilenmeye başladı. 1801'de aristokrat bir ailenin kızıyla evlenerek Caracas'a döndü. Eşinin ölümünden sonra 1804'te tekrar Avrupa'ya gidecekti. Paris'te bir yandan J. Locke, T. Hobbes, G.L. Buffon, J. d'Alembert gibi rasyonel düşünürlerin yanı sıra Voltaire'in, Montesquieu'nün yapıtlarını okurken, öte yandan 1. Napoleon'un attığı adımlara hayranlık duyuyordu. Sonunda Alman kâşif ve âlim A. Humboldt da etkisiyle anti-sömürgeci görüşleri benimseyerek 1807'de Venezüella'ya döndü.

1808'de Napoleon'un İspanya'yı istila etmesi sonrasında Güney Amerika'daki İspanyol egemenliğinin zayıflamasıyla Güney Amerika'nın bağımsız mücadelesi başladı. 1812-1822 yıllarında sömürgecilerle giriştiği pek çok savaştan galip olarak çıktı. Birbiri ardına bağımsızlığını elde eden Bolivya, Kolombiya, Ekvador, Panama, Peru ve Venezüella halklarının devlet başkanı olarak bu gezegenin ulusal kurtuluş mücadeleleri tarihine benzersiz şekilde adını yazdırdı.

"Bu dünya tarihinin en çılgın üç insanı kimdir? İsa, Don Kişot ve ben!" diyen Simón Bolívar hakkında Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez de şunlara işaret eder:

"Francisco Pividal'in de söylediği gibi, Simón Bolívar, büyük bir hayalci, anti-emperyalizmin bir öncülüydü. Çünkü Bolívar, 1826 gibi erken bir tarihte bile, Kuzey Amerika'nın bize karşı yönelttiği tehdidi hissedip bize bir uyarı göndermiş ve yoldaşlarını bir Güney birliği, Güney Amerika ve Karayipler'de büyük bir politik organ oluşturmaya ikna etmeye çalışmıştı, hatta Bolívar'ın Küba, Porto Riko, Dominik Cumhuriyeti ve Haiti'nin bağımsızlığı için planlar yaptığını da hatırlıyoruz, bu yazılmıştır, çünkü Gran [Büyük] Kolombiya'nın Karayipler olmadan tamamlanmayacağını ve bir anlam ifade etmeyeceğini söylemişti.

Böylece, 200 yıl önce, bu insanlar, büyük anne babalarımızın büyük anne babaları anlamışlar ve bazı önemli adımlar atmışlardı. Buraya 300 yıl önce gelmiş olan İspanyol imparatorluğunu yenilgiye uğrattılar, ama Bolívar şunları söylediği öngörülü cümlede herkesi uyarmıştı: "Amerika Birleşik Devletleri tanrının taktiri tarafından Amerika'yı özgürlük adına sefalete boğmaya yazgılı kılınmış gibi görünüyor..." Bir başka mektupta şöyle dedi: "Çok büyük ve güçlü, çok düşmanca ve her şeyi yapmaya yetenekli bir ülke var..." Bu 1825 ya da 1826'daydı. Bolívar zamanının çok ilerisindeydi."[17]

Tupac Amaru'dan Simón Bolívar'a uzanan isyana ilişkin olarak Galatasaray Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Selcan Serdaroğlu da şunlara dikkat çeker: "XIX. yüzyılda neredeyse bir yüzyıl süresince İspanyollar ve Portekizliler'e karşı verilen bağımsızlık savaşları yaşanmıştır. İlk defa oluşmaya başlayan siyasi ideolojiler kendi aralarında da çatışmış, iç savaşlar çıkmıştır. İlk bağımsız devletlerin nasıl bir rejime sahip olacağına dair ideolojik bir arka plan bulunmaz.

İktidar başta güç kullanarak elde edilmiş buna bağlı olarak da devrim düşüncesi gelişmiştir. Aynı nedenlerle siyasi partiler XIX. yüzyılda pek gelişme göstermez sadece belli başlı ayrımlar vardır,

17 Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez, "Speech to the 6th World Social Forum" ("6. Dünya Sosyal Forumu'na Yapılan Konuşma"), Caracas, Venezüella, 27 Ocak 2006, http://www.venczuelanalysis.com (Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 36.

liberaller ve muhafazakârlar gibi. XX. yüzyılın başında devrimler ve ayaklanmalardan söz etmek daha çok mümkün. Ortaya çıkan yeni sınıfların beklentileri, siyasal hayatı da biraz renklendiriyor. İlk seçkin sınıflar (ordu, toprak ağaları, kilise), yeni gelen gruplara (kırsal kesimdeki yoksullar) yer açmayınca yeni gruplar kendilerini kabul ettirmek için devrim yapmak ihtiyacı hissediyor.

Daha sonra, işçi sınıfını denetim altında tutmak için popülist ve demogojik bir söylem geliştirildi. İşçi kesiminin siyasi, toplumsal taleplerini önceden belirlemek ve onlar daha taleplerini formüle etmeden buna yönelik politikalar üretmek biçiminde özetlenebilecek bu söyleme örnek olarak hep Arjantin'den, Peron döneminden söz edilir. Bu popülist dönemden sonra ise, asıl kırılma noktası ve Güney Amerika'nın uluslararası sistemde dikkat çekmesine neden olan Küba Devrimi gelir. Devrimin bölgesel yansımalarının olabileceğinin fark edilmesi kıtanın ABD ve SSCB arasında bir gerginlik noktası olmasına yol açmıştır. Bu noktadan itibaren devrim-karşı devrim diyalektiği gelişecektir. Küba Devrimi'nin benzerlerinin kıtanın bütününde olması riski ortaya çıkar ve bu riski önlemek için ABD'nin de desteğiyle karşı devrim hareketleri başlatır. Bu dönemde ciddi bir sağ-sol klikleşmesi, çatışmalara dönüşen, iç savaşa dönüşen karşıtlıklardan söz etmek mümkündür.

Kıta 1959'dan 80'li yılların sonuna kadar bu bölünmüşlük içinde siyasal yaşamını sürdürdü. Devrim-karşı devrim diyalektiğini en iyi gösterecek örnek de tabii Şili'dir. Karşı devrimin en önemli ayaklarından birinin ekonomik olarak liberal politikaları uygulaması olduğunu belirtmek gerekiyor. 1989'dan bugüne uzanan dönemse bir geçiş dönemiydi. Buradan sol yükseliş dönemine gelindi.

Latin Amerika'daki sol hükümetlerin ortak noktaları kendi kıtalarına özgü sorunları, dinamikleri, açılım imkânlarını daha bilerek; gerçekten Güney Amerika halklarının isteklerine cevap verecek politikalar üretebilir hâle gelmeleri. Dış güçlerin yönlendirici etkisi altında kalmadan, kendi kendilerine bu siyasal oluşumu gerçekleştirdiler. Biraz abartılı olacak ama Güney Amerikalılar ilk defa, neredeyse sömürge öncesi dönemde kıtadaki uygarlıkların, İnkaların, Azteklerin, Mayaların nasıl kendilerine özgü bir yaşam biçimleri, örgütlenme biçimleri vardıysa, o dönemdeki gibi kendi topraklarında, kendileri için bir şeyler üretebiliyorlar. İkinci ortak nokta-

ları da küreselleşmeye karşı duruşları. Burada da Chávez gibi daha radikal bir görüntü sergileyenler de var Arjantin'deki Nestor Kirchner veya Brezilya'daki Lula de Silva gibi daha ılımlı olanlar da.

Neo-liberal politikalardan olumsuz etkilenen kesimlerde enerji birikmesi var ama onun sol bir taban üzerinde konumlandırılması zaman alıyor. Ekonomik memnuniyetsizlik bir muhalefetin oluşmasına ve bu muhalefetin, daha sonra sol bir kimlikle tanımlanmasına yol açıyor. Belki Chávez'in asıl başarısı bu, tepkiyi yönlendirebilmesi. Brezilya ve Arjantin için dinamikler daha farklı. Venezüella'da petrole bağlı bir gelir ve bunun paylaşım sorunu var. Arjantin ve Brezilya ise farklı biçimde sanayileşmiş ülkeler, işçi sınıfı kimliği daha belirgin dolayısıyla sol muhalefetin iktidara ilerleyişinde siyasal bir taban hep vardır."

"SOL YÜKSELİŞ"

"Yeni bir dil olmadan
yeni bir dünya kurulamaz."[18]

Lâkabı 'El-Libertador' yani 'Kurtarıcı' olan Simón Bolívar, 1830 yılında öldüğünde arkasında yarım kalmış bir proje bırakmıştı. Söz konusu proje Güney Amerika kıtasının sömürgeci İspanyollar başta olmak üzere tüm yabancı güçlerden arındırılması ve tek bir devletin çatısı altında birleşebilmesiydi. Aslında Güney Amerika'daki bağımsızlık mücadelesini dünyanın başka yerlerindeki pek çok örnekte olduğu gibi Napolyon'un önderliğindeki Fransızlar ateşleyecekti. O günlerin koşullarında çok yeni olan rejimi oturtmak adına Cumhuriyetçi idealleri dünyanın dört bir yanına taşıma amacındaki Fransızların Napolyon önderliğinde başlattıkları savaşlar, kıta Avrupa'sında İspanyolların yenilmesi üzerine Güney Amerika'da da bağımsız devletlerin ortaya çıkmasına yol açmıştı.

Ancak pek çok sosyal, ekonomik ve hepsinden önemlisi siyasal sorun nedeniyle söz konusu devletlerin bir birlik oluşturabilmeleri ve etkin bir dünya gücü olarak gündeme ağırlığını koyabilmeleri mümkün olamayacaktı. Bolívar'dan bu yana geçen zamanda Güney Amerika kıtasında irili ufaklı pek çok devlet bağımsızlığını ilan etti. Kıta, XX. yüzyıla girerken sömürgecileri kovarak tümüyle bağımsızlaşmış devletlerin oluşturduğu bir siyasal yapıya kavuşmuş-

18 Ingeborg Bachmann.

tu. Ne var ki, bu manzara sanıldığı gibi sorunları sona erdirmeyecek, hatta yepyeni bir biçim kazanmalarına sebep olacaktı.

Bir yanda Brezilya ve Arjantin gibi hem nüfusları, hem geniş toprakları, hem de sahip oldukları ekonomik potansiyelleriyle kıta üzerinde tartışmasız bir biçimde söz sahibi olan ülkeler, öte yanda ise Bolivya, Uruguay, Ekvador gibi hem kıt kaynaklara hem de elverişsiz coğrafi koşullara sahip devletler ortaya çıkacaktı. Zaman içerisinde sadece petrol gibi tek bir kaynağa dayanan ekonomisiyle Venezüella ya da kalay ihracatına yaslanan ekonomisiyle ayakta kalmaya çalışan Şili gibi ülkeler kimi dönemlerde ön plana çıksalar da, kıtanın genelindeki dengesizlik ve karmaşa sona ermeyecekti.

Bu dengesizliğin zamanla hem kıta ülkeleri arasında hem de her ülkenin kendi içinde ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak eşitsiz yapılar üretmesi kıtanın siyasal anlamda da istikrara kavuşmasının önündeki en büyük engel olacaktı. Bütün bu olumsuzluklar nedeniyle kıta her zaman için yerlilerin ya da bölgenin yoksulluk içinde kıvranan kitlelerinin öncülük ettiği sol tabanlı siyasal hareketlere sahne olacaktı. Bu ortam pek çok ünlü devrimci liderin bu kıtadan çıkmasına ve dünya siyasal tarihinde iz bırakan sol kökenli devrimci girişimlerin buralardan doğmasına da yol açacaktı. Elbette iki kutuplu dünya koşullarında ABD'nin desteklediği kanlı pek çok diktatörlük de bu kıtadaki değişik ülkelerde sahne alacaktı.

Uzaktan bakıldığında futbolda kazandığı başarılar haricinde dünya gündemine sürekli olarak olumsuz tablolar eşliğinde geldiği gözlemlenen Güney Amerika kıtasının 2000'li yıllarda gündeme ağırlığını bir şekilde yeniden koymaya başladığı gözlemleniyor.[19]

---

19 Bkz: James Petras-Henry Veltmeyer, Latin Amerika'da Devlet İktidarı ve Toplumsal Hareketler, Kalkedon Yay., 2007; James Petras, "Türkiye ve Latin Amerika: Gericilik ve Devrim", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/18 (37), 6-19 Eylül 2007, s. 2; Cüneyt Akalın, Bolívar'dan Chávez'e Latin Amerika, Cumhuriyet Kitapları, 2008; Ragıp Zarakolu, "Latin Amerika Kısır Döngüyü Kırarken", Evrensel, 4 Eylül 2007, s. 6; Temel Demirer-Sibel Özbudun-Cahide Sarı, Komutan Yardımcısı Marcos, Latin Amerika Başkaldırıyor, Ütopya Yay., 2005; Hugo Chávez, Venezüella'da Neler Oluyor?, Nâzım Kitaplığı, 2005; James Petras, Latin Amerika ve Emperyalizm, Mephisto Yay., 2005; Masis Kürkçügil, Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları, İthaki Yay., 2004; Michael Mussa, Zaferden Trajediye-IMF ve Arjantin, Yenihayat Kütüphanesi, 2003; Alain Rouquié, Latin Amerika'da

Mevcut gelişme bu kez ne futbol sayesinde gerçekleşiyor, ne de karanlık dikta yönetimlerinin sebep olduğu olumsuz bir gelişme dolayısıyla. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından tek kutuplu hâle geldiği söylenen dünyada 2000'li yılların koşullarında henüz alternatif bir dünya gücü olabildiğini söyleyebilmek erken olsa da, Güney Amerika'da geçmiş dönemlerden farklı bir oluşumun ortaya çıkmakta olduğu gözlemlenmekte.

Mevcut gelişmenin en çarpıcı yanını pek çok Güney Amerika ülkesinde sol yönetimlerin halkoyuyla iktidara gelmeleri oluşturmaktadır. Dikta rejimlerinin ardından iktidara gelen piyasacı liberal iktidarlar döneminde fakirlikten, eşitsizlikten ve dikta rejimlerini bile aratacak türdeki ağır ekonomik krizlerden kurtulamayan Güney Amerika halklarının bir şekilde sola yöneldikleri görülüyor. Bu durum söz konusu gelişmenin küresel güçlerin ve dolayısıyla ABD'nin çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak algılanmasına da yol açmakta.

Hele başını Chávez'in çektiği kimi Güney Amerikalı liderlerin Bolívar'ın rüyası olan birleşik bir Güney Amerika için girişimlerini hızlandırması bu endişenin daha da artmasına neden oluyor. Doğal kaynaklarını öncelikle kendi halklarının çıkarına kullanan, siyasal tercihlerini küresel güçlerin taleplerinden önce kendi ulusal gerekliliği yönünde harekete geçiren iktidarların, üstüne üstlük bir de bütünleşerek önemli bir dünya gücü hâline gelmeleri, tek kutuplu dünyacılar için ciddi anlamda bir tehdit unsuru olmaya başladı.[20]

Bu koordinatlarda "Sola dönüşün kökleri... Daha önce görülmemiş düzeydeki bu dalga, güney koniyi belirleyen neo-liberal hatta, bazen aşırı radikal siyasetlerin geçmişiyle ne kadar çatışırsa o kadar etkili oluyor,"[21] diyen Marc Saint-Upéry'nin vurgusuna; Immanuel Wallerstein' da şunları ekliyor: "Latin Amerika'nın sola

---

Askeri Devlet, Alan Yay., 1986; Horace B. Davis, Sosyalizm ve Ulusallık, çev: Kudret Emiroğlu, Belge Yay., 1991, ("Latin Amerika: Ulusçuluk mu, Devrim mi?"), s. 230-252; "Non a la Violencia a Mujer!", Birgün, 1 Temmuz 2007, s. 2; Marc Saint-Upery, Meydan Okuyan Sol: Bolívar'ın Rüyası ve Güney Amerika, Çev: Şule Sönmez, İletişim Yay., 2007; "Rusya Yıllar Sonra Latin Semalarında", Taraf, 12 Eylül 2008, s. 3.

20 Mehmet Ali Gökaçtı, "Rüya Gerçek mi Oluyor?", Radikal Kitap, Yıl: 6, No: 356, 11 Ocak 2008, s. 28-29.

21 Marc Saint-Upéry, Meydan Okuyan Sol: Bolívar'ın Rüyası ve Güney Amerika, çev: Şule Sönmez, İletişim Yay., s. 17.

kaydığını gösteren dört farklı kanıt sunulabilir. İlki bu hükümetlerin tümünün öyle ya da böyle kendilerini Birleşik Devletler'den uzaklaştırmaya bir nebze de olsun istekli olmalarıdır...

Sol eğilimin ikinci kanıtı Latin Amerika çapında yerli hareketlerinin politik önemi ve gücündeki büyük artıştır (özellikle de Meksika, Ekvador, Bolivya ve Orta Amerika'da)...

Üçüncü bir kanıt ise 'Kurtuluş Teolojisi'nin ayakta kalması ve aslında canlandırılmasıdır.[22]

Son olarak; Brezilya bölgesel Güney Amerika bloğunun lideri olma yolunda oldukça başarılı bir çaba içinde. Bu tek başına, sola gidiş olarak görülmeyebilir. Fakat dünya çapındaki çokkutuplulaşma süreci bağlamında düşünüldüğünde böyle bölgesel alanların oluşturulması yalnızca Birleşik Devletler'in değil, Kuzey-Güney ilişkileri içinde tümüyle Kuzey'in de gücünü aşındırır...

Bu sola kayış Ortadoğu ve Doğu Asya'da da sürüyor. Aslında Birleşik Devletler dâhilinde de sürüyor. Ekonomik durgunluğun olasılıkla kısa zamanda daha da şiddetlenecek etkisi bu eğilimleri hiç kuşkusuz daha ileri götürecek.

Buna sağdan tepki gelmeyecek mi? Elbette ki gelecek. Bunu bugün Latin Amerika'da, Bolivya'da, merkezî hükümette sonunda

---

22 Özgürlük Teolojisi... Latin Amerika'da aktif, hatta itaatsiz bir güç olmaya devam ediyor... Bugün, Brezilya'da Özgürlük Teolojisi'nin taban inşa yapılarının adlandırılma biçimi olan 800 "taban topluluğu" işliyor... Bir milyon "İncil Çemberi" kelamı, Özgürlük Teolojisi'nin bakış açısından okumak ve tartışmak üzere düzenli olarak toplanıyor.

Nisan (2007) ayı sonlarında hareketin canlılığının kanıtları açıkça görülebiliyordu. 50 taban topluluğunun temsilcileri, bu devasa kentin [São Paulo], sıradan işçi evleri ve gecekondularının bulunduğu doğu yakasındaki St. Paul Apostol Kilisesi'nde toplandılar. Dört rahibin eşliğinde yapılan İncil okumaları daha dünyevi endişelerle iç içe sürdü: Brezilya iş yasasında emeklilik ve işçi haklarını geriletmeye yönelik hükümet önerilerinin eleştirilmesi. Oturum Lord's Prayer duası ve bir ilahi ile son buldu.

Cemaat "İnsan soyunun piramidimsi ülkesinde, tepede pek az, aşağıda pek çok kişi var" şarkısını söyledi. "İnsan soyunun ülkesinde, tepedekiler aşağıdakileri eziyor. Ah, yoksul halk, egemenliğe boyun eğdirilen halk, orada ne dikilip duruyorsun? İnsan soyunun dünyası değiştirilmeli, halk ayağa kalk, öyle dikilip durma". ("As Pope Heads to Brazil, a Rival Theology Persists," ("Papa Brezilya'ya Doğru Hareket Ederken, Rakip Bir Teoloji Varlığını Sürdürüyor"), 17 Mayıs 2007, New York Times (Monthly Review, No: 15, Ağustos 2007, s. 42).

güç kazanan ve çoğunluğu oluşturan yerli nüfustan kurtulmak isteyen, daha zengin ve daha 'beyaz' doğu bölgelerinin ayrılıkçı tavırlarında görebiliriz. Diğer her yerde olduğu gibi Latin Amerika'da da politik olarak sallantılı bir dönemdeyiz. Ne var ki sol, bugün Latin Amerika'da bu savaşı kazanabilmek için yüzyılın geçen yarısında olduğundan çok daha güçlü durumda."[23]

Evet, evet "Amerika'da 80'ler ve 90'lar boyunca koltukta olan sağcı/militer iktidarlar, yerlerini son yıllarda merkez sol, sol ve hatta sosyalist olma iddiasındaki iktidarlara devrediyor. Bu sürecin 1998 yılında Venezüella'da Hugo Chávez'le başladığı söylenebilir.[24]

O yıldan bu yana iki kez daha başkanlık secimi kazanan Chávez, kendince XXI. yüzyıl sosyalizmini tanımlamaya çalışıyor. Brezilya'da 2002 yılında başkanlık koltuğuna seçilen ve aynı başarıyı 2006'da da tekrarlayan İşçi Partisi'nin lideri Luiz Inácio Lula da Silva -en azından söylemde- ülkeyi solda tutuyor. Arjantin'deyse 2003 yılından bu yana, önce Nestor Kirchner'in, şimdilerdeyse eşi Christina Fernández de Kirchner'in -Peronizmle sosyal demokrasi arasında- sola yakın bir çizgiyi takip ettikleri söyleniyor. Uru-

23 Immanuel Wallerstein, "Latin Amerika Ne Kadar Solcu?", Birgün, 15 Haziran 2008, s. 2.

24 Bkz: D. L. Raby, Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm, Yordam Yay., 2007; Istvan Meszaros, "Bolívar ve Chávez: Radikal Kararlılık Ruhu", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 37-68; Gözde Demirel, "Latin Amerika: Sol ve Kilisenin Hedefi Paralel", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 214, 4 Ağustos 2008, s. 20-21; "Latin Amerika: 'Sol' Yükseldi ve 4. Filo Hareketlendi", Birgün, 3 Temmuz 2008, s. 10; Burak Ülman, "Güney Amerika'nın Solları", Mesele Kitap Dergisi, No: 15, Mart 2008, s. 53-55; Claudio Katz, "Latin Amerika'da Sosyalist Stratejiler", Monthly Review, No:18, Haziran 2008, s. 119-136; Masis Kürkçügil, Hugo Chávez ve Devrimde Devrim, Agora Kitaplığı, 2005; Marion Gret-Yves Sintomer, Porto Alegre/Farklı Bir Demokrasi Umudu, İthaki Yay., 2004; Ignacio Ramonet, Marcos/Onurlu İsyankâr, Sel Yay., 2001; Marta Harnecker, Latin Amerika Solu Kendini Sorguluyor, Ceylan Yay., 1997; Uluslar ve Milliyetçilikler, Hazırlayan: Jean Leca, çev: Siren İdemen, Metis Yay., 1998 içinde Hubert Gourdon, "Bolívar, Marti, Castro...", s. 78-83; Celia Hart, "Fidel, Che, Troçki, Chávez...", Birgün, 9 Eylül 2007, s. 2; "Chávez Bir Yana, Lula Öbür Yana", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/17, 23 Ağustos-5 Eylül 2007, s. 8; Selami İnce, "Latin Amerika'nın Kravatsızlıkları", Birgün, 14 Eylül 2008, s. 3; Michael Löwy, "Latin Amerika Tarihinde Mağlupların Bakış Açısı", Yeni Yol Dergisi, No: 27, Güz 2007, s. 100-109.

guay'da 2005'ten bu yana başkan Tabare Vázquez'in liderliğinde sosyalistler ve sosyal demokratların koalisyonundan oluşan Geniş Cephe (Frente Amplio) iktidarda bulunuyor.[25]

2006 yılındaysa Güney Amerika'da 'sol'un yaygınlaşması çok net hissedildi: Venezüella'da Chávez ve Brezilya'da Lula'nın tekrar başkanlığa seçilmelerinin yanı sıra Bolivya, Ekvator ve Şili'de 'sol' iktidara geldi. Bolivya'da sosyalist olduğu kadar yerlici de olan Evo Morales, Ekvator'da kendini Hıristiyan solcu olarak tanımlayan Rafael Correa ve Şili'de zamanında Pinochet'nin işkencelerinden nasibini almış merkez sol eğilimli Michelle Bachelet başkanlık koltuklarına oturdular. Aynı yıl Peru'da sol eğilimli milliyetçi Ollanta Humala ilk turda birinci olduğu başkanlık seçimini, ikinci turda kıl payı kaybetti.

Güney Amerika solunun 2006 yılındaki başarıları Türkiye'den ilgiyle, biraz da gıptayla izlendi ve çeşitli platformlarda şu soru sıkça sorulur oldu: 'Güney Amerika gerçekten sola mı kayıyor?' Örne-

25 "Geniş Cephe" Tupamaroslar'ın mücadeleleri üzerinde yükselmiş bir zemindir. Başlıca Tupamaros Eylemleri ise şunlardır: UTE Direktörü Ulises Pereyra Reverbel'in kaçırılması (7 Ağustos 1968); Bankacı Monty'ye saldırı (14 Şubat 1969); Sayago'daki General Motors tesislerine saldırı (21 Haziran 1969); Bankacılar Birliği yöneticisi Gaetano Pellegrini Giampietro'nun kaçırılması (9 Eylül 1969); Pando kentine 'Copar' teşebbüsü (8 Ekim 1969); tutuklulara kötü davranan bir Metropol Muhafızları görevlisinin kurşunlanarak öldürülmesi (15 Kasım 1969); Fransız ve İtalyan Bankalarına saldırı (22 Aralık 1969); 13 siyasal tutuklunun Kadınlar Cezaevinden kaçması (8 Mart 1970); işkenceyle suçlanan polis müfettişi Héctor Morán Charquero'nun öldürülmesi (5 Nisan 1970); Donanma Eğitim Merkezinden silah çalınması (29 Mayıs 1970); ABD'li CIA görevlisi Dan Mitrione ile Brezilya konsolosu Aloysio Dias Gomide'nin kaçırılması (31 Temmuz 1970); ABD'li uzman Claude Fly'ın kaçırılması (7 Ağustos 1970); Hareketin Raúl Sendic dahil belli başlı önderlerinin yakalanışı (8 Ağustos 1970); Dan Mitrione'nin cesedinin bulunması (10 Ağustos 1970); Sudamtex Tekstil Fabrikasına saldırı (14 Eylül 1970); Carrasco'da "Bowling"e saldırı (29 Eylül 1970); Britanya elçisi Geoffrey Jackson'un kaçırılması (8 Ocak 1971); Maliyeci Dr. Guido Berro Oribe'nin kaçırılması (10 Mart 19171); sanayici Ricardo Ferrés'in kaçırılması (13 Nisan 1971); Tarım ve Hububat eski Bakanı Dr. Carlos Frick Davie'nin kaçırılması (4 Mayıs 1971); sanayici Jorge Berembau'nun kaçırılması (11 Temmuz 1971); 38 tutuklunun kadın cezaevinden kaçışı (28 Temmuz 1971); 111 tutuklunun Punta Carretas Cezaevinden kaçması (6 Eylül 1971).

ğin, 2006 Haziran'ında İstanbul Mülkiyeliler Birliği "Latin Amerika'da Neler Oluyor?" başlığıyla bir panel düzenledi. Panelde 'Latin Amerika'da neler oluyor?' sorusu betimleyici anlamında algılandı ve yukarıda belirtilen gelişmelere bakılarak 'evet, Latin Amerika'da sola kayış var' sonucuna ulaşıldı. Konuyu takip edenler fark etmiştir, 2006 yılından bu yana gazeteler ve dergilerde de sıkça Latin Amerika'nın sola kaydığı söylenir oldu.

Yukarıdaki sonuç noktasında üç temelli sorunla karşı karşıyayız. Birincisi, yerlicisiyle-milliyetçisiyle-Hıristiyanıyla-ılımlısıyla-Peronistiyle bütün siyasal iktidarlar aynı sol kefeye konuyor. Burada sol nedir-ne değildir türünden bir tartışmaya girecek değilim, ama yukarıda sayılan iktidarları aynı kefeye koymak, yani 'tek sol' indirgemeciliği yapmak, ya hayal gücü ya da büyük bilgi eksikliği gerektiriyor.

İkinci sorun, genel kanı olarak oluşan bu sonuç doğru olsa bile, bu şekilde ulaşılan bir sonuç, Güney Amerika'daki söz konusu sola dönüş sürecinin siyasal anlamı, koşulları ve analizi hakkında bizi ne ölçüde aydınlatabilecek? Hatta aydınlatmak bir yana, bir sürü özgün ve dolayısıyla farklı gelişmeyi aynı sepete koyduğu için, bir karartma işlevi de olabilir bu sonucun. 'Neo-liberalizmden yılan kıta, sonunda sola kaydı' mantığı, ne kıtadaki sosyal hareketliliklerin özgünlüklerine, birbirleriyle olan farklılıklarına veya benzerliklerine dair, ne de neo-liberalizmin doğasına, işleyişine ve yeniden üretilmesine dair bir analiz, bir veri, bir açıklama getiriyor. Hatta iddia edilebilir ki ulaşılan sonuç böylesi bir ihtiyacı da ortadan kaldırıyor.

'Neo-liberalizm her yerde' ve 'neo-liberalizmle mücadele her yerde' varsayımıyla farklı -solla yakından uzaktan alâkâsı olmayan- sosyal hareketlilikler 'sol' kapsamına sokuluyor ve buradan tekrar neo-liberalizme geri dönülüyor, sola kayışın arkasındaki dinamik neo-liberalizm olarak gösteriliyor. Kendinden menkul, ama tamamen totolojik bir sonuç oluyor bu. (...)

Bu da bizi üçüncü ve belki de en vahim soruna getiriyor: Bu yaklaşım, Latin Amerika coğrafyasında farklı farklı merkezlerde farklı farklı tahakküm ilişkilerine karşı geliştirilen muhtelif sosyal ve siyasal muhalefet hareketlerin aynı sepete konması, buradaki farklı muhalefet pratikleri ve deneyimlerinin gözden kaçmasına (ya

da salt neo-liberalizm gözlüğüyle okunmasına) ve son kertede de neo-liberal hegemonyanın yeniden üretilmesine sebep oluyor. Öyle bir neo-liberalizm canavarı yaratıyoruz ki kafamızda, hem O'na güç ve ilham veriyoruz, hem de O'nunla mücadelemizde var olan alternatifleri göremeyerek kendi umudumuzu kırıyoruz.

Evet, yukarıda özetlendiği gibi, Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde sol olma iddiasındaki liderler/partiler ya iktidardalar ya da güçleniyorlar. Ancak bu coğrafyalardaki kabaca 'sola dönüş' olarak adlandırılan siyasal gelişmelerin arkasındaki süreçler, salt bir neo-liberalizm karşıtlığı ortak paydasının ötesinde. Bunun temel sebebi de şu: Ne neo-liberalizmin konsolidasyonu ne de kapitalist üretim ilişkisinin nüfuzu (niteliksel ve niceliksel olarak) Latin Amerika'nın farklı ülkelerinde aynı.

Örneğin, neo-liberalizmin Şili'deki konsolidasyon süreciyle, Ekvator'daki tamamen farklı. Ya da Bolivya'nın dünya ekonomisine eklemlenmesiyle Arjantin'in tamamen farklı. O yüzden, Latin Amerika'nın ortak tarihsel arkaplanı üzerine, bugünün siyasal coğrafyasının özgün koşullarına bakmak gerekli. Ancak böylesi 'odaklanmış incelemeler' sonucunda bu coğrafyalardaki farklı muhalefet hareketlerini anlamak mümkün olabilir. Ayrıca, bu odaklanmış incelemeler sonucunda bu farklı coğrafyalarda neo-liberalizmin operasyonel anlamda birbirinden farklı disipline edici pratiklerini anlamak ve böylece salt iktisadi bir modelin ötesinde bir iktidar pratiği olduğunu gösterebilmek adına da önemli veriler sağlayacaktır.

Kıtaya ve kıtada gelişen süreçler ve topyekûncu bir bakışa karşı bu uyarıları kulak ardı etmeksizin, Latin Amerika ülkelerindeki gelişmelerin izini sürmeye devam edelim.

YERLİLERİN DURUMU

"Tarih; geçmişi yargılamaktan başka bir şey değildir."[26]

Latin Amerika yerlileri "unutulmuşlar", "tarihin dışına itilmişler", "yok sayılanlar" ya da "dünyanın lanetlileri"dirler...[27]

---

26 Alain.

27 Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG), dünyada iklim değişikliğinden ve çevre sorunlarından en fazla etkilenen kesimlerin azınlıklar ve yerli halklar olduğunu, buna karşın toplumun marjinal kesimini oluşturan bu

Örneğin Arjantin'in en yüksek anıtı XIX. yüzyılda Patagonya yerlilerini yok eden General Roca adına dikilmiştir...

Uruguay'ın en geniş caddesi XIX. yüzyılda Uruguay yerlilerinin kökünü kazıyan General Rivera'nın adını taşır...[28]

Sömürgeci vahşet ve sömürünün doğrudan kurbanları olan ve artık "Hayır" diyen[29] Amerika yerlilerinin en önemli soru(n)larından birisi de maruz kaldıkları ırkçılıktır!

---

grupların en az yardımı aldığını bildirdi. MRG 11 Mart 2008'de yayımladığı "Dünya Azınlıklarının Durumu" raporunda, yaşanan bazı çevre felaketlerinin en fazla azınlıkları ve yerlileri etkilediğini ve iklim değişikliğinin bu grupların varlığını tehdit ettiğini belirterek siyasetçilere bu kesimlere daha fazla yardım etme çağrısı yaptı. Hindistan'ın kuzeyindeki Bihar eyaletinde 2007 yılında yaşanan sel felaketinin örnek olarak verildiği raporda, felaket bölgesine yardımın çok geç gönderildiği ve kurbanların "ayrımcılığa" maruz kaldıkları vurgulandı. ("İklim Değişiklikleri Azınlıkları ve Yerlileri Tehdit Ediyor", Cumhuriyet, 12 Mart 2008, s. 10).

28 Eduardo Galeano, "Savaşlar Yalan Söyleyerek Satılır", La Jornada, Meksika, 3 Ocak 2008.

29 "Nerede bugün o eski Pequot'lar, Narranganset'ler, Mohican'lar, Pokanoket'ler, halkımızın bir zamanlar güçlü olan bütün o kabileleri nerede? Tıpkı yaz güneşinin altında eriyip giden karlar gibi, Beyaz Adam'ın açgözlülüğü ve baskısı karşısında hepsi yitip gittiler. Hiç kurşı koymaksızın bizi yok etmelerine göz mü yumalım, terk mi edelim evlerimizi, Yüce Ruh'un bize armağan ettiği ülkemizi, ölülerimizin mezarlarını, bizim için saygın ve kutsal ne varsa hepsini bırakıp gidelim mi? Biliyorum, sizler de benimle birlikte, 'Asla! Asla!' diye bağıracaksınız..." (Dee Brown, Kalbimi Vatanıma Gömün, çev: Celâl Üster-Fevzi Yalım, E. Yay., 1973.) diye direnen Amerikan yerlilerinden Oturan Boğa (Sitting Bull) ve Çılgın At (Crazy Horse) gibi ünlü kabile şeflerinin mensup olduğu yerli Lakota kabilesi (Siyular), ABD'deki "sömürgeci apartheid rejiminin" baskıları nedeniyle bağımsızlığını ilan ettiğini açıkladı. ("Oturan Boğa'nın Torunları Bağımsızlık İlan Etti", Cumhuriyet, 21 Aralık 2007, s. 9).

Lakota kabilesi yetkililerinden oluşan bir heyet, ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdikleri mesajda, Amerikan Federal Hükümeti'yle bazıları 150 yıl kadar önce imzalanan anlaşmalardan tek taraflı olarak çekildiklerini açıklamıştı. Kabile yetkilileri, anlaşmaları, "değersiz bir kağıt parçasındaki değersiz sözler" olarak niteliyor ve bu anlaşmaların kendi kültürlerini, geleneklerini ve topraklarını çalmak için defalarca ihlâl edildiğini söylüyor. ("Siyular ABD'ye Başkaldırdı", Evrensel, 21 Aralık 2007, s. 10).

Kabile temsilcisi Russel Means, Washington'da düzenlediği basın toplantısında, "Biz artık ABD vatandaşı değiliz, bizim vatanımızı kuşatan 5 eyalette yaşayan herkes de bize katılmakta serbesttir" ifadesini kullandı. Al-

LATİN AMERİKA'DA HALKLAR (2007)[30]

ÜLKE	NÜFUS	BEYAZ (yüzde)	MESTİZO[31] (yüzde)	MULATTO[32] (yüzde)	AMERİKA YERLİSİ (yüzde)	SİYAH (yüzde)	BEYAZ ve MESTİZO (yüzde)	KARIŞIK (yüzde)	DİĞER (yüzde)
ARJANTİN	40.301.927	97							3
BOLİVYA	9.119.152	15	30		55				
BREZİLYA	190.010.640	53.7		38.5		6.2			1.6
DOMİNİK	9.365.818	16				11			1
EKVADOR	13.547.500		65		25	3			7
EL SALVADOR	6.822.378	9	90		1				
GRENADA	89.971					82		13	5
GUATEMALA	12.293.545				40.5		59.4		0.1
GUYANA	769.095[33]				7	36			7
HAİTİ	8.706.497					95		5	
HONDURAS	7.483.736	1	90		7	2			

30 Birgün, 26 Ağustos 2007, s. 2.

31 Mestizo: Karayipler, Orta ve Güney Amerika'da yaşayan yerli-Avrupalı kökenliler.

32 Mulatto: Evbeveynlerinden biri siyah öteki beyaz olan kimse.

33 Guyana: Nüfusun yüzde 50'si Doğu Hint Adalı'dır.

JAMAİKA	2.758.124	0.2				90.9			9.6
KOLOMBİYA	43.593.035	20	58	14	1	4			3
KOSTA RİKA	4.133.884				1	3		94	2
KÜBA	11.394.043	37		51		11			1
MEKSİKA	108.700.891	15	75		12				1
NİKARAGUA	5.675.356	17	69		5	9			
PANAMA	3.242.173	10	70		6			14	
PARAGUAY	6.669.086		95						5
PERU	28.674.757	15	37		45				3
PORTO RİKO	3.944.259	80.5			0.4	8		4.1	7
ŞİLİ	16.284.741				3		95		2
TRİNİDAD	1.056.608[34]							20.5	2
URUGUAY	3.460.607	88	8			4			
VENEZÜELLA	26.023.528	41	49		1	7			2
TOPLAM	565.676.389	33.9	27	15.2	10.9	4.9	4.8	1.7	1.6

34 Trinidad ve Tobago: Nüfusun yüzde 40'ı Hindu, yüzde 37.5'u Afrika kö-kenlidir.

Örneğin Bolivya'da, bir Aymara yerlisi, Morales iktidarı öncesine kadar, örneğin başkent La Paz'ın işlek bir caddesindeki herhangi bir restorana giremiyordu! Üstelik, Aymaralar ülke nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmasına karşın! Üstelik beyazların ülke nüfusunun yalnızca yüzde 15'ini oluşturmasına karşın!.. Aymara kökenli sosyalist Evo Morales devlet başkanı olmadan önce, Bolivya nüfusunun yüzde 85'ini oluşturan Aymaralar ve Mestizolar, beyaz azınlık tarafından (bir zamanlar Güney Afrika'daki kadar olmasa da) ciddi bir ayrımcılığa uğruyordu. Belki şiddet söz konusu olmuyordu ama kamuya açık alanlarda beyaz azınlık 'istemediği için' yerliler beyazlarla eşit koşullarda bulunamıyorlardı. Elbette, eskiye göre bugün birçok şeyin değiştiği açık...

Arjantin'de nüfusun neredeyse tamamını İtalyan ve İspanya kökenli beyazlar oluşturuyor. Ancak, bazı "beyaz" Arjantinlilerin ülkelerinde göçmen olarak bulunan Bolivyalı ve Paraguaylı "esmer tenliler"e, örneğin yolda yürürken pek iyi bakmadıkları söyleniyor.

Kolombiya, Güney Amerika'nın Afrika'dan hâlâ en çok göç alan ülkesi. 1993 verilerine göre 500 bin Afrika kökenlinin yaşadığı ülkede, bu sayı bugün 5 milyona ulaşmış durumda. Beyaz azınlığın bu durumdan pek hoşnut olmadığı söyleniyor. Örneğin başkent Bogota'da, bazen "siyahlar", yanlarında "beyaz" arkadaşları olduğu hâlde gece kulüplerine alınmayabiliyorlar...

---

dıkları kararla ilgili bir mesajın ABD Dışişleri Bakanlığı'na Lakota kabilesi liderlerinden oluşan bir heyet tarafından geçen pazartesi iletildiğini söyleyen Means, ABD vatandaşlığından çıkmaları hâlinde kendi topraklarında yaşayanlara pasaport ve ehliyet verceklerini bildirdi ("ABD'de Siyu Kızılderilileri Bağımsızlıklarını İlan Etti", Milliyet, 21 Aralık 2007, s. 18). Kızılderililere ilk destek, Bolivya ve Venezüella'dan geldi ("Oturan Boğa Ayaklandı", Hürriyet, 21 Aralık 2007, s. 22). Ayrıca bkz: "ABD'de Siyu Kızılderilileri Bağımsızlıklarını İlan Etti", Milliyet, 21 Aralık 2007, s. 21; Deniz Yavaşoğulları-Deniz Ülkütekin. "Bu Bir Western Değil!", Cumhuriyet Dergi, No: 1137, 6 Ocak 2008, s. 2; "ABD'de 'Oturan Boğa Ayağa Kalktı'...", Radikal. 21 Aralık 2007, s. 9; "Siyular: Artık ABD Vatandaşı Değiliz!", Birgün, 21 Aralık 2007, s. 16; "Siyular Topraklarını Geri İstiyor", Cumhuriyet, 4 Ocak 2008, s. 11; "Oturan Boğa Ayağa Kalktı", Müdahale Dergisi, No: 3, Ocak 2008, s. 4; "Siyular ABD ile İmzaladıkları Anlaşmaları Feshettiler", İşçi Gerçeği, No: 73, Şubat-Mart 2008, s. 10; "Oturan Boğa ABD'ye Bayrak Açtı", Devrimci Demokrasi, Yıl: 6, No: 125, 3-16 Ocak 2008, s. 10; "Oturan Boğa'nın Torunları Ayaklandı", Vatan, 21 Aralık 2007, s. 13.

Avrupa kökenlilerle Afrika kökenlilerin birbirine yakın sayıda olduğu Brezilya'da ise, siyahlarla beyazların 'kardeşçe' ilişkileri tüm kıta için bir 'ırksal demokrasi' örneği veriyor. Benzer durum Venezüella'da da var. Kimileri Venezüella toplumu için "cafe con leche", yani "sütlü kahve" benzetmesini kullanıyor (ama kahvesi biraz fazla olan cinsten)...

Öte yandan Guatemala'da, 1960-96 yılları arasında 36 yıl boyunca süren ve 300 bin kişinin yaşamını yitirdiği "kirli savaş"ta, faşist paramiliter güçlerin sistematik olarak Maya yerlilerini katletmeyi hedeflemesi, asi kıtanın en büyük utancı olarak tarihteki yerini koruyor.

Genel olarak bakıldığında; Karayipler, Orta ve Güney Amerika nüfusunun üçte birini Avrupa kökenli beyazlar oluşturuyor. Bununla birlikte, özellikle Afrika kökenli Latin Amerikalılar çok daha yoksul ve az eğitimli; çok daha kötü koşullarda, beyazlara göre daha düşük ücretlerle yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Öte yandan, ülkelerindeki ırk ayrımcılığının varlığını reddetmeyen çoğu Orta ve Güney Amerika hükümeti, ırkçılığa ve ayrımcılığa karşı birbirine ardına yasalar çıkarıyor.

Karayipler, Orta ve Güney Amerika hükümetlerinin 2000 yılında Şili Santiago'da düzenlediği uluslararası konferans, bu bağlamda bir dönüm noktası oluşturuyor. Yaklaşık 2 bin kişinin katıldığı Santiago konferansı sonrasında, hükümetler artık resmi söylemlerinde yeni bir kavram kullanmaya başlamışlar: "Afro-kökenli"! Konuyla ilgili pek çok sivil toplum örgütü, "birleştirici" tınısından ötürü bu kavramı hayli benimsiyor. Zira daha önceleri, insanlar, "Ben Afro-Amerikalıyım", "Ben Afro-Latin'im" ya da "Afro-Karayipliyim" diyordu...

Bolivya'nın yerli kökenli ilk devlet başkanı Evo Morales, 2006 yılında Arjantin'e yaptığı bir resmi ziyarette devlet başkanı Nestor Kirchner'le birlikte yaptığı açıklamada şöyle demişti: "Biz Güney Amerikalılar son derece renkli geniş bir insan topluluğuyuz. Aramızda siyahlar da var, beyazlar da, kahverengiler de... Ama bizler, her şeyden önce bu dünyanın parçası olan insanlarız... Bizi ortaklaştıran şeyler var. Mesela bir benim burnuma bakın bir de sayın başkanınkine! İkimizinki de ne kadar kocaman değil mi?.."

VE... EKONOMİK TABLO!

"Büyük servetlerin arkasında
büyük birer suç saklıdır!"[35]

Latin Amerika'da emek gücünün yüzde 40 ile yüzde 80'i işsiz ya da yaşanabilir bir gelir sağlayamayan geçici işlerde çalışmaktadır.

1980'lerin ortaları ile 2000'li yıllar arasında ticaret engellerini azaltan anlaşmalarla, Latin Amerika ticaretinde ABD, AB ve Asya ülkelerinin hâkim olması sonucu milyonlarca küçük çiftçi, yerli üretici, imalatçı-perakendeci yok oldu.

BM Latin Amerika ekonomik komisyonu tarafından 2002 yılı için yapılan araştırmada; faiz ödemeleri ve karlardan sağlanan 69.2 milyar dolar, firmaların ABD'deki merkezlerine transfer edildi.

1992-2002 aralığında Latin Amerika'da gerçekleşen yağma 1 trilyon dolar civarındadır.

Latin Amerika'nın yüzde 70'i yoksulluk içinde günlük 5 dolar ve altında, bu yüzde yetmiş içindeki yüzde 40'ı da 2 doların altında bir gelirle yaşamaktadır.

35 Balzac.

LATİN AMERİKA'DA YOKSULLUK 1990-2003 YILLARI ORTALAMASI)[36]	
ÜLKE	NÜFUSA GÖRE YÜZDE OLARAK YOKSULLUK
HAİTİ	65.
KOLOMBİYA	64
BOLİVYA	62.7
GUATEMALA	56.2
PERU	49.0
EL SALVADOR	48.3
HONDURAS	48.0
NİKARAGUA	47.9
EKVADOR	46.0
PANAMA	37.3
DOMİNİK	31.3
VENEZÜELLA	28.6
BREZİLYA	22.0
KOSTA RİKA	22.0
PARAGUAY	21.8
MEKSİKA	20.3
ARJANTİN	17.0

36 Birgün, 9 Eylül 2007, s. 2.

LATİN AMERİKA'DA EKONOMİ (2007)[37]									
ÜLKE	ULUSAL GELİR (milyar dolar)	KİŞİ BAŞINA GELİR (bin dolar)	REEL BÜYÜME (yüzde)	ENFLASYON (yüzde)	İŞSİZLİK (yüzde)	YOKSULLUK SINIRI ALTINDAKİLER (yüzde)	DIŞ SATIM[38] (milyon dolar)	DIŞ ALIM[39] (milyon dolar)	ASKERİ YATIRIM[40] (yüzde)
ARJANTİN	559.10	15.0	8.5	10.0	10.2	26.9	46.0	31.6	1.3
BOLİVYA	27.87	3.1	4.5	4.3	7.8	64.0[41]	3.6	2.9	1.9
BREZİLYA	1.655.000	8.8	3.7	3.0	9.6	31.0	137.5	91.4	2.6
DOMİNİK	73.74	8.0	7.2	8.2	16.0	16.0	6.4	11.3	0.8
EKVADOR	61.52	4.5	4.1	3.4	10.6	25.0	12.5	10.8	2.0
EL SALVADOR	33.20	4.9	4.2	4.9	6.0	38.5	3.6	7.3	0.6
GRENADA	0.44	3.9	0.9	3.0	12.5	35.2[42]	0.40[43]	0.276[44]	?
GUATEMALA	61.38	5.0	4.6	5.8	3.2	56.2[45]	4.0	9.1	0.5
GUYANA	3.71	4.8	4.5	6.0	9.1	?	0.621	0.706	1.8
HAİTİ	14.56	1.8	1.8	14.4	*	80.0	1.9	1.7	0.4
HONDURAS	22.13	3.0	5.2	5.7	27.9	53.0	0.443	4.6	0.6
JAMAİKA	12.71	4.6	1.5	5.8	11.3	14.8[46]	2.0	4.6	0.6
KOLOMBİYA	374.40	8.6	5.4	4.3	11.1	49.2[47]	34.8	24.3	3.4
KOSTARİKA	48.77	12.0	4.7	12.1	6.6	18.0[48]	7.9	10.8	0.4
KÜBA	45.51	4.0	9.5	5.0	1.9	?	2.9	9.5	3.8
MEKSİKA	1.149.00	10.7	4.8	3.4	3.2	40.0[49]	248.8	253.1	0.5

NİKARAGUA	16.83	3.0	3.7	9.4	3.8	48.0[50]	1.7	3.2	0.6
PANAMA	25.29	7.9	6.3	2.6	8.8	37.0	8.0	9.3	1.1
PARAGUAY	31.26	4.8	4.0	12.5	9.4	32.0[51]	1.6	4.5	1.0
PERU	181.80	6.4	6.5	2.1	7.2	54.0[52]	22.6	15.3	1.6
PORTO RİKO	75.82	19.3	0.5	6.5	12.0	?	46.9	29.1	?
ŞİLİ	203.00	12.7	4.2	2.6	7.8	18.2	58.2	35.3	0.3
TRİNİDAD	21.12	19.8	11.9	8.0	7.0	21.0	137.5	91.4	0.3
URUGUAY	37.54	10.7	7.0	6.5	10.8	27.3	3.9	4.5	2.1
VENEZÜELLA	186.30	7.2	10.3	15.8	8.9	37.0[53]	69.2	28.8	1.2

37 Birgün, 2 Eylül 2007, s. 2.
38 2006 yılı verileri.
39 2006 yılı verileri.
40 Ulusal gelire göre askeri yatırım.
41 2004 yılı verileri.
42 2005 yılı verileri.
43 2004 yılı verileri.
44 2004 yılı verileri.
45 2004 yılı verileri.
46 2004 yılı verileri.
47 2005 yılı verileri.
48 2004 yılı verileri.
49 2004 yılı verileri.
50 2005 yılı verileri.
51 2005 yılı verileri.
52 2004 yılı verileri.
53 2005 yılı verileri.

"Latin Amerika'da yirmi milyondan fazla insan değişim aracı olarak parayı tanımıyor; Latin Amerika'da yüzkırk milyon kişi yarı okur-yazar durumda ya da okur-yazar değil, Latin Amerika'da ondokuz milyon kişi geçim sınırının altında yaşıyor; Latin Amerikalıların yüzde elliüçü yetersiz besleniyor; Latin Amerika'da onyedi milyon işsiz var, dahası altmış milyondan fazla kişi yalnızca geçici işlerde çalışıyor."[54]

Ve bir şey daha: Orta ve Güney Amerika ile Karayipler'de, yaşları 5 ile 17 arasında değişen yaklaşık 20 milyon çocuk işçi var. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2007 Haziran'ında yayımladığı rapora göre, bunların yüzde 70'i tarım, yüzde 30'u ise madencilik ve inşaat sektörlerinde çalışıyor. Üstelik, tehlikeli kimyasal maddelere temas ederek, ağır iş makinelerinde ellerini kullanmak zorunda kalarak son derece acımasız koşullarda...

Arjantin Çalışma Bakanlığı, çiftçi örgütleri, ILO ve UNICEF arasında, tarım sektöründeki çocuk işçiliğine tamamen son verilmesine ilişkin bir protokol imzalandı. Bununla birlikte, Arjantin'de 1.9 milyon çocuk işçinin 400 bini tarım sektöründe çalışıyor. Beş yaşından itibaren aileleriyle birlikte tütün ve pamuk tarlalarında ya da üzüm bağlarında çalışmaya başlayan çocukların büyük bir çoğunluğu sonradan okulu bırakıyor.

Peru'da ise, Çalışma Bakanlığı'nın verilerine göre, 2.5 milyon çocuk işçinin 1.7 milyonu tarımda çalışıyor.

Orta Amerika'da ve Dominik Cumhuriyeti'nde çocuk işçi sayısı 2.5 milyonu buluyor. El Salvador Çalışma Bakanlığı'na göre, 2004'te 30 bin çocuk, çocuk işçiliğinin en kötü şekli olan şekerkamışı kesme işinde çalışıyordu.[55]

---

54 Salvador Allende, Kaynak: "Allende-Fidel, El diálogue de América." C. Korol (der.) El Socialismo Latinoamericano, Un recorrido hasta nuestros tiempos, Ediciones Madres de Plaza de Mayo, Buenos Aires, 2006, ss.155-164. Revista América Libre, 21.2003'ten alınmıştır. www.nodo50.org/americalibre.

55 "Orta ve Güney Amerika'da 20 Milyon Çocuk İşçi Var", Birgün, 21 Temmuz 2007, s. 8.

LATİN AMERİKA'DA İNSANLAR (2007)[56]									
ÜLKE	NÜFUS	NÜFUS ARTIŞI (yüzde)	BEBEK ÖLÜMÜ (binde)	ORTALAMA YAŞAM (yıl)	ORTALAMA YAŞAM KADIN	ORTALAMA YAŞAM ERKEK	OKUR YAZAR (yüzde)	OKUR YAZAR KADIN	OKUR YAZAR ERKEK
ARJANTİN	40.301.927	0.9	14.73	76.12	80.05	72.38	97.2	97.2	97.2
BOLİVYA	9.119.152	1.4	50.43	66.19	68.79	63.53	86.7	80.7	93.1
BREZİLYA	190.010.640	1.0	27.62	72.27	76.38	68.30	88.6	88.8	88.4
DOMİNİK	9.365.818	1.5	27.94	73.07	74.87	71.34	84.7	84.8	84.6
EKVADOR	13.547.500	1.5	22.10	76.62	79.63	73.74	91.0	89.7	92.3
EL SALVADOR	6.822.378	1.7	24.39	71.49	75.28	67.88	80.2	77.7	82.8
GRENADA	89.971	0.3	13.92	65.21	67.05	63.38	96.0	?	?
GUATEMALA	12.293.545	2.2	30.94	69.38	71.18	67.65	69.1	63.3	75.4
GUYANA	769.095	0.2	31.35	66.17	68.95	63.52	98.8	98.5	99.1
HAİTİ	8.706.497	2.4	63.83	57.03	58.75	55.35	52.9	51.2	54.8
HONDURAS	7.483.736	2.0	25.21	69.35	70.99	67.78	76.2	96.3	76.1
JAMAİKA	2.758.124	0.8	15.98	73.24	75.03	71.54	87.9	91.6	84.1
KOLOMBİYA	43.593.035	1.4	20.35	71.99	75.96	68.15	92.8	92.7	92.9
KOSTA RİKA	4.133.884	1.4	9.45	77.21	79.94	74.61	95.9	96.1	95.9
KÜBA	11.394.043	0.2	6.0	74.85	79.43	74.85	99.8	99.8	99.8

MEKSİKA	108.700.891	1.1	19.63	75.63	78.56	72.84	91.0	89.6	92.4
NİKARAGUA	5.675.356	1.8	27.14	70.92	73.13	68.82	67.5	67.8	67.2
PANAMA	3.242.173	1.5	15.96	75.19	77.80	72.69	92.6	91.9	93.2
PARAGUAY	6.669.086	2.4	26.45	75.34	78.02	72.78	94.0	93.0	94.9
PERU	28.674.757	1.2	29.96	70.14	72.04	68.33	87.7	82.1	93.5
PORTO RİKO	3.944.259	0.3	7.81	78.54	82.67	74.60	94.1	94.4	93.9
ŞİLİ	16.284.741	0.9	8.36	76.96	80.40	73.69	96.2	96.1	96.4
TRİNİDAD	1.056.608	-0.88	24.33	66.85	67.87	65.82	98.6	98.0	99.1
URUGUAY	3.460.607	0.5	12.02	75.93	79.30	72.68	98.0	98.4	97.6
VENEZÜELLA	26.023.528	1.4	22.52	73.28	76.48	70.24	93.0	92.7	93.3

56 Birgün, 19 Ağustos 2007, s. 2.

"Başkaldırımız hayata geçtiği zaman,
bütün politikacılar sınıfını defedeceğiz,
kendilerini 'parlamenter solcu'
diye adlandıranlar dahil..."[57]

Tarihsel arka plan ile somut verilerin, kendi tarihini yapan (başkaldıran) insanlarla çakışarak yarattığı tabloda Latin Amerika dendiğinde hep ABD'nin "arka bahçesi" ya da "laboratuarı" aklımıza gelir. ABD'nin IMF programlarıyla, cuntalarıyla, diktatörleriyle ilk tanışan bir kıtadır. Ama aynı zamanda; Bolívar'ları, Marti'leri, Guevara'ları, Sandino'ları, Zapata'ları vd'lerini de yaratan, yani mücadele geleneğiyle dolu, coşkulu, başkaldıran bir kıtadır Latin Amerika...

Uzun yıllar başkaldırı-darbeler eksenli bir sürece tıkanmış olan Latin Amerika'da 2000'li yıllardan bu yana toplumsal halk hareketlerinde bir dinamik ve iktidarları zorlayan bir mücadele süreci söz konusu. Özellikle parlamento dışı güçler (köylü hareketleri, kentkır yoksulları, kamu çalışanları, serbest çalışanlar, işçiler, öğrenci gençlik vs.) yani dünyayı ısıtan "Latin Ateşi", bu sürecin dinamiğini oluşturmaktadır.

Herkesin gördüğü üzere yüzyıllar boyunca kimi güçlerin arka bahçesi kimilerinin dünya politikası açısından çekişme alanı olan Latin Amerika artık kaderini kendi ellerine alıyor. Kıtada sol hükümetler birbiri ardına iktidara geldikçe hep sömürüyle anılan arka bahçe, başka bir hayata dair umudun yeşerdiği bir ön bahçeye dönüşüyor. Latin ateşi Bolivya'dan Venezüella'ya rengârenk yanıyor. Bu ateşin daha ne kadar yanacağını, dünyanın başka arka bahçelerine, av sahalarına da sıçrayıp sıçramayacağını, bunu söndürmek isteyenlerin hangi yönetmenleri kullanacağını zaman gösterecektir.

Bu bağlamda XXI. yüzyılın ilk yıllarında Latin Amerika'da ABD hegemonyasına karşı yükselen isyan, hiç şüphesiz yeni bir tarihsel anı oluşturmaktadır.

Latin Amerika yüzyıllar süren emperyalist egemenlikten kendisini kurtarmak üzere bir girişimde bulunmakta ve Noam Chomsky'nin sözleriyle ifade edersek "bağımsızlığını yeniden ka-

57 "Delegado Cero" Marcos.

zanmaktadır". ABD iktidarına karşı oluşan bu tehdidin ciddiyeti Washington'un gittikçe artan biçimde dikkatini çekmektedir. Dış ilişkiler Konseyi Latin Amerika Programı Yöneticisi Julia Sweig, yirmi birinci yüzyılın muhtemelen, "zayıflayan" ABD İmparatorluğu'na karşı giderek büyüyen bir hoşgörüsüzlüğün damgasını vurduğu bir "Anti-Amerikan Yüzyılı" olarak bilineceğini ileri sürmektedir. Sweig, Latin Amerika'da solun siyasal anlamda yeniden yapılanmasının, ABD'nin savaş makinesine karşı Irak'ta yürütülen direnişten bile daha önemli olduğunu iddia etmekte; bu durumun Amerika kıtasında ABD yönetimini istikrarsızlaştırdığını ve dünya çapında beklenebilecek olan durumun "kehanetimsi küçük bir örneği'ni sunduğunu iddia etmektedir."[58]

ABD, Sweig'e göre, "Amerika kıtalarında önleyici askeri müdahale hakkı"nı, 1823 Monroe Doktrini ve 1904 Roosevelt müdahalesiyle uzun zaman önce kurumsallaştırmıştır. Ancak bizzat Latin Amerikalılar bu durumu pek de böyle görmediler. "Birleşik Devletler açısından iktidarın ulusal çıkar, değerler, piyasalar, demokrasi ya da ulus inşa etme adına meşru ve aleni bir biçimde genişletilmesinden ibaret olan şey, Meksikalılar, Kübalılar, Nikaragualılar, Haitililer, Honduraslılar, Kosta Rikalılar ve Dominikliler için... çok büyük bir gücün egemenliklerine tecavüz etmesi hâline dönüştü". İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Latin Amerikalılar yeniden ve yeniden ABD müdahalelerine maruz kaldılar; (bölgedeki uzun ABD müdahaleleri tarihini kısaca hatırlamak gerekirse) "1954'de Guatemala, 1961'de Küba, 1965'de Dominik Cumhuriyeti, 1970'ten 1989'a kadar Şili, 1970'ler ve 80'lerde Güney Amerika diktatörlükleri; Orta Amerika'daki kontra faaliyetleri ile karşı isyan ve ölüm mangaları ve Granada ile Panama işgalleri". ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Allende'nin Şili'si söz konusu olduğunda, Latin Amerika'daki "çeşitliliğin sınırlarını belirlemenin" Birleşik Devletlerin hakları arasında olduğunu açıkça ifade etmişti.[59]

58 Noam Chomsky,"Latin America Declares Independence", International Herald Tribune, 3 Ekim 2006; Julia E. Sweig, Friendly Fire: Losing Friends and Making Enemies in the Anti-American Century (New York: Perseus, 2006), xv, 3, s.212.

59 Sweig, Friendly Fire, 4-5, 9, 17; Roger Morris, Uncertain Greatness: Henry Kissinger ND American Foreign Policy (New York: Harper and Row, 1977), s.241.

Latin Amerika'da (Kolombiya'da devam eden örtülü ABD savaşını saymazsak), "çeşitliliğin sınırlarını belirlemek" üzere askeri araçlarla yürütülen en son ABD girişimi, Venezüella'da 2002'de, demokratik biçimde seçilmiş Başkan Chávez'e karşı darbe düzenlemek oldu. Birleşik Devletler sadece darbe hakkında bilgi sahibi olmakla, darbenin planlanmasına katkıda bulunmakla, ona lojistik destek sağlamakla ve örtük olarak yeşil ışık yakmakla kalmadı; ayrıca darbe bir kez gerçekleştiğinde darbe tezgahçılarına acilen diplomatik tanıma sağlayarak onu kollarını ardına kadar açarak kucakladı . Bununla beraber darbe Chávez'i destekleyen muazzam halk isyanı sayesinde hemen yenildi ve Washington'un planları, Sweig'in belirttiği gibi, Chávez'in "tıpkı yirminci yüzyıldaki Fidel Castro gibi, Birleşik Devletler'e karşı muhalefetin sembolü olarak" yükselişine yol açan bir biçimde geri tepti.[60]

Fakat bugün, Chávez ve esinlenmesine yardımcı olduğu Bolívarcı devrim, yeni Latin Amerika isyanının başlıca simgeleri durumundaysalar; Latin Amerika halklarının isyanının yerkürenin güneyindeki her yerde yükselişe geçtiği de görülebiliyor. Kısa bir listenin kapsaması gerekenler şunlardır; 2005'te Sosyalizme Doğru Hareket'in (MAS) temsilcisi Evo Morales'in Bolivya devlet başkanlığına seçilmesi; Venezüella, Küba ve Bolivya arasında kurulan Latin Amerika ve Karayipler İçin Bolívarcı Alternatif (ALBA) ittifakı; Chávez, Morales ve Castro ile birlikte "yirmi birinci yüzyıl sosyalizmi"ni savunan Rafael Correa'nın Ekvador devlet başkanlığına seçilmesi; Sandinist lider Daniel Ortega'nın 2006'da Nikaragua devlet başkanlığına seçilmesi; (hileli 2006 seçimlerini protesto etmek üzere milyonlarca kişinin harekete geçtiği ve Oaxaca ve Chiapas bölgelerinde halk mücadelelerinin ortaya çıktığı) Meksika'daki dramatik sandık hareketleriyle toplumsal hareketler; Brezilya'daki Topraksız işçiler Hareketi'nin (MST) boyun eğmez barışçıl isyanı; Arjantin'in Dünya Bankası'na karşı muhalefet eşliğinde dış borçlarını ödememesine paralel olarak yaygın biçimde yaşanan fabrika işgalleri; ABD tarafından desteklenen Amerikalar Arası Serbest Ticaret Bölgesi'nin reddedilmesi ve şimdi Venezüella'nın da üyesi bulunduğu Güney Yarıküre Ortak Pazarı'nın (MERCOSUR)

60 Sweig, Friendly Fire, s. 159. Bu konuyla ilgili olarak en ayrıntılı tasvir için bkz. Eva Golinger, The Chávez Code: Cracking U.S.Intervention in Venezuella (Northampton, Mass.: Olive Branch Press, 2006)...

genişlemesi; ABD'nin "Kolombiya Planı"na karşı Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin (FARC) süregiden direnişi; Küba'nın "Özel Dönemi"ni başarıyla idare etmesi ve Fidel sonrası döneme geçişi. Bu gelişmelerin tümü de yeni Latin Amerika isyanının gücünü, yaygınlığını, fikri çeşitliliğini ve çok boyutlu niteliğini göstermektedir.

Birleşik Devletler'in tarihsel olarak Latin Amerika'da "hegemonyanın sağladığı güç üstünlüğünü" tam anlamıyla icra etmiş olması olgusu, ABD egemen sınıfının ve bu sınıfın eşlikçisi olan dış politika seçkinlerinin bütün kıtayı sıklıkla ABD'nin küresel iktidarının bir "laboratuarı" olarak gördükleri anlamına gelir.[61]

Neo-liberalizmin, yani dünya ekonomik bunalımına yanıt olarak devletin halka sunduğu tüm korumaların ve sermayenin hareketinin önündeki tüm engellerin ortadan kaldırılmasını gerektiren yeni bir çıplak kapitalizmin teşvik edilmesi, ilk kez Güney Amerika'nın güney yarıküresinde (Brezilya, Şili, Arjantin ve Uruguay) ABD tarafından desteklenen diktatörlüklerce dayatıldı.

Hatta bu süreç 1980'li yılların başında ortaya çıkan üçüncü dünya ülkeleri borç krizinden daha önce başlamış ve her şeyin ötesinde de Pinochet diktatörlüğü ile Milton Friedman tarafından başı çekilen Chicago iktisat okulu arasındaki ittifakla özdeşleşmişti. Ancak Britanya Krallığı Middlesex Üniversitesi Latin Amerika Araştırmaları başkanı Fransisco Dominiguez'e göre bu süreçte, "bu ülkelerdeki neo-liberalizmi sistemleştiren, mükemmelleştiren ve sağlamlaştıranlar, sadece birkaçını saymak gerekirse, Şili'deki Concertación, Arjantin'deki Peronist Menem, Uruguay'daki Blanco, Colorado ve geleneksel partiler, Bolivya'daki MIR-Banzer ittifakı, Venezüella'daki ADECO ve COPEI, Brezilya'daki Henrique Cardoso'nun Brezilya Sosyal Demokrat Partisi, Meksika PRI [Kurumsal Cumhuriyetçi Parti] içindeki en Amerikancı hizipler gibi 'Üçüncü Yol' yönetimleri oldular."[62]

Sonuç, ekonomik büyüme açısından "kayıp on yıl" denilen 1980'ler tarafından karakterize olan ve dinmek bilmeyen bir iktisa-

61 Nicholas Spykman, America's Strategies in World Politics (New York: Harcourt, Brace, and Co., 1942), 62; Sweig, Friendly Fire, 2.

62 Francisco Dominguez, "ALBA: Latin America's Anti-Imperialist Economic Project" (10 Ağustos 2006), http://www.21stcenturysocialism.com

di felaketti. 1980 yılında Latin Amerika nüfusunun yüzde 41'i yoksulluk içinde yaşıyordu. 1990 yılında bu oran yüzde 48'e çıktı ve 2002 yılında hâlâ yüzde 44'tü. Latin Amerika yoksullarının yaklaşık olarak yarısı, aşağı yukarı 97 milyon insan, şu anda günde 1 doların altında bir gelirle yaşama mücadelesi veriyor. Bu arada, Latin Amerikalı milyarderlerin sayısı da 1980'lerin sonundan itibaren dört misli arttı.[63]

Bu yüzden günümüzün Latin Amerika bağımsızlık hareketleri, (IMF ve Dünya Bankası tarafından güçlendirilen) Birleşik Devletler ve diğer ileri kapitalist ülkelerin Latin Amerika'ya dayattıkları neo-liberalizmi alaşağı etmeye yönelik girişimler niteliğini taşımaktadır. Morales'in söylediği gibi "[Sömürülen halka] karşı başlatılan bütün bu katliam eylemlerinin ve Bolivya halkının isyanının arkasındaki nedenin tek bir ismi var: neo-liberalizm."[64] Bu mücadelenin doğası, ABD emperyalizmi, kapitalizm bu bağlamda ortaya çıkmış olan içsel sömürü ilişkilerine karşı radikal bir isyanı zorundu kıldı. Dolayısıyla isyanın liderliğini de esas olarak anti-kapitalist, anti-emperyalist, yerli ve sosyalist güçler üstlendiler. Tüm bu ülkelerdeki sınıf mücadeleleri ve diğer toplumsal mücadeleler devam etmekte ve farklı uluslar arasında önemli gerilimler yaşanmaktadır. Bununla beraber, yeni bir Latin Amerika dayanışmasının işaretleri de ortaya çıkmaktadır.[65]

LATİN AMERİKALILAR BİRLEŞİYOR!

"Geçmişi hatırlamayanlar
onu bir kere daha
yaşamak zorunda kalırlar."[66]

Latin Amerika genelinde, anti-emperyalist bir birlik eğiliminin

63 Latin Amerika ve Karayipler İçin Ekonomik Komisyon, "Trends in Poverty and Indigence, 1980-2006," http://www.eclac.cl; Dominguez, "ALBA"; Duncan Green, Faces of Latin America (New York: Monthly Review Press, 2006), 42.

64 Evo Morales, " 'İnsanlığı Savunurken' Forumu'nda yaptığı konuşma, Mexico City, 25 Ekim 2003", Tariq Ali, Pirates of the Caribbean: Axis of Hope (New York: Verso, 2006), s.221 içinde.

65 John Bellamy Foster, "Latin Amerika'nın İsyanı: Bir Giriş", Monthly Review (Türkçe), No:16, Ekim 2007, s.8-9.

66 George Santayana.

ekonomik-politik düzlemde güçlendiğinden söz etmek mümkündür...[67]

Örneğin Güney Amerika'daki 12 ülke, kıtada siyasi birliği ve ekonomik bütünleşmeyi sağlamak amacıyla Güney Amerika Birliği (UNASUR) çatısı altında bir araya geldi. Brezilya'nın ev sahipliği yaptığı zirvede UNASUR'u ilan eden devletler şunlar: Arjantin, Bolivya, Brezilya, Ekvador, Guyana, Kolombiya, Paraguay, Peru, Surinam, Şili, Uruguay ve Venezüella. Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva, zirvedeki konuşmasında, bölgesel birlik UNASUR'u selamlayarak diğer Latin Amerika ve Karayib ülkelerini de bu girişime katılmaya davet etti.[68]

Evet son yıllarda UNASUR ile Latin Amerika ülkeleri arasında tek para birimi, tek merkez bankası, enerji ve ulaşım hatlarının birleştirilmesi, ortak parlamento gibi konularda uzlaşma sağlandı. Bolivya ve Venezüella gibi ülkelerin birlikteliği askeri pakta dönüştürme girişimleri de sürüyor.[69]

Bu girişimlerle bağıntılı olarak Arjantin'de, 10 Aralık 2007 tarihinde, kıtanın yedi solcu lideri, geçmişte ülkelerinin elinden çok çektiği IMF'nin yerine kurmayı kararlaştırdıkları Güney Bankası'nın (Banco del Sur) kuruluş belgesini imzaladılar.

2008'de 7 milyar dolar sermayeyle faalleşen Güney Bankası'nın imza töreninde, Arjantin, Brezilya, Venezüella, Bolivya, Paraguay, Ekvador liderleri Kirchner, Lula da Silva, Hugo Chávez, Evo Morales, Nicanor Duarte, Rafael Correa dostluklarını sergiledi.

---

67 Bkz: Ebru H. Şengül, "Latin Amerika Birliği", ", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 152, 28 Mayıs 2007, s. 11-12; Jicardo Alarcón, "ALBA: Latin Amerika'nın Yeni Şafağı", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 15-17; "Güney Amerika Ülkeleri Birliği (UNASUR) Anlaşması İmzalandı!", Kızıl Bayrak, No: 2008/22, 30 Mayıs 2008, s. 26; "ALBA Bankası Kuruluyor", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/19 (38), 20 Eylül-3 Ekim 2007, s. 8; "Güney Bankası'na Kavuştu", Evrensel, 11 Aralık 2007, s. 11; "Bolívar Birliğine Doğru", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/22 (41), 1-14 Kasım 20067, s. 8; "Ekvador ile Venezüella Arasında İşbirliği", Tercüman, 11 Ağustos 2007, s. 13; "Latin Dayanışması!", Tercüman, 8 Ağustos 2007, s. 6; "Morales ve Chávez El Ele", Cumhuriyet, 12 Ağustos 2007, s. 10.

68 "Güney Amerika Birlik Oldu", Cumhuriyet, 25 Mayıs 2008, s. 13.

69 Cüneyt Göksu, "Latin Amerika'da Birlik", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 4, No: 205, 2 Haziran 2008, s. 12.

Uruguay Başkanı Tabare Vazquez ise imzaya yetişemedi. Chávez, 2006'da fikir babası olduğu banka için "Bu banka siyasi bir olgudur, aynı zamanda toplumsal ve ideolojik de olan ekonomik savaşın parçasıdır. Paramız yok değil ki, var. Ama kuzeyin bankalarında, ABD hazine bonolarında, avroda, yende depozitli. Bu kaynakları kıtamıza getirmenin vakti geldi" dedi.

Verdiği borç karşılığı mecbur tuttuğu ekonomi politikalarıyla pek çok bölge ülkesini sosyo-ekonomik uçuruma yuvarlamış IMF, Chávez tarafından "Kıtamız üzerinde bir lanet" diye eleştirilmişti. Brezilya'nın ekonomik gücünü IMF'yle defteri kapatmaya seferber etmiş Lula da. Güney Bankası'nın altyapı, bilim-teknoloji gibi sektörleri finanse edip bölgeye denge ve birlik getireceğini anlattı. Correa, bankanın kıtanın ekonomik zincirlerini kırmasına, Morales özelleştirme baskılarına direnmeye ve ortak para birimine yardımcı olacağını söyledi.[70]

Geçerken belirtelim: "Güney Bankası'nın asıl hedefi karşılık beklemeden yoksul ülkeleri kalkındırmak ve sosyal projelere destek sağlamak olduğundan, Dünya Bankası'nın sermaye eksenli politikalarına kıyasla insanı merkeze alan uygulamaları öne çıkıyor."[71]

Bunun yanında ABD emperyalizminin ALCA'sına[72] karşı, ALBA da oluşturulmaktadır!

Latin Amerikalılar için Bolívarcı Alternatif'i (ALBA) oluşturan Küba, Venezüella, Bolivya ve Nikaragua'nın bir araya gelerek oluşturmak istedikleri ALBA Bankası ile oluşturulacak olan yeni fon, sosyal ve ekonomik programlara ve bölgesel gelişim projelerine aktarılmaktadır.[73]

ALBA İspanyolcası ALCA olan ve ABD tarafından önerilen FTAA, yani 'Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na alternatif ola-

---

70 "Latinlerin İttifakı Bankayla Taçlanıyor", Radikal, 11 Aralık 2007, s. 9.

71 Ebru H. Şengül, "Latin Amerika'da Finansal Birlik", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 156, 25 Haziran 2007, s. 9.

72 ALCA, ABD'nin Latin Amerika'daki sömürü sürecinin hızlandırılmasına ilişkin siyasi-ekonomik bir projedir. ALCA yeni-sömürgecilik modelinin günümüze uyarlanmasıdır. ALCA ile ABD, Latin Amerika hükümetleri üzerinde hem politik bir otorite oluşturmakta, hem de ekonomik alanda ABD tekelleri için düzenlemeler ve yasal bir çerçeve oluşturmaktadır.

73 "Başka Bir Banka Mümkün", Cumhuriyet, 10 Eylül 2007, s. 12.

rak geliştirildi. FTAA ile Amerika kıtasındaki mal ve hizmet dolaşımının hükümetlerin denetiminden çıkartılarak piyasa dinamikleri tarafından belirlenmesi öngörülüyor. Bir başka deyişle, hizmetlerin özelleştirmeye açılması, mallar üzerindeki gümrük vergilerinin kaldırılması, tarım ürünlerinin ihracında verilen sübvansiyonların kesilmesi gibi "rekabeti artırıcı ve serbest ticareti kolaylaştırıcı" bazı düzenlemeler yapılması hedefleniyor.

Ancak bu rekabette geri kalabilecek ülkelere herhangi bir destek sağlanmaması, işçi haklarının gözardı edilmesi ve şirketlerin çıkarlarının devletlerin çıkarlarından daha ön planda olması gibi ilkeler yüzünden Latin Amerika'da bu anlaşmaya karşı tepki her geçen gün artıyor.

Venezüella ALBA'ya dahil ülkelere indirimli petrol satacak Petrosur ve Petrocaribe adlı iki şirket kurdu. Ayrıca Telesur adında bir ortak televizyon da yaratıldı.

Özetle birlik fikrinin her düzlemde güçlendiği Latin Amerika'da[74] kapitalizmin yarattığı "Gıda Krizi"nden,[75] AB'nin "Irkçı" uygulamalarına[76] kadar uzanan hemen her alanda ortak bir tavır geliştirilme fikri ve zikri giderek güçlenmektedir!

---

74 Havana ziyareti sırasında Küba ile çeşitli alanlarda bir dizi anlaşma imzalayan Chávez, Küba ile işbirliğinin daha da ilerleyeceğini ve konfederasyonla sonuçlanabileceğini belirtti. İmzalanan anlaşmalarla, ABD'nin ambargosu nedeniyle ekonomik zorluk yaşayan yakın müttefiki Küba'ya verdiği desteği arttıran Venezüella lideri, "Küba ve Venezüella, kolaylıkla iki cumhuriyeti bir araya getiren bir konfederasyon oluşturabilir. Bu bir düş değil" diye konuştu. Chávez, Venezüella'daki sosyalist devrimin Küba'yla daha yakın ilişkileri gerekli kıldığını söyledi ("Küba-Venezüella Konfederasyonu", Cumhuriyet, 18 Ekim 2007, s. 10).

75 Yoksul ülkeleri sarsan gıda fiyatlarındaki artışa karşı Latin Amerika'nın sol kuşağı Venezüella, Bolivya, Küba ve Nikaragua'nın liderleri omuz omuza verdi. Caracas'ta toplanan dört ülkenin liderleri, krize bir nebze merhem olabilmek için 100 milyon dolarlık 'gıda güvenlik fonu' kurdu. Ayrıca tarımsal kalkınma için ortak programlar geliştirilmesi kararlaştırıldı. Chávez gıda krizinden biyoyakıtı sorumlu tutup "Gıda krizi, kapitalist modelin tarihsel başarısızlığının en büyük gösterisi" dedi ("Latin Liderler Gıda İçin El Ele", Radikal, 25 Nisan 2008, s. 11).

76 AB'nin yasadışı göçmenleri 18 aya kadar gözaltında tutmayı öngören yeni yasası Latin Amerika'yı kızdırdı. Peru'dan Brezilya ve Ekvador'a bir çok ülkenin lideri ve bölgesel örgütler yeni politikayı "ayrımcı", "gaddar", "baskıcı" gibi kelimelerle kınadı ("Latinler Avrupa Göç Yasasına Çok Öf-

Tüm bunlar böyleyken bir kez daha 4. filosuyla ABD zuhur etti...

Latin Amerika'da sosyalist-yerli yönetim kuşağının kapsama alanına girmemiş sadece dört ülke kalırken, ABD'nin Karayipler, Orta ve Güney Amerika'daki donanmaya bağlı uçak, gemi ve denizaltılarının komutasını dördüncü filoya vermesi dikkat çekiyor. ABD'nin bir zamanlar Atlantik Okyanusu'nun güneyindeki en önemli gücü olan dördüncü filoyu ikinci filoyla birleştirip resmi mevkiinden indirmesinden 58 yıl sonra diriltmesinin zamanlaması soru işaretleri uyandırıyor. Özellikle de Latin solcu liderlerde...

Castro, makalesinde, ABD'nin savaş gemisi siyasetine tekrar döndüğünü belirtip, "Uçak gemileri ile nükleer bombalar, terörle ve yasadışı faaliyetlerle mücadele için değil, ülkelerimize terör ve ölüm saçmak için kullanılmıştır" dedi.

Morales de, "Dördüncü müdahale filosu" nitelemesini kullandı.[77]

---

keli", Radikal, 21 Haziran 2008, s. 11).

Chávez, AB kararına tepki olarak, Avrupa ülkelerine petrol ihracatını kesme tehdidinde bulundu. Chávez, AB kararını kabul eden ülkelerin, Latin Amerika'da yatırım yapmasına izin verilmeyebileceğini, en azından kendilerinin böyle bir karar alabileceğini belirterek "Onlara burada ihtiyacımız yok" dedi. AB kararını "faşizmin işaretleri" olarak niteleyen Chávez, "Petrolümüz bu ülkelere gitmemeli" diye konuştu.

Correa da AB'nin "saldırganlığına" karşı, Latin Amerika ülkelerinin ortak cephe oluşturması gerektiğini söyledi. Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales Afrika ülkelerini Latin Amerika ülkeleriyle birlikte hareket etmeye çağırdı.

Brezilya Dışişleri Bakanlığı AB kararını kınarken Uruguay Senatosu yaptığı oylamayla, AB kararını, başta seyahat özgürlüğü olmak üzere insan hakları ihlâli olarak değerlendiren bir karar aldı ("Chávez'den AB'ye Petrol Tehdidi", Cumhuriyet, 21 Haziran 2008, s. 12).

77 "Latin Sol Kuşağa Karşı Dördüncü Filo Devrede", Radikal, 11 Mayıs 2008, s. 14.

"Suçları unutmamalı,
kayıtlarını muhafaza etmeliyiz.
Suçluların ilk işi
bunları yok etmektir zaten.
Çünkü bu efendiler yalnızca
masum katletmezler,
hafızayı da maktul ederler!"[78]

Stanislaw Jerzy Lec'in, "Zirvenin zemini uçurumdur," diye betimlediği durumu Latin Amerika'da yaşayan ABD emperyalizmi, "Artık bölgede 60'lar ve 70'lerde olduğu gibi belli bir sınıfın ayrıcalıklarını korumak için darbe yapmaktan söz edilmiyor. Şimdilerde her şey tümüyle farklı: Bölgenin ve dünyanın haritası değiştirilmeye çalışılıyor."[79]

Yani "ABD eskiden istediği gibi manipüle ettiği Latin Amerika'da solcu liderlerin iktidara gelmesiyle etkisini kaybetmiş durumda. Diğer yandan, söz konusu liderlerle giderek yakınlaşan AB ülkeleri ABD'yi kıtanın sol eğilimli hükümetlerine yönelik tecrit politikasında yalnız bırakıyor."[80]

Ancak, söz konusu açmazına karşın, ABD patentli "Ekonomik neo-liberalizm, saldırgan bir politika ve ideolojiyi devreye sokarak Latin Amerika'nın başkaldıran halklarını ve hükümetlerini yeniden ağıla sokmak"tan[81] da vazgeçemiyor.

Örneğin ABD'nin en üst düzey komutanlarından Amiral James Stavridis, Bush yönetimine meydan okuyan Latin Amerika sol kuşağının İran'la iyi ilişkilerinden, Latin uyuşturucu kaçakçılarıyla radikal İslâmcılar arasında "yıkıcı bağ" senaryosuna[82] sarılırken; "4. müdahale filosu" yanında,[83] Kolombiya ve Peru yönetimleri ABD

78 John Berger.

79 Raul Zibechi, "Latin Amerika'ya Savaş Mesajı", Telesur, 5 Mayıs 2008.

80 Sujatha Fernandes, "AB Latin Amerika'yla Barışıyor", Znet internet sitesi, 16 Ağustos 2008.

81 Nidia Diaz, "Aznar ve Yardakçıları Rüzgâra Karşı", Cubadebate, 1 Nisan 2008.

82 "ABD'li Komutandan Latin Fantezileri...", Radikal, 18 Ocak 2008, s. 9.

83 Bkz: "4. Filo Latin Amerika'dan Defol!", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 61, 7 Ağustos 2008, s. 8; "Arka Bahçede ABD Tatbikatı", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/13 (32), 28 Haziran-11 Temmuz 2007, s. 8; "Latin Amerika Bu

emperyalizmiyle "sol dalga"ya karşı "operasyonel-kontra" faaliyetlerini yoğunlaştırıyorlar.

Bu durumda karşısında da Richard Gott, "Yeni ABD başkanı, Bush'un sekiz yıllık göz ardı etmesi sayesinde özgürlüğün tadını çıkarmaya başlamış bir Latin Amerika bulacak. Fakat, Obama'nın kısmi Küba açılımı dışında, iki başkan adayı da kıtadaki yeni havayı hâlâ anlamıyor gibi görünüyor; ilişkiler yine düzelmeyebilir,"[84] demekten kendisini alamamaktadır.

ANLAŞMAZLIK(LAR) VE SORU(N)LAR

"Aynı nehirde
iki defa yıkanılmaz."[85]

ABD'nin, Kolombiya ve Peru'nun işbirliğiyle yoğunlaştırdığı "operasyonel-kontra" faaliyetlerinin doğrudan hedefi Bolivya, Ekvador, Venezüella ile Kolombiya'daki gerilla hareketi FARC'dır...

"Uribe, Kolombiya'nın Pinochet'si ve ABD'nin adamı" vurgusuyla John Pilger ekliyor: "ABD, üs edindiği Kolombiya üzerinden Latin Amerika demokrasisine karşı gizli bir savaş açtı. İmtiyazlı grupların kontrolünü yeniden tesis etmek isteyen savaşın ana hedefi de samimi politikalar güden yoksullara özgüven aşılayan Chávez"dir...[86]

Örneğin ABD müttefiki Kolombiya'nın Ekvador'a girip gerilla örgütü FARC'ın liderini öldürmesiyle çıkan kriz, kıtayı sarstı.[87]

Ekvador Devlet Başkanı Rafael Correa, krizin bölgeyi yeni bir Ortadoğu hâline getirebileceğini söyledi.[88]

FARC'ın iki numaralı ismi Raul Reyes'in de aralarında olduğu 17 gerillayı öldürmesiyle patlak veren krizin ardından gerginliğin hızla tırmanması üzerine Venezüella, Kolombiya sınırını kapattı ve bölgede seferberlik ilan etti. Venezüella ve Ekvador'un Kolombiya

---

Sefer de Karasuları Gerginliği Yaşıyor", Taraf, 16 Mart 2008, s. 3.

84 Richard Gott, "ABD Latin Amerika'yı Anlayamıyor", The Guardian, 13 Haziran 2008.

85 Yunan Atasözü.

86 John Pilger, "Latin Amerika ABD Ablukasında", Newstatesman, 24 Nisan 2008.

87 "Latin Krizi Çığırından Çıkıyor", Radikal, 5 Mart 2008, s. 12.

88 "Latin Amerika'da 'Soğuk Savaş'...", Cumhuriyet, 5 Mart 2008, s. 10.

sınırına asker göndermeye devam etmesi, bölgede savaş endişesini arttırdı.[89]

Chávez ile Correa, Kolombiya'yla ilişkileri kesip sınıra birlik yığdı. Şili, Kolombiya'nın tüm bölgeye açıklama borçlu olduğunu belirtti...[90]

Correa'ya tam destek sunan Chávez 'Merhaba Başkan' programında şunları dedi: "Bu Güney Amerika'da savaşın başlangıcı olabilirdi. Savaş istemiyoruz ama emperyalistin (ABD) ya da onun fino köpeği Uribe'nin bizi bölüp güçsüzleştirmesine izin vermeyeceğiz. Uribe suçlu, sadece yalancı değil mafya üyesi, terörist ülkeye liderlik eden milis. Kolombiya Latin Amerika'nın İsrail'i oldu." Chávez, Venezüella'ya benzer bir operasyonu savaş nedeni sayacağını söylemişti.[91]

Fidel Castro da, "Savaş borazanları güçlü bir şekilde duyuluyor" dediği açıklamasında, ABD'yi gerginliği kışkırtmakla suçladı.[92]

Bunların ardından Kolombiya'nın sınırötesi operasyonunun Latin Amerika'da estirdiği savaş rüzgârı yatıştı. Rio zirvesinde Uribe, Correa ve Chávez'le el sıkıştı.

Ekvador Devlet Başkanı Rafael Correa, "Bir daha asla kardeş ülkeye saldırmama sözü vermeleri ve af dilemelerinin ardından bu vahim meseleyi hâllolmuş farz edebiliriz" dedi.[93]

GÜNCEL "SİNİR UÇLARI" İÇKİN NOTLAR

"Zalimleri affetmek
mazlumlara zulümdür."[94]

Ancak Latin Amerika'da, ABD kaynaklı tüm soru(n)lar, giderek "hassaslaş(tırıl)an" sinir uçlarıyla yerli yerinde duruyor!

---

89 "Güney Amerika Gergin: Sınır Ötesi Kriz Büyüyor", Cumhuriyet, 6 Mart 2008, s. 11.

90 Bkz: "Ekvador-Kolombiya Krizi Yine Alevleniyor", Taraf, 24 Mart 2008, s. 3; "Latin Amerika'da Sınır Ötesi Krizi", Taraf, 3 Mart 2008, s. 2; "Latin Amerika Kolombiya'ya Tepkili", Evrensel, 6 Mart 2008, s. 10; "Latin Amerika Ortadoğu Olur mu?", Taraf, 5 Mart 2008, s. 3.

91 "Sınır Ötesi Latin Amerika'yı Karıştırdı", Radikal, 4 Mart 2008, s. 9.

92 "Latin Amerika'da Savaş Tamtamları", Cumhuriyet, 4 Mart 2008, s. 11.

93 "Latin Liderler Barışı Tercih Etti", Radikal, 9 Mart 2008, s. 11.

94 Şeyh Sadi Şirazi.

KOLOMBİYA

"Esas duruş
mülkün temelidir."[95]

Görülmesi gerek: "ABD'nin öncelikli hedefi stratejik bölgelerde kendisine sadık yönetimler oluşturmak. Washington'un, Ekvador ve Venezüella ile yaşadığı krizde Kolombiya'ya verdiği destek, Latin Amerika'ya yönelik uzun vadeli planın önemli bir parçası olarak görülmeli."[96]

"Venezüella'da Chávez'in, Ekvador'da Correa'nın ve Bolivya'da Morales'in seçim zaferleri nedeniyle bölgede durum Washington için karmaşık bir hâl aldı. Bu yüzden 'Plan Kolombiya'nın çok daha tehlikeli ikinci aşamasına geçildi. 'Uyuşturucu trafiğine karşı sürdürülen savaş' maskesi altında Plan Kolombiya aslında imparatorluğun egemenlik alanını tehdit eden tüm halk hareketlerine karşıdır.

Bush, Cheney, Beyaz Saray'daki iktidar grubu ve silah endüstrisinin temsilcileri için seçimler yoluyla halkların uyanıp iktidarı ele geçirmeleri ve Amerika halklarının bütünleşmesi için gösterilen çabalar ABD'yi rahatsız ediyor. İlerici yönetimlerin güçlenmeleriyle CIA, Pentagon ve Beyaz Saray stratejistlerinin dikkati en çok direniş gösteren ülkelere; Venezüella, Ekvador ve Bolivya'ya yöneldi. ABD askeri destek ve komplolarla bu ülkelerdeki gelişmeleri torpillemeye çalışıyor. Çünkü bu ükümetler, bağımsız bir politika izleyerek kaynaklarının yönetimini yeniden ele geçirdiler. Şimdiye dek dışlanmış, yoksul kitleler adına zenginliklerin daha adil paylaşımı için savaş veriyorlar.

Ekvador'a yönelik Kolombiya ordusunca gerçekleştirilen son saldırı, Plan Kolombiya'nın yeni bir aşaması. Beyaz Saray artık el altından değil, elçilikleri aracılığıyla da açıkça ülkelerin iç sorunlarına müdahale ediyor."[97]

Geçerken anımsatalım: Devlet Başkanı Alvaro Uribe, hakkında "terörist" diyen Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega'yı protesto etse de,[98] O ABD uşağı bir teröristtir!

---

95 Ece Ayhan.

96 "Uribe'nin Kurgusu", La Jornada, 5 Mart 2008.

97 Joaquin Rivery Tur, "Plan Kolombiya'nın Yeni Evresi", Argenpress, 5 Mart 2008.

ABD yönetiminin arka bahçesinde 5 milyar dolarlık askeri yardımla ihya ettiği nadir müttefiklerinden Alvaro Uribe liderliğindeki Kolombiya, 1 Mart 2008'de komşusu Ekvador'un topraklarında kamp kuran 17 FARC gerillasını uykudayken önce güdümlü füzelerle vurup, ardından sınırötesi baskın düzenledi.[99] Rafael Correa ile müttefiki Chávez bu egemenlik ihlâline sınıra asker yığarak yanıt verince kıta üzerinde on yıllardır ilk kez savaş bulutları toplandı.

FARC, Kolombiya'daki uzun ve trajik iç çatışmanın savaşan taraflarından birisi ve kıtada sosyal değişim talebiyle isyan eden güçlerin en eskilerinden. Bogota'daki hükümetlerle defalarca müzakereye oturdu, 1985 ateşkesinden sonra yasal siyasi parti kurup

98 "Terörist' Lafı Uribe'yi Kızdırdı", Cumhuriyet, 22 Haziran 2008, s. 13.

99 44 yıldır faaliyette bulunan, ABD'nin ve Avrupa Birliği'nin "terörist" olarak kabul ettiği ve 1964'te Kolombiya Komünist Partisi'nin askeri kolu olarak kurulan FARC'ın 2002'de 17 bin militanı varken şimdi en az 11 bini civarındadır. Bkz: "FARC: Silahlı Mücadeleye Devam", Atılım, Yıl: 4, No: 2008 33 (221), 2 Ağustos 2008, s. 9; James Petras, "Tiro-Fijo (Marulanda) Yaşıyor!", Sosyalist Barikat, No: 60, Temmuz/Ağustos 2008, s. 58-60; "Kolombiya'da İsyancı FARC Lideri Marulanda Öldü", Milliyet, 26 Mayıs 2008, s. 12; "Kolombiya: Dünyanın En Yaşlı Gerillası Öldü mü?", Taraf, 26 Mayıs 2008, s. 2; "En Yaşlı Gerilla Öldü", Cumhuriyet, 26 Mayıs 2008, s. 11; "FARC: Durmak Yok Savaşa Devam", Birgün, 26 Temmuz 2008, s. 10; "FARC: Savaşa Devam!", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 61, 7 Ağustos 2008, s. 8; "Kolombiya: Kontgerilla Rejimi Sendikacıları Katlediyor", Atılım, Yıl: 4. No. 2008 21 (210), 17 Mayıs 2008, s. 9; "FARC Kıta İçin Direniyor", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 23 (212), 31 Mayıs 2008, s. 9; "FARC:- 15 Rehinenin Kaçışı İhanetin Sonucu", Alternatif, 13 Temmuz 2008, s. 10; "Kolombiya: Kontrgerilla Rejimi Sendikacıları Katlediyor", Atılım, Yıl: 4, No: 2008 21 (210), 17 Mayıs 2008, s. 9; "FARC Değiş Tokuşta Geri Adım Atmıyor", Taraf, 5 Nisan 2008, s. 3; "Kolombiya'da Chávez'le Gelen Barış Umudu", Cumhuriyet, 12 Ocak 2008, s. 10; "Chávez, FARC ve ELN'yi Savundu", Evrensel, 13 Ocak 2008, s. 8; "Chávez: Alçak, Uşak Uribe", Radikal, 22 Ocak 2008, s. 9; "FARC, Rehineleri Chávez'e Verecek", Cumhuriyet, 20 Aralık 2007, s. 11; "FARC'ın Kaçırdığı Rehineler Dört Yıl Sonra Ses Verdi", Radikal, 1 Aralık 2007, s. 11; "Kolombiya'ya da Chávez Lazım", Radikal, 1 Eylül 2007, s. 9; "FARC Rest Çekti", Cumhuriyet, 25 Şubat 2008, s. 11; "Betancourt'u Meğer ABD Parası Kurtarmış", Radikal, 5 Temmuz 2008, s. 12; "Bogota, Betancourt İçin Geri Adım Atıyor", Cumhuriyet, 29 Mart 2008, s. 12; "FARC Rehineleri Hayatta", Cumhuriyet, 1 Aralık 2007, s. 11; "FARC Rehineleri Serbest Bıraktı", Evrensel, 12 Ocak 2008, s. 10; Emir Sader, "Başka Bir Kolombiya Mümkün", Telesur Haber Kanalı, Venezüella, 8 Ocak 2008.

seçimlerde saflarından altı senatör, 23 vekil ve birkaç yüz yerel konsey üyesi çıkardı. Ama bedelini 4 binden fazla destekçisinin sağcı paramiliter güçlerin suikastlarında can vermesiyle ödeyince siyasi sürece tövbe etti.

Elbette bütün türevleri gibi acımasızlıklarıyla menkul. Lakin bu kirli savaşta adam kaçırma, bölgenin doğal ürünü haşhaş, koka ve afyonu uyuşturucu ticaretine tedavül etme tekeli FARC'da değil. FARC örneğinde ne Kolombiya'dan toprak koparmaya yönelik bir etnik ayrımcılık mevzu bahis, ne de 'küresel terör' şablonuna gidecek şekilde başka bir ülkenin güvenlik çıkarlarına tehdit!

Hâl böyleyken sağcı paramiliter güçlerle organik bağlar, ağır insan hakları ihlâlleri, ılımlı ve sol görüşlü siyasilere suikastlarla anılan, Amerikan başkanlık seçiminin adaylarının dahi uzak durmaya özen gösterdiği Uribe hükümetinin, FARC'ı 'küresel terörizm' retoriği içine katma çabası komik kalıyor..."[100]

"Uribe, Kolombiya'nın Pinochet'si ve ABD'nin adamı. 1991'de açıklanan bir ABD İstihbarat raporu, o dönem senatör olan Uribe'nin 'Medellin karteline çalıştığını' ve kartelin uyuşturucu baronu Escobar'ın 'yakın dostu' olduğunu ortaya koydu. Uribe'ye yakın 62 siyasi, paramiliterlerle yakın işbirliği gerekçesiyle soruşturuldu. Uribe iktidarının bir özelliği de, şaibeli ilişkilerine ışık tutan gazetecilerin başına gelenler. 2007 yılında önde gelen dört gazeteci, Uribe'yi eleştirdikten sonra ölüm tehdidi aldı. 2002'den beri en az 31 gazeteci suikasta uğradı. Uribe'nin bir başka alışkanlığı sendikaları ve insan hakları savunucularını 'FARC işbirlikçisi' diye karalamak. Bu onları hedef hâline getiriyor.

Uribe, Blair'in övgülerine de mazhar olmuştu; İngiltere'nin Latin Amerika'da geçmişten beri oynadığı büyük ölçüde gizli rolü yansıtıyordu bu. Ölüm timleriyle kucak kucağa çalışan Kolombiya ordusuna verilen 'karşı-isyan desteği', cinayetlerle suçlanan SAS birliklerinin eğitimini de kapsıyordu."[101]

Tekrarlayalım: FARC'a karşı 1 Mart 2008'de Ekvador topraklarında düzenlenen askeri operasyonda, Amerikan istihbarat servis-

100 Ceyda Karan, "Kolombiya ve 'Terörle Savaş' Retoriği", Radikal, 10 Mart 2008, s. 9.

101 John Pilger, "Latin Amerika ABD Ablukasında", Newstatesman, 24 Nisan 2008.

lerinden gelen bilgilerden yararlandıklarını açıklanırken;[102] Marulanda'nın,[103] Reyes'in, Siyah Akasya'nın ölümü[104] ardından Chávez de, maddi manevi desteklediği öne sürülen Latin Amerika'nın en eski direniş örgütü FARC'a "silahlara veda" çağrısı yaparak, "Artık Latin Amerika'da gerilla savaşları tarih oldu. ABD'ye bize saldırması için bahane teşkil ediyorsunuz," dedi![105]

Chávez'in bu kabul edilemez tutumuyla eş zamanlı kesitte Uribe de FARC gerillalarına silah bırakma çağrısı yaptı. Teslim olanların yargılanmayacağını söyledi.[106]

Bu noktada Fidel Castro da, FARC'ın silahlı mücadeleye devam etmesini istediğini açıkladı.[107]

PERU

"Yanlış bir adım atmaya gör hemen başkalarının menziline girersin."[108]

ABD'nin Latin Amerika'daki piyonlarından birisi de, Fujimori'den farksız Garcia'nın Peru'sudur...[109]

---

102 "Sınır Ötesi İstihbaratı ABD'den", Cumhuriyet, 25 Mart 2008, s. 13.

103 Asıl adı Pedro Antonio Marin olan ve daha önce en az 17 kez öldüğü iddia edilmiş FARC lideri Mayıs 1928 ya da 1930'da doğdu. Solcu çiftçilerin katledilmesiyle 200 bin kişi ölürken, 1949'da silaha sarılan Marulanda komünistlerin sığındığı bölgenin hükümet güçlerince istilası üzerine 1964'te FARC'ı kurmuştu. Orduya baskınlarda tüfeğiyle gösterdiği maharet sayesinde 'tam isabet' manasında 'Tirofijo' lakabını alan Marulanda, 48 silahlı çiftçiyi 17 bin kişilik gerilla ordusuna çevirmesi, gerilla savaşındaki ustalığı ve askeri tarih uzmanlığıyla tanınıyordu ("En Yaşlı Komünist Gerilla Öldü, Kolombiya Lideri Bayram Yapıyor", Radikal, 26 Mayıs 2008, s. 9).

104 Çatışmada öldürdüğünü açıklanan FARC lideri Tomas Medina Caracas, 'Siyah Akasya' diye tanınıyordu. Siyah Akasya köylüler tarafından sevilen efsane bir liderdi ("... 'Siyah Akasya" Kolombiya'da Öldürüldü", Birgün, 6 Eylül 2007, s. 9).

105 "Chávez'den FARC'a: Silahlara Veda Et". Radikal, 10 Haziran 2008, s. 12.

106 "Terörden Vazgeç 100 Milyon Doları Kap", Sabah, 26 Mayıs 2008, s. 18.

107 "Castro'dan FARC'a Çağrı", Cumhuriyet, 8 Temmuz 2008, s. 11.

108 Stanislaw Jerzy Lec.

109 Fujimori döneminde askeri idam mangaları tarafından 70 bin kişinin öldürüldüğü sanılıyor. ("Katlettirdiği İnsanlar İçin Özür Diledi", Sabah, 23 Aralık 2007, s. 16.) Ayrıca bkz: Hugo Blanco, "Peru'da Baskı Şiddetini Artırıyor", Yeni Yol, No: 29, Bahar 2008, s. 126-129; "Peru'da Eylemlerin Ardından Gelen OHAL Devam Ediyor", İşçi-Köylü, Yıl: 1, No: 13, 21 Mart-3 Nisan 2008, s. 13; "Peru'da İşçiler ve Köylüler Genel Grevde",

Örneğin Raul Zibechi'nin belirttiği üzere, "Peru ordusu, ilk kez Apurimac Nehri vadisinde Ayacucho'da yeni bir askeri üs kurulmakta olduğunu kabul etti. Bu bölgede mayıs ayında yapılan 'Yeni Ufuklar 2008' tatbikatına Güney Komutanlığı'na (ABD) bağlı 150 ABD askerinin de katıldığı biliniyor....

Perulu analist Ricardo Soberon'a göre Ayacucho'nun seçimi ABD'nin çıkarlarıyla ilintili. ABD, güvenlik anlamında en sorunlu bölgenin merkezinde olmak istiyor. Burası Kolombiya ve Bolivya'ya eşit uzaklıkta.

Özetle, Lima'nın 600 km. güneyinde yer alacak ve And bölgesinde geniş bir kuşağı kontrol edebilecek ABD Güney Komutanlığı'nın çok önemsediği bir üsten söz ediliyor...

Yeni bir askeri üssün kurulması ABD'nin uzun vadede Güney Amerika stratejisinin temel taşlarından birisini oluşturuyor.

Gerçekte Güney Komutanlığı'nın 2007 raporu, Latin Amerika için önümüzdeki 10 yılı içeren hırslı bir stratejik planın uzun zamandır hazırlanmakta olduğunu gösteriyor.[110]

Sözü edilen bu strateji uzun vadede üç değişimi varsayıyor: Ilımlılıktan herhangi bir rekabete izin vermeyen üstünlüğe geçiş, caydırıcılık kuramından önleyici savaş anlayışına dönüş ve stabil ittifakların yerine Pentagon'un amaçlarına hizmet eden koalisyonların konması..."[111]

Devrimci Demokrasi, Yıl: 6, No: 135, 18-31 Temmuz 2008, s. 10; "Öfkeli Perululular Polisleri Rehin Aldı", Cumhuriyet, 18 Haziran 2008, s. 10; "Peru'da Genel Grev", Evrensel, 11 Temmuz 2008, s. 10; "Peru'da Grevciler Hükümet Binasını Bastı", Alternatif, 11 Temmuz 2008, s. 10; "Peru Yerli Halkı Neo-Liberal Politikalara Karşı Direnişte", Devrimci Demokrasi, Yıl: 6, No: 138, 2-16 Eylül 2008, s. 10; "Peru'da Grevciler Hükümet Binası Ateşe Verdi", Birgün. 11 Temmuz 2008, s. 10; "Peru IMF ile İpleri Atacak", Radikal, 21 Aralık 2007, s. 9; "Peru'da IMF'den Kurtulacak", Birgün, 21 Aralık 2007, s. 9; "Yetmiş Bin Kişi Öldü, Fujimori Suçsuzum Diyor", Birgün, 12 Aralık 2007, s. 9; Eusebio Martel Huacho, "Fujimorizm", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 42 (179), 20 Ekim 2007, s. 13; "Peru Diktatörü Yargılıyor", Haftaya Bakış, 1-7 Aralık 2007, s. 15; "Limalı Kadınlar 'Halk Mutfağında' Birleşti", Cumhuriyet, 30 Temmuz 2008, s. 10; "Şili'yle Peru Savaşıyor: Patates Kimin?", Radikal, 29 Mayıs 2008, s. 2; "Peru'da Yoksulluk Protestosu", Cumhuriyet, 11 Temmuz 2008, s. 10; "Aydınlık Yol'a Darbe", Cumhuriyet, 28 Kasım 2007, s. 11.

110 Juan Gabriel Tokatlian, Le Monde Diplomatique.

111 Raul Zibechi, "ABD, Peru'da Yeni Üs Peşinde", Telesur, 9 Temmuz 2008.

Peru şimdilerde ABD'nin bu yönelişinde kilit bir rol üstlenmeye hazırlanıyor...

BOLİVYA

"Hedefini hep
göz önünde tutacaksın."[112]

Bolivya'da "özerklik" taleplerinin yoğunlaştığı Santa Cruz ve Tarija kentlerinde 9 Eylül gecesi kamu binalarına ellerinde sopalar ve taşlarla baskın düzenleyen muhaliflerle polis arasında çıkan çatışmalarda çok sayıda kişi yaralandı. Tarija'da Brezilya'ya doğalgaz akışını sağlayan boru hatlarına da saldıran muhalifler, polis tarafından engellendi.

Bolivya içişleri ve savunma bakanları Alfredo Rada ile Walker San Miguel, gösterileri muhalif valiler ve "faşist" gruplar tarafından düzenlenen bir "sivil darbe" girişimi olarak nitelendirdiler.[113]

Sosyalist reformlara karşı çıkan sağcı valilerin destekçileri arasında çıkan çatışmalar üzerine sıkıyönetim ilan edilirken, Morales "sabrın da bir sınırı olduğu" uyarısını yaptı.[114]

Ayrıca, ülkedeki muhalefete destek verdiği gerekçesiyle ABD'nin La Paz Büyükelçisi'ni "istenmeyen kişi" ilan etti. Morales, Dışişleri Bakanı'ndan ABD Büyükelçisi Philip Goldberg'e, "istenmeyen kişi" ilan edildiğini bildiren ve ülkeden ayrılması istenen bir nota verilmesini talep ettiğini açıkladı.[115]

Özetle gündelik gazetelere yansıyan ibarelerle: "Latin Amerika'da yine ABD'nin darbe girişimleriyle karışık kriz çıkarken",[116] "Zengin eyaletlerin ayrılıkçı isyanıyla karşı karşıya"[117] kalan "Morales, ayrılıkçılarla ölümüne savaşacaklarını açıkladı"![118]

Olup bit(miy)enin nedenine ilişkin bilmeyen, duymayan yok:[119] "Bolivya hükümetine karşı dolaylı savaş başlatan ABD, iç savaşı kışkırtıyor!

---

112 Witter Bynner.

113 "Muhalifler Devlet Binalarına Saldırdı", Cumhuriyet, 11 Eylül 2008, s. 11.

114 "Çatışmaların Şiddetlendiği Bolivya da Sıkıyönetim", Cumhuriyet, 14 Eylül 2008, s. 11.

115 "Morales, ABD Elçisine Kapıyı Gösterdi", Cumhuriyet, 12 Eylül 2008, s. 11.

116 "Sıkıyönetim İlanına Rağmen Çatışma", Radikal, 14 Eylül 2008, s. 12.

117 "Yeter Yanki Diyen Chávez Evo'ya Kalkan", Radikal, 13 Eylül 2008, s. 12.

118 "Morales Ölümüne Savaşacak", Radikal, 15 Eylül 2008, s. 9.

ABD'nin Bolivya'ya karşı başlattığı dolaylı savaşın bileşenlerini 1) CIA'nın yatırımları, 2) İstikrarsızlaştırmada uzmanlaşmış bir ABD büyükelçisi, 3) Deneyimli faşistler oluşturuyor."[120] (Geçerken -konuyla doğrudan ilintili olarak- hatırlatalım: Morales suikast kokan bir helikopter kazasından kılpayı canını kurtardı. Güney eyaletlerine gerçekleştirdiği ziyarette kullandığı Süper Puma tipi helikopterin içindeki beş askeri yetkili ile birlikte ülkenin orta kesimlerinde düştüğü açıklandı![121] Bu bir "kaza" ya da "tesadüf" değildi asla...)

119 Bkz: "Bolivya Şili Olmayacak", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 64, 18 Eylül-1 Ekim 2008, s. 8; "Bolivya Lideri Morales'ten İlk İran Ziyareti", Alternatif, 3 Eylül 2008, s. 10; "Latin Amerika Ülkeleri ABD Karşısında Bolivya'nın Safında", Taraf, 14 Eylül 2008, s. 3; "Bolivya ABD Büyükelçisini Sınır Dışı Ediyor", Birgün, 12 Eylül 2008, s. 8; "Muhalif Vali Tutuklandı", Cumhuriyet, 18 Eylül 2008, s. 11; "Moreles Muhalifleri Masaya Oturttu", Birgün, 18 Eylül 2008, s. 10; "Komşuları Morales'in Arkasında", Taraf, 17 Eylül 2008, s. 2; "Bolivya'da İç Savaş: 30 Ölü", Milliyet, 15 Eylül 2008, s. 12; "Bolivya'da Anlaşma Umudu", Taraf, 16 Eylül 2008, s. 3; "Bolivya'da Oynanan Oyun", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 21 (210), 17 Mayıs 2008, s. 9; "Bolivya'da Kamulaştırma Hamlesi", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 24 (213), 7 Haziran 2008, s. 9; "Bolivya 10 Ağustos 2008'e Kilitlendi", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 22 (211), 24 Mayıs 2008, s. 9; "Bolivya'da Referandum Gerilimi", Cumhuriyet, 7 Ağustos 2008, s. 11; "Morales'den AB'ye Tarih Dersi", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 58, 26 Haziran 2008, s. 8; "Bolivya'da Kavga Büyüyor", Cumhuriyet, 24 Haziran 2008, s. 10; "Bolivya Yankee Sömürgesi Değil", Cumhuriyet, 11 Haziran 2008, s. 12; "Bolivya'da Özerklik Referandumu Süreci", İşçi Kardeşliği, No: 33, Haziran-Temmuz 2008, s. 15; "Bolivya'da Tartışmalı Referandum", Evrensel, 3 Haziran 2008, s. 10; "Bolivya'da ABD Protesto Edildi", Birgün, 11 Haziran 2008, s. 11; "Bolivya'da Oynanan Oyun", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 21 (210), 17 Mayıs 2008, s. 9; "Bolivya'da Kamulaştırma Hamlesi", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 24 (213), 7 Haziran 2008, s. 9; "Bolivya 10 Ağustos 2008'e Kilitlendi", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 22 (211), 24 Mayıs 2008, s. 9; "Bolivya'da Referandum Gerilimi", Cumhuriyet, 7 Ağustos 2008, s. 11; "Morales'den AB'ye Tarih Dersi", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 58, 26 Haziran 2008, s. 8; "Bolivya'da Kavga Büyüyor", Cumhuriyet, 24 Haziran 2008, s. 10; "Bolivya Yankee Sömürgesi Değil", Cumhuriyet, 11 Haziran 2008, s. 12; "Bolivya'da Özerklik Referandumu Süreci", İşçi Kardeşliği, No: 33, Haziran-Temmuz 2008, s. 15; "Bolivya'da Tartışmalı Referandum", Evrensel, 3 Haziran 2008, s. 10; "Bolivya'da ABD Protesto Edildi", Birgün, 11 Haziran 2008, s. 11.

120 Michel Collon, "Evo Morales Tehlikede mi?", BOLPRESS-Bolivya Haber Ajansı, 8 Ağustos 2008.

121 "Morales Ucuz Kurtulmuş", Radikal, 22 Temmuz 2008, s. 9.

Aslı sorulursa: "Morales anayasa referandumunu kazanmış olsa da, Bolivya'da beyaz yerleşimciler siyaseti sessizce terk etmeyecektir. Latin Amerika yerli halkların tarihi isyanına sahne oluyor," vurgusuyla Richard Gott şunların altını çizerken müthiş haklıdır: "Morales'in Bolivya'da tekrarlanan referandumda kazandığı göz kamaştırıcı başarı, devlet başkanının artık programını hayata geçirmek için gereken tam güce sahip olacağını gösteriyor. Buna yeni anayasanın onaylanması ve kilit endüstrilerin millileştirilmesi de dahil. Halk oyunun yüzde 60'ından fazlasını elde eden ve Aralık 2005'te devlet başkanlığı seçiminde kazandığı yüzde 53'lük oyu artıran Morales, tam da şimdi doğu eyaletlerinde mevzilenmiş aşırı sağ muhalefete meydan okuyacak konumda. En ateşli karşıtlarından Santa Cruz valisi Ruben Costas da tekrar seçildi, fakat bir başka sertlik yanlısı Cochabamba valisi Manfred Reyes Villa koltuğunu kaybetti. Diğer muhalif valilerin çoğu (Tarija, Beni ve Pando eyaletlerinde) yerinde kalacak ve ülkeyi daha önceki gibi doğuyla batı, beyaz yerleşimcilerle yerliler arasında bölmeyi sürdürecek olsa da, Morales'in referandumu tekrarlama kumarı işe yaradı. Demokratik konumunu sağlamlaştıran Morales, devrimci sosyalist reformları için gereken yetkiye sahip olduğunu öne sürebilir.

Bazıları ideolojileri itibarıyla açıkça faşist ve beyaz-ırkçı olan muhalefet grupları, zenginlik üreten doğalgaz ve petrol endüstrilerini barındıran doğu eyaletleri için özerklik hedefi gütmek konusunda biraz zorluk yaşayacak.Dünyanın diğer ayrılıkçı bölgelerinden farklı olarak, ayrılıkçı Santa Cruz, Beni ve Tarija sınırlarında dostane rejimlere sahip değiller. Lula ve Kirchner'in devlet başkanı olduğu Brezilya ve Arjantin, Mercosur adlı ekonomik topluluk dahilinde Morales'in sıkı müttefikleri. Onların desteği, Venezüella Devlet Başkanı Chávez'in Morales'e çoktandır verdiği danışmanlık ve para yardımıyla birleşince, ayrılıkçıların pek az dış destek bulacağı kesin gibi. Tek istisna, ABD'nin fiili teşviki olacaktır.

Ancak huzursuzluk ve hükümeti devirme tehdidi hâlâ mevcut ve bu sadece Bolivya için değil, hâlihazırda yerli halkların beyaz yerleşimcilerin iktidarına karşı büyük tarihi isyanına tanıklık eden diğer Latin Amerika ülkeleri için de söz konusu. Beyaz yerleşimciler çok uzun süredir iktidarda ve siyasi ve kültürel tahakkümlerine o kadar alışmışlar ki, azınlık olmalarına rağmen sahneyi kavga et-

meden terk etmeyecekler. 500 yıldır ilk kez iktidarın tadına varan yerliler de, tarihsel fırsatın farkında olduklarını seçim sandığında gösteriyor"du.[122]

Devamla: Morales'in anayasa reformuna karşı çıkan muhalif eyaletlerdeki gösterilere son verildi. Muhalefet, ABD elçisinin kovulmasının ardından hükümetle masaya oturdu.[123] Ama iş bununla da bitmedi; bitecek gibi de görünmüyor!

Çünkü "ABD ile Bolivya'nın büyükelçiliklerini karşılıklı sınırdışı etmesiyle başlayan diplomatik kriz yeni bir boyut kazandı. Beyaz Saray, Bolivya'yı uyuşturucu ile mücadele yükümlülüklerini yerine getirmeyen ülkeler listesine aldı"![124]

Ve nihayet zengin eyaletlerin merkezi yönetime bayrak açtığı yoksul Bolivya'da Morales anayasa değişikliği için referandum çağrısı yaparak, referandumun amacının "demokrasiyi derinleştirmek" olduğunu belirtti. 7 Kasım 2008'de yapılacak referandumun amacının "değişim sürecini pekiştirmek" olduğunu söyledi![125]

EKVADOR

"Başarma isteği çok önemlidir.
Ama daha çok önemli olan,
hazırlanma isteğidir."[126]

Milli servetin yüzde 40'ına, nüfusun yüzde 10'luk kesiminin el koyduğu 13 milyon nüfuslu Ekvador'da Kasım 2006'daki başkanlık seçimini kazanıp Latin sol kuşak liderlere katılan Rafael Correa, ülkenin yeni anayasasını yazacak kurucu meclis üyelerinin belirlendiği seçimde zafer ilan etti. Correa'nın partisi Barış İttifakı 130 üyeli mecliste 80 üyelik kazanıp çoğunluğu ele geçirirken, sağcı muhalefet 30'da kaldı.

Correa, yeni anayasayla 'Yolsuzluğun başı' dediği Kongre'nin, yargıçlarla seçim görevlilerini atama gibi yetkilerine son vermek ve devletin merkezi yapısını sıkılaştırıp ekonomiyi denetlemek istiyor.

---

122 Richard Gott, "Bolivya Yerlileri İktidarı Bırakmamaya Kararlı", The Guardian, 11 Ağustos 2008.

123 "Elçi Gitti İsyan Bitti", Cumhuriyet, 16 Eylül 2008, s. 10.

124 "Bolivya ABD'nin Kara Listesinde", Taraf, 18 Eylül 2008, s. 2.

125 "Morales Değişimde Kararlı", Cumhuriyet, 30 Ağustos 2008, s. 12.

126 Bobby Knight.

Yeni anayasanın 10 yılda sekiz başkanın devrildiği ülkeye istikrar getirmesi umudunu yineleyerek, "Halkın zaferi tartışılmaz. Bu zaferi, aşırı tevazu ve tam sorumlulukla kabul ediyoruz" dedi.

Correa, başta başkanlık seçiminde alt ettiği ve kendisini "komünist şeytan" diye niteleyen sağcı rakibi Alvaro Noboa olmak üzere muhaliflerin öfkesine de omuz silkti. Correa, "otoriter yönetim hedeflediği suçlaması"nı vatandaş devrimi yaptıklarını söyleyerek reddetti: "Gizli gündemimiz yok. Herkese eşit hak sağlayan bir devlet kurmaya çalışıyoruz,"[127] dedi...

Ekvador'da anayasanın yeniden yazılmasından sorumlu Kurucu Meclis üyelerinin belirlenmesi amacıyla 30 Eylül 2007'de düzenlenen seçimlerde, Ülke İttifakı, muhalefet partilerini açık ara farkla geride bıraktı. Correa, "tarihi bir zafer" kazandıklarının altını çizdi.[128]

Correa'nın önderliğinde yeni anayasasını yazmakta olan Ekvador, suyun bedelsiz bir kamu hizmeti olması kararını aldı. Ekvador Kurucu Meclisi'nin 7. Masası, yeni Anayasa için, suyun tüm yurttaşlar için bedelsiz bir hak olması gerektiğini düzenleyen bir madde önerisi hazırladı.

Konuyla ilgili bir açıklamada bulunan Kurucu Meclis Üyesi Norman Wray, suyun kontrolünü tamamen devlet kontrolüne vermeyi amaçlayan önerinin, suyun özelleştirilmesine yönelik her türlü girişimin de önünü kesmeyi hedeflediğini söyledi.[129]

Evet, evet Ekvador'da da önemli gelişmeler yaşanıyor...[130]

---

127 "Correa da Chávez'in İzinden Gidiyor", Radikal, 2 Ekim 2007, s. 12.

128 "Correa'nın Tarihi Zaferi", Cumhuriyet, 2 Ekim 2007, s. 11.

129 "Ücretsiz Su Hakkı Anayasaya Girdi", Birgün, 1 Haziran 2008, s. 2.

130 Correa, eşi Anne Malherbe'ye Suudi Kralı Abdullah'ın armağan ettiği pahalı mücevher setini satıyor. Gelirini halk yararına kullanmak için... ("Suudi Mücevheri Correa'ya Dert", Radikal, 17 Aralık 2007, s. 7). Ayrıca bkz: "Ekvador Lideri Correa'ya Suikast Girişimi Önlendi", Taraf, 14 Haziran 2008, s. 2; "Ekvadorlular Yeni Anayasayı Kabul Etti", Alternatif, 26 Temmuz 2008, s. 10; "Ekvador'dan FARC Operasyonuna Tepki", Birgün, 3 Mart 2008, s. 9; "Correa Hediye Elmasları Kamulaştıracak", Cumhuriyet, 17 Aralık 2007, s. 11; "Ekvador Kolombiya'yla İlişkiyi Kesti", Evrensel, 5 Mart 2008, s. 10; "Correa Resti Çekti", Birgün, 27 Haziran 2008, s. 10; "Ekvador'da Su Ücretsiz Hak", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 24 (213), 7 Haziran 2008, s. 9.

Örneğin Correa, Amerikan yönetiminin müttefiki olan orduyla ciddi bir hesaplaşmaya girişti. Pentagon ve CIA'in Ekvador'daki nüfuzuna savaş açıp ülkede yıllardan beri bulunan ABD üssünü kapatacağını açıkladı.[131]

Ekvador Kurucu Meclisi, ülkedeki yabancı askeri üsleri yasaklayan yasayı 2 Nisan 2008 günü onayladı. Correa'nın partisi Ülke İttifakı'nın çoğunlukta olduğu kurucu meclis, muhalefetin, yabancı birliklerin "barış gücü" adı altında kalmasına olanak sağlayan önerisini de reddetti...[132]

VENEZÜELLA

"Müzik değiştiğinde dans da değişir."[133]

Bolivya ve Ekvador ile aynı saftaki Bolívarcı Venezüella Chávez ile, "Dünyada gerçek bir katliam yaşanıyor. Sorun gıda üretiminde değil, dünyanın ekonomik, sosyal ve siyasi modelinde. Kapitalist model krizdedir. Gelişmiş ülkeler zenginlerin otomobillerini gıdayla beslemek istiyor, işte bugün böyle akıldışı bir dünyada yaşıyoruz,"[134] diye haykıran bir anti-emperyalist siyasal hatta ilerliyor...

"ABD, Chávez hükümetine karşı, CIA ve medyanın 1970'lerde Şili'de Allende'ye karşı yürüttüğü kampanyanın bir benzerini uyguluyor. Binlerce Venezüellalı hayatlarında ilk kez doktor görürken orta sınıfın imtiyazları da yıkılıyor. ABD'yse Venezüella liderini şeytan gibi gösterme peşinde,"135 biçiminde betimlenen bu hat Venezüella'yı ABD emperyalizmiyle her gün daha da fazla karşı karşıya getiriyor.[136]

---

131 "Ekvador Lideri Pentagon ve CIA İşbirlikçisi Ordu ve İstihbaratı Dağıttı", Radikal, 22 Nisan 2008, s. 12.

132 "Ekvador'da Yabancı Üs Yasağı", Cumhuriyet, 4 Nisan 2008, s. 13.

133 Japon Atasözü.

134 "Chávez: Gıda Fiyatı Artışı Gerçek Katliam", Radikal, 24 Nisan 2008, s. 12.

135 "Chávez'e Allende Muamelesi...", Znet, 16 Ağustos 2007.

136 Venezüella, ülkedeki Fransız Total ve İtalyan Eni şirketlerince yönetilen petrol kuyularına el koydu. Dünyanın en büyük beşinci petrol ihracatçısı olan Chávez, enerji sektöründe izlediği kamulaştırma politikalarını hızla yaşama geçiriyor ("Chávez Petrol Devlerine Karşı", Cumhuriyet, 5 Nisan 2006, s. 11). Ayrıca bkz: "Chávez: Halk İçin Demokrasi", Cumhuriyet, 18

Örneğin Bolivya'nın ABD Büyükelçisi'ni "istenmeyen kişi" ilan etmesinin ardından, Amerikan destekli yeni bir darbe girişiminin ortaya çıkarıldığını duyuran Chávez de, ABD büyükelçisinin ülkeyi 72 saat içinde terk etmesini istedi.[137]

Bununla da yetinmeyen Chávez, Kafkasya'daki savaşla ilgili yorumlar eşliğinde Rusya'dan yana ağırlığını koydu. Saakaşvili için "ABD imparatorluğunun kuklasından başka birşey değil" diyen Chávez, "Rusya'nin yanındayız" açıklaması yaptı.

Ayrıca da, Rusya ile askeri işbirliği adımlarını anımsatıp Rus filosunun Venezüella'yı ziyaret talebini de kabul ettiğini duyurdu.[138]

Eş zamanlı kesitte Rusya, Karayipler'e Venezüella ile birlikte yapmayı planladığı deniz tatbikatına, ağır silahlarla donatılan nükleer gemileri gönderebileceği açıkladı.[139]

Nisan 2006, s. 10; "Chávez Petrol Vergisini Artırıyor", Evrensel, 19 Mart 2006, s. 8; "Chávez, Exxon Mobil'e Karşı Muzaffer", Radikal, 26 Mart 2008, s. 9; "Chávez Suudi Krallığı'nı Şoke Etti", Radikal, 19 Kasım 2007, s. 7: "Chávez: Kral Boğaysa, Ben de Matadorum", Radikal, 13 Kasım 2007, s. 9; "Chávez'den Gıda Karşılığı Ucuz Petrol Önerisi", Evrensel, 23 Aralık 2007, s. 8; "Chávez'den Kabineye Ayar", Cumhuriyet, 5 Ocak 2008, s. 10; Oliver Colpagnon, "... 'Chávez'den Hayal Kırıklığına Uğrayanlar", Le Monde, 7 Aralık 2007; "Chávez: Görev Sürem Bitince Giderim", Radikal, 8 Aralık 2007, s. 12; "Chávez'den Yeni Referandum Çağrısı", Cumhuriyet, 14 Ocak 2008, s. 11; "Penn Chávez'e Kalkan Oldu", Radikal, 17 Ocak 2008, s. 9; "Emperyalizme Karşı Chávez Filmleri", Radikal, 22 Mayıs 2007, s. 11; Serdar Derventli, "Venezüella Artık Dilenmeyecek", Evrensel, 8 Mayıs 2007, s. 10; "Chávez Saatleri Ayarlıyor", Cumhuriyet, 4 Ekim 2007, s. 11; "Latin Amerika Venezüella'yı İzliyor", La Jornada, 6 Kasım 2007; "Amerikan Çalımı Hugo Chávez'e Vız Geliyor", Radikal, 17 Mayıs 2006, s. 9; "Blair'in Çöplüğünde Venezüella Horozu", Radikal, 16 Mayıs 2006, s. 11; "Chávez'den ABD'ye Uyarı", Evrensel, 6 Kasım 2006, s. 10; "Chávez Arabuluculuk Yapacak", Cumhuriyet, 20 Ağustos 2007, s. 11; "Chávez'e Dayanamıyorlar", Cumhuriyet, 27 Haziran 2007, s. 13; "TV 'Savaşları', Venezüella'yı ve Dünyayı İkiye Böldü", Birgün, 10 Haziran 2007; Meral Tamer, "Latinlerin Yeni IMF'si Venezüella", Milliyet, 13 Şubat 2007, s. 6; "Chávez'den Bolivya'ya Destek", Cumhuriyet, 28 Mayıs 2006, s. 10; "Chávez Avrupalı Yoksulu Cezbedecek", Radikal, 15 Mayıs 2006, s. 12; "Chávez: ABD İktidarsız İmparator", Cumhuriyet, 18 Mayıs 2006, s. 11.

137 "Chávez de ABD Elçisini Kovdu", Cumhuriyet, 13 Eylül 2008, s. 11.

138 "Venezüella Rus Filosunu Ağırlayacak", Radikal, 19 Ağustos 2008, s. 9.

139 "Karayip'lerde Rus Askeri Tatbikatı", Cumhuriyet, 9 Eylül 2008, s. 11.

Evet "Venezüella, Rusya'yla stratejik ortak olduklarını her fırsatta dile getiriyor"ken;[140] Chávez, Rusya'dan satın aldıkları 24 adet Sukhoi tipi savaş uçağının ülkesine teslim edildiğini açıkladı. Chávez, "24 Sukhoi burada. Filoyu tamamladık. Füze fırlatmaya bile başladık. Bu bir savunma tatbikatıdır, kimseye saldırmayacağız" dedi.

ABD'nin olası saldırılarına karşı hazır olduklarını kaydeden Chávez, ABD'nin Latin Amerika ve Karayipler'de varlığını güçlendirmek amacıyla yeniden faaliyete soktuğu 4. Filosunu uyararak, "Latin Amerika nehirlerine giren herhangi bir Amerikan gemisi, kendini suyun dibinde bulur" dedi![141]

NİKARAGUA

"Sular yükseldikçe
balıklar karıncaları yer,
sular çekildikçe de
karıncalar balıkları yer."[142]

ABD müdahalelerine karşı çıkıp, "Bolívarcı Alternatif"e katılarak,[143] Latin Amerika'nın birleşmesine savunanlardan bir diğeri de Ortega...[144]

Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega, 10 günlük dış gezisinin İran'ı kapsaması ve Libya lideri Muammer Kaddafi'den kiralanan uçağı kullanmasını "hoş karşılamayan" Bush yönetimine kızdı: "Kiminle, ne zaman ve hangi konuları görüşeceğimiz hakkında hiçbir ülke ya da başkandan izin istemiyoruz."

---

140 "ABD'ye Askeri Gözdağı", Cumhuriyet, 8 Eylül 2008, s. 11.

141 "Chávez ABD Filosunu Uyardı", Cumhuriyet, 5 Ağustos 2008, s. 10.

142 Çin Atasözü.

143 "Nikaragua Bolivarcı Alternatife Katılıyor", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007, s. 16.

144 Bkz: "Nikaragua ABD'yi Üzecek", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 2007/5 (24), 8-21 Mart 2007, s. 8; Ertuğrul Mavioğlu, "Nikaragua Devriminin Diğer Yüzü", Radikal İki, 17 Haziran 2007, s. 20; Gioconda Belli, Tenimdeki Ülke Nikaragua, Çev: Beril Eyüboğlu, Metis Kitap, 2006; Deniz Ülkütekin, "Ernesto Cardinal: Tek Adam Çok Yaşam", Cumhuriyet Dergi, No: 1142, 10 Şubat 2008, s. 2; "Nikaragua: Kilisenin Adayı Ortega Seçildi", İşçi Mücadelesi, No: 14, Kasım 2006, s. 16; "Nikaragua'da Çöple Yaşayanlar", Radikal, 20 Mart 2008, s. 11; "Nikaragua Devlet Başkanı İran'ı Ziyaret Etti", Gündem, 11 Haziran 2007, s. 11.

Sandinist lider, yolculuğunun ilk durağı Venezüella'da, Chávez'le buluşmasında da ABD'ye çattı. Chávez'in kendisine darbe girişimini desteklemiş pembe dizi kanalı RCTV'yi kararmasını protesto edenleri ABD'nin kışkırttığını söyleyen Ortega, "Venezüella'ya dokunmak, tüm Latin Amerika'ya dokunmaktır ve savaş kıtasal olacaktır" uyarısı yaptı.[145]

Bu arada Bolivya'daki olaylar üzerine Bush'u reddeden[146] Ortega, Kafkasya konusundaki açıklamasında da "Rusya'nın yanındayız," dedi...[147]

KÜBA

"İnsanlığın büyük ve muhteşem eseri,
bir amaçla yaşamayı bilmektir."[148]

Fidel sonrasında "Ne olacak?" sorusunun sıkça telaffuz edildiği Küba![149]

Onun hakkında Komutan Yardımcısı Marcos aynen şunları der:[150]

"Karayip Denizi'nde, güneşe uzanan yeşil bir timsah gibi yayılmış bir ada var: Bu toprak parçasının adı Küba. Kübalılar burada

145 "Ortega, Chávez'e Sahip Çıktı", Radikal, 5 Haziran 2007, s.11.

146 "Ortega, Morales İçin Bush'u Reddetti", Taraf, 15 Eylül 2008, s.3.

147 "Ortega: Rusya'nın Yanındayız!", Cumhuriyet, 5 Eylül 2008, s.11.

148 Montaigne.

149 Bkz: Raul Ne Yapıyor?", Atılım, Yıl: 4, No: 2008 35 (224), 23 Ağustos 2008, s. 9; "Kübalı da 65'te Emekli Olacak", Radikal, 12 Temmuz 2008, s. 12; "Sosyalist Küba'da Tarihi Toprak Reformu", Sabah, 21 Temmuz 2008, s. 18; Fidel Castro Ruz, "Küba Hakkında Söylenmeyenler", Mücadele Birliği, No: 123, 24 Eylül 2008, s. 20; "Putin Küba ile Eskiyi Arıyor", Cumhuriyet, 6 Ağustos 2008, s. 11; "Rus Uçakları Küba Yolunda", Cumhuriyet, 23 Temmuz 2008, s. 10; "Küba'dan ABD Yardımına Ret", Cumhuriyet, 8 Eylül 2008, s. 11; "Castro Küresel Krize Karşı Uyardı", Cumhuriyet, 28 Temmuz 2008, s. 11.

150 Zapatistler, 14-19 Aralık 2007 tarihleri arasında Meksika'nın Chiapas eyaletinde yakınlarda ölen ünlü tarihçi Andres Aubry anısına uluslararası bir toplantı düzenledi. Toplantıya konuşmacı olarak John Berger, Francoise Houtard, Immanuel Wallerstein ve bazı Meksikalı aydınlar katıldı. Komutan Yardımcısı Marcos, yedi rengin adını taşıyan yedi konuşma yaptı. Aşağıdaki bölüm "Yeşile dokunmak" adını verdiği üçüncü konuşmasından alınmıştır.

yaşıyor ve savaşıyor. Tarihi, tüm diğer Amerika halklarının tarihi gibi acı ve onurla örülmüş uzun bir saç örgüsü. Ama bu topraklarda ışıldayan başka bir şey var: Amerika kıtasının özgürlüğüne kavuşmuş ilk ülkesi olduğu biliniyor. Neredeyse yarım yüzyıldır bu halk, olağanüstü bir meydan okumayı sürdürüyor: Bir ulus olarak kendi kaderini belirliyor. Sosyalizm adını verdikleri yolda yürüyorlar. İstatistiklerle, yüzdelerle, yaşam göstergeleriyle saptanmış sağlık, eğitim, konut, besine ulaşabilme kolaylığı, bilim ve teknikte kaydedilen ilerlemelerle belirlenmiş gerçek bir sosyalizm. Yani görülebilir, duyulabilir, koklanabilir, tadılabilir, dokunulabilir, düşünülebilir ve hissedilebilir bir sosyalizm.

Bu başkaldırısını pahalıya ödettiler: Ekonomik abluka, askeri işgal planları, endüstriyel, iklimsel sabotajlar, liderlerine yönelik sayısız suikast girişimi, karalamalar, yalanlar ve gözden düşürmek için yapılan devasa medyatik kampanya. Tüm bu saldırılar bir merkezden yönlendiriliyor: ABD imparatorluğu. Küba halkının direnişi analizlerin ötesinde saygı ve desteği de hak ediyor. Şimdi yetersizliklerden söz ederken 40 yıldır Che Guevara' yı gömmeye çalışan, birçok kez Fidel Castro'yu öldü diye ilan eden, devrimin sonunu getirmeye çabalayan gözü dönmüş kapitalizmin stratejilerini de anımsamak gerek. Tüm çabalara karşın Küba vazgeçmiyor. Zapatist yerli toplulukları, etkin bir yardım olmaktan çok tanıma, saygı ve hayranlık ifadesi olarak Küba halkına genleriyle oynanmamış mısır ve biraz da gaz gönderdi. Bizim için bu, yaşadıkları zorlukların ağırlığını bildiğimizi gösterme biçimiydi. Bu zorlukları yayan tek bir odak var: ABD hükümeti.

Biz Zapatistler Küba halkını görmek, onları dinlemek ve onlara yüreğimizi vermek gerektiğine inanıyoruz. Umarız bize olan onların başına gelmez. "Bu hareket (Zapatist yerli hareketi) çok önemli, çok gerekli vs" lerden sonra şimdi saldırıya uğradığımız bu dönemde ne bir protesto ne bir açıklama var. Küba, Karayipler'de uzanmış yeşil bir timsah (çn: Ada görünüm olarak haritalarda timsaha benzer) olmaktan öte bir anlam taşır. Deneyimi mücadele eden halklar için canlı bir örnektir, özellikle de hâlen yaşadığımız ve daha da sürecek olan bu karanlık zamanlarda. Tüm yok etme plan ve takvimlerine karşın Küba umudun coğrafyasıdır. Şimdi bağırıp çağırmadan, kuru bir slogan gibi değil yüreğimizle söyleyelim: Yaşasın Küba..."[151]

Fidel'li ya da Fidel'siz... Raul'le ya da Raul'süz: "Küba umudun coğrafyasıdır"...

Küba'nın Ankara'daki Büyükelçiliğinin Birinci Sekreteri Alejandro Simancas Marin'in, ABD ablukasının ekonomiye her yıl 5 milyar dolar zarar verdiğini, buna rağmen ekonomilerinin 2007 yılında yüzde 7.5 büyüdüğünü belirttiği "umudun coğrafyası"[152] başkaldıran Latin Amerika'yla omuz omuza ve de emperyalizmin karşısındadır...

Örneğin Rusya'nın Küba'ya stratejik savaş uçakları yerleştirmeyi planladığı yolundaki haberlere ABD'den yanıt geldi. ABD Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na atanması beklenen General Norton Schwartz, Rusya'nın Küba'ya nükleer kapasiteli savaş uçakları yerleştirmesi hâlinde ABD'nin "kırmızı çizgisi"ni aşmış olacağını söylese de;[153] Fidel Castro, Rusya'nın Küba'ya bombardıman uçakları yerleştirmeyi planladığı yolundaki haber yüzünden ABD'den özür dilemek ya da izahat vermek zorunda olmadıklarını söyledi![154]

MEKSİKA/ZAPATİSTALAR

"Bir çığlık bir çığ
meydana getirir."[155]

Telekomünikasyon kralı Carlos Slim'in, 2007 yılı boyunca servetini 12 milyar dolar arttırarak dünyanın en zengin patronları listesinde ilk sıraya yerleştiği Meksika'da Slim'in serveti 59 milyar dolara ulaşırken; şirketleri de borsada işlem gören hisse senetlerinin yüzde 33'üne denk düşüyor.[156]

Meksika deyince[157] işin bir yanı bu ise, diğer yanı da "Mayalar

151 Komutan Yardımcısı Marcos, "Küba Umudun Coğrafyasıdır", La Jornada, 17 Aralık 2007.

152 "ABD'ye Karşın Büyüyoruz", Cumhuriyet, 27 Temmuz 2008, s. 19.

153 "Soğuk Savaş Hortluyor", Cumhuriyet, 24 Temmuz 2008, s. 10.

154 "Castro: ABD'ye Hesap Vermek Zorunda Değiliz", Cumhuriyet, 25 Temmuz 2008, s. 11.

155 Soljenitsin.

156 "Dünyanın En Zengini Carlos Slim Oldu", Gündem, 9 Ağustos 2007, s. 4.

157 Bkz: "Meksika'da Boru Hattı Saldırılarını Devrimci Halk Ordusu Üstlendi", Kaldıraç, No: 82, Ekim 2007, s. 20; Liliana M., "Başkaldırının Birinci Yılında Oaxaca". Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/16 (35), 9-22 Ağustos 2007, s. 8; B. Gloria Martinez-Alejandro Valle Baeza, "Oaxaca: Marjinal-

karşısında istilacı İspanyolların hâkimiyet kurabilmeleri 200 yıla yakın sürmüş"[158] diye anılan Zapatistalardır...

Herkesi ve hepimizi durmadan şaşırtan[159] Zapatistalar'a göre, "Tarih sadece güçlüler için yukarı doğru yükselen bir hattır. Onların bugünü daima doruktadır. Aşağıdakiler için ise ancak geçmişe ve geleceğe bakılarak cevap verilebilecek bir sorudur tarih; dolayısıyla yeni sorulara yol açar"!

Evet neo-liberalizmin iktisadi faşizm hegemonyası altında bu durum artık dünya çapında bir olguya dönüşüyor. Yerel ve küresel direniş için bir örnek teşkil eden Zapatista iletilerinin sesi işte bu yarıktan yükseliyor.[160]

---

leştirilmeye, Aşırı Yoksulluğa ve İktidarın Kötüye Kullanılmasına İsyan", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 71-82; "Oaxaca: İsyanın Dönüşü", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/15 (34), 26 Temmuz-8 Ağustos 2007, s. 8; "Oaxaca'da Çatışmalar Tekrar Başladı", Alınteri, No: 48, 7 Ağustos 2007, s. 8; "Meksikalı Vekiller Calderon'u Konuşturmadı", Evrensel, 3 Eylül 2007, s. 11; "Meksika'da Madenlerde Grev", Kızıl Bayrak Dergisi, No: 2007/39, 5 Ekim 2007, s. 24; "Meksika'da Köylülerin Öfkesi", İşçi-Köylü, Yıl: 1, No: 10, 8-21 Şubat 2008, s. 13; "Meksika'da Özelleştirme Karşıtı Cephe", Evrensel, 29 Haziran 2008, s. 8; "Meksika'da Özelleştirme Karşıtı Referandum İsteği", Birgün, 21 Nisan 2008, s. 10; "Meksika: Köylüler Başkenti İşgal Etti", İşçi-Köylü, Yıl: 1, No: 11, 22 Şubat-6 Mart 2008, s. 13; "Meksika: Uyuşturucu Yüklü Denizaltı", Cumhuriyet, 18 Temmuz 2008, s. 10; "Meksika'da Çiftçi Katliamı", Cumhuriyet, 6 Mayıs 2008, s. 11; "Meksika'da Özelleştirmeye Karşı Açlık Grevi", Cumhuriyet, 16 Nisan 2008, s. 11; "Meksika: Kaçak Göç Ölümle Bitti", Cumhuriyet, 21 Ekim 2007, s. 11; "Eski Devlet Başkanı Vicente Fox'un Heykeli Devrildi", Cumhuriyet, 15 Ekim 2007, s. 11.

158 Gündüz Vassaf, "Meksika Çankaya'ya Ne Kadar Yakın?", Radikal, 9 Eylül 2007, s.20.

159 Komutan Yardımcısı Marcos, stratejilerine dair bazı şüphelerini de dile getirdiği Kolombiya dergisi Gatopardo'daki söyleşisinde "Modamız geçti" diye özeleştiri yaptı ("Özeleştiri Yapan Marcos Fotomodel Misali", Radikal, 10 Aralık 2007, s. 7).
Marcos, medyaya veda ederken, EZLN'ye de toparlanma çağrısı yaptı. Stratejiyi yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini düşünen Marcos bunu bir geri çekilme olarak görmek isteyenlere "Mücadeleye devam" mesajını verdi (Deniz Ülkütekin, "Medyaya Veda, Harekete Devam...", Cumhuriyet Dergi, No: 1135, 23 Aralık 2007, s. 2).

160 Bkz: Immanuel Wallerstein, "Zapatistalar Neyi Başardılar?", Haftaya Bakış, 2-8 Şubat 2008, s. 165; "Zapatistalar Savaşa Hazır", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/26 (45), 27 Aralık 2007-9 Ocak 2008, s. 1; "Marcos: Silahlı

"Tepeden çözümlere hayır! Dipten, en dipten çözümlere evet. Biz sonucun kullanılan yöntemleri haklı kıldığına inanmıyoruz. En nihayetinde yöntemlerin bir tür sonuç olduğunu düşünüyoruz. Eneklerimizi oluştururken bir yandan da mücadelemizi sürdürmenin yöntemlerini tasarlıyoruz. Bu yüzden, kimi zaman naif hatalar yapsak da söylenen söze, dürüstlüğe ve içtenliğe çok değer veriyoruz,"[161] diyor!

LATİN AMERİKA MARKSİZMİ

"Hay lime limelikten kurtulası vatan
İlkbaharım benim
Ne zaman uyanacağım kollarında senin."[162]

Tam da bu zengin çeşitliliği içinde "Bağımsız Latin Amerika Marksizmi"nden[163] söz eden D. L Raby, bir yanıyla da "farkı"nın ne olduğunun çerçevesini de şöyle çizer:

Küba örneğinde M-26-7'nin (Movimiento Revolucionario 26 de Julio, adını 26 Temmuz 1953'te Oriente eyaletindeki Santiago'da Moncada ve Bayamo kışlalarına yönelik Fidel ve diğer 'sakallılar'ın yaptığı saldırıdan almıştır) geniş, milliyetçi, demokratik ve anti-emperyalist niteliği; devrimden bir zaman sonrasına kadar en azında programatik ve sistematik doktrini itibarıyla sosyalist ya da Marksist olmaması, içinde liberal, sosyal demokrat ya da Hıristiyan demokratları da barındırabilmesi; ısrarla hareketlerinin kökenini Jose Marti gibi ulusal devrimci kahramanlara, Eduardo Chibas gibi Eksantrik devrimcilere, Joven Cuba (Genç Küba) gibi sosyalist hareketleri örgütleyen Antonio Guiteras'a ve Che'yi de etkileyen 'bağımsız Latin Amerika Marksizmi'nin etkilerine dayandırması Raby'nin analizine veri oluşturuyor.

Benzeri veriler Venezüella için de geçerli. 'Chávez hareketi'nin de esini Latin Amerika milliyetçi ve devrimci geleneğinden

---

Mücadele Yeniden Başlayabilir", Devrimci Demokrasi, Yıl: 6, No: 125, 3-16 Ocak 2008, s. 10; "Zapatistalar Kırmızı Alarmda", Halkın Sesi Gazetesi, Yıl: 2, No: 2007/21 (40), 18 Ekim 2007, s. 8; "Marcos: Savaş Kokusu Alıyoruz", Birgün, 27 Aralık 2007, s. 9.

161 John Berger, "Bir Portre Çalışmasıyla İlgili Kimi Taslaklar", Radikal İki, 10 Şubat 2008, s. 9.

162 Pablo Neruda, "Oy Ne Zaman, Ne Zaman".

163 D. L Raby, Demokrasi ve Devrim: Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm, Çev: Ertan Günçiner, Yordam Kitap, 2007.

kaynaklanmakta. Chávez ısrarla Simón Bolívar'dan, Simon Rodriguez, Ezeguiel Zamora'dan söz etmekte, 1982'de arkadaşlarıyla kurdukları örgütün adı ('EBR-200/Bolívarcı Ordu-200', Bolívar'ın 200. doğum yıl dönümüne atfen seçmişlerdir bu adı. Daha sonra MBR-200/Devrimci Bolívarcı Hareket-200 olacaktır) dahi bu vurguyu güçlendirmek içindir. Bolívarcı güçler, temelde yeni sendikal akım, kadın, çiftçi ve gençlik hareketleri gibi toplumsal hareketlerdi. Tüm bu hareketlerde ve çevrelerde, MVR, PPT, VCR ve diğer partilerin militanları var olmakla birlikte, esas gücü herhangi bir partiye bağlı olmayan halk oluşturuyordu.

Küba ve Venezüella'ya ek olarak Şili, Nikaragua ve Portekiz'i de inceleyen Raby söz konusu örneklerin hiçbirinde "hareketin başlangıçtaki ideolojisinde sosyalizm, Marksizm, emperyalizmle açık ve örtülü çatışma gibi kavramların" olmadığını, bu kavramların ancak "mücadelenin dinamiği halkın bilincinin gelişmesinin bu talepleri gündeme getirdiği zaman ortaya çıktığını" saptar.

Bu da "Bağımsız Latin Amerika Marksizmi"nin, Carlos Fuentes'in, "Latin Amerika edebiyatında büyüsel olan gerçekliğin kendisidir. Latin Amerika'daki hayat, üretilen edebiyattan çok daha varsıldır," sözleriyle betimlenmesi mümkün "büyüsel gerçekliğin kendisi" olduğunu anlatır bizlere!

ELEŞTİRİLER!?

"Hiçle başlayan,
hiçle biter."[164]

"Köşeli kalıp" ve/veya "reçeteler"le ele alındığında bir sürü "eleştiri"yle "itiraza" konu olan "Bağımsız Latin Amerika Marksizmi"nin, bu tür bir tutumla kavranacağı kanda değiliz...

Örneğin D. Sena'nın, "Chávez ve Morales hareketleri, yeni-sömürgeler açısından bir devrimci gelişmenin tipik örneği olarak sunulacak örnekler olamaz. Reformist ve barışçıl mücadeleyi esas almış radikal halkçı hareketlerdir,"[165] eleştirisi; zikredilenlerin "radi-

164 Cornelius Gallus.

165 D. Sena, "Yeni Tarihsel Dönemde Evrim-Devrim Aşamaları ve Devrimin Stratejik Çizgisi", Sosyalist Barikat, No: 60, Temmuz/ Ağustos 2008, s. 25.

kal halkçı hareketler" olduğu gerçeğinden hareketle, "reformist ve barışçıl mücadeleyi esas almışlık" saptamasının yanılgısına düşmektedir...

Örneğin Eylül 2008'de Bolivya'nın ayrılıkçı eyaletlerinden St. Cruz, Beni, Pando, Chuquisaca'deki karşı-devrimci kalkışmaya karşı Morales'in, ne kadar "reformist ve barışçıl mücadeleyi esas aldığı" gözler önündedir...

Konuya bağıntılı olarak, bir devrimci gazetedeki "Morales halka karşı orduyu devreye soktu," başlıklı şu saptamalar ise gerçeği kesinlikle yansıtmayan asılsız "itirazlar"dır:

"Kimi kesimler, ülkedeki kitle ayaklanmaları ardından büyük ölçüde Morales'i devirmek isteyen egemen sınıfların yattığını iddia etseler de, ayaklanmaların gerçek nedeni, geniş yığınların artık, 'sol', 'halkçı' vb. söylemlerine kanarak oy verdikleri Morales'in gerçek yüzünü görerek, kendisine olan inançlarını yitirmiş olmalarıdır."[166]

Bu konuda belirtilmesi gereken tek şey St. Cruz, Beni, Pando vb. Baronlarının (oligarşisinin) faşist olduğudur; bu kadarı yeter mi?

Son olarak da Utku Kızılok'un, "Arjantin'de Kirchner, Brezilya'da Lula, Uruguay'da Vazqez, Bolivya'da Morales ve Venezüella'da Chávez, Latin Amerika'da 'sol dalga'nın ya da 'yeni devrimin' önderleri olarak selamlanıyorlar. Bu tip liderlerin işçi sınıfına nasıl da ihanet ettiğini ve esas rollerinin devrimci süreçleri soğutarak kontrol altına almak olduğunu yenilgilerle dolu devrim tarihi bolca yazmaktadır,"[167] demesine gelince...

"Arjantin'de Kirchner, Brezilya'da Lula, Uruguay'da Vazqez" ile "Bolivya'da Morales ve Venezüella'da Chávez"in aynı şeyler olmadığını; hepsinin, "yeni devrimin önderleri olmadığı" gibi; Chávez, Morales, Correa, Ortega ve Raul'den oluşan anti-emperyalist "sol dalga"nın "Simón Bolívar hattı"nı oluşturduğunu görmeliyiz...

166 "Morales Halka Karşı Orduyu Devreye Soktu", İşçi-Köylü, Yıl: 1, No: 25, 5-18 Eylül 2008, s. 13.

167 Utku Kızılok, "Latin Amerika'da 'Kurtarıcılar' ve Caudillolar", Marksist Tutum, No: 16, Temmuz 2006.

Bir şey daha: Devrim ve devrimci mücadele "öznel" istem ve şemalardan farklı dinamik bir gerçektir; ve öyle kalacaktır..

"SONUÇ YERİNE"

"Hayatta en tatlı iki sözcük
'gelecek sefere'dir.
En ekşi sözcük ise
'acaba'dır.'[168]

Latin Amerika solunun, Sun Tzu'nun, "Yakındaysanız uzak, uzaksanız yakın gözükmeye çalışın,"[169] betimlemesiyle ilişkili olduğunu kanısındayız.

Ele avuca sığmayan, kalıplara dökülmesi mümkün olmayan söz konusu dinamik, 1994'deki Zapatistista ayaklanmasıyla başladı denilebilir.

Bu günlere uzanan sol ve toplumsal hareketlerin yükselişi dönemine esasta üç akım damga vurmuş ve hâlen de vurmaktadır. Bir yanda Arjantin'deki Piketeros toplulukları, Brezilya'daki MST ve Chiapas'daki Zapatistaların başını çektiği bir otonomist/liberter kanat; ikincisi Brezilya'daki İşçi Partisi, Uruguay'daki Geniş Cephe, Şili'deki Bachalet'in oluşturduğu reformist kanat. Ve nihayet Chávez, Morales, Correa, Ortega ve Raul'den oluşan anti-emperyalist "Simón Bolívar hattı".

Söz konusu üç akım, XXI. yüzyılın başındaki Latin Amerika gerçeği olarak karşımıza dikilirken; bu heterojen dinamiğin birbirlerini kâh bütünleyip, kâh reddederken, içlerinde de mücadeleci ve uzlaşmacı eğilimlerin yaşattığını görmek mümkündür...

19 Eylül 2008 14:08:29, Ankara.

168 Juan 'Chi-Chi' Rodríguez.
169 Sun Tzu, Savaş Sanatı, çev: Sibel Özbudun, Anahtar Kitaplar Yay., 1996.

LATİN AMERİKA'DA İNŞA HÂLİNDE BİR DİNAMİK: "YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER"[1]

SİBEL ÖZBUDUN

"Toplumsal hareketin siyasal hareketi dışladığını söylemeyin. Aynı zamanda toplumsal olmayan siyasal hareket yoktur."[2]

XX. yüzyılın sonları, ezilenlerin mücadeleleri açısından uçsuz bucaksız bir deneyim birikimine sahne olan Latin Amerika'da yeni bir mücadele biçiminin yükselişine tanık oldu. Meksika güneydoğusunda, Chiapas eyaletinde "Ya Basta!" şiarıyla neo-liberalizme karşı ayaklanan Zapatista Mayalar; Bolivya'da su ve doğalgazın özelleştirilmesine karşı patlak veren sokak savaşları; Ekvator'da art arda üç devlet başkanını deviren yerliler; XXI. yüzyılın ilk yıllarında Arjantin'i sarsan iktisadî kriz sırasında bütün büyük kentlerde birden meydana çıkarak toplumsal yaşama el koyan piqueteros hareketi, Brezilya'da 21 eyalette örgütlü, işgal ettikleri çiftlikleri işletmeleriyle, kendi eğitim sistemleriyle, kooperatifleriyle bir çeşit alternatif toplum oluşturan Topraksızlar Hareketi... Araştırmacıları bu tip hareketleri "yeni toplumsal hareketler" olarak adlandırma konusunda genel bir uzlaşı sergiliyorlar.

Aslına bakılırsa neyin "yeni" olduğu, ayıklanmaya muhtaç. Hiç kuşku yok ki, söz konusu olan, Alain Touraine'in savladığı üzere, "Sınıf mücadeleleri bitti, sınıflar ortadan kalktı. Artık devir,

1 14 Mayıs 2009 tarihinde Bilkent Üniversitesi'nde (Ankara), "Enternasyonalist Düşünce Komitesi" tarafından düzenlenen "Latin Amerika İzlenimleri" başlıklı toplantıda yapılan konuşma... Sosyalist Mezopotamya, No: 25, Temmuz 2009...

2 Karl Marx.

'kimlik mücadeleleri' devridir," türünden bir postmodern "son"lar söylemine teslim olmak değildir, olmamalıdır.

Neyin "yeni" olduğunu ayıklamak için ise, Latin Amerika tarihindeki toplumsal mücadeleler tarihine bakmak gerek. En azından XX. yüzyıl mücadelelerinin tarihine...

KITANIN İŞÇİ HAREKETLERİ

İşçi hareketi, XX. yüzyılın büyük bölümünde kıtadaki halk mücadelelerinin lokomotifi olabilmişti. İlk işçi örgütlülükleri, XIX. yüzyıl sonlarındaki madencilere dayanır. İlk sanayileşme dalgası kıtanın pek çok ülkesinde XX. yüzyıl başlarında gerçekleşecekti. Bu gelişme, Avrupa, özellikle de İspanya ve İtalya'dan bol miktarda göçmen işçinin kıtaya akın etmesini sağladı. Bunlar beraberlerinde anarşist ve anarkosendikalist fikirleri de getirmişlerdi. Bu fikirler, Latin Amerika kentlerinin zanaatkâr ve küçük işletmecileri arasında da hızla yayılacaktır.

Devrimci genel grev girişimleri, başlangıçta yerel oligarşilerin şiddetli önlemleriyle bastırılır.Ne ki, Rus devrimine ilişkin haberler, ilk işçi örgütlenmelerine damgasını vuran anarşistlerin de komünist enternasyonale dâhil olmasına yol açacak ve bölgede 1920'lerde önemli bir komünist işçi hareketi boy gösterecektir.

1930'lu yıllardan itibaren ise,- Arjantin gibi, başlıca işçi partisinin sosyalist enternasyonale üye olduğu ülkeler dışındaki- işçi hareketindeki komünist hegemonya, yeni sınaî burjuvazi ve kuramcılarının göçmen kırsal nüfusu yeni bir sınaî dalga için kentlere doğru itmesiyle karşı karşıya kaldı. Bu çapı hızla genişleyen yeni işçi sınıfı, 1929 kapitalist buhranından sonra geliştirilen ulusal-kalkınmacı paradigma çerçevesinde, ulusal-demokratik hatlarda biçimlenecekti. "Sınaî burjuvazinin desteklediği bu yöneliş, -komünist ve sosyalistlerin kapasitesi ölçüsünde- ulusal sorunları Kuzey Amerika kapitalizmine karşı ulusal mücadeleleri motive eden anti-emperyalizmle eklemleme olanağını da yaratmaktaydı" (Dos Santos 2005: 87).

Bu yöneliş, özellikle 1950-60'lı yıllarda BM Latin Amerika Ekonomik Komisyonu (ECLA) uzmanlarınca formüle edilen kalkınma kuramı tarafından da desteklenmekteydi: merkez ile çevre arasındaki eşitsiz mübadelelerden hareket eden kuram, 1929 krizi, özellikle de II. Dünya Savaşı sonrasından Kore Savaşı bitimine dek

olan dönemde alt-kıtada olan bitenlere dayanmaktaydı. Hedef, o güne dek ithal edilen mamul malları yerinde üretmek, ithal ikameci sanayileşme modeli ve giderek bu malların ihracına dayalı bir ekonomiyi kurmaktı. Bir başka deyişle, devlet planlaması ve yönetimine dayalı, korumacı önlemleri, tarım ve eğitim reformumu da öngören karma bir modeldi söz konusu olan.

Le Bot (1914:17) bu modelin gerisinde bir önceki yüzyılda kazanılan bağımsızlığı iktisadî olarak pekiştirme arzusunun yattığını vurgulamaktadır. Kalkınma "içeri doğru" gerçekleştirilecek, ulusun entegrasyonu sağlanacak ve dış bağımlılıktan kurtulunacaktı.

Ulusa biçim verme, onu iç kaostan ve dünya pazarındaki farksızlaşma durumundan kurtarma görevi ise devlete düşüyordu. Latin Amerika'da popülist-korporatist hükümetler devri açılmıştı. Niceliksel olarak büyük bir işçi sınıfını ve güçlü bir sendikacılığı öngören bu ortam içerisinde emek cephesi ve sosyalist hareket göreli rahat serpilebileceği bir ortam bulabilmişti.

Anti-emperyalist cephenin oluşması Brezilya'da 1950'lerde zirveye ulaştı. Sadece iki yıl süreyle legalitede kalabilen komünistler -1947'de yeraltına geçeceklerdi- 1960'ların başlarında yeniden, yarı-legal bir statü kazanabilmişlerdi. Bu dönemde ulusal burjuvazi ile işçi-köylü-öğrenci hareketinin birliği tezi temel stratejiyi oluşturuyordu.

Ancak bu tasavvurun, ulusal güvenlik adına ABD destekli bir dizi darbeyle berhava edilmesi fazla zaman almadı (Brezilya, Arjantin, Bolivya...)

Bu, aynı zamanda Latin Amerika'da yeni bir stratejinin yükselişe geçmesine denk düşmektedir: 1962'de Küba'da kolektivist/sosyalist bir rejime geçiş, sosyalizm tartışmalarında yeni bir boyut katacaktır. Solun geniş kesimlerini derinlemesine etkileyen bu olayın doğrudan etkisini, Şili'de Allende öncülüğündeki Halk Birliği'nin sosyalist programında bulmak mümkündür. Şili'deki 1970-73 yılları arasında sosyalizme demokratik yollardan geçiş deneyiminin ABD destekli vahşi bir darbeyle son bulması, kıtada "geleneksel" olarak nitelenebilecek işçi hareketleri açısından "sonun başlangıcı"na da işaret eder...

Arjantin'de Peronizm'in legaliteye dönüşü ve 73 seçimlerindeki zaferi, paniğe kapılan bölge oligarşilerinin askerî rejimlerin arkasına geçmesine yol açan gelişmelerden bir başkası oldu.

İşçi hareketinin1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde, daha ihtiyatlı mücadele biçimlerini benimseyişi ve insan hakları, genel af, demokrasiye dönüş gibi konular üzerinde yoğunlaşması bölgede adeta bir zincirleme reaksiyon şeklinde birbirini izleyen, birbirinden baskıcı askerî rejimlerle açıklanabilecektir.

DİĞER BİÇİMLENDİRİCİ ETKENLER: GERİLLA HAREKETLERİ, KURTULUŞ TEOLOJİSİ

Kıtadaki yeni sosyal hareketlerin ideolojik biçimlendirici etkenlerinden bir başkası da, özellikle 1960'lı yıllarda, Küba örneğinin ardından yaygınlaşan gerilla hareketleridir. İthal ikameci modele dayanarak sanayileşmenin sınırlılıklarına yönelik köktenci bir eleştiri olarak "Bağımlılık kuram(lar)ı"nın kuramsal zeminine yerleşen Latin Amerika gerillası, popülist ve liberal örgüt ve güçlerle ittifaka yönelen ve sanayileşmenin güçlü bir işçi sınıfı ortaya çıkartacağı beklentisi ile devrimci dönüşümleri bu sınıfın ortaya çıkmasına erteleme eğilimindeki Komünist partilerle de kopuşa işaret etmektedir. Ama KP'ler ve halkçı hareketlerle anti-oligarşik, anti-liberal, anti-Amerikan ve milliyetçi söylem unsurlarını paylaşırlar.

Le Bot'un (1995:29) deyişiyle 1960'lı yıllarda Castro-Guevara hareketinin başlıca özgünlüğü, hem "reel sosyalizm"in soğuk hesapçılığından, hem de ulusal-popülizmden uzak, yenilenmiş bir enternasyonalizmidir. Castro ve Guevara'nın 19660'lı yıllarda Arjantin kuzeyinden Guatemala dağlarına dek tutuşturduğu gerilla ocaklarının hedefi önce kıta, ardından da dünya (trikontinental) devrimi idi. Ancak kırsal gerilla önce Andlarda (Peru, Bolivya, Venezüella, Kolombiya) ardından da Orta Amerika'da (Guatemala ve embryon hâlinde Nikaragua'da) yenilgiye uğrayacaktı.

Bugün oldukça sınırlı ölçülere (Kolombiya'da FARC ve ELN, Meksika'da zaman zaman eylemlerde bulunan EPR) gerilemiş olsa da, 1960'lı yıllarda ve 1970'lerin ilk yarısında neredeyse tüm kıtayı kasıp kavuran gerilla hareketlerinden günümüz isyancılarına, yeni bir hümanizm anlayışı, doğrudan eylem biçimleri, tabandan değişim isteği ve radikal eşitlikçilik kalmıştır.

Ve nihayet, yeni toplumsal hareketlerin biçimlenişinde sözü edilebilecek son etken, Kurtuluş Teolojisidir. 1968'de Kolombiya'nın Medellín kentinde düzenlenen Latin Amerika Piskoposları

II. Konferansı'nın "yoksullardan yana tercih"i vurgulamasından sonra tüm kıtada hızla yaygınlaşan ve özellikle kırsal kesimlerde, yerliler arasında çalışan "taban kiliseleri" kıta madunlarının örgütlenme süreçlerini hızlandıracak, Kurtuluş Teolojisi'ne bağlı rahiplerin sağladığı sığınak, yoksulları askerî diktatörlüklerin en acımasız uygulamaları karşısında güçlendirecektir. Özellikle Kurtuluş Teolojisi'nin örgütlenme temelini oluşturan "taban cemaatleri" yeni "toplumsal hareketler" için elverişli bir model oluşturmuşa benzer...

VE YERLİ HAREKETİ

Günümüzde Latin Amerika sokaklarına damgasını vuran toplumsal muhalefet hareketleri arasında en önemlilerinden biri de, hiç kuşku yok ki, 1990'lardan itibaren yeniden tarih sahnesine çıkan yerli hareket(ler)idir.

Uzun bir direniş tarihinin taşıyıcısı kıta yerlileri, kıta ülkelerinde cumhuriyet rejimlerinin tesis edildiği XX. yüzyıl başlarından itibaren, yürürlüğe sokulan asimilasyonist politikalarla, "köylülük" içerisinde massedilmiş gözüküyordu. Ama bu, mücadeleyi bıraktıkları anlamına gelmemektedir; 1940-50'li yıllarda kıtayı sarsan köylü ayaklanmalarına karakterini veren, özellikle Meksika, Guatemala, Peru, Bolivya, Ekvator gibi yerli nüfusun yoğun olduğu ülkelerde, yerlilerdi...

Bir kimlik talebi olarak "yerlilik"in yükselişi, denilebilir ki, neo-liberal paradigmanın yükselişine denk düşer. Latin Amerika yerlileri, kısa bir süreliğine de olsa, ulus-devlet karşısında özerklik taleplerini destekleyen (ve bu yolla da yoksullukla mücadelenin masraflarını cemaatlerin sırtına yükleyen) neo-liberal politikalarla ittifaka gireceklerdir. Ama bu "balayı" uzun sürmez... Yerli cemaatlerin kolektif/kültürel hakları ile ülkelerde yürürlüğe sokulan neo-liberal siyasaların yol açtığı toplumsal aşınma ve özellikle yerli kesimleri etkileyen kitlesel yoksullaşma/yoksunlaşma süreçleri arasında giderek keskinleşen çelişki, kısa sürede kendini duyumsatacak; kuramsal olarak kaynaklarının denetimi hakkına kavuşmuş dahi olsalar, ÇUŞ'ların toprakları üzerindeki ve altındaki doğal kaynaklara yönelik tasarım ve tasarrufları, artan çevresel riskler, yatırım projelerinin devreye soktuğu kitlesel yerinden edilme (dislocation) tehditleri, sosyal harcamalardaki kesintiler, özelleştirme giri-

şimleri... yerli halklar karşısındaki yeni tehdit ve meydan okumaları oluşturacaktır.

Latin Amerikalı "Yerli hareketleri", bu tehdit ve meydan okumalara karşı duruşu gündemlerine eklemekte gecikmezler. Son birkaç yıl içerisinde kıta ülkelerinde yerlilerin yığınsal kalkışmalarına verilebilecek birkaç örnek, durumu açıklığa kavuşturmak için yeterlidir: Bolivya'da su için, hidrokarbonlar ve koka üretimi üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması için, özelleştirmelere, çokuluslu şirketlere karşı; Arjantin'de topraklarının gaz şirketlerince talan edilmesine ve 1999'da inşa edilen boru hattının topraklarına verdiği zarara karşı; Brezilya'da topraklarını işgal eden çiftlik sahipleri ve madencilere karşı; Kolombiya'da yerli toprak ve kaynaklarının yabancı şirketlerce işletilmesine, Ekvador'da ekonominin dolarizasyonuna, Honduras'da kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine, uluslararası malî kurum yasalarının dayatılmasına, özelleştirmeci Inter-American Bankası'nın Puebla Panama Planı'na, Peru'da enerji sektörlerini özelleştirme girişimine karşı mücadeleler son yıllara damgasını vurmuştur.

Evet kıta yerlileri, bugün Latin Amerika "yeni toplumsal hareketleri"nin önemli bir bileşenidir...

NEO-LİBERALİZM SAHNEDE

Neo-liberal proje, askerî diktatörlüklerin biçimlendirdiği sahnede uygun bir zemin buldu. Neo-liberal tasavvurun sol partileri kolonize etmesi de aynı döneme rastlar; 1990'larda, Avrupa'dan ithal "üçüncü yol" söylemleriyle bu durum daha da karmaşık bir hâl alacaktı. "Üçüncü yol" basitçe, iktisatta neo-liberal tasavvurun alternatifi olmadığı fikri ile sosyal politikaları bağdaştırma girişimiydi. Bu önerinin kuramsal ve pratik zaafı ortada olmasına ve kısa sürede terk edilmesine karşın, işçi sınıfı bu ideolojik bulanıklığın etkisi altındaydı ve ulusal kalkınmacı hamleler sürecinde kazandığı siyasal yetilerinin büyük bölümünü yitirecekti. (Dos Santos 2005: 88)

İşçi hareketinin gerileyişinin bir başka rasyoneli de hiç kuşkusuz, kıta ülkelerinin adeta bir deneme tahtası işlevi gördüğü neo-liberal politikaların emekçi halklara getirdiği yıkımdır.

Şöyle ki, 1980'de kıta nüfusunun en zengin yüzde 10'luk dilimi en yoksul yüzde 10'dan 24 kat zengindi; 20 yıllık neo-liberal de-

neyimin ardından günümüzde bu oran 34 kata çıkmış durumdadır. 2003'te 225 milyon Latin Amerikalı yoksulluk sınırı altında yaşıyordu: bunların 100 milyonunu ise kıta yerlileri oluşturmaktaydı. Kıta çocuklarının yüzde 60'ı UNICEF tarafından "yoksul" olarak sınıflandırılmaktadır. (Duterme 2005: 10)

Başka deyişle, askerî diktatörlüklerin geride bırakıldığı, 1990'ların "demokratik" denilen rejimlerinde Latin Amerika modern tarihinin en büyük emek mülksüzleştirilmesi gerçekleştirilmişti. Günümüzde kıta nüfusunun yüzde 60'tan fazlasını oluşturan yoksulların yarıdan fazlası, aşırı yoksulluk koşullarında yaşamaktadır. Servet yoğunlaşması ise son 20 yıldır durmaksızın artış gösteriyor: 1999'da kıtanın en yoksul yüzde 40'lık dilimi toplam gelirin yüzde 15'ini alırken, en zengin yüzde 10'luk dilim, gelirin yüzde 40'ına el koymaktaydı.

Salt dış borç ödemesi olarak kıtadan 1992-2001 arasındaki nakit çıkışı 1 221 milyar doları bulmuştu. Ve bu durum, aynı dönem içerisinde borcun ikiye katlanmasını engellememişti! 2001'de yoksulluğu "azaltmak" için zengin ülkelerden alınan her bir dolar için Latin Amerika ülkelerinin yaptığı geri ödeme miktarı altı dolar olarak hesaplanmaktadır. Ve kıtada zenginler pratikte hemen hiç vergi ödemezler. (Stolowicz 2005: 51-52)

Bir başka deyişle, Latin Amerika askerî rejimleri ve onların sonlarına doğru devreye giren neo-liberal uygulamalar, XX. yüzyıl boyunca gelişen Latin Amerika proletaryasını apansız marjinalleştirerek yerini Frei Betto'nun deyişiyle pauvretariat'ya ("yoksullar sınıfı") bırakmasına yol açtı.

Öte yandan, kıtanın geleneksel sınıf dinamiklerini aşındıran, salt neo-liberalizmin iktisadî cebrinden ibaret değildi. 1990'larda devreye giren "liberal" (?) siyaseti de sınıf politikalarını dönüşsüz bir erozyona uğratacaktı.

Gerçekten de, 1980'lerin sonlarına doğru, Latin Amerika halklarının büyük bölümü nihayet temsilî demokrasiyi yaşamaya başladığında, tarihin en tutucu liberal demokrasi uygulamasıyla karşı karşıya kaldılar (democracia gobernable). Statüko idari politikasının aracı, sınırlı ve seçkinci bir demokrasiydi bu. Pratikte, toplumun bütünü adına kendileri için kendileri karar verecek elitlerin devşirilmesi ve hükümetlerin oluşturulmasından ibaretti ve bu model, top-

lumda "yapısal bir temel konsensüs" olduğunu varsayıyordu: Piyasanın dayattığı yazgıyı hiç kimsenin değiştiremeyeceği inancı... Piyasa yasalarına karşı çıkılamazdı. Sermaye kararlarıyla çelişen her türlü talep ya da itiraz, demokrasiye bir saldırı sayılıyordu. Siyasal istikrar arayışı olarak yönetilebilirlik fikri, demokrasiyi ikame etmekteydi.

Bu siyasal modelde partilerden iki işlev bekleniyordu: 1) Elitlerin seçilmesinde araç görevi görmeleri; 2) Kapitalist hedeflerle çelişen çıkarların ulusal politikalara dönüşmesi karşısında filtre görevi görmeleri. Siyasal partiler, maduro çıkarlarının temsilini filtrelemenin yanı sıra, bu çıkarların taşıyıcılarının taleplerini ifade etmek için örgütlenmelerini de engelleme işlevi görmekteydiler. Saygıdeğer ortak statüsüyle oyuna kabul edilebilmek için Latin Amerika solundan beklenen koşullar, bunlardı. Bu boyun eğme, şantaj ve baskıları, kooptasyon ve rüşvetleri, liberal-tutucu fikirlerin içselleştirilmesini içermekteydi. Sisteme dâhil olabilmek için siyasetin rekabete dayalı bir tüketiciler (seçmenler) piyasası olduğunu ve her satılacak ürün gibi imajın içerikten önemli olduğunu kabullenmesi bekleniyordu.

Bu model, kamusal özgürlüklerin muhafazası adına, eşitlikçi taleplerle demokrasiyi tehlikeye sokmaktan feragat eden bir toplum kesiminin hoşgörüsüyle on yılı aşkın süre geçerliliğini koruyacaktı. Örgütsel dağılma, iktisadın getirdiği bireyselleşme, eğitsel ve kültürel karşı-reformlar, devletin sağladığı kaynaklar hususunda yoksullar arası rekabet de talep düzeyini düşüren etkenler arasındaydı.

Ama en önemli etken, hiç kuşku yok ki, yeni "liberal demokrasi"lerin "muhafazakâr" kadrolarının gırtlaklarına kadar yolsuzluğa belenmekten çekinmeyeceklerinin kısa sürede görülmesiydi. Böylelikle örneğin, Arjantin devlet başkanı Carlos Menem iktidardan çekildikten sonra, 2001 Temmuzu'nda Ekvator ve Hırvatistan'a yasadışı silah satışı suçlaması nedeniyle ev hapsine alındı. Ve aynı yıl Kongre soruşturma komitesi, Başkan'ın yasadışı silah satışları, uyuşturucu ve altın kaçakçılığından edinilmiş kara servetini aklama faaliyetlerine ilişkin kapsamlı bir dosyayı ele aldı... Ya da Paraguay'da yurtdışına milyonlarca dolar kaçırırken sınırda yakalanan Merkez Bankası yöneticilerinden Luis Angel Gonzalez Macchi, sonradan devlet başkanı olabildi!

Böylelikle, siyasetçilerin, partilerin ve siyasetin itibar yitimi, elitizm ve yolsuzlukların reddi, temsilî kurumlar, özellikle de parlamentonun nüfusun büyük bölümünü etkileyen iktisadî gerçekliği değiştirmede yararsız olduğu fikrinin yaygınlaşmasının zemini hazırlanıyordu: 1990'ların sonlarında temsilî sistemin krizi, yönetilebilirlik oyununun kurallarını kabul eden sol partileri de kapsayacak şekilde genişlemişti.

"Bu" siyasetten soğumanın en önemli göstergelerinden biri, oy kullanma oranlarının yüzde 50'nin altına düşmesidir - oysa ülkelerin yarısında oy kullanma zorunludur. Ne ki, bu siyasal apati anlamına gelmez; oy verme tabanı daralırken, çeşitli biçimleriyle toplumsal mücadeleler yükselmektedir. Amerikalararası Kalkınma Bankası'nın 2000 tarihli raporu, yüzyıl sonunda Latin Amerikalılar'ın yüzde 65'inin "bu" demokrasiden mutsuz olduğunu ortaya koymaktaydı. (Stolowicz 2005: 57-59)

"YENİ" TOPLUMSAL HAREKETLER: ORTAK YÖNLER

Şu hâlde, Latin Amerika'da "yeni" denilen toplumsal hareketler kıtadaki "eski" halk ve muhalefet hareketlerinin, neo-liberalizmin yarattığı yıkıntılar arasında yeniden karılmasından oluşmaktadır. Bu hareketlerin "yeni" olarak tanımlanmasına yol açan kimi ortak özelliklerine gelince... Ouviña (2005: 93-104)'dan da yararlanarak, aktaralım:

"Toplumsal Hareketler" terimi, bilindiği üzere son 20 yılda artan toplumsal dışlama, temsil krizi ve siyasal katılım mekanizmalarının aşınımı sonucu ortaya çıkan kolektif özneleri tanımlamada kullanılmaktadır. Bu orijinal protesto biçimleri kısmen tedrici sanayisizleşme ve kolektif haklar yitiminin damgasını taşıyan yeni bir sosyo-ekonomik yapıya yanıt verir niteliktedir. Son onyıllarda mücadelelerin çoğu, tutunum ve kimlik ortamı olarak çalışma mekânıyla (özellikle fabrika) bağlantılıydı. Günümüzde toplumsal protesto modaliteleri çalışma sorunsalını aşıp öncelikle teritoryal tipte pratiklere konumlanmaktadır. Konut, beslenme, ekoloji, kamu hizmetleri, insan hakları ya da geleneksel değerlerin geri kazanılması günümüz toplumsal hareketlerini kat eden başlıca eksenleri oluşturuyor.

Bir siyasal boşluğa toplumsal yanıt oluştursalar da bu, bu hareketlerin aynı zamanda 'siyasal' olmadığı anlamına gelmez. Bunlar

- eylem biçimleri toplumsal kurumların kabul ettiği meşruiyet sınırlarına denk düşmese de- toplum tarafından siyasal aktör olarak tanınmayı talep etmektedir. Yanı sıra, elde edilmeleri toplumun tümünü etkileyecek talepleri bulunuyor. Latin Amerika'da siyasal partilerden, özellikle de devletten yabancılaşmaya denk düşen toplumsal muhalefet hareketleri, çoğunlukla iktidar mücadelesine girişme ya da gelecekte hükümet çoğunluğunu oluşturmayı hedefleyen katı bir parti yapısına bürünme konusunda gönülsüz gözükmektedir [Yine de Bolivya'da MAS (Sosyalizme Doğru Hareket) içerisinde yer alan gruplar, Ekvator'un en önemli yerli örgütü CONAIE'nin siyasal kolu Pachakutik, Venezüella'da V. Cumhuriyet Hareketi içerisindeki toplumsal örgütler gibi, iktidar perspektifini gündemlerinden düşürmemiş olanlar da vardır]. Ne ki, hedefleri çok daha radikaldir - hareket etme ve düşünme tarzında köklü bir dönüşüm için mücadele etmektedirler. "Yaşam paradigmasında değişim" projesi, Zizek'e göre "biçimsel demokrasinin temellerini kemirmektedir".

Bu "çağdaş kapitalizmin bünyesinde ortaya çıkan, değişen toplumsal protesto ilişkileri"nin ortak kökenleri, iktidar ve tahakküm ilişkilerinin maddiyatıyla doğrudan ya da dolaylı çelişkidir.

Yeni toplumsal hareketlerin ortak yönlerinden bir başkası da, otoriter ilişki biçimlerinden kaçınmalarıdır. "Geleneksel hareketlere özgü yetke uygulamasının dikey modalitelerinden bilinçli bir kopuş" , diyor Luis Alberto Restrepo.

Kapitalist ülkelerdeki yeni sosyal hareketlerle çeperdekiler arasındaki karşılaştırma yapacak olursak, "birinci dünya"dakiler (feminizm, ekolojizm, barışçılık, başka dünyacılık vb.) toplamında merkez kesimlerden kalkınan kolektif hareketleri oluştururken, Latin Amerika'dakiler sosyal bileşimleri açısından "saçaklardan doğru isyan" olarak tanımlanabilir. Günümüz Latin Amerika'sında mevcut mücadelelerin büyük bölümü, eğitim düzeyi son derece düşük olan "dışlanmışlar", işsizler, yerliler, kırsal emekçiler tarafından veriliyor.

İkinci olarak, devlet yapılarıyla kurdukları ilişkilerin çeşitlilik gösterdiğini kaydedelim: Avrupa'da yeni toplumsal hareketlerin büyük çoğunluğu, eylemleri Devlet bünyesinde bir müzakere ve toplumsal dönüşüm mekânı oluşturmayı hedefleyen örgütler hâline gel-

miştir (örneğin, Alman Yeşiller Partisi). Oysa Latin Amerika'da Zapatistalar, piqueteros ya da topraksızların iktidar perspektifi yoktur. Aşırı bir vakayı EZLN'nin temsil ettiğini söyleyebiliriz. Örgüte üye olmanın koşulu, adayın her türlü politik görev hevesinden vazgeçmesidir. Yatay dayanışma ve direniş ağlarının ve "sivil toplum"un güçlendirilmesi, EZLN'nin olduğu kadar, Latin Amerika'daki diğer "toplumsal hareketler"in de ana hedefleri arasında yer alır.

Piqueteros hareketlerinin çoğunluğu seçim süreçlerini ve parlamentoyu reddetmektedir: hareketin devlet gündemine tabi olmaması önemli öncelikleri arasındadır. Brezilya'da topraksızlar hareketi MST'nin iktidardaki İşçi Partisi ile ilişkisi bu duruma çarpıcı bir örnek oluşturur: bazı eyaletlerde ortak adaylar gösterecek kertede sıkı bağlantılarına karşın, İşçi Partisi'nin hegemonik akımını "kriz yöneticisi" olarak eleştirmekten geri durmamaktadır MST. Ve solun yönetimindeki bölgelerde de hacienda işgallerini durdurmuş değildirler. Ve nihayet, Ekvator'daki yerli örgütü CONAIE ve siyasal kolu Pachakutik, kendi bölgelerindeki maden kaynakları üzerindeki haklarının ve çoğul yurttaşlık temasının yeni anayasada yer almayacağı anlaşıldıktan sonra, ilk dönem sıcak ilişkiler sürdürdüğü solcu devlet başkanı Rafael Corea'yla ilişkilerini geçtiğimiz yıl (2008'de) koparmış, yeniden "ayaklanma"dan söz etmeye başlamıştır.

Üçüncü olarak, karşı-iktidar örgütlerinin oluşumunun önkoşulu, gündelik yaşam içerisine gömülü yeni toplumsal ilişkilerin yaratılıp deneyimlenmesi olarak gözükmektedir: Brezilya köylülerinin kırsal kooperatifleri ve ülke çapında faaliyet gösteren, 4 milyona yakın öğrencinin öğrenim gördüğü 1 200 ilköğretim okulu; piqueteros'un istihdam yaratan projeleri; Chiapas'taki özerk cemaatlerde ortaklaşa işletilen topraklar: bunlar, ekonomiyle siyaseti kaynaştıran girişimler, yaşamın bütünsel dönüşümünü "şimdi ve burada" pratiğe geçirme girişimleridir. Buna karşılık Batı dünyasındaki "altermondiste" hareketleri oluşturan grupların çoğunluğu alternatif pratiklerini uluslar arası mali örgütlerin yöneticilerin Avrupa kentlerinden birinde toplandığı momentlerdeki protesto gösterileriyle sınırlandırmakta, medyatik ve sanal protesto biçimlerine öncelik vermektedir.

Yine de her iki eğilim arasında buluşmalar ender değildir: Dünya Sosyal Forumu; köylü hareketlerinin dünya ölçeğinde eklemlendiği Via Campesina vb. forumlar bunlara örnek gösterilebilir.

Meksika, Brezilya ve Arjantin'deki geniş siyasal ve toplumsal hareketlerin tam bir analizi olanaklı kılan bir dizi karakteristik içerdiğini söyleyebiliriz: Toplumsal bileşim; örgütlenme, söylem ve mücadele biçimleri.

Toplumsal bileşim açısından en önemli özellikleri marjinallikleridir. Yerliler, topraksızlar, köylüler, kırsal işçiler, işsizler, Arjantin'in çeper bölgelerinde yoksullaşmış orta sınıflar vb. "Dışlanmışlık karakteri" ortak yönlerinin belki de en önemlisidir.

Örgütlenme biçimleri açısından doğrudan demokrasi ve yataylık bu hareketleri eklemleyen iki ana ekseni oluşturmaktadır. Zapatista hareketinin örgütlenişi, bu açıdan tipiktir: "karar alıcı zirvede taban bulunmakta; bunun altında üyeleri cemaatler tarafından atanan Yerli Gizli devrimci Komitesi yer alıyor. Bu, EZLN'nin 'en üst yetke mercii'dir. 2003 Ağustosu'nda kurulan "iyi yönetim cuntaları" "isyancı özerk belediyeler"i koordine eden bölgesel özyönetim mercilerini oluşturmaktadırlar.

Piquetero hareketi ise çeşitli gruplar arasındaki ideolojik farklılıkların ötesinde, "meclisci" pratiğiyle ayırt edilmektedir. En üst karar organını çalışma grupları, üretici girişimler ya da mahalle mutfakları delegeleri oluşturur. Topraksızlar Hareketi ise demokratik biçimde "kolektif" bir siyasal yönetimi görevlendiren komisyonlar temelinde işlemektedir. Her üç oluşumda da liderlerle diğer katılımcılar arasındaki mesafe asgarîdir.

Devlet karşısında özerklik talebi ve kendini öncü ilan etmeme de bu tip hareketlerin gündeme getirdiği radikal bir yeniliktir. Yanı sıra, her üç harekette de "saygınlık" önemli bir temadır. Siyasetin, dışlanmanın kaynağı devlet ve ÇUŞ'ların reddi de önemli bir bileşendir. EZLN Ya Basta'sı, piqueteros'un yol kapatmaları, bu durumun açık örnekleridir. Çevre ve doğal kaynakların savunusu, cinsiyet eşitliği de temel talepleri arasında yer alır. Ve nihayet, "toplumsal muhalefet hareketleri" doğrudan eyleme dayanmaktadır.

SONUÇ YERİNE: BİRKAÇ SAPTAMA

Latin Amerika'nın arka sokaklarından merkezi meydanlarına doğru yönelen ve kıta siyasetindeki sol yönelişte aslî bir rol üstlenen toplumsal hareketler, özetle yineleyecek olursak, şu ortak özelliklerle karakterize olmaktadırlar:

1. Toplumun en yoksul ve marjinal kesimlerini harekete geçirebilme yetisi;

2. İktidar perspektifinden uzak durup, toplumsal yaşamı gündelik hayattan kalkınarak dönüştürmeye ilişkin bir dizi pratik ve deneyimi devreye sokmaları (Bu pratik ve deneyimler, aynı zamanda neo-liberal politika ve uygulamaların yaşamlarında yarattığı tahribatın etkilerinin hafifletilmesi hedefine yöneliktir);

3. Kapitalizmin, özellikle de neo-liberal versiyonuna karşı, pratik ve söylem olarak net bir reddiyeyi ifadelendirmeleri;

4. Örgütlenme modeli olarak, hiyerarşik yapıları reddedip, yatay, demokratik bir ilişkilenmeyi öngörmeleri;

5. Doğrudan eylem anlayışına dayalı bir pratiği gündemleştirmeleri;

6. Tahripkâr olmayan insan-çevre ilişkileri, kadınların kurtuluşu, kültürel farklılıkların tanınması gibi kimlik konularını gündemleştirmeleri;

7. Sol/sosyalist olanlar dâhil siyasal partiler ve iktidarlar karşısında özerkliklerini muhafaza yönündeki kararlı tutumları...

Şu hâlde, Latin Amerika'nın "yeni" toplumsal hareketlerinin kıtadaki sınıf ve halk mücadelelerinin birikimi ve 20 yıllık neo-liberal tahribatın yarattığı yıkıntılar üzerinden yükselen bir "hayatta kalma" hamlesi olduğunu söyleyebiliriz. "Ya yok olacağız, ya da direneceğiz" ikilemine sıkıştırılmış bir halkın/halkların direnmeyi seçişidir. Ve bu, her bir ülkede mevcut güçler dengesi içerisinde, kendi biçimini almaktadır... Dolayısıyla (çoğu Batı Avrupalı) "post-" ideologların tanımlamayı sevdikleri gibi bitmiş, tamamlanmış öğretiler değil; pek çok taşın yerinden oynadığı, eski kesinliklerin yitip gittiği neo-liberal yıkım çağında deneme-yanılma yoluyla ilerleyen, iç-gerilimlerden azade olmayan, heterojen arayışlardır. Ve deneyim, "iktidar" kavramı karşısındaki antipatinin eninde sonunda hareketlerin önünü tıkayan bir engel oluşturduğunu göstermektedir; öyle ki, "iktidar-karşıtlığı şampiyonu" EZLN Subcommandante'si Marcos'a, Ocak 2009'da San Cristobal de las Casas'da (Chiapas) düzenlenen "Birinci Dünya Saygın Öfke Festivali"nde yaptığı konuşmalardan birinde, "Şimdi, Lenin'in Devlet ve İhtilali'ni son satırını hatırlamaya her zamankinden çok muhtacız," dedirtecek kadar...

Çünkü iktidarın dışında, ona kayıtsız kalarak yaşamı değiştirebilmenin bir sınırı vardır; üstelik de bu sınır ihlâl edilmediğinde hareket, yoksulları, sistem dışına itilmişleri, marjinalleştirilmişleri kendi başlarının çaresine bakma konumuna iten, dolayısıyla da "masrafları"ndan elini yıkayan neo-liberal rejime eklemlenme riskiyle karşı karşıyadır. Pek çok iyi niyetli "Sivil toplum" sahnesi, iktidarsızlara, yoksullara "güç verme" adına iyi niyetle işe başlayıp sonunda "hayır cemiyetleri"ne, hatta daha da beteri, yolsuzluk aygıtlarına dönüşmüş bir sürü "sivil toplum örgütü" ile doludur...

Üstelik, Latin Amerika'daki sol yükselişin, -özellikle de neoliberal politikalardan kopuşu, giderek bir sosyalist kuruluşu öngören varyantı: Chávez Venezüellası, Morales Bolivyası, Correa Ekvatoru- bu halk hareketleriyle örtüştüğünde, eşsiz bir momentum yaratabileceğini, Bolivya örneği gözler önüne sermektedir. "Yeni toplumsal hareketler"in sol/sosyalist siyaset ve iktidarlarla eleştirel ama eylemli birlikteliği, bir yandan siyaset için "iktidar"ın getireceği yozlaşmalara karşı güvence oluşturacak, bir yandan da hayatı ezilenlerden yana değiştirmenin araçlarını sağlayacaktır. Çünkü uzun süreli pratiği belki bunu unutturmuştur ama sosyalizmin nihaî ve asıl hedefi, yaşamı kimsenin kimseyi sömürmediği, kimsenin kimseye tahakküm etmediği bir dünya kurmak üzere dönüştürmektir...

Evet, yıllar sonra Latin Amerika'daki gelişmeler, "başka bir yaşamın, başka bir dünyanın mümkün" olduğunu, sıradan insanların, "tarihin çöp sepetine atmak" üzere iktidarı ellerine almalarının mümkün olduğunu bize gösteriyor. Umalım ve omuz verelim ki, ABD -son dönemlerde kimi alarm verici göstergelerin işaret ettiği üzere- eski "arka bahçesi" üzerine mesaisini yeniden yoğunlaştırmaya karar vermesin...

10 Mayıs 2009, Ankara.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Dos Santos, Theotonio (2005). "Les mouvements sociaux latino-américains: de la resistance à l'offensive?" (81-92). Mouvements et pouvoirs de gauche en Amérique latine. Points de vue latino-américains. Alternatives Sud, vol. 12-2005/2.

Duterme, Bernard (2005). "Editorial: Conditions, formes et bilans du retour de la gauche en Amérique latine." (7-19) Mouvements et po-

uvoirs de gauche en Amérique latine. Points de vue latino-américains. Alternatives Sud, vol. 12-2005/2.

Le Bot, Yvon (1994). Violence de la modernité en Amérique latine. Indianité, société et pouvoir. Editions Karthala, Paris 1994.

Ouviña, Hernán (2005). "Les nouvelles radicalités politiques en Amérique latine: zapatistes, piqueteros, et sans-terre..." (93-109). Mouvements et pouvoirs de gauche en Amérique latine. Points de vue latino-américains. Alternatives Sud, vol. 12-2005/2.

Stolowicz, Beatriz (2005). "La gauche latino-américaine: entre épreuve du pouvoir et volonté de changement" (47-71) Mouvements et pouvoirs de gauche en Amérique latine. Points de vue latino-américains. Alternatives Sud, vol. 12-2005/2.

LATİN AMERİKA'DA "KURTULUŞ TEOLOJİSİ" ve TOPLUMSAL MÜCADELE(LER)[1]

TEMEL DEMİRER

"Öğrendikten, sevdikten sonra daha çok acı çekeceksiniz."[2]

17 Haziran 2007'i akşamı (18:30:58) bana ulaşan; ve "en geç 22 Haziran 2007 akşamına kadar" yanıtlamam istenen; ve de "yanıtların sorulara mündemiç" olduğu 10 madde...[3]

"Yetiştirebilir miyim? Bilmiyorum" diyerek başlıyorum yazmaya...

Öncelikle bir şeyin altını çizerek: "Farklılığımız baki".

1-) Latin Amerika Halklarının emperyalizme karşı isyan tarihini kısaca bir özetleyebilir misiniz?

"DERSİMİZ TARİH"

"Tarih kötü tarafından ilerler."[4]

---

1 Aylık, Yıl: 3, No: 34, Temmuz 2007; Aylık, Yıl: 3, No: 35, Ağustos 2007.

2 Victor Hugo.

3 "Rainbowraider of Turkey" <fazilduygun@gmail.com>
17 Haziran 2007 18:30:58 +0300
Konu: Aylık Dergisi soruları düzeltilmiş hâli.
Sayın Temel Demirer Aylık Dergisi'nin Temmuz 2007 sayısında yayınmak üzere sizinle gerçekleştirmeyi arzu ettiğimiz röportajın soruları aşağıdadır. Lütfen cevaplarınızı en geç 22 Haziran 2007 akşamına kadar tarafımıza iletiniz.
Teşekkürler.
Saygılarımla Fazıl Duygun-Aylık dergisi Editörü.

4 K. Marx

500 yılı aşkın bir kesintisiz başkaldırı (ve sömürgeci zulüm) tarihinden "kısaca" söz etmek, bu konuda çok yazıp çizmiş olsak da,[5] pek mümkün gibi görünmüyor.

Ancak ana hatlara ilişkin birkaç şeyin altını çizebiliriz.

Latin Amerika'ya önce Cristobal Colombus, hani, "Altın sayesinde, ruhları Cennet'e göndermek bile mümkündür," diyen korsan geldi...

Sonra da Hernándo Cortés... Pedro de Alvaro Ota... Francisco Pizarro... Pedro de Valdiva... Martim Alfonso de Sousa... Vasco Nunez de Balboa... Ve diğerleri... Hepsi, ama hepsi "namlı" haydut, hırsız, uğursuz sömürgecilerdi...

Bu, tamı tamına (ve Eduardo Galeano'nun deyişiyle) "Altın ve gümüş hummasına tutulmuş işgalcilerin talanıydı... Toprağın zenginliği insanın yoksulluğunu doğuruyordu..."[6]

Evet, Latin Amerika'nın bugününe damgasını vuran, kapitalizmin şafağındaki ilkel sermaye birikiminin vahşeti, merkantilist talan/ yağma ile buna maruz kalan (soykırım kurbanı) yerlilerdir...

Öncelikle Beyaz Adam'ın kıtaya geliş nedeni, yani kapitalizmin ilkel sermaye birikiminin hızlandırıcı etkeni olarak (merkantilist) sömürgeciliğin bir vahşet olduğunun altını çizelim...

Amerika kıtasının Avrupalı sömürgecilerce istilasından önce, sömürgeciler için "yeni dünya", yerliler içinse gerçek ve tek dünya olan bu topraklarda göçebe kabileler -yerleşik olan olmayan kabileler- giderek yüksek medeniyete sahip krallıklar ve imparatorluklar hâlinde örgütlenmiş milyonlarca insan, çok sayıda halklar bulunuyordu.

---

5 Bkz: Temel Demirer, "Zulmün ve İsyanın 'Latin'cesi...", Kaldıraç, No: 72, Kasım 2006 ve No: 73, Aralık 2006; Temel Demirer, "Latin Amerika'dan Öğreniyoruz", Sosyalist Demokrasi Gazetesi, No: 29, 5 Mayıs 2006; Sibel Özbudun-Temel Demirer, "Vamos Más Adelante.../ Daha İleri Gidiyoruz...", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007; Sibel Özbudun, "Latin Amerika'yı Biliyoruz... Ya Güney 'Abya Yala'yı?", Kurtuluş, No: 5, Haziran 2006; Sibel Özbudun, "Bir 'Yeniden Doğuş' Öyküsü: Latin Amerika Yerlileri", Sosyalist Mezopotamya, No: 19, Ocak 2007; Sibel Özbudun, "Simón Bolívar('ın Anlattığı)", Uzun Yürüyüş, No: 78, Ekim 2006; Cahide Sarı, "Latin Amerika'da Yapısal Dönüşüm", Uzun Yürüyüş, No: 76, Mayıs 2006.

6 Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın Kesik Damarları "Karşı Tarih", çev: Attilâ Tokatlı-Roza Hakmen, Alan Yay., 1983, s. 19-21.

Bunların içinde Peru'da İnkalar, Orta Amerika'nın güneydoğusunda Mayalar, şimdiki Meksika'nın başkenti Mexico City'de Aztekler birçok bakımdan o günkü Avrupa'nın çok ilerisinde olan bir uygarlığı sürdürmekteydiler.

Bu süreç, Beyaz Adam'ın gelmesiyle apansız kesiliverdi...

Olağanüstü koşullarda gerçekleştirilen fetihlerle bu yeni dünyanın toprakları, teker teker, para ve iktidar hırsıyla İspanya'dan ve daha sonra başka Avrupa ülkelerinden kopup gelen sömürgeci maceracıların eline geçti. Bunlar ele geçirdikleri bütün canlı ve cansız varlıkları tahrip ederek sömürgeci talana koyuldular.

Bu durum kaçınılmaz olarak yerli başkaldırılarına kapı açıyordu...

Yağma ve sömürü öylesine boyutluydu ki, etkileri günümüze dek uzanmaktadır. Bugün Latin Amerika'daki yerli halklar, Latin Amerika nüfusunun yüzde 10'unu oluşturmaktayken; Dünya Bankası araştırmasına göre, hâlâ ciddi yoksulluk çekiyor; bölgede yaşayan diğer insanlardan çok daha düşük seviyede sağlık ve eğitim hizmeti alabiliyor.[7]

"Yerliler" dedim; örneğin Haiti'nin yerli halkı Arawak (ya da Taíno)'lardır. Cristobal Colombus'un 1492'de ayak bastığı adaya Hispaniola adı verilmişti. Ada, Avrupa'dan gelip "yeni dünyayı fethedenler"in üslerinden biri hâline geldi. O zamanda yaşamış İspanyol rahip Bartoloméo de Las Casas, 'Kızılderili Katliamı' başlıklı kitabında ada hakkında şöyle yazmaktadır: "Bu ada üzerinde (ben 1508'de vardığım zaman) 60 bin insan yaşıyordu, Kızılderililer de dahil olmak üzere. Ne var ki 1494'ten 1508'e kadar 3 milyonun üzerinde insan savaştan, kölelikten ve madenlerden dolayı yok olmuştu. Gelecek nesillerde buna kim inanacaktır?"

Bazı tarihçiler Las Casas'ın bu rakamı abarttığını ve nüfusun 1 milyon kadar olduğunu düşünmekteyse de bazıları 8 milyona kadar vardığını savunmaktadır. Bununla birlikte Las Casas'ın kitabında Kuzey Amerika'nın kıyılarından güneye doğru tüm Orta Amerika, Güney Amerika'nın kuzeyi ve Karayibler'deki adalarda yapılan yerli katliamlarını anlattığı gibi, yeni dünyanın keşfinden sonra böl-

7 Bu konuda bkz. Psacharopoulos G. & H. A. Patrinos (der.) (1994). Indigenous People and Poverty in Latin America, Washington: The World Bank.

gede büyük kıyımlar yaşandığı, çoğu yine İspanyol rahip ve misyonerlerce kaleme alınan başka belgelerde de açıkça ortaya konulmaktadır.[8]

Bartoloméo de Las Casas, 1542'de İspanya prensi II. Philip'e ithafen yazdığı 'Kızılderili Katliamı'nda şunları der: "Sırf eğlence olsun diye, kadın erkek demeden yerli halkın ellerini, burunlarını ve kulaklarını kesip kopardıklarını ve bunun bölgenin değişik yerlerinde defalarca tekrarlandığını kendi gözlerimle gördüm. Bazen de insanların üzerine köpek saldıklarına, yerlilerin bu şekilde paramparça edildiğine, çok sayıda ev ve yerleşim merkezini yaktıklarına şahit oldum. Memeden kesilmemiş bebekleri annelerinin göğsünden alarak onları en uzağa fırlatma konusunda birbirleriyle yarıştılar..."[9]

Özetin özeti, Cristobal Colombus'un karaya ayak bastığı günden beri devam eden yerli uygarlıklarının yok edilmesi, dünya tarihinin tanık olduğu en çaplı soykırımdır.

Anglo-Saksonların Kuzey'deki, İspanyol ve Portekiz sömürgeciliğinin ise Güney Amerika'daki katliamlarının kesin rakamlarını tahmin edebilmek bile mümkün değildir. Sayıları milyonlarla ifade edilen Aztek ve İnka halklarının korkunç katliamlarla yok edilmesinin ötesinde sömürgecilerin yerlilerden gasp ettiği maden ve altın stoklarının da miktarı tam olarak bilinmemektedir.

Burada durup, anımsatıyorum: Latin Amerika'da eğer bugünlere gelindi ise, Tupac Amaru'nun, Tupac Kathari, Simón Bolívar'ın, José Marti'nin, Emiliano Zapata'nın, Che Guevara'nın...

Nikaragualıların "Özgür İnsanların Generali" diye andığı, ölümünden tam kırk yıl sonra onun adını taşıyan Nikaragualı gerillaların gerçekleştirdiği devrimle ölümsüzleşen Augusto Cesar Sandino'nun...

"Eğer tarih kalemle yazılmıyorsa silahla yazılmalıdır," sözleriyle ünlü, 1925'te kurulan Orta Amerika Sosyalist Partisi'nin kuru-

8 Bkz. Bernardino de Sahagún, Historia de las cosas de la Nueva España, der.: K. Angel Maria Garibay, Mexico, 1969; J. H. B. Gomez, Los Indios medievales, Constucción del idólatra y escritura de la historia en un crónica del siglo XVI, Ed. Colonia, Bogota, 2002.

9 Bartolomé de Las Cassas, Kızılderili Katliamı, Çev.: Ömer Faruk Birpınar., Babıali Kültür Yay., 2005.

culan arasında yer alan ve de ayaklanma sonrasında 1 Şubat 1932'de kurşuna dizilerek katledilen komünist önder Marti Agustin Farabundo'nun...

Küba'da "gerillanın cisimleşmiş ifadesi" olarak nitelenen ve Che Guevera'nın "O halkın bir benzeridir," diye betimlediği Camilo Cienfuegos'un; "Devrimin sevgili oğlu" Frank Pais'in...

"Tarih bizimdir, tarihi yazan halktır," diye, faşist darbe karşısında son nefesine dek haykıran Şili halkının onuru Salvador Allende'nin...

Bolivya gerillasının efsane isimleri İnti ve Coco Peredo kardeşlerin; ya da Santa Cruz'da Che ile birlikte şehit düşen Tania (Haydee Tamara Bunke Bider), Joaquín, Juan Pablo Chang, Moisés, Jorge Vázquez, Aniceto Reynaga, Antonio Jiménez ile toplam 38 şehidin...

Yani dövüşerek düşen hepsinin katkısı belirleyicidir...

Bu bağlamda denilebilir ki, Latin Amerika tarihi yağma, talan ve soykırımın olduğu kadar, başkaldırının, isyanın da tarihidir...

2-) Latin Amerika devrimci hareketlerinin karakter olarak, dünyanın diğer yerlerindeki sol hareketlerden farklılıkları nelerdir? Chávez'den, Daniel Ortega'ya ve devrimci Cizvit kiliselere kadar geniş bir yelpazeyi göz önüne alırsak, dünyanın diğer bölgelerinde dine karşı bir tavır geliştiren sol hareketlerin, burada "din" merkezli isyanları nasıl değerlendirebiliriz? Bir devrimci idol olan Che'nin Latin devrimci kiliseleriyle ilişkisi nasıldı?

SİYASETİN TOPLUMSALLAŞTIRILMASINDA "KURTULUŞ TEOLOJİSİ"

"İşin başında düşünmek için harcanan zaman, gecikme sayılmaz."[10]

Latin Amerika sosyalist hareketin öne çıkan özelliği, silahı ve siyaseti toplumsallaştırarak, aşağıdan yukarıya kesintisiz örgütleme maharetidir.

Ayrıca mücadele tarihini/birikimini; geleceğin yolunu açmak için, dünden bugüne taşıyan Latin Amerika sosyalist hareketi; yoksulları tarihin sahnesine çıkartan özelliğiyle de dikkat çekicidir.

---

10 Ecclesiasticu.

Ve nihayet yerlilerinin kültüralist taleplere takılmayıp, kültürü siyasallaştırdığı Latin Amerika'da önemli bir alt başlık da "Kurtuluş Teolojisi"dir...

"Kurtuluş Teolojisi", öncelikle "din merkezli bir isyan" falan değil! "İyi de ne" mi?

Latin Amerika açısından kökleri Cizvitler'e;[11] Dominiken rahibi Bartoloméo de las Casas'a kadar da uzatılması mümkün olan "Kurtuluş Teolojisi bir hareket ve direniş teolojisidir. (...) Kurtuluş Teolojisinin gücü, fakirlere yönelik kendi merhametine ve Hıristiyanların kötü durumlarına pasif ve lakayt kalmamaları gerektiğine vurgu yapar. Kurtuluş Teolojisine göre din, seküler olsa bile tarafsız olamaz...

Kurtuluş Teolojisi Meksika'dan Şili'ye, Nikaragua'dan Brezilya'ya Latin Amerika'nın bir ucundan diğerine eşsiz ve sürekli siyasî bir hareket olduğundan sadece belli bir yerdeki talep değildir. Bu hareket 'muhtaçların ve mazlumların' yanında sosyal aktivizme bağlı geleneksel dini değerlerle bütünleşmede siyasî olarak etkili bir harekettir."[12]

"Kaba bir tanımla Kurtuluş Teolojisi, Latin Amerika Katolik - ve bir ölçüde Protestan- kilisesine bağlı unsurların oluşturduğu, politik karakterli, yeni bir Hıristiyanlık yorumu. Buna göre muazzam bir sefaletin, adaletsizliğin, en vahşi baskı ve terörün mevcut olduğu bir dünyada kilise, ezilen ve sömürülenlerin yanında yer almak ve onların sorunlarına, aynı zamanda dünyevi de olan cevaplar getirmek durumundadır. (...)

Kurtuluş Teolojisi ideolojik ve teorik yönden yekpare bir akım değil. Ayrılıkları, teorik konulardan politik-taktik konulara kadar uzanmakta..."[13]

---

11 Cizvitler Latin Amerika'nın sömürge döneminde çok önemli bir rol oynayıp, silinmesi güç bir iz bıraktılar. Cizvitlerin topraklarında tarımsal emeğin üretkenliğini arttırıcı teknikler kullanılıyor; ürünlerin çeşitliğine önem veriliyordu. Kuşkusuz, yerlilerin işgücü burada da sömürülüyordu ama yerliler Cizvitler'in bölgesinde "görece" daha "rahattılar"... Bu dhem yerlilerin ilgisini çekti; hem de Cizvitler'in yasaklanmasına yol açtı...

12 Seyid R. Amulî, "Özgürlük Teolojisinin Evrenselliği ve Filistin Sorunu", Haksöz, No: 175, 2005, s. 48-57.

13 Ergun Aydınoğlu, Brezilya İşçi Partisi Deneyimi, Belge Yay., 1991, s. 95.

"Kurtuluş Teolojisi önce şu tespiti yaptı: Yoksulların ezici çoğunluğu Hıristiyan. Kilise bu konuda mutlaka bir şeyler yapmalıdır. Yapılması gerekense ruhani düzeyde değil, sosyal ve maddi düzeyde gerçekleştirilmelidir. Oysa din teolojisi bir ruhani akım olarak doğmuştur. Ruhanilik ise sefalet karşısında ancak şaşkınlık ve öfke duyar. Sadece bu kadar. Ama öteye gidemez. Kurtuluş Teolojisi ise, sefalet karşısında rasyonel bir tavır almakta, somut bir çaba ve girişim öngörmektedir."[14]

"İsa yoldaş demiştir ki..." vurgusuyla karakterize olan Kurtuluş Teolojisi, Camilo Torres'den beri, "Her Hıristiyanın görevi devrimci olmaktır. Ve her devrimcinin görevi devrim yapmaktır,"[15] der...

1973 yılında Brezilya'nın Orta Batı bölgesindeki piskoposlar ve daha üst düzey dini görevliler 'Kiliselerin Çığlığı' başlıklı bir belgede şunları diyorlar: "Kapitalizm yenilgiye uğratılmalıdır: o en büyük şeytan, birikmiş günah, çürümüş köktür, çok iyi bildiğimiz yoksulluk, açlık, hastalık ve ölüm meyvelerinin hepsini üreten bir ağaçtır... Bu sebeple, üretim araçlarının (fabrikalar, arazi, ticaret, bankalar) özel mülkiyetinin ilerisine gitmeliyiz..."[16]

Başka bir açıdan Samir Amin'in formülasyonuyla, "Kurtuluş Teolojisi günahı ve iyiliği de bireysel, özel bir perspektiften değil, sosyo-ekonomik bir perspektiften yorumlar. Günah 'toplumsal, tarihsel bir olgudur, insanlar arasında kardeşlik ve aşkın olmayışıdır.' Daha yoksul ulusları ezen ve sömüren kapitalizm günahkardır. Ezilenler ise kendilerini boyunduruk altında tutan bağları -gerekirse şiddet içeren yöntemlerle- kopartıp atmamakla günah işlemiş olurlar. Kurtuluş Teolojisinin şiddete yönelik tutumu, özellikle silahlı İsa figürlerinin olduğu kiliseleri, geleneksel Katolik kilisesinin gazabını üstüne çekmesinin de en önemli gerekçelerinden birisi olmuştur.

Hareket, kurtuluşu da dünyevi-laik bir temelde tarif eder: Kurtuluş Tanrının krallığının yeryüzüne indirilmesi, herkes için eşitli-

14 Valdemar Boff, aktaran: Ergun Aydınoğlu, Brezilya İşçi Partisi Deneyimi, Belge Yay., 1991, s. 105.

15 John Gerassi, Revolutionary Priest, London, 1971, s. xii.

16 Aktaran: Michael Löwy, "Brezilya'nın Topraksız Kırsal İşçi Hareketinin Sosyo-Dinsel Kökeni", Praksis Dergisi, "Latin Amerika Dersleri: Neo-Liberalizm, Krizler ve Toplumsal Mücadele", No: 14, Kış-Bahar 2006, s. 211.

ğin olduğu yeni bir düzenin kurulmasıyla mümkündür. 'Eğer tarih ve sonsuzluk geleneksel formüldeki gibi paralel değil de kesişen iki süreçse, tarihteki amacımız sonsuzluğa ulaşmak, yani yeni bir düzenin oluşmasını engelleyen koşulları ortadan kaldırmaktır.' Bu yüzden Kurtuluş Teolojisi, kilisenin ne olduğundan çok, 'aşırı yoksulluk, toplumsal eşitsizlik ve devrim bağlamında kilise olmanın ne anlama geldiği' sorusuyla ilgilidir. Artık kilisenin misyonu ruhları kurtarmaktan çok, 'adaletsizliği kınamak, insani olmayanı sorgulamak, yoksullardan ve ezilenlerden yana taraf olmaktır.'

Bu ilkelerden yola çıkan Kurtuluş Teolojisi taraftarları özellikle askeri diktatörlükler dönemi Latin Amerika'sında, yani 1970'li yıllarda yoksulları ve sıradan insanları İncili tartışmak, dua etmek ve kendi bölgelerindeki sosyal-politik yükümlülüklerini yerine getirmek için bir araya getiren sayısız taban toplulukları oluşturdular. Sadece Brezilya'da siyahların birliği, insan hakları, gecekondu savunma hareketleri, kadın hareketleri, kırsal topluluklar gibi konular etrafında çalışan sayısız merkez ve hareket ortaya çıktı. Öte yandan Kurtuluş Teolojisi kiliseleri özellikle El Salvador, Guetamala iç savaş süreçlerinde de askeri diktatörlükler karşısındaki en önemli insan hakları savunucuları arasında oldular."[17]

Bu tutumları, Kurtuluş Teologları'nı sık sık militer ve paramiliter rejimlerin boy hedefi hâline getirmekteydi. Örneğin, El Salvador'da Kurtuluş Teolojisi'nin öncülerinden Başpiskopos Monseigneur Oscar Romero'nun, askerleri komutanların emirlerine itaat etmemeye çağıran ünlü vaazından bir gün sonra, San Salvador Kanser Hastahanesi'nde vaaz verirken katledildiği 24 Mart 1980 günü açık bir iç savaşa evrilecekti. Üstelik Monseignor Romero, El Salvador'da katledilen tek din adamı da değildi; Kurtuluş Teolojisine bağlı pek çok din adamı, yoksullar arasında çalışmalarını yürütürken kontrgerillalar tarafından öldürülmüştü. Gerillalara yardım yataklıkla suçlanan Cizvitler, özellikle tehdit altındaydı. 1977'de, paramiliter Beyaz Savaşçı Birliği tüm Cizvitlerin bir ay içerisinde ülkeyi terk etmemesi durumunda hepsinin öldürüleceğini ilan etmişti. İç savaş sırasında El Salvador ordusuna bağlı birliklerin Cizvit Üniversitesi UCA'ya (Universidad Centroamericana José Simeón Cañas) girerek altısı Cizvit öğretim üyesi sekiz kişiyi katletmesi ise

17 Samir Amin, "Politik İslâm", 18 Aralık 2003, Sendika.Org.

bir başka örnektir (2004 yılında ziyaret ettiğimiz El Salvador'un başkenti San Salvador'un merkez katedralinin dış duvarlarında, ordu ve paramiliter kuvvetler tarafından öldürülen direnişçilerin isimlerinin yazılı olduğunu gördük. Zaman zaman faşistler tarafından tahrip edilen bu taşların, kilise görevlilerince hemen yenilendiğini izlemek, bizim için ilginç bir deneyimdi).

Kurtuluş Teolojisi rahiplerinin kovuşturmaya uğraması ya da askerî/paramiliter güçlerce katledilmesi El Salvador'la sınırlı değildir. Örneğin Brezilya'da 1964'teki askerî darbeye direnen rahipler tutuklanarak ağır işkencelerden geçirildi, bazıları katledildi.

Nikaragua'da çok sayıda rahip FSLN'ye destek verdikleri gerekçesiyle Somoza iktidarının baskılarına hedef oldu...

Latin Amerika'daki Kurtuluş Teolojisi, bugün Latin Amerika'da yükselen "sol dalga"nın belirleyicilerinden birisidir...

"Hıristiyanlık ilkeleriyle, devrimin ilkelerini birleştirmeye çalışan Camilo Torres düşünceleri Latin Amerika'da Kurtuluş Teolojisi'nin geniş etki ve yaygınlık kazanmasını sağladı. 1960'larda Latin Amerika'da ezilen halkların içinde yükselen Kurtuluş Teolojisi bu zamana kadar egemenlerin temel dayanağını oluşturan kilisenin içinden çıkarak ezilenlerden ve yoksullardan yana tavır alıp, kilisenin geleneksel statükosunu sarsmış, devrimin kitleler içinde kök salmasını ve kıta düzeyinde gelişmesini sağlamıştır. Bugün Meksika'dan Guatemala'ya, Nikaragua'dan El Salvador'a, Kolombiya'dan Brezilya'ya, Şili'den Arjantin'e, Peru'dan Filipinler'e kadar birçok yerde Kurtuluş Teolojisi etkisini hissettirmektedir."[18]

"Yeni ve beklenmedik bir olguyu, yani birçok Hıristiyan'ın radikalleşmesini ve Marksizme yönelmesini gözönünde bulundurmaksızın, ne Orta Amerika'daki devrimci yükseliş ne de Brezilya'daki işçi ve halk hareketlerini anlamak mümkündür. (...)

Değişikliğe yol açan, Kurtuluş Teolojisi değildir; o daha çok değişikliğin ürünüdür. Kesin olarak söylemek gerekirse, Kurtuluş Teolojisi, Hıristiyanların şehirlerdeki mahalle girişimlerinde, işçi sendikalarında, öğrenci hareketlerinde, köylü derneklerinde, halk eğitim merkezlerinde, sol partilerde ve devrimci örgütler içerisinde-

18 Volkan Yaraşır, IRA'dan Tupamarolar'a, FARC'dan Aydınlık Yol'a, Mephisto Yay., 2006, s. 30.

ki angajmanlarıyla kendini gösteren bir toplumsal hareketin ifadesidir."[19]

Örneğin Nikaragua... "Halkın yüzde 80 kadarının Katolik Hıristiyan olduğu Nikaragua'da, Sandinist Devrimin yüzbinlerce Katolik tarafından desteklendiği biliniyor. Kilisenin, FSLN'yi desteklemesinin kökleri 1960'lar sonralarına dek uzanıyor. Bu dönemde, bir grup din adamı 'Kurtuluş Teolojisi' adı altında İncil'e yeni bir yorum getirirler ve özellikle kırsal kesimlerde ve gecekondu bölgelerinde 'İncil okuma grupları' oluşturarak, insanları baskıya karşı direnmeye çağırırlar. Elde silah, FSLN gerillaları ile bir çarpışmada öldürülen rahip Gaspar Garcia Laviana ölmeden önce şu çağrıyı yapar:

'Somozacılık bir günahtır. Baskıdan kurtulmak ve varlığımızı özgürleştirmek için günahtan kurtulmak gerekir. Ülkemizde doğruluğun krallığını kurmak için, kalbim inanç ve Nikaragua halkı için sevgi dolu olarak, elde silah son nefesime kadar savaşacağım.'[20]

Devrimden sonra ise özellikle kilise hiyerarşisi, devlet ile kilise arasına bir mesafe koymak isterse de pek başarılı olamaz ve FSLN tarafından yürütülen birçok kampanyaya (eğitim, sağlık, yolların onarımı vb.) çok sayıda rahip, din adamı ve Katolik katılır.

Devrimci Katolikler, devlet organlarında da üst düzeyde temsil edilirler ve üç rahip bakanlık görevine getirilir. Bunlar, Miguel D'Escoto (Dışişleri Bakanı), Ernestro Cardenal (Kültür Bakanı) ve Fernando Cardenal (Eğitim Bakanı)'dır."[21]

Yeri gelmişken konuya ilişkin olarak "FSLN'in Tarihsel Programı"ndan "VIII-Dinsel İnançlara Saygı" bölümünü aktarayım: "Sandinist halk devrimi, inananların her türlü dini açıkça savunma hakkını gözetecektir.

a-) Yurttaşlara her tür din inancını savunma ve uygulama hakkı verilecektir.

b-) Papazların faaliyetlerini ve emekçi halkı savunan diğer dinadamlarını destekleyecektir."[22]

---

19 Michael Löwy, Latin Amerika Marksizmi, çev: İrfan Cüre, Belge Yay., 1998, s. 75-76.

20 R. Harris-C. M. Vilas, Nicaragua A. Revulution under Srefe, 1986, p. 154.

21 İrfan Çangatin, Özgür İnsanların Generali Sandino'nun Ülkesi, Patika Yay., Tarihsiz.

22 Thomas Borge-Carlos Fonseca-Daniel Ortega-Humberto Ortega-Jaime

Aynı konuda FSLN Ulusal Direktörlüğü de, 7 Ekim 1980 tarihli Barricada'da yayınlanan "Yeni Nikaragua'da Dinin Rolü" başlıklı yazısında "FSLN'in din konusundaki tavrı"nı şöyle formüle eder: "FSLN, din inancını açıkça belirtme özgürlüğünü, devrimci hükümet tarafından tam olarak güvenceye alınan vazgeçilemez bir hak olarak görür. (...) Yeni Nikaragua'da, kimse, dinsel inançlarını açıkça belirten ya da yayanlar arasında ayrım gözetmeyecektir. Dinsel inancı olmayanlar da aynı hakka sahiptir..."[23]

"Kurtuluş Teolojisi"nden söz edince, olgu sadece Nikaragua'yla sınırlı falan da değil...

Nur Dolay'ın yol notlarında naklettiği üzere, "Katolik kilisesinin Güney Amerika'daki konumu oldukça ilginç. Kolombiya'da gerillalara katılarak 1966'da silahı elinde ölen rahip Camilo Torres'in ardından 'Özgürlük İlâhiyatı' büyük mesafeler katetmiş. Gerçi Torres'in kendi ülkesinde kilise hâlâ tutucu ve güçlü toprak sahiplerinin yanında, ama Peru, Şili ve Brezilya'da bugüne değin oynadığı tarihsel role tümüyle ters düşen, ilerici bir konum içinde. Özellikle Şili'de, muhalefet güçleriyle dayanışma içine giren kilise, [otoriter] rejime karşı oldukça kararlı ve sert bir tutum almış bulunuyor. Yakın zamana değin pek çok eylem kilisenin koruyucu kanatları altında sürdürülebilmiş, pek çok genç rahip, ezilenlerin yanında olması gereken yerlerini alarak aktif şekilde katılmışlar mücadeleye.

İşkence olaylarına, sürekli karşı çıkmış kilise, tutukluların durumlarıyla çok yakından ilgilenmiş ve onlarla dayanışmayı örgütlemiş. Tarih boyunca süregelmiş güçlü konumu ve ayrıcalıklarını, son yıllarda Şili, Peru, Brezilya, Filipinler gibi ülkelerde ezilenlerden yana kullanabiliyor artık katolik kilisesi. Ama Brezilya ve Filipinler'de daha çok genç rahipler, kimi zaman silahlı bile olabilen bir mücadelenin içine girerken, Şili'de kurum tüm hiyerarşisi içinde karşı çıkıyor devlet terörüne. Ve komünist parti içinde bile son derece katolik militanlar olması kimseyi şaşırtmıyor."[24]

Wheelock, Nikaragua: Devrimin Stratejisi, derleyen: Bruce Marcus, çeviren: R. Şen Süer, Bibliotek Yay., 1987, s. 19.

23 Thomas Borge-Carlos Fonseca-Daniel Ortega-Humberto Ortega-Jaime Wheelock, Nikaragua: Devrimin Stratejisi, derleyen: Bruce Marcus, çeviren: R. Şen Süer, Bibliotek Yay., 1987, s. 134.

24 Nur Dolay, Latin Amerika Başkaldırıyor, Süreç Yay., 1985, s. 56.

Ve bir şey daha: Küba Komünist Partisi'nin 10-14 Ekim 1991 tarihleri arasında gerçekleştirdiği IV. Kongresi'nde, "Dini inanışları olanların partiye kabul edilmesi konusunda bir düzenleme" gerçekleştirildi. Fidel Castro da bu konudaki tutumu destekleyen bir konuşma yaptı.[25]

Burada durup, "İyi bir Hıristiyan olmak devrimci olmaktır" diyen, "Kurtuluş Teolojisi"nin öncüsü ve (s)imgesi Camilo Torres'e ilişkin bir parantez açmak gerekiyor.[26]

Tam adıyla Camilo Torres Restrepo (3 Şubat 1929-15 Şubat 1966), Kolombiyalı din adamı, sosyolog, "Kurtuluş Teolojisi" hareketinin, Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (ELN) önderlerinden ve Birleşik Halk Cephesi'nin (FUP) kurucusu Camilo Torres...

Kolombiya ve Latin Amerika'nın çok saygı duyulan gerilla önderlerinden biri olan Rahip-Devrimci Camillo Torres, annesinin betimlemesi ile "duyarlı, merhametli, ekmeğini yoksullarla paylaşan bir çocuk"tu. Torres, Lise'de rahipliğe ilgi duydu ve 1947'de Kolombiya Ulusal Üniversitesi'ne kayıt yaptırdıktan bir süre sonra ruhban okuluna katılmaya karar verdi. Üniversite ile ilişkilerini kesti ve belli bir eğitimden sonra 29 Ağustos 1954'te rahipliği onaylandı.

Genç rahip hemen ardından sosyal ve siyasal eğitim görmek üzere Belçika'ya gitti. Torres, orada çok farklı bir ortam ile karşılaşacaktır. Bulunduğu yer, Hıristiyan İşçi Hareketi ve Hıristiyan demokrasisinin merkezi niteliğindedir. Belçika'daki yeni ideolojik eğilimlere çok daha açık bir üniversite ortamı ile karşılaşır Camillo. Üniversitede sunduğu bitirme tezi "Bogota üzerine modern çalışmaların öncüsü" sayılmaktadır. Tez çalışmasında Torres, Bogota kentindeki yoksullaşmayı, nüfus yapısını, sanayileşmeyi ve işçi sınıfının yaşam koşullarını istatistiksel verilerle gözler önüne sermektedir.

25 Küba Komünist Partisi 4. Kongre Belgeleri, Dünya Yay., 1992, s. 72-73.

26 Bkz: Sibel Özbudun, "Latin Amerika'da Kurtuluş Teolojisi ve Sonrası", Barikat Dergisi, No: 46, Aralık 2006; Sibel Özbudun, "Camilo Torres: Rahip, Sosyolog, Gerilla", Bilim ve Gelecek Dergisi, No: 34, Aralık 2006; M. Löwy, Marksizm ve Din: Kurtuluş Teolojisi Meydan Okuyor, Belge Yay., 1996; G. G. Campos, Rahip Gerilla Camilo Torres. Görev, Kişilik, Karar, Kaldıraç Yay., tarihsiz; "Camillo Torres", Barikat Dergisi, No: 51, Mayıs 2007, s. 64; O, Millas, "Toplumsal Mücadelede Hıristiyanlar", Dünyaya Bakış, No: 3, 1988, s. 51-58; Temel Demirer, "Sandinist Nikaragua'da Ortega Trajedisi", Sosyalist Mezopotamya, No: 19, Ocak 2007.

Torres, Belçika'da akademik çalışmaların yanı sıra örgütsel faaliyetlere de katılmaktadır. Örneğin 1954'te bir grup Kolombiyalı öğrenci ile birlikte Kolombiya Sosyal-Ekonomik Araştırmalar Ekibi'ni (ECISE) oluşturur. Camillo, ECISE'nin şubesini kurmak üzere iki kere Doğu Almanya'ya yolculuk yapar. Burada Marksist çevrelerle yoğun tartışmalara girer. İkinci gidişinde Berlin'de yaşayan bir dostu ile birlikte sosyalist blokta yer alan ülkeleri dolaşırlar. Genç rahip ilkel Hıristiyanlıkla bağdaştırdığı bir sosyalizme yönelmektedir. Mezuniyetinden sonra Kent Sosyolojisi ve Çalışma Sosyolojisi üzerine bir seminere katılmak için ABD'ye gider ve yeniden Kolombiya'ya döner.

Kolombiya'ya döndüğü 1959 yılında Küba devriminin zaferi Latin Amerika'yı sarsmaktadır. Torres, Ulusal Üniversite'de sosyoloji bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlar. Kısa sürede öğrencilerin sevgisini de kazanır; öğrencilerle kurduğu ilişkiler, kilise ile karşı karşıya gelmesine neden olacaktır. 1962'de bir öğrenci boykotunun liderleri üniversiteden atılır. Torres yönetimin bu kararını protesto eden sert bir bildirge yayınlar. Bildirge kilisenin tepkilerini çeker ve üniversitedeki görevine son verilir.

Üniversitedeki görevinden ayrılan Torres 1965'te ülkedeki tüm muhalefeti bünyesinde toplayacak bir birleşik cephe çağrısı yapar. Torres'in birleşik cephe önerisi iki yıl önce başarısızlıkla sonuçlanan birleşik cephe deneyiminden esinlenmiştir. Torres'in önerisi daha önceki yapılanmanın programatik görüşlerini benimsemekle birlikte devletin şiddetini karşılayacak bir şiddet yapısının olmayışını eleştirmekteydi. Birleşik cephe için bu aygıt gerilla örgütü ELN'ydi (Ejercito de Liberacion Nacional-Ulusal Kurtuluş Ordusu).

Torres'in siyasal faaliyetleri kilise ile ilişkilerini hergün biraz daha germekteydi. Kiliseyle arasındaki ilişkiye öldürücü darbeyi bir radyo programında yaptığı röportajda kullandığı "kilisenin mallarına el koymayan devrim olmaz" sözü olmuştur. Bunun üzerine Torres'e ölüm tehditleri yağmaya başlar ve bir süre sonra da rahiplikten atılır. Kiliseyle de ilişkisini kestikten sonra Torres siyasal çalışmalarına daha serbest bir şekilde devam eder. Bir süre sonra birleşik cephe 45 sendikayı bünyesinde toplayan 70 bin üyeli CSTC'nin miting çağrısını tüm gücüyle destekler. Ancak bu miting beklendiği gibi olmayacak, 100 bin kişinin beklenmesine karşın çok düşük bir katılım sağlanabilecektir.

Birkaç gün sonra da Torres, ELN ile birlikte dağa çıkar. Bu kararında artan baskıların, polis gözetiminin, aldığı ölüm tehditlerinin payı bulunmaktadır. Ancak en önemlisi, ELN ile ilişkisi ortaya çıkmıştır. Torres'in ortadan kaybolmasının ardından ona ilişkin ilk haber 7 Ocak 1969 da alınacaktır. Kamuflaj elbiselerinin içinde "Kolombiya'ya çağrı" metnini imzalarken çekilmiş resmi ulusal basına gönderilmiştir. Bu bildirgede Kolombiya halkı oligarşiye karşı savaşa çağrılmaktadır. Torres 15 Şubat 1969 günü Kolombiya ordusuyla girdikleri bir çatışmada öldürülür...

Son bir şey daha: Camillo Torres, "Gerçek bir rahip olmak için rahiplerin giysilerini reddettim. Her Katolik'in görevi devrimci olmaktır; her devrimcinin göreviyse devrimi gerçekleştirmektir. Devrimci olmayan bir Katolik, ölümcül bir günah içinde yaşıyordur," demişti. 1968 ve 1978 yılları arasında, Latin Amerika'da "Özgürlük Teologu" olan 850'den fazla rahip, rahibe ve piskopos tutuklandı, işkenceden geçirildi, cinayete kurban gitti ve öldürüldü. Salvadorlu Cizvit Rutilio Grande, öldürülmeden önce şunları söylüyordu: "Günümüzde Latin Amerika'da hakiki bir Hıristiyan olmak tehlikeli (...) ve fiilen yasadışı."

3-) Latin devrimci hareketlerinde "din"in fonksiyonu nedir? Katolik Avrupa'nın Latin Amerika'daki bu devrimci sol tabanlı "dinî" isyana bakışı nasıl olmuştur?

DİNİN İŞLEVİ

"Öğrenmek akıntıya karşı yüzmek gibidir, ilerleyemediğiniz taktirde gerilersiniz."[27]

Dinsel fikirler, gerçekte diğer tüm fikirler gibi, hayatın maddi koşullarının toprağında ve hepsinden öte sınıfsal çelişkilerin toprağında doğarlar.[28]

---

27 Çin Atasözü.

28 'Fransa'da İç Savaş'a önsözünde F. Engels şuna dikkat çekmişti: "Devlete ilişkin olarak, din bütünüyle kişisel bir sorundur." Bunu yorumlayan V. İ. Lenin'de 1905 tarihinde şöyle yazıyordu: "Devlet dinle ilgilenmemelidir; dinsel kurumlar devlete bağlı olmamalıdır. Herkes istediği dini savunmakta ya da dinsiz, yani genelde her sosyalist gibi ateist olduğunu açıklamakta özgür olmalıdır." (Lenin, Din Üzerine, "Sosyalizm ve Din")

Latin Amerika'da ya da başka bir yerde; yani nerede olursa olsun nihai kertede din, bir ideolojik aygıt olarak iktidarın meşrulaşma aracıdır.

Evet, din her zaman var olan düzeni meşrulaştırmak için kullanılan en önemli ideolojik araçtır.

Bunu Aristoteles, Platon ile Machiavelli fark etmiştir.

Egemenler dinin ne kadar önemli bir ideolojik meşrulaştırma aracı olduğunun, yani var olan düzeni korumak için halkı elinde tutabilmek için çok iyi farkındalar.

Dinin mutlaka katı olması gerekmiyor, bu seküler din de olabilir. Sonuç olarak dinin çok müthiş bir ideolojik işlevi var. Ona karşı bir tutum aldığınız zaman, var olan düzenin çok önemli payandalarından birini sarsmış oluyorsunuz, çivisini çıkarmış oluyorsunuz.

Burada da dinin ne kadar politik bir kurum olduğunu görmek mümkün. Yani iki türlü de, herkes dini kendi açısından kullanıyor ve din ile iktidar arasındaki bağlantı çok net görünüyor.

Her sınıf, her iktidar dini kendi çıkarlarına uygun olarak kullanıyor.

Ya dinin (günümüzdeki) yeniden yükselişi mi?

Hayal kırıklığı dini yükseltti...

XVIII., XIX. yüzyıllardaki o ilerleme diskuru ve sonra da ilerlemeye duyulan müthiş inanç XX. yüzyılın sonlarında hayal kırıklığına dönüştü. Yani modernite halka vaat ettiği birçok sözü yerine getiremedi. Bu yüzden özellikle XX. yüzyılın son dönemleri bütün dünyada dinin bir yükselişine sahne oldu...

Bu saptamalara bir şeyi daha eklemeden geçmemeliyim: Topyekûn, bütünsel bir dinden, dinsel algıdan söz etmek, bana pek mümkün gibi görünmüyor!

Sınıfsal ayrıştırma, dine de, "ezilenlerin" ve "ezenlerin" olmak üzere düalist bir karakter katıyor... Yekpare olması mümkün olmayan dinin, kendi içinde de bölümlenmesi, bölünmesi kaçınılmaz![29]

---

29 Bkz: Mehmet Faraç, "Bağnazlığın İdeolojisi", Cumhuriyet, 30 Aralık 2003, s. 7; Mustafa Akyol, "Dindar Olmayan İslâmcılık", Radikal, 22 Eylül 2005, s. 9; Uygar Aktan, "İslâmiyet ve Yeniden İnşa", Radikal, 13 Ocak 2005, s. 11; Vahap Erdoğdu, "CIA-Suud İşbirliği", Cumhuriyet, 28 Eylül 2006, s. 6; "El Kaide'ye Karşı Zafer Yakın Değil", Cumhuriyet, 7 Şubat

Marx ile Engels'in, dini her bir dönemde sınıf ayırımlarıyla bölünmüş bir toplumda birlik duygusu yaratan ama aynı zamanda sınıf çıkarlarını yansıtan ideolojik bir aygıt olarak gördüğü bilinir. Öyle ki, Engels, XV. ve XVI. yüzyıl Almanya'sındaki dinsel savaşların köylüler, kentliler ve soylular arasındaki çıkar çatışmalarını yansıttığını öne sürerken, bu mücadelelerin aktörleri arasında ezilen sınıfların özlemlerini yansıtan milenarist hareketlere de dikkat çekmekte, böylelikle, dinin mevcut sistemi desteklemenin yanı sıra yıkıcı etkilerini de sergilemekteydi.

Örneğin Sünni İslâm tarihinde Hanefi-Maturidi (yenilikçi) ve Şafi Eşari (gelenekçi) olmak üzere iki akımın varlığı; ya da Hizb-ut Tahrir gibi örgütlerin, İslâm'da "devrimcilik"le olan farklı ilgisi; veya El Kaide'ye yön veren Selefilik'in, Suudilerin mezhebi Vahhabiliğin de kökenini oluşturması, bizlere dinsel algının da toplum gibi parçalı olduğunu gösteriyor Bu birincisi...

2005, s. 10; "Kaide ve Taliban Dönüyor", Kuds ül Arabi, 26 Nisan 2007; Lamis Andoni, "El Kaide Kimin Tarafında?", Haksöz, No: 194, Mayıs 2007, s. 38-39; Avni Özgürel, "Batınilikten Haçlılara...", Radikal, 17 Temmuz 2005, s. 9; Murat Belge, "... 'Terör' Kavramı", Radikal, 15 Nisan 2006, s. 11; Murat Aksoy, "Terörün Panzehiri Demokrasi", Radikal, 1 Ağustos 2005, s. 9; Emir Tahiri, "Kaide'nin Hedefi İktidar", New York Post, 30 Temmuz 2005; Mehmet Faraç, "Bin Ladin Bağnazlıktan Besleniyor", Cumhuriyet, 23 Temmuz 2005, s. 9; Mehmet Faraç, "Ladin'in Serveti Cihada", Cumhuriyet, 24 Temmuz 2005, s. 9; Mehmet Faraç, "El Kaide'nin Geçiş Yolu Türkiye", Cumhuriyet, 25 Temmuz 2005, s. 6; Gündüz Aktan, "Dinler ve Terörizm", Radikal, 14 Haziran 2005, s. 7; Mehmet Faraç, "El Kaide: Hedef, İşgalciyi Püskürtme", Cumhuriyet, 8 Temmuz 2005, s. 9; Türker Alkan, "Din ve Terör", Radikal, 11 Haziran 2005, s. 5; Mustafa Akyol, "Çağın Güçlükleri ve İslâm", Radikal, 16 Temmuz 2005, s. 9; Nuray Mert, "İslâm ve Terör: Bir Kurt Masalı", Radikal, 28 Temmuz 2005, s. 6; David Reiff, "Teröristlerle Pazarlık Kaçınılmaz", The Guardian, 16 Temmuz 2005; Yasemin Çongar, "Global Terör, Eğriler, Doğrular", Milliyet, 25 Ağustos 2005, s. 20; Abdelwahab Meddeb, İslâmın Hastalığı, Çev: Haldun Bayrı, Metis Yay., 2005; Soner Çağatay-Emrullah Uslu, "Hizbullah Yeniden Diriliyor", Radikal, 30 Ocak 2005, s. 10; Rami G. Huri, "Türkiye'de İslâm Hiç Kuşkusuz Laikliğe Karşı", Gündem, 11 Mayıs 2007, s. 11; Z. Nilüfer Nahya, "İnsan Hakları Bağlamında Din ve İnanç Özgürlüğü: Bir Karşılaştırma", Kırkbudak Dergisi, Yıl: 3, No: 9, Kış 2007, s. 13-37; Yusuf El Kuveylet, "Türkiye'nin Ilımlı İslâm Modeli Araplara Örnek Olmalı", Riyad, 26 Nisan 2007; Tayfun Atay, "Türk-İslâm Laikliği", Birgün, 22 Nisan 2007, s. 15; Tennur Koyuncuoğlu, "Başörtüsü ve Toplumsal Cinsiyet", Radikal İki, 10 Haziran 2007, s. 9.

İkincisi tarihte dinin, ezilenlerin bir çok başkaldırısında bir bayrak olduğudur.[30]

İslam tarihinden örneklersek: Ortadoğu'da İslâm aristokrasisine ve şeriat düzenine karşı halk isyanlarından; Emevilere karşı isyan bayrağını kaldıran Muhtar-ül Sakafi... Ebu Müslim Horasani ve Hürremiler Cumhuriyeti... Abbasiler'e karşı ayaklanan El Muqanna ve Ortakçı Beyazlar Cumhuriyeti... Babek ve Kızıllar Cumhuriyeti... Zenci Spartakistler... İslâm Komüncüleri Karmatiler'ler...[31]

Anadolu isyan geleneğinin köklerinde bulunan Pavlakiler ve onların unutulmayan liderlerinden Mamekiyeli Konstantin (Silvanus), Karbeas, Krisokeyrus'lar...[32]

Anadolu Selçuklu Devleti'nin "ümmet toplumu"na karşı başkaldıran XIII. yüzyıl Babai[33] İsyancıları...[34]

"Yarin yanağından gayri her şeyde ortaklık"tan yana olan Şeyh Bedreddin hareketinin takipçileri...[35]

Cizvitler'den Dominiken rahibi Bartoloméo de las Casas'a uzanan ezilenlerin çizgisi ile bu örnekler arasında ciddi paralellikler kurabiliriz...

---

30 Bkz: Yves Fremion, 3000 Yılın Ayaklanmaları, çev: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yay., 2003; Batı'da Devrimler ve Devrimci Gelenek (1560-1991), derleyen: David Parker, Dost Yay., 2000; İhtilâller ve Darbeler Tarihi, C:1, çeviren ve derleyen: Sabiha Bozbağlı, XX. Yüzyıl Yay., 2'nci baskı, 1967; İhtilâller ve Darbeler Tarihi, C:2, çeviren ve derleyen: Sabiha Bozbağlı, XX. Yüzyıl Yay., 1966.

31 Faik Bulut, "İslâm Aristokrasisine ve Şeriat Düzenine Karşı İlk Halk İsyanları", Bilim ve Gelecek, No: 40, Haziran 2007, s. 10-25.

32 "Anadolu İsyan Geleneğinin Köklerinden: Pavlakiler", Bilim ve Gelecek, No: 40, Haziran 2007, s. 12-13.

33 "Babailer İsyanı", 1240 civarında, Baba İlyas ve öğrencisi Baba İshak önderliğinde, Güneydoğu Anadolu'dan Orta Anadolu'ya uzanan bölgelerde Selçuklu despotizmine karşı başlatılan ayaklanmadır; isyanın nedeni ortak mülkiyet düzeninin bozulmasıdır... (Ender Helvacıoğlu, "Babailer İsyanı", Bilim ve Gelecek, No:40, Haziran 2007, s. 32-35.. Ayrıca bkz. A. Yaşar Ocak, XIII. Yüzyılda Anadolu'da Baba Resûl (Babaîler) İsyanı ve Anadolu'nun İslâmlaşması Tarihindeki Yeri, Dergâh Yayınları, İstanbul 1980).

34 Ömer Tuncer, "XII. Yüzyıldan Bugüne Anadolu Devrimi-Evet İsyan!", Bilim ve Gelecek, No:40, Haziran 2007, s. 26-31.

35 Baha Oktar, "Şeyh Bedreddin Hareketi", Bilim ve Gelecek, No: 40, Haziran 2007, s. 36-42.

Bunun öteki yüzü de var... Örneğin Paraguay'ın yoksullardan yana yönetilmesini savunan ve iktidardaki Colorado Partisine karşı muhalefetin liderliğini üstlenen Paraguaylı piskopos Fernando Lugo, 2008 seçimlerinde başkan adayı olacağını açıkladı.

İlerici kesimlerle bağı yüzünden Vatikan'ın şimşeklerini üzerine çeken Lugo, neo-liberalizme karşı mücadelesini sürdürebilmek uğruna kiliseden de ayrıldı. "Dışlanmanın uzun tarihine son ve kesin bir nokta koymamız lazım; egemenliğin ve iktidarın halka iade edilmesi gerekiyor" diyen rahip, farklı sol örgütler ve sendikalardan oluşan 'Ulusal Buluşma' cephesindeki görüş farklılıklarından kaynaklanan sorunlara çözüm bulunacağına inandığını da açıkladı...

Fernando Lugo bunu açıkladı açıklamasına ama, ezenlerin Vatikan'ının şimşeklerini de üzerine çekti!

Ezenlerin Vatikan'ının papası XVI. Benediktus'un, Latin Amerika yerlilerinin Cristobal Colombus'la başlayan "keşiften" sonra hiç baskıya maruz kalmadan kendi arzularıyla bu dini seçtiklerini söylediğini bilirsiniz!

Bu yalana karşı çıkan, "Papa yerlilerden özür dilemeli. Latin Amerika'da gerçek bir soykırım yaşandı. Bunu reddedersek kendimizi reddetmiş oluruz. Nasıl olur da tüfeklerle gelenlerin baskı yapmadan kıtayı Hıristiyanlaştırdıklarını söyleyebilir"[36] diyen ise, "Medeniyetler Çatışması" fikir(sizliğ)ine karşı duran ezilenlerin Chávez'idir..[37]

---

36 "Chávez: Papa Özür Dilemeli", Radikal, 20 Haziran 2007, s. 11.

37 "Batı ve Doğu'daki fanatiklere göre, bugünkü ihtilaflar kültür farkından kaynaklanıyor. Fakat, medeniyetler monolitik değildir, çoğu özelliklerini etkileşim sonucu kazanmışlardır. Bugünkü çatışmalar da son derece hassas bir bölgede hâkimiyet isteği, petrol ve İsrail nedeniyle yaşanıyor... Gitgide tırmanan bu güç oyunlarının ortasında 'medeniyet', menfaatin çıplaklığını örtmek için arkasına saklanmaya çalıştığı incir yaprağından başka bir şey değil." (Sümeyye Ganuşi, "Medeniyetler Değil Çıkarlar Çatışıyor", The Guardian, 28 Mart 2007). Ayrıca bkz: Çağhan Kızıl, "Siyasal İslâm ve Medeniyetler Çatışması", Yeniden Devrim, No: 3, Kış 2007, s. 85-94; Jonathan Mirsky, "Batı Gerçekten Uygar mı?", The Guardian International, 10 Ekim 2001; Halid Batarfi, "Müslümanlar Potansiyel Katil mi?", Gündem, 8 Şubat 2007, s. 10; "Papa XVI. Benedict Brezilya'da Döktürdü", Birgün, 15 Mayıs 2007, s. 9; "Brezilya Papa'yı Üzdü", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/10 (29), 17 Mayıs 2007-30 Mayıs 2007, s. 8; "Papa'nın Yeni Hedefi Komünizm", Vatan, 15 Mayıs 2007, s. 13.

Geçerken belirtelim: "Medeniyetler Çatışması" adı verilen emperyalist safsata, "toplumsal ve siyasal hayatın temel çizgilerini belirleyen ve temelde maddi çıkarlar üzerinden işleyen sınıf mücadeleleri gerçeğini gizleyerek dünya emekçilerini "medeniyet" ya da "kültür" denilen sahte çizgiler üzerinden bölerek birbirine düşmanlaştırmakta ve kendi arkasına yedeklemeyi hedeflemekte; emperyalist güçler arasındaki dünyanın yeniden paylaşımı mücadelesini, bu temelde nüfuz alanları mücadelesini saklamakta, emperyalist saldırganlığı medeniyet çatışması kılığına bürüyerek aklamaktadır.

Şu hakikat asla gözlerden kaçmamalıdır ki, şimdiye kadar din savaşları adı verilen tüm savaşlar, din maskesi ardına gizlenmiş, gerçekte mülk sahibi sınıflar arasındaki çıkar kavgalarıdır. Sebebi Hıristiyanlıkla Müslümanlık arasındaki din çatışması olarak gösterilen ve din savaşı olarak yansıtılan Haçlı seferlerinin gerçek nedenlerini irdelersek, bunların da egemen sınıfların kendi çıkarları temelinde başlattıkları savaşlar olduğunu görürüz.

O dönemin Avrupa'sında egemen sınıflar, feodal beylerin yanı sıra Kilise'nin ruhban sınıfıydı. İspanya'nın Müslümanlar tarafından ele geçirilmesi, Doğu ticaret yollarının ve limanlarının Müslümanların elinde bulunması, Avrupa ve Bizans egemenlerini ciddi ölçüde tehdit ediyordu. İşte Haçlı seferleri, mülk sahibi bu sınıflar tarafından, tehdit altındaki çıkarlarını korumak ve yeni topraklar ele geçirerek daha da zenginleşmek üzere başlatıldı. Din de bu savaşta yoksul köylüleri ikna edebilmek için kullanılan çok güçlü bir silah olacaktı.

Egemen sınıfları asıl güdüleyen şeyin din değil sınıf çıkarları olduğunun en güzel kanıtlarından birisine de son Lübnan Savaşı sırasında tanık olduk. Suudi Arabistan ve Mısır başta olmak üzere pek çok Müslüman ülkenin, bu savaş esnasında Hizbullah'ın silahsızlandırılması çağrısında bulunarak İsrail'den yana tavır aldıkları görüldü. "Hıristiyan Avrupa"da işçiler İsrail zulmüne karşı Filistin ve Lübnan'ın Müslüman halklarına duydukları sempatiyi açığa vuran mitingler düzenlerlerken, çıkarları Büyük Ortadoğu Projesinden yana olan Müslüman burjuvazi bu zulme ortak olmayı seçmişti. Bir kez daha ortaya çıktı ki, burjuvazi için, kendi iktidarını korumak, kasasını doldurmak ve bunu güvence altına almak "din kardeşliği"nden çok daha büyük bir anlam taşımaktadır.

Öte yandan 1970'lerde Latin Amerika'da yükselen devrimci hareket karşısında da Katolik Kilisesi benzer tutumlar takınacaktı. O dönemde devrimci hareket ezilen sınıfların geniş kesimlerini etkisi altına aldığı gibi, "Kurtuluş Teolojisi" adı altında alt kademedeki genç rahipler arasında da yankı bulmuştu. Bunun karşısında Papa II. Jean Paul, "Latin Amerika kilisesini bu "Marksist kanser"den temizlemeyi en önemli görevlerinden biri olarak gördü. Meksika'ya ilk yurtdışı ziyaretinde şunları söylüyordu: "İsa'nın Roma egemenliğine karşı politik olarak savaş yürüttüğüne ve iktidardakilere karşı mücadele ettiğine inanmak ve onun bir sınıf mücadelesine katıldığını söylemek Kilisenin düşüncesine tezat oluşturur"!

4-) Latin Solunun rahipler ve dinî cemaatlerle olan bu ittifakı açısından bakarsak, Türkiye'deki sol hareketlerin dünden bugüne, İslâm'a ve Müslümanlara bakışını değerlendirebilir misiniz?

İKİ YANLI SORU(N)

"Hayatta yapılacak o kadar çok hata var ki,
aynı hatayı yapmakta ısrar etmenin anlamı yok."[38]

Türkiye solunun "İslâm'a ve Müslümanlara bakışı"nda; "İslâm'ın ve Müslümanların sola bakışı" belirleyici olmuştur.

Kabul edin ya da etmeyin... Kendine, "İslâmcı ve Müslüman bakış açısı" yakıştıranların çoğu, emperyalist ABD'nin "Yeşil Kuşak Teorisi"ne payandalık yapmışlardır...

Amerikan 6. Filosu'nun Dolmabahçe'den denize döküldüğü kesitte, kanlı cumalar da yaşanmıştır!

Devamla 60'lı, 70'li yıllarda Türkiyeli komünistler (ki içlerinden biri olmak onuru, ne mutlu ki benim de payıma düştü!) Siyonist işgale karşı Filistinlilerle omuz omuza dövüşürken;[39] kendilerine, "İslâmcı ve Müslüman bakış açısı" yakıştıranların nelerle iştigal ettiğini gayet iyi bilirsiniz...

---

38 J. Paul Sartre

39 Bkz: İsyanın Adı: Filistin-İntifada Kazanacak!, derleyen: Sibel Özbudun-Yücel Demirer, Ütopya Yay., 2002; Noam Chomsky-Temel Demirer-Yücel Demirer-Özgür Orhangazi-H. H. Saunders, Terör Ne? Terörist Kim? (Avrupa Asya ve Ortadoğu), Cilt: 2, Ütopya Yay., 2000 ("Filistin Sorunu: Siyonizm ve Terör", s. 253-382).

Türkiye'de sol da, ezilenlerin İslâmı da birbirlerine -Latin Amerika örneğinden çok farklı- "şaşı" bakmışlardır! Mesele iki yanlıdır; tek yanlı algı ve sunumlar doğru değildir...

Soru(n) bunun aşılmasındadır; ve her iki cenah da bu probleme eğilmelidir...

5-) Latin devrimci hareketlerinde de, Türk solundaki gibi keskin bir "silahlı eylemci" "akademisyen" ayrımını olmuş mudur?

"AYDIN" DEDİKLERİM "AZDIR AZ OLMASINA" AMA!

"Filozoflar, bugüne kadar, dünyayı yalnızca yorumladılar. Hâlbuki önemli olan değiştirmektir."[40]

"Akademisyen" derken neyi kastediyorsunuz?

Üniversite eğitmenlerini (doktor, doçent, profesörleri) mi?

Yoksa aydın(lar)ı mı?

Ben, aydınları kastettiğinizi varsayarak, yanıtlıyorum sorunuzu...

"Aydın"[41] deyince; tarihe, çağına ve topluma karşı sorumluluklarına sırt dönmemiş bir devrimci praksisi, organik bütünselliği anlarım...

"Örnek" deyince; Jean Paul Sartre'dan, George Politzer'den söz edebilirim...

Kanımca ve Edward Said'in ifadesiyle, "Aydın nadir bir şeydir." Zannedildiği kadar "bol" değildir!

Siz bakmayın, önüne gelene "aydın" diyen; "aydın" ilan eden zihniyetin basiretsizliğine...

Onlar "az olmasına azdırlar"; ama yol açıcı özellikleriyle (bir İsmail Beşikçi, bir Fikret Başkaya, bir Haluk Gerger gibi) "davranış normlarını da inşa ederler"...

Örneğin James Petras'ın "Latin Amerikalı Aydınların Dönüşümü" başlıklı yazısında dediği gibi, "Latin Amerika, Gramsci'nin

40 K. Marx.

41 Bkz: Temel Demirer, Küresel İntifada, Ütopya Yay., 2005, ("Aydın Sorununa Kenar Notları", s. 522-43); Sibel Özbudun-Temel Demirer, Eğitim Üniversite YÖK ve Aydın(lar), Ütopya Yay., 2006, ("Aydın Olmak (ve Tavrı) Üstüne", s. 529-541).

'organik aydınlar' olarak adlandırdığı, emperyalizme ve kapitalizme karşı yürütülen siyasal ve toplumsal mücadele ile doğrudan bağlantısı olan yazarlara, gazetecilere ve siyasal iktisatçılara sahipti.

Bu aydınlar sendikaların, öğrenci hareketlerinin ya da devrimci partilerin bir parçası konumundaydılar. Che Guevara, Kolombiya'da Camilo Torres, Peru'da Luis de la Puente, Şili'de Miguel Enriquez, Arjantin'de Roberto Santucho ve Uruguay'da Julio Castro binlerce olmasa da yüzlerce entelektüel içinde, yaşamını ülkelerinin toplumsal mücadeleleri ile birleştirmiş aydınlardan sadece birkaçıydı. Bu organik aydınlar sonuçta, entelektüel kesimin diğer bileşenlerinin davranış normlarını da inşa ettiler."

Evet, benim "aydın" dediklerim "azdır az olmasına" ama; Latin Amerika'da neyse, Ortadoğu'da neyse, Avrupa'da da odur Onlar!

Tıpkı RAF'ın (Kızıl Ordu Fraksiyonu) kurucu üyesi, ideologu ve militanı Ulrike Meinhof'un, "Silahlı mücadele kazanılacak olan bir şeydir; kolektif özgürlük, hayatın ta kendisi, insan onuru, kimliğimiz," deyişinde ifade ettiği gibi...

6-) Emperyalist ABD'nin tezgâhladığı bir askerî darbeyi dünyada ilk defa bozan Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez, Latin Amerika için ne mânâ ifade ediyor?

CHÁVEZ DİYE BİRİ, HALK DİYE BİR ŞEY

"Düşünmek kolaydır,
harekete geçmek zordur ve
bir insanın düşüncelerini uygulamaya
geçirmesi dünyadaki en zor şeydir."[42]

Önce şuradan başlayalım: "Kim bu Chávez?[43] Nasıl bir lider? Geçmişinde neler yaptı? İktidara nasıl geldi? ABD'nin İran'la iliş-

42 W. Gocthe.

43 Bkz: "Chávez: İmparatorluğa Baş Kaldırın!", Siyasi Gazete, Yıl: 3, No: 19, Ekim 2006, s. 32-31; "Hugo Chávez'in New York'ta BM Temsilcilerine Hitaben Yaptığı Konuşma-20 Eylül 2006", Odak Dergisi, No: 2006-10 (SN: 38), 13 Ekim 2006, s. 28-29; "Chávez'den Yoksul Dostuna Selam", Radikal, 15 Ekim 2006, s. 9; "Chávez: Şeytanı Alt Edeceğiz", Birgün, 28 Kasım 2006, s. 9; "Parlamento Chávez'in Yetkilerini Genişletiyor", Gündem, 20 Ocak 2007, s.10; "Chávez'den Castro'ya Hasta Ziyareti", Hürri-

kilerinin en gergin olduğu dönemde Tahran'a giden, ABD işgaliyle devrilmeden önce Irak lideri Saddam'ı Bağdat'ta ziyaret eden, Libya'ya giderek Kaddafi'yle el sıkışan, Rusya'dan ve Çin'den silah alan, Avrupa'nın emperyalistlerini eleştirirken İspanya ile ilişkilerini geliştiren, Küba'ya ucuz petrol veren bu lider, ideolojik köklerini nereden almakta? Neye güvenerek ABD'ye kafa tutmakta? Bu gücü ülkesinin dünyanın en çok petrol satan 4. ülkesi olmasından mı, OPEC içindeki etkinliğinden mi, ABD'nin petrolde Venezüel-

yet, 15 Ağustos 2006, s. 14; "Chávez Chomsky'yi Diriltti", Radikal, 24 Eylül 2006, s. 12; "Chávez: Peru ile Diplomatik İlişkiyi Keseriz", Ülkede Özgür Gündem, 30 Mayıs 2006, s. 8; "Chávez Şov?", Birgün, 20 Ağustos 2006, s. 8; "Chávez'den Birleşme Çağrısı", Ülkede Özgür Gündem, 20 Mayıs 2006, s. 8; "Avrupa'dan Chávez Geçti...", Sosyalist Demokrasi, Ülkede No: 30, 19 Mayıs 2006, s. 8; "Chávez, Bush Karşıtı Gösterilere Hazırlanıyor", Gündem, 9 Mart 2007, s. 12; "Londra'ya Chávez Petrolü", Radikal, 21 Şubat 2007, s. 12; "Chávez'den Che'li Kampanya", Cumhuriyet, 26 Kasım 2006, s. 20; "Chávez'in Arjantin ve Bolivya Çıkarması", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 21, Nisan 2007, s. 17; "Chávez'in İçki Yasağı Kızdırdı", Radikal, 4 Nisan 2007, s. 9; "Chávez'den Mücadele Çağrısı", Evrensel, 27 Mart 2007, s. 10; "Chávez: Bush'la Beyzbol Oynarız", Radikal, 16 Mart 2007, s. 9; "Chávez Yine Seçildi!", Çağrı, No: 107, Ocak 2007/01, s. 6-7; "Chávez: Bush'ta Palavra 'Bol Var'...", Birgün, 7 Mart 2007, s. 9; "Chávez Piyasaya Karşı", Birgün, 18 Şubat 2007, s. 6; "Chávez'den Latinler'e Çağrı: ABD'ye Karşı Taarruza Geçin", Birgün, 13 Mart 2007, s. 1-9; "Chávez Yeni Döneme 'Sol'da Başladı", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007, s. 16; "Chávez: İmparatorluğu Yeneceğiz", Cumhuriyet, 28 Kasım 2006, s. 11; Oral Çalışlar, "Sosyalizm, Yoksullar ve Chávez", Cumhuriyet, 6 Aralık 2006, s. 4; "Chávez Daha Fazla Sosyalizm Sözü Verdi", Birgün, 5 Aralık 2006, s. 9; "Seven de 'Chávez' Diyor, Sevmeyen de", Birgün, 6 Haziran 2006, s. 8; "Chávez Solcuları Petrole Boğuyor", Birgün, 30 Nisan 2007, s. 30; "Chávez: Yoksulluk Beni Gerilla Yaptı", Birgün, 12 Haziran 2007; Yaşar Hacısalihoğlu, "Latin Dönüşümü ve Chávez'in Yeri", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 2, No: 103, 19 Haziran 2006, s. 10; "Chávez Devrim İçin Zaman İstedi", Cumhuriyet, 4 Aralık 2006, s. 11; "Chávez Uluslararası Komplo İddiasında Bulundu", Gündem, 2 Haziran 2007, s. 10; "Venezüella: Paramiliter Planı Devrede", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/11 (30), 31 Mayıs 2007-13 Haziran 2007, s. 8; "Hugo Chávez", Yeni Çağ Dergisi, Yıl: 16, No: 844, 25 Mayıs 2007, s. 2; "Venezüellalı Emekçiler, ABD Emperyalizmi ile İşbirlikçilerine Geçit Vermeyen", Kızıl Bayrak Dergisi, No: 2007/23, 15 Haziran 2007, s. 23; "Chávez'in Hedefi Bu Kez Globovision", Gündem, 31 Mayıs 2007, s. 10; "Chávez'e Karşı Kontra Çözümü...", Cumhuriyet, 21 Haziran 2006, s. 11; "Bush'la Chávez'in Atışması Tam Gaz", Radikal, 12 Mart 2007, s. 12.

la'nın en önemli müşterileri arasında olmasından mı gelmekte? Yoksa, çok daha derinlerde, ideolojik kökleri mi var bu çıkışların? Chávez'in tutarlı bir bütünlük içeren, Avrasya'ya ve mazlum milletler coğrafyasına açılan anti-emperyalist söyleminin temelleri neler?

1998 yılında, oyların yarısından çoğunu alarak devlet başkanlığı koltuğuna oturan Chávez, kısa süre sonra ülkesinin adının önüne, Latin Amerika'nın anti-emperyalist, aydınlanmacı ve kamucu büyük devrimcisi Bolívar'ın adını ekleyerek, Venezüella'nın resmi adını, Bolívarcı Venezüella Cumhuriyeti olarak değiştirdi. Petrol üretimi, dağıtımı ve satışında devletçi politikalara yöneldi, önemli çapta kamulaştırma gerçekleştirdi. Sağlık ve eğitimde köktenci adımlar atarak, bu hizmetleri ücretsiz hâle getirdi. Toprak Reformu'yla topraksız köylüye toprak dağıttı, tarımda yaygın bir kooperatifleşmeye yöneldi.

2002 yılı Nisan ayında dışarıdan ABD'nin, içeriden ise ülkenin önde gelen zenginleri, büyük toprak sahipleri ve medya patronlarının desteklediği bir darbeye maruz kaldı. İki gün için Başkanlık Sarayı'nı terketse de, sokaklara dökülen milyonlar, ordunun darbeye destek vermeyen büyük gövdesi ve Latin Amerika'nın diğer liderlerinin destek açıklamalarıyla görevine döndü. Hem de güçlenmiş olarak.

2002 yılı Aralık ayında yine aynı dış ve iç çevrelerin desteğiyle petrol sektörü başta olmak üzere başlatılan 'genel grev'i göğüsledi ve yine kazanmasını bildi. Mücadeleci tavrı, dik duruşu, bölgesel dayanışmaya verdiği önem ve ideolojik olarak kendisini Bolívar'a, José Marti'ye, Che'ye dayandıran, Pablo Neruda'nın şiirlerini ezbere bilen, Fidel Castro ile yakın dostluk bağları kuran kişiliği, bölgede de etkisini gösterdi. Bolivya'da, Şili'de, Uruguay'daki sol iktidarların yönetime gelişinde, Chávez'in etkisinin, katkısının, rüzgârının payı olduğuna dikkat çekildi.

Chávez, toplumsalcı, kamucu siyasetlere yönelirken, bu adımları bölgesel dayanışma ile güçlendirmek, bölgesel dayanışmayı da evrensel kılmak gerektiğini gördü. Ülkesindeki politikaları, kısa adı Mercosur olan Latin Amerika Ortak Pazarı, Amerikalılar İçin Ortak Seçenek anlamına gelen ve son tahlilde siyasal bütünleşmeyi amaçlayan ALBA, Telesur denen ve bölge ölçeğinde yayın yapan Latin Amerika Televizyonu gibi bölgesel nitelikli ekonomik ve kültürel

adımlarla tahkim etti. Küresel çapta da Avrasya ülkelerine, Çin'e, Rusya'ya, Hindistan'a, İran'a doğru önemli adımlar attı, İspanya başta olmak üzere AB ülkeleriyle yakın diyalog kurdu.

Yoksullar tarafından 'Çulsuzların önderi', 'Pabuçsuzların lideri' olarak selamlanan Chávez, göreve geldiğinde, 25 milyonluk nüfusun üçte ikisinin yoksulluk sınırında yaşadığı ülkesinde, halka ucuz gıda dağıttı, devletin işlettiği eczanelerde düşük bedelle ilaç sattı, okullarda öğrencilere kahvaltı, öğle yemeği verdi. Atıl konumdaki askeri tesisleri okul ve sağlık kurumuna dönüştürerek, hem okul sayısını, hem de okula giden öğrenci sayısını arttırdı. Bunları yaparken askerlerin inşaat, tamirat, taşınma aşamalarında görev almalarını sağlayarak, hem ordu ile halkın daha çok kaynaşmasına, yakınlaşmasına, bütünleşmesine yardımcı oldu, hem de orduyu barış zamanında üretici kıldı.

1954'te yoksul bir melez ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Chávez, ayakkabı boyacılığından seyyar satıcılığa dek çok çeşitli işlerde çalıştı. Annesi papaz olmasını istiyordu, o askeri okula gitti ve 1975'te Askeri Akademi'den hem subaylık brövesi, hem de mühendislik diplomasıyla mezun oldu. Askerlik eğitimi sırasında, ordunun alt kademelerini, bu kesimlerin halkla olan yakın bağını ve sisteme duydukları tepkiyi yakından gözleyen Chávez, önderlik ettiği Simón Bolívar Hareketi'ni de ilk kez kışlada örgütledi. Chávez, kuramsal altyapısını da askeri okulda edindi, Marx, Lenin, Bolívar'ı bu dönemde inceledi.

İlk önemli çıkışını, 1992'de başkan Carlos Andreas Perez hükümetine karşı başlattığı ayaklanmayla yaptı. 10 bin askerin desteğini aldı ama eylem 18 kişinin ölümü, 60 kişinin yaralanmasıyla sonuçlandı, Chávez hapse atıldı. Kendisi hapisteyken, arkadaşlarının yaptığı ikinci darbe girişimi de başarısız olunca, Chávez gereken tahlili ve özeleştiriyi yaptı. 'Halk bizi desteklemeye hazır değildi' sonucuna vardı.

İki yıl sonra afla hapisten çıkan ve ordudan ayrılan Chávez, önderlik ettiği siyasal oluşuma '5. Cumhuriyet Hareketi' adını vererek, tam bağımsızlık, ulusal egemenlik ve antiemperyalizm temelinde bir ideolojik hat izleyeceğini bir kez daha ilan etti. Ülkede yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal bunalım, kitlelerin Chávez'e yönelik ilgisini körüklerken, o da dostu Castro gibi halkla uzun

uzun konuşarak, tek başına kalabalıklara seslenirken bile karşılıklı diyalog kurarak bu sıcak ilgiyi canlı tuttu. Chávez, halkın desteğini öylesine kazandı ki, nüfusunun ezici çoğunluğu Katolik Hristiyan olan bir ülkede, eski rejimi destekleyen, ülkedeki güç odaklarıyla yakın ilişkisi olan Kilise ile çatışmaktan bile çekinmedi. 'Tanrı devrimcilerle beraberdir' diyen Chávez, Katolik olmakla beraber, Uzakdoğu inançlarına da ilgi duyduğunu saklamadı.

Yöntem olarak doğrudan demokrasiyi benimseyen Chávez, olabildiğince geniş ölçekli katılımdan yana olduğunu, temsili demokrasiye eleştirel yaklaştığını vurgulayarak, bu yönüyle Jakoben olduğunu gösterdi. Yeri geldikçe Rousseau'nun 'Temsili sistem halk egemenliğini engeller' sözüne gönderme yapan Chávez, çok kutupluluğun ve bölgesel dayanışmanın ateşli bir yandaşı olduğunu hep gösterdi. Davos'a karşı ezilenlerin, yoksulların, Güney'in, 3. Dünya'nın seçeneği olarak düzenlenen Porto Allegre Sosyal Forumu'nda, katılımcıların ilgi odağı olan Chávez'in sözleri, siyasal tercihinin açık kanıtıydı: 'XX. yüzyıl iki kutuplu bir yüzyıldı. XXI. yüzyıl çok kutuplu olmalıdır. Bizler böyle bir dünyanın oluşumuna omuz vermeliyiz. Öyleyse, yaşasın birleşik Asya, yaşasın birleşik Afrika, yaşasın birleşik Avrupa'..."[44]

Buraya kadar ifade ettiklerimiz kapsamında, Latin Amerika'da Meksika'dan Brezilya'ya kadar esen Chávez rüzgârından söze ederken, Venezüella'daki bugünün esin kaynağının da Küba Devrimi[45] olduğunu atlamayalım!

---

44 Barış Doster, "Venezüella'nın Bolívarcı Lideri: Hugo Chávez", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 112, 21 Ağustos 2006, s. 17.

45 Bkz: "Sömürgecilikten Devrime Küba", Odak, No: 2007-01 (SN: 01), 19 Ocak 2007, s. 26-29; "Küba Devrimi", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007, s. 16; 62-73; "Devrimin Küba'sı", Odak, No: 2007-02 (SN: 02), 15 Şubat 2007, s. 28-30; "Devrimin Küba'sı-2", Odak Dergisi, No: 2007-03 (SN: 03), 20 Mart 2007, s. 25-27; G. Ali, "Küba Devrimi Üzerine", Barikat, No: 49/2, Mart 2007, s. 43-53; "XXI. Yüzyıl ve Küba Devrimi", Yürüyüş Dergisi, No: 85, 31 Aralık 2006, s. 30-33; "Küba Devrimi 53 Yaşında", Radikal, 27 Temmuz 2006, s. 2; "Che Yüzyılı", Genç Yoldaş Dergisi, No: 23, Ekim 2006, s. 35; "39 Yıldır Che: Kurtuluş Ellerimizde", Sosyalist Demokrasi, No: 39, 14 Ekim 2006, s. 8; "Che Elimizdeki Bayraktır Şimdi", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 39 (126), 14 Ekim 2006, s. 10; Yıldız Sertel, "Dayanışmanın Merkezi Küba", Cumhuriyet, 12 Ocak 2007, s. 9; "Küba, ABD Elçiliğinin Su ve Elektriğini Kesti", Sabah, 14 Haziran 2006, s. 18.

Görülmesi gerek; Venezüella'da yönetimin yapısı, aşağıdan yukarıya doğru değişiyor!

"Venezüella'da emekçi halkın politikaya temsili değil, doğrudan katılımının bir biçimi olarak Komünal Konseyler, hızla yayılıyor. Konseylere bağlı milisler kuruluyor."[46]

"Nüfusun yüzde 25'inin günde 1 dolardan daha az bir parayla geçinme savaşı" verdiği; "en zengin yüzde 10'luk kesimi ulusal gelirin yüzde 50'sini alırken, en yoksul yüzde 10'un ise yalnızca yüzde 2 ile yetinmek zorunda kaldığı,"[47] yoksulluğun Venezüella'sı geride bırakılıyor!

Yani Chávez, petrol gelirini sosyal yardım programlarına akıtıyor. Maliye Bakanlığı, 2006 yılında çeşitli yardım projeleri için tam olarak 6.9 milyar dolar ayırdı. Böylece, ülke petrol sayesinde sosyal harcamalarını yüzde 30 oranında artırmış oldu.[48]

Venezüella Maliye Bakanı Rodrigo Cabezas, IMF'nin Venezüella'nın 26 yıldır ilk kez 4 yıl boyunca sürdürülebilir kalkınma sağladığını görmezden geldiğini belirtirken, 2007 için öngörülen büyüme oranının 7-8 puan fazla olacağını söyledi.

Cabezas ayrıca IMF'nin Venezüella'daki yoksulluğun 2003 yılındaki yüzde 25'ten, 2006 yılında yüzde 9.1'e düştüğünü göz ardı etmesini eleştirdi.[49]

46 "Venezüella'da Komünal Konseyler Rüzgârı", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 17 (154), 28 Nisan 2007, s. 9.

47 İlkay Meriç, "Latin Amerika: Sevinç Fırtınalarının Gölgede Bıraktıkları", Marksist Tutum, No: 22, Ocak 2007, s. 21.

48 "Chávez Halkı İhya Ediyor", Radikal, 13 Temmuz 2006, s. 12.

49 "Latin Amerika IMF Raporlarını Reddetti", Evrensel, 19 Nisan 2007, s. 10.

VENEZÜELLA[50]	
BAŞKENT	Caracas
PARA BİRİMİ	Bolívar
1 EURO =	2.565 Bolívar (18 Ocak 2006'da)
DİLLER	İspanyolca (1999 Anayasası'nın 9. maddesi uyarınca resmî dil), Wayuu gibi yerli diller (aynı maddeye göre yerli halklar içinde kullanımları resmî nitelik taşımakta)
YÜZÖLÇÜMÜ	910.050 km^2
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Federal cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
ŞİMDİKİ DEVLET BAŞKANI	Hugo Chávez Frías (2 Şubat 1999'dan beri. Yeniden seçildi)
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, tek turlu çoğunluk sistemi (Anayasa'nın 228. maddesi), iki dönem uzatılabilen altı yıllık görev süresi (230. madde).
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	V. Cumhuriyet Hareketi, Herkes İçin Vatan, Çok-etnili Amazonas Halkı, Venezüella Birleşme Partisi, Venezüella Yerlileri Ulusal Konseyi, Venezüella İçin Birlik, Halkın Seçim Hareketi, Chávez-yandaşı Halk ve Diğer Oluşumlar Ağı (Migato, Migente, Fundaci, Podemos, Lago, Mipm, Amansa, Uppi-Fiorp)
DİĞER GRUPLAR	Demokratik Koordinasyon, Liberal Parti, Yükselen Venezüella Sağı, Yeni Çağ, Liberal Demokrat Hareketi, Önce Adalet Hareketi, COPEI Partisi, Demokratik Eylem

50 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

BİR SONRAKİ SEÇİM(LER)	2012 Başkanlık seçimleri			
SON BAŞKANLIK SEÇİMİNE KATILIM ORANI				
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[51] (2005)	4			
YÖNETİŞİM[52] (2004)	17			
BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	CAN, Aladi, Üçler Grubu ve Güney Amerika Uluslar Topluluğu üyesi			
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI	Essequibo nehri sol kıyıları (Guyana ile anlaşmazlık), Venezüella Körfezi (Kolombiya ile anlaşmazlık)			
İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	94.339.5	84.792.9	109.321.9	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	-8.9	-7.7	17.9	9.0
ENFLASYON (yıllık yüzde)	31.2	27.1	19.2	15.3
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	-10.5	-9.3	15.8	7.1
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	15.8	18.0	15.3	12.4
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	4.020 USD			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI	Tarım: 10.7; sanayi: 19.8; hizmetler: 69.5			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	45.196 USD			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	-847 USD			

51 Freedom House İndeksi
52 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (milyon dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	-4.427	5.443	1.898	3.000
CARİ HESAP	7.599	11.448	13.830	24.471
SERMAYE HESABI	-12.026	-6.005	-11.932	-21.471
İHRACAT	27.841	28.048	39.846	56.508
İTHALAT	17.329	14.209	22.042	29.717
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	35.460	39.672	44.546	45.104
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi) (2003)	Ham petrol ve türevleri (81.0), alüminyum (2.2), metalik sünger (1.1), kömür (0.8), metanol (0.7)			
BAŞLICA ALICILAR (2004)	ABD (48.0), Hollanda Antilleri (20.9), Küba (3.2), Kolombiya (3.1), Alena (51.0), CAN (5.9), MCCA (2.8), Mercosur (1.1), Caricom (0.9)			
BAŞLICA SATICILAR	ABD (30.9), Kolombiya (10.6), Brezilya (8.4), Meksika (4.7), Alena (38.5), CAN (13.7), Mercosur (11.2), Caricom (0.5), MCCA (0.1)			
DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR				
NÜFUS (2005)	26.577.000 kişi			
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	29.3 kişi/ km^2			
EN BÜYÜK KENT (2001)	Caracas (1.836.286 kişi)			
İKİNCİ BÜYÜK KENT (2001)	Maracaibo (1.219.927 kişi)			
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	72.9 yıl			

DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	1.7
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2002)	48.6 (% 22.2'si yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	6.0
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	83
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	88.8
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2003)	0.9
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 31.2; 15-34: 35.0; 35-49: 18.3; 50-64: 10.4; 65+: 5.0
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	111
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	273
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	61
BAŞLICA GAZETELER	El Universal, El Nacional, El Carabobeño, Tal Cual

Venezüella değişiyor!

ABD işgaline karşı 2 milyon vatandaşına askeri eğitim veren Caracas, Rusya'dan 100 bin Kalaşnikof da alıyor.[53] Halkı silahlandırıyor...

Chávez'in yürüttüğü köklü değişim programı kültür yaşamını da kapsıyor. Venezüella Kültür Bakanlığı yöneticisi, şair Miguel Marquez, "Yeni okullar, kütüphaneler, sinematekler, film stüdyoları kuruyoruz. Edebiyat klasiklerini bedava dağıtıyoruz,"[54] diyor.

Chávez ile Venezüella'da yaşanan değişim/ dönüşüm sosyalizmi hedeflediğini açıklıyor!

Örneğin Chávez, "Amerikan imparatorluğuna karşı sosyalist karşı saldırı örgütleme" çağrısı yaptı.[55]

Venezüella'da sosyalizme geçiş sürecinin stratejik sektörlerin kamulaştırılmasıyla devam edeceğini açıklayan Chávez, meclisten, "tüm devrimci yasaların anası" olarak tabir ettiği, kamulaştırma yasasının kabul edilmesini talep edip, "8 yıllık geçiş süreci sona erdi, Bolívarcı sosyalizme geçiyoruz. Ben Troçki'nin kesintisiz devrim çizgisindeyim" dedi.[56]

Venezüella'daki sosyalizme geçiş sürecinin stratejik sektörlerin kamulaştırılmasıyla devam edeceğini vurgulayan Chávez'in elektrik ve haberleşme sektörlerinin kamulaştırılacağını açıklaması, yabancı yatırımcıları korkuttu.[57]

Chávez'in elektrik ve haberleşme sektörlerinin millileştirilmesine yönelik açıklamaları, Caracas borsasını çökertti.[58]

Venezüella'da anti-kapitalist zeminde yükselen anti-emperyalizm derinleşerek, yaygınlaşıyor!

Chávez, Managua'da Washington'ın Latin Amerika'daki solcu yükselişi önleyemeyeceğini, zira "imparatorluğun" çöküşe geçtiği-

53 "Chávez ile Putin Silah Arkadaşı", Radikal, 28 Temmuz 2006, s. 12.
54 Mahmut Hamsici, "Venezüella'da Hakiki Kültür Devrimi", Radikal, 24 Haziran 2006, s. 21.
55 "Chávez'den 'Sosyalist Saldırı' Çağrısı", Evrensel, 13 Mart 2007, s. 11.
56 "Chávez Sosyalizm Hedefine Yürüyor", Cumhuriyet, 10 Ocak 2007, s. 11.
57 Necdet Çalışkan, "Chávez'in Rüyası...", Cumhuriyet, 11 Ocak 2007, s. 13.
58 "Chávez, 'Millileştirme' Deyince Borsası Çöktü", Radikal, 11 Ocak 2007, s. 10.

ni belirtirken;[59] "Amerikan imparatorluğunun şefi" Bush'u destekleyen "vatansız oligarşilere" veryansın ediyor.[60]

Bush'u Nazilerle kıyaslayan Chávez, "Bush alkoliğin, kompleksli hastanın teki. John Wayne gibi yürüyor. Siyasetten anlamıyor. Zaten babası sayesinde buraya geldi," deyip BM kürsüsünde onu "şeytan" olarak tanımlayan, "Az önce buradaydı, burası kükürt kokuyor" diyen Chávez, Bush'un Irak'ta soykırım işlediğini ve savaş suçlusu olarak yargılanması gerektiğini açıklıyor.[61]

Bush'u "kuzu postuna bürünmüş kurt" olarak nitelendiren Chávez, "ABD Başkanı, bugün gerçek bir siyasi kadavra. Siyasi ölümün kokusunu sızdırıyor ve kısa bir süre sonra kozmik bir toza dönüşerek yok olacak" diyor![62]

Chávez, unutulmuş/unutturulan bir vazgeçilmezliği, enternasyonal dayanışmayı, yeniden tarihin gündem maddesi ilan ediyor!

Örneğin Venezüella, Lübnan'a yönelik operasyon nedeniyle İsrail'e en sert tepkiyi gösteren ülkelerden biri oldu. Chávez, İsrail'in saldırılarını "yeni bir soykırım" olarak niteledi.[63]

İsrail'in "Hizbullah'ı etkisiz kılmak ve ülkesini Hizbullah'ın menzilinden çıkarmak" gerekçesiyle, kimilerine göre "etnik temizlik", kimilerine göre "devlet terörü", kimilerine göre de "orantısız şiddet" uygulayarak Lübnan'a yaptığı saldırılar, İran'dan sonra en büyük tepkiyi Venezüella'dan aldı. Venezüella lideri Chávez, ülkesinin İsrail Büyükelçisi'ni geri çekerken, İsrail gibi bir ülkeyle ilişki içinde olmanın hiç de umurunda olmadığını vurgulayarak, gerekirse bu ülkeyle ilişkileri tamamen kesebileceğinin işaretini verdi...[64]

Bu yolda Chávez, Suriye ile ülkesinin, "Ortadoğu'da Amerikan hükümetinin emperyalist saldırganlığına karşı" birlikte olduğunu belirtip, "İki ülke, ABD imparatorluğunun hegemonik arzuları-

59 "İmparatorluk Çöküşe Geçti", Cumhuriyet, 13 Mart 2007, s. 10.

60 "Chávez'den Vatansız Oligarşilere Veryansın", Cumhuriyet, 12 Mart 2007, s. 10.

61 "Chávez Amerikan Halkıyla Kaynaştı", Radikal, 22 Eylül 2006, s. 11.

62 "Chávez: Bush Siyasi Kadavra", Cumhuriyet, 11 Mart 2007, s. 11.

63 "Venezüella'dan İsrail'e Sert Tepki", Toplumsal Demokrasi, 9 Ağustos 2006, s. 7.

64 "Venezüella: Chávez'den 'İlişkileri Keseriz' Tehdidi", Cumhuriyet, 10 Ağustos 2006, s. 11.

na ve emperyalist saldırganlığına karşı güçlü bir birlik içindedir,"[65] dedi.

Tahran Üniversitesi'ndeki konuşmada Chávez, İsrail'i faşizm ve terörizmle suçlayarak bu ülkenin yaptıklarının Hitler'in eylemlerinden farkı olmadığının altını çizdi.

ABD'nin Irak, Filistin ve Afganistan'da "bataklığa saplandığını" söyleyen Chávez, "Birlikte hareket ederek, birbirimize yardımcı olarak Amerikan emperyalizmini yenebilir ve dünyayı kurtarabiliriz" dedi.[66]

Chávez, BM Güvenlik Konseyi'nde nükleer program nedeniyle Tahran'a yeni yaptırımların kabul edilmesinin ardından "Amerikan İmparatorluğu'nun İran'a karşı çılgınlığıyla mücadele" çağrısı yaptı.[67]

Ayrıca Chávez, Belediye Başkanı Ken Livingstone ile anlaşarak Londra'ya yoksullar için ucuz benzin gönderme kararı aldı.[68]

İş böyle olunca da "Chávez, dünyayı karşıtları ve destekçileri arasında bölüyor. ABD sosyalist liderden hoşlanmazken, Chávez'i destekleyenlerin sayısı az değil.

Dünyayı bölen bir adamın, yani Chávez'in nereye gitse ya bir kurtarıcı ya da sabotajcı olarak karşılanması şaşırtıcı değil"![69]

Örneğin bu konuda Chávez, "CIA dahil bazı düşmanların beni öldürmeye çalıştığına inanıyorum. CIA, sadece Venezüella'da değil, Orta Amerika ile Güney Amerika'da suikast düzenlemeleri için özel birimler oluşturdu" dedi![70]

Chávez, Latin Amerika ve "Latin Amerika'yı arka bahçesi" ilan eden ABD emperyalizmi için müthiş önemli bir gerçek...

Çünkü Latin Amerika'nın Chávez'leri çoğalıyor...

---

65 "Venezüella-Suriye Dayanışması", Cumhuriyet, 31 Ağustos 2006, s. 10.
66 "Chávez: Hitler'in Yaptıklarından Farkı Yok", Cumhuriyet, 31 Temmuz 2006, s. 11.
67 "ABD İmparatorluğu'nu Durdurun, İran'a Saldırmasın", Radikal, 27 Mart 2007, s. 9.
68 "Chávez'den Ucuz Benzin", Cumhuriyet, 14 Eylül 2006, s. 11.
69 Daniel Howden, "Chávez'in Sonu Ne Olacak?", The Independent, 13 Mayıs 2006.
70 "Chávez: CIA Beni Öldürecek", Cumhuriyet, 6 Mart 2007, s. 11.

Bunlar Ekvador'da Rafael Correa, Bolivya'da Evo Morales[71] olabiliyorlar...

Roger Burbach'ın ifadesiyle, "Morales Bolivya'yı ABD'nin gölgesinden çıkartıyor"...

"Bolivya'da inisiyatif hâlâ halkta ve Morales'i hâlâ sola sürükleyen bir halk var"...[72]

Enerji kaynaklarının işletmesini devletleştiren Bolivya lideri Morales, ABD'nin ve kapitalizmin yörüngesinden çıkmak için büyük bir adım attı![73]

"Chávez, Amerika ve Bush İmparatorluğunun entrikalarına karşı çıkıyor,"[74] diyen Morales, enerji sektörünü devletleştirmenin ardından toprak reformuna girişti. Devlete ait kullanılmayan toprakların yoksul yerlilere dağıtımını içeren reformda önce 5 milyon hektar toprak dağıtılacak. Sonra özel mülke ait tarım yapılmayan alanlar istimlak edilecek. Hükümet, zengin toprak sahiplerini yatıştırmak için verimli arazilere (toprakların yüzde 90'ına küçük bir grup zengin işadamı sahipken, 3 milyon yerli yüzde 10'unu paylaşıyorken!) el koymayacağı garantisi verdi![75]

Ve sonra da Bolivya'da muhalefetin açlık grevleri başlatmasına yol açan ve senato tarafından onaylanan toprak reformu planı,

---

71 Bkz: "Morales Ayrılıkçılara Ateş Püskürdü", Evrensel, 13 Aralık 2006, s. 10; "Morales'e Destek Arttı", Evrensel, 20 Aralık 2006, s. 10; "Morales'e Senato Çelmesi", Birgün, 24 Kasım 2006, s. 9; "Evo'dan Üçlü Eylem", Atılım Gazetesi, Yıl: 2, No: 2006 46 (133), 2 Aralık 2006, s. 13; "Morales Yönetimi Toprak Reformunda Kararlı", Kızıl Bayrak, No: 2006/46, 24 Kasım 2006, s. 26; "Morales Hükümeti Maden İşçilerinin Katledilmesini Önleyemedi", Kızıl Bayrak, No: 2006/40, 13 Ekim 2006, s. 28; "Morales BM Kürsüsüne Koka Yaprağı ile Çıktı", Sabah, 21 Eylül 2006, s. 18; "Evo Morales: Pes Etmeyeceğiz", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 11, 7 Eylül 2006, s. 8; "Morales Meclisi Yeşil Sahalarda Açtı", Radikal, 8 Ağustos 2006, s. 12; "Morales Komşularını Korkuttu", Ülkede Özgür Gündem, 4 Mayıs 2006, s. 9; "Morales Kazansa da Eli Zayıfladı", Radikal, 4 Temmuz 2006, s. 9; "Morales'e Seçim Morali", Cumhuriyet, 4 Temmuz 2006, s. 10.

72 Metin Yeğen, "Yoksulluğa Karşı Yaşama Reçetesi: Red ve İsyan", Red, No: 4, Ocak 2007, s.17.

73 "Küresel Zincirin Petrol Halkası Gevşiyor", The Guardian, 3 Mayıs 2006.

74 Evo Morales, "İlk Günahın Peşinde Beş Ay", Express, No: 2006/9, 63, Temmuz 2006, s. 26.

75 "Bolivya Toprak Reformu Yapıyor", Radikal, 18 Mayıs 2006, s. 12.

Morales'in imzalamasıyla yasalaştı. Morales, gece yarısı yapılan imza töreninde başkanlık sarayını dolduran yerlilere yaptığı konuşmada, "Bu, atalarımızın güç ve toprak mücadelesi. Şimdi, değişim ellerimizde" dedi. Yasa tasarısına destek vermek için binlerce yerli başkent La Paz'da toplanmıştı![76]

Chávez'in, "Latin Amerika ne mânâ ifade ettiği" konusunda bu kadar yeter kanısındayım...

7-) Sosyalizm Latin Amerika için sorunları kökten çözecek bir alternatif mi? Latin Amerikalı Sosyalist devrimci iktisatçı Marta Harnecker, Subcomandante Marcos ve Chávez'de dahil bir çok lider bugün, "Küresel Kapitalizme" karşı bir alternatifin olmadığını, ancak kendilerinin insanlık onurunun getirdiği bir direniş duygusuyla mücadeleye devam ettikleri" ifadesine üzerine neler diyeceksiniz?

HAYAT SOSYALİZMİ ÇAĞIRIYOR

"Orada, her şeyin sona erdiği
Ve her şeyin başladığı yerde
Yürekli olan şarkı
Her zaman aynı yerde kalacak."[77]

Sosyalizmin soru(n)ları var mı, yok mu? Yanıt, nereden baktığınıza bağlı...

Bir "var" der; biri de "yok"! Bence tartışma ekseni düalist eksen değil...

Soru(n), yaşayan hiçbir şeyin soru(n)suz olmayacağının, veya yaşamın çelişki ve soru(n)larla kabulüdür...

Yaşayan sosyalizmin soru(n)ları olabilir; ve olanlar da yaşadığının kanıtıdır...

Marta Harnecker, pek önemli değil; benzerleri çok.

En iyisi Komutan Yardımcısı Marcos ve Zapatistlar (EZLN) üzerinden konuşmak; ancak, fahiş bir hatayı düzeltelim: "Küresel kapitalizme karşı alternatif olmadığı iddiası" ne Chávez'e, ne de Komutan Yardımcısı Marcos'a ait değildir...

---

76 "Toprak Reformu Yasalaştı", Cumhuriyet, 30 Kasım 2006, s. 10.

77 Şili'deki Pinochet darbesinde katledilen komünist ozan Victor Jara'nın "Manifesto" ezgisinden.

Böyle bir şey olsaydı ne Chávez ne de Komutan Yardımcısı Marcos ile yoldaşlarının mücadelesi olmazdı... Fazla uzatmayayım; bir örnek bile yeter: Zapatistlar'ın I. ve II. Kıtalararası Buluşması, ya da öteki adıyla Umut Enternasyonali...[78]

I. Kıtalararası Buluşma Temmuz-Ağustos 1996'da Selva Lacondon'da (Chiapas'ın Dağları'nda), II. Kıtalararası Buluşma da (25 Temmuz-3 Ağustos 1997) İspanya'da gerçekleştirildi. (Söz konusu toplantılardan ilkine Türkiye Ortadoğu Forumu Vakfı temsilcisi olarak ben de katılmıştım.) Kapitalist vahşet karşısında alternatifin sosyalizm olduğunu teyit ve ilan etti...

Konuya ilişkin birkaç ek daha: Latin Amerika'daki "Anti-Emperyalist Hareketler"i[79] ve de "Latin Amerika'da Toplumsal Hareketler"i[80] dikkatle derinliğine irdelediğinizde "Emperyalizm çağında sosyalizm"[81] olanağını görürsünüz...

Dünyadaki başkaldıran her şeyin içini ısıtan ve de "Tek Bir Hayır, Yüzlerce Evet" şiarıyla ayaklanan Latin Amerika'daki yoksulların isyanı[82] açısından görülmesi gerek: "Latin Amerika'daki

78 Crónicas intergalácticas EZLN, Primer Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neo-liberalismo, Chiapas, México, 1996; Fikret Başkaya-Temel Demirer-Sibel Özbudun, Dünyanın Balkonundaki İsyancılar: Zapatistalar, "YDD", Enternasyonalizm, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., 2. baskı, 1998; Göksel N. Demirer-Temel Demirer-Metin Duran-Özgür Orhangazi, İspanya'daki II. Kıtalararası Buluşma İçin (25 Temmuz-3 Ağustos 1997) "YDD" ve "Ekolojik Kıyamet" Tezleri, Özgür Üniversite Yay., 1998; Sibel Özbudun-Cahide Sarı-Temel Demirer-Özgür Orhangazi, "Yeni Düzen(sizlik)"den Başkaldırıya, Ütopya Yay., 2005, ("Zapatistalar Nedir? Ne Değildir?", s. 507-540); Mayaların Dönüşü, derleyen: Sibel Özbudun-Temel Demirer, Anahtar Kitaplar Yay., 1998; Gustavo Esteva, Zapatista Deneyimi ve Meksika'da Değişim, çev: Sibel Özbudun, Kaldıraç Yay., 2005.

79 James Petras, Sağ Sol Kutuplaşması-Latin Amerika ve Emperyalizm, çev: Emel Coşkun, Mephisto Yay., 2005, s. 124.

80 James Petras, Küreselleşme ve Direniş, çev: Ali Ekber, 2'nci baskı, Mephisto Yay., 2004, s.217.

81 James Petras-Henry Veltmeyer, XXI. Yüzyılda Emperyalizm-Maskesi Düşürülen Küreselleşme, çev: Özkan Akpınar, Mephisto Yay., 2006, s. 227-256.

82 Bkz: Dünyayı Isıtan Latin Ateşi, editör: Sibel Özbudun, Özgür Üniversite Kitaplığı, Maki Yay., 2006; Latin Amerika Yerlileri: Tek Bir Hayır, Yüzlerce Evet, derleyen: Sibel Özbudun-Temel Demirer, Anahtar Kitaplar

toplumsal hareketleri James Petras'ın deyimiyle 'Başkanlık Sarayı'nın önüne kadar gelip kapıdan içeri giremedikleri' bir noktadadır."[83]

Buraya gelene değin, elbette eksikler, hatalar olmuştur; bundan da çeşitli dersler çıkartılmıştır.[84] Malum ya hayat düz bir hatta ilerlemez...

Zapatistalar ile devam edersek: Emrah Köksal'ın formülü ile "Zapatistalar, 'sol' da bir (d)evrim"dir...

EZLN (Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional/Zapatista National Liberation Army/Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu) örgütü, 1994 ayaklanmasında Meksika halkının da büyük bir desteğini görmüştür. Yerli ha(l)kları için mücadele iddiasında olan EZLN, "Ya Basta/Yeter Artık!" sloganıyla dünyadaki küreselleşme ve neo-liberalizm karşıtlarının (s)imgesi hâline gelir". Vizyonlarını "insanlık için neo-liberalizme karşı" şeklinde özetleyen EZLN, esas taleplerini olarak; adalet, özgürlük ve demokrasi[85] olarak özetlerler.

"Postmodern bir gerilla hareketi (post-gerilla)",[86] "tarihte ilk postmodernist politik hareket", "sınıf-merkezsiz bir hareketin yük-

Yay., 2006; Sibel Özbudun-Cahide Sarı-Komutan Yardımcısı Marcos-Temel Demirer, Latin Amerika Başkaldırıyor, Ütopya Yay., 2005; Temel Demirer, Elveda Nisyan, Merhaba İsyan, Ütopya Yay., 2005, ("Mazlumların Şövalyesi: Ernestro Che Guevera", s. 376-384); Zekeriya Boztepe-Temel Demirer-Özgür Orhangazi, Che Fidel Küba, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., 2. baskı, 1999; Sibel Özbudun, "Latin Amerika'da 'Ateşkes' Süreçleri", Evrensel Hayat Pazar Gazetesi, Yıl: 3, No: 133, 14 Ocak 2006; André Scheer, "Marksizm ve Bolívarcılık", Venezüella'da Neler Oluyor? Hugo Chávez ve Bolívarcı Devrim, Editör: Ali Mert, NK Yay., 2005, s. 109-118.

83 Çiğdem Çidamlı, "Latin Amerika'da Ezilenler ve Siyaset: Yeni Bir Tarihin Başlangıcında", Praksis Dergisi, "Latin Amerika Dersleri: Neo-Liberalizm, Krizler ve Toplumsal Mücadele", No: 14, Kış-Bahar 2006, s. 27.

84 Bkz: Gaby Weber, Gerilla Bilanço Çıkarıyor: Arjantin, Bolivya, Şili ve Uruguay, çev: Gazi Çağlar, 2'nci baskı, Belge Yay., 2000; Albert Steer, Che'nin Mirası: Latin Amerika Gerilla Hareketi Üzerine Söyleşiler, çev: Tuncay Kulaoğlu, Belge Yay., 1997.

85 Stephen J. Wager, Donald E. Schulz, The Awakening: The Zapatista Revolt and Its Implications for Civil-Military Relations and The Future of Mexico, (U.S. Army War Collage, Strategic Studies Institute, 1994), s. 1.

86 Alain Touranie, aktaran: Fikret Başkaya-Temel Demirer-Sibel Özbudun, Dünyanın Balkonundaki İsyancılar, Öteki Yay., 1988, s.188.

selişi",[87] "gerilla savaşının popüler beklentilerine meydan okuyan bir hareket",[88] "postmodern"[89] olarak da adlandırılır EZLN...

1993 yılında, "Bizler beşyüz yıllık bir direnişin ürünleriyiz. İspanya'ya karşı yapılan bağımsızlık savaşı, ardından Kuzey Amerika emperyalizmine karşı yürütülen mücadele, daha sonra, anayasamızı oluşturmak ve Fransız İmparatorluğunu topraklarımızdan kovmak için yürüttüğümüz mücadele ve Villa ve Zapata gibi liderlerin Porfirio Diaz'a karşı ayaklanması. Onlar da bizim gibi fakir insanlardı. Bizim hiçbir şeye sahip olmayışımız hükümetin umurunda bile değil. Başımızı sokacağımız ne bir çatımız, ne toprağımız, ne işimiz, ne sağlığımız, ne yiyeceğimiz, ne de eğitimimiz var... Ne adalet ne de barış var bizim ve çocuklarımız için.

Ama işte bugün "ARTIK YETER!"(YA BASTA!)

....bizler ilan ettiğimiz savaşın son ama haklı bir çare olduğunu biliyoruz. Diktatörler uzun yıllardır, halkımıza karşı ilan edilmemiş bir soykırım faaliyeti yürütüyorlar. İşte biz bu yüzden sizleri, iş, toprak, barınak, yiyecek, eğitim, sağlık, bağımsızlık, özgürlük, demokrasi, adalet ve barış için sürdürdüğümüz mücadeleyi desteklemenizi istiyoruz. Halkımızın temel ihtiyaçları karşılanıncaya ve ülkemizde özgür ve demokratik bir hükümet kuruluncaya kadar savaşacağımızı ilan ediyoruz,"[90] diye haykıran EZLN'in -ulaştığı koordinatlar bir yana- 1994 ayaklanmasına kadarki yapılanması klasik gerilla modelidir.[91]

Ulaştığı koordinatlarda Zapatistalar açısından (çok tartışılan) iktidar fenomenine geçersek:

"İktidar ve önderlik sorunu üzerinde yeniden düşünmek zorundayız... sloganları ve klişeleşmiş reçeteleri tekrarlamak yetmez. İk-

87 Henry Veltmeyer, "The Dynamics of Social Change and Mexico's EZLN", Latin America Perspectives, Issue.114, Vol.27, No.5, 2000, s. 89-90.

88 Josee Johnston, "Pedagogical Guerillas, Armed Democrats and Revolutionary Counterpublics: Examining Paradoxs in The Zapatista Unprising in Chiapas Mexico", Theory and Society, N. 29, Netherlands, Kluwer Academic, 2000, s. 463.

89 David Harvey, The New Imperialism, (Oxford University Press: NewYork, 2003), s. 160.

90 Birinci Lakandon Ormanları Deklarasyonunu-EZLN Genel Komutanlığı 1993

91 Che Guevera, Guerrilla Warfare, (USA: University of Nebraska Press, 1998).

tidara el koymakla sınırlanmış sloganlar yerine insanlar arasındaki ilişki ve politikayı değiştirmek gerek... dünya çapında bayrak ve önder istemeden konuşmasını, istemesini ve mücadeleyi öğrenmeliyiz," diyen Komutan Yardımcısı Marcos'un ifadesiyle, "Zapatizm sadece bir direniş değildir, aynı zamanda başka bir dünyanın da olanaklı olduğu inancıyla temellenen farklı bir insani ilişki kurma seçeneğini ve olanağını temsil eder."[92]

Evet, Zapatizm kapitalizmden başka bir dünyanın mümkün olduğu iddiasıyla, bunun için mücadele eder... "Başka dünya" ise sosyalizmdir...

Ve kimsenin inkâr edemeyeceği gibi somut yerlilik gerçeğiyle[93] betimlenen EZLN, böyle bir dünya için mücadele eder, somut örneklerin gösterdiği üzere...

"İhanet ve kandırmacalar tabii ki bizim savaşı kaybettiğimiz anlamına gelmiyor. Biz Zapatistler, egemenlik halkın elinde olsun (...) diye hâlâ sürdürüyoruz arayışlarımızı ; bunu bilerek, ama hepsinden önemlisi, biz Zapatistlerin unutmadığını, teslim olmadığımızı, kendimizi satmadığımızı bilerek, yoluna devam edecek halk..." (Komutan Tacho'nun yaptığı konuşmadan, EZLN, 1 Ocak 2003).

"Biz yerliler tabii ki uluslararası meseleleri de düşünüyoruz ve tabii ki onlarla ilgili olarak düşünce bildirme ve karar verme hakkımız da var bizim... O yüzden de dünyadaki iktidar sahiplerine diyoruz ki, eğer sizler küreselleşmeyi ölümü küreselleştirerek gerçekleştirmek istiyorsanız ve o yüzden bir araya geliyorsanız, o zaman bizler de özgürlüğümüzü küreselleştireceğiz..." (Komutan Míster'in yaptığı konuşmadan, EZLN, 1 Ocak 2001).

---

92 Komutan Yardımcısı Marcos, Aktaran: Ignacio Ramonet, Marcos, Onurlu İsyankâr, çev: Kerem Eksen, Sel Yay., 2001, s. 28.

93 Bkz: Paul Gendrop, Mayalar, çev: İsmail Yerguz, Dost Yay., 2006; Jacques Soustelle, Aztekler, çev: İsmail Yerguz, Dost Yay., 2006; "Meksika: Zapata Ruhu Her Yeri Sardı", Express, No: 66, Kasım 2006, s. 31; "Zapatistler Kıtadaki Yerlileri Bir Araya Getiriyor", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007, s. 16; "Zapatista İsyanı 13 Yaşında", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 20, 11 Ocak -24 Ocak 2007, s. 8; "Marcos'tan Direniş Çağrısı", Atılım, Yıl: 2, No:2006 47 (134), 9 Aralık 2006, s. 9; "Meksika'da Yerli Dilleri Tarih Oluyor", Birgün, 22 Şubat 2007, s. 16; "Zapatistalar Ülke Turuna Çıkıyor", Birgün, 28 Mart 2007, s. 9; Cem Çobanlı, "Görkemli Maya Uygarlığından Dünyamıza Miras:Yalnızca 700 Kişi Kaldı", Birgün, 19 Mayıs 2007.

"Meksika topraklarında olsun, dünyanın öteki topraklarında olsun, dünya hükümetlerine meydan okuma mücadelesini hiç elden bırakmayacağız, çünkü tüm o neo-liberal yönetimleri değiştirmek için ortak umudumuz var bizim..." (Komutan Omar'ın yaptığı konuşmadan, EZLN, 1 Ocak 2003).

"Bu, korkunun savaşıdır. Amacı Saddam Hüseyin'i alaşağı etmek değil. Gündeminde El Kaide'nin işini görmek de yok. Hele hele Irak halkına özgürlük getirmeyi hiç hedeflemiyor. Bu terörü harekete geçiren ne adalet, ne demokrasi, ne de özgürlük. Korku, sadece korku. İnsanlara neyi, nasıl ve ne zaman yapması gerektiğini söyleyen bir politikayı insanlığın bir bütün olarak toptan reddetmesi olasılığına karşı duyulan korkudur..." (EZLN'nin Roma'daki Savaş Karşıtı Gösteri'ye gönderdiği mesaj, 7 Şubat 2003).

"İsyankârlığa, yani insanlığa karşı bir savaş bu; yol açtığı etkilerde, ama en çok da kendisini kışkırtan HAYIR'da ifadesini bulan bir dünya savaşı... Irak Avrupa'dadır, Amerika Birliği'ndedir, Okyanusya'da, Latin Amerika'da ve Güneydoğu Meksika dağlarındadır. Bu isyankâr ve küresel HAYIR, onur ile utanma duygusunu kendisine ev ve bayrak yapacak yeni bir haritayı da şekillendiriyor aslında." (EZLN'nin Mexico City'deki Savaş Karşıtı Gösteri'ye gönderdiği mesaj, Nisan 2003).

"Bu kavgada on yıldır direniyoruz ve bunu devam ettirmeye hazırız... (...) Mücadelemiz o kadar büyüdü ki... Dünyanın her yerinde erkek kadın birçok yoldaşımız var artık..." (Komutan Rosalía'nın yaptığı konuşmadan, 9 Ağustos 2003).[94]

"İyi de Zapatistalar klasik sosyalist hareketlere benzemez" mi?

Başkaldıran Latin Amerika'daki yoksulların isyanına ilişkin "model tartışması"nın bir anlamı ve karşılığı yoktur...

Meksika'nın Oaxaca'sında olanlar;[95] veya Kolombiya'nın yarısına yakınını kurtarmış Marksist-Leninist FARC ve ELN...

---

94 Gloria MuÀoz Ramírez, Ateş ve Söz-20. ve 10. Yılında EZLN, çev: İlker Özünlü, Ayrıntı Yay., 2005, s. 300-301-303-308-309-323-324.

95 Bkz: Sibel Özbudun, "Oaxaca'da Neler Oluyor?", Sosyalist Demokrasi, No: 41, 11 Kasım 2006; Gustavo Esteva, "Asamblea Popular de Los Pueblos De Oaxaca, Appo: Bir Radikal Demokrasi Güncesi", oaxacalibre.org web; Ayşe Tanrısever, "Oaxaca'da İkili İktidar Deneyi", Yol Dergisi, No: 13, Kasım-Aralık 2006, s. 37-52; "Oaxaca'dan Acil Dayanışma Çağrısı",

Bunlar ve diğerleri, tümüyle eşitlikçi-özgür ve birleşik bir Latin Amerika için Che Guevera'nın yolundan ilerliyorlar...

Tıpkı Nepal'deki Prachanda'nın NKP (Maoist)'si;[96] ya da İspanya'da yeniden silaha sarılan ETA[97] gibi...

Atılım Gazetesi, Yıl: 2, No: 2006 46 (133), 2 Aralık 2006, s. 9; "Yerliler Oaxaca Direnişini Destekleyecek!", Kızıl Bayrak Gazetesi, No: 2006/47, 1 Aralık 2006, s. 26; "Oaxaca Direniyor", Ülkede Özgür Gündem, 6 Kasım 2006, s. 9; "Oaxaca Halkı Barikatlarda Direniyor", Yeni Demokrat Gençlik, No: 116/ 2006-11, Kasım 2006, s. 22; "Devlet Terörü, Oaxaca Halkının Direnişini Durduramıyor", İşçi-Köylü, Yıl:3, No: 2006-24 (61), 17-30 Kasım 2006, s. 10; "Oaxaca'da Çatışmalar Büyüyor", Kızıl Bayrak Gazetesi, No: 2006/44, 10 Kasım 2006, s. 30; "Oaxaca'da Direniş, Zafere Doğru", Atılım Gazetesi, Yıl: 2, No: 2006 43 (130), 11 Kasım 2006, s. 2; "Oaxaca Halk Meclisi'nde Direnişe Devam", Barikat Dergisi, No: 45, Kasım 2006, s. 12; "Meksika: Oaxaca Ateş Altında", Alınteri, No: 31, 5 Kasım 2006, s. 8; Barucha Calamity Peller, "Oaxaca'da Kirli Savaş", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 48 (135), 16 Aralık 2006, s. 13; "Oaxaca Direnişi Kuşatma Altında", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 48 (135), 16 Aralık 2006, s. 9; "Oaxaca'da Direniş Sürüyor", Alınteri, No: 34, 20 Aralık 2006, s. 8; "Oaxaca'da Direniş ve Katliam", Alınteri, No: 33, 5 Aralık 2006, s. 8; "Oaxaca Eylemcileri Tekrar Sokaklarda", Kaldıraç, No: 75, Şubat 2007, s. 16; "APPO Başkente Yürüdü", Alınteri, No: 36, 22 Ocak 2007, s. 8; "APPO Tekrar Sokakta", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 03 (140), 20 Ocak 2007, s. 9; , "Oaxaca İsyanı Dinmiyor", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 2007/2 (21), 25 Ocak 2007, s. 8; "Oaxaca'da Barikatlar", Alınteri, No:35, 5 Ocak 2006, s.8; "APPO Liderleri Kaçırıldı", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 50 (137), 30 Aralık 2006, s. 9; George Colman, "Oaxaca ve Meksika'da Öğretmenler ve APPO", Yoğunluk Dergisi, No: 12, Aralık 2006, s. 45-47; "Oaxaca Halkı Yine Sokaklarda", Devrimci-Demokrasi, Yıl: 5, No: 103, 1-16 Ocak 2007, s. 10; Mesut Aslan, "Oaxaca'da Neler Oluyor?", Mülksüzler, No: 1, Ocak 2006, s. 16-17; "Oxaca'nın Sönmeyen Ateşi Meksika'yı Sarıyor", Halkın Sesi, Yıl:1, No: 16, 16 Kasım-29 Kasım 2006, s. 8; "Oaxaca'da İsyan Devam Ediyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/43, 3 Kasım 2006, s. 26; "Oaxaca Durulmuyor", Evrensel, 1 Kasım 2006, s. 11; "Oaxaca'ya Yığınak", Evrensel, 30 Ekim 2006, s. 10; "Oaxaca Komünü Dayanışmaya Çağırıyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 40 (147), 21 Ekim 2006, s. 2; "Oxaca'da Katliam Hazırlığı", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 39 (126), 14 Ekim 2006, s. 2; "Meksika'da Barikat Ardında Eğitim", Radikal, 15 Kasım 2006, s. 12; "Oaxaca'ya Destek Yürüyüşü", Evrensel, 6 Kasım 2006, s. 10; James Cooke, "Oaxaca'nın Önemi Nedir?", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 12 (149), 24 Mart 2007, s. 13; "Oaxaca Barikatının Çağrısı: Sokakları Kapat, Yolu Aç!", İşçi Mücadelesi, No: 14, Kasım 2006, s. 20.

96 Bkz: "Ve Maocular Hükümette", Birgün, 3 Nisan 2007, s. 8; "NKP (Mao-

8-) 11 Eylül ve Irak'taki Sünnî İslâm Direnişi'nin Latin Devrimci hareketi üzerindeki tesiri nedir?

ŞİMDİ DÜNYA EMPERYALİZMİNE KARŞI DAYANIŞMA VE İSYAN ZAMANI

"En büyük başarı hiçbir zaman düşmemekte değil, her düşüşünüzde tekrar ayağa kalkmaktır."[98]

Daha önce de ifade ettiğim gibi, Latin Devrimci Hareketi'nde önemli bir rol oynayan "Kurtuluş Teolojisi", 11 Eylül ve Irak'taki Direnişi öncesinde de vardı...

Bu bağlamda "üzerinde tesir" gibi tek taraflı bir niteleme ve vurgu yerine, "karşılıklı etkilenme"den söz etmek daha doğru olur...

Öte yandan ben kendi hesabıma, "Irak'taki Sünnî İslâm Direnişi" yerine; örneğin Afganistan, Lübnan, Irak ve Filistin'deki "İslâmî motifin öne çıktığı, yoksulların Direnişi" nitelemesini daha içerici ve gerçekçi buluyorum...

Irak'taki ABD liderliğindeki işgal güçlerini ilk bir yıl boyunca komuta eden emekli General Ricardo Sanchez'in, "ABD Irak savaşını kazanmayı unutabilir," dediği[99] Irak'ta![100]

---

ist) Hükümete Girdi", İşçi-Köylü, Yıl: 3, No: 2006-08 (72), 24 Nisan-3 Mayıs 2007, s. 13; Nepal'deki Devrimin Sorunları ve Olasılıkları-Yoldaş Prachanda ve Diğer NKP (Maoist) Önderlerinin Makalelerinin Bir Derlemesi, çev: Kazanılacak Dünya Kolektifi, Kazanılacak Dünya Yay., 2007; "Maoistler Nepal Cumhuriyeti'ni İlan Etmek İçin Harekete Geçti", İşçi-Köylü, Yıl: 3, No: 2007-11(75), 1-14 Haziran 2007, s. 13; "Maoistler Nepal Meclisi'ni Sardı", Evrensel, 15 Mayıs 2007, s. 10.

97 Bkz: "ETA: Tüm Alanlarda Mücadele!", Kızıl Bayrak Dergisi, No: 2007/-23, 15 Haziran 2007, s. 22; Derya Sazak, "İspanya ve ETA", Milliyet, 16 Haziran 2007, s. 23; "ETA Ateşkese Son Veriyor", Gündem, 6 Haziran 2007, s. 10; "ETA Ateşkese Son Veriyor", Evrensel, 6 Haziran 2007, s. 11; "ETA Ateşkesi Son Erdiriyor", Birgün, 6 Haziran 2007, s. 9.

98 Konfüçyüs.

99 "İşgal Güçlerinin ABD'li Eski Komutanı Sanchez'den 'Irak'ta Başarısız Olduk' İtirafı", Cumhuriyet, 4 Haziran 2007, s. 11.

100 Bkz: "Irak Batağı Kurumayacak", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/11 (30), 31 Mayıs 2007-13 Haziran 2007, s. 8; "ABD İçin Sonun Başlangıcı", El Kuds el Arabi, 8 Nisan 2004; Simon Tisdall, "Irak'ta İç Savaş Dönemi", The Guardian, 3 Aralık 2003; "Batı Ektiğini Biçiyor", The Guardian, 21 Kasım 2003; Graham E. Fuller, "ABD Iraklıları İkna Edemiyor", Los An-

Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai'nin, Taliban'ın Afganistan'daki lideri Molla Ömer ile "Barış için görüşebileceğini" açıklamak zorunda kalırken;[101] Tarık Ali'nin, "NATO'nun artık Afganistan'daki bu savaşı kazanması mümkün değil. Daha fazla asker yollamak daha fazla ölüm demek. NATO'nun başarısızlığı Taliban'ı yeniden canlandırdı,"[102] dediği Afganistan'da![103]

---

geles Times, 10 Mart 2004; Thomas L. Friedman, "Irak'ta Yol Ayrımına Geldik", The New York Times, 18 Aralık 2003; Safinaz Kazım, "Saddam'ın Yerini İşgalci Aldı", Şark ül Evsat, 1 Ocak 2004; Fehmi Huveydi, "Irak Saatli Bomba", Şark ül Evsat, 7 Ocak 2004; "Iraklıların Asıl Derdi Egemenliğe Kavuşmak", The Daily Star, 17 Nisan 2007; "Duvar Iraklı Yetkilileri Böldü", Cumhuriyet, 24 Nisan 2007, s. 11; "Bütün Irak Fişleniyor", Cumhuriyet, 25 Nisan 2007, s. 11; "ABD Askeri Depresyonda", Gündem, 31 Mayıs 2007, s. 11; "Irak İçin Yeni Pentagon Raporu", Gündem, 15 Haziran 2007, s. 11; Cihad El Hazin, "Saddam Kalsa Daha İyiydi", El Hayat, 29 Ekim 2003; "Irak'ta Petrol Yasa Tasarısı Gerginliği Devam Ediyor", Gündem, 2 Mayıs 2007, s. 11; Charles Krauthammer, "Bush Neden Bağdat'a Savaş Açtı?", The Washington Post, 19 Temmuz 2003; "Irak Politikası Böyle Gitmez", The New York Times, 14 Eylül 2003; Robert Gildea, "ABD Bataklığa Saplanıyor", The Guardian, 21 Ağustos 2003; Abdulbari Atwan, "ABD Bedel Ödüyor", El Kudsul Arabi, 28 Ekim 2003; Jacques Amalric, "Irak Savaşı Vietnam'a Benzedi", Libération, 28 Ağustos 2003; "Washington Irak Çıkmazında", Le Monde, 14 Kasım 2003; "Irak'taki Aldatmaca", Le Monde, 26 Ocak 2004; David Ignatius, "Iraklılar Gelecekten Ümitsiz", The Washington Post. 20 Ocak 2004; Abdulbari Atwan, "ABD Askerleri Yenilgi Yolunda", El Kuds el Arabi, 12 Nisan 2004.

101 "Karzai: Molla Ömer ile Görüşürüz", Ülkede Özgür Gündem, 28 Ekim 2006, s. 8.

102 Tarık Ali, "NATO Afganistan'da Kaybetti", Counterpunch internet gazetesi, 28 Şubat 2007.

103 Bkz: "Taliban Atağa Geçiyor", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/11 (30), 31 Mayıs 2007-13 Haziran 2007, s. 8; "Afganlar ABD'den Bıktı", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/9 (28), 3 Mayıs-16 Mayıs 2007, s. 8; Sarah Chayes, "Tehlikeli Afganistan Kumarı", The New York Times, 3 Haziran 2003; Mecid Tubiya, "Afganistan Sizin Bildiğinizden Farklı", Al Ahram Weekly, 22 Kasım 2001; "Taliban, Karzai'yi Hedef Aldı", Evrensel, 11 Haziran 2007, s. 10; "Afganistan'da Şiddet Hız Kesmiyor", Cumhuriyet, 16 Haziran 2007, s. 10; "Taliban, NATO Helikopteri Düşürdü", Milliyet, 1 Haziran 2007, s. 26; "Afganistan'da Siviller Öldürülüyor", Cumhuriyet, 2 Mayıs 2007, s. 7; "Afganistan'da 50'den Fazla Sivil Katledildi", Evrensel, 3 Mayıs 2007, s. 10; "Taliban: Sivilleri Biz Öldürmüyoruz", Birgün, 19 Nisan 2007, s. 9; "Afganistan'da Kanlı Saldırılar", Evrensel, 23 Nisan

"Hariri suikastından bu yana siyasi kutuplaşma yaşayan ülkede, iç savaş ihtimalinin arttı"ğından söz edilen;[104] "ABD'nin mandasıymış gibi davranan Lübnan hükümetinin, ülkenin özgürleşmesi için çalışan Hizbullah'la ters düştüğü";[105] "Sinyora hükümetine karşı genel greve giden Hizbullah'ın felç etti"ği[106] Lübnan'da![107]

2007, s. 10; "Afganistan'da Çocuklar Öldü", Cumhuriyet, 2 Nisan 2007, s. 11; "NATO Yine Çocuk Öldürdü", Radikal, 24 Mart 2007, s. 12; Yola Monakhoy, "İşte Özgür Afgan Kadını", The Observer, 26 Ocak 2004; "Afganistan'da 7 NATO Askeri Öldürüldü", Evrensel, 10 Nisan 2007, s. 10; "Afganistan'da 4 Ayda 400'e Yakın Sivil Öldü", Cumhuriyet, 29 Mayıs 2007, s. 13; "Afganistan'da Çatışmalar Şiddetleniyor", Evrensel, 8 Mayıs 2007, s. 11; "Afganistan'da Çatışma", Cumhuriyet, 12 Mayıs 2007, s. 13; Chris Sands, "Haşhaşa Mahkûm Edilen Bir Halk", Evrensel Hayat, 6 Mayıs 2007, s. 11; "Almanya'da Afganistan Tartışması", Gündem, 22 Mayıs 2007, s. 10; "Afganistan: ABD Yine Sivilleri Hedef Aldı", Cumhuriyet, 17 Haziran 2007, s. 11.

104 "Lübnan'da İç Savaş Sinyalleri", Kuds ül Arabi, 14 Şubat 2007.

105 Ahmed Amrabi, "Sinyora Lübnan'a Zarar", Beyan, 24 Kasım 2006.

106 "Hizbullah'ın Genel Grevi Lübnan'ı Yakıyor", Radikal, 24 Ocak 2007, s. 12.

107 Bkz: "Lübnan'da Kriz Derinleşiyor", Yürüyüş Dergisi, No: 79, 19 Kasım 2006, s. 9; "Lübnan Halkı Direndi ve Kazandı", İlerici Gençlik, No: 13, Kasım-Aralık 2006, s. 3-4; "Anti-Emperyalist Mücadelede Lübnan Barikatı", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 02 (139), 13 Ocak 2007, s. 8; Bill Cecil, "Lübnan'ın Yarısı Değişim İçin Yürüdü", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 49 (136), 23 Aralık 2006, s. 13; Abu Şehmuz Demir, "Lübnan Karanlık Bir Sürece Çekiliyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/48, 8 Aralık 2006, s. 28; "Lübnan Direnişi İktidara Yürüyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 48 (135), 16 Aralık 2006, s. 9; "Lübnan'da Siyasi Kriz Derinleşiyor", Ülkede Özgür Gündem, 14 Kasım 2006, s. 9; "İsrail Jetleri Beyrut'ta Uçtu", Ülkede Özgür Gündem, 1 Kasım 2006, s. 9; "İsrail UNIFIL'e Taciz Ateşi Açtı", Cumhuriyet, 27 Ekim 2006, s. 10; "Nasrallah: İsrail ile Dolaylı Konuşuyoruz", Hürriyet, 2 Kasım 2006, s. 18; "Lübnan: Fransa-İsrail Çatışması Son Anda Önlenmiş", Hürriyet, 10 Kasım 2006, s. 20; "Hizbullah'ın Elini Zayıflattı", Cumhuriyet, 23 Kasım 2006, s. 10; "Lübnan Sanayi Bakanı Suikast Kurbanı", Toplumsal Demokrasi, 22 Kasım 2006, s. 7; "Suikast Lübnan'ı Karıştırdı", Toplumsal Demokrasi, 23 Kasım 2006, s. 7; "İsrail-Fransa Arasında 'İt Dalaşı'...", Ülkede Özgür Gündem, 10 Kasım 2006, s. 9; "Lübnan'da Medyatik Ateşkes", Ülkede Özgür Gündem, 8 Kasım 2006, s. 9; "ABD-İsrail İkilisi Lübnan'da İç Çatışmaları Kışkırtıyor", Kızıl Bayrak Gazetesi, No: 2006/44, 10 Kasım 2006, s. 28; "Hizbullah Silahlı Gücünü Topluyor", Milliyet, 1 Kasım 2006, s. 18; "BM'den İsrail'e Lübnan Uyarısı", Ülkede Özgür Gündem, 12 Kasım 2006, s. 9; "Lübnan'da Radyasyon Tehlikesi", Hürriyet, 29 Ekim 2006, s. 18; "İsrail'in Lübnan İtirafı",

"9 binden fazla Filistinliyi 'devlet güvenliği' gerekçesiyle tutuklayan İsrail'in, uluslararası hukuku ihlâl ederek esirlere işkence yapmayı sürdürür"ken[108] "dayattığı yıkımla ilgili' her gün yeni bir uluslararası rapor yayımlansa da, İsrail'in hiçbir yaptırımla karşılaşmadığı için politikalarını sürdürmekte sakınca görmeyip, işgal altındaki Filistinlileri cezalandıran Batı'nın, işgalciye yeşil ışık yaktı"ğı"[109] Filistin'de![110]

Ülkede Özgür Gündem, 24 Ekim 2006, s. 11; "Lübnan Üzerinde ABD-AB Çekişmesi", Halkın Birliği, Yıl: 3, No: 39, 15 Ekim 2006, s. 23; "İsrail Taciz Ediyor", Evrensel, 2 Kasım 2006, s. 10; "Lübnan'da Genel Grev Sancısı", Gündem, 23 Ocak 2007, s. 11; "Hizbullah Grevi Kanlı Başladı", Gündem, 24 Ocak 2007, s. 11; Mazin Hammad, "Lübnan'ın Yeni Bir İç Savaşı Kaldırması İmkânsız", Vatan, 25 Ocak 2007; Rami G. Huri, "Lübnan Tehlikeli Bir Yol Ayrımında", Middle East Online, internet haber sitesi, 27 Ocak 2007; "Lübnan Sokakları Alev Topu", Devrimci Demokrasi, Yıl: 5, No: 105, 1-16 Şubat 2007, s. 10; "Lübnan'a 'Gizli' Silah Servisi", Gündem, 10 Şubat 2007, s. 11; "Emperyalist/ Siyonist Güçlerin Lübnan Halklarını Birbirine Kırdırma Planı", Kızıl Bayrak, No: 2007/04, 2 Şubat 2007, s. 21; Ali Feyyad, "Lübnan'da İç Savaş Değil, İki Cephe Var", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 09 (146), 3 Mart 2007, s. 12; "İsrail-Lübnan Sınırı Isınıyor", Cumhuriyet, 9 Şubat 2007, s. 11; "Lübnan'da İç Savaş Kışkırtıcılığı İşbaşında", Kızıl Bayrak, No: 2007/15, 20 Nisan 2007, s. 26; "Beyrut'ta Şam Protestosu", Cumhuriyet, 15 Haziran 2007, s. 10; "Lübnan'da Filistinli Mülteciler Ateş Altında", Haksöz Dergisi, No: 195, Haziran 2007, s. 34; "Lübnan'da Hükümet Krizi", Cumhuriyet, 13 Mart 2007, s. 10; "Lübnan Belgeleri", Ürün, No: 21, Mayıs-Haziran 2007, s. 143; "Lübnan'da İç Çatışmalar Yeniden Başladı", Kızıl Bayrak, No: 2007/20, 25 Mayıs 2007, s. 21; Sami Kohen, "Lübnan'da 'Ateşkes'in Ömrü", Milliyet, 24 Mayıs 2007, s. 15; "Lübnan'da Kanlı Çatışma", Gündem, 21 Mayıs 2007, s. 11; "Lübnan Yine Karıştı", Hürriyet, 23 Mayıs 2007, s. 17; "Hariri Suikastında Düğüm Çözülemiyor", Gündem, 4 Mayıs 2007, s. 11; "Lübnan BM'den Yardım İstedi", Gündem, 15 Haziran 2007, s. 11; "Lübnan Ordusunun Filistinli Katliamı", İşçi Mücadelesi, No: 20, Haziran 2007, s. 17.

108 "İsrail, Filistinli Esirlere İşkenceyi Sürdürüyor", Zaman, 17 Mayıs 2007, s. 17.

109 Amira Hass, "İsrail İşgaline Karşı Laf Çok İş Yok", Ha'aretz, 21 Mayıs 2007.

110 Bkz: "Filistin Topraklarında Durum Kötüleşti", Gündem, 28 Nisan 2007, s. 11; "Filistin'de İpler Gerildi", Devrimci-Demokrasi, Yıl: 5, No: 103, 1-16 Ocak 2007, s. 10; "Gazze Kuşatma Altında", Ülkede Özgür Gündem, 4 Kasım 2006, s. 9; "Gazze Şeridi'nde Adım Adım Savaşa Doğru", Ülkede Özgür Gündem, 31 Ekim 2006, s. 9; "Hamas: İsrail'i Tanımayacağız",

Ya da bütün bir Ortadoğu coğrafyasında yaşananların biz(ler)e öğrettiği, emperyalizme karşı dövüşenlerin dayanışmasının "olmazsa olmaz" olduğudur...

Bu konuda 1921 yılındaki Bakû'de düzenlenen I. Doğu Halkları Kurultayı'nı anımsayın...

Bir de, bir de dünya emperyalizmi, Vietnam, Angola, Mozambik ve öteki cephelerdeki savaşla şaşkına dönerken, ilk gençliğimizde haykırılan "İki, Üç Daha Fazla Vietnam Ernesto'ya Bin Selam" sloganlarımızı anımsayın...

Ha, bugünün bir çok devrimci şeyi gibi, Ilich Ramirez Sanchez ya da namı diğer Carlos da o kavga günlerinin ürünüydü...

Bir anıyla noktalayayım bu soruyu: El Salvador'daydık; veda günü gelmişti; kucaklaştık sımsıkı, ilk gençliğimizin komutanlarından ak saçlı Şefik Handal ile; sıcak sıcak gülümseyerek dedi ki; "Yolunuz açık olsun, bizden ülkenize ve Ortadoğu'ya selam ve içten teşekkürler duygularımızı götürün... Burada gördüklerinizi onlara nasıl anlatırsanız anlatın; ama sizi dinleyenlere, şu dediklerimi ne olur, olduğu gibi nakledin:

ABD emperyalizminin 'arka bahçesi' ilan ettiği topraklarımızda büyük kavga ve yıkımlar ardından devreye sokulan, 'küreselleşme' talan ve işgaline karşı, sizin yani Ortadoğu halklarının açtığı Afganistan-Irak-Filistin'deki isyan/direniş cephesi bizim Latin Amerika'da soluklanıp, toparlanmamıza yol açtı...

Evrensel, 14 Kasım 2006, s. 10; "Gazze: Katliam Sürüyor", Yürüyüş Dergisi, No: 77, 5 Kasım 2006, s. 4-5; Ahmed Hammad, "Filistin'de Kadınların Durumu Kötü", Gündem, 9 Mart 2007, s. 13; "Arap Birliği'nin Gündemi Filistin", Güncel, 29 Mart 2007, s. 8; "Uzi Benziman, "İntifada Gibi İntifada", Gündem, 21 Şubat 20007, s. 11; "Hamas-El Fetih: Birlik Süreci Tamam, Çatışmaya Devam", Birgün, 16 Mart 2007, s. 9; "El Fetih'le Hamas 'Ulusal Birlik Hükümeti' Konusunda Anlaştı", Kızıl Bayrak, No: 2007/11, 23 Mart 2007, s. 19; Özlem Zorcan, "Filistin'de Şiddet Tırmanıyor", Birgün, 18 Şubat 2007, s. 4; "Hamas Kaide 'Sayesinde' Ambargodan Kurtulabilir", Kuds ül Arabi, 12 Mart 2007; "Arap Planı Filistin Sorununu Çözer mi?", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 14 (151), 7 Nisan 2007, s. 9; "Filistin Kendi Kuyusunu Kazıyor", The Daily Star, 7 Nisan 2007; "Gazze'de Ateşkes Tehlikede", Cumhuriyet, 24 Nisan 2007, s. 11; Rice Abbas'a Söz Verdi", Milliyet, 15 Ocak 2006, s. 18; "Filistinliler Arafat'ı Andı", Cumhuriyet, 12 Kasım 2006, s. 9; "Abbas'tan Hamas'a Darbe Girişimi", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 50 (137), 30 Aralık 2006, s. 9.

Bu topraklardaki sol yükselişte sizin mücadeleci dayanışmanızın katkısı çok büyüktür...

Emperyalist vahşet karşısında hangi zorluklarla mücadele ettiğiniz bize yabancı değil; sömürgecilik tarihimizden bunu biliriz...

Che'nin silah arkadaşlarından ve kökleri Filistin'de olan biri olarak, size, hepinize teşekkür ediyoruz, kucaklıyoruz sizleri...

Az kaldı, dişinizi sıkın bizde burada, ABD emperyalizmine karşı yeni bir cephe açacağız...

Savaş cepheleri çoğalacak, mücadeleler birleştirilecek, ezilenler ve yoksul halklar kardeşleşecek...

Dünya daha güzel, eşit, özgür ve yaşanabilir olacak..."

Şefik Handal bunları dediğinde yıl 2004'dü; onu 2005'de kaybettik... Şimdi yıl 2007... Şefik Handal'ın dedikleri oluyor... Cepheler çoğalıyor, kardeşleşmeler ile dayanışmalar büyüyor...

9-) Batı basınındaki bir çok haber ve yorumlara göre, 11 Eylül saldırıları Latin Amerika halkları üzerinde oldukça hoş bir etki meydana getirmiş olup, İslâm'a olan ilgiyi arttırmış durumda. Kezâ, bu kıtanın belalısı emperyalist ABD'nin çöllere gömülmesini sağlayan Irak ve Afganistan Direnişleri de Latin halkları tarafından ilgi ve cazibeyle takip edilen devrimci bir süreç olup, etkisini kıta boyunca İslâmlaşma şeklinde gösteriyor. Sizin bu konudaki gözlemleriniz nelerdir?

VAROLANIN YENİDEN, FARKLI BİR FORMDA ÖRGÜTLENMESİ

"Önemli ilkeler esnek olmak zorundadır."[111]

Bu soruyu iki alt başlıkta yanıtlayabilirim...

Birincisi Latin Amerika'da Ortadoğu'dan göçmüş önemli bir nüfus ve bunların içinde Müslümanlar da var... 11 Eylül'ün söz konusu Müslümanları özellikle etkilemesi mümkün...

Bir de 11 Eylül'ün genel etkisi var ki, o da şu: "Güney Amerika'yı denetim altında tutmak isteğindeki ABD emperyalizmi, Paraguay'daki askeri varlığını yoğunlaştırıyor. 2005 yılı Haziran ayında

111 Abraham Lincoln.

Paraguay'daki sağ hükümet ile imzaladığı anlaşmadan itibaren bu ülkeye asker sevkiyatında bulunan ABD, etkinliğini her geçen gün daha da artırıyor.

ABD'nin Güney Komutanlığı bünyesinde faaliyet gösteren üslerde 2800 deniz piyadesinin bulunduğu tahmin ediliyor. İki hükümet arasındaki anlaşma ise bu sayının 16 bine kadar çıkartılmasına olanak tanıyor. Paraguay ordusunun 14 bin kişiden ibaret olduğu düşünüldüğünde, bu, ABD ordusunun söz konusu ülkedeki en büyük silahlı güç olmasına izin vermek anlamına geliyor. Üstelik daha şimdiden, Paraguay-Bolivya sınırı başta olmak üzere bir dizi kilit noktada Paraguay değil ABD askerleri görev yapıyor. Kağıt üzerinde 'idari diplomatik görevli' statüsü taşıyan ABD askerleri tam bir dokunulmazlık zırhıyla donatılırken, emperyalist birliklerin ülkeye soktuğu hiçbir malzeme de gümrükte kayıt altına alınmıyor.

Bolivya'nın gaz bölgesine yalnızca 250 km uzaklıkta bulunan ABD karargâhının esas yoğunlaşma sahası ise Triple Frontera (Üç Sınır) adıyla bilinen bölge. Paraguay, Brezilya, Uruguay ve Arjantin'in kesiştiği bu bölge dünyanın en büyük içilebilir su rezervine ev sahipliği yapıyor. Iguazu şelalelerinin de içinde yeraldığı bölgenin diğer bir özelliği ise nüfusunun ağırlıklı olarak Filistin ve Lübnan göçmenlerinden oluşması. Milyonlarla ifade edilen Arap kökenli nüfusun yaşadığı Triple Frontera bölgesinde başta Hizbullah olmak üzere bazı İslâmcı çevrelerin kamplarının bulunduğu uzun zamandır dile getirilen iddialar arasındaydı.

Nitekim ABD temsilciler meclisi Triple Frontera öncelikli olmak üzere güney yarımküredeki 'terörist' hareketlere karşı etkinliklerde bulunmak için Bush hükümetine yetki verdi. Yetkinin kaynağında öldürülen El Kaide (Irak) lideri Zarkavi'nin, Meksika üzerinden ABD'ye geçmeye hazırlanacak eylemcilerini Triple Frontera'da yerleştirdiği iddiaları bulunuyor."[112]

Kanımca bu, bir İslâmlaşmadan çok varolan bir şeyin yeniden, farklı bir formda örgütlenmesidir...

Sorunun ikinci alt başlıktaki yanıtına gelince: Dogma ve hurafeler, somut gerçeklerin yerine ikame edilmemelidir... Bu çok önemlidir!

---

112 "Paraguay, ABD Kışlasına Dönüşüyor", La Brecha, 11 Ağustos 2006.

Niyeti, isteği, gerçeğin yerine ikame etmeye kalkışmak; "yöntem olarak" çok yanlıştır. Devasa vahimlikteki "sonuç(suzluk)lar"a da yol açar.... Bundan özenle kaçınmak gerek!

Öncelikle, "niyeti, isteği, gerçeğin yerine ikame etmek"e iki örnek:

1) "Güney Amerika'nın farklı şehirlerinde yaşayan Müslümanların sayısının 4.000.000 civarı olduğu bildirildi. Güney İslâmi Organizasyon Başkanı Muhammad Yusuf Hajir burada yaşayan Müslümanların ekonomik durumlarının bulundukları bölgeler arasında farklılık gösterdiğini, ancak hepsinin ortak bir özelikleri bulunduğunu, hepsinin aile değerlerine çok bağlı olduklarını ve birbirlerine karşı çok toleranslı davrandıklarını belirtti.

Hajir, Güney Amerika'da Müslümanların varlığının kıtanın 1492'deki keşfinden önceye dayandığını ve bunu doğrulayan birtakım İslâmi el yazmaları bulunduğunu söyledi."[113]

2) "Amerika yerlileri İslâm'a koşuyor...

Kuzey ve Güney Amerika yerlileri, ata kültürlerinin İslâm'a dayandığını kanıtlayan belgeleri gün ışığına çıkarıyor. Bu da ABD'nin yerli halklarının yeniden İslâm'a dönmesini hızlandırıyor.

Amerika'nın yerli halkları İslâm'a koşuyor. Amerikan Müslümanlar Konseyi'ne göre, geçen yıl 75 bin Latin Amerikalı Müslüman oldu. San Francisco Chronicle gazetesi Latin Amerika'da en çok Meksika ve Brezilyalılar'ın İslâm'ı seçtiklerini belirtti. Latin Amerika'da özellikle İspanya'dan göç etmiş halklar arasında İslâm'a dönüşün yaşandığını kaydeden gazete, bu halkların çoğunun kendi köklerini bir zamanlar İspanya'yı fetheden Endülüs Müslümanları'na dayandırdıklarını bildirdi.

Latin Amerikan halklarının yaşadıkları kaoslardan dolayı dinleri ve asıllarını araştırdıklarını belirten San Francisco Chronicle gazetesi, 5 Ocak 2003 tarihli sayısında bunun sonucu olarak Latin Amerikan halkının İslâm'ı kendilerine daha yakın bulduklarını ifade etti.

Gazete, 22 yaşında bir Katolik iken Müslüman olan Meksikalı Daniel Denton'un hayat hikâyesine de yer verdi. Daniel'e göre kökeni bir zamanlar İspanya'yı fetheden Endülüsler'e dayanıyor.

113 "Dünyada İslâm Ahlâkı'nın Hızlı Yükselişi Sürüyor", İslâm Forum.

Latin Amerika'ya geldikten sonra Katolikleşmişler ve Katolik inancı 500 yıl sonra yoksul ve tehlikeli bir çevrede büyüyen Daniel'in arayışlarına cevap veremez olmuş. Ailesinden ayrılıp orduya yazılan Daniel, içkiyle geçen üç yıldan sonra bu alışkanlığın kaybettirdiğini düşündüğü bir ahlâk arayışına girmiş. (...)

Yıllar süren bir araştırmadan sonra Meksikalı Daniel Denton, Aztek takviminde Meksika yerlilerinin tarihiyle İslâm arasında bir bağlantı keşfetmiş."[114]

Bazı İslamî yayınların Latin Amerika'daki "Müslüman" grupların varlığından heyecanlanmaları anlaşılabilir bir şey. Ancak, abartmamak gerek. Şurası unutulmamalı, Latin Amerika kıtası –dün olduğu gibi- bugün yeryüzünde belki de en fazla misyoner faaliyetlerine hedef olan coğrafya. Son onyıllarda, özellikle Kuzey Amerika (en çok da ABD) kaynaklı onlarca Protestan tarikatı, kıta yoksulları ve özellikle de yerli nüfus arasında yoğun biçimde faaliyet gösteriyor: Yedinci Gün Adventist'leri, Presbiteryenler, Metodistler, Evanjelistler, Anglikanlar, Pentakostalistler, Yehova Şahitleri, Yaşayan Tanrı'nın Sütunu, İyi Rahibin Işığı, Rabbin Işığı, Kehanet Tanrısı Kilisesi vb. vb... Latin Amerika'da Protestan Evanjelik Kiliselerin sayısının 1953'te 24 000'den, 1985'te 54 000'e yükseldiği belirtilmektedir. Protestanlığın Latin Amerika'daki "hızlı" yükselişini bir tabloyla özetlemek gerekirse:

LATİN AMERİKA'DA PROTESTANLIĞIN YÜKSELİŞİ 1960-1985 (TOPLAM NÜFUSUN YÜZDESİ)[115]

ÜLKE	1960'TA PROTESTANLAR	1985'TE PROTESTANLAR
ARJANTİN	2.1	5.5
BOLİVYA	1	7.6
BREZİLYA	7.8	17.4
ŞİLİ	10.8	22.5
KOLOMBİYA	0.7	3.1

114 Yeni Safak Online - Gündem - Haber: Amerika yerlileri İslâm'a koşuyor- 20.1.2003

115 Jean-Pierre Bastian, Le protestanisme en Amerique Latin. Une approche socio-historique. Labor et Fides, Cenevre, 1994: 208. (Protestan terimi hem tarihsel hem de pentekostist Protestanları kapsamakta).

KOSTA RİKA	4.3	7.7
KÜBA	3.2	2.4
EL SALVADOR	2.2	14
EKVATOR	0.3	3.4
GUATEMALA	3	20.4
HAİTİ	10.4	17.4
HONDURAS	1.5	9.9
MEKSİKA	1.9	4
NİKARAGUA	4.5	9.3
PANAMA	7.6	11.8
PARAGUAY	0.7	4
PERU	0.7	3.6
PORTO RİKO	6.9	27.2
DOMİNİK CUMHURİYETİ	1.5	6.4
URUGUAY	1.6	3.1
VENEZÜELLA	0.7	2.6

Bu tabloda "Amerika'nın yerli halklarının İslâm'a koştuğu"ndan söz etmek, (İslam'dan yana) aşırı bir "iyimserliğin" ötesine geçmemekte.

Evet, Meksika'da, Zapatistaların (EZLN) etkin olduğu Chiapas bölgesinde bir İslamî cemaatin varlığından söz edildiğini ben de duymuştum. Bölgenin dinsel açıdan en "sorunlu" cemaati San Juan de Chamula'da.[116] Burada yüz kadar yerli ailenin İslâm'ı benimsediği söylenmekte.[117] Yine de, Latin Amerika'nın büyük bölümünü

116 Geleneksel olarak 50 yıllık iktidar partisi PRI (Partido Revolucionario Institutional = Kurumsal Devrim Partisi. Dilerseniz "Meksika'nın CHP'si" diyelim) yandaşı cacique'lerin (yerli cemaat önderleri) baskılarına tepki olarak ya Kurtuluş Teolojisi'ne yönelen, ya da Protestanlığı benimseyen Chamulalı yerliler, topraklarına göz diken cacique'lerin ayak oyunları sonucu cemaatten sürülmüşlerdi. Günümüzde bunların bir bölümü Lacandone Ormanlarındaki kolonlara yerleşmiştir, bir kısmı ise San Cristobal de las Casas kenti varoşlarında sürdürmektedirler yaşamlarını. İslâm'ı benimseyen aileler, bu "Chamula sürgünleri" arasında yer almaktadır.

117 Bu konuda bkz.: Marco Lara Klahr, "¿El İslâm en Chiapas?: El EZLN i el Movimiento Mundial Murabitun", İslâm y la Nueva Jihad, Un Análisis Interdisciplinario Sobre el 11 de Septiembre desde América Latina, Revista Acdémica para el Estudio de las Religiones, Ciudad de México, 2002.

kat ederken dikkatimizi çeken, yüzlerce, binlerce her boydan Protestan kilisenin yanında, Latin Amerika'da bir "İslâmî cazibe"den söz etmek, pek gerçekçi durmuyor...

10-) Yukarıdaki sorumuzla bağlantılı olarak, 35 yıldır Filistin Mücadelesinde bir sembol hâline gelmiş, "Çakal Carlos" lakaplı ve Aylık ilâ Baran dergilerinin bir yazarı olan Ilich Ramirez Sanchez'in (Müslüman adı Salim Muhammed) Latin Amerika kıtası üzerindeki tesiri nedir? Yine, bu ülkede İslâmcılaşan devrimci sol örgütlerden biri olan Uruguay'daki "Yeşil Tugaylar"ın dergimiz Aylık'a verdiği röportajda (Aralık 2005), 11 Eylül ve Irak-Afganistan Direnişlerinin, asırlardır ABD-Batı zulmü altında inleyen Latin halklarının yüreğine su serptiğini ifade etmiştir. Ve Carlos'un da dediği gibi, bundan sonra anti-emperyalist eylemler "İslâmcıların Bayrağı" altında gerçekleşecektir". Bunun Latin Amerika'daki etkisini çokça görmekteyiz. (Meselâ bir diğer örnek devrimci bir Sufî tarikat olan Kuzey Afrika kökenli El-Murabitun hareketinin -liderleri Abdulkadir Essufî- Zapatista İsyanının başlamasıyla birlikte Marcos'a destek olması ve orada örgütlenmeye gitmesi gibi) Sizin bu konudaki gözlemleriniz nelerdir?

CARLOS'DAN ES-SUFÎ'YE

"Yalnızca akıllılar düşünce sahibidirler.
İnsanların geri kalanları düşüncelerinin tutsağıdır."[118]

Önce Carlos ile başlayalım...

Carlos, çok önemli bir figürdür... En azından benim için... Örneğin yakalandığında, ki çoğunluk bu konuda suskun kalmayı seçmişken, "Onun çocukluğumun Robin Hood"u olduğunun altını çizerek, hayranlığımı açıkça ifade etmiştim...[119]

Carlos'a verdiğim önem meydanda, bunu saklamıyorum; ancak bugün dedikleri benim için pek önem arzetmiyor; örneğin "anti-emperyalist mücadelenin bir dinin sancağı altında gerçekleşece-

118 Coleridge.

119 Bkz: Noam Chomsky-Temel Demirer-Yücel Demirer-Edward S. Herman-Michael McClintock-Özgür Orhangazi-Gökçer Özgür, Terör Ne? Terörist Kim? (ABD Emperyalizmi ve Latin Amerika), Cilt:1, Ütopya Yay., 2000, ("Terörist Kim: Carlos mu? "YDD" mi?", s.s. 101-120).

ği" gibi... Üzerinde dikkatle düşünürseniz bu iddia, bir din ile sınırlanmaklığıyla, anti-emperyalist mücadelenin "doğa" ve "iddiaları"na da çok ters...

Bir şeyi Carlos'un söylemiş olması, onun doğru olduğuna delil değildir...

Carlos'u Carlos yapan Filistin'deki enternasyonalist mücadeledir...

O yıllardaki bu mücadelede Kızıl Ordu, THKO, THKP-C ve diğerleri gibi birçok örgüt ve Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan gibi bir çok insan da yer almıştır. Örneğin savaşçı bir enternasyonalizmin (s)imgesi olan Patrick Arguelo da[120] bunlardan birisidir...

Söz konusu kestin bir ürünü olan Carlos da, bunlardan birisidir, ne ilktir ne de tek...

Buradan İslâmı seçmeden önce ismi Ian Dallas olan İskoç kökenli ve İspanya'da üç bin kadar müridi olan bir tarikatın şeyhi Abdulkadir es-Sufi'ye geçersek; yanılmıyorsam O'nun "Yüz Basamak" adı ile yayınlanan eseri, Şazeliyye tarikatının Darqawi kolunun tasavvuf anlayışını yansıtır; eserde tasavvufi terminolojiyi ifade eden kavramlar 100 bölüm hâlinde düzenlenmiştir.[121]

Gariplerin Kitabı'nda öyküsü anlatıldığı üzere 1967 yılı Ramazan'ında Fas'ın Merakeş kentindeki Karaviyyun Camiinde İslâm'ı kabul eden Ian Dallas, Abdulkadir adını alır. Kısa süre sonra Fas'ın

120 1960'lardaki çoğu genç gibi Küba Devrimi'nden ve Che Guevara'dan etkilenmişti. Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN) FSLN saflarında yerini aldı. Ağustos 1969'da ise rejim karşıtı eylemlerinden ötürü Somoza hükümeti tarafından sürgün edildi. Böylece gittiği İsviçre'de de aktif bir Sandinist olarak faaliyet gösterdi ve gerilla eğitimi aldı. Bu arada Patrick, birçok Filistinli grupla ilişki kurdu.
Arguelo ve birçok diğer Sandinist savaşçı Nisan-Haziran 1970'te Ürdün'deki kamplarda gerilla eğitimi gördü. Bu süreçte Patrick, üç çocuk babasıydı. 1970 yazında Arguelo Filistin'e dikkat çekmek için dört Avrupa uçağının eş zamanlı kaçırılması için eğitildikleri Fransa'da bir grup Filistinliye katıldı. 6 Eylül 1970'de Patrick, FHKC savaşçısı Leyla Halid'le birlikte Amsterdam'dan New York'a giden El-Al havayollarına ait bir Boeing 707 uçağına bindi. Üzerinde bir Honduras pasaportu vardı. Ancak bu sırada İsrailli ajanlarla çıkan çatışmada Arguelo öldü, Halid ise esir düştü.

121 http://sufi.20m.com/Darqawi.htm

Meknes kentinde Şazeli tarikatının Darkavi kolunun mürşidi Şeyh Muhammed Habib ed-Darkavi'ye intisab eder. Şeyh tarafından kendisine "es-Sufî" lakabı verilir.

Gariplerin Kitabı'nda Ian Dallas'ın Abdulkadir es-Sufî oluşu sürecinde 1968 yılında yaşadığı tasavvufi serüveni anlatır (Abdulkadir es-Sufî'nin Gariplerin Kitabı'nın ilk baskısı 1979'da yapıldı. İsmet Özel tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olan kitabın 3. baskısı, sanırım İklim Yayınları tarafından yayınlandı).

1976 yazında Londra'daki ünlü Hyde Park'ta insanları açıktan İslâm'a davet etmeğe başlarlar. Aynı yıl bağlıları ile beraber Londra'nın kuzeydoğusunda 100 mil mesafedeki Norfolk'ta, 10 yıl kadar yaşayacağı "Müslüman Köyü"nü kurmaya başlarlar; milliyetçi, yer yer "faşizan"[122] bir söylemle, özellikle "dazlakları" çevresinde toplamıştır. 1970'lerin sonunda cemaatı, bu köyde modern hayata kafa tutan bir hayat tarzı üzerinde yaşayan ve İslâm'ı kabul etmiş 200 aileye ulaşmıştır. Ne ki Es-Sufî daha sonra İngiltere'den ayrılarak İspanya'da Endülüs'e yerleşecek, burada birkaç bin kişiden oluşan Murabitun cemaatini örgütleyecektir.

Abdulkadir es-Sufî'nin kendisi, benim bildiğim kadarıyla Meksika'ya gitmiş değildir. Meksika'ya gidip Chiapas'da EZLN ile temasa geçen, onun yakını, Meksika İslamî Birliği'nin de kurucusu, Aureliano Pérez Yruela (İslâmî adı: Nafia)'dır. İspanyol asıllı Yruela, Meksika'nın yanı sıra, Çeçenistan dahil pek çok ülkede bulunmuştur. Chiapas'a gelme nedeni, Zapatista direnişi ile Çeçen direnişi arasında kurduğu koşutluk olduğunu belirtiyor kendisi de. Yukarıda sözünü ettiğim Müslüman Chamulalılar da büyük ölçüde, "Murabitun" kanalıyla İslam'a yönelmişlerdir.

Yruela, dediğiniz gibi "Marcos'a destek olmak" niyetindedir; EZLN'ye para ve silah önerir;[123] karşılığındaysa hareketin İslâm'ı benimsemesini beklemektedir... Ama dolaştığımız Zapatista cemaatler arasında hiç Müslümana rastlamadığımıza göre, bu ilişki pek rast gitmişe benzemiyor...

122 Marco Lara Klahr, "¿El İslâm en Chiapas?: El EZLN i el Movimiento Mundial Murabitun", İslâm y la Nueva Jihad, Un Análisis Interdisciplinario Sobre el 11 de Septiembre desde América Latina, Revista Acdémica para el Estudio de las Religiones, Ciudad de México, 2002, s. 85.

123 Es-Sufî ve Murabitun hareketi Malezya ve Suudî Arabistan'dan malî destek görmekte.

Cevaplarınız için şimdiden teşekkürler ve çalışmalarınızda başarılar dileriz...

"SON BİR ŞEY": SÖZLER İNSAN ÖLDÜRMEZ!

"Bir düşman çok
yüz dost azdır."[124]

17 Haziran 2007'i akşamı (18:30:58) bana ulaşan soruları, bugün ve şu an itibariyle (21 Haziran 2007 11:26:05) hâlâ yanıtlamayı sürdürüyorum; daha son okuma, redaksiyon da var; herneyse...

Bu röportaj için ben de size teşekkür ediyorum...

Aristoteles'in, "Ortak tehlike, can düşmanlarını bile birleştirir," ve de Burke'nin, "Kötüler birleştiği zaman, iyiler de bir araya gelmelidirler; yoksa, teker teker giderler," sözlerinin altını defalarca çizerek diyorum ki: Konuşmaya ve birbirimizin ne dediğini anlamaya muhtacız...

Benim de kanım odur ki, "Dini inançları olan biri aynı zamanda sosyalist olamaz mı? Sosyalist bir hareket içinde olamaz mı? Buna 'Olamaz' diyemeyiz. 'Olamaz' dediğimizde yalnız yanlış bir şey söylememekle kalmaz, aynı zamanda birilerinin ekmeğine de yağ sürmüş oluruz sanıyorum. Çünkü dünyada olsun, özellikle Türkiye'de olsun, dini sağ düşünce ve sağ siyaset safına çekmek, oranın temelli bir öğesi göstermek alışkanlığı var. Bu da, bazı tarihi temelleri olsa da, ilanihaye böyle olmak zorunda değil.

Nitekim birçok örneği de var. Sözgelişi, daha çok Latin (Katolik) kökenli toplumlarda gördüğümüz Katolik sendikalar. Bunlar hiç de 'sağ politika' yapan örgütler değildir. Gene Latin kökenli Güney Amerika toplumlarında gerilla önderi olan papazlar da görmüştük. Fransız Komünist Partisi bir tarihte üyelerinin 'diyalektik maddecilik'e bağlı olma koşulunu kaldırmış, 'Tarihi maddeciliği benimsemek parti üyeliği için yeterlidir' demişti. Bunun anlamı, doğrudan doğruya, dini inançları olan birinin partiye üye olmasını kabul etmekti...

Sonuç olarak, dini inançları olan biri de pekâlâ sosyalist bir hareket içinde bulunabilir. Ama bu bireysel bir durum. [Ancak] 'Hıristiyan sosyalizmi' veya 'İslâm sosyalizmi' gibi örnekleri de, ben

124 Yerli Sözü.

bildiğim 'sosyalizm' kategorisi içinde göremiyorum. 'Bildiğim' dediğim sosyalizm ise dünyaya, evrene, 'dini' denecek bir açıdan bakmakla ilişkisini kesin ve bilinçli biçimde kesmiş bir düşünsel temel üstünde kurulur."[125]

İşte tam da bu noktada "İslâmi sosyalizm olmaz" vurgusuyla, Mehmet Bekaroğlu'nun dediklerini çok önemli buluyorum: "Soğuk savaşın diliyle Müslümanlığı o tarihsel hilafet saltanat ideolojisiyle birleştirerek totaliter bir İslâm okumamız vardı ve bu yanlıştı. Hâlbuki İslâmın daha özgürlükçü bir okumasının örnekleri de vardır tarihte"![126]

İslâmın daha "özgürlükçü okumasının örnekleri" üzerine düşünmek[127] ve "sağa endekslenmesi"nden[128] kurtulmak gerek.[129]

---

125 Murat Belge, "Sosyalizm ve Dini İnanç", Radikal, 16 Aralık 2006, s. 11.

126 Mehmet Bekaroğlu, "Baykal, Erdoğan'ı İktidara Hazırlıyor", Milliyet, 25 Aralık 2006, s. 19.

127 Bkz: Veysi Sarısözen, "Sosyalizm, İslâmiyet ve Yeni Dönem...", Tiroj, Yıl: 4, No: 24, 15 Ocak-15 Şubat 2007, s. 35-38; Nuray Mert, "Müslüman Sol veya Sol Müslümanlık", Radikal, 19 Aralık 2006, s. 6; "Türkiye, Siyasal İslâm ve Sol", Yeniden Devrim, No: 3, Kış 2007, s. 15-23; Metin Aktaş, "İslâm Toplumlarında Solun Kökenleri", Sosyalist Mezopotamya, No: 19, Ocak 2007, s. 27-31; Ufuk Değirmen, "Nuray Mert'e Yanıt: İslâmcı-Sol İttifakını Marksizm Karşıtı Konumlandırmanın Anlamı", Siyasi Gazete, Yıl: 4, No: 20, Şubat 2007, s. 13-14.

128 İşte bir örnek: "Merhum Prof. Sabri Ülgener'in eserlerinde detaylıca analiz ettiği gibi; özel mülkiyeti ve miras hakkını güvence altına alan, ticareti teşvik eden, fiyatlara narh koymayıp 'serbest pazar'ın önünü açan İslâmiyet, sosyalizmle değil, ahlâki normlara sahip bir kapitalizmle uyumlu... Ama bazı Müslümanlar bu 'felsefi ayrılık' bir kenara bırakılırsa, sosyalizmin aslında iyi bir şey olduğunu, çünkü sonuçta fakirlerin ve ezilmişlerin hakkını savunduğunu ve eşitlikçi bir toplum hedeflediğini, bu yönden İslâm'ın toplumsal amaçlarına uyduğunu düşünürler. Oysa durum pek de öyle değildir. Çünkü fakirler ve ezilmişler konusunda İslâm'ın ve sosyalizmin öngördüğü araçlar da taban tabana zıttır. 'Bilge Kral' Aliya İzzetbegoviç, bunu bir cümleyle özetlemişti: 'İslâm vermeyi, sosyalizm el koymayı emreder.'

Bunun anlamı şudur: İslâm, toplumsal adaletsizliği, toplumdaki zenginlerin vicdanlarını harekete geçirerek azaltmayı öngörür.

Sosyalizm ise, zenginlerin mallarına adına 'devlet' denen seküler bir mekanizma ile el koymayı hedefler. İslâm'da 'zekât ve sadaka' vardır, sosyalizmde 'kollektivizasyon'.

Dahası sosyalistler, Kur'an'ın (ve Kitab-ı Mukaddes'in) ısrarla emrettiği

Bu konuda da bizlere engin örnekler sunan Latin Amerika'nın tarihsel pratiği üzerine kafa yormak, konuşmak çok önemli...

---

hayırseverliği küçümser, hatta sakıncalı görürler. Çünkü onlara göre gereken şey 'düzen değişikliği'dir. Marx bu yüzden 'Hıristiyan hayırseverliğine' ateş püskürür, 'Sosyalizm ve İnsan Ruhu'nun yazarı Oscar Wilde 'hayırseverlik, çok sayıda günahın anasıdır' der.

Peki neden? Niçin sosyalistler, her uygulandığında felaketlere yol açmış bir 'düzen değişikliğinin' peşinde koşarken, hayırseverliğe karşı çıkmış, bunun bir 'sahte ilaç' olduğuna inanmışlardır?

Çünkü materyalizm öyle düşünmeyi gerektirir!.. Materyalizme, hele de Marx'ın 'tarihsel materyalizm'ine göre, her insan içinde bulunduğu maddi koşulların bir ürünüdür. Eğer burjuva ise, 'burjuva bilinci' ile düşünmesi kaçınılmazdır. Hayırseverlik bile yapsa, bunu mutlaka 'işçi sınıfını pasifize etmek' gibi hinlikler için yapacaktır.

Sınıfsal durumundan bağımsız bir 'vicdana' sahip olamaz; ruhun varlığını kabul etmeyen materyalizm, maddi etkenlerden bağımsız bir vicdana inanmaz ki...

'İslâmi sol' denince ilk aklıma gelen isim olan Radikal yazarı sayın Nuray Mert, sosyalizmin bu noktada bir iç çelişkiye düştüğünü vurgularken doğru bir şey söylemiş. 'İşçi sınıfından olmayan birinin neden solcu olduğunun/olması gerektiğinin maddecilikle hiçbir zaman açıklanamayacağı'na işaret etmiş ki, çok haklı.

Ama bu yoldan biraz daha ilerlersek, 'burjuva sınıfından' olan birisinin de, yine 'sınıf bilinci'ni bir kenara bırakıp, samimi şekilde fakirlere el uzatabileceği sonucuna varırız. Kur'an-ı Kerim'in tanımıyla 'mallarında yoksul ve yoksun olanlar için belirli bir hak bulunan' (70/24) ve 'ne ticaret ne alışveriş kendilerine Allah'ı anmayı ve zekat vermeyi unutturmayan' (24/37) kişiler, işte böyle 'vicdanlı sermaye sahipleri'dir...

Bunun içindir ki İslâm toplumlarının geleceği sosyalizmde değil 'ahlâki kapitalizm'de aranmalıdır." (Mustafa Akyol, "... 'İslâmi Sol' Kavramını Düşünmek: Sosyalizm, İslâm'a Uyar mı?", Radikal, 29 Aralık 2006, s. 11).

129 "(...) Sol adına ileri sürülen siyasal-toplumsal ilkeler ile İslâm'ın bir din olarak temelden çeliştiğini iddia etmiş. Bu klasik sağcı Müslüman tezi veya tepkisidir. Daha doğrusu dinlerle, solun ileri sürdüğü eşitlik iddiasının temelden çelişik olduğunu ileri süren evrensel ve klasik 'sağcı' tepkisidir. Modern çağda, kapitalizmin dinsel öğretilerle örtüştüğünü ileri sürerek, kapitalizme dinsel kutsallık armağan eden klasik sağ siyasetin her türünden söz ediyoruz.

İslâm'ın hangi siyasal ve ekonomik sistemle uyuşup uyuşmadığı sonuna kadar tartışma konusudur. Bugüne kadar, kapitalizme dini kılıf bulanlar, bir de sol siyasetin din karşıtlığını bahane edip, sağ siyaset geleneği beslediler diye İslâm'ı (veya Hıristiyanlığı) kapitalizmi öngörüyorlar diye takdim edemeyiz. Batı'da, kapitalizmi Hıristiyan geleneğinin bir ürünü

Kafa yormaktan, konuşmaktan korkmamalıyız; malûm ya, bir Meksika Atasözü, "Sözler insan öldürmez" der; doğrudur!

21 Haziran 2007 21:01:25

olarak takdim eden, Protestan geleneği ve bu geleneği belli şekilde yorumlayan ünlü düşünür Weber'dir. Dahası Weber, kapitalizmin temelini, tasarruf gibi dinsel ve ahlâki öğelere bağlayarak, emperyalizmi ve vahşi kapitalist sömürü ve talanı göz ardı etme ve temize çıkarma gayretinin en önde gelen temsilcisidir. Tezleri her bakımdan son derece tartışmalıdır." (Nuray Mert, "Bir Kez Daha: İslâm ve Sol", Radikal, 4 Ocak 2007, s. 6).

NEO-LİBERALİZM ve SU*

SONİA DÁVİLA POBLETE

Son zamanlarda sürekli olarak suyun tükendiğine dair haberlerle karşılaşıyoruz. Çorak topraklar ya da akmayan musluk görüntülerini boca ediyorlar önümüze. Bu imgelere, günümüzde dünyada yüz yıl öncesine göre altı kat daha fazla su tükettiğimize dair rakam ve istatistikler eşlik ediyor. Yanı sıra nicelik ve nitelik sorunlarından söz ediyor, ve her ikisinin de kaynak kıtlığına açıldığını gösteriyorlar. Yeterli suya sahip bölgelerde kentlerin büyümesi ve bunun sonucu olarak sıvı kullanımındaki artışın doğayı nasıl etkilediğine de işaret ediyorlar; yöneticiler açısından bu yüzyılın en önemli sorununu, su krizi olarak da bilinen su kıtlığı ve kirlenmesi oluşturmakta.

Burada sormak gerekir: gerçekten de bir su kriziyle mi karşı karşıyayız? Yerkürenin esas olarak sudan oluştuğu bir durumda, nasıl olur da su krizinden söz edilebilir? Bu sorunun klasik yanıtı şöyle: "Çünkü bu toplamın yalnızca yüzde 2.5'i insan tüketimine uygundur; geri kalan yüzde 97.5 tuzludur." Bu yanıt, görünüşte kaynak kıtlığını açıklıyor. Ama bu yüzde 2.5 ne miktarda suyu temsil etmekte? Bu yüzde her hidrolojik çevrimin bitiminde sabit mi kalmaktadır? Bir bardak suyun yüzde 2.5'i ile bir gölünki aynı olmadığı gibi, yağış mevsiminin sonundaki yüzde 2.5 ile başındaki de bir olmadığına göre, bu sorular bizi kaçınılmaz olarak bu çok kullanıl-

* Bu makale, Bolivya-Meksikalı su uzmanı Sonia Dávila Poblete'nin, El Poder del Agua, ¿Participación social o empresarial? México, experiencia piloto del neo-liberalismo para America Latina (Suyun Gücü, Toplumsal Katılım mı, Şirket Katılımı mı? Meksika, Latin Amerika'da neo-liberalizmin bilot deneyimi) (Itaca, Meksika, 2006, ss. 17-28)) başlıklı kitabının "Giriş" bölümüdür. Türkçesi: Sibel Özbudun

mış iddiaları gözden geçirmeye ve ağızlarda sakız olmuş su krizinin anlamını ve onu ortaya çıkartan olası nedenleri daha iyi anlayabilmemize olanak sağlayacak verileri araştırmaya yöneltiyor.

Böylece, farklı kaynaklara başvurup da çelişkili ya da belirgin ölçüde farklı rakamlara ulaştıktan sonra, UNESCO'nun, Rusya'da San Petersburg Hidroloji Enstitüsü verilerine dayanan resmî tahminlerinin,[1] yeryüzünde kullanılabilir suyun 577 000 km³/yıl olduğunu, bunun 44 800 km³/yıl'ının yağmur suyu ve onun buharlaşmasından kaynaklandığını öğreniyoruz. Yüzey (nehirler, göller, göletler ve diğerleri) ve yer altı (su alanları, kaynaklar) su kaynaklarını dolduran, bu sudur ve mavi su olarak adlandırılır. Bu mavi su, hükümetlerin oluşturduğu politikalarla yönetilir ve hem tüketim hem de üretim için kullanılır. Şimdi, bu mavi suyun nasıl kullanıldığını anlayabilmek için, hidrolojik çevrimin nasıl işlediğini bilmek önemlidir; örneğin, 1995'te mevcut 44 800 km³/yıllık mavi suyun yalnızca 3 788 km³'ü (yaklaşık yüzde 8.5) çıkartılmış, bunun 2 074 km³'ü tüketilmiş, kalan 1 714 km³ yeni bir hidrolojik çevrimi başlatmak üzere doğaya geri dönmüştür. Bu veriler, kullanılabilir suyun onda birinden azı çıkartıldığına göre, çıkartılıp tüketilenden çok daha fazla suy olduğunu çıkarsamamıza olanak sağlamaktadır.

Şu hâlde, Dünya Su Komisyonu ve hidrologlar doğada mevcut olan suyun herkesin ihtiyacını karşılamaya yetip artacağını hesaplamalarına karşın neden suyun tükendiği söyleniyor? Çünkü -diye yanıtlıyorlar- kullanılabilir suyun miktarı dünyanın her yerinde aynı olmadığı gibi, her hidrolojik çevrimdeki akış da sabit değil. Açıktır ki, bu farklılıklar ya doğal topografik özelliklere ya da iklimsel nedenlere bağlıdır; kesin olan şudur ki, dünyanın farklı bölgeleri erişebildikleri kullanılabilir suyun miktarı açısından farklıdırlar. Örneğin, pek çok bölge ciddi su kıtlığı sorunlarıyla karşı karşıyadır; Afrika kuzeyi ve Orta Asya'nın kimi bölgelerinde (Bangladeş, Nepal) durum böyledir. Buna karşılık, diğerleri bazıları tayfun ya da fırtınaların yol açtığı sel baskınları ile karakterize olurlar; örneğin

1 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Verileri birleşmiş Milletler ve hidrolik sektörün tüm kurumları tarafından resmî başvuru kaynağı kabul edilen "World Water Resources at the Beginning of the 21st Century" monografisi.

2004'te tsunami on bir Asya ülkesini vurmuştu; ya da 2005'te Kuzey Amerika'da Karayipler, ABD ve Meksika kıyıları ile çeşitli Orta Amerika ülkeleri kasırgaların yıkıcı sonuçlarıyla yüzyüze kaldılar. Bunun yanı sıra, aynı anda hem kuraklık hem de sellere maruz kalan ülkeler de var: Bolivya, Peru, Meksika ve diğerleri. Sonuç olarak, kaynağa olan talep ile arz arasındaki, salt kıtlık olarak değil, aynı zamanda aşırılık biçimini de alan dengesizlik salt suyun kullanılabilirliğini (disponibilidad) su krizinin bir unsuru hâline getirmektedir. Bu nedenledir ki, kimi hidroloji uzmanları suyun kullanılabilirliği sorununun ancak, İsrail'de de uygulanan[2] hassas teknolojilerin uygulanmasını öngören yönetsel politikaları tek etkin yol sayan teknik perspektiften hareketle kontrol edilebileceğini ileri sürmektedir. Şöyle diyorlar: "... suyun yönetimi mevcudiyeti zaman ve toprak yüzeyi açısından istikrarsız ve düzensiz olan bir doğal kaynağın çevrimini kontrol altına almaya yönelik karmaşık bir süreçtir."[3]

Suyun doğal olarak eşitsiz kullanılabilirliğine, kaynağa, toplumsal nedenlere dayanan eşitsiz erişilebilirliği de eklemek gerekiyor. Kullanılabilirlik yüzey ya da yer altı kaynaklarına bağlıyken, erişim, kırsalda ya da kentlerde, bir ya da çok sayıda kişi veya toplumsal gruba içme ya da kullanım suyu sağlamak üzere doğrudan bir su kaynağından yararlanan ya da bir akarsuyun yatağını değiştiren veya yer altı suyunu kuyu ya da derin sondajlar aracılığıyla çıkartan bir altyapı tesisiyle ilintilidir. Yani bir su havzasında, bir göl, gölet ya da nehrin yakınlarında yaşayanlar -özellikle su kaynağına, "yukarı su"ya yakın olanlar- "aşağı su"ya yakın olanlara göre daha doğrudan bir erişime sahiptirler; aynı şekilde, içme ya da kullanım suyun sağlayacak gerekli altyapıya sahip olanlar, buna sahip olmayanların aksine, kaynağa erişim sağlayabilirler; fazlasıyla suya (ortalama 60 900 m^3/kişi/yıl) sahip olup da altyapı yoksunu olan Bolivya'nın durumu böyledir. Buna karşılık, su altyapısına sahip yüzey açısından dünyada altıncı sırada yer alan Meksika'da bu ortalama 3

2 İsrail inşa edilen ve büyük alanların sulanabilmesine olanak sağlayan devasa su depozitolarıyla olduğu kadar çölü yeşerten sulama altyapısıyla tanınan ülkelerden biridir.

3 Axel Dourojeanni, "La gestión del agua y las cuencas en América Latina", Revista de la CEPAL sayı 53, Santiago de Chile, CEPAL, Ağustos 1994, ss. 111-127.

670 m³/kişi/yıl'dır; çünkü nüfusun yüzde 77'si kaynağa doğrudan erişimi olmayan kurak ve yarı-kurak bölgelerde yaşamaktadır.

Suya erişimin zorluğunun genelde toplumsal çatışkıların başlıca nedenlerinden biri olduğunu ve bunun sonucu olarak da, su krizinin ortaya çıkmasında belirleyici olduğunu vurgulamak gerekir. Bu nedenledir ki pek çok hükümet yetkilisi ve kaynaktan sorumlu kurumlar bu sorunun çözümünü erişimi kontrol altına almaya yönelik yönetsel politikaların kurumsallaştırılmasında görmektedirler. Bunun için de, yönetim hakkının tahsisi gibi en temel hukuksal veçhelerden, belediye hizmetlerine içme suyu ve sıhhî tesisat sağlayan işletme modellerini uygulayacak kurumsal yapıların oluşturulmasına dek her şeyi göz önünde bulunduracak siyasal-idarî önlemlerin kurumsallaştırılmasının gerekli olduğunu vurgularlar.

Kaynağın kullanılabilirliği ve erişilebilirliği sorunlarına bir de dağıtımı sorununu eklemek gerekir; çünkü ulusal ve uluslar arası ajanslara göre, su talebi her yıl artmaktadır. Öyle ki, Dünya Su Komisyonu, 2025 yılında su çıkartımının yüzde 10 oranında artacağını ve bu yüzde içerisinde tüketime yönelik dağıtımın günümüze dek seyreden oranlardan çok daha farklı olacağını hesaplamaktadır. Sınaî sektör yüzde 25 oranında bir artışa sahne olurken, tarımsal kullanımdaki artış oranı yüzde 9 dolaylarında kalacak (oysa günümüzde bu sektör en çok su tüketen kesimdir); belediyelerin kullanımı[4] ise tüm dünyada yüzde 100 oranında artacaktır. Ne ki önümüzdeki onyıllar için öngörülen yeniden dağıtımdan aslan payı, sanayiye yönelecektir.

Dünya Su Konseyi (World Water Council: WWC) ve Küresel Su Ortaklığı (Global Water Partnership: GWP) yöneticileri ile diğer makamlar, özen göstermeyi bilmedikleri (oysa tarımcılar yüzyıllar boyunca suya hem değer vermiş, hem de onu korumuşlardır) ve sınaî sektör ve kentsel ev tüketicileri gibi bedelini ödemeye razı olmadıkları için tarımsal üreticilerin kaynağın birincil tüketicileri olamayacağını ve olmamaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu nedenle de suyu şimdiye dek kullandığımız gibi kullanmayı sürdürürsek (İngilizce deyişiyle business as usual) su krizi kaçınılmazlaşa-

4 Belediye tüketiminde öngörülen artış, nüfus artışının yanı sıra belediyelere kayıtlı sanayilerin (küçük ve orta boy) sayısının da giderek artmasından kaynaklanmaktadır.

cağını belirtirler.[5] Bu iddianın gerisinde, suyun dağıtımının her şeyden önce siyasal bir sorun olduğu düşüncesi yatmaktadır; genel bir deyişle, kullanılabilir tatlı suyun onda birinden azını kullandığımıza ve yeterince suyu olmayan yerlerde bu sorunun teknik olarak, ya da altyapıların inşa edilmesiyle çözülebileceğine göre, sorunun temeli zorunlu olarak kıt bir kaynak konusundaki rekabet değildir.

Bunun sonucu olarak, kullanım tipi tarımsaldan sınaî ya da evsele doğru ya da tersi yönde değiştirilmek istendiğinde, suyun dağıtımı sorunu bir kriz etkenine dönüşmektedir. Bu nedenle, su otoriteleri suyun dağıtımı sorununun kullanımını düzenlemeye yönelik yönetsel politikaların uygulanmasıyla çözümlenmesi gerektiğini öne sürerler. Buna açık bir örnek, Meksika'nın Guerrero eyaletindeki La Parota barajı vakasıdır; burada federal yetkililer elektrik enerjisi sağlamaya yönelik bir baraj inşa etmek amacıyla Papagayo nehri üzerine bir etüt yaptırmaya karar vermişlerdi. Bu eserden Acapulco turistik merkezi ve diğer kentlerle sanayiler yararlanacak, buna karşılık inşaat alanındaki topraklarda yaşayıp çalışan köylüler, işletmeciler ve toprak sahipleri zarar görecekti.

Sunulan önceller su sorunsalının karmaşıklığını anlamamıza olanak sağlar. Kıtlık ve kirlenmeyle eşanlamlı bir su krizinden söz eden söylem ve kampanyalar, kaynakla ilişkili durum ve bağlamın yalnızca bir kısmını gösterdikleri için birer yarı doğrudur ve kullanılabilirlik, erişilebilirlik ve dağıtımı konusunda son derece yanlı verileri göstermektedirler. Yani, resmî rakamların çoğunluğu, tüm gezegendeki suyun tükenmekte olduğu fikrini yaymak üzere, yalnızca su kıtlığı, kirlenmesi ve kaybı sorunları çevresinde medyatik bir etki yaratan imge ve verileri sunarlar. Kuşkusuz hükümetler bunun, -suyun kıtlığı durumunda- su yatakları değiştirildiği ya da talebi karşılayacak bir altyapı bulunmadığı için suyun yetersiz olduğu, ya da -kirlenme durumunda- sınaî atıkları önlemeye yönelik kural ve tüzüklerin uygulanması konusunda denetimin yeterli olmadığı bölgeler açısından bir gerçeklik olduğunu biliyorlar.

Böylelikle, su krizi argümanı, su erişimi, dağıtımı ve kullanımını düzenleyip kısıtlamaya yönelik yeni bir su yönetimi politikasının hayata geçirilmesi gerektiği fikrini kabul ettirmek için kullanılmaktadır.

---

5 World Water Council, The International Water Policy Think Tank, Marsilya, Fransa. Dünya Su Konseyi Sekreterliği broşürü. (2000: xxii)

Şimdi, bu yeni su yönetimi politikası, Dublin'de düzenlenen toplantıda (1992) kabul edilen ve aynı yıl gerçekleştirilen Rio de Janeiro Zirvesine katılan ülkelerin çoğunluğunun onayladığı İlkelere[6] dayanmaktadır: 1) Tatlı su, sonlu ve risk altındaki bir kaynaktır; 2) Suyun gelişim ve yönetimi katılımcı bir temele dayanmalıdır; 3) Kadınlar su sağlamada merkezî bir rol oynamaktadır; 4) Su, tüm kullanımlarında iktisadî bir değer oluşturmaktadır.

20. yüzyılın doksanlı yıllarından itibaren, özellikle de Fas-Marakeş'te Birinci Dünya Su Forumu'nun düzenlendiği 1997'den bu yana, bu ilkeler, özellikle su havzası alanlarını bir yönetim ve farklı kullanıcıların katılımı modeliyle bağdaştırma yönünde çaba gösteren Dünya Bankası'nın katkılarıyla, su yönetimi siyasaları alanında reformlar ve köklü değişimlere temel oluşturdu. Oysa o güne dek bu yönetim ülkelerin siyasal-yönetsel yapısı bünyesinde gerçekleştirilmekteydi: devletler, eyaletler, kanton ya da belediyeler, mahalleler, cemaatler vb. Bu amaçla, Dublin-Rio İlkeleri temelinde bir vizyon oluşturmak ve Su Kaynaklarının Bütünsel Yönetimi'nin[7] (İngilizcesi IWRM) yürürlüğe konulmasına yönelik eylem planını dizayn etmek üzere Dünya Su Konseyi ve Küresel Su Ortaklığı kuruldu.

Bu yeni su yönetimi politikalarında önerilen reform ve köklü değişimler temelde iki kalem hâlinde özetlenebilir: a) amacı teritorya ya da eyalet temeline dayalı geleneksel sınırlamaları hidrolojik havzalara dayalı yeni bir sınırlamayla değiştirmek olan siyasal-idarî su bütünsel kaynak yönetimi "modeli"ni oluşturmakla yükümlü yeni kurumların kurulması; ve, b) yasal olarak tanınan su kullanıcıları ile tüketiciler arasında net bir ayırım getirmeye yönelik yeni katılım biçimlerinin formülasyonu.

Bu çalışmanın amacı, bu yeni su yönetimi politikalarının bütün veçhelerini Meksika deneyimi temelinde tahlil etmektir; çünkü, tüm dünyada yürürlükte olan küreselleşme şeması içerisinde, neo-liberalizmin öngördüğü yönetim modelinin doğal kaynakların özelleşti-

6 Dublin Deklarasyonu'nda yer alan ve Rio de Janeiro Zirvesi'nde onaylanan (1992) bu ilkeler, Dublin-Rio İlkeleri olarak anılmaktadırlar.

7 Su Kaynaklarının Bütünsel Yönetimi'ne önceleri Su Kaynaklarının Bütünsel İdaresi olarak adlandırılmıştı. Tema "uzmanları"nın uzun tartışmaları sonucunda şimdiki adı aldı.

rilmesi yönünde açık bir eğilim sergilediğini ve toplumsal katılım kisvesi altında bir şirket katılımı sisteminin yürürlüğe sokulduğu doğal bir yola dönüştüğünü düşünüyoruz. Meksika vakasını incelememizin nedeni, bu ülkenin, özellikle Latin Amerika bağlamında su çevresinde oynadığı öncü roldür; Meksika yalnızca yeni Su Kaynaklarının Bütünsel Yönetimi politikalarını ilk benimseyen ülke olmakla kalmamış, aynı zamanda bunları yürürlüğe koyacak stratejileri de biçimlendirip çeşitli ülkelere, özellikle de Orta ve Güney Amerika ülkelerine danışmanlık yapmıştır.

Bu ilk noktayı gösterebilmek için kitabın birinci bölümü su alanında Dünya Bankası'nın en çok tanıyıp desteklediği yönetim modelleri kısaca betimlenmektedir: Fransız, İngiliz ve İspanyol modelleri. Fransız ve İspanyol modeli Havza organizma ve konseylerinin oluşturulmasına temel teşkil ederken İngiliz modeli ise belediye içme ve sıhhî su hizmetinin devlet düzleminde ikame etmekle yükümlü operatör organizmalara temel oluşturmaktadır. Ayrıca, su piyasalarının işleyişinde başlıca örneği oluşturan Şili modelinden de söz edilmektedir. Bu ayrı modeller, Meksika vakasını nasıl etkiledikleri açısından taşıdıkları önemi anlamamızı ve merkezîleşme döneminden adem-i merkezîliğe ya da federalleşmeye geçişi gözlemlememizi sağlamanın yanı sıra, Rio ve Dublin İlkeleri'nin nasıl, Meksika ve gerek Latin Amerika, gerekse öteki kıtalardaki diğer ülkelerde kurumsallaşan yeni su yönetimi politikasının yaslandığı temelleri oluşturduğunu görmeyi de olanaklı kılmaktadır.

Aynı bölümde, su yönetimi politikalarını yürürlüğe koymakla yükümlü kurumların kuruluş ve gelişim evrelerini de ele alıyoruz - örneğin Meksika'daki -Brezilya, Gana ve Fas'ta da örnekleri bulunan- Ulusal Su Komisyonu (CNA) gibi. Benzer şekilde, bu yeni kurumun (CNA) tahkiminin analizinde derinleşiyor, su sektörünün, su havzalarının sınırlandırılması ve Havza Organizmalarında (ya da bölgesel yönetimlerde) yeni örgütsel yapıların oluşturulması temelinde siyasal-yönetsel yeniden yapılandırılmasıyla devam ediyoruz. Su Konseylerinin üç yardımcı organı, 1) Havza komisyonları, 2) Havza komiteleri ve 3) Yer altı Suları Teknik Komiteleri de bu bölümde ele alınıyor.

Günümüzde, bu yeni örgütleyici yapıların oluşturulmasından bu yana, bir dizi yasal önlem ile kamu yönetiminin yeniden yapılan-

masını öngören bir stratejik planın dizayn ve uygulamasına geçildi. Bu planda yönetim ve katılım nosyonları doğrudan aşağıdaki süreçlerle ilintilendirilmekte: a) su kullanımı tiplerinin yasal tanınması aracılığıyla yönetime katılabilen ve katılması gereken kişilerin (kullanıcı temsilcileri) seçilmesi; ve b) kırsal kesim ve kentlerde su kaynaklarının özelleştirilmesi sürecinin başlatılması: kırsal kesimde sulama alanlarının kullanıcılara devri, kent merkezlerinde ise içme ve atık su sistemlerini işletecek ajansların kurulmasıyla (bu ajanslar Meksika'da Operatör Organizmalar adını almaktadır.)

Meksika'da geliştirilen bu yeni kurumsal biçimler, suya ilişkin karar alma süreçlerinin federatif yetkelere -valiler ve belediye başkanları- ait olduğu geleneksel şemalardan farklı, bu yetkileri Havza Organizmalarına devreden sosyopolitik temsil ve müzakere şemaları oluşturuyor. Aynı süreçte, teritoryal sınırlar federatif birimlerin siyasal bölümlenmelerinin elinden alınarak havzalarla sınırlandırılıyor; böylelikle su sektörünün eyalet ve belediyelerin idarî yapıları karşısında özerkliği sağlanmakta.

Meksika'nın, son derece çeşitli sosyoekonomik ve kültürel durumlara sahne, devasa tezatları barındıran bir ülke olması olgusuyla bağlantılı bu, hidrografik havzalara dayalı yeni teritoryal sınırlar, suyla ilintili farklı sorunları örnekleyebilmemize olanak sağlayacak ölçüde karmaşık bir havzayı seçmeye yöneltti bizi. Bu nedenle ikinci bölümde Cuenca Lerma-Chapala (ülkenin ikinci büyük su havzası)'daki su kaynaklarının fiziksel karakteristiklerini ve durumunu, fiziksel çevre, coğrafî ve sosyo-demografik dağılım, kaynağın durumu ve çeşitli toplumsal kesimlerin suya nasıl eriştiği açısından ele alıyoruz. Bu bölüm, aynı zamanda federal hükümet ve eyaletlerin havzadaki suyun kullanımını düzenlemek ve yönetmekle yükümlü yeni yönetim politikalarını hayata geçirmeye yönelik eylemlerini de sergiliyor.

Bu yeni yönetim politikalarının nasıl uygulandığını görebilmek amacıyla, üçüncü bölümde kullanıcılar ile tüketiciler arasındaki farklılıklar, Ulusal Su Yasası ve Guanajuato eyalet yasasına dayanılarak irdeleniyor. Kullanıcılar ile tüketiciler arasındaki farkların saptanmasının ardından, bunların suyun nitelik ve niceliği açısından su kıtlığı sorununu nasıl algıladıkları, yetkililerin her sektörden grup ve/veya örgütler arasında ortaya çıkan çelişkileri çözmek üze-

re başvurdukları mekanizmalar ele alınıyor. Guanajuato eyaleti örneğine yalnız bölge Lerma-Chapala havzasının en geniş ve en kalabalık birimi olduğu için değil, aynı zamanda federal yetkililer, bu birimdeki sorunların çeşitliliği ve erişim, dağıtım ve kullanım tiplerinin geniş eriminin, bölgeyi -ulusal düzlemde- yeni yönetim politikalarının eyalet düzleminde uygulanmasında ideal bir laboratuar kıldığına işaret ettikleri için baş vurduk.

Yalnızca yasal olarak tanınan kullanıcılarla sınırlandırılan bu müzakere ve katılım alanlarının yaratılması, toplumsal katılımın farklı kuramsal-kavramsal getirilerinin tartışıldığı ve yeni su yönetimi politikalarının yarattığı iki örgütlenme tipinin [su havzası ortamında Lerma-Chapala Havza Konseyi ve Guanajuato eyaleti içinde belediyeler düzleminde Yer altı Suları Teknik Komiteler (Cotas)] önerileriyle karşılaştırıldığı dördüncü bölümde ele alınıyor.

Toplumsal katılım politikaları üzerinde daha ayrıntılı bir irdeleme yapmak amacıyla, beşinci bölümde, su kullanımının havzaya bitişik eyaletler arasında paylaşımını düzenlemekle yükümlü olduğu, federal, eyalet ve belediye yetkilileri arasındaki etkileşim alanının tartışıldığı dönemden, 2004 yılı Ulusal Su Yasası reformlarının kullanıcıların toplumsal katılımının yegâne alanları olarak, eyalet ve belediye yetkililerinin asgarî bir katılım göstereceği Havza konseylerini oluşturduğu günümüze dek Lerma-Chapala Havzası Konseyi'nin oluşum sürecini irdeliyoruz. Lerma-Chapala Havzası Konseyi'nin ülkenin en büyük ikinci su havzasına ait olduğu ve en eski kuruluş olduğu için seçildiğini vurgulamak, önemli. Yanı sıra, bu konseyi, havzanın eyalet yöneticileri ile kullanıcı temsilcileri arasında bir eşgüdüm ve müzakere mercii olarak kurulmasına karşın, sonradan salt su kullanıcıları arasında, her türlü gerçek katılım olasılığının yitirildiği bir buluşma mekânına dönüşmüş olması dolayısıyla seçtik.

Bu anlamda, bu konseylerdeki toplumsal katılımın daha geniş bir kavrayışını sağlayabilmek için, yerel çevrede nelerin olup bittiğini görmenin önemli olduğunu düşünüyoruz: Yer altı Suları Teknik Komiteleri vakası bununla ilintilidir. Guanajato eyaleti, yerel ve eyalet düzleminde su alanları kullanıcıları ve onlarla hükümet yetkilileri arasındaki uzlaşma modeli olma savındaki bu mekânların oluşturulduğu ilk yer oldu. Dolayısıyla, altıncı bölüm, belediye düz-

lemindeki örgütleniş süreçlerinin ışığında, Guanajauto eyaletindeki Yer altı Suları Teknik Komitelerinin oluşturulması ve kurumsallaşması sürecinin tahliline açılmaktadır. Bu bölüm, öncekilerden farklı olarak, su alanları kullanıcı ve tüketicilerinin su sektörü içerisindeki bu kurumlara katılımlarını nasıl algıladıklarını daha iyi anlayabilmek amacıyla, kurumsal belgelerin incelemesinden çok, su yetkilileri ve görevlileri ile eyaletin ilk Cota'larının kullanıcı ve tüketicileriyle görüşmelere ayrılmıştır.

LATİN AMERİKA'DA SAĞLIK REFORMLARI NEDEN BAŞARISIZ OLDU?[1]

NURİA HOMEDES[2]-ANTONİO UGALDE[3]

Latin Amerika sağlık sistemlerinin verimsizliği ve sistemde var olan eşitsizlikler on yıllardır bilinmekteydi. Fakat 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başından itibaren sağlık hizmeti sunanlar, kullananlar, siyasi liderler ve araştırmacılar sağlık hizmeti kullanıcılarının memnuniyetsizliğini ve bakım kalitesindeki düşüşü tersine çevirebilecek ve sistemin verimliliğini arttıracak bir takım değişiklikler gerektiğinin tümüyle farkına vardılar. 1980'lerdeki ekonomik kriz sorunları daha hissedilir hâle getirdi ve bu on yılın sonuna gelindiğinde Latin Amerika halkının sağlık durumunun, bölgedeki gelişmelerle ve yapılan sağlık harcamalarıyla uyumlu olmadığı ilk kez bu kadar su yüzüne çıktı.

I-) GİRİŞ

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB), krizi kullanarak sağlık reformlarını borç almanın ön koşulu olarak dayattı. IMF, krizin nedenlerinden biri olarak gördüğü büyük ölçekteki kamu borcunu düşürmek için yapısal uyum paketi hazırladı. Kamu harcamalarının büyük bir bölümü sosyal hizmetlere (sağlık, eğitim, refah) ilişkin olduğundan IMF ve DB, hükümetlerin bu harcamaları düşürmesini şart koştu. Bu dönem tam da DB'nın uluslararası

1 Health Policy, No: 71 (2005), s. 83-96. Türkçeleştiren: Devrim Duman Orhangazi.

2 School of Public Health, University of Texas-Houston, El Paso TX, ABD

3 Department of Sociology,University of Texas-Austin, Austin,TX, ABD

sağlık politikasında belirgin bir rol üstlendiği dönemdi. 1980'lerin sonuna doğru DB, uluslararası alanda sağlık için en büyük kreditör konumuna geldi ve çeşitli ülkelerde neo-liberal prensipler çerçevesinde sağlık reformları hazırlanmasına yardımcı olmaya başladı.

DB'nın misyonu teknik rehberlik, kredi ve reformun uygulanması için direktifler sağlamaktı; Inter-Amerikan Kalkınma Bankası (IDB), Amerika Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ve bazı özel vakıflar DB'nın neo-liberal ideolojisini takip edip sağlık reformlarına lojistik ve finansman desteğinde bulundular.

Neo-liberal sağlık reformlarının altında yatan temel ilke, özel sektörün kamu sektöründen daha verimli olduğu inancıdır. Neo-liberal sağlık reformları, bu inanca dayanarak, devletin rolünün azaltılmasını savunur. DB'nin neo-liberal devlet vizyonuna göre, devletin sağlıktaki tek fonksiyonu, özel sektör sağlık ve muayene hizmetlerini sağlarken, bunları düzenlemektir.

Reformların bir amacı da merkezi hükümet fonlarını devasa kamu borcunu kapatmak üzere serbest bırakmaktı. Kamusal hizmetlerin mali yükünü yerel yönetimlere devretmek bunu başarmanın en uygun yolu idi. Bu desantralizasyon (özerkleştirme) süreci iktidarın, verimsiz ve sorumsuz çalışan merkezi bürokratlardan halka aktarılması yani demokratikleşme olarak lanse edildi - diktatörlük ve otoriter rejimler altındaki ülkelerde bile.

1993'te DB, Dünya Gelişme Raporu'nu sağlık sektörüne ayırdı. Bu belgede, desantralizasyon ve özelleştirme stratejilerine ek olarak, Dünya Bankası,eşitliğin sağlanması ve maliyet verimliliği bazında her ülkenin karşılayabileceği kadar hizmetleri kapsayan temel hizmet paketine evrensel erişimin garanti edilmesi gibi gerekliliklerı belirledi. Buna göre hükümetler ve toplumun geri kalan kısmı, yoksulların temel hizmet paketinden yararlanmasını sağlamak için gerekli ödemeleri karşılayacaklardı.

Dünya Bankası modeli, zorunlu sağlık sigortasına devlet katkısını ve kullanıcı primlerini toplayacak, ayrıca zorunlu sağlık sigortası yönetimini üstlenip sağlık hizmeti sağlayan şirketlerle sözleşmeleri imzalayacak üçüncü bir tarafın yaratılmasını içeriyordu. Sağlık hizmeti kullanıcıları da ödeyebildikleri sigorta primine göre farklı sağlık paketleri ve hizmet sağlayıcıları arasından tercih yapabileceklerdi. DB'nin beklentisi reformlar yoluyla eşitlik ve verimli-

liğin artacağı, bakım kalitesi ve kullanıcı tatmininin yükseleceği yönündeydi.

1980'li yıllar boyunca Brezilya, Meksika ve Şili'nin de aralarında yer aldığı çeşitli Latin Amerika ülkeleri, DB'nin yaydığı bu politikaların bazılarını uygulamaya başlarken, diğer birçok ülke 1990'lı yıllara dek herhangi bir politika değişikliğine gitmediler. Kolombiya, 1993 yılında belirlenen DB politikasını sıkı sıkıya uyguladı.

Şili de neo-liberal sağlık reformlarına 1980'lerde başladı. Şili reformu ile DB'nin yaydığı reform arasındaki temel fark, ileride açıklanacağı gibi, Şili'nin var olan geniş bir kamu hizmetleri ağını korumuş olması ve temel hizmet paketini tanımlamamış olmasıydı.

Şili ve Kolombiya hariç diğer tüm ülkeler IMF ve DB'nin tasarladığı reformları uygulamakta zorluklarla karşılaştılar. Teknik, lojistik, siyasi ve finansal problemler her yerde su yüzüne çıkmıştı ve çoğu ülke yalnızca reformun bazı yönlerini uygulamıştı; desantralizasyon veya temel hizmet paketinin tanımlanması ve/veya tıbbi bakımın kısmi özelleştirilmesi gibi. Bu bölük pörçük reformlar, kamu görevlilileri ve sağlık hizmetini kullananlar arasında kafa karışıklığı yaratırken ülkeler kıt kaynaklarını boşa harcadılar.

Bu makalede öncelikle bölgedeki birkaç ülkede desantralizasyon ve özelleştirme denemelerini ve sonuçlarını kısaca ele alacağız. Daha sonra, neo-liberal politikaları yakından takip eden Şili ve Kolombiya örneklerinden bulgular sunup reformların belirtilen amaçlar (muayene hizmetlerinin verimliliğini ve kalitesini arttırmak ve sistemdeki eşitsizliği gidermek) üzerindeki etkisini inceleyeceğiz. Bu iki ülkenin analizini takiben reformun bazı bileşenlerinin başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayacak gerekli unsurları tartışacağız. Son olarak belgelenmiş başarısızlıkları ışığında IMF ve DB'nin neo-liberal sağlık reformlarını kabul etmeleri için neden ülkeler üzerinde baskı unsuru olmaya devam ettiklerini açıklamaya çalışacağız.

2-) ÖZELLEŞTİRME

Sağlık hizmetlerinin sunumunda ve idaresinde DB'nin özel sektörün rolünü arttırma çabaları Latin Amerika'da sınırlı bir başarıya ulaştı. Yalnızca birkaç ülke, Şili, Kolombiya ve Brezilya, kamu tarafından finanse edilen sağlık hizmetlerinin idaresini ve sunumu-

nu kısmen özelleştirdiler. Diğer ülkeler, spesifik müdahaleler ve diğer sınırlı programlar için hizmet sözleşmeleri aracılığı ile özel sektörün rolünü arttırmak amacıyla küçük değişiklikler yaptılar. Mesela, Meksika'nın o zamana kadar Meksika Sosyal Güvenlik Enstitüsü (IMSS) tarafından sağlanan hizmetleri sağlaması ve rekabet etmesi için özel şirketlere izin verme girişimi, işçi sendikalarının muhalefeti yüzünden gerçekleşmedi. IMSS seçilmiş hizmetlerin provizyonunu devretmişti fakat özel sektörde fiyatlar çeşitlilik gösterdiğinden ve bazen IMSS fiyatlarından daha yüksek olduğundan sözleşmeler her zaman yenilenmedi.

Brezilya, üçüncü basamak muayene hizmetinin karşılanması işini büyük miktarda özel hastanelere devretti. Ayrıca, yabancı sermayenin hastane satın almasına ve yabancı sağlık sigortası ve sağlık yönetimi organizasyonlarının, o zamana kadar sadece Brezilya'lı şirketler ve kamu sektörü tarafından sağlanan hizmetleri sağlamasına izin veren bir kanunu da kabul etti. Bunu fırsat bilen çeşitli Amerikan şirketleri kanunun kabulünden hemen sonra orta ve üst sınıflara sağlık sigortaları ve bakım hizmeti sunmaya başladı.

25 yıl önce bir DB ekonomistinin Brezilya sağlık sektörü üzerine yaptığı değerlendirme, özel sağlık sektörünün aşağıdaki durumunu ortaya koydu:

Veriler, tıbbi hastane hizmeti sunumunun ağırlıklı olarak özel sektör aracılığı ile sağlandığını göstermektedir... bu 'sözde sistem' düzensiz, seçkinci, yozlaşmış, mantıksız ve kontrol edilemez olarak adlandırıldı. Doktorların ve ödemeler için düzenlenen faturaların denetlenmesi sonucunda faturaların yüzde 90'ında 'düzensizlikler' bulundu: Var olmayan hastalar, yanlış tanılar, hastanede yatış için çifte faturalama, gerekmediği hâlde hastaneye yatırma, verilmeyen ilaçlar için faturalar, yoğun bakım ve ameliyat odaları gibi özel hizmetler için uygun olmayan fiyatlandırmalar (10:26-7)

Bu ihtara rağmen DB, bölgedeki diğer ülkelerde ve Brezilya'da hizmetlerin özelleştirilmesini dayattı. Son zamanlarda bir diğer DB bürokratı tarafından yapılan yorumlar hastane özerkliğinin Brezilya'da bakımın kalitesini iyileştirmediğini doğrulamaktadır:

... Kalite, (hastane) sağlık hizmeti sunumunun 'unutulmuş bileşeni' olarak kalmıştır, çarpıcı bir şekilde gelişmemiştir. Bazı yönlerden durum daha da kötüleşmiş olabilir. Yüksek kalitede hizmet

sunumunun arttığına dair söylenenler ciddi biçimde şüphe vericidir. Bu, doğum odalarındaki düşük bakım kalitesi ve önlenebilir bebek ve anne ölümleri ve hastanelerde kapılan enfeksiyon oranlarının yüksekliği tarafından da kanıtlanmıştır.

1990'ların başında Kosta Rika, kâr amacı gütmeyen kooperatifler aracılığı ile birkaç bölgede özelleştirme deneyimine başladı. Kooperatifler, Sosyal Güvenlik Fonu'ndan (CCSS) adam başına ücret tahsil edip ve hastaları testler, özel bakım ve yatarak tedavi için CCSS'ye sevk etmektedir. İlaçlar da CCSS tarafından sağlanmaktadır. Seçilmiş coğrafi bölgelerde oturanların kooperatiflere ücretsiz üye olmaları gerekmektedir ve CCSS'yi birinci basamak dışındaki tüm sağlık hizmetleri ve acil vakalar için kullanmaktadırlar. Şimdilik yalnızca dört kooperatif kuruldu ve bu modelin genişletilmesine dair herhangi bir plan yoktur.

Yapılan değerlendirmeler kooperatif modelinin CCSS'den daha az verimli ve daha yüksek maliyetli olduğunu göstermiştir. Bakım hizmetlerinin kalitesinin arttığına dair bir kanıt da yoktur. Kullanıcıların memnuniyeti yüksektir çünkü muayene için bekleme süreleri CCSS kliniklerine göre epeyce daha azdır. Yapılan değerlendirmeler, sevk sayısındaki artışın tıbbı gereklilikten dolayı değil, kooperatif harcamaları ile doktorların iş yüklerini azaltma amaçlı sevk kullanımından dolayı arttığını göstermektedir. Belli ki gereksiz sevkler CSSS'ye olan maliyeti arttırmakta ve Kosta Rika sağlık sisteminin genel verimliliğini azaltmaktadır. Kâr amacı gütmeyen kooperatiflerin kazancı çoğunlukla doktorlar ve küçük bir kısmı da personel ve üyeler arasında pay edilmektedir.

Fiyat tekliflerine cevap verilmemesi sebebiyle hostel hizmetlerinin devredilmesi çabaları başarısız olurken, CSSS yüksek teknoloji gerektiren hizmetlerin bir kısmını da özel sektöre devretti. DB, nüfusun yüzde 90'ına ilaçlar dahil tam hizmet sunan bölgedeki en başarılı sağlık bakım sistemi olan CCSS'yi özelleştirmesi için hükümete baskı uygulamaya devam etmektedir.

1998 yılında, El Salvador Sosyal Güvenlik Enstitüsü (ISSS), temel bakım hizmetlerinin sunumunu San Salvador metropolündeki iki bölgede kâr amaçlı iki kliniğe devretmek suretiyle bir pilot özelleştirme projesine başladı. Bu bölgelerde ikamet eden ve ISSS'den faydalananların tümü ISSS tarafından finanse edilen kli-

niklerde, adam başı ücretlendirme temelinde bakım hizmeti almaya mecbur tutuldu. Bu iki klinik genel, dahiliye, ilaç, jinekoloji ve gebelikle ilgili hizmetleri sunmaktaydı. Diğer özel bakım ve hastaneye yatma işlemleri için hastalar ISSS'a sevk edilmekteydi. İki yıl sonra projeye aniden son verildi.

Projenin değerlendirilmesi çeşitli problemleri ortaya çıkardı. Kliniklere kişi başına ödenen miktar, masrafları karşılamak için yeterli değildi ve doktorlar jenerik ilaçlar yerine markalı ilaçları dağıtmayı tercih etmişti.

Ayrıca, ISSS faydalı geribildirim sağlamaksızın, ki bu tip projelerde olmazsa olmazdır, özel kliniklerin denetlenmesi için oldukça yüksek miktarda kaynak harcamıştı. Kliniklerin yöneticileri, denetimlerin deneysel projelerde ortaya çıkan kaçınılmaz çelişkilere dair çözümleri kolaylaştırmayı amaçlamaktan ziyade kontrolünü amaçladığını ve çok sık yapıldığını hissetmiş; sürekli denetimlerin epeyce zaman aldığını ileri sürmüş ve kaynak israfı olduğundan şikayet etmişlerdi. Ayrıca, yöneticilere göre, ISSA, sözleşmenin finansal gerekliliğini yerine getirmede başarısız olmuştu; kendi açılarından, ikinci yılın sonunda her iki kliniğin de iflas etmiş olmasının bir nedeni de buydu.

Projenin neden sonlandırıldığına dair resmi açıklama hiç bir zaman yapılmadı fakat DB ve diğer uluslararası kuruluşlar kamu hastanelerinin özelleştirilmesini dayatmaya devam ettiler. İşçi sendikalarından tepki gecikmeden geldi. ISSS ve kamu sektörü sağlık işçileri 2003 yılına gelindiğinde devlet hastanelerinin özelleştirilmesi fikrine son noktayı koyan uzun ve başarılı bir grev sürecine girmişlerdi.

Latin Amerika'da hastanelerin özelleştirilmesine, sözleşme ve ödeme sistemlerinin geliştirilmesine, giderlerin tahminine ve hastane finansal bilgisine ilişkin büyük yatırımlar eşlik etti, fakat bu girişimlerin ve harcamaların bakım kalitesi ve sistemlerin verimliliği üzerinde önemli bir etki sağladığına dair kanıt yok denecek kadar azdır.

3-) DESANTRALİZASYON (ÖZERKLEŞTİRME)

DB ve diğer uluslararası kuruluşlar, sağlık hizmetlerinin desantralizasyonunun yaygınlaştırılmasında daha başarılı oldu. Pratik

olarak bölgedeki tüm ülkeler, karar alma yetkilerinin bir kısmını merkezi hükümetten bir alt seviyedeki idari birime indirgemek suretiyle yerel hükümetlere devretmişti.

Daha öncede ifade edildiği gibi, sağlık hizmetlerinin desantralizasyonunun yayılmasındaki temel ilke, ulusal borçların ödenmesi için merkezi hükümet fonlarının serbestleştirilmesi ve mali sorumlulukların yerel hükümetlere devredilmesiydi. Bu durum, DB'nin bir belgesinde açıkça ifade edilmiş ve yerel hükümetlerce de bu şekilde anlaşılmıştı. Böylece Meksika'da desantralizasyon sürecinin ilk aşamasında (1983-1988) eyaletlere federal hükümete bağımlı olmaya devam etme veya özerkleşme seçeneği sunuldu. Eyaletlerin yaklaşık olarak yarısı (31 eyaletin 17'si) federal hükümetin gerekli kaynakları sağlamadan sorumluluğu devredeceği korkusu nedeniyle bağımlı kalmaya karar verdi. İkinci aşamanın (1995-2000) başlangıcında bile bazı eyaletler, federal hükümetin gerekli kaynakların aktarımını sağlamadan bazı programları uygulamaya koyduğu için merkeziliği tercih etti. Sonunda 1996'da bazı finansal taahhütlerin üstlenilmesi ve güçlü siyasi baskılar akabinde, hükümetin tereddütte olan idarecileri de diğerlerine katmasıyla Ulusal Desantralizasyon Anlaşması imzalandı. Latin Amerika'daki desantralizasyon sürecinin mantığı şu şekilde özetlenebilir:

1. Yerel karar alıcılar, halkın ihtiyaçlarını daha iyi bilir ve bu ihtiyaçlara daha iyi cevap verir. Ayrıca yerel sağlık koşullarından bihaber bürokratların yaptığı pahalıya mal olabilir.

2. Halkın yerel hizmetlerin planlanmasına ve denetimine dahil edilmesi, yerel halkların katılımına ve demokrasinin yerleşmesine katkıda bulunur.

3. Yerel ihtiyaçlara yönelik hizmetler ve kontroller kaynakların daha etkin kullanılmasına ve kullanıcı memnuniyetinin artmasına katkı sağlar.

Farklı Latin Amerika ülkelerinde yürütülen desantralizasyon çabalarının değerlendirmeleri, bahsedilen bu beklentilerin hemen hemen hiç karşılanmadığını gösteriyor.

Yerel siyasetçiler her zaman en iyi kararları almazlar. Çoğunlukla teknik olarak ispatı zor sağlık müdahalelerini seçerler, veya merkezi hükümet tarafından aktarılan sağlık fonlarını siyasi olarak kendilerince uygun diğer programlara tahsis ederler. Örneğin Bo-

livya'da valiler, sağlık ve eğitim fonlarını yol çalışmaları için harcamış, Kolombiya'da sağlık fonları, alt yapı planlarına göre gerekli görülmeyen belediye hastane binalarının inşasına yönlendirilmiştir. Meksika'da bazı eyaletler, federal sağlık fonlarını diğer aktiviteler için kullanmış, Peru'da bir sağlık merkezinin yönetim kurulu bir hastanenin yapımını finans etmek için muayene ücretlerinin arttırılması kararını almıştır. Halk, kendisi için sağlık konusunda, doğru kararları almakta veya teknik önerileri takip etmekte başarısız olmaktadır. Nikaragua'da sağlık bakanlığının kırsaldaki ailelere tuvalet yapımı için bağışladığı çimento torbaları çoğu aile tarafından satılmıştır.

Gershberg, Inter Amerikan Kalkınma Bankası'nın Meksika'daki desantralizasyon sürecinin ilk aşaması için yaptığı bir değerlendirmede -sürecin IMSS-COMPLAMAR programı- fakir kırsal nüfus için az sayıdaki başarılı temel ve hastane bakım programlarından birisi, hizmetlerinin nitelik ve niceliğinde çarpıcı bir bozulmaya sebep olduğunu buldu.

Desantralizasyon, kaynakların verimsiz ve etkin olmayan bir şekilde kullanılmasına sebep olup idari seviyede koordinasyon problemleri yaratır. Genelde belediyeler temel sağlık bakımı provizyonunu, eyalet ya da yerel yönetimler hastane bakım bedelini öder. Sevk biriminin harcamalarını kısmak ve kendi iş yüklerini azaltmak için birinci basamak doktorların hastaları gereksiz bir şekilde ikinci basamak bakıma sevk etmeleri eğilimi ağırlık kazanır. Daha önce bahsettiğimiz gibi Kosta Rika'daki kooperatiflerin durumu ve görüleceği üzere Şili, gereksiz sevklere iyi birer örnek teşkil ederler.

Latin Amerika'daki desantralize edilmiş sağlık sistemlerindeki düşük verimliliğin daha başka sebepleri de bulunmaktadır. Tıbbi gereçlerin ve ilaçların satın alınması desantralize edildiğinde ölçek ekonomisi kaybolur. Merkezileşmiş satın almanın önemli faydaları olabilmektedir; Karayip Adaları ülkeleri, ilaç satın alımı için Karayipler Kalkınma Bankası aracılığı ile ortak olarak uluslararası fiyat teklifi hazırladıklarında önceki maliyetin yüzde 44'ü kadar tasarruf ettiler. Uluslararası fiyat teklifleri büyük ölçüde maliyetleri azaltabilir fakat desantralize edilmiş çoğu yerel yönetimlerde fiyat teklifi hazırlamaktaki teknik bilgi eksikliği ve düşük miktarlar ciddi sınır-

lamalar ortaya çıkarmaktadır. Bazı ülkelerde alımları merkezileştiren programlar uygulandı ve bunlar değişik derecelerde başarıya ulaştılar. Fakat desantralize edilmiş hastaneler ve belediyelerin çoğu, tıbbi gereçlerinin tamamını veya bir kısmını doğrudan yerel toptancıdan veya daha kötüsü perakendeciden satın almaya devam etmektedir.

Desantralizasyon, kent-kırsal ve bölgeler arasında var olan eşitsizlikleri arttırdı. Kent sakinleri kırsalda yaşayanlardan daha fazla siyasal baskı kullanıp sonuç olarak kırsala oranla daha fazla miktarda sağlık kaynağı elde ederler. Benzer şekilde, büyük şehirler küçüklerden daha fazla siyasi etkinliğe ve kişi başına daha fazla kaynağa sahiptir. Kırsalda yaşayanların sağlık ihtiyaçlarının kent nüfusununkinden daha fazla olduğu gerçeği coğrafi eşitsizlikleri şiddetlendirmiştir.

Bazı yazarlar desantralizasyon sürecinin sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesinde bir bahane olduğunu ileri sürerler. Kamu hastaneleri desantralize edildiğinde özel hastanelerin sahip olduğu aynı özerkliğe sahip olup onlar gibi hareket ederler; yerel yönetimlere veya belediyelere ait sağlık departmanları desantralize edildiğinde ve merkezi hükümet bunlara fon sağlamayı durdurduğunda veya fonlarını kıstığında daözelleştirmelerin önü açılmış olur.

Uygun koşulların varlığı durumunda, bazı hizmetlerin desantralizasyonu arzu edilebilir. Hangi ülkelerin belli hizmetleri ne zaman ve nasıl desantralize etmesi gerektiği kararları, uluslararası kuruluşlarda çalışan ekonomistlerce dayatılmaması gereken kararlardır (Latin Amerika'daki mevcut reformların bir parçası olan desantralizyona yönelttiğimiz eleştiri desantralizasyonun bir eleştirisi değildir. Bazı ülkelerde belli şartlar altında, uygun koruma önlemleri ile <ki bugün bunların hiçbirisi Latin Amerika'nın çoğunluğunda mevcut değildir> bazı fonksiyonların desantralizasyonunun olumlu sonuçları olabilir).

4-) ŞİLİ REFORMU

1973 askeri darbesi öncesi Şili, merkezi hükümetçe finanse edilen ve herkesi kapsayan bir ulusal sağlık sistemine sahipti. Bu sistem, bölgedeki en kapsamlı ve en iyi düzenlenmiş sistemlerden birisi olarak görülüyordu. Şili, Şikago Üniversitesi'ndeki ekonomi da-

nışmanlarının etkisi altındaki askeri diktatörlükle birlikte neo-liberal ekonomik reformları hayata geçiren ilk Latin Amerika ülkesiydi.

1981'de kamu sağlık sistemi desantralize edildi. Birinci dereceden bakım belediyelere, hastane bakımı ise birden fazla belediyeyi içeren Sağlık Alanları'na (idari sağlık birimleri) devredildi. Ayrıca, hükümet, ISAPRE aracılığı ile özel sektör için çeşitli imkânlar yarattı. ISAPRE'ler özel sağlık sigortası şirketleridir; Kimi yabancı şirkettir veya Amerika sağlık yönetimi organizasyonunun yan kuruluşudur. Şilililer maaşlarının yüzde 7'sini oluşturan zorunlu sağlık katkı paylarını ödemek suretiyle kamu sistemini ISAPRE'lere tercih edebilirler.

ISAPRE ailedeki kişi sayısına ve toplam katkı payına bağlı olarak farklı türde planlar sunmaktadır ve her bir planın belli kesintileri ve yan ödemeleri bulunmaktadır.1995'de ISAPRE 8800 sağlık planı sundu. ISAPRE, 1990'ların başında yasadışı hâle gelene kadar planlardan faydalananların pahalı veya kronik bir sağlık problemi ile karşılaşmaları durumunda sözleşmeyi sınırlandırabiliyor veya hükümsüz kılabiliyordu. Planlardan faydalananlar 65 yaşına geldiklerinde bakım hizmetleri kamu sektörüne devredilmektedir.

ISAPRE'nin ortaya çıkışı, sistemi sosyo-ekonomik açıdan bölmüştür. Zenginler, maaşlarının yüzde 7'si hatırı sayılır bir oran teşkil ettiğinden ve bu para ile kapsayıcı pahalı paketler veya zorunlu temel paketi tamamlayıcı oldukça cazip paketler alabileceklerinden ISAPRE sistemine katılmaya meyillidirler. ISAPRE'nin sunduğu paketleri karşılayabilecek güçte olmayanlar, temel bakım hizmetlerinden, ulusal sağlık sisteminin oldukça kısıtlı olanakları çerçevesinde yararlanabilmektedir.

Bugün Latin Amerika'nın en zengin ülkelerinden birisi olan Şili'de nüfusun sadece yüzde 22'si ISAPRE'ye kayıtlıdır ve bu kesim tüm sağlık giderlerinin yüzde 43'ünü harcamaktadır. Diğer bir deyişle Şilililerin çoğunun ISAPRE paketlerine gücü yetmemekte ve ISAPRE kapsamında olanlar kamu sağlık sektörü kapsamında olanlardan daha genç, daha sağlıklı, daha eğitimli ve daha küçük ailelere sahip olmalarına rağmen harcamaları nüfusun geri kalanını ikiye katlamaktadır. Dahası, ISAPRE'den faydalananlar bile coğrafi uygunluk ve daha donanımlı olması sebebiyle kamu sağlık hizmetlerini kullanmayı tercih etmektedir.

Ekonominin darboğazda olduğu veya hükümetin özel sağlık maliyetlerini kontrol edemediği zamanlarda, ISAPRE'ye kayıtlı vatandaşlar veya seçilmiş özel doktorlar kamu sektörüne kayabilmektedirler. Azalan doktor sayısına rağmen kamu sektörünün aniden artan hasta yükleriyle başa çıkması beklenmektedir. Bu değişim kamu sektörü için ağır bir yük olmaktadır. Çünkü kamu çalışanları kadrolu memurlardır ve kullanıcıların ani artışına cevap vermek için kısa dönemli personel alımı yapılamamaktadır. Bu durum özel sektörün yüzleşmek zorunda olmadığı bir sınırlamadır.

Temel bakım hizmetlerinden faydalanma, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermekte ve bölgeler arası eşitsizlik giderek artmaktadır. Kentsel-kırsal alanlar ve büyük-küçük şehir arasındaki uçurum var olmaya devam etmekte ve dayanışma programları ile sistemdeki eşitsizlikleri en aza indirme çabalarına rağmen sosyal sınıflar arasındaki eşitsizlikler değişmemektedir. Bu dayanışma programlarından birisi FONASA aracılığı ile uygulanmaktadır. FONASA adam başı ücret usulüne göre ve daha yoksul belediyelere biraz daha fazla kaynak aktarımını sağlayan yoksulluk endeksi formülü ile fonların dağıtımını gerçekleştirmektedir.

Bir başka dayanışma programı ise daha zenginden daha fakire aktarımı gerektiren Robin Hood yasası olarak adlandırılan bir yasaya dayanmaktadır.Bu programların eşitsizlikleri gidermede yetersiz oldukları görülmektedir. 1996'da en zengin yüzde onluk gelir diliminde yer alan belediyeler, en düşük yüzde onluk gelir diliminde yer alan belediyelere kıyasla kişi başına 9000 pezo daha fazla sağlık harcaması yaptılar. Bunun sonucu olarak kamu sektöründe hasta başına doktor oranı bölgeden bölgeye büyük farklılıklar göstermektedir. Her bin kişiye 0.28 ila 1.92 doktor düşebilmektedir.

Son zamanlarda Sağlık Bakanlığı Şili sağlık sisteminin "aşırı derecede adaletsiz" olduğu gerçeğini kabul etmiştir. 2000 yılı Dünya Sağlık Raporunu kaynak göstererek Şilililere, ülkenin kullanıcıların finansal yükü açısından 191 ülkeden 168'inci sırada olduğunu ve anında ulaşım, tedavi sırasında sosyal yardımlara erişim, ortamın kalitesi, hizmet sağlayıcılarla ilişkiler ve sağlayıcıların seçilebilirliği gibi diğer değişkenler açısından da performansının kötü olduğunu hatırlattı. Tüm bu göstergelerde Şili yüzden fazla ülkenin gerisinde idi. Bakanlık, sağlık sistemindeki eşitsizlik için ISAPRE programını ve işveren katkılarının azaltılmasını sorumlu tuttu.

Bu eşitsizliklerin varlığının kabulü, 2003 yılı Ocak ayında tüm Şilililerin ödeme güçlerine bakılmaksızın (hiç kimse bir aylık gelirinden daha fazla ödemeye mecbur tutulmayacaktı) 56 tip ağır hastalık durumda (çeşitli kanser tipleri, travma durumları ve kalp hastalıkları gibi) sağlık hizmetlerinden faydalanabilmelerini garanti etmek amacıyla AUGE programının başlatılmasını çabuklaştırdı.

Neo-liberal reformların başlangıcından hemen hemen 30 yıl önce, 1950'lerin başında Ulusal Sağlık Sistemi'nin (NHS) kurulmasından bu yana Şilililerin tamamının sağlık hizmetlerine erişim hakkı vardı. Reform, NHS'nin başlangıcından beri devam eden eşitlik ve erişim problemlerini çözmedi. Neo-liberal reformdan faydalananlar bazı yıllarda yüzde 20 oranında yüksek bir kâr marjı ve idari giderle işlem yapan ISAPRE'ler oldu. Müşteri seçimindeki titizlik (daha iyi eğitimliler ve en zenginler), tanımlanmış hizmetler paketine erişimin sınırlandırılması, kesintilerin ve yan ödemelerin arttırılması, 65 yaş üzerindekilerin ve tedavisi pahalı kronik sorunları olanların program kapsamından çıkarılması, kısa dönemli sözleşmelerin tahsisi ve kamu sektörü tarafından sağlanan sübvansiyonlar bu yüksek kârları açıklamaktadır.

Özetlemek gerekirse, reformların Şili Ulusal Sağlık Sistemi'nde var olan eşitsizlikleri giderdiğine ve sistemin verimliliğini arttırdığına dair kanıt yok gibidir. Bilakis, reformlar sağlık hizmetlerini sosyal sınıflar arasında eşitsiz dağıtmış, nüfusun yalnızca küçük bir yüzdesi sağlık kaynaklarının oldukça büyük bir oranından istifade etmiş ve yan ödemeler daha düşük gelirliler için ağır bir ekonomik yük olmuştur.

5-) KOLOMBİYA REFORMU

Kolombiya örneği önemlidir çünkü ilk Sağlık Reformu Kanunu 1990 yılında belediyeler düzeyinde kapsamlı bir desantralizasyon süreci Kolombiya'da başladı ve 1993 yılında hükümet, Dünya Kalkınma Raporu'nun geliştirdiği önerileri sıkı sıkıya izleyen yeni bir Sağlık Reformu Kanunu'nu kabul etti. Ayrıca, 2000'de Dünya Sağlık Örgütü'nün hazırladığı Dünya Sağlık Raporu, Kolombiya'yı tüm Latin Amerika sağlık sistemleri içinde en üst sıraya koydu. Sonuç olarak Kolombiya modeli diğer ülkelere de izlemeleri gereken bir model olarak takdim edildi. Daha önceden DB'nin sağlık re-

formlarının yayılmasında görev almış Dünya Sağlık Örgütü personeli, derecelendirmeyi büyük ölçüde etkiledi. Çoğu ülkedeki bilim adamları, profesyoneller ve memurlar derecelendirmeyi küçümsedi ve bu karardan eski DB personelinin peşin hükümlülüğünü ve haksız etkisini sorumlu tuttu. Hatta Dünya Sağlık Raporu'nun 6 ana yazarından bir tanesi kullanılan yöntemi sorguladı. Kolombiyalı reformcular, Şili reformunun ortaya çıkardığı özellikle sosyal sınıf segmentasyonu gibi reformun bazı olumsuz yönlerinden kaçınmaya çalıştılar. Bunun için reform, gelir durumlarına bakılmaksızın tüm Kolombiyalılara aynı seçenekleri sunacaktı. Fakat bu girişim başarılı olmadı.

Kolombiya sağlık reformunun özü, nispeten büyükçe bir temel hizmetler paketine erişimi evrenselleştirmekti. Hizmetlere erişim için vatandaşların sosyal güvenlik sistemine bağlı olmaları gerekiyordu. Biri maaşlı işçiler ve ödeme gücü olanlar, diğeri ise yoksullar için olmak üzere iki çeşit üyelik mevcuttu. İlk grup maaşlarının yüzde 12'si oranında katkıda bulunacaktı. Bunun yüzde 11'i sigorta primlerini karşılayacak kalan yüzde 1'lik oran ise dayanışma fonuna aktarılacaktı. Muhtaçlar için ise primleri hükümet ve dayanışma fonu ödeyecekti.

Reformun bir diğer ayağı ise primlerin toplanmasına ve sağlık hizmetinin sunumuna özel sektörün katılımıdır. Primlerin toplanması yetkisi, zorunlu asgari bir paket sunmak zorunda olan Sağlık Promosyon Girişimleri'ne (EPS) verildi. Daha fazla prim ödemeye istekli olanlar için EPS başka tamamlayıcı paketler sunmaktadır. Hizmetlerin sağlanması için EPS, kamu veya özel sağlık kuruluşları ile sözleşmeler imzalar ya da alternatif olarak kendi dağıtım ağlarını kullanır. EPS'ler sağlık hizmetlerini sunanlar için ödeme şekillerini belirleme özgürlüğüne sahiptir. Kullanıcılar kendi finansal durumlarına ve ihtiyaçlarına en uygun paketi seçebilirler.

Sosyal sınıf segmentasyonundan (parçalanmasından) kaçınmak amacıyla EPS'nin primleri hükümet ve dayanışma fonlarınca ödenen muhtaçlara hizmet sunma zorunluluğu vardır. Pratikte çoğu muhtaç kişi Sübvanse Sistemler İdaresi'nden (ARS) bakım hizmeti almaktadır. ARS'ler, EPS'lere kaydolamayanlara (küçük kent sakinleri ve kırsalda yaşayanlar örneğinde olduğu gibi) özel ve kamu ağı aracılığıyla sağlık hizmetinin sağlanması ve idaresi için beledi-

yeler tarafından oluşturulmuş birer EPS modelidir. Finansal faktörler sebebiyle EPS bu kesimlere sunulacak hizmetlerle ilgilenmez. Ayrıca, reform kamu hastanelerini kendi kurumsal amaçlarını oluşturma ve kaynaklarını yaratma özgürlüğüne sahip özerk girişimlere dönüştürdü. Bogota'da çoğu özerk hastane ciddi finansal problemlerle karşılaştı ve kapanmaya zorlandı.

Kolombiya'daki sağlık reformuna toplam sağlık harcamalarındaki önemli miktardaki artış eşlik etmişti. 1984 ve 1997 yılları arasındaki harcamaların yüzde 178 arttığı tahmin edilmektedir. 1980'lerde kişi başına 50 dolar sağlık harcaması yapılırken bu rakam 1990'ların sonuna doğru 90 dolara çıktı. Ne var ki, kamu harcamalarındaki artış büyük oranda varlıklı kesimin yararına oldu. Bu kesimin yan ödemeleri özellikle 1990'ların sonunda düştü. Örneğin, 1993'te Bogota'daki hane halkları arasında en düşük gelirli yüzde yirmi, yılda 17.881 peso (1997'de 1 ABD doları=1.064 peso) ve en yüksek gelirli yüzde yirmi yılda 50.043 peso doğrudan ödeme yapmışlardır. 1997'de bu ödemeler en düşük yüzde yirmi için 24.658 ve en yüksek yüzde yirmi için 30.674 olarak gerçekleşmiştir. 1993-1997 döneminde en düşük yüzde yirmi dışında herkesin doğrudan ödemeleri azalmıştır. 1997'ye gelindiğinde en düşük yüzde yirmi, üçüncü ve dördüncü yüzde yirmiden daha fazla ödüyordu ki bu trend reformun adilliği hakkında soru işaretleri yaratmaktadır.

Sosyal güvenliğe üyelik, kırsal kesim dahil özellikle düşük gelir grubundakiler için büyük ölçüde genişletildi. Bazı yazarlar, artan üyeliğin daha fazla insanın kapsandığı anlamına gelmediğine işaret ettiler. Örneğin, Hermandez Alvarez, reformdan önceki günlerde nüfusun yüzde 75'inin sağlık bakım hizmetlerinin bir kısmına erişim hakkı varken 1999'da yalnızca yüzde 61'inin yeni sosyal güvenlik sisteminin kapsamına girdiğini iddia etmektedir. Ayrıca bazı hizmetler için gerekli olan yüklü yan ödemeler çoğu yoksula sigortalı erişim hakkı vermemektedir. İşin gerçeği, yoksullar için erişim kısıtlanmış olabilir.

1997'ye kadar tıbbi bakım için kamu sağlık fonları büyük oranda arttırıldı ve 1993 ve 1997 arasında ulusal fonların dağılımı coğrafi bölgelere göre daha adil hâle geldi. Daha yoksul departmanlar ve belediyeler ekonomik olarak daha fazla gelişmiş olanlara göre merkezi hükümetten kişi başına daha yüksek fon almaktadır. Fa-

kat merkezi hükümet fon transferlerinin daha adil hâle getirilmesi girişimi, daha adil bir kapsama sistemi getirmedi. Ülke çapında kırsalda oturanlar şehirlerdekine göre daha az kapsama sahip olmaya devam etmektedir. 1993'te kent sakinlerinin yüzde 77'si ihtiyaç duyduklarında sağlık hizmetlerine erişebilirken bu oran kırsalda yüzde 58'de kalmıştır. Bu eşitsizlik 1997'de de devam etti ve bu oranlar sırasıyla yüzde 79 ve yüzde 60 olarak gerçekleşti.

Sübvansiyonlar her zaman ihtiyaç sahiplerine ulaşmaz. Genel Finans Ofisi 1999 raporu, yoksulların tanımlanması ve sınıflandırılması sürecindeki düzensizliklere dikkat çekmişti: Yoksul olarak sınıflandırılması gereken insanların yüzde 30'u yoksul olarak sınıflandırılmazken, yoksul olarak sınıflandırılanların yüzde 31'i ise yoksul değildi.

Reformun getirdiği gelişmelerin verimliliği konusunda bazı soru işaretleri mevcuttur: 1994'de tüm hastane operasyon maliyetlerinin yüzde ellisini oluşturan personel harcamaları, 1997'ye gelindiğinde yüzde yetmişe yükselmişti. Birinci ve ikinci basamak sağlık hizmeti veren kamu hastanelerinde 1996 ve 1998 yılları arasında operasyonel maliyetler yüzde 24 artmasına rağmen hizmet üretiminde sadece yüzde 4'lük bir artış sağlanabilmiştir.

Bakımın kalitesi üzerindeki bilgi çok sınırlıdır fakat yapılan bir çalışma hemşirelerin çalışmalarındaki kalitenin kötüleştiğini öne sürmektedir. Kolombiya, Arjantin, Meksika ve Brezilya'da hemşireler üzerine yapılan bir çalışma özelleştirmenin olumsuz etkisinin bazı yönlerini göstermiştir. Yazarlara göre sağlık bakımına piyasa yaklaşımı hemşirelerin stres seviyesini ve iş tatminsizliğini arttırmıştır; hemşireler, esnek istihdam ve iş güvencesizliği, maaşlarının ihtiyaçlarını karşılayacak kadar olmaması gibi nedenlerle ikinci ve bazen üçüncü ek iş arayışına girmektedirler. Tüm bunların yanı sıra, aşılama oranları düşmüş, tüberküloz ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusunda gerileme olmuştur.

Kolombiya Sağlık Reformu'na dair literatür, sağlık sisteminin iflas ettiğini kanıtlayan çeşitli çalışmalarla doludur. Dünya Bankası direktiflerini adım adım uygulayan ülkelerden biri olan Kolombiya'da nüfusun büyük kısmı sağlık hizmetlerinden dışlanmış, halk sağlığı bozulmuş, katkı payları yüzünden yoksulların sağlık hizmetine erişim olanakları kısıtlanmış, sağlıkta eşitsizlikler artmıştır.

KÖYLÜLÜĞE ELVEDA MI, KÖYLÜLERİN DÖNÜŞÜ MÜ?[1]

GUSTAVO ESTEVA ve DOSTLARI

1 Ocak 2008'de ABD, Kanada ve Meksika'nın oluşturduğu NAFTA yeni bir döneme giriyor. Son gümrük vergileri de kaldırılıyor ve Meksikalı 'üreticiler' kuzeyli meslektaşlarıyla tam bir serbest rekabet dönemine giriyorlar. Bu rekabet özellikle Meksika'nın geleneksel tarımla uğraşan çiftçilerinin ürettiği iki üründe; mısır ve kara fasulyede etkili olacak. Rekabetten etkilenecek üçüncü ürün ise üretimi uzun bir süredir endüstrileşmiş olan seker kamışı. Bazı gazeteciler bir süredir çiftçiler için öldürücü darbeden bahsediyorlar. Fakat sadece Meksikalı köylü sınıfını yok olmakla kalmaz, Meksika bu temel iki besin maddesinin üretimindeki tüm serbestisini de yitirebilir. Bir taraftan yüzlerce yıllık bir tarım kültürünün yok edilmesi gerçek bir etnik kıyım iken, diğer yandan, boyunduruk altına alma yolunda yeni bir adım oluşturuyor; yoksul bir ülkenin yasaması bundan böyle ambarların yeni efendilerinin ince hesaplarına bağlanmakta. O hâlde bu durum bazı açıklamaları gerekli kılıyor.

TAHIL AMBARLARININ YENİ EFENDİLERİ

Öncelikle, 1993'te ABD, Kanada ve Meksika tarafından ilan edilen NAFTA nedir? İki güçlü devlet, yurttaşlarının beslenmeden çok hayvan yemi olarak kullandığı, fakat Meksika'nın temel besin maddelerinden olan mısır gibi ürünleri üretmekte. Bu, Meksika'nın kutsal bitkisi mısır ile ilgili algılardaki farklılıklar dışında, asimet-

1 Gustavo Esteva'dan özel ileti. Fransızca metinden Türkçe'ye çeviren: Mustafa Erdem Sakınç. Kaldıraç, No: 88, Nisan 2008...

rik bir durumu da yansıtıyor. Meksikalıları besleyen mısırın kalitesi gitgide bozuluyor; öyle ki, 14 yıldan beri Amerika'da hayvan yemi olarak kullanılan iki numara sarı mısır tortilla yapımında daha fazla kullanılır hâle geldi. Bu asimetri resmi algıların yok olması ile daha da kötüleşmekte. Meksika'yı federal güçlere bağlayan bu 'antlaşma' ABD için onay verme ya da vermeme hakkını saklı tuttuğu basit bir uzlaşma, bir serbest ticaret anlaşması.[2] Meksika, Dünya Bankası'nın tavsiyelerine uyarak, uluslararası piyasaların kurallarına karışmadan, küçük üreticilere sağladığı kredi ve destekleri kaldırırken, ABD piyasaların bu kurallarına omuz silkerek, köylü statüsünde olmayan Pennsylvania'daki Amish toplumu hariç kendi çiftçilerini büyük oranlarda desteklemeye devam etti.

Meksika'da, iktisatçılar tarafından orta ya da küçük ölçekli tarım isletmecileri olarak adlandırılan tehlike altındaki köylüler ise direnişi örgütlemeye başladılar. 31 Aralık 2007'de, yeni kuralların yürürlüğe girmesinden bir gün önce, köylüler; Mexico City'nin, yarısı paten pistine dönüştürülen şehir meydanında, büyük bir kitle hâlinde bir araya geldiler.

ABD ve Kanada hükümetleri kendi üreticilerini iki yoldan destekliyorlar. Birincisi Meksika ile tüm gümrük duvarlarının kaldırılmasını görüşerek, ikincisi de kendi çiftçilerini desteklemeye devam ederek. Bu sure zarfında, Meksika da kendi küçük üreticilerine verdiği son kredileri de ortadan kaldırdı ve ülkenin kuzeyinde yoğunlaşmış 'rekabetçi', endüstrileşmiş büyük üreticilerini desteklemeye başladı. Bu koşullarda, Meksikalı köylülerin Amerikalı, Kanadalı ve Meksikalı büyük üreticilerle yarışabilmesi imkânsız görünüyor. Doğrudan veya dolaylı olarak NAFTA, 750 bin orta ölçekli üreticiyi zora sokacak ve geleneksel geçimlik tarım yapan 3 buçuk milyon köylüyü de tamamen kendi kaderiyle başbaşa bırakacak şekilde 200 bin sanayileşmiş büyük üreticiyi destekliyor. Mesaj açık ve net: köylüleri yok olmaya ikna etmek. Antlaşmanın imzalanmasından 14 yıl sonra 6 milyon köylü toprağını terk etti. Zapatistalar, yok olmayı reddediyorlar ve kendilerini yeryüzünün renkleri olarak adlandırıyorlar.

2 Başka bir ifadeyle, NAFTA, Meksika için bir serbest ticaret antlaşması iken, ABD için, federal hükümeti bağlamayan bir serbest antlaşmadır.

MİLPA: BİR EKONOMİDEN ÇOK BİR HAYAT BİÇİMİ

Meksika'nın farklı bölgeleri ve etnisiteleri arasında ortak bir anlaşmadan söz edecek olursak bu milpa'nın merkezde yer aldığı bir hayat biçimidir. Yaz yağmurlarının başlamasıyla birlikle mısır tohumlarının tek tek elle ekildiği küçük tarlalara milpa denmektedir. Bitkinin tüm yaşam cevrimi yağmura bağlıdır. Yağış döneminin ardından, bölgeye göre değişen 100-120 gün içerisinde koçanlar olgunlaştıktan sonra ya bitkinin üzerinde kurumaya bırakılır ya da toplanarak kaynatılır ve elote olarak tüketilir. Eğer bitkinin üzerinde ya da hırsızlıktan korumak için dev amforalara benzeyen ve cuescomate denilen topraktan yapılmış ambarların çatılarında güneşte kurumaya bırakılırsa, daha sonra mısır tanelerinden ayrılır ve biraz sıcak suda bekletildikten sonra masa ya da tortilla hamuru hazırlamak için mixtamal hâline getirilir. Milpa bir üretim biçiminden çok ailelerin bir arada gerçekleştirdiği zahmetli emek süreci ve mevsim süresince iki ya da üç kez kutlanan festivallerden oluşan bir takvime dayalı bir yaşam sanatıdır.[3] Yerine göre yerli mısır ya da melez mısır diye de adlandırılan milpa mısırı yüzden fazla çeşit ve on değişik renge sahiptir. Bazı köylüler milpa mısırından başka mısır yemeyi reddediyorlar; 'yoksul olabiliriz, ama lezzetli mısır yiyoruz' diyorlar.

Milpa'nın bir başka özelliği su ya da gübreye ihtiyacının olmamasıdır. Agronomlara göre bir vadideki tarım alanları, tarım endüstrisini ya da ülkenin en verimli alanlarına yayılmaya çalışan arsa spekülasyoncularını memnun etmeye çalışan mal sahiplerinin alçak ve düz ekilebilir arazilerini içeriyor. Milpa üreticilerinin sahip olduğu araziler ise, makineli tarıma ya da ziraat uzmanlarına ihtiyaç duymayan sarp bölgelerdeki ekilebilir alanlardan oluşmakta. Ne olduğunu görmek ve mevcut önemini kavramak yerine, iktisatçılar yoksulluğu nasıl tanımlıyorlarsa, agronomlar da milpa'yı ayni şekilde tanımlıyorlar. Milpa emeği döviz getiren bir faaliyetin aksine, bir hayatta kalma çabası. 'Verimli' olmadığı için köylülere milpa'yı terk etmeleri ve ithal edilmiş tortillaları satın alabilmek için şehirlerde çalışmaları tavsiye ediliyor.[4] Amerikalı tarımcılar sulak arazi-

3 Gustavo Esteva, Fiesta.

4 Jean Robert, 'Production', Wolfgang Sachs, ed., The Development Dictionary, s. 177-191.

de hektar başına 8 ton mısır üretmekle övünürken, Meksikalı üreticiler ortalama iki buçuk ton üretiyorlar. Bazı köylüler hektar başına bir tondan daha azına razı olmak zorundalar ve onlar için bir hesaplama çok da bir şey ifade etmiyor.

ORTALAMA MISIR ÜRETİMİ	
ABD	8.4 ton/hektar
KANADA	7.2 ton/hektar
MEKSİKA	2.5 ton/hektar

Milpa susuz tarıma ve çok az gübre kullanımına izin veriyor ve arsa sahipleri ve ekonomistler tarafından verimsiz sayılıyor. Sadece yağmurla sulanıyor ve kârdan ziyade ailenin geçimini sağlıyor. Aslında, Fransız okurlar su argümana oldukça duyarlıdırlar; iyi şarap üreticisi hektar başına üretilen üzüm suyunun hektolitresini sınırlayan üreticidir, aşırı üretim toprağı yoksullaştırır ve şarabın kokusunu bozar. Milpa mısırının kokusu da yine, oranı koşullara göre değişen sınırlamalara bağlıdır.

"PUL KOLEKSİYONCULARINI DESTEKLEMİYORUZ"

İktisatçılar 'başka bir cağın kalıntıları' dedikleri şeye pek sıcak bakmazlar. Köyü modernize etmekten bahsediyorlar, fakat bu yalnızca tortillanın tadını yok etmek değil köylülerin topraklarını da ortadan kaldırmak anlamına geliyor. Otoyollar, 'geniş alanlar', golf sahaları ve tüm bütçelere hitap eden konut alanları ilerlemenin göstergeleri olarak sunuluyor ve Geo şirketinin gecekondu alanlarını iki milyon dolarlık villalardan oluşan sitelere dönüştürmesinden beri, arazilerin yeniden düzenleme uygulaması iki koldan gidiyor, önce yerinden etme daha sonra arazinin yeniden yapılandırılması. Bir zamanlar kendi topraklarında oldukları hâli sürdürüp sürdüremeyeceklerini görebilmek için köylülerin kendi yerlerinden yurtlarından edilmesi ve hepsi bir ortak özelliğe sahip, salt ithâl besinler yiyen ve bu nedenle de yıkıcı olamayacak yeni yerleşimcilerin ithâli... İktidarın gözünde bu onlar için büyük bir erdem; üretmiyorlar ama tüketiyorlar ve tüketirlerken piyasa ve devlet tarafından dayatılan ekonomik ve gıda bağımlılığını gerektiren, her türlü büyük altyapı desteğini güvence altına alıyorlar.

Elbette bu bağımlılık 2008'e kilitlenmiş değil. 2007'de, Meksika kişi başına 700 dolarlık besin maddesi ithal etti. NAFTA'nın imzalanmasından beri her yüz Meksikalıdan beşinin işini geri dönülmez bir biçimde kaybedeceği, fakat on yeni iş yaratılacağı ileri sürülüyordu. Fakat yeni yılın ilk gününden itibaren maskeler düşecek ve bardağı taşıran son damla da bu olacak; boş vaatlerle kandırılan yoksullar piyasanın kurbanı olacaklar. Central Campesina Cardenista yöneticisi Max Correa; 'NAFTA'nın tek getirdiği issizlik, yoksulluk, besin yönünden bağımlılık, göç ve temel malların pahalılaşması oldu' diyor.[5]

Henüz her şey kaybedilmiş değil. Dağınık durumda olan köylüler güçlerini henüz toparlayabilmiş değiller. Yirmi yıl önce, Meksika'ya yerleşmiş Amerikalı ekonomist David Barkin özel bir röportajda 'sanki hükümet köylüyü bulmuş ve şöyle demişti; 'senin yasam tarzına bir itirazımız yok, fakat bu kârlı değil ve öyle olsa bile ancak geçmişe dair bir hobi olarak değerlendirilebilir. Pul koleksiyonculuğuna karşı değiliz fakat hiçbir pul koleksiyoncusu bizim onların bu hobisini destekleyeceğimizi beklemesin. O zaman neden özel desteği hak ediyormuş gibi görünüyorsun? Bir pul koleksiyoncusu gibi kendi kendini finanse et,' diyordu. Barkin'e göre yoksul köylü ve desteklenen endüstrileşmemiş tarımcı hükümetin sözünde durmasını sağlamalıydı. Artık, özellikle de Oaxaca eyaletindeki birçok köyde yerel ekonomi tamamen geçici işçi olarak ABD'ye çalışmaya giden köylülerin gelirlerine dayanıyor. Fakat ailelerine döndüklerinde onlara bir de dil sorunu ekleniyor. Dilsel olarak oldukça zengin olan ülkede, bu köylülerin çocukları zapotec, mixtec, driki ya da zok dillerini ve İngilizceyi çok iyi konuşurlarken ulusal dillerini, yani İspanyolca'yı görmezden geliyorlar. 1994'te ABD'ye resmi ya da kaçak yollardan 26 bin göçmen girmişti. 2007'de bu rakam 600 bine çıktı. Günde ortalama bir Meksikalı sınırı geçmeye çalışırken yaşamını yitiriyor.

GENEL BİR KÖTÜLÜKTEN SAĞLIKLI BİR YERELLİK DOĞAR MI?

Bazı iktisatçılar hububat fiyatlarındaki artışın Meksika'daki mısır üretimine yarayacağını, fakat bunun sadece hektar başına dört tondan fazla üretenler için geçerli olacağını söylüyorlar.

5 Angelica Enciso'dan alıntı 'Postraran al campo en 2008 alza internacional de granos y TLCAN', La Jornada, 28 Aralık 2007, s. 3.

Meksikalı besin üreticileri uluslararası piyasaların şok dalgalarına açık hâldeler ve hükümet yerel tarımı koruyan tüm setleri yok etmek için elinden geleni yapıyor. Özellikle de milpa söz konusu olduğunda ithalatın önündeki engellerin kaldırılması ve ihracatın önünün kesilmesinden oluşan bir çifte adaletsizlik süreci işliyor.[6] Bundan en çok zararı küçük ve orta büyüklükteki üreticiler görüyor. Bazı yorumcular henüz değil, diye yanıtlayabilirler bu sözleri. Piyasadaki beklenmedik bir dalgalanma küçük ve orta ölçekli üreticilere belli bir süre daha hayatta kalma şansı verebilir. Olup biten ise şu: Yaklaşık on yıldır, uluslararası piyasalarda besin maddesi fiyatları nominal rakamlarla 60'lardan beri en düşük seviyesindeydi. Oysa her şey değişiyor. Besin fiyatları hızla yükseliyor. Bunun birçok nedeni var, fakat en çok bahsedileni bitkilerin siyah altına karşı yeşil altın olarak iktisadi değerini geri kazanması. Mısır, buğday, seker kamışı, manyok, yakıt hammaddesi bitkiler ve palmiyelerin üretildiği bölgeler sondaj kuleleri olmaksızın hızla Ortadoğu'nun petrol bölgelerine güçlü alternatifler olarak öne çıkabilirler. Yirmi yıldan beri 'Alkol çağına girdik' diyor gururla biyoyakıtın öncüsü Brezilya hükümeti. Göreli olarak geç kalmış olan ABD, 2003 ve 2006 yılları arasında etanol üretimini iki kattan fazla artırdı. Gelecek yıllarda üretimini katlayarak yıllık 100 milyon ton eşiğini geçebilecek durumda. Mevcut durumda (yıllık 60 milyon ton etanol üretimi koşullarında) petrolün ikamesi olan bu maddenin üretilmesi için 100 bin kilometre kare alan gerekiyor. Bu bir kenarı 330 kilometre olan bir kare demek ve ABD toprakları toplamının yüzde 1,2'sini oluşturuyor. Bu alanın gelecek 10 yılda ikiye katlandığını düşünün. Tam bir Absurdistan'a dönüşürüz. Arazilerin bu iş için işgali, besin üreticilerinin etanol üreticilerine dönüşmesi ve yakıt ve besin üreticileri arasında bir rekabetin başlaması, besin maddesi fiyatlarının petrol fiyatlarıyla ayni seviyeye gelmesi ve er geç yiyecek bir şeyin üretilmemesi, tüm bunlar, yoksul ülkelerin tarım arazisi olmaktan çıkarılmış alanlarının zenginler için panoramik projelere ve golf sahalarına dönüştürülecek olması anlamına geliyor.

6 Çifte adaletsizlik; 1. desteklenmeyen çiftçileri, desteklenen endüstriyel tarımla rekabet etmeye zorlamak 2. antlaşmanın diğer iki zengin ülkesi tarafından Meksika'nın tek taraflı olarak gümrük korumalarını kaldırmaya zorlanması şeklinde ortaya çıkıyor.

HAYATTA KALANLAR SINIFI HAYATTA KALABİLECEK Mİ?

Şu an Meksika'da yaşanan köylülüğün hayatta kalma mücadelesi sadece Meksika'ya özgü bir şey değil. John Berger şöyle yazmıştı;

> 'Köylünün hayatı tam olarak bir hayatta kalma mücadelesidir. Bu durum belki de tüm köylülük için geçerli tek ortak payda. Araç gereçleri, kültürleri, toprakları ve zanaatları farklı olabilir fakat farklı iklimlere, farklı dinlere ve farklı geçmişlere sahip olsalar ve Java'da pirinç, İskandinavya'da arpa, Güney Amerika'da mısır üretseler de kapitalist, feodal ya da yapısını tam olarak tanımlanamayacağımız şirketler için çalışıyorlar ve köylülük her yerde tek bir hayatta kalanlar sınıfını oluşturuyor. Oysa 150 yıldan beri köylülüğün bu hayatta kalma gücü teorisyenleri ve politikacıları hep boşa çıkardı. Bugün hâlâ dünya nüfusunun yarıdan fazlasının köylülerden oluştuğu söylenebilir, fakat bu daha da önemli başka bir gerçeği gizliyor. Tarihte ilk defa bu hayatta kalanlar sınıfının hayatta kalamama ihtimali ortaya çıkmış durumda.'[7]

KÖTÜ ÖRNEK: AVRUPA KÖYLÜLÜĞÜNÜN YOK EDİLMESİ

Avrupa'da, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, modernleşme ya da refah adına geçmişin köylü yaşam tarzı giderek zorlaştı. 30 altın yılın sonunda, Avrupa'nın, özellikle de Fransa'nın kentleşmesi ya da başka deyişle köylüsüzleştirmesi bir etnik kıyımın özelliklerini gösteriyordu. Köy, bu etnik kıyımla birlikte Avrupa toplumundaki önemini yitirdi. Aslında Avrupa'da kırsalda yasayan tüm halk köylü sınıfını oluşturuyordu. Jean Chapelot ve Robert Fossier, Batı'nın tarihinin köyün ve ailenin tarihi olduğunda ısrarlılar.[8] Sekiz yüz yıllık bir geleneğe son verilmesi ve toprakların 'modernizasyonu' kapsamında köyler banliyölere ve şehirlerin hurdalıklarına dönüştürüldü. Köylüler de kendi temiz topraklarından ayrılıp 'hiçbir yer'e sürüldüler.

Şimdilerde Meksika'da yaşanan 1950'lerde Avrupa'da yaşanan deneyimin bir başka biçimi. Hayatta kalanlar sınıfının, yani köylülüğün olmadığı bir dünya sürdürülebilir mi? Bu gerçekten mümkün mü?

---

7 John Berger, 'Epilogue Historique', La Cocadrille, Editions du Champ Vallon, La Fontaine de Siloe, 1992 [Pig Earth, 1979], s. 225.

8 Jean Chapelot et Robert Fossier, ; Le Village et la maison au moyen age.

ANTROPOLOJİK BİR İMKÂNSIZLIK

Avrupa ve ABD,[9] bu sorunun cevabını bilmiyorlar ve topu Güneyin hammadde bakımından zengin ve işgücü bakımından ucuz, aynı zamanda da mallarının alıcısı olan Güney ülkelerine atmış durumdalar. Nüfusunun yarısı hâlâ köylü olan Güney'e devredilen bu sorun artık son haddinde.

Köylülerle birlikte yok olan, yaratıcı ve doğrudan emek ile özgün kültürel kaynakları temel alan bir hayat biçimidir. Azla yetinerek iyi yaşama sanatı, ölçümde bolluk ve derin bir gerçeklik anlamıdır. En gaddarlardan en rasyonellere, Avrupalı, Amerikalı, Koreli ve şimdi de Çinli politikacılar köylünün hayatta kalmasını imkânsız hâle getirmeye devam ediyorlar. 'Köylüler Geri Dönüyor'da Silvia Perez-Vitoria tüm bu politikaların bütün bu laf kalabalığı içinde neden bu kadar gerçekçilikten uzak olduğunu ve ancak kuruntuları kadar yaşayacaklarını söylüyor:

> Hep 'köylünün sonu', 'köylünün ölümü' veya 'terk edilen topraklardan söz ettiler. Köylüler ebetteki artık daha azlar, yok olmaya devam ediyorlar ve bazı coğrafyalarda tüm bir yaşam biçimi yenilgiye uğramış durumda. Fakat tüm ekonomik rasyonelliğe karşın, hâlâ varlar ve dünya nüfusunun yarısını oluşturuyorlar ve seslerini duyurmaya başladılar. Söyledikleri hepimizi ilgilendiriyor. Peki, ne diyorlar? Doğadan, topraktan, ağaçlardan, bitkilerden ve sudan bahsediyorlar. Emekle, teknikle ve ticaretle ilgili farklı bir ilişkiden bahsediyorlar.[10]

Hayatta kalma ustaları yoksulluk söyleminin terimlerini yeni bastan yazabilecek kapasitedeler. Yeniden başlamaya hazır olmak için tüm söylediklerini dikkate almak zorundayız.

---

9 Avrupa'nın aksine bir göçmen toprağı olan Kuzey Amerika'da, güçlü köyler veya gerçek bir köylü sınıfı var olmamıştır. Köylerin oluşumunda ilk kolonist kuşağın başlardaki uyarlanma süreci, bir araya gelme ihtiyacı ve 'öncü ruh' etkili olmuştur.

10 Les paysans sont de retour, Actes Sud, Arles, 2005. s. 11.

OAXACA'DA NELER OLUYOR?[1]

SİBEL ÖZBUDUN

"En yaman delilik
en yaman akıl ve
bilgelikten doğar."[2]

Yıl, 2004. Güneşli bir Ekim sabahı. Temel ile birlikte Meksika'nın Oaxaca eyaletinin merkezi Oaxaca sokaklarını arşınlıyoruz.

İlk bakışta Zócalo'nun, yani kentin merkezi meydanının bir gün öncekinden hiçbir farkı yoktu. Köşedeki butikçi kadın dükkânının önünü süpürüyor, üç-dört zamansız turist, peşlerinde dilenci çocuklar, meydanı çevreleyen kolonyal binaların fotoğrafını çekiyor, butiğin yanındaki otelin bir yıldır grevde olan işçileri grev masalarını kuruyorlardı otelin önüne. Üzüm gözlü, sevecen sokak köpekleri çöp kutularını karıştırıyor, ayakkabı boyacıları, büyük bir ciddiyetle meydanı çevreleyen standlarını hazırlıyorlardı günün müşterileri için.

Apansız, sokaklardan bir uğultu yükseldi. Nereden çıktılar, bilinmez, yüzlerce, binlerce işportacı meydana bakan emniyet müdürlüğü binasının önüne aktı. On dakika içerisinde binanın önüne barikatlar kurulmuş, emniyet, koyu tenli, çekik gözlü, kısa boylu kadın ve erkekler tarafından kuşatılmıştı.

Ne olduğunu sorduğumuzda, "dün polis iki arkadaşımızı gözaltına aldı," diye yanıt verdi bir yerli kadın. Onları geri almaya geldik.

---

1 Sosyalist Demokrasi, No: 41, 11 Kasım 2006.

2 Montaigne.

İlk hangimiz terennüm etti, hatırlamıyorum; ama doğruydu: "Bu kentte bir damar var..."

* * *

O damar, üç yıl sonra, bir kez daha delicesine akmaya başladı.

Meksika'nın yoksul ve yerli nüfusun en yoğun, en çeşitli olduğu eyaleti ve eyalet merkezi Oaxaca 2006'nın Mayıs ayından beri ayakta...

Eyaleti altı aydır ayağa kaldıran olayların tohumu, eyalet valiliğini, yolsuzluk ve sahtecilik söylentilerin ayyuka çıktığı 2004 seçimini PRI (2000 yılındaki seçimlerde 60 yıllık iktidarını ilk kez neo-liberal PAN'a -Milli Hareket Partisi- kaptıran kronik, sklerotik iktidar partisi Kurumsal Devrimci Parti) adayı Ulises Ruiz Ortiz (Oaxaca'lıların verdiği adla URO)'in kazandığının açıklanmasıyla atılmıştı.

Aslına bakılırsa, Oaxaca, 1977'deki ayaklanmalardan bu yana, eyalet yönetimlerinin yerel halkın ve taban örgütlerinin öneri ve katılımlarına açık davranmaya gayret ettiği, göreli demokratik bir yönetim modelini benimsediği bir eyaletti. Bu, URO'dan bir önceki müteahhit-vali José Murat'ya dek böyle devam etti. Murat yönetiminin özellikle son yılları ise, yolsuzluk ve rüşvet olaylarına karşı muhalefeti bastırmaya yönelik, dışlayıcı, otoriter bir yönetim anlayışına sahne olacaktı.

URO, öncelinin "demir yumruk" politikasını aynen benimsediğini, hatta daha da ileri götürmeye niyetli olduğunu kısa zamanda gösterdi. Muhalif yerel gazete Noticias'ın bürosuna düzenlenen polis baskını, seçimlerdeki rakibi, halkın adayı Gabino Cué'yi gözaltına alma girişimi, muhalif örgütlerin önderlerinin birbiri peşisıra tutuklanması, URO'nun yönetiminin hiç de kolay geçmeyeceğini kısa sürede gösterdi Oaxaca'lılara.

Bu baskılara, yeni valinin kentin tarihsel merkezinde giriştiği, kültürel dokuyu tahrip eden keyfî düzenlemeler, eş-dosta yapılan "ihale kıyakları" eklendiğinde, yeni valinin karşısındaki cephe örülmeye başlayacaktı.

Gerilim, yer yer tırmanıp yer yer sönümlenerek, geçtiğimiz Haziran ayına dek sürdü. Ancak valinin, Meksika'nın prestijli öğretmenler sendikası SNTE'nin Oaxaca'daki 22 no.'lu şubesinin, ha-

yat pahalılığı karşısında ücretlerin yeniden düzenlenmesi talebiyle Mayıs ayında başlattığı grevin çadırlarını, 14 Haziran günü polis zoruyla kaldırma girişimi kitlesel hoşnutsuzluğun tetikleyicisi olacaktı. Öğretmenler çadırların kaldırılmasına direndiler; diğer kitle örgütlerinin ve Oaxaca'lıların desteğiyle göz yaşartıcı bombalı, coplu polis saldırısı, püskürtüldü. Kitle, olaylarda gözaltına alınan on kişinin serbest bırakılması için Emniyet Müdürlüğü'nü kuşattı. Kızılhaç'ın araya girmesiyle gözaltındakiler salıverildiler, ancak artık ok yaydan fırlamış, ekonomik nedenli öğretmen grevi kitlesel bir halk hareketi hâlinde siyasallaşmıştı. İki gün sonra kentte düzenlenen dev protesto gösterisine 300 bin kişi katıldı. Aynı gün, SNTE'nin 22 no.'lu şubesi, köylü ve yerli örgütleri, sivil toplum ve yurttaşlık örgütleri, muhalefeti koordine etmek amacıyla Oaxaca Halkı Halk Meclisi (APPO)'ni kurduklarını açıkladılar. Eyaletteki belediye binalarına yönelik işgaller başladı.

22 Haziran günü URO'nun desteğiyle eyaletin tüccar ve işadamı kuruluşlarının düzenlediği "düzene çağrı" yürüyüşüne halk örgütlerinin tepkisi, 28 Haziran'daki, 800 bin kişilik görkemli protesto oldu.

Bu arada Meksika'da Kongre seçimleri gerçekleşmiş, URO'nun partisi PRI, Oaxaca eyaletinde hezimete uğramıştı: PRI elinde tuttuğu 11 federal meclis üyeliğinden 9'unu ve eyalet senatosundaki 2 koltuğunu kaybetti. Lopez Obrador'un solcu PRD'si, Oaxaca'da da birinci parti olmuştu. URO, bu moralsizlikle eyalet hükümeti sekreterliği dahil valilik dışındaki görevlerinden çekildiğini açıklayacaktı; ancak kısa bir süre sonra yukarılardan, Federal yönetimden gelen destek, onun için bir "hayat öpücüğü" oldu. PRI, genel seçimlerin galibi PAN'ı, URO'ya sahip çıkmadıkları takdirde yeni başkan Cardenas'ın göreve gelmesini engelleyecekleri yönünde tehdit etmişti.

1 Ağustos günü çoğu yerli 3000 kadar kadın, muhalefete karşı kampanya sürdüren eyalet televizyonu Kanal 9'u işgal etti. Bu andan itibaren kanalın kontrolünü alan APPO, resmi TV'yi bir "devrim medyası"na dönüştürecekti. Devrim medyası, halk hareketine destek veren Oaxaca Üniversitesi radyosu ve "Radio Cacerola" nın katılımıyla daha da genişledi.

Bu arada, muhalefet cephesinin siyasal programı biçimlenmeye başlamıştı. 16 Ağustos günü tüm muhalif örgütler ve halk kesim-

lerinden (STÖ'ler, sendikalar, yerli cemaat önderleri, öğrenciler, dinsel temsilciler) 1400 delegenin katılımıyla Oaxaca'da toplanan "Oaxaca'da Yönetilebilirlik ve Demokrasiyi İnşa Ediyoruz" forumu, yeni bir kurucu meclis ve anayasa dahil bir dizi siyasal talebi formüle edecekti.

Ancak eyalet hükümetinin ordu destekli baskıları, kirli savaş taktiklerinden beslenerek sürmekteydi; muhalefet önderleri bir bir toplanıyor, yüzü kar maskeli provokatörler kitlesel gösterilerin üzerine bombalar fırlatıyor, otomobiller yakılıyor, muhaliflere imzasız tehdit mektupları, e-posta mesajları gönderiliyor, evlere, örgüt lokallerine baskınlar sürdürülüyordu.

APPO'nun, 18 Ağustos'taki çağrısıyla gerçekleştirilen genel grev, tüm eyaleti felce uğratacaktı. Halk örgütleri, Oaxaca'ya gelen otoyolları barikatlarla kapatmıştı. Krizi çözümleyebilmek için Chiapas'ın eski başpiskoposu, Kurtuluş teologu Don Samuel Ruiz'in başkanlığında bir arabulucu heyet, Eyalet Hükümeti ile APPO arasındaki görüşmeleri başlattı. Ancak hükümet, barış görüşmelerinde samimi olmadığını, 21 Ağustos'ta 60 polisle Kanal 9 ve "Radio Cacerola"nın merkezine düzenlenen baskınla gösterecekti. Görüşmeler, 15 Eylül'de kesildi.

Öte yandan sokak çatışmaları sürüyor, ölü ve yaralı sayısı durmaksızın artıyordu. URO'nun istifasını gündemden düşürmeyen halk muhalefeti, APPO'nun çağrısıyla 21 Eylül'de Mexico City'ye bir yürüyüş düzenledi. "Oaxaca Halkının Saygınlık Yürüyüşü"ne katılan 4000 kişi, 570 km.lik Oaxaca-Mexico City yolunu yürüyerek kat ederken, geçtikleri köy ve kentlerde sevgi ve destek gösterileriyle karşılanıyor, kendilerine yiyecekler, armağanlar ve destek mesajları sunuluyordu.

Meksika Federal Senatosu, Oaxaca halkı ve muhalefet örgütlerinin eyalet yöneticilerinin görevden alınması talebini 19 Ekim'de reddettiğinde, Oaxaca sorununu bir "rejim sorunu"na dönüştürme adımını attığının farkında mıydı, bilinmez.

Ancak, bildiğimiz bir şey var. Oaxaca'lı muhalif aydın Gustavo Esteva, kısa süre önce Meksika'nın sol-liberal gazetesi La Jornada'da yer alan Oaxaca olayları üzerine bir yazısında, duvarlardaki bir slogandan söz ediyordu: "Bizi iktidarı ele geçirmeye zorluyorlar. Bu provokasyona gelmeyeceğiz!" Oysa aradan çok değil, birkaç

gün geçtikten sonra yoğunlaşan çatışmalar, Zócalo'nun tanklarla işgal edilmesi, onlarca kişinin öldürülmesi, yüzlercesinin yaralanması, barikatların yıkılması ve nihayet bu satırların yazıldığı sıralarda Oaxaca Üniversitesi'ne düzenlenen askerî harekâta karşı APPO'nun yayınladığı, halkı direnmeye çağıran tüm bildiriler, çok tanışı olduğumuz, ama uzun zamandır duymadığımız bir çağrıyla sona eriyor: "Bütün iktidar halka!"...

Bir başka deyişle, yaşam, toplumsal pratik, "biz iktidar istemiyoruz," diyen postmodern söylemi bir lahzada paramparça etmişti...

* * *

NE İSTİYORLAR?

16 Ağustos günü eyalet merkezi Oaxaca'da toplanan 1400 delegeli "Oaxaca'da Yönetilebilirlik ve Demokrasiyi İnşa Ediyoruz" forumu çalışmalarını üç "masa" hâlinde örgütlemişti. Bunlardan ilki, "Yeni bir Kurucu Meclis'e Doğru", ikincisi "Birleşik Siyasal Program", üçüncüsüyse "Oaxaca'da İçleme Siyasaları ve Çeşitliliğe Saygı" başlığını taşıyordu.

"Bütünsel demokrasi, sürdürülebilir kalkınma, toplumsal istikrar ve adalet" üzerine temellenen yeni bir Anayasa'nın hazırlanmasını öngören ilk masanın gündeminde, yerli halkların özerkliğinin tanınıp desteklenmesi, eyalet ve ülkenin çok-etnili yapısının tanınması, yasaların uygulanmasında her türlü ayırımcılığa son verilmesi, eyalet yönetimi ve merkezi yönetimin yetkilerinin sınırlandırılması, yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirinden gerçek anlamda ayrılması, kamusal ve özel yaşamın tüm alanlarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kalkınma projelerine tüm toplumsal kesimlerin katılımının sağlanması, kültürlerarası bir eğitimin kalkınma girişimlerinin eksenine yerleştirilmesi, eyaletin çevre ve toprak zenginliği ve biyoçeşitliliğin korunması, siyasal partiler, yurttaş katılımı ve yerli cemaatlerin özgül siyasal sistemlerinin tanınması konularında köklü değişimlerin gerçekleştirilmesi, belediyelerin özerkliğinin sağlanması ve yerli dillerinin güçlendirilmesini de içeren bir kamusal eğitim sistemi temaları yer almaktaydı.

"Birleşik Siyasal Program" çalışma grubu ise, muhalefet örgütlerinin çevresinde birleşeceği bir program üzerinde çalışmıştı. Bu program için geliştirilen öneriler ise, şunlardı:

Kırsal kesim

- Ortak mülkiyetli, özyönetimli işletmelerin kurulması.
- Bütünsel tarım reformu.
- Latifundiaların ilgası ve kolektifleştirmelerin teşviki.
- Büyük toprak mülklerinin tazminatsız müsaderesi.

Emekçi hakları

- Emekçi haklarının savunulması ve genişletilmesi, ücret kesintilerinin engellenmesi.
- Grev hakkının savunulması.
- Bağımsız, demokratik ve enternasyonalist bir sendikacılık.
- Federal Çalışma Yasası'ndaki değişikliklerin iptali.

Kentsel yaşam ve hizmetler

- Demokratik kentçilik.
- Toplumun hizmetinde sanat ve kültür mekânlarının oluşturulması.
- Suyun kamusallaştırılması.

Siyasal yaşam

- Halk gözetim komiteleri (şeffaflık ve hesap verebilirlik).
- İşçi-yerli-köylü-halk hükümetinin kurulması.
- Büyük mülk sahiplerinden en yüksek vergiyi almaya yönelik hacienda reformu.

Ulusal çıkarlar

- Anayasa'nın 27. maddesinde yapılan değişikliğin iptali.
- İç borçların iptali.
- Banka, malî hizmetler ve sigortaların millileştirilmesi.
- Neo-liberalizme karşı büyük bir Ulusal Halk Meclisi'nin kurulması.
- Meksika ve dünyadaki mücadele eden tüm halklarla dayanışma.
- Tüm dış borçların iptali.
- Toprakların ve üretim araçlarının millileştirilmesi.
- ALCA, Plan Pueblo ve Plan Colombia'nın lağvedilmesi.

Sağlık

- Herkes için yeterli ve kaliteli, ücretsiz sağlık hizmeti.
- Halk hekimliğinin tanınıp geliştirilmesi.

Çevre

- Kentsel ve kırsal kirlenmeye karşı mücadele.

- Orman ve su kaynaklarının kurtarılması.
- Çöplerin azaltılması ve yeniden kazanılması.

Eğitim

- Eğitim ve kültüre erişimi güvence altına alan eğitim reformu.
- Kamusal, ücretsiz, laik, bilimsel, demokratik ve halkçı eğitim.

Yerli halklar

- Oaxaca ve ulusal topraklarda yaşayan tüm cemaatlerin bütün örgütlenme, yönetim, dil, toprak, dinsel ve felsefi inanç haklarına saygı gösterilmesi.
- Cemaat meclislerinin canlandırılması.
- Cemaatlerin topraklarındaki kaynaklar üzerindeki haklarının tanınması.

İnsan hakları

- Göçmen işçilerin kültürel ve siyasal haklarının tanınması.
- Baskı ve her türlü ayırımcılığa karşı mücadele.
- Siyasal basına özgürlük.

Kadınlar

- Kadınların toplumun tüm alanlarında özgürlüğü için mücadele. Kadınlar için tam eşitlik.
- Çocuk, yaşlı ve engellilerin haklarına saygı gösterilmesi.

Uyuşturucu kaçakçılığı

- Sivil özsavunma örgütleri aracılığıyla uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele.

"Oaxaca'da İçleme Siyasaları ve Çeşitliliğe Saygı" çalışma grubunun sonuç raporunda ise, bireyciliğe, eşitsizliğe ve dışlamaya dayalı neo-liberal kültürün dönüştürülmesi üzerinde durulmakta, yerler, kadınlar, farklı cinsel tercihler üzerindeki her türlü baskı ve ayırımcılığın kaldırılmasının yanı sıra, Oaxaca topraklarındaki biyoçeşitliliğin ve kültürel bilgilerin korunması çağrısı yapılıyordu.

Bir başka deyişle, vali protestosu, kısa bir süre içinde, baskıcı eyalet ve federal rejime ve neo-liberal tahakküme karşı bir "Halk İktidarı" programına dönüşmüştü...

Evet, Oaxaca ve Meksika çok şeye gebe...

4 Kasım 2006 09:04:17, Ankara.

ALT ÜSTLÜĞÜN MEKSİKA'SI[1]

SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

"Yenilmedim aslında, belki
biraz fazla açıldım, o kadar..."[2]

Komutan Yardımcısı Marcos'un Ocak 2007'de "Büyük bir isyanın veya sivil savaşın arifesinde" olduğunu açıkladığı Meksika konusunda; Hermann Bellinghausen (Kasım 2006), "Meksika büyük bir başkaldırı ya da iç savaşın öngününde," derken; Militante Mexico (Mayıs 2007) da, "Devrim ve karşıdevrim" ikileminin altını özenle çizer...

Evet, 2006 ve 2007 yılları Meksika için öncekilerden daha "önemli" yıllardır...

Çünkü Macbeth'deki cadıların şarkısındaki üzere, "Katmerlen sıkıntı, üzüntü, katmerlen! Ateş yan! Kazan kayna!" gerçeğini yaşayan Meksika'da Oaxaca'dan Chiapas'a uzanan yerli hareketliliğine, bir de Julio Huato'nun, "Seçim krizi hâlâ çözüme ulaşmadı. Gelişmelere bakılırsa da ciddi bir siyasal krize doğru evriliyor,"[3] diye betimlediği "seçim krizi" eklenmiştir.

Sadece "seçim krizi" mi? Elbette artısı da var!

Meksika'da siyasetten toplumsal hayata uzanan çaplı bir çürüme söz konusudur...[4]

1 Kaldıraç, No: 82, Ekim 2007.

2 E. Hemingwey.

3 Julio Huato, "Meksika'da Yaklaşan Siyasal Kriz", Mrzine.org, 11 Temmuz 2006.

4 Bkz: "Meksika Yeni Sömürgeciliğin Doruk Noktasında", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 07 (144), 17 Şubat 2007, s. 13; "Meksika'da Kadınlar Öldürülüyor",

Örneğin Meksika'daki büyük uyuşturucu çetelerinin, kurbanlarını öldürdükleri ya da dövdükleri kanlı görüntüleri YouTube'a kadar ulaştı. Çeteler, bir adamın başından vurulma anı ya da karnından yumruklanan kanlar içindeki insanların fotoğraflarının yer aldığı görüntülerle güç gösterisi yapıyor.[5]

Bunun yanında çeteleşmiş devlet ilmek ilmek çözülüyor: Meksika'nın eski devlet başkanlarından olan ve sol gruplara karşı "kirli savaş" ile suçlanan ve 1968'de içişleri bakanı iken asker ve polisin öğrencilere ateş açması sonucu 350 kişi ölümü emrini veren Luis Echeverria hakkında öğrencilere karşı düzenlenen katliamdan ötürü tutuklama emri çıkarıldı.[6]

Evet, tarihsel olarak biriktirdiklerini karara bağlama sürecinin dinamikleriyle çalkalanan bir Meksika var karşımızda... Güncelliği ve tarihiyle... Ve tarihle, modern kuruluş hikâyesiyle başlarsak...

I-) MODERN KURULUŞ HİKÂYESİ

"Alınyazımı değiştiremem ama
istemediğim kadere de boyun eğmem!"[7]

Meksika'da sömürgecilik tarihi "conquistadore" Hernán Cortéz ile başlar...

Sömürgeci "uygarlaştırma"nın soykırımı 1808 Devrimi'ne, yani İspanyol sömürgeciliğinin sonuna dek uzanır.

1796 yılında İspanya savaşta İngiltere'ye yenilerek, Meksika'ya yapılan ihracatı İngilizlere kaptırınca, Meksikalılar İspanyolların getirdiği mallardan daha kalitelisini satın almayı tattı. Daha sonra yerli endüstri de uyanıp gelişerek pek çok malı ithal etmek yerine kendisi üretmek olanağına kavuştu. Bu durumda bağımsızlık

---

Ülkede Özgür Gündem, 4 Ekim 2006, s. 2; "Meksika'da Gazeteci Öldürüldü", Toplumsal Demokrasi, 18 Kasım 2006, s. 8; "Meksika Polisini 'Kitap Kurdu' Yaptılar", Radikal, 25 Ekim 2006, s. 10; "Meksika'da Sular Durulmuyor", Gündem, 10 Ağustos 2006, s. 8; "Meksika'da İşler Karmakarışık", Radikal, 4 Temmuz 2006, s. 9; "Amerika'daki Meksikalı Göçmen İşçiler", Birlik ve Mücadele, No: 12, Nisan 2007, s. 34-39; "Meksika: Uyuşturucu Kartelleriyle Süper Savaş", Yeni Şafak, 9 Mayıs 2007, s. 24.

5 "YouTube'da Çete Savaşları", Cumhuriyet, 14 Şubat 2007, s. 11.

6 "Meksika'da Gecikmiş Karar", Cumhuriyet, 2 Temmuz 2006, s. 11.

7 William Shakespeare.

sadece özlenir ve istenir değil, aynı zamanda gerçekleştirilebilir bir duruma gelmiş oldu. Şimdi yerliler ve krioller ülkelerinin bağımsızlığını ilan etmek için uygun bir durum bekliyorlardı.

1808 yılında Napolyon İspanya'yı işgal edince, artık bir ulusal kimlik kazanmış olan Meksikalılar bu durumu fırsat bilerek İspanyolların boyunduruğundan kurtulmak için yer yer kıpırdamaya başladılar. Bir taşra papazı olarak kültüre, gözleme ve düşünceye zaman bulabilmiş yapısı ve etkileyici kişiliğiyle Miguel Hidalgo, yüzbinlerce çiftçiyi, işçiyi, madenciyi toplayıp Mexico City'ye yürüdü. Michoacan piskoposu, Hidalgo'yu aforoz edip lanetledi, ama devrimci davranışlarını engelleyemedi. Hidalgo'nun uyandırdığı bu hareket çok etkili oldu: Topraklar köylüye verildi, tutsaklar serbest bırakıldı, kölelik kaldırıldı, siyahların haklan tanındı, tekeller kapatıldı.

Hidalgo birçok savaşta başarı kazandı; ama 1811'de İspanya'dan gönderilen profesyonel bir generale yenilerek idam edildi. Onu idam edenlerin gücüyse gerçekleştirdiği devrimleri geri döndürmeye yetmeyecekti...

Hidalgo'dan sonra Morelos 1813 yılında yönetimi İspanyolların elinden aldı. 28 Eylül 1821 günü muzaffer Meksika ordusu general Iturbide ve general Guerrero önderliğinde Mexico City'ye giriyor ve böylece ilk bağımsız Meksika hükümeti kuruluyordu.

1821-1850 arası uzun bir süre yükselişler alçalışlar karışıklıklar yaşandı; otuz yılda elli yönetim değişti...

1824 Anayasası, Amerika Birleşik Devletleri'nin gerçekleştirdiği Bağımsızlık devriminden sonra yapılan ABD Anayasası'nı örnek alarak, ülkeyi 19 federal yönetime ayırıyordu; bu anayasa daha sonra birçok kez değişikliğe uğradı.

Lucas Alamán ve 1806 doğumlu Benito Juarez,[8] filozof ve doğabilimci Melchor Ocampo, eylemci Miguel Lerdo de Tejada, general Ignacio Comonfort büyük atılımların unutulmaz yaratıcıları oldular. Hidalgo gibi, Juarez de Meksika'nın devrimci ruhunu temsil eder.

Bu karışık dönemde güçlü kişi olarak etkisini sürdüren yaşlı Lucas Alamán ölünce, general Santa Anna'nın, altyapısı belli olma-

8 Benito Juárez: Yaptığı düzenlemeler "Juárez yasaları" olarak geçer. Meksika'nın çağdaşlaşmasında çok önemli rolü olmuştur Gerçek devrimci ilkeleriyle ülkeyi ve düzeni temelden etkileyen bir devrim kahramanı.

yan ve ikide bir gidip gelen yönetimi bir süre iktidarda kaldıysa da, 1845'te başka bir askeri ayaklanmayla devrildi, yenilen Santa Anna sessizce kaçtı. Devrimci avukat Benito Juarez ve arkadaşları yönetimi ele aldılar, ama devrimci ilkeleri uygulamaya geçirebilmek için gereken istikrarı bir türlü sağlayamadılar.

Bu arada, Kuzey'de, yeni bir anlayış ve yeni bir güç odağı olarak gelişen ABD, 1848'de Meksika'daki iç karışıklıklardan yararlanarak, Meksika topraklarının yarısından fazlasını alıp; Teksas'ı, Yeni Meksika'yı (Nuevo Mexico) ve Yeni Kaliforniya'yı (Nueva California) kendi topraklarına kattı.

Böylece Meksika'da otuz yıl süren çalkantılı bir Bağımsızlık Dönemi'nden sonra kala kala kırılıp dökülmüş, parçalanmış, ulusal kimliği bozulmuş, barış yüzü görmeyen bir Meksika kalmıştı. Ülkenin tek gururu, bütün bu gürültü patırtı sırasında varlığını sürdürebilen az sayıda şair, yazar ve düşünürleri olmuştu.[9]

1850'den sonra büyük yenilgilerin ve kayıpların etkisiyle önemli reformlara girişildi. Benito Juarez ve arkadaşları hem dıştan gelen baskılara hem de içteki gerici güçlere karşı savaşarak, laiklik, eşitlik, kadın hakları gibi temel ilkeleri ülkeye yerleştirmeyi başardılar. Juarez kiliseyi ve devleti ayırarak, kilise egemenliğine son verdi; kilisenin mallarını devletleştirdi, manastırları okula çevirerek eğitime, özellikle de kadınların eğitimine öncelik ve önem kazandırdı.

Daha başlangıçta devrimci kanadın yazgısı çetin oldu, devrimciler "aciller" ve "ılımlılar" olarak ikiye bölünüp, birbiriyle uğraşırken, tutucular ve Avrupacılar iktidarı elde tutarak zamanla devrimcileri teker teker avlayıp etkisizleştirmeyi başardılar.

1856'da kesinleşen bu devrimci-tutucu çatışması üç yıl sürdü. Eski İspanyol egemenliğini ve kilisenin etkinliğini özleyen tutucular, devrimcileri tek tek yok ederken, bir bölüm tutucu da Avrupa'nın desteğini alarak yeni bir "'imparatorluk" kurma çalışmalarını sürdürüyorlardı. Devrimci yönelim, bu çatışmaların gerektirdiği harcamaların ağırlığına dayanamayıp, dış borçların ödenmesini aksatınca, İngiltere-İspanya-Fransa üçlüsü 1861 yılında Vera Cruz'a

9 Romancı Joaquín Fernández de Lizardi, tiyatro yazarı Manuel Eduardo Gorotsiza, şair Quintana Roo, şair Pesado, şair Carpio, romantik şair Calderón, romantik yazar Rodríguez Galvan. Önemli tarihçiler: Alamán, Bustamente, Mora ve Zavala...

çıkarma yaptı. Juarez yönetimi İngiltere ve İspanya ile anlaşarak bu ikisinin geri çekilmelerini sağladıysa da, Fransa, kendisi için önemli saydığı ABD rekabetine karşı tampon olarak bir Latin Duvarı sağlamak düşüncesiyle, monarşik bir yönetim, yani bir imparatorluk kurulması isteğinden kesinlikle vazgeçmiyordu. Fransa ile başlayan savaşta, ilk Fransız saldırısı 5 Mayıs zaferi (1826) ile geri püskürtülüp durdurulduysa da, Fransa'nın yeniden ve daha büyük kuvvetlerle yaptığı ikinci çıkarmada Meksika ordusu yenildi. Fransızların kurdurduğu bir Cunta yönetimi Fransa İmparatoru III. Napolyon ve karısı İmparatoriçe Eugenie'nin ailesel yönetimiyle anlaşarak Meksika İmparatorluk tahtına Habsburg soyundan gelen Avusturya Arşidükü Maximilien'i oturttular.

Bu arada şimdiye dek kendi iç savaşıyla uğraşmakta olan ABD, ülkesindeki çatışmaları bitirdiğinde, gözünü dışarı çevirerek Fransızların kıtadan gitmesini isledi. Fransa ise Prusya ile savaşta olduğu için güç durumdaydı. Bu nedenlerle Meksika'daki Fransız kuvvetleri geri çekilmek zorunda kaldı. Desteğini yitirip yalnız kalan imparator Maximilien, Mariano Escobedo-Ramón Corona-Porfirio Diaz üçlüsünden oluşan birleşik orduya direnemeyip teslim oldu. 15 Mayıs 1867'de Cerro de las Campanas tepesinde, yandaşlarıyla birlikte, kurşuna dizildi.

Maximilien'in imparatorluğu, Juarez'in yeni baştan kurulan devrimci cumhuriyet ile sona erer; bu Cumhuriyet ancak yıllar süren acılı yollardan geçerek zafere ulaşmıştır.

Diyebiliriz ki, çağdaş Meksika tarihi bir yıkılışla başlar, bir yıkılışla biter: 1867'de imparatorluk yıkılır, 1911'deyse Porfirio Diaz'ın 44 yıl süren, ilk on yılda Cumhuriyet'in kuruluşuyla yükselen, ondan sonraysa, kendine özgü kuralsız yapısı nedeniyle, "porfiriato" adıyla anılan diktatörlüğü yıkılarak Meksika Devrimi gerçekleşir.

Porfirio Diaz'ın tek adam dönemi öylesine kendine özgü bir oluşum gösteriyor ki, tarihçiler ve yazarlar bu döneme "diktatörlük" adını vermeyi uygun bulmayıp "örneği olmayan bir yapı" anlamına "porfiriato (porfirioculuk/porfirio dönemi)" diyorlar. Porfirio'culuk dönemi 1877-1911 arası 33 yıl sürer, fakat gerçekte Porfirio Diaz'ın sahnedeki varlığı 44 yıl sürmüştür.

15 Haziran 1867 günü Juarez alkışlarla başkente girerken, Porfirio ordudaki görevinden ayrılıp kendini, Oaxaca yakınlarında bu-

lunan, çiftliğinde mütevazı bir rençber hayatına adayacağını bildirerek büyük hayranlık uyandırır; fakat üç ay geçmeden Başkanlık seçiminde Juarez'in karşısına rakip olarak çıkar.

Porfirio fakir bir aileden gelmektedir, doğru dürüst bir eğitim görmemiştir, yönetici ve politikacı olarak hiçbir deneyimi ve hiçbir tutarlı görüşü yoktur, parlamentoda konuşmayı beceremeyecek kadar yeteneksizdir... Ama kendini ülkenin en yüksek makamına layık görmektedir.

Seçimi kazanamaz, ne var ki Juarez'den sonra toplanan en yüksek oy onundur. Seçimden sonra eyaletine çekilip oradan Morelos ve Meksiko eyaletlerinin başkanlığını ele geçirir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine yüzsüzce bir inatla katılır. Her seferinde yenilse de şansını denemekten vazgeçmez. Kendisi gibi bilgisiz, ama hırslı kimseleri çevresinde toplayıp iyi ya da kötü olduğuna bakmadan tek tek bütün devlet kurumlarını bir yolla ele geçirir. Yanlı bir kadrolaşma, hedefsiz ve plansız bir yapılanma ve politikası ya da düşüncesi olmayan bir yönetimle, sosyal dengeleri altüst eden adaletsiz bir ekonomik paylaşım sistemiyle, açgözlü zenginleri daha zengin, fakir kitleleri ise daha fakir yapan imtiyazlı oligarşik bir düzen kurar. Ekonomi piramidi, yamyassı bir geniş kitlenin üstünde yükselen sipsivri bir çıkıntı olmuştur. Alt katmanlar ümitsizdir, orta kesim yoktur, üst katman ise aşırı bir doymazlık içindedir. Okuyan ve yetişen gençler öğretmen, hukukçu, hekim, mühendis... olduklarında önlerinde açılan bir yükselme kapısı bulunmadığını görüp dehşete kapılmaktadırlar.

1910'da yapılan son seçimlerde de tablo değişmemiştir. Cumhurbaşkanlığını kazanan yoktur. Her zamanki gibi, halkı hiçe sayan, partilerarası bir uzlaşma ile yine Porfirio Diaz başkanlıkta kalacaktır. Ama, hiç olmazsa başkan yardımcılığı seçiminin adil olması isteğinde kamuoyu ve bütün partiler birleşmektedir. Porfirio Diaz bu haklı talebe bile kulak asmaz. Porfirio Diaz-Ramón Corral ikilisini anlamsız bir ısrarla seçeneksiz olarak ortaya koyar.

1910 yılında Porfirio Diaz kendini altıncı (bir hesaba göre de sekizinci), kez Meksika Başkanı olarak seçtirir. Otuz yıl boyunca hergün biraz daha kadrolaşarak; kilit güçleri ele geçirerek süreğen bir totaliter iktidar yaratır ve yaşatır. Bu otuz yıl içinde ne kişilerde ne de yöntemlerde hiçbir ilerleme, hiçbir yenilik, hiçbir değişiklik

görülmez. Herşey hantallaşmış ve battallaşmıştır. Muhalefet, düşünülmez bile. Kesin ve tanışılmaz yetkileri olan, eleştiri dışı bir Başkan... Aynı zamanda da eşi görülmemiş bir bilgisizlik ve kararsızlık.

80 yaşına gelmiş olan Porfirio Diaz, ölümünden sonra yerine geçecek bir adayın yetişmesine müsaade etmez. Kendisinden sonra ne olacağı sorusunu, kendi anlayışına göre, "Meksika halkının sorunları demokrasi içinde çözecek gücü taşıdığı" yanıtıyla karşılar.

Orta sınıfın demokratik yetileri elde edecek olgunluğa eriştiği düşüncesinde onunla aynı fikirde olan, ama seçimlerin adil ve açık yapılmasını isteyen Francisco Madero,[10] Cumhurbaşkanı'nın en alçak sesle bile kişiliğini gösteren herkesi hemen sosyal alandan dışlayıveren tutumu karşısında ümitsizliğe kapılıyordu. Ona göre politik özgürlük ve düşünce özgürlüğü yoktu. Yönetimin sloganı, "Az siyaset, çok yönetim!" idi. İşçi sınıfının varlığından bile söz edilmezdi. Alt sınıflar bit ve pislik içinde yaşardı; hiçbir sosyal hakları yoklu. Fakır kitlelerle değil, iç ve dış zengin azınlıkla ilgilenilirdi... Jesus Silva Herzog, kitabında, "Ekonomik ilerleme vardı, ama ekonomik gelişme yoktu, ikisi birbirinden farklıdır" der.

Bu durumda bütün kapılar kapanınca, Francisco Madero'nun 20 Kasım 1910'da silahlı devrimi başlatmasından başka çare kalmaz, ve 34 yıllık bir iktidar yıkılır.

Toplumda uyanmakta olan direnç birikimini duyumsayan Madero, bu yığılımı bir araya getirebilmek düşüncesiyle bir parti kurarak, o güne dek Meksika tarihinde görülmemiş bir yöntemle işe başlar.

Madero, karısından ve partinin konuşmacılığını üstlenen bir ülküdaşından başka kimsenin katılmadığı bu ilginç kampanya ile ülkeyi karış karış gezmeye koyulur. İktidardakiler onun bu davranışıyla önce alay ederler, sonra korkarlar, daha sonra da Madero'yu hapse atarlar. Madero hapisteyken de halkla olan bağlantısını koparmamayı, hatta arttırmayı başarır.

4 Ekim 1910'da parlamento (Congreso), Porfirio Diaz'ı başkan ve Ramón Corral'i başkan yardımcısı ilan eder.

10 Francisco Madero: "Özgürlük Mistiği", "Demokrasi Havarisi" adlarıyla anılır. İspiritizma ve Homeopati öğrenmiştir. Ülkenin en zengin ailelerindendir. 1909'da yazdığı mektubuyla, Porfirio Diaz'ın mutlak iktidarını yargılar. Direnişi başlatır.

5 Ekim günü Francisco Madero sınırı geçerek Kuzeye kaçıp devrimi başlatır; ilk eylem olarak Haziran ayında yapılan seçimlerin hileli olduğunu bildirir; Anayasa kurumlarını yasa dışına çıkmakla suçlar. Yeni seçimler yapılana kadar başkanlığı yüklenip, Porfirioculuk döneminde yapılan büyük yolsuzlukları yasal yolla düzeltmeye girişir. 20 Kasım günü ise uzun zamandır biriken ve hazırlanan devrimci güçleri açıkça silahlı direnişe çağırır...

Pascual Orosco ile Francisco Villa devrimin ilk silahlı ordusunu oluştururlar. Çalışmalar sonunda Porfiriocu güçler yenilerek adım adım çekilir: Guerrero kenti, Mal Paso, Casas Grandes, Chihuahua, Juarez kenti... Güneydeyse Emiliano Zapata ayaklanması başlamıştır... Birbirini izleyen bu askeri yenilgilerin sonunda, Porfirio Diaz, bir takım anlaşmalarla yerini tutmaya çalışırsa da tüm çabaları boşa gider ve altı ay süren bir savaş sonunda başkanlığı bırakıp yurtdışına kaçar. 1912 yılında Madero, halkın hevesle katıldığı, açık ve adil bir plebisit sonucu başkan olur. Ne yazık ki, yardımcısı Pino Suarez ile birlikte suikast sonucu öldürülür.

Devrim kurbanlarını vererek zafere ulaşmıştır; ama bu zafer, zaman içinde yürüyüp gelişen sürekli devrimin bir parçasıdır yalnızca.

Başlangıçta Francisco Madero, Emiliano Zapata ve Venustiano Carranza'nın başını çektiği Meksika Devrimi, ilk on yılında Porfirio rejimine karşı politik bir protesto olarak bir köylü ayaklanması biçiminde gelişme gösterir. Zamanla işin içine giren kim olduğu belirsiz, ne yaptığı anlaşılmaz, hangi düşünceleri savunduğu bilinmeyen kişilerin görüşleri, çıkarları, özlemleri, hırsları ortalığı karıştırır. Devrimin başlamasından on yıl sonra hareketin en önemli adları olan Madero, Zapata ve Carranza artık yoktur. Yeni liderler, ağırlığı ulusal gelişimin yitirilmiş uzun yıllarının boşluğunu kapatmaya, böylece yeniden kuruluşu gerçekleştirmeye verecektir. Bu süreç, 1920-1940 arası "halkın katkılarıyla yürüyen devrim" oluşumunu kazanır. 1940 yılından bu yanaysa, hem kamu kesiminde hem de özel kesimde büyüyen yeni bir burjuva sınıfının oluşumu göze çarpar.[11]

11 A. Cengiz Büker, "Meksika Devrimi Tarihine Kısa Bir Bakış", Teori Dergisi, No: 200, Eylül 2006, s. 29-35.

Söz konusu kesitin en başat aktörü PRI (Kurumsal Devrimci Parti)'dir...

CHP benzeri kurucu bir devlet partisi olan PRI "XX. yüzyılın başına uzanan Zapata Devrimi'nin 'yegâne mirasçılık'ını sahiplenir...

PRI denilen bu partide 'kurumsallık' ve 'devrimcilik' kavramları aynı kefede ikame edilir...

'Statüko ideolojisi'ni simgeleyen PRI"[12] modern Meksika tarihine damgasını vurmuştur...

Söz konusu etkinlik, ne yazıktır ki "sol"daki tüm duruşlar gibi, Diego Rivera'dan Frida Kahlo'ya[13] kadar uzanan yelpazedeki entelektüel/ ve sanatçılarıyla birlikte komünist hareketi de derinden etkilemiştir...

---

12 Hadi Uluengin, "CHP: Ole Meksiko", Hürriyet, 7 Ağustos 2007, s. 21.

13 Meksikalı ressam, feminist ve komünist; yerli kültürüyle gerçekçi, simgeci ve gerçeküstücü tarzları birleştiren bir üslup yaratmıştır; özellikle kendi-portrelerinde, çektiği fiziksel acıları simgesel bir üslupla tuvale yansıtmada eşsiz bir ressam olduğu kabul edilir. Tam adı Magdalena Carmen Frida Kahlo y Calderón (6 Temmuz 1907-13 Temmuz 1954).
Alman göçmeni bir babayla yerli bir annenin dört kızının üçüncüsü olarak Coyoacán'da doğdu. 6 Temmuz'da doğmasına karşın doğum tarihini Meksika devriminin gerçekleştiği 7 Temmuz 1910 günü olarak ilan etmiş, yaşamının, modern Meksika'nın doğuşuyla başlamış olmasını istemişti (3 yaşındayken, devlet güçleriyle devrimci Zapata birliklerinin başkentteki sokak çatışmalarına tanık olmuştu).
6 yaşındayken geçirdiği çocuk felci sonucunda sağ bacağı diğerine göre daha kısa kaldı. 18 yaşında geçirdiği bir otobüs kazasında ağır yaralandı, 35 ameliyat geçirdi. Uğradığı ağır travmadan kurtulabilmek için kendi kendine resim yapmayı öğrendi. (Sonraları Pablo Picasso, "Biz onun gibi insan yüzleri çizmeyi bilmiyoruz" diyecekti).
1929'da, (daha sonra boşanıp tekrar evleneceği) ünlü Meksikalı duvar ressamı Diego Rivera ile evlendi. Meksika Komünist Partisi'nin aktif bir militanıydı. Bir bacağı dizaltından kesildikten sonra 47 yaşında, akciğer yetmezliğinden yaşama veda etmeden birkaç gün önce, 'Mayalar'ın ölüm tanrıçasından yardım isteyerek' günlüğüne şöyle yazmıştı: "Umarım neşe içinde giderim ve umarım bir daha geri dönmem..." diyordu. ("Frida Kahlo", Birgün, 15 Temmuz 2007, s. 2).
Öyle bir yaşam sürdü ve öyle işler yaptı ki, daha yaşarken, hayatını kendi elleriyle ilmek ilmek ördü ve bir efsaneye dönüştürdü... 30 yıl boyunca yaptığı kendi portreleriyle dışarıya yansıyan kişiliğiyle (persona'sıyla), fiziksel acılarını ve duygusal soyutlanmışlığını birbirinin içinde eritti... Bir

Ve de en önemlisi bu kesit ABD emperyalizminin Meksika kapitalizmiyle bütünleşme kesitidir...

II-) EKONOMİK DURUM

"Budalalar pazara gitmeseydi, çürük mallar satılmazdı."[14]

Resmi adı: Estados Unidos Mexicanos (Birleşik Meksika Eyaletleri) olan ve 2006'da hileli bir seçimle Felipe Calderón'un Devlet Başkanı olduğu Meksika, bir Orta Amerika ülkesidir. Çevresi Birleşik Devletler (kuzey), Guatemala, Belize (güneydoğu), Büyük Okyanus (batı) Meksika Körfezi (doğu) ile kuşatılmış ülkenin yüzölçümü 1.972.550 km²'dir.

2007 sayımlarına göre nüfusu 108.700.891; nüfus artışı yüzde 1.1; nüfus yoğunluğu 55 (km²); bebek ölüm oranı 1000'de 19.63; ortalama yaşamın 75.63 yıl (kadın: 78.56, erkek: 72.84); okur-yazarlığın yüzde 91 (erkek: 92.4, kadın: yüzde 89.6) olduğu Meksika'nın etnik dağılımı da şöyledir: Mestizo (Amerika yerlisi-İspanyol) yüzde 60, Amerika yerlisi yüzde 30, beyaz yüzde 9, diğer yüzde 1...

Ulusal gelirin 1.149 trilyon dolar; kişi başına gelirin de 10.700 dolar; reel büyümenin yüzde 4.8; enflasyonun yüzde 3.4; işsizliğin

---

kadının çektiği ruhsal acıları, büyük bir açıkyüreklilik ile tuvale yansıtarak feminist bir ikon yarattı... (Elisabeth Malkin, "Doğumunun 100'üncü, Ölümünün 53'üncü Yılında: Frida Kahlo-Ressam, Feminist ve Komünist", International Herald Tribune, 9 Temmuz 2007).

Frida Kahlo'nun eserlerinin kapsamlı kataloğunu hazırlayan Grimberg, "O, eserlerinde kendini tamamen çıplak bir şekilde ortaya koydu. Yaşamını ise terk edilmemek ve reddedilmemek için sürekli yeniden şekillendirdi" diyor.

Resimleri, genellikle Rivera ile bağlantısından doğan acıya dayanır. Bu sergide sunulan resimlerden biri de 1939 tarihli 'İki Frida' adını taşıyor... Çift, o yıl kısa süreli bir boşanma yaşadı. Bu resmin solunda Frida gelinlik giymiş, kalbi açık ve kalp damarı kesilmiş ve kan damlıyor olarak resmediliyor. Sağda ise, günlük yaşamındaki Frida güçlü, kalbi sağlam ve Rivera'nın çocukluk hâlini kabartma olarak kollarında taşıyor. Bu, resim Frida'nın Rivera'yla birliğinin evlilikten daha derin olduğunun bir sembolü olarak algılanıyor ("Meksika'da Fridamania", Radikal İki, 22 Temmuz 2007, s. 9).

14 İspanyol Atasözü.

yüzde 3.2 (2000); yoksulluk sınırı altında yaşayanların nüfusun yüzde 40'ına (2000) denk düştüğü Meksika'nın ihracatı 248.8 milyar dolar; ithalatı 253.1 milyar dolar; elektrik üretimi 242.6 milyar kw/saat (2004); petrol üretimi 3.42 milyar varil/gün (2005); doğalgaz üretimi 41.47 milyar m2 (2004); askeri yatırımıysa ulusal gelirin yüzde 0.5'i kadardır...[15]

Bu *(yandaki)* tabloda OECD'nin 2007 Sağlık Verileri Raporu'na göre Meksika'da bin kişiye iki doktor bile düşmüyorken;[16] örneğin 104 milyon nüfuslu Meksika'nın en yoksul eyaletlerinden olan Oaxaca'da halkın yüzde 80.3'ü sağlık koruma hizmetlerinden, sokak aydınlatmasından, kullanma suyundan, asfaltlanmış yoldan mahrum...

Her 10 Oaxaca'lıdan 8'i aşırı yoksulluk içinde yaşıyor. 3.5 milyon nüfuslu eyalette nüfusun en varlıklı yüzde 10'unun geliri en yoksul yüzde 10'unun gelirinden 13 kat daha fazladır...[17]

15 "Meksika", Birgün, 29 Temmuz 2007, s. 2.

16 "Bin Kişiye 2 Doktor Bile Düşmüyor...", Cumhuriyet, 19 Temmuz 2007, s. 20.

17 "APPO Sözcüsü Florentino Lopez Martinez: Biz Küresel Mücadelenin Bir Parçasıyız", Barikat, No: 47, Ocak 2007, s. 57.

MEKSİKA[18]	
BAŞKENT	Mexico City
PARA BİRİMİ	Meksika pesosu
1 EURO =	12.86 peso (18 Ocak 2006'da)
DİLLER	İspanyolca (resmî dil), yerli dilleri: Nahatti, Otomi, Maya, Zapotec, Mixtec vb. (14 Ağustos 2001 tarihinde değiştirilen 191y Anayasası'nın 2. maddesi Meksika ulusunun "çoğul kültürlü bir bileşime sahip olduğunu" anımsatıyor ve iki dilde eğitim öngörüyor.)
YÜZÖLÇÜMÜ	1.958.200 km^2
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Federal cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
ŞİMDİKİ DEVLET BAŞKANI	Felipe Calderón
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, tek turlu çoğunluk sistemi, uzatılamayan altı yıllık görev süresi.
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	Kurumsal Devrimci Parti, Milli Eylem Partisi, Demokratik Devrim Partisi, Yeşil Parti, Emek Partisi, Demokrasi İçin Birlik

18 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

19 Freedom House İndeksi

20 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

DİĞER GRUPLAR	Toplumsal İttifak Partisi, Demokratik Merkez Partisi, Halkçı Sosyalist Parti, Milliyetçi Toplum Partisi			
BİR SONRAKİ SEÇİM(LER)	2012 Başkanlık seçimleri			
SON BAŞKANLIK SEÇİMİNE KATILIM ORANI				
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[19] (2005)	2			
YÖNETİŞİM[20] (2004)	53			
BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	Alena, Üçler Grubu, Aladi üyesi			
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI	-			
İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	648 458.1	626 079.6	676 497.3	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	0,8	1.4	4.2	3.0
ENFLASYON (yıllık yüzde)	5.7	4.9	5.2	2.9
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	-0.7	0.0	2.8	1.6
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	3.9	4.6	5.3	4.8
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	6 770 USD			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI (2003)	Tarım: 16.6; sanayi: 25.7; hizmetler: 57.7			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	61.872 USD			

KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	155 USD			
İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (milyon dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	7.090	9.438	4.058	5.500
CARİ HESAP	-13.792	-8.615	-7.271	-9.300
SERMAYE HESABI	20.881	18.053	11.329	14.800
İHRACAT	173.454	177.299	201.911	225.830
İTHALAT	185.419	187.680	215.372	241.781
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	134.278	132.021	130.531	131.737
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi) (2003)	Otomobil, kamyon, kamyonet, yedek parça (15.8), ham petrol (8.2), hesap makinesi (6.1), TV (3.9), elektrik kablosu (3.7)			
BAŞLICA ALICILAR (2004)	ABD (88.5), Kanada (1.5), İspanya (1.1), Almanya (1.0), Alena (90.0), MCCA (0.8), CAN (0.8), Mercosur (0.7), Caricom (0.3)			
BAŞLICA SATICILAR (2004)	ABD (56.5), Çin (7.3), Japonya (5.4), Almanya (3.6), Alena (59.2), Mercosur (2.8), CAN (1.0), MCCA (0.7), Caricom (0.1)			
DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR				
NÜFUS (2005)	196.147.000			
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	54.0 kişi/ km^2			
EN BÜYÜK KENT (1990)	Ciudad de Mexico (15.047.685)			
İKİNCİ BÜYÜK KENT (1990)	Guadalajara (2.870.417)			

YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	75.1 yıl
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	1.1
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2002)	39.4 (yüzde 12.6'sı yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	7.4
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	91
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	77.2
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2005)	14
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri) (2005)	0-14: 30.8; 15-34: 36.5; 35-49: 17.9; 50-64: 9.6; 65+: 5.2
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	158
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	291
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	82
BAŞLICA GAZETELER	Diario Monitor, La Jornada, Reforma, El Economista

III-) ABD İLE İLİŞKİ

"Hâlbuki korkulacak bir şey yoktu ortalıkta
Her şey naylondandı o kadar..."[21]

Meksika'da herkesin dilinden düşmeyen bir söz, "Zavallı Meksika, Amerika'ya ne kadar yakın, tanrıya ne kadar da uzak," der...

Bu niteleme, belki de ABD ile Meksika'nın ilişkiler tarihini gayet iyi özetler...

ABD için bir Pazar ve (mevsimlik) ucuz işgücü deposu olan "arka bahçe" Meksika, yüzyıllardır ABD tarafından itilip-kakılarak aşağılanan bir coğrafyadır...

Hızla sıralayalım...

Birincisi: "Birleşik Devletler, Meksika halkını 1846-1848'deki adaletsiz savaştan bu yana amansız bir sömürüye tabi tuttu. ABD tarafından imzalanan anlaşmalarda, savaş sırasında ele geçirilen topraklarda yaşamakta olan Meksika yurttaşlarının sivil haklarıyla mülkiyet haklarına saygı gösterilmesi yükümlülükleri bulunmasına karşın, halkı topraklarından atmaya ve ücretli emek statüsüne indirgemeye yönelik yasal ve yasadışı çabalar daha çatışmalar sona ermeden önce başlamıştı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ve XX. yüzyılın başlarında, yerlerinden edilen göçmen Meksikalılar, Batı ve Güneybatı'daki madencilik, tarım ve demiryolu inşaatlarında yaygın biçimde istihdam ediliyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı tarafından yaratılan insan gücü ihtiyacı, sadece askere alınmış olan ABD'li kır işçilerini telafi etmek için değil, aynı zamanda ABD ekonomisinin büyüyen imalat sektörü için de, Meksika'daki ABD'li işçi taşeronları tarafından aktif biçimde gerçekleştirilen işe almalara neden oldu. Her iki ulusun hükümetleri de Meksikalı işçilerin bu kitlesel göçüne kolaylık sağladılar ve ekonomi ısınmaya başladığı zaman Meksikalı işçilerin Birleşik Devletler'e geçişine izin veren, ama ekonomik durgunluk dönemlerinde bu geçişi sınırlandıran bir kapı bekçisi sınır politikasının yaratılması konusunda işbirliği yaptılar."[22]

---

21 Turgut Uyar, "Geyikli Gece".

22 Richard D. Vogel, "Geçici Kölelik: Meksikalı ve Orta Amerikalı İşçileri Sömürmeye Yönelik ABD Konuk İşçi Programı", Monthly Review Dergisi, No: 14, Şubat-Mart 2007, s. 30.

İkincisi: "ABD ve Kanada'nın bulunduğu NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi), Meksika'daki yoksulluğun ve işsizliğin artmasına, emeğin ucuzlamasına, işçi haklarının yok edilmesine, çiftçinin, esnafın ve küçük sanayicinin iflasına, kamu hizmetlerinde erozyona, giderek toplumsal sınıflar arasındaki uçurumun derinleşmesine yol açtı. ABD sınırında yoğunlaşan ve 'maquiladoras' denen 3 binden fazla fabrikanın sürdürdüğü fason sanayi, sınırın iki tarafında da yoğun emek sömürüsüne sebep oldu..."[23]

Üçüncüsü: ABD Başkanı George Bush'un kaçak göçü önlemek için, Meksika sınırına binlerce Ulusal Muhafız konuşlandıracağı açıkladı.[24]

Bush, göçmen akışını önlemek üzere ülkesinin Meksika sınırına yüzlerce kilometrelik bir çit çekilmesini öngören yasayı imzalayarak yürürlüğe soktu. Toplam 1.100 kilometrelik çit, iki ülke sınırının üçte biri boyunca uzanıyor olacak. Meksika hükümeti ise, inşaata bunun tek taraflı bir adım olduğunu ve çözüm yaratmayacağını belirterek karşı çıkıyordu.[25]

Amerika'da 40 milyon Hispanik'in aylarca protesto ettiği göç yasa tasarısı üzerinde Senato uzlaşaya yanaşmazken, Bush, kaçak göçü önlemek için Ulusal Muhafızlar'ı Meksika sınırına yolladı.[26]

Bush'un kaçak göçe karşı sınıra 6 bin asker yığma emri Meksika'yı da kaygılandırdı.[27]

Meksika, göçmenlere yönelik olası tutuklama ya da hak ihlâlleri olursa, konsolosluklar aracılığıyla ABD mahkemelerinde dava açacağını duyurdu. Meksikalı yetkililer ABD önlemleriyle 2005'te sınırı geçerken ölenlerin sayısının 500 civarında olduğunu açıkladı.[28]

Daha sonra da ABD Senatosu, yasadışı göçmenlere çare olarak sunduğu yasa çerçevesinde Meksika sınırının üçte birden fazlasına duvar örülmesini onayladı.[29]

---

23 "Meksika: Mahkemede Bitti", Express, No: 2006/9, 63, Temmuz 2006, s. 25.
24 "Meksika Sınırına Binlerce Asker", Cumhuriyet, 14 Mayıs 2006, s. 10.
25 "Meksika Sınırına Çit Planı Yürürlükte", Ülkede Özgür Gündem, 28 Ekim 2006, s. 8.
26 "Bush Meksika Sınırına Asker Yollayacak", Radikal, 16 Mayıs 2006, s. 11.
27 "Sınırda asker Meksika'ya Dert", Radikal, 17 Mayıs 2006, s. 8.
28 "Meksika'dan Dava Tehdidi", Radikal, 18 Mayıs 2006, s. 12.
29 "Yasadışı Göç Duvarına Onay", Radikal, 1 Ekim 2006, s. 9.

Özetle siyasetin gerçekleri ve liderliğini yaptığı Cumhuriyetçi Parti, ABD Başkanı George W. Bush'u başından beri hiç desteklemediği bir yasayı imzalamaya zorladı. Bush, güney komşu Meksika ile sınıra 700 mil (1126 km.) uzunluğunda bir duvar örülmesini öngören yeni yasayı imzaladı. 1 Aralık 2006'da yemin ederek göreve başlayan olan Meksika Cumhurbaşkanı Felipe Calderon "Berlin Duvarı" benzetmesi yaparken, hâlen görevdeki Vicente Fox "utanç verici" diyerek sert tepki gösterdi.

Uzunca bir süre çok ateşli tartışmaların merkezinde kalan bu yasa ile, kaçak göçmenlerin ABD'ye girişinin önlenmesi amaçlanıyor.

Yasa, İç Güvenlik Bakanlığı'nın 18 ay içinde sınırı "tam" olarak denetlemesini öngörüyor. 700 millik ve "çifte tel örgü" şeklinde düşünülen duvar 1.2 milyar dolara gerçekleşecek. Bu paranın Kongre tarafından tahsis edilmesi gerekiyor.

Arizona eyaletinin, üç yıl içinde Meksika ile arasındaki 370 mil (595 km.) uzunluğundaki sınıra tamamen bir duvar örmesi bekleniyor. Diğer bazı bölgelerde de duvar çalışmaları başladı.

Amerika'nın Meksika sınırı üzerinden her yıl 500 bin Meksikalı ve Latin Amerikalının ABD'ye kaçak girdiği ve ABD'de kaçak yaşayanların sayısının 11 milyon civarında olduğu belirtiliyor. Yapılan son kamuoyu yoklamaları, ABD'lilerin yüzde 53'ünün güvenlik duvarına karşı olduğunu, yüzde 45'ininse desteklediğini ortaya koydu.[30]

Ve nihayet önemli bir dördüncü örnek: Meksika'nın milli içkisi tekilanın geleceği için tehlike çanları çalıyor. ABD'de benzine alternatif olarak sunulan tahıl bazlı yakıt etanole talebin artması, satış fiyatlarının yükselmesi, Meksikalı çiftçileri tekilanın ana maddesini oluşturan mavi agave bitkisi yerine tahıl yetiştirmeye yöneltti.

Bazı çiftçilerin etil alkolün yapımında gerekli olan tahılı ekmek için agave tarlalarını yaktıkları, 2007 yılında yüzde 25-30 oranında agave alanının tahıl tarlasına dönüştürüleceği kaydedildi. Etil alkol talebindeki artış, Bush'un tahıl bazlı yakıt kullanımını teşvik etmesinden kaynaklanıyor![31]

30 Uluslararası Af Örgütü, ABD'nin göçü suç hâline getirdiğini ve insan hakları alanında geri adım attığını belirterek bu ülkeyi kınadı ("Meksika, Berlin Duvarı'na Benzetti", Cumhuriyet, 28 Ekim 2006, s. 11).

31 "Etanol Uğruna Tekiladan Vazgeçiyorlar", Cumhuriyet, 31 Mayıs 2007, s. 11.

Ha bir şey daha: ABD Meksika'yı sadece ekonomik hâkimiyet alanı olarak değil, aynı zamanda siyaset arenası olarak da görüyor; tıpkı Meksika'nın 2006'daki son Devlet Başkanlığı seçimlerinde olduğu üzere...

IV-) SEÇİM KARMAŞASI

"Halk büyük yalan söylemediği için; devletin söylediği büyük yalanları doğru zanneder."[32]

Meksika'daki başkanlık seçimi, burjuvazi için seçimin ne demek olduğunu bir kez daha ortaya koyup, kanıtlaması açısından önemli bir örnekti...

"Nasıl" mı?

Bunun yanıtını Enrique Garcia, "Meksika'daki başkanlık ve kongre seçimleri, Meksika ve kuvvetle muhtemel Amerikan toplumundaki en aşırı sağcı/faşist kesimlerin tertip ettiği kirli ve aşağılık bir darbe ile sonuçlandı. Amerikan toplumu derken, bir galat-ı meşhura müracaatla ABD toplumunu, Meksika'daki adlarıyla gringoları kastediyorum,"[33] diye vermektedir...

Hikâyeye göz atarsak...

Meksika seçimlerine ilişkin olarak, önce Katolik sağcı aday, muhafazakâr Milli Hareket Partisi'nin (PAN) Genel Başkanı Felipe Calderon'un, sosyalist Demokratik Devrim Partisi'nin (PRD) lideri Andres Manuel Lopez Obrador'u yüzde 1.04 puanla geride bıraktığı; Calderon'un oyların yüzde 36.38'ini; Obrador'un da yüzde 35.34'ünü aldığı açıklandı. Ama seçimlerde hile yapıldığını savunan Obrador, sonucu reddedip oyların tek tek yeniden sayılmasını istedi.[34]

Seçim sonucunu kabul etmeyen Obrador, "Bu sonuçları tanımamız mümkün değil" diyerek hakkını mahkemelerde ve sokaklarda arayacağını açıkladı.[35]

---

32 Adolf Hitler.

33 Enrique Garcia, "Meksika'da Demokratik Başkanlık Seçimi mi: İkinci Fasıl", Birikim Dergisi, No: 211, Kasım 2006, s. 14.

34 "Meksika'da Hile İddiası", Radikal, 5 Temmuz 2006, s. 10.

35 "Son Karar: Calderon Kazandı", Cumhuriyet, 8 Temmuz 2006, s. 10.

Bu arada "Meksika seçimini kazandığını ilan eden Bush yönetimi destekli PAN, yeniden sayım çağrılarını reddetti. Oysa, 2000'deki ABD seçimlerinde Florida'da olduğu gibi, yoksullar seçmen listelerinden çıkarılmış"tı.[36]

Hileli seçim darbesiyle Meksika'daki seçimlerde sağcı adayın kıl payı kazandığının açıklanmasının ardından, 100 bin kişi oyların yeniden sayılması talebiyle gösteri yaptı. Gösteri, yüzde 0.5 oy farkıyla kaybettiği açıklanan Obrador'un çağrısıyla başkent Mexico City'de düzenlenen büyük gösteride Obrador, oyların yeniden sayılmasını, seçimlere hile karıştırıldığı suçlamalarının incelenmesini isteyeceklerini açıkladı.[37]

Obrador, meydanı dolduran yüz binlerce yandaşına, yeniden sayım işlemine zorlayabilmek için "sivil direniş" sözü vererek, "Demokrasiyi savunmak için barışçı sivil direniş başlatacağız," dedi.[38]

Ve de Obrador, sağ lehine hile yapıldığını kanıtlamak için oyların değiştirilmesine ilişkin bir video kasetini basın toplantısıyla gösterdi.[39]

Bunlara karşın, "Federal Seçim Mahkemesi, Meksika'da oyların tümünün yeniden sayılması için başvuran Obrador'un talebini geri çevirdi. Sadece toplamın yüzde 9'una denk düşen şaibeli sandıkların yeniden sayılmasına karar verdi"![40]

Ve Meksika'da Yüksek Seçim Mahkemesi, 2 Temmuz 2006'da yapılan devlet başkanlığı seçiminin sonuçlarına dair tartışmaya son noktayı koydu.[41] Mahkeme sonuçlardaki yolsuzluk iddi-

36 Greg Palast, "Meksika, Salsa Soslu Florida", The Guardian, 8 Temmuz 2006.
37 "Meksika'da On Binler Sokakta", Cumhuriyet, 10 Temmuz 2006, s. 11.
38 "Meksika'da Sivil Direniş", Ülkede Özgür Gündem, 18 Temmuz 2006, s. 8.
39 "Meksika'da Hile Kasedi", Radikal, 12 Temmuz 2006, s. 10.
40 Meksika: Elemterefiş!", Express, No: 2006/10, 64, Ağustos-Eylül 2006, s. 39.
41 Bkz: Enrique Garcia, "Meksika'da Demokratik Başkanlık Seçimi mi?", Birikim Dergisi, No: 208, Ağustos 2006, s. 9-12; "Meksika Meclisinde Meydan Savaşı", Vatan, 30 Kasım 2006, s. 14; "Meksika: Sağın Kıl Payı Zaferi", Cumhuriyet, 5 Temmuz 2006, s. 10; "Meksika: Seçim Hilesinin Video Görüntüleri", Ülkede Özgür Gündem, 12 Temmuz 2006, s. 8; "Meksika'da Sonuçlar Gitti Geldi", Cumhuriyet, 7 Temmuz 2006, s. 10; "Meksika Seçimini Sağcı Aday Kazandı", Milliyet, 5 Temmuz 2006, s. 12; "Meksika'da Calderon'a Onay", Ülkede Özgür Gündem, 7 Eylül 2006, s. 8; "Meksika: İsyanın Rengi Sarı", Sabah, 10 Temmuz 2006, s. 20; "Meksi-

alarını reddederek, Calderon'un zaferini onayladı. Karar yedi yargıcın oybirliğiyle alındı. Yargıç Berta Navarro Hidalgo, bazı sorunlar olduğunu, ancak bunların seçimi iptal etmeye yetecek düzeyde olmadığını söyledi. Obrador ise kararı tanımayacağını açıkladı. Mahkeme önünde bulunan Obrador yanlıları, kararı protesto gösterileriyle karşıladı.[42]

Ve nihayet 2 Temmuz 2006'daki seçimleri kaybettiği ilan edilen Obrador, kendisini "meşru devlet başkanı" ilan ederek 12 kişilik gölge kabine kurdu. Mexico City'nin ana meydanı Zocalo'da düzenlenen ve yüz binlerce kişinin katıldığı törende Obrador, "devlet başkanı" olarak yemin edip, "Meşru Meksika devlet başkanı olarak sadakat ve vatanseverlikle hizmet edeceğime, Meksikalıların haklarını koruyacağıma, halkın refahını ve mutluluğunu sağlayacağıma yemin ederim," dedi.[43]

Bunun yanında Calderon, rakibi Obrador'un[44] vekillerinin yemin törenini önleme tehdidi nedeniyle 30 Kasım 2006 gecesi yarısı

ka'da 3 Milyon Oy Kayıp", Sosyalist Demokrasi, No: 34, 14 Temmuz 2006, s. 9; "Meksika'da İşler Karmakarışık", Radikal, 8 Temmuz 2006, s. 9; "Meksika Seçimlere Gidiyor Yerliler Çözüm Bekliyor", Ülkede Özgür Gündem, 2 Temmuz 2006, s. 8; "Obrador 'Gölge Başkan'...", Express, No: 2006/11, Ekim 2006, s. 34; "Meksika'da 300 Bin Kişi Yeniden Oy Sayımı Talep Ettiler", Kızıl Bayrak, No: 2006/28 (28), 21 Temmuz 2006, s. 21; Meksika: İki Aday da Zafer İlan Etti", Cumhuriyet, 4 Temmuz 2006, s. 10; "Meksika'da Sağ Galip İlan Edildi", Ülkede Özgür Gündem, 30 Ağustos 2006, s. 8; "Meksika'da Seçim Sonuçları Tartışmalı", Ülkede Özgür Gündem, 5 Temmuz 2006, s. 8; Hüseyin Aykol, "Sıra Meksika'da mı?", Ülkede Özgür Gündem, 30 Haziran 2006, s. 8; "Meksika'da Sular Durulmuyor", Ülkede Özgür Gündem, 10 Ağustos 2006, s. 8; "Meksika Seçimi Nefes Nefese", Radikal, 3 Temmuz 2006, s. 12; "ABD 2000, Meksika 2006", Radikal, 7 Temmuz 2006, s. 9.

42 "Calderon Yargı Kararıyla Galip", Radikal, 6 Eylül 2006, s. 9.

43 "Obrador Yemin Etti", Cumhuriyet, 22 Kasım 2006, s. 10.

44 Meksika'da hile iddiaları ayyuka çıkan başkanlık seçimi sonrasında yargı kararıyla sağcı Felipe Calderon'a karşı "yenik" ilan edilen Andres Manuel Lopez Obrador, "medyanın önyargılarını aşmak" için televizyon programı yapmaya başladı. Sağcı medyayı kendisini göz ardı etmekle suçlayan Obrador'un 'Gerçekler Söylenecek' adlı haftalık programı 9 Ocak 2007'de ekranla tanıştı. Ancak finansmanı üstlenen yandaşlarının parası, ucuz yayın saatlerine yettiğinden program saati ancak gece yarısı 01.00 olabildi. Obrador "Programda, Calderon'un hatalarını anlatacağım" dedi ("Televizyoncu Obrador", Radikal, 10 Ocak 2007, s. 12).

yapılan devir teslim töreniyle "erken" işbaşı yaptı. Calderon, başkanlık sarayındaki törenle selefi Vicente Fox'tan görevi devralsa da, Kongre'yi kısmen işgal eden PRD'lilerin protestolarını önleyemedi. Kürsüyü ele geçirme peşindeki PRD'lilerin törene bir saat kala PAN'lılarla tutuştuğu kavgada, yumruk ve sandalyeler havada uçuştu![45]

Alın size başkaldırı[46] karşısında, kapitalizmin sahnelediği bir "demokratik" seçim hikâyesi!

Ancak bu hikâyenin dışında başka bir gerçek, yani öteki (başkaldıran) Meksika'da var...

45 "Calderon'la Kavgalı Siftah", Radikal, 2 Aralık 2006, s. 12.

46 Bkz: "Meksika'da Devrim ve Karşıdevrim", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/10 (29), 17 Mayıs 2007-30 Mayıs 2007, s. 8; "Meksika'da Devrimci Durum", Atılım, Yıl: 2, No: 2006/45 (132), 25 Kasım 2006, s. 8; "Meksika'da İsyan Ateşi!", Red, No: 3, Aralık 2006, s. 30; "Oaxaca'da Halk İşgalleri Sona Erdi", Evrensel, 13 Ekim 2006, s. 10; "Meksika Sokaklarında İktidar Savaşı", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 17, 30 Kasım-13 Aralık 2006, s. 8; "Meksika Gerçek Demokrasi İstiyor", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 18, 14 Aralık-27 Aralık 2006, s. 8; "Meksika: Sol Muhalefet Ayakta", Siyasi Gazete, Yıl: 3, No: 19, Ekim 2006, s. 7; "Meksika'da Öğretmenin Grevi", Kızıl Bayrak, No: 2006/40, 13 Ekim 2006, s. 29; "Meksika Öğretmenlerinin Grevi Sürüyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/39, 6 Ekim 2006, s. 26; "Meksika: Halk Meclisi Barikatı", Alınteri, No: 29, 6 Ekim 2006, s. 8; "Meksika'da Sol Rüzgâr Esiyor", Ülkede Özgür Gündem, 3 Temmuz 2006, s. 8; "Meksika Tam Demokrasi İstiyor", Toplumsal Demokrasi, 8 Ağustos 2006, s. 7; "Meksika Kongresine Polis Çemberi", Ülkede Özgür Gündem, 17 Ağustos 2006, s. 8; "Meksika: Direnen Öğretmenlere Azgın Saldırı", Kızıl Bayrak, No: 2006/24 (24), 24 Haziran 2006, s. 22; "Mexico City İşgal Altında!", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 31 (118), 5 Ağustos 2006, s. 2; "Meksika'da Eylem Dalgası", Ufuk Çizgisi, No: 43, 1 Ağustos 2006, s. 26; "Meksika Polisi Direnen İşçilere Kurşun Sıktı!", Kızıl Bayrak, No: 2006/16 (16), 29 Nisan 2006, s. 22; "Meksika'da Polisler Hedefte", Ülkede Özgür Gündem, 24 Nisan 2006, s. 8; "Meksika'da Çelik İşçilerinin Grevi Devam Ediyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/18 (18), 13 Mayıs 2006, s. 23; "Villacero Direnişi Sürüyor", Evrensel, 10 Mayıs 2006, s. 10; "Meksika'da Ekmek Eylemi", Alınteri, No: 38, 22 Şubat 2007, s. 8; Enrique C. Ochoa, "Meksika'da Tortilla Fiyatlarında Artışın Bedeli", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 09 (146), 3 Mart 2007, s. 13; "Meksika'da 'Tortilla' İsyanı", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 06 (143), 10 Şubat 2007, s. 9; "Obrador Yanlıları Sokaklarda", Cumhuriyet, 11 Ağustos 2006, s. 11; "Meksika Solu Yollara Döküldü", Ülkede Özgür Gündem, 15 Temmuz 2006, s. 8; "Oaxaca'da İsyan Yeniden", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/11 (30), 31 Mayıs 2007-13 Haziran 2007, s. 8.

V-) YERLİLİK, EZLN ve KOMUTAN YARDIMCISI

"Senin bu ellerinde ne var
bilmiyorum göğe bakalım
Tuttukça güçleniyorum kalabalık oluyorum."[47]

Öteki[48] *(başkaldıran) Meksika gerçeğinin arka planında boylu boyunca bir yerlilik gerçeği yatar...*

Meksika'da yerliliğin yeniden tarihin sahnesindeki yerini alması, Chiapas'ın EZLN önderliğinde Ocak 1994'te başkaldırısıyla simgelenir.

Anımsanacağı üzere Chiapas'taki Ocak 1994 olaylarından önce, Meksikalı yetke ve elitler toplumlarındaki yerli bileşeni unutma ve unutturma çabasındaydı. Yine de Meksika Latin Amerika'nın en güçlü yerli nüfusa sahip olan ülkelerinden biriydi. Resmî organların kaydını tuttuğu dilsel kriter sınırlı olup, mevcut yerli dillerinden herhangi birini konuştuğunu beyan eden kişi yerli sayılmaktaydı.[49]

Böylelikle iktidar 56 etnik grup saptarken; bunların büyük bölümü aynı zamanda İspanyolca da konuşmaktadır. Bu temelde ülkede yerli oranı 1990'da yüzde 7.5 olarak saptanmış. Bu sınırlı veriye dayanarak dahi, ülkede yerli nüfusun 6 milyon olduğu saptanabilir: Bu rakam Guatemala'dan ve And ülkelerinin (Peru, Ekvator, Bolivya) toplamından fazladır.

Ülkenin ortası ve kuzeyinde iyi tanımlanmış etnik azınlıklar (Yaqui, Tarahumara, Purepecha...) ya da melezleşme sürecindeki, diğer köylülerle sınırları muğlak yerli köylü toplulukları (Mazahua, Otomi, Mexica ya da Nahua) bulunmaktadır.

Yerli nüfusu ülkenin güney ve güneydoğusunda yoğundur. Guerrero ve Oaxaca eyaletlerinde (Mixes, Triquis, Mixtec, Zapotec), Yucatan ve Quintana Roo eyaletleri (Yucatec Mayaları) yerlilerin yoğun olduğu bölgelerdir.

---

47 Turgut Uyar, "Göğe Bakma Durağı".

48 "Zapatista bölgesine özerklik sözü veren Obrador'dan uzak durmaya devam eden Marcos, dipten gelen toplumsal hareketleri bir araya getiren 'Öteki Kampanya'yı özgün bir siyasal deneyim hâline getirmeyi başardı" ("Meksika: Acı Biber Gibi Seçim", Express, No: 2006/8, 62, Haziran 2006, s. 25).

49 Yvon Le Bot, Violence de la modernité en Amérique latine. Indianité, société et pouvoir, Editions Karthala, Paris 1994. s. 56.

MEKSİKA, ORTA AMERİKA VE ANDLAR BÖLGESİNDE YERLİ NÜFUSLARI (TAHMİNİ - 1990)[50]			
	YERLİ NÜFUSU	YÜZDE (YAKLAŞIK)	TOPLAM NÜFUS
MEKSİKA	6 800 000	7.5	85 000 000
ORTA AMERİKA			
GUATEMALA	5 000 000	55	9 000 000
BELİZE	25 000	13	190 000
EL SALVADOR	140 000	2.7	5 200 000
HONDURAS	210 000	4.2	5 100 000
NİKARAGUA	120 000	3.2	3 800 000
KOSTA RİKA	20 000	0.6	3 000 000
PANAMA	194 000	8.3	2 329 000
ANDLAR BÖLGESİ			
KOLOMBİYA	500 000	1.5	33 000 000
EKVATOR	3 500 000	33	10 500 000
PERU	6 500 000	30	21 550 000
BOLİVYA	4 000 000	55	7 300 000

Özelde Meksika'da, genelde ise Latin Amerika'da devlet ile yerli halklar arasındaki çatışma alanları arasından ilki, toprak;[51] ikincisi üretime ilişkin (girdiler, krediler, pazarlama vb. gibi) konulardı; üçüncüsü de kimlik (etnik kimlik, dil ve adetler); dördüncüsü ise siyasal (yerli otoritelerin tanınması ve kendi kaderini tayin hakkı, vb'leri)dir.[52]

50 Yvon Le Bot, Violence de la modernité en Amérique latine. Indianité, société et pouvoir, Editions Karthala, Paris 1994. s. 55.

51 "Bu dünyanın her parçası benim insanım için kutsaldır. Kırlarda açmış kokulu çiçekler, bizim kız kardeşlerimizdir. Bufalo, geyik, büyük kartal, bunlar da bizim erkek kardeşlerimizdir. Kayalık tepeler, ıslak çayırlardaki su damlacıkları, atın vücudundan buharlaşan ısı ve insanlar hepsi aynı aileden değil midir? Siz beyaz insanlar, çayırlarda açmış çiçeklerden tat alan rüzgârı koklamasını öğrenmelisiniz. Onu kutsal saymalı ve korumalısınız... (Yerli Şefi Seattle, 1854).

52 Julio C. Tresierra, "Mexico: Indigenous Peoples and the Nation-State", INDIGENOUS PEOPLES AND DEMOCRACY IN LATIN AMERICA, Donna Lee Van Cott (ed.), St. Martin's Press, New York 1995, Inter-American Dialogue, s. 205.

Latin Amerika'da Indinaisino'nun[53] asl sorunlarından biri olan kendi kaderini tayin hakkı, iki koşullayıcı etken tarafından çerçevelendirilmektedir. Toprak bütünlüğünü tehdit eden tüm kendi kaderini tayin taleplerine yönelik resm reddiye, bir yandan Panama Kunaları ya da Nikaragua Miskituları gibi bu alanda atılmış somut adımlarla, bir yandan da BM ve ILO gibi uluslararası örgütlerin yarattığı lehte havayla çelişmekte, ikinci olarak, kendi kaderini tayin, farklı biçimlerde anlaşılmaktadır.

Kendi kaderini tayin hakkı talep eden yerli örgütlerin çoğu, buna EZLN gibi ayrılıkçı bir anlam yüklememektedir. Bunun yerine, "beyazlar ve mestizolarla eşit temelde siyasal sisteme daha geniş bir katılımı, ve özellikle de kendi refah ve hayatta kalmalarına ilişkin konularda karar alma hakkı"nı talep etmektedirler. Yani, Stavenhagen'in deyişiyle, "ulus-devletler bağlamında kendi kültürünü koruyup geliştirme hakkı, toprak hakkı, iktisad kaynaklarını kendi terimleriyle geliştirme hakkı"dır.[54]

Ancak burada eklemeden geçmeyelim: Meksika'daki neo-liberal uygulamalar, yerli halkları, hayatta kalabilmek için doğal kaynaklarını pazarlamaya zorlamaktayken; bu da hem geçimlerinin madd temelinin, hem de dil, gelenek ve değerleri dahil kültürel bütünlüklerini tehlikeye atan bir durumu devreye sokmaktadır.[55]

Kaldı ki burada (kaçınılmaz) bir ek daha gerekiyor: Etnik ve sınıf mantığı birbiriyle kolay kolay bağdaşmıyor. Müthiş bir özen ve çaba gerektiriyor.

"Etnik bilinç, tıpkı sınıf bilinci gibi gerçekte, başlangıçta sınıfla üstüste düşebilecek özgül tarihsel süreçlerden kaynaklanır. Ancak bir kez yaratıldıktan sonra, etnisite kendi yolunu izler; yani, bir

53 Latin Amerika'da yerli nüfusun yoğun olarak yaşadığı ülkelerde Indianismo kavramı, beyaz yönetici elitlerin yerlilere yönelik siyasal-toplumsal-kültürel resmî politikalarına gönderme yapan Indigenismo'nun karşısında, yerlilerin kendi yazgılarını ele almaları ve kendi siyasalarını kendilerinin tayin etmeleri anlamında, alternatif bir kavram olarak kullanılmaktadır.

54 Julio C. Tresierra, "Mexico: Indigenous Peoples and the Nation-State", Indigenous Peoples And Democracy In Latin America, Donna Lee Van Cott (ed.), St. Martin's Press, New York 1995, Inter-American Dialogue, s. 206.

55 Julio C. Tresierra, "Mexico: Indigenous Peoples and the Nation-State", Indigenous Peoples And Democracy In Latin America, Donna Lee Van Cott (ed.), St. Martin's Press, New York 1995, Inter-American Dialogue, s. 208.

kez işbölümünün örgütleniş ilkesi olarak nesnelleştikten sonra,[56] etnisite kişi ve toplulukların eşitsiz yazgılarında bir ilk devindirici özerk karakterini üstlenir."[57]

EZLN'nin yaptığı, tam da budur...

Ya da Massimo de Angelis'in, "Zapatismo toplumsal ilişkilerin politikasıyla ilgiliydi ve politik eylem doğası gereği ilişkisel bir eylem olduğundan dolayı, Zapatismo politikada içkinlik düzlemini ortaya attı. (...)

Politik eylemin amaçları ve örgütsel araçları çakışır; her ikisi de toplumsal ilişkilerle ilgilidir, dolayısıyla istediğimiz dünya ve o dünyaya ulaşmak için yaptıklarımız birbirine dışsal değil, aksine aynı madalyonun iki yüzüdür. (...)

Hayat 'devrimden sonra'ya ertelenemez ve biz soru sorma süreci içinde ilerler ve problemlerle karşımıza çıktıklarında uğraşırız,"[58] diye formüle ettiği(dir)...

V.1-) EZLN

"Devrim, içten gelmelidir."[59]

ABD, Kanada ve Meksika arasında NAFTA'nın imzalandığı gün, 1 Ocak 1994'te bir grup Maya yerlisi Chiapas eyaletinde neoliberalismo'ya, Başkan Carlos Salinas de Gortari'nin (1988-1994) desteklediği neo-liberal politikalara karşı silahlı bir ayaklanma başlattı. Gortari'nin "yasadışı diktatörlüğü"ne ve resm partisi PRI'ye karşı savaş ilan eden EZLN, Tzotzil, Tzeltal, Chol ve Tojolabal yerlilerinden oluşmaktadır. Zapatistalar, siyasal söylemlerinde neo-liberal politikaların Meksika'daki binlerce yerli köylünün yaşamları üzerindeki yıkıcı etkilerinden söz ederken, bu mücadeleyi yerlilerin sömürgecilik ve sömürge sonrası dönemde ırkçılık ve iktisad baskı-

56 Indigenous Movements, Self-Representation and the State in Latin America, Kay B. Warren ve Jeane E. Jackson (eds.), Austin: University of Texas Press, 2002, s. 274.

57 Indigenous Movements, Self-Representation and the State in Latin America, Kay B. Warren ve Jeane E. Jackson (eds.), Austin: University of Texas Press, 2002, s. 273.

58 Massimo de Angelis, "... 'Zapatismo' ve Toplumsal İlişki Olarak Küreselleşme", Conatus Çeviri Dergisi, No: 5, Nisan-Temmuz 2006, s. 179-182-186.

59 James C. Gibbons.

lara karşı yürüttükleri beşyüz yıllık mücadeleye bağlamaktalar.[60]

Bu ayaklanmanın yerli niteliğinin reddi ve süregen "otantiklik" arayışı, Chiapas yerlilerinin örgütsel deneyimleri ve kültürel kimliklerinin melez karakterini görmezden gelen tarihdışı kavranılışına bağlıydı. Yerlilerin NAFTA'ya karşı silaha sarılmaları, Chiapas yerli halkının resm söylemin folklorik ve geleneksel imgeleriyle alâkâsı olmayan, farklı bir yüzünü ortaya çıkardı.

Zapatista yerli talepleri, küresel köye, kültüralist etnografilerde betimlenen korporat cemaatten çok daha yakındı.

"Zapatista ayaklanması başladığında, Chiapas'ın Sierra Madre bölgesinde yaşayan yerli bir Maya grubu olan Mamlar arasında, devlet politikaları ve küresel süreçler karşısında yeni kolektif kimliklerin ortaya çıkışı ve kültürel geleneklerin yeniden icadı üzerine çalışmaktaydım. (...)

Araştırmanın sona erdiği 1999 yılında, Chiapas tümüyle militarize olmuş durumda. Otuz geniş asker merkezde 60 000 kadar Federal Ordu askeri konuşlandı. Chiapas'da yıllık asker harcamalar 200 milyon Amerikan doları dolayındaydı; ve bunun yanısıra, 31 paramiliter birlik de işbaşında olduğu gibi, bu militerleşme ve paramiliterleşme cemaatlerdeki günlük yaşamı altüst etmekte, toplumsal gruplar arasında mevcut farklılıkları keskinleştirmekteydi."[61]

Bu çerçevede EZLN'ye dönersek: 1 Ocak 1994 tarihli I. Lacandón Ormanları Deklarasyonu'nunda, "Özgür ve demokratik bir Meksika yönetimi kuruncaya dek savaşmaktan vazgeçmeyeceğimizi duyururuz,"[62] diye haykıran Zapatistalar ekliyordu:

"İş, toprak, ev, yiyecek, sağlık, eğitim, bağımsızlık, özgürlük, demokrasi, adalet ve barış için mücadele ediyoruz. Başarı elde etmeden ve ülkemiz için özgür ve demokratik bir hükümet kurmadan mücadeleyi durdurmayacağız."[63]

---

60 R. Ada Hernndez Castillo, Histories and Stories from Chiapas. Border Identities in Southern Mexico, University of Texas Press, 2001 s.xiii.

61 R. Ada Hernndez Castillo, Histories and Stories from Chiapas. Border Identities in Southern Mexico, University of Texas Press, 2001 s.xv.

62 Gloria MuÀoz Ramírez, Ateş ve Söz-20. ve 10. Yılında EZLN, çev: İlker Özünlü, Ayrıntı Yay., 2005, s.113.

63 Ya Basta! Les insurgés zapatistes racontes un an de révolte. Dagorno, Paris, 1994.

"EZLN'nin (Ejercito Zapatista de Liberación Nacional = Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu) farklı yanları şunlar: Onlar köylüleri ya da başka birilerini, hani o çoktan beri 'bilinen' ve haritası hazır vaat edilmiş topraklara ya da daha iyi bir dünyaya götürmek için gelmediler. Onlar, herhangi bir liderlik rolü üstlenmeksizin, Chiapas halklarına hizmet etmek için geldiler. Resmi olarak elbette özerk toplulukların meclislerine bağlılar.

Onlar önderlik etmiyorlar, takip ediyorlar. Onlar kural koymuyorlar, boyun eğiyorlar. Yönetmiyorlar, ancak -belirlenmiş sınırlar çerçevesinde- sıradan insanların yönettiği düzenin parçası oluyorlar.

Verecek yanıtları yok; onların tek istediği halkın sesine kulak vermek ve halkın yoksulluk, baskı ve mahrumiyet altında edindiği kendi deneyimlerinden bir şeyler öğrenmek. Aradıkları daha iyi bir dünya değil, ama içinde gücün ve dayatmanın olmadığı, herkesin düşlediği hayatı yaşayabileceği bir dünya. Marcos'un dediği gibi, 'içine dünyaları sığdıran bir dünya' bu."[64]

"Chiapas'ın Zapatist yerli komünlerinde otonom bir yapı oluşturmayı"[65] hedefleyen ve VI. Lacandon Ormanları Deklarasyonu'nda "Yeni örgüt iktidar için mücadele etmeyecek, ancak siyaset yapmanın yeni yollarını arayacak. Bu örgüt barış yanlısı, anti-kapitalist ve solcu olacak,"[66] diyen Zapatistalar konusunda, tekrar pahasına yineleyelim: "EZLN, Meksika'da Chipianeco yerli grubunun sömürülmesine ve ayrımcılığa karşı mücadele temelinde pratiğine başlamıştır. EZLN, Komutan Yardımcısı (Subcommandante) Marcos'un karizmatik figürüyle öne çıktı. Yüzleri maskeliydi, çünkü ezilenlere hitaben 'Bizim sizden başka yüzümüz yok' diyorlardı. Merkez iktidarın 'kötü hükümetine' karşı 'iyi hükümetler' örgütlediler. Temsil sistemine dayanmayan doğrudan katılım ve katılımcıların tümünün ikna olmasına kadar kararların alınmadığı bir yerel örgütlenmeye gitmişlerdir. Kızılderili kültüründen devraldıkları bu sistemi, güncel ihtiyaçlara göre yeniden oluşturdular. Özellikle 1999 Seattle Dünya Ticaret Örgütü toplantısına karşı yapılan küre-

64 Simon Tormey, "Zapatista: İçine Dünyaları Sığdıran Dünya",... VS Dergisi, Mart-Nisan 2006, s. 16.

65 "EZLN'den Meksika ve Dünya Halklarına", Birgün, 8 Temmuz 2007, s. 2.

66 Gloria Muñoz Ramirez, "Öteki Yoldaşlar Bu Köprüden Geçecek!", Cumhuriyet Dergi, No: 1078, 19 Kasım 2006, s. 4.

selleşme karşıtı eylemin örgütlenmesi aşamasında katılımcılar, kurdukları ilişkide Zapatistaların bu tarzını model almışlardı. Bu tarz örgütlenme daha sonraları 'ağ tipi örgütlenme' olarak anılmaya başlandı.

Marcos'un 'Güney Afrika'da bir siyah, San Ysidro'da bir Chicao, İsrail'de bir Filistinli, San Cristobal sokaklarında bir Maya yerlisi, İspanya'da bir anarşist, gecekondu bölgesinde bir çete üyesi, folk müziğinin kölesi ulusal üniversitede rocker, San Fransisco'da bir eşcinsel, soğuk savaş sonrası çağda bir komünist, Polonya'da bir Romen, Bosna'da bir barışçı, ne kitabı ne de okuru olan bir yazar, dünyanın herhangi kentinde bir ev kadını, Avrupa'da Asyalı, grev yapmaya asla yeltenmeyen bir sendikada grevci, gece saat 10'da metroda yalnız başına bir kadın, topraksız bir köylü, işsiz bir işçi, mutsuz bir öğrenci veya Meksika dağlarında bir Zapatista!' sözleri, politik kapsayıcılık ve ezilenlerin total sahiplenişini ifade etti.

Temel olarak parlamentarist ve iktidar hedefine yönelik konumlanmayı reddeden EZLN mücadele pratiğinin getirdiği sonuçlar itibariyle, devlet iktidarıyla karşı karşıya geldi. Ortak düşman nitelemesi içinde, küresel kapitalizm IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar yer almaktadır. Toplumsal muhalefet içinde EZLN'nin simgesel öğeleri kullanış tarzı ve sempatiye verdiği özel önem geniş çapta etki yarattı..."[67]

V.2-) KOMUTAN YARDIMCISI

"Dehayı kişinin kendisine verilen eğitime karşı çıkan üretken başkaldırı kapasitesi olarak tanımlıyoruz."[68]

Kendilerini; "Biz bir aynayız. Görmek ve görülmek için buradayız, bizi görmeniz için, kendinizi görmeniz için, ötekinin bizim imgemizde kendisini görmesi için. Buradayız ve bir aynayız. Gerçek değil, bir yansıma. Işık değil, ışığın yansıması. Yol değil, fakat ancak birkaç adım. Rehber değil, fakat sabaha ulaşan birçok patikadan ancak birisi," diye tanımlayan Zapatistalar'ın Komutan Yardımcısı Marcos, "Şimdi bize gereken, sözlerimizi alabilsin diye,

67 Süleyman Bulduruç, "Bizim Amerika", Odak Dergisi, No: 2006-09 (SN: 37), 8 Eylül 2006, s. 20-23.

68 Bernard Berenson.

kardeş kalbin kapısını aralayabilmektir," diyen bir tevazuun da (s)imgesidir...

Yıllardır Zapatistalarla yaşayan Meksikalı kadın gazeteci yazar Gloria Muñoz Ramirez onlara ve Marcos'a dair şunları diyor:

"Zapatistalar'ın bel kemiği binlerce insan... Onlar olmasaydı Marcos da olmazdı. O bir sözcü. Teorisyen. Kurduğu bağlantılar inanılmaz ve müthiş bir konuşmacı. Ancak o kendini silmek istiyor. "En büyük hatam Marcos gibi bir aktörün çıkmasına izin vermek. Bu artık asla olmayacak" diyor.

"Öteki yoldaşların geçeceği bir köprü gibiyiz" diyor Marcos... Sözleri yerli halkın sözleri ve alttakiler kendi davasına sarılmış durumdalar..."[69]

Komutan Yardımcısı... Neo-liberalizm karşıtı savaşçı, Zapatist, EZLN sözcüsü ve yazarı, Güneydoğu Meksika dağlarının romantik ve isyankâr devrimcisi...

2006 yılına kadar "Subcomandante" (Meksika devriminin önderi Emiliano Zapata'ya saygıdan ve gerçek komutanın halk olduğunu ifade eden) Komutan Yardımcısı Marcos adını kullanıyordu (Marcos adının, askerlerce öldürülen bir yoldaşının adından geldiği söylenir). Şimdilerdeyse "Delegado Cero" (Sıfır no'lu Delege) "ad"ını kullanmakta.

Yaşamına ilişkin neredeyse hiçbir şey bilinmemekte, bilinenlerin ise Meksika hükümetinin CIA'den aktarma bilgilerine dayandığı söylenir. Buna göre asıl adı Rafael Sebastian Guillen Vicente'dir (ısrarla o şahıs olmadığını belirtir!), İspanyol göçmeni zengin bir ailenin çocuğudur, 1984'te gerilla savaşçılığına başlamadan önce Universidad Autónoma Metropolitana'da (Meksika Metropolitan Özerk Üniversitesi) felsefe ya da edebiyat profesörüdür...

Hakikat şudur: Öğretmen bir anne-babanın çocuğudur. 1 Ocak 1994'te, Meksika'nın Chiapas eyaletinin Lacandone cangılında, Maya yerlilerinin şahsında neo-liberalizme karşı silahlı ayaklanma başlatan EZLN komutanlarındandır. 1984'ten beri yoldaşlarıyla birlikte ormanda yaşamaktadır ve kar maskesini hiç çıkarmamıştır. 12 yaşından beri başucu kitabı Cervantes'in Don Kişot'udur. 1992-

69 Gloria Muñoz Ramirez, "Öteki Yoldaşlar Bu Köprüden Geçecek!", Cumhuriyet Dergi, No: 1078, 19 Kasım 2006, s. 4.

2006'da 200'ün üzerinde makalesi ve birçok dile çevrilen 21 kitabı yayımlanmıştır. Tarihte ilk kez (2001 Mart) yönetime karşı mücadele veren bir savaşçı olarak, bir parlamento (Meksika) kürsüsünden kongre üyelerine hitap etmiştir[70] ve başkaldıran her şey gibi Oaxaca'daki başkaldırıyı da desteklemektedir...

VI-) VE OAXACA

"İyi, bir bakıma
rahatsızlık vericidir."[71]

Oaxaca; "post-modern (yeni) zamanlar"da "bitti"; "olmaz-olamaz" denilenin (bir kez daha) geri dönüşüdür...

Oaxaca[72] (ve dolayısıyla da Meksika) konusunda Luis Enrique Barrios'un tespitleriyse şudur: "Meksika'da sınıf mücadelesi yeni bir aşamaya geldi. Yıllardan beri ilk defa ezilen yığınlar sokaklara çıkıp kapitalizmin baskısına ve sömürüsüne karşı gösteri yapmaya başladı.

Kapitalist sınıf son 25 yıldan beri daha önceden kazanılmış bazı hakları geri almak için emekçilere ve yoksul köylülere karşı her tür saldırıya başladı. Yoğunlaşan sefaletin sonucu nüfusun yarısının yoksullaşması oldu. Buna paralel olarak bütün varlık birkaç mal sahibi ve bankacının elinde toplandı. Örnek olarak, Carlos Slim adlı bir burjuva çok kısa bir sürede dünyanın en varsıl ikinci adamı oldu.

Buna benzer tezatlar Oaxaca'da devrimci başkaldırının ve yolsuzluğa karşı başlayan hareketin temelini oluşturdu. 2006 yılında hakları ellerinden alınan milyonlar ülkenin dört köşesinde harekete geçti. Meksika devriminin sürecini, durumu simgeleyen bu dikkat çeken olaylar başlattı. Milyonlara varan ezilen yığınların hareketlenerek kitle toplantılarına, oturma eylemlerine katılarak ve örgütlenerek, komiteler kurarak mücadeleye başladıkları günlerden bahsediyoruz.

---

70 "Marcos", Birgün, 29 Temmuz 2007, s. 2.

71 Franz Kafka.

72 Oaxaca herkese, hepimiz bir kez da V. İ. Lenin'in şu üç (kilit) saptamasını anımsattı: i-) "Her devrimin temel sorunu iktidar sorunudur"; ii) "Herhangi bir örgütün karakterini doğal ve kaçınılmaz olarak tayin eden şey, o örgütün eyleminin muhtevasıdır"; iii-) "İnsan gerçek dostlarını felaket anında tanır. Yenilgi yılları, iyi bir okuldur." (V. İ. Lenin.)

O aylarda rejim hemen hemen felç oldu. Oaxaca'da işler daha da ileri gitti. Örgütleri APPO (Oaxaca Halk Meclisi) eyaletin başkent sokaklarında yüzlerce barikat kurdu ve geçici bir süre için birkaç televizyon ve radyo istasyonuna el koydu. 2006'nın devrimci günlerinde, Lenin'in deyişiyle 'Her zaman gölgede duran ve bu nedenle görmezlikten gelinen ve küçümsenen kitleler aktif savaşçılar olarak politika sahasına çıktı'..."[73]

VI.1-) NE OLDU?

"sen iki kişisin:
biri karanlıkta uyanık,
diğeri aydınlıkta uyuyan."[74]

Öncelikle Oaxaca'da "Ne oldu?" sorusunun yanıtıyla başlayalım...

Bilindiği üzere 25 yıldır Oaxaca'nın yerli halkları, kamu hizmetleri, toprak mülkiyeti ve seçim sistemine ilişkin otonomi taleplerini sık sık dillendiriyorlardı.

Örneğin 5 Ağustos 2006 tarihinde, Meksika'nın Oaxaca eyaletinin başkentinde, 55 yaşındaki Fidelia Vasquez, ('Kanal 9' adlı devlet televizyonu kanalını ve devletin radyo istasyonlarını işgal etmiş olan bir düzine kadından biri. Aynı zamanda da bir öğretmen. Tanıklığı, kadınların, Oaxaca'daki toplumsal hareketlerin toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf konularını nasıl biraraya getirdiğini de sergiliyorken) şunları diyor:

"Ben Oaxaca'da doğmuş, Zapotek ve Mixtec soyundan gelme bir kadınım. Kadınlar olarak misyonumuz yaratmak, eğitmek, bilgiyi iletmek ve katılmaktır. Bu yüzden, şimdi bu devlet radyo ve televizyonunu işgal ettik.

Bizler de tıpkı ülkemizde yaşayan diğer sıradan, içtenlikli, emekçi insanlar gibi insanlarız. Bizler, Oaxacalı kadınlar, kırdan kente her yerde, bizi uzun zamandır yönetmekte olan insanların ve vali Ulises Ruiz'in bize yaşattığı baskıların yükünü tek başımıza taşımaktan yorulduk.

---

73 Luis Enrique Barrios, "Meksika'da Devrim ve Karşı Devrim: 2 Mayıs'ta Genel Greve Doğru", 26 Nisan 2007, Marxist.org'dan Emine Kunter tarafından Latinbilgi.Net için çevrilmiştir.

74 Khalil Gibran.

Bu satırları okuyacak olan insanlar, çok uzaklarda olsalar bile, bizler bu zalim gerçekleri yaşamaya devam ediyoruz. Ağustos ayının ilk günü sokaklara çıkarak Valiye Oaxaca'yi terk etmesini söyledik.

Biz kadınların çoğu zaman sesi duyulmaz, çünkü bizler esmeriz, kısa boyluyuz ve şişmanız. Bu yüzden kimse bizim halkı temsil ettiğimizi düşünmez. Ama bizler halkız. Bizler Oaxaca'nm gerçek yüzüyüz.

Ne yazık ki hükümet burada bulunan kadınların büyüklüğünü, kalbini ve değerini takdir edemiyor. Buradayız! Çünkü özgür bir Meksika, demokratik bir Meksika istiyoruz ve artık yeter diyoruz. Bizi buradan ancak ölüm çıkartabilir, bu radyo istasyonunu ve televizyonu asla terk etmeyeceğiz!"[75]

Gerçekten de Meksika'yı beş ay sarsan Oaxaca'daki başkaldırı Devlet Başkanı Vicente Fox'un yurtdışına çıkmasını engelleyecek boyutlara vardı.[76]

Ve de Fox'un gönderdiği federal güçler de Oaxaca eyaletindeki isyanı bastıramadı. Oaxaca Kentleri Halk Meclisi, yolsuzlukla suçladığı vali Ruiz istifa etmeden sokaklardan çekilmeyeceği açıkladı. Devrimci sol örgütlerin de desteğiyle grev genişlerken, beş ayda 10 kişi öldü. Öğretmenlerin sınıfa dönme kararına karşın 1.3 milyon öğrencinin çoğu okula gitmedi.[77]

Ardında da Amerikan işbirlikçisi başkan Calderon'un göreve başlaması öncesinde federal polis, Oaxaca'ya saldırdı. Kent merkezini ele geçiren polise karşı halkın direnişi sürüyor.

Oaxaca'da 22 Mayıs 2006'da öğretmenlerin grevi ile başlayan, greve eyalet polisinin katliamcı saldırısının ardından eyalet valisi Ruiz'in istifası istemiyle süren isyan, 160. gününde Meksika Federal Devlet Güçlerinin saldırısıyla karşılaştı.

29 Ekim günü Oaxaca barikatlarına beklenen saldırı gerçekleştirildi. Meksika burjuva diktatörlüğü, Oaxaca'da açığa çıkan yerel işçi-emekçi iktidarını yok etmek ve kentte burjuvazinin hâkimiyetini sağlamak için polis güçleriyle saldırıya geçti.

---

75 Lynn Stephen, "Esmeriz, Kısa Boyluyuz Ve Şişmanız Ama Biz Halkız!: Oaxaca'nın Kadınları", Birgün, 3 Haziran 2007, s. 2.

76 "Fox'a Oaxaca Çelmesi", Radikal, 9 Kasım 2006, s. 12.

77 "Meksika'da Oaxaca İsyanı Durulmuyor", Radikal, 1 Kasım 2006, s. 8.

Herkül tipi helikopterlerin kent üzerinde uçuş yapması, saldırının ilk sinyali oldu. Ardından, Federal önleme Kuvvetleri (PFP) denizden, havadan ve karadan kente giriş yaptı. Polis, Zocalo Meydanı'na girdi. Zocalo Meydanı, eyaletteki resmi binaların bulunduğu ve APPO tarafından işgal edilen kent merkezinde bulunuyor. Meydan, 14 Haziran'da öğretmen grevine yönelik ilk saldırıda boşaltılmış, kısa bir süre sonra Oaxaca halkı tarafından yeniden ele geçirilerek bütün devlet kurumları işgal edilmiş ve APPO'nun denetimine geçmişti.

Tazyikli su tankları, göz yaşartıcı gazlar ve ateşli silahlarla saldıran PFP güçlerine karşı Oaxaca halkı taş, sopa, maçeta, molotof kokteyli ve halk bombasıyla direnişe geçti. Bütün gün süren direnişe rağmen, eyaletin başlıca caddeleri ve anayollarındaki barikatlar yıkıldı, kent merkezi burjuvazi tarafından ele geçirildi.

Direnişçiler, APPO'nun kararıyla kent merkezinden Benito özerk Üniversitesi'ne çekildiler. APPO karargâhı Zocalo yakınlarında bir kilise olan Santo Domingo'ya taşındı. Akşam 4'te, polis ana meydanı kontrolü altında tutarken, ara sokaklarda sopa, molotof kokteyli ve halk bombaları ile silahlanmış eylemciler dolaşıyordu. Saldırı karşısında Meksika'nın birçok eyaletinde destek eylemleri gerçekleşirken, Mexico City'de de kent merkezindeki dörtyol, Oaxaca ile dayanışma amaçlı 2 saat boyunca kesildi. Burada 15 kişi gözaltına alındı. EZLN Komutan Yardımcısı Marcos da dayanışma çağrısı yaptı.

Özetle Meksika burjuvazisinin yönetememe krizini yansıtan Calderon-Obrador kutuplaşması, burjuva diktatörlüğünün Oaxaca'ya saldırısını güçleştiren bir rol oynadı. Burjuvazinin başkanlık krizi, Oaxaca'daki yerel işçi-emekçi iktidarının ortaya çıkışının koşullarını hazırladı. Oaxaca'da, işçi sınıfının ve emekçi halkın örgütü APPO'nun (Oaxaca Halk Meclisi) iktidarı hüküm sürdü. Oaxaca Komünü, dünya işçi sınıfının mücadelesi bakımından unutulmaz bir deneyim olarak tarihe kaydoldu.[78]

78 "Oaxaca Komünü Direniyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 42 (129), 4 Kasım 2006, s. 2.

VI.2-) NEDİR?

"Hayatın ereği,
hayatın kendisidir."[79]

Nancy Davies'in, "APPO iktidar olmayı, halklara hizmet vermek ve onların refahını arttırmak için ister. İtaat ederek hükmet; bu deyişi duyduk değil mi? Oaxaca ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda çok büyük değişikliklerden söz ediyor,"[80] diye betimlediği gerçeğin; Aylin Topal'ın, "Oaxaca deneyimi gösteriyor ki, 1990'larda hız kazanan yerelleşme reformlarının, yerel siyasette etkin yerel toplulukları ve vatandaşlık nosyonunu öne çıkaran liberal söylemi, güçlü bir yerellik kültürü doğurdu. Bu süreç, yerel toplulukların gözünde, devlet iktidarını daha erişilir kıldı. Neo-liberalizmin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla uygulanan kurumsal düzenlemeler, yeni siyasi aktörlerin daha etkin örgütlenmesini kolaylaştırdı,"[81] dediği neoliberal güzellemelerle alâkası yok; kesinlikle yok...

Oaxaca halkının Paris komününü andıran direnişi hakkında, APPO Sözcüsü Florentino Lopez Martinez şunları diyor:

"22 Mayıs 2006'da 70 bin eğitim emekçisi ve çok sayıda toplumsal örgütlenme, köylü ve yerli örgütlerinin bir grevi patlak verdi. Eyalet hükümeti, en ufak bir çözüm dahi geliştiremediği gibi, aksine, önemli sayıda belediye başkanının ve gerek yerel, gerek ulusal ve uluslararası düzeyde büyük girişimcilerin de desteğini alarak emekçilere karşı büyük çaplı bir bastırma hareketine hazırlandı. 14 Haziran'da, farklı polis birimlerinden oluşan yaklaşık 3 bin kişilik bir kuvvetin katıldığı bir operasyon başladı. Fakat bu operasyon başarısız oldu. Polis taş ve sopalarla kovulurken, Oaxaca kentinin merkezi Oaxaca halkı ve emekçileri tarafından geri alındı...

Bir yanda devletin artan saldırganlığı, bir yanda da halk hareketinin her geçen gün büyümesi karşısında, Oaxaca'nın tüm demokratik, ilerici, yurtsever, devrimci ve komünist güçleri olarak bizler, topraklarımıza yerleşmeye çalışan faşizm tohumlarına tek bir güç olarak karşı koymak için Oaxaca halkının Birleşik Cephesini oluş-

79 Goethe.

80 Nancy Davies, "Meksika'dan Haberiniz Var mı?", Dayanışma Gazetesi, No: 13, Kasım 2006, s. 12.

81 Aylin Topal, "Oaxaca Eylemleri", Radikal İki, 5 Kasım 2006, s. 9.

turma ihtiyacını ortaya koyduk. Bir başlangıç noktasında hepimiz ortaklaştık: Mevcut kurumlar halklarımızın taleplerini çözmeye hizmet etmemektedir, bu yüzden onu yıkmak ve halkınızın çoğunluğunun çıkarları temelinde yeni bir devlet, yeni bir iktidar, yeni yasalar, yeni bir toplumsal sözleşme kurmak gereklidir. Böylece temel sloganımızı belirledik. Halkınız üzerinde bir daha asla bir tiranlık ya da faşizm kurulmamasının biricik güvencesi olarak; TÜM İKTİDAR HALKA!..

Halklarınız uzun yıllara dayanan bir mücadele deneyimine sahiptir. Oaxaca Halklarının Meclisi (APPO), halkımızın geliştirdiği tüm sınıf mücadeleleri tarihinin yoğunlaşmış bir hâlidir. Bu nedenle O, farklı politik ve ideolojik eğilimlerden çok sayıda kadın ve erkeğin de çalışmasının ürünüdür, ancak bir ortak hedefle: Yeni bir toplum, emekçilerin yeni bir toplumu. O an için kendiliğinden karakter taşıyan bu büyük hareket, tüm Oaxaca halkının tek bir örgüt inşa etmesi ihtiyacına kanalize olabildi; bu süreçte tabi i ki hareketin bütünüyle sıkı bağları olan örgütlü akımlar, onların arasında da elbette devrimci komünistler temel bir rol oynadı."[82]

VI.3-) MÜCADELE SÜRÜYOR

"Düşünmeye gem vurmak,
zihne gem vurmak demektir,
bu ise, rüzgârı zapt etmekten de zordur."[83]

Meksika'nın en yoksul eyaletlerinden olan ve Chiapas'tan sonra ikinci sıradaki Oaxaca nüfusunun yüzde 90'i yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Ülkenin kuzeyindeki eyaletlere ya da ABD'ye en yoğun göç indeksine sahip eyalet. Her yüz gençten sadece 5'i yüksek öğrenim görebiliyor...

Bu coğrafyaya bir de yerlilik sorunlarını eklemek gerekiyor...

Oaxaca'da altı ay süren halk isyanının lideri Flavio Sosa, hükümetle görüşmek üzere başkente geldiğini açıkladığı basın toplantısının ardından tutuklansa da;[84] hayır, hayır; Oaxaca'da bir şeyler "sakinleşmiş" olsa da; hiçbir şey bitmedi; savaş sürüyor; Nancy Da-

82 Florentino Lopez Martinez, "Oxaca'da Yeni Bir Tarih Yazılıyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2006 41 (128), 28 Ekim 2006, s. 9.

83 Gandhi.

84 "Oaxaca Direniş Lideri Tutuklandı", Evrensel, 6 Aralık 2006, s. 11.

vies'in Mart 2007'da işaret ettiği gibi, "Oaxaca Halk Meclisi yeniden toparlanıyor..."

Diego Enrique Osorno da (Ocak 2007), "APPO Triqui bölgesinde özerk belediye kuruyor. Yirmi topluluk bölgesel halk meclisine katılıyor. APPO yeni yıla eyaletin doğu bölgesinde çoğunlukla yerli Triqui halkının yaşadığı San Juan Copala'da Özgür ve Özerk Belediyesini kurarak başladı," diye ekliyor...

VII-) "SONUÇ YERİNE"

"Hakikate kulak veren, hakikati dillendirenden daha basit değildir."[85]

Evet, "Tanrı'ya çok uzak, ABD'ye çok yakın" Meksika, ABD mahreçli Çokuluslu şirketlerinin dünyayı kendi çıkar ve isterleri doğrultusunda yeniden biçimlendirme yolundaki çabalarının, yani neo-liberal politikaların hedef tahtasındaki coğrafyalarından birini oluşturuyor. Ve bu durumun tüm "yara"larını taşıyor: Bağımlı/ işbirlikçi bir sermaye sınıfı, çürümüş, gırtlağına dek yolsuzluğa, sahteciliğe batmış bir yönetim aygıtı, katmerlenen bir yoksullaşma ve ona eşlik eden toplumsal çürüme, şiddet...

Ancak çoğu Latin Amerika ülkesini benzer koşullara mahkûm kılınmış diğer coğrafyalardan ayırt eden bir özellik, bir umut ışığı Meksika'yı da imlemekte: Meksika halk(lar)ı direniyor. Yolunu, yordamını, perspektiflerini hareket hâlinde arayan inşa hâlindeki bir direniş bu; çok geniş bir yelpazeyi kapsıyor; dahası bu yelpazenin dilimleri birbirlerine karşı dışlayıcı değil kapsayıcı olmayı, birbirlerine kulak vermeyi, birbirlerinden öğrenmeyi ilke edinmişler. İnşa hâlindeki direnişi belki de en iyi, EZLN'nin her türlü iktidar fikrini reddeden Chiapas başkaldırısından (1994), "Bütün İktidar Halka!" çağrısını yapan Oaxaca direnişine (2006) yönelen doğrultuda simgeliyor.

Vazgeçmeyen bir ısrarla örülen bu direnişin Meksika burjuvazisini neo-faşist bir Cumhurbaşkanına mecbur kılan bir yönetim krizine denk düşmesi ise, ülkeyi olanak ve risklerle yüklü bir altüstlüğün eşiğine getirmiş durumda. Bu deneyim, "XXI. yüzyıl sosyalizmi" gibi iddialı bir sonuca yol açmayabilir; bize kalırsa bu nitele-

85 Khalil Gibran.

meye gerek de yok. Meksika'daki "deneyim çoğulluğu"; sosyalizmin XXI. yüzyıldaki süregenlik/kopuş dinamikleri, ve daha da önemlisi, geçmiş (buna köylü ayaklanmaları, işçi hareketleri, gerilla savaşları vb.nin yanısıra Amerika yerlilerinin özgün gelenekleri de dahildir) ile gelecek arasında bir köprü kurmaya kararlı, unutmayı reddeden, ısrarlı bir direnişin insanlığın önüne açacağı olanaklar üzerinde pek çok dersle yüklüdür.

Meksika'daki alt üst oluş hâli; hemen hemen herkese; Lessing'in, "Düşmana bir adım daha yaklaşmak kılıcın kısalığını ortadan kaldırır"; ya da bir Japon Atasözü'nün, "Sis yelpaze ile dağıtılmaz"; veya Sebastian Chamfort'un "İhtilaller gül suyuyla mı yapılır sanıyorsunuz?" sözlerini anımsatır...

17 Ağustos 2007 14:06:33, Çeşme Köyü.

VENEZÜELLA'DA Sİ'NİN ZAFERİ[1]

CANAN ATEŞ

"Ben bir askerim; sizler, yani halk benim önderimsiniz. Ben size, eğer beni yarı yolda bırakmazsanız, ömrümün sonuna dek size hizmet ederim, demiştim. Siz benim kaderimi, politik geleceğimi belirlediniz. Ben de size hizmet etmeye devam edeceğim". Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez, Caracas'taki Miraflores Başkanlık Sarayı'nın balkonundan coşkulu kalabalığa bu şekilde sesleniyordu. Anayasal düzenlemenin onaylanmasına ilişkin referandumdan yüzde 54.36 oranında Evet (Si) oyu çıkması, Venezüellalılar kadar Başkan Chávez'i de coşkulandırdı. Hayır (No) diyen muhalefet ise, yüzde 45.36 oy oranında kalarak başkan Chávez'e yeniden seçilme imkânı tanıyan düzenlemenin geçmesine engel olamadı.

16.949.033 seçmenden yaklaşık 11 milyonunun oy kullandığı seçimler, katılımın yüksekliği açısından geçen yıl Kasım ayında yapılan yerel seçimlerin de üzerine çıktı. 6 milyonun üzerindeki Si-Evet oyu Başkan Hugo Chávez'in siyasi geleceğinin 2013 yılı ile sınırlanmasını engellemiş oldu.

1 Sosyalist Demokrasi, Yıl: 4, No: 76, 28 Şubat 2009... Çoban Ateşi, Yıl: 3, No: 82, 5 Mart 2009... Esmer, No:49/3, Mart 2009... www.mavidefter.org/ - 74k –... www.solfasol.org/?p=59 –... kodveus.blogspot.com/2009/02... www.halkingunlugu.net/basindan/venezuela_da_s_nin_zaferi.html - 33k -... www.atik-online.net/2009/02/26/venezuelada-sinin-zaferi/ - 51k –... www.postager.com/modules.php?name=News&file=article&sid=2546 - 54k –... www.ozguruniversite.org/ - 47k –... www.latinbilgi.net/index.php?eylem=yazi_oku&no=2528 -... www.sendika.org/ - 76k –... www.sosyalist-kurd.net/ -... www.atik-online.net/2009/02/26/venezuelada-sinin-zaferi/ - 51k -... www.munazarakulubu.org/search.php?action=finduser&uid=1 - 39k-...

1600 ulusal, 98 uluslararası gözlemcinin eşliğinde yapılan seçimlerin güvenliği için 140.000 ordu mensubu ülke çapında görev yaptı. Özel biyometrik makinelerle yapılan bu seçim, Chávez'in 10 yıllık başkanlığı süresince yapılan 15. seçim olma özelliğini taşıyor. Yaklaşık üç aydır süren yoğun seçim yarışının kilit sorusu ise:

"Cumhuriyet Anayasası'nın Ulusal Meclis tarafından onaylanmış bulunan 160,162,174,192 ve 230. maddelerinde halk tarafından seçilmiş politikacıların haklarını genişleterek herhangi bir vatandaşın seçimler sonrasında üstlendiği görevi icra süresinin sonunda, aynı görev için anayasal olarak belirlenen süre için yeniden aday olmasına ve seçilmesi durumunda görevi devralmasına izin veren özel düzenlenmeye onay veriyor musunuz?" şeklindeydi.

Yapılan referandum, 1999 (Carta Magna) Anayasası'nda bir değişiklik yapılmasını öngörüyor. Si yani Evet seçeneğinin kazanması durumunda halk tarafından seçilenlerin görev sürelerinin yeniden seçilmeleri durumunda sınırsız olmasına izin veriyor. Si'nin zaferi, Venezüella'nin olduğu kadar tüm Latin Amerika Kıtası'nın da geleceğini belirlemiş oldu. 2008 yılında Ekvator'daki ulusal egemenlik ve sosyal devlet eksenli anayasal düzenlemenin referandumda kabul edilmesi, Brezilya'da yerel seçimlerde Lula'nın partisinin yüzde 70'i bulan oy oranına ulaşması, Bolivya'da Morales'in yerli haklarını koruyan, yerlilerin özerkliğinin sınırlarını genişleten, latifundizme izin vermeyerek yeni bir toprak reformunu öngören Anayasal değişikliğinin yüzde 63 oy oranı ile kabul edilmesi, Latin Amerika'nın ilerici hükümetlerin, halk tarafından bir kez daha onaylanması anlamına geliyor.Venezüella'daki referandum ise Chávez'in 2013 yılında tekrar başkanlık seçimlerine girmesini belirlemesi anlamında hem Venezüella'daki hem de tüm kıtadaki politik sürecin geleceği açısından son derece kritik bir öneme sahipti ve Chávez, bu zorlu sınavın ilk etabını geçmiş durumda. Latin Amerika'nın ilerici devlet başkanları da Chávez'i bu zorlu secim yarışında yalnız bırakmadılar. Caracas'ta Şubat 2009 başında yapılan ALBA (Alternativa Bolívariana para los pueblos-Halklar İçin Bolívarcı Alternatif) toplantısına katılan Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega, Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales, Honduras Devlet Başkanı Manuel Zelaya, Dominik Cumhuriyeti Başbakanı Roosevelt Skerrit, Küba Başkan Yardımcısı José Machado ile Ek-

vator Devlet Başkanı Rafael Correa, 2 Şubat'taki Devrimin 10. yıl kutlamalarına katılarak Chávez'e desteklerini açıkça dile getirdiler.

Yüzde 46 gibi aslında çok da azımsanmayacak oranda "No-Hayır" oyu veren Venezüella'daki Chávez karşıtlarının seçim kampanyası önemli ipuçları taşıyor. 2 Aralık 2007 tarihindeki daha geniş kapsamlı referandumdan kazançlı çıkan muhalefetin, bu referanduma da oldukça iyi hazırlandığı söylenebilir. "No es No - Hayır Hayırdır" adı altında yürüttükleri kampanya boyunca Anayasal Düzenleme adını taşıyan referanduma "Reeleccion Indefinida-Belirsiz bir süre için Yeniden Seçim" demeyi tercih ederek, bu düzenlemenin Chávez'in tiranlığı anlamına gelerek demokrasiyi ihlâl ettiği vurgusunu öne çıkardılar. Ulusal Meclis'in bu tanımlamaya yanıtı ise, yayınladıkları bir bildiri aracılığı ile öngörülen anayasal düzenlemenin yeterince açık olduğu şeklindeydi. Sözü edilen maddelerdeki düzenleme, Ulusal Meclis'in onayı ve 6 milyonun üzerindeki imza ile referanduma taşındı.160. madde 4 yılda bir seçilecek eyalet valilerinin, 162. madde yine dört yılda bir seçilecek yasama organı üyelerinin, 174. madde dört yılda bir seçilecek belediye başkanlarının, 192. madde beş yılda bir seçilecek Ulusal Meclis milletvekillerinin ve 230. madde 6 yılda bir seçilecek devlet Başkanının yeniden seçilebilmesine imkân tanıyor.

Muhalefet, secim kampanyasının dengesiz bir şekilde yürütüldüğünü iddia ederek, "Evet" kampanyasının iktidardaki PSUV (Venezüella Birleşik Sosyalist Partisi) tarafından devlet olanakları kullanılarak sürdürüldüğünü, bu konuda soruşturma yapılması gerektiğini sürekli dile getirdi. PSUV, yaklaşık 3 yıl önce Chávez'in Venezüella'daki sosyalist, demokrat ve ilerici parti, kesim ve bireyleri bir araya getirerek kurduğu bir parti olmasına karşın varolan sistemle iç içe geçmiş bir örgüt ve bu iddia belli oranda bir gerçeklik taşıyor. Ancak muhalefetin, ABD ile olan politik ve finansal ilişkileri, Kolombiya paramiliterleri ile sıkı bağları, terazinin hangi kefesinin ağır bastığını açıklamaya yetiyor.

Ulusal Seçim Kurulu'nun, televizyon ve radyo gibi yayın organları üzerinden propaganda yapmalarını engellediğini iddia eden muhalefet, onlarca özel televizyon ve radyo kanalı üzerinden Chávez'e ve sosyalizme neredeyse hakarete varan sözler sarf ettiğini ve buna karşılık herhangi bir cezai yaptırımla karşı karşıya kal-

madığını unutmuşa benziyor. Resmi televizyon kanallarının yayınları ise ülkedeki güçlü muhalefetin varlığını görmezden gelen bir mantıkla yapılıyor. Muhalefetin etkinliklerinin yer almadığı haber programları bu yanıyla bir yetersizlik taşıyordu. Resmi televizyon kanalları, seçime bir hafta kala muhalefetin Caracas'ta yaptığı mitinge katılımın azlığını vurgularken muhalefet bir milyonun üzerinde bir kitleden bahsediyordu. Birkaç gün sonra Caracas'ta Chávez yanlılarının kampanya kapanış mitingini, resmi kanallar saatlerce gösterirken muhalefet kısa görüntülerle geçiştirip neredeyse kimse gitmemiş görüntüsü yaratmaya çalışıyordu. Her iki tarafın da sergilediği yayın politikası, bilgi vermekten çok seçim kampanyasına hizmet etmesi açısından zaaflıydı.

Muhalefetin seçim kampanyası boyunca öne çıkardığı diğer başlıklar ise ülkede sürekli artan suç ve cinayet oranları ile yükselen enflasyon oldu. Muhalefet, Chávez'in ömrü boyunca başkan olarak kalma tutkusu olduğunu iddia ederek, Venezüellalıları buna izin vermemeye çağırdı. Chávez ise, seçim sloganı olarak "halkın kendisini yönetecekleri belirlemesi ya da görevden alması için Evet! Kişiler gelip geçicidir, ancak düşünceler, kurumlar kalıcıdır" diyerek meselenin kişisel olmadığını vurguladı. Chávez, kendisinin ulusal huzurun, barışın ve ulusal egemenliğin teminatı olduğunu söyleyerek Venezüella devlet başkanlığına yeniden talip olduğunu ifade etti. Rosa Luxemburg'un "Ya Sosyalizm Ya Barbarlık" sözünü tekrarlayarak seçimden çıkacak Evet'in öneminin altını çizdi.

Muhalefet, seçim kampanyası boyunca sürekli bir kargaşa ortamı yaratma olanağı aradı. Muhalif üniversite öğrencileri Caracas, Maracaibo, Maracay gibi büyük şehirlerde polisle çatıştılar. Taş, sopa ve molotof kullanan öğrenciler, belli bir düzeyde de olsa ortamı radikalize ettiler. Venezüella polisi ve askerinin üniversiteye girmesi yasak olduğundan güvenlik güçlerine saldıran öğrenciler, üniversite içlerine kaçtılar. Caracas'taki bir üniversite yakınlarında otoyol kenarındaki çalılık bölgenin öğrencilerce yakılmaya çalışılması, Chávez yanlılarının karşı propagandasına sebep oldu. Bu olaylardan dolayı yakalanan ve gözaltına alınan öğrenci neredeyse yok denecek kadar azdı. Ancak muhalefet burada da gerçek dışı propaganda yapmaya devam etti. Hükümet karşıtı sağcı El Nacional (Ulusal) gazetesinin 7 Şubat 2009 tarihli basımının arka sayfasındaki fotoğ-

raf muhalefetin seviyesini iyice gözler önüne serdi. Öğrencilerin üzerine su sıkan polislerin fotoğrafının üzerindeki "Suçluları cezalandır, Çocuklarımıza Saldırma- Belirsiz Seçimlere Hayır" yazan gazete son derece bilinçli bir dezenformasyon yapmıştı: Venezüella polisinin sözde şiddetini göstermek için kullanılan fotoğraf, Almanya'da polisin göstericilere saldırdığı bir eylemden çekilmişti gerçekte! Venezüella polisi, bu zaman zarfında hiçbir öğrenci eyleminde basınçlı su kullanmamıştı.

İç kargaşa yaratmaya çalışan muhalefet, Caracas /Mariperez'de bulunan Tifaret Israel Sinagogu'na 31 Ocak 2009'da yapılan saldırının hükümet tarafından düzenlendiğini iddia etti. Chávez'in İsrail'in Filistin'e saldırıları esnasında İsrail'in Venezüella büyükelçisini Filistin halkı ile dayanışma için sınırdışı etmesinden yola çıkan muhalefet, Sinagog'un duvarlarına kırmızı boya ile "Yahudiler dışarı" yazılmasını buna dair bir kanıt olarak gösterdi. Bu saldırının failleri yaklaşık iki hafta içinde ortaya çıkarıldı. Muhalefetin yönettiği bir eyalete bağlı 7 polis, 4 sivil ve Sinagogun güvenlik görevlisinden oluşan bir çetenin yaptığı açıklanan saldırının soygun amaçlı olduğu ifade edilmesinin yanısıra kimi kaynaklar, Kolombiyalı paramiliterlerle İsrail ajanlarının iç istikrarsızlık yaratmaya yönelik bir provokasyonu olduğunu belirttiler.

Chávez karşıtlarının iç kargaşa yaratma çabaları, muhalefetteki Hıristiyan Demokrat parti COPEI tarafından seçimlerde gözlemci olması için çağrılan Avrupa Parlamentosu Milletvekili İspanyol Luis Herrero ile devam etti. Herrero, 13 Şubat 2009 cuma akşamı Chávez'e diktatör dediği ve referandum öncesi karışıklık yaratmaya kalkıştığı gerekçesiyle sınırdışı edildi. Herrero'nun sınırdışı edilmesi, Ulusal Secim Konseyi Başkanı Tibisay Lucena'nın başvurusu üzerine gerçekleştirilmişti. Lucena, Herrero'nun açıklamalarını, seçim kurumunun saygınlığını zedeleyici bir müdahale olarak değerlendirdi. Herrero, açıklamasında Venezüellalı seçmenlere, bir diktatörün hesaplı bir şekilde dayatmaya çalıştığı korku ortamına izin verecek bir şekilde oy kullanmama çağrısında bulunmuştu. Chávez, bu milletvekilinin sınırdışı edilmesinin İspanya ile olan ilişkileri olumsuz yönde etkilemeyeceğini umduğunu belirtmişti.

Bu atmosfer içerisinde ve hem iktidar, hem de muhalefetin kapı kapı dolaşıp, telefon ve internet üzerinden kitleye ulaştığı ya-

rış,Chávez'in başkanlık seçimlerinde aday olmasına izin veren yasal düzenlemeye oyların yüzde 54.36'ünü alarak onaylanması ile son buldu. 15 Şubat 2009 tarihli köşe yazısına "Bugün 15 Şubat, olmak ya da olmamak" diye başlık atan Chávez'in politik yaşamının başkan olarak devam etmesi olanağına, Venezüella halkı "Evet" dedi. Ancak Chávez'i bu süre boyunca gerçekten de ciddi ve köklü sorunlar bekliyor. 10 yıllık iktidarı boyunca, çubuğu yoksullardan yana bükerek ülke kaynaklarını emperyalistlerin yağmalamasına izin vermeyen Chávez'e, söylem olarak çokça kullandığı sosyalizmin pratiğini hayata geçirmekten başka bir yol kalmıyor. Seçim sonrası yaptığı konuşmasında sosyalizm yolunda yürümeye kendini adayacağını belirten başkan Chávez, ülkedeki yoğun suç oranından dolayı ileri boyutlara ulaşmış olan iç güvenlik meselesini ortadan kaldırmak için mücadele edeceğini söyledi. Ülkenin en büyük sorunlarından biri hâlindeki iç güvenlik meselesinden bugüne kadar pek bahsetmeyen Chávez, bu sorunu çözme konusunda ciddi ve sonuç alıcı adımlar atmazsa ülkedeki çürüme ortamının önüne geçilemez olduğunu görmek zorunda, çünkü resmi rakamlara göre Venezüella'da 2008 yılı boyunca yaklaşık 14.000 kişi hayatını çoğunluğu hırsızlık amaçlı saldırılarda kaybetti.

2013 yılına kadar, sosyalizmi programatik olarak hayata geçirme sözü veren Chávez, bu zorlu mücadeleyi gerçekten örgütlü ve devrimci bir ruha sahip kadrolar yaratmadan gerçekleştiremeyeceğinden, misyon vb. varolan halk örgütlülüklerini yeniden işlevsel hâle getirerek Venezüella halkının sosyalizm yolundaki çabalarını güçlendirmek zorunda.

Referandumdan "Hayır" oyunun çıkması, Venezüella ve Latin Amerika'nın geleceğinin karanlığa bürünmesi anlamını taşıyacaktı. Chávez iktidarı bu ihtimali, 2013 yılındaki seçimlere kadar ötelemiş durumda. Ülkedeki sınıfsal eşitsizliğe karşı sürdüreceği sosyalizm hedefli mücadelenin başarısı, onu yalnızca başkanlığa taşımakla kalmayıp, olası karanlığı ortadan kaldırma anlamında büyük değer taşıyacaktır.

Caracas, 15 Şubat 2009.

SANDİNİST NİKARAGUA'DA ORTEGA TRAJEDİSİ[1]

TEMEL DEMİRER

"Gölgesiz güneş yoktur."[2]

Filinta endam günlerimizin, gençliğimizin başkaldıran Nikaragua'sı 1979'da Managua'ya giren Daniel Ortega'lı Sandinist gerillalar ile yüreğimizi nasıl hoplatmış ise; 2006'da da orta yaşın sonlarına merdiven dayamış günlerimizdeki "seçim zaferi"yle bizleri sevindirdi...

Ancak yüksek sesle itiraf etmeden geçmeyelim: 2006'lardaki sevinçte buruk/ kekremsi bir tat vardı; belki de bu sevinç, 1979'da yüreğimizi hoplatan o filinta endam günlerin nostaljisiydi...

Evet, 1979'da FSLN (Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi) gerillalarının başındaki komutan Ortega, 2006 seçiminde FSLN'in başındaki kazanan adaydı ama; ne FSLN ne Ortega ne de geride kalan gençliğimiz bugünde yaşananlara benzemiyordu... Köprülerin altından çok ama pek çok sular akmıştı...

I-) LULA'NIN YOLUNDA "SANDIKLI DEVRİM"

"Her şeyin en kutsalı iyi insandır.
Kirlisi de kötü insandır."[3]

Bir gazete haberinin manşetine göre, "Nikaragua'da Sandıklı Devrim"[4] olmuş ve Ortega seçilmişti...

1 Sosyalist Mezopotamya, No: 19, Ocak 2007... www.mesop.net...
2 Albert Camus.
3 Eflatun.
4 "Nikaragua'da Sandıklı Devrim", Milliyet, 7 Kasım 2006, s. 20.

Yine başka bir habere göreyse, Sandinist aday Ortega "radikal geçmişini" geride bıraktığını açıkladı. Soğuk Savaş dönemindeki aşırı sol eğilimi ve arkasındaki Sovyet desteği nedeniyle ABD'nin düşmanlığına hedef olan Ortega, "sevgi, barış ve uzlaşma getireceği yönündeki vaatlerinin" kendisine hâlâ karşı olan Washington'ı ikna etmediğini de söyledi.

AFP'nin haberinde, 1979-90 yılları arasındaki iktidarında askeri üniforması alameti farikası olan "aşırı solcu" Ortega, seçimlerin ardından "Tanrı'ya olan sadakatinden ve özel mülkiyete olan saygısından" bahsetti...[5]

Başka bir haber de şöyleydi: "Devrimciliği geride bıraktığını" söyleyip iç savaş yıllarındaki Kontraların siyasi lideri Jaime Morales Carazo'yu yardımcısı olarak seçen Ortega, "Washington'la iyi ilişkiler kurmak"tan söz etse de, ABD'yi de ikna edebilmiş değil. 1980'lerde Sandinist lidere karşı sağcı Kontraları silahlandırıp ülkeyi 30 bin kişinin öldüğü kanlı iç savaşa sürükleyen Washington, Ortega'nın kıtadaki diğer belalıları Venezüella Devlet Başkanı Chávez ve Küba lideri Castro'yla birlikte sol kuşağı güçlendireceği korkusuyla Nikaragua seçiminden kaygı duyuyor...[6]

Diğer bir haber: Sandinistalar, ABD ve İspanya'yı seçimlere müdahale etmekle suçladı. Ortega liderliğindeki FSLN, Managua'daki ABD ve İspanya büyükelçilerinin, "bölünmüş durumdaki muhafazakârların Ortega'ya karşı birleşmesi yönünde çalıştıkları" ve "böylece ülkenin içişlerine karıştıkları" gerekçesiyle Yüksek Seçim Kurulu'na başvurdu.

Sandinistaların sözcüsü Edwin Castro, ABD Büyükelçisi Paul Trivelli ile İspanyol diplomat Jaime Lacadena'nın "Nikaragua yurttaşlarının kendi kaderlerini tayin etme ve seçimlere özgürce katılma haklarını engellemek" istediklerini söyledi...[7]

Örneğin Confidencial ile röportajında Trivelli, "Yapmaya çalıştığımız demokratik süreci desteklemek ve bu ülkenin halkına seçim sürecinde anti-demokratik güçler ile demokratik güçler olduğunu söylemektir," dedi.

---

5 "Ortega: Radikalliği Geçmişte Bıraktım", Milliyet, 8 Kasım 2006, s. 12.
6 "Nikaragua'da Yine Ortega", Radikal, 7 Kasım 2006, s. 13.
7 "ABD'ye Rağmen Ortega", Cumhuriyet, 13 Mayıs 2006, s. 11.

5 Nisan 2006'da, Trivelli çeşitli politik partilere bir mektup yollayarak, Ortega'nın yenilmesi olasılığını artıracak tek bir adayın seçilmesini sağlamak amacıyla bu partilerin seçim sürecinde düzenleyecekleri aday seçme toplantılarına para yardımı önerisinde bulundu. Partiler bu teklifi red edince, Trivelli, Liberal Anayasal Parti (PLC) liderleri ile basında geniş yer alan bir toplantı düzenledi. Partinin Başkanı olan, ABD'nin desteklediği eski Devlet Başkanı Arnoldo Alemán, devlet kaynaklarından 100 milyon dolar çaldığı için mahkûm olmuş ve Alemán ile ilişkisi olan bazı parti liderlerin ABD vizelerini iptal edilmişti...[8]

Ve nihayet "son" bir haber de şöyleydi: Küba ve Venezüella liderleri, Nikaragua'da yapılan devlet başkanlığı seçimini kazandığı kesinleşen eski Marksist lider Ortega'yı kutladı. Seçim komisyonu yetkilileri, oyların yüzde 38'ini alan 60 yaşındaki Ortega'nın, en yakın rakibi muhafazakâr Eduardo Montealegre'den yüzde 9 daha fazla oy alarak seçimi kazandığını duyurdu...[9]

Şöyle ya da böyle "Nikaragua'da 5 Kasım 2006'daki devlet başkanlığı seçimini FSLN'nin lideri Ortega kazandı.

Seçim sonuçlarının hem Güney ve Orta Amerika ülkelerinin yönü, hem de Nikaragua'nın kaderi açısından önemi büyük.

Brezilya, Venezüella, Bolivya, Şili gibi güçlü Güney Amerika ülkelerindeki ABD karşıtı rüzgârın usul usul yukarı doğru çıktığı ve Orta Amerika boğumunu da etkisi altına aldığı görülüyor. Bu coğrafyadaki ülkeler için genellikle şu ad kullanılır: 'ABD'nin arka bahçeleri...'

ABD'nin XX. yüzyıl boyunca bu coğrafyada istemediği yönetimi devirmek için bu bölgede yaptırdığı darbe sayısı 1000'in üzerinde"ydi...[10]

Elbette Ortega'nın seçimi kazanması, ABD'nin hoşuna gitmemişti ve ABD'ye rağmendi...

---

8 Brynne Keith-Jennings, "ABD Nikaragua'da Kimin Demokrasisinin Şampiyonluğunu Yapıyor?", 19 Mayıs 2006, Kaynak: IRC Americas Program Commentary.

9 "Ortega'ya Tebrik", Cumhuriyet, 9 Kasım 2006, s. 11.

10 Mustafa Balbay, "Nikaragua Seçimleri...", Cumhuriyet, 19 Kasım 2006, s. 1-8.

Ancak bu işin sadece ama sadece bir yanıydı ve tümü olarak sunulamazdı... Madalyonun diğer yüzünde, Ortega'nın Lula'nın yolunda ilerlediği gerçeği vardı...

ABD'nin tüm engelleme girişimlerine rağmen seçimleri kazanan Sandinista lideri Ortega, Nikaragua sağı ve sermayesiyle iyi geçinmek istediğini göstermek için, başkanlık koltuğuna oturmadan önce sıkı bir görüşme trafiği başlattı.

Prense Latina'nın haberine göre, Ortega'nın "yaptığı ilk işlerden biri tüm sermaye kesimleriyle görüşüp Sandinist hükümetin özel sektör, serbest girişim ve pazar ekonomisine dokunmayacağı garantisini vermek oldu."

Ortega, devrim günlerini geride bıraktığını söylüyor. Ülkedeki yoksul kesimin büyük desteğini alan Ortega, seçim kampanyası döneminde barış, sevgi ve uzlaşma çerçevesinde bir politika sürdüreceği yönünde mesajlar verdi. "Vahşi kapitalizm" düzenine bir son vermek istediğini söyleyen Ortega, ülkedeki yoksulluğu ortadan kaldırmak için de güvenilir yabancı yatırımlara onay verebileceğini kaydetti. Bölgenin en yoksul ülkelerinden olan Nikaragua'da halkın yüzde 80'i günde 2 dolar ya da daha az bir parayla yaşam mücadelesi veriyor.[11]

Ortega'nın 16 yıl sonra yeniden iktidara gelmesi, Washington'da büyük bir rahatsızlık yarattı. Sandinista liderinin geçmişe göre daha yumuşak olan söylemlerine rağmen ABD, Güney Ameri-

11 Batı yarıkürenin ikinci en yoksul ülkesi Nikaragua'nın yakın dönemindeki tüm siyasi gelişmelerde ABD'nin adı sıkça yer aldı. 1979'da, 50 bin kişinin öldüğü iç savaşın ardından Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi, diktatör Anastasio Somoza'yı devirerek iktidara geldi. 1980'de, dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan yönetiminin desteklediği Kontralar, Ortega'nın devrilmesi için saldırılara başladılar. Ortega, 1985'te yapılan seçimle devlet başkanlığına seçildi. Aynı yıl Reagan yönetimi ticaret ambargosu başlattı. Kontralar ile Sandinistalar arasında 1980'li yıllarda süren savaşta yaklaşık 30 bin kişi öldü. ABD, Kontra gerillalarına, İsrail silahlarını İran'a gizlice satarak mali destek sağlamış, "İran-Kontra" skandalı ortaya çıkmıştı. Kontralarla olan savaşı sona erdirmek için barış planını kabul etmelerinden sonra Ortega ve Sandinista hareketi, 1990'da seçimleri kaybetti. Ortega, 1996 ve 2001 seçimlerinde de devlet başkanlığını kazanamadı. ABD Dışişleri Bakanlığı, Nikaragualıları, Ortega'ya oy vermemeye çağırmıştı ("ABD'ye Rağmen Ortega", Cumhuriyet, 7 Kasım 2006, s. 10).

ka'da sol hükümetlerin işbaşına gelmesinin, birbirleriyle ittifaka girmesinin bölgedeki çıkarlarına zarar vereceği konusunda oldukça kaygılı...[12]

Ancak 1990 yenilgisinin ardından Nikaragua'da oturtulan neo-liberal çizgiden büyük bir kopuş olmayacağını söyleyen Ortega, temel programlarının yoksullukla mücadele olacağını ifade ediyor. Bu da "neo-liberalizme insani bir yüz kazandırmak" iddiasıyla, yoksulların oyunu alarak iktidara gelen Brezilya lideri Lula'nın çizgisiyle çok büyük benzerlikler gösteriyor.

Yine de, 1990 karşıdevriminin ardından "anti-emperyalist devrimler çağı kapandı" diyerek devrimci hareketlerini gerileyişinin simgelerinden biri hâline gelen Sandinistlerin seçim zaferinin uluslararası siyasette her şeye rağmen büyük önemi var. Latin Amerika'daki ABD karşıtı sol cephe Sandinistlerin zaferiyle Orta Amerika'da da bir müttefik kazanmış oldu...

Bu yeterli mi? Ya da Nikargua'nın 2006'sında Sandinistler'in kazandığı "seçim zaferi"nin iki niteliği hangi anlamı taşıyor? türünden sorulara doğru yanıtlar verebilmek için tarihe müracaat ederek, Nikaragua tarihine göz atmamız gerekir...

II-) NİKARAGUA TARİHİ

"döğüşenler konuşacak
bu yıl bütün mevsimler
ilkbahar olacak."[13]

Nikaragua, Amerika kıtasının fethinden sonra yaklaşık 300 yıl İspanyol sömürgesi olarak kaldı. 1821'de İspanyollardan "bağımsızlığını" kazanan Nikaragua, 1824'te köleliği yasal olarak kaldırdı. Fakat köle emeği XIX. yüzyılın sonuna kadar üretime damgasını vurdu.

Amerika kıtasının fethiyle birlikte, Nikaragua coğrafi konumu nedeniyle, sömürgecilerin dikkatini çekmiştir. Ülke Atlantik-Pasifik arasında oluşturulacak kanal için en uygun yer olarak öne çıkıyordu. Batıya bakan kıyı şeridi de Nikaragua'yı Karayipler'in denetimi için kilit nokta hâline getiriyordu.

12 "... 'Vahşi kapitalizme' Son Vermek İstiyor", Cumhuriyet, 8 Kasım 2006, s. 11.

13 Ayşe Hülya, Döğüşenler Konuşacak, 2'nci baskı, Belge Yay., 1989, s. 39.

Nikaragua; ilk kurulduğu süreçten itibaren "Leon'lu liberallerle, Granada'nın muhafazakâr caudillo'ların çatıştığı" bir coğrafya olmuştur.

Leon'lu liberaller, "ilke olarak yenilik yanlısı, Amerikan ve Fransız devrimlerinin mason hayranları," Granada'lı muhafazakârlar ise "gelenekçi bağnazlardı."[14]

Buradaki "liberal" ve "muhafazakârlar" kavramlarının Avrupa'daki tanımlara denk düşmediğini vurgulayalım. Latin Amerika tarihinde önemli yer kaplayan "caudillo" yapısı üzerine kurulu iki kliktir bunlar.

"Nikaragualı 'liberaller', yurttaş hak ve özgürlüklerinden çok, serbest ticaretin savunuculuğunu yapıyorlardı ve kurdukları kişisel diktatörlükler de muhafazakârlarınkinden bir nebze olsun daha yumuşak değildi. Üstelik, her iki kampta da askerler esas olarak, toprak sahiplerinin komutasında hizmete zorlanan köylülerdi."[15]

Bu dönemde ülkenin başlıca ihraç ürünleri, kahve, pamuk, kereste, kurutulmuş et, donyağı, deri, kakao ve boyaydı. Kahve, 1850'lerden sonra ana ihraç maddesi hâline gelmiş, 1860'larda pamuk ihracat listesine katılmıştı. Kahve ve pamuk ekimi için daha çok toprak ve daha fazla ucuz emek gerekiyordu. Bu nedenle 1826 ve 1858 yıllarında çıkarılan yasalarla yerlilerin toprak hakları gasp edilmeye başlandı. Bu uygulamalara karşı ayaklanan yerliler katledildi.

1893'te iktidara, kahve ve pamuk ihracatının patlamasıyla daha da zenginleşen "plantasyon burjuvazisi" tarafından Liberal Partinin sert, milliyetçi başkanı General Jose Santos Zelaya getirildi.

Zelaya, çıkardığı yasalarla toprağı ve yabancılara ait mülkiyeti kamulaştırmış ve "modern" bir ordu kurma çabasına girişmişti.[16]

Zelaya, Orta Amerika'da Nikaragua'nın gücünü pekiştirmek ve hâkim hâle gelmek istiyordu. Bu istem, 1906 yılında Nikaragua'nın; Guatemala, Honduras ve El Salvador'la savaşmasına yol açtı. Zelaya'nın yayılmacı istemlerine karşı çıkan ABD ve Meksika da savaşa dahil oldu. Bu müdahale sonunda Orta Amerika Devletleri,

14 Henri Weber, Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 10.

15 Henri Weber, Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 11.

16 Buradaki "modern" vurgusu, Caudillo tarzı yapıdan çıkış anlamında kullanılmıştır.

1907'de Washington Anlaşmasını imzalayarak birbirlerinin iç işlerine karışmama ve anlaşmazlıklarını uluslararası hakem mahkemesine götürme kararını imzaladılar.

Fakat; Zelaya'nın ülke içinde aldığı önlemler ticaret ve hayvan yetiştiriciliğiyle uğraşan muhafazakârların ekonomik anlamda gerilemesi demekti. Ayrıca, Zelaya ABD'den ziyade İngiltere ile ilişkileri geliştirdi. "İhtiyacı olan" borcu ABD yerine İngiltere'den alması ve gerginleşen ilişkiler nedeniyle ABD'nin Nikaragua yerine Panama'da kanal açma kararı almasıyla Zelaya'nın rakip bir kanal açılması için Almanya ve Japonya'yla görüşmelere başlaması, ABD'nin müdahale etmesine yol açtı.

Yine de geçiş hattı ve Karayipler'i kontrol altında tutan bir konumda olması nedeniyle ABD, Nikaragua'dan vazgeçemedi. Nitekim 1909'da muhafazakâr lider, Juan Estrada'yı başa geçiren darbe yapıldı. Estrada, ülkeyi fiilen ABD yönetimine sokan ve Dawson Anlaşmaları olarak bilinen bir dizi anlaşma imzaladı.

Kısa bir süre sonra ABD'nin de isteğiyle Estrada, iktidarı Adolfa Diaz'a devretti. Diaz'ın gelir gelmez ilk uygulaması, Zelaya'nın kurduğu devlet tekellerini kaldırmak oldu. Dış borcu ödeme, gelirini yeniden organize etme işini yalnızca ABD bankalarının yapacağı taahhüdünü verdi. Yabancı yurttaşların çıkarlarını güvence altına alan yasalar çıkardı. ABD bankalarına verilen güvenceyle, Nikaragua gümrük bölümü, postanesi, ulusal bankaları, maden, demiryolu ve limanları, alacaklı olan New York bankalarının ve diğer ABD şirketlerinin denetimine verildi. Bu banka ve şirketler yalnızca bir-iki yıl içinde verdikleri borcun katlarca fazlasını aldılar.

Bu uygulamalara karşı, 1909'da iktidarı kaybeden liberaller ayaklandı. Diaz'ın "isteğiyle" ABD'den 1700 kişiden oluşan bir kolordu (ki bunun sayısı kısa sürede 2700'e çıkıyor) geldi. Ve ayaklanmayı bastırma bahanesiyle ülkenin içlerine kadar girildi. Ülkeye sürekli kalacak olan bir "deniz kuvveti" yerleştirildi. Bu kuvvetlerin denetiminde yapılan "seçimle" de (800.000 nüfuslu ülkede 4000 oyla) Diaz yeniden başkan seçildi. Başkan seçilir seçilmez, ABD'yle imzalanan Bryan Chamarro Anlaşması ile "Büyük Göl"de okyanusları birleştiren kanalı yapma kararı alındı. Bu anlaşmaya göre 3 milyon Amerikan doları karşılığında Nikaragua, Atlantik-Pasifik kanalının inşası için gereken bölgelerdeki egemenliği, ABD'ye devredecekti.

Aslında ABD'nin Panama Kanalı'nı açma kararı netti. Ve bu karardan vazgeçmiş değildi. Ayrıca Panama Kanalı'nın yanında bir kanal daha açmayacağı çok açıktı. Ama bu şekilde, yani "meşru" bir biçimde ABD, Nikaragua'da sürekli asker bulundurabilmiş ve bu bölgenin başka emperyalistlerin eline geçmesini engellemiş oluyordu.

1925'te yapılan seçimler sonucu varılan uzlaşmayla devlet başkanı muhafazakârlardan Solarrano ve Başkan Yardımcısı liberallerden Sacasa olmuştu.

On beş yıllık bir işgalden sonra ABD, çıkarlarını güvence altına aldığını ve ortamın "sakinleştiğini" düşünerek "denizciler"ini geri çekti. Hemen akabinde muhafazakâr Chamorre bir darbeyle iktidarı ele geçirdi ve liberal üyeleri kongreden attı. ABD, bir kez daha çıkarma yaptı ve önceki pratiklerinden güvenini kazanmış olan Diaz'ı yeniden başa getirdi. Bu yönetim değişikliğini kabul etmeyen Sacasa, Atlantik kıyısındaki Puerto Cabezos'ta kendi hükümetini kurdu. Bu hükümetin savaş bakanı General Moncado komutasındaki asiler, ABD'nin "deniz kuvvetleri"ne karşı zaferler kazandı.

Sonunda ABD'nin aracılığıyla Diaz ve Moncado arasında uzlaşma sağlandı. Bu anlaşmaya göre liberaller ve hükümet askerleri silahlarını Deniz Kuvvetlerine teslim edeceklerdi. Bunun karşılığında Moncado ilk "seçimde" devlet başkanı olacak, ikinci seçimde Sacasa seçilecekti.

Bu anlaşma ile ABD; bu süreçte geliştirdiği "barışçıl"(!) yollardan yayılma politikasını yaşama geçirmeye başlamıştır. Liberal ve muhafazakârların silahsızlandırılmasıyla oluşacak olan boşluk "Ulusal Muhafızlarla" doldurulacaktı.

Yerel yargı sistemlerine tabi olmayan, yabancı subayların komutasındaki bu ordu, aynı zamanda polis niteliğindeydi. ABD; yeni oluşturduğu gücü "millileştirmek" için hiç bir çaba harcamadı. 1930'da toplam 220 subaydan yalnız 15'i Nikaragualıydı. 1956'dan devrimin olduğu 1979'a kadar, Ulusal Muhafızlara hep ABD akademisi olan West Point'ten mezun olmuş subaylar komuta etti. Ayrıca, 1930'da ABD tarafından Nikaragua'da kurulan Askeri Akademinin öğrencileri, öğrenimlerinin dördüncü yılını bir Amerikan okulunda geçiriyorlardı.

Moncado'yla ilk yapılan anlaşmaya karşı çıkan tek kişi "General Sandino" olmuştur.

Sandino; zengin bir toprak sahibi ile malikanesinde çalışan bir yerli kadının çocuğuydu. Sandino, pazar yerinde kendisine hakaret eden kişiyi vurunca Meksika'ya gitmek zorunda kaldı. Meksika'da özellikle anti-Amerikancı hareketten ve gelişkin işçi hareketinden etkilendi.

Ülkeye geri dönünce yerleştiği San Albino'da kendi parasıyla küçük bir savaşçı grup kurdu ve iç savaşa girdi; Sandino'nun hedefi "özgür vatan"dı.

Moncado ve Sarasa arasında anlaşma yapıldığında, Sandino'nun 300 kadar askeri vardı. Savaşta gerilla yöntemlerini kullanıyor ve ABD'ye önemli oranda güç kaybettiriyordu. Böylece Nikaragua'da, Sandino'nun gerilla faaliyetiyle, ilk defa ne liberallerden ne de muhafazakârlardan olan "etkin" bir güç ortaya çıkmıştı.

Çatışmalar şiddetlendikçe, Sandino'nun kuvvetlerinin halka "yaslanma" ihtiyacı artıyordu. Kısa bir zaman içerisinde Sandino'nun güçleri halkla sıkı bağlar kurmayı başardı.

ABD'de Sandino'nun güçlerinin etkin olduğu yerlerdeki köyleri taşımış, stratejik köyler kurmuştu. Köylüler işkencelerden geçmiş, şehirler bombalanmıştı. Sandinistler, denetimleri altındaki topraklarda, zorla işinden edilen işçiler için "zorunlu ödeme" uygulaması getirdi. Toprak reformunu hayata geçirdi.

Sandino, ABD çekilmeden silah bırakmayacağını ilan etmişti.

1932'de, başkanlık seçimlerinden hemen sonra, ABD deniz kuvvetlerini tamamen çekeceğini açıkladı. Artık kamu düzeni tamamen "Ulusal Muhafızlara" bırakılacaktı.

Sandino hareketi gıdasını sadece anti-ABD'cilikten aldığı için; ABD'nin denizcilerini çekme kararı, bölünmelere yol açtı. Sandino'nun da güvenini kazanmış olan Salvadorlu Komünist Farabundo Marti bu hareketi Üçüncü Enternasyonal'e yaklaştırmaya çalışırken, diğer kesim anti-komünist tavır alıyordu. Tartışmalar sonunda Sandino; Deniz Kuvvetleri çekilir çekilmez ve Sacasa başkan seçilir seçilmez silahları bırakmayı kabul etti.

1932'de Amerikan denizcileri, ilk liberal ayaklanmaya katılmış olan, karası iktidardaki başkan Sacasa'nın akrabası olan ama siyasete fazla bulaşmamış, Filedelfiya'da okuduğu için de iyi İngilizce bilen, ABD'lileri iyi tanıyan Anastasio Somoza Garcia'yı Ulusal Muhafızların şefliğine getirdiler.

Somoza'nın bu yükselişinden ürken Sacasa, Sandino'dan bir denge unsuru olarak faydalanmayı istedi. Ve bu doğrultuda Sandino'nun çekilmeyi taahhüt ettiği Rio Coco bölgesindeki köylü kooperatiflerine güvence vermeyi kabul etti. Fakat, Somoza kendisi için tehlike olarak gördüğü Sandino'yu 1934'de Başkanlık Sarayı'nda yapılan ziyafete davet edip, Ulusal Muhafızlar tarafından kurulan pusuda katlettirdi.

Zaten silah bırakmış olan Sandino'nun güçleri de 1-2 yıl içinde dağıldı.

Somoza, 1936 yılında Ulusal Muhafızları baskı unsuru olarak kullandı ve Sacasa'nın istifa etmesini sağladı. Kendisi de iki haftalığına Ulusal Muhafız Şef Direktörlüğü'nden istifa etti ve 1936 yılında "devlet başkanı" oldu. Somoza bundan böyle ailesi tam 43 yıl iktidarda kalacaktı.

Somoza 20 yılda Orta Amerika'nın en zengin adamı oldu. Bunun için her yolu kullandı.

"Bütün bu olup bitenler içinde kuşkusuz en ilginç olanı bu servetin elde edilme yollarıdır... Söz konusu servetin tasarruf ya da yorucu çalışmalarla değil, tersine haraç, hırsızlık, şiddet ve her türlü sahtekârlıkla elde edildiği açıktır. Ulusal zenginliğin böyle ele geçirilmesinin kökeninde altın ve ithal mal kaçakçılığı, otlaklara çıkılması engellenmiş sürülerin ve iktidar ya da diktatörün siyasi dostlarının kasıtlı girişimleri sonucu zor duruma düşürülen işletmelerin yok fiyatına satın alınması yatmaktadır. Yıldırma, kaba kuvvetle ya da bürokratik yollardan yapılan baskılar da kuşkusuz bu aile servetinin toparlanmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Bütün bunlara ilaveten, birinci Somoza'nın dış ticaret ve kumar, kaçakçılık, kadın ticareti gibi daha karanlık işlerden şahsi komisyon alma huyu da vardı. Savaş, Alman vatandaşlarının topraklarına el koymasını sağlamış, bu da yayılmacılığının ilk çekirdeklerini oluşturmuştur."[17]

Somoza çok kısa bir süre içinde ülkenin önde gelen kahve üreticisi ve en büyük toprak sahibi oldu. Fakat Somoza'nın asıl büyümesi 1950'li yıllardan sonra olmuştur. 1950'li yıllarda gerçekleşen pamuk üretimi patlaması ve Orta Amerika pazarının sunduğu sanayi olanakları, ikinci emperyalist paylaşım savaşıyla Avrupalı em-

17 Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 169.

peryalistlerin çekilmesi ve ABD'nin buralara "ekonomik" anlamdaki girişiyle sanayi dallarına da el attı.

1950 ve 1960'larda gıda işleme sanayi (La Salud süt pastörizasyon tesisi), dokumacılık (El Porvenir), deniz ve hava taşımacılığı (Nameric Lines, Camcabesnic, Lonica), mukavva, plak, tütün ve çimento sanayiindeki işletmelerin çoğu Somoza'ya aitti.

Aile 1970'lerde hizmet ve bankacılık alanında faaliyet yürütmeye başladı. Managua'yı yerle bir eden 23 Aralık 1972 tarihli depremden sonra; ülkeye gelen 600 milyon dolarlık uluslararası yardımı idare etmek için oluşturulan Olağanüstü Ulusal Komitenin başına getirilen Somoza'nın ikinci oğlu, bu parayı kullanarak kendi bankası Banco de Centro America'nın yanı sıra grubun iki mali şirketini, NIAPSA (bir konut kredisi şirketi) ve Interfinancina'yı kurdu.

Somoza'lar devleti kendi özel mülkleri olarak görüyordu. Bu durum özellikle 1950' den sonra palazlanan muhalif "burjuva" gruplarını da rahatsız ediyordu. Özellikle deprem sonrası gelen parayla daha da palazlanan Somoza'ya karşı muhalif burjuvazi de farklı çözüm yolları aramaya başladı.

Somoza diktatörlüğü ABD'nin desteğine ve "ailenin" ordusupolisi olan Ulusal Muhafızlara dayanıyordu. "Hür dünya"nın bir üyesi sıfatıyla Somoza'lar, halkların da gözünü boyama amacıyla, diktatörlükleri boyunca seçimleri yaptılar.

Nikaragua'da dönemin başlıca siyasal partileri Muhafazakâr Parti, 1947'de Somozacı Milliyetçi Liberal Parti'den kopan Bağımsız Liberal Parti ve 1957'de kurulan Hıristiyan Sosyal Partisi vardı.

"Yani siyasal sistem, hiçbir zaman tek parti ya da faşist totaliter rejimin özellerine sahip olmadı. Somoza için tehlike oluşturmadıkları sürece muhafazakârlara hoşgörü gösteriliyordu."[18]

Muhafazakârlara Kongrede sandalye ve bakanlık da veriliyordu. Seçimlerde de Somoza'nın adayları seçiliyor ve uygulamaları beğenilmeyenler hemen görevden almıyordu.

Birinci Somoza, 1956 yılında, yurtsever-şair Rigoberta Lopez Perez tarafından öldürülünce yerine oğlu geçmiş, diğer oğlu da Ulusal Muhafızların başına getirilmiştir.

18 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 32.

Ulusal Muhafızlar, tamamen Somoza ailesinin çıkarlarını koruyacak şekilde oluşturulmuştu. Alain Rougvie, "Latin Amerika'da Askeri Devlet" başlıklı yapıtında Ulusal Muhafızları şöyle anlatmaktadır: "İlkin, Sandino'nun öldürülmesinden beri, baskıcılığı ve ulusal açıdan neredeyse yabancı, gayrı-meşru bir örgüt olma niteliğiyle muhafız ordusu, Somoza'ların iktidarının güvencesi olduğu kadar Somozalar da onun varlığını güvenceye almışlardı... Geleneği olmayan, pek az devletleştirilebilmiş bu ordu, üst kademe subaylara ayrıcalıklar edinip, hanedanın zenginleşmesinden pay aldıkları sürece, aile iktidarının temelini oluşturacaktır... Somozalar, ordunun doğrudan ve içeriden denetimini hiçbir zaman başkalarına bırakmamışlardır... Muhafız birliğinin yönetimini elinde tutan Somoza bir genelkurmay başkanından çok bir mafya babası gibi davranıyordu... Mütevazı subay maaşlarıyla kıyaslanamayacak gayrı resmi meblağlar sağladığı muhafız birliğinde iyi bilinen kumanda kademelerine atanmak subayların sadakat ve itikatina bağlıydı... Bu subaylar adeta resmileşmiş ve herkesçe malum haraçlar sayesinde hızla bir dolar ve cordobas milyoneri oluyorlardı."[19]

1979'da Somozalar imparatorluğu 500-600 milyon dolar paraya, ülkenin ekilebilir topraklarının beşte birine, ülkenin en büyük 26 sanayi kuruluşu ve 120 şirkete ortaklıktan oluştuğu tahmin ediliyordu. Somozalar, en büyük 8 şeker kamışı plantasyonu ve birçok rafineriyle ülkenin en önemli şeker üreticilerinden olmuşlardı.

Nikaragua'nın ekonomik yapısı klasik yarı-sömürge ülke konumundadır. Örneğin esas olarak, pamuk ve kahve üretimi yapılıyordu. Bu da ülkede gıda ürünleriyle ilgili ciddi sıkıntılar yaşanmasına yol açıyordu. 1972'de zorunlu gıda ithalatı, tarımsal ihracat değerinin yüzde 45'ine ulaşmıştı. Bu sayı 1975'te yüzde 50'ye, 1976'da yüzde 60'a tırmandı.

1972'de 255 milyon dolar olan borç, 1978'de 1 milyar dolara çıkmıştır.

1975 yılında büyük toprak sahiplerinin yüzde 1.5'u ülkenin ekili arazilerinin yüzde 4.5'una, orta toprak sahipleri yüzde 41.1'ine sahip bulunuyorlardı ve geri kalan yüzde 78.2 (köylüler) de kalan toprağı (yani yüzde 17.4-yn) aralarında paylaşıyorlardı."[20]

19 Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 171.

20 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 41.

II.1-) MUHALİF/ DEVRİMCİ CEPHENİN OLUŞUMU

"İnsanlığın hangi filizi köreltilmek istenmişse, o filiz daha gür büyümüştür."[21]

Egemenler cephesi böyleyken, devrimci cephede neler oluyordu?

Nikaragua Sosyalist Partisi (PSN) 1944'te kuruldu. Fakat üzerindeki ağır baskılar nedeniyle, 1 yıl içinde yeraltına çekilmek zorunda kaldı. İnşaat, dokumacılık, sağlık-eğitim sektörlerindeki örgütlenme seviyesi çok düşüktü. Sendikal hareket gelişkin değildi.

1962 Temmuz'unda Carlos Foncesa Amador, Silvio Mayorga ve Thomas Borge'la birlikte FSLN'ni kurdu. FSLN'nin ideolojik çizgisini ve stratejisini esas olarak oluşturan Foncesa'dır. Foncesa PSN içerisinde örgütlüyken Sovyetler'e, devrimden sonra da Küba'ya gitti. Foncesa, "sosyalist ve ulusal talepleri" Sandinist Halk Devrimi'nde birleştirdiklerini söylüyordu.

"FSLN, 1962'den 1967'ye dek 'foco' stratejisini yaşama geçirmeye çalıştı. 1963'te Coca ve Bokay Nehri bölgelerinde, hiçbir siyasal hazırlık yapılmaksızın ilk gerillalar çıkartıldı. Fakat başarısızlığa uğradılar. Yeni güçler toplandıktan sonra 1967'de Pancasan bölgesinde yeni gerillalar çıkarıldı. Bu kez de ihbar üzerine çıkan çatışmada çoğu yok edildi.

Bu deneyimlerden sonra, 'foco'culuğun terk edilmesi ve kitleler içinde siyasi çalışmaya ağırlık verilmesi kararı alındı. Bu amaçla 1970'te dört yıllık bir ara için askeri faaliyetlere son verildi. 1974'te tekrar silahlı mücadeleye başladıklarında FSLN içerisinde üç farklı eğilim ortaya çıkmıştı.

'Uzun Süreli Halk Savaşı' (GPP) eğilimi, Mao ve Vietnam örneklerinden etkilenmişti. 'Kır gerillası faaliyetini esas alan bu eğilimin stratejisine göre, kuzeyin dağlarında 'kurtarılmış bölgeler yaratılması', şehirlere saldırılması ve şehir gerillası savaşı geliştirilmesi için 'destek üsleri' sağlanacaktı.'

'Proleter eğilim', şehirlerde işçi sınıfı, yarı-proleterler ve gençliğe dayanılması gerektiğini savunuyordu. 'Bu eğilime göre GPP stratejisi aktif kitlelerden ve ülkenin hassas bölgelerinden uzakta, yarı terkedilmiş yörelerde tecrit olmaya götürecekti.'

---

21 S. Freud.

Tercerista, 'ayaklanması' ya da 'ulusal önderlik' eğilimi, diğer iki eğilime tepki olarak ortaya çıktı. 'Onların, 'güçlerin aktif bir biçimde toplanması' diye tanımlanan alternatif anlayışına göre, rejimin çelişkileri öyle bir durumdaydı ki, sayısal olarak zayıf bir devrimci grup bile, inisiyatifi nasıl ele geçireceğini bildiği takdirde, krizin derinliği üzerinde güçlü bir etkide bulunabilirdi."[22] Bu üç ayrı eğilim 1978 yılına kadar çalışmalarını birbirlerinden bağımsız olarak devam ettirdi.

Nikaragua'da rejimden kurtulmak isteyenler yalnızca "ezilenler" değildi. Somoza dışındaki diğer burjuva klikler de durumlarından hoşnut değillerdi. Bu klikler, uzun yıllar kendilerine bazen hükümette verilen koltuklar ve yatırım izinleri nedeniyle Somoza'yla çok sorun yaşamışlardı. Fakat 1972'deki depremden sonra Somoza, burjuvazinin muhalif kesiminin hareket alanını kısıtladı. Bu dönemde "Özel Teşebbüs Yüksek Konseyi" (LO-SEP) kuruldu. Katolik kilisesi ve ülkenin muhalif gazetelerinden Muhafazakârlar La Prensa, Somoza'ya karşı harekete geçti.

1970'lerden sonra enflasyon hızla yükselirken, devlet borçları rekor seviyede arttı. Kitleler üzerinde vahşi bir zulüm uygulanmaktaydı.

8 Temmuz 1974'te 7 siyasal hareket ve 2 sendikayı temsil eden 27 ünlü kişi seçimleri boykot etme çağrısında bulundu. Somoza bu seçimlerde yeniden seçildi. Ama seçimlere katılmama oranı çok yüksekti.

Seçimleri boykot eden gruplar 15 Aralık 1974'te Demokratik Kurtuluş Birliği'ni (UDEL) kurdular. Bu birlik liberal burjuva muhalefetiyle işçi hareketini temsil eden "ılımlı" kesimlerin "demokratik" bir program etrafında bir araya gelişleriydi. UDEL, siyasal ve sendikal özgürlükler talep ediyordu.

Aralık 1974'te FSLN iki kişiyi kaçırarak, ara verdiği silahlı mücadeleyi bir kez daha başlattı.

Somoza 1975'te olağanüstü hâl ilan etti. Basına sansür getirildi. Grevler ve öğrenci hareketleri şiddetle bastırıldı. UDEL, felce uğradı. FSLN'ye karşı yaygın operasyonlar başlatıldı.

---

22 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 176.

Somoza bu yoğun baskı süreciyle "toplumsal huzuru" sağladığını düşününce olağanüstü hâli kaldırdı. Kaldırmasıyla birlikte, eylemler grevler yeniden tırmanışa geçti.

1977'de Tercerista eğilimi, San Carlos'ta Ulusal Muhafızlara saldırdı. Eylem askeri açıdan başarısız olmasına rağmen, halkta yarattığı moral-motivasyon çok fazlaydı.

Kasım ayından muhafazakâr La Prensa gazetesi ilk defa FSLN'yi de içine alan, tanınmış 12 kişinin rejime karşı, demokratik alternatif istediği yönlü bir ilan yayınladı. Ama Somoza, uzlaşmadan yana değildi. Ve 1978 yılında La Prensa direktörü ve aynı zamanda UDEL'in lideri olan Chamorro öldürüldü. Böylece "liberal çözümün" somutlaştığı kişi ortadan kaldırılmış oldu.

Chamorro suikastı, rejime muhalif hareketleri birbirine yaklaşacaktı. Sürekli kitle gösterileri, genel grevler ve kısmi ayaklanmalar oluyordu. 1979 Ocak ayına dek bu hareketlerin başını UDEL ve daha sonrasında FAO çekerken, halkın daha da radikalleşmesi FSLN'yi ön plana çıkardı.

Orta düzey sermayenin temsilciliğini yapan COSEP işveren federasyonu, suikastçıların cezalandırılmasını ve Somoza'nın istifasını talep etmek için "sivil durdurma" çağrısı yaptı, 24 Ocak grevi, dev gösteriler ve Ulusal Muhafızlarla kanlı çatışmalarla sona erdi.

Grevlerin, gösterilerin artması Somoza'yı telaşlandırmıştı. Sonunda tüm iktidarı kaybetmek yerine belli tavizlerin verilmesinin daha iyi olduğu düşüncesiyle, sanayi işçileri için yılda bir maaş ikramiye, asgari ücrette artış, tarım işçileri için sosyal güvenlik sağlanması ve muhalif burjuvaziyle "ulusal" diyalog kararı alındı.

Fakat bu tavizler işe yaramadı. Burjuva muhalefet dahil, tüm halk kesimleri Somoza'nın gitmesini istiyordu. Grevler ve FSLN'nin askeri eylemlilikleri tırmandırmaya devam etti.

Burjuva muhalefet içerisinde, 1972'de kuzeybatının pamuk üreticileri tarafından Nikaragua Demokratik Hareketi (MDN) oluşturulmuştu. MDN Somoza'nın hemen kovulması, FSLN'ye gelecekte kurulacak hükümette yer verilmesi ve bazı demokratik reformların yasalaşması çağrısında bulundu.

Burjuva muhalefet de FSLN'nin hızla geliştiğini, kitleler tarafından desteklendiğini görüyordu. Burjuva muhalefetin, "gelecekte

kurulacak hükümette yer vermeyi" düşündüğü, FSLN'nin Tercerista eğilimiydi. Tercerista'lar, burjuvazi içindeki ayrılıklardan faydalanmak gerektiğini, diktatörlüğü tecrit edebilmek için geniş bir ittifaklar politikası izlenmesi gerektiğini savunuyorlardı. Burjuva muhalefetle ittifaktan "kaybedecekleri değil, kazanacakları" çok şey olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden Tercerista'lar, askeri saldırılarına en hız verdikleri anda, UDEL'in devamı olan FAO'ya katıldılar. FAO'yu Katolik kilise de destekliyordu. FAO, Somoza'nın çekilmesini ve yerine yeni bir hükümet kurulmasını istiyordu.

"Muhalif burjuvazi net bir strateji izliyordu; Somoza'yı görüşmelerle uzlaşmaya zorlamak ve anayasaya uygun olarak iktidardan indirmek için kitle seferberliğinden ve Corler yönetiminin desteğinden yararlanacaktı. Ailenin mülklerine el koymak ya da Ulusal Muhafızı dağıtmak gibi bir sorun olmayacaktı."[23]

FSLN'nin diğer eğilimleri, Terceristalar'ı "uzlaşmacı" olmakla suçladılar. Ve FAO'ya katılmadılar. Bu eğilimler, barriolarda, fabrika ve plantasyonlarda geniş kapsamlı ajitasyon ve siyasal örgütlenme faaliyeti yürütmekteydi. İş bırakmalar, sokak gösterileri, ayaklanmalar kesintisiz biçimde sürüyordu,

Tercerista eğilimi de, Ulusal Muhafız Karargâhı'nı ve Somoza'nın ünlü "sığınağını" roket ateşine tuttu. Ağustos'ta Ulusal Saray ele geçirildi ve rejimin önde gelen 500 kişisi rehin alındı. Sonunda bu kişiler 5 milyon dolar para, bir basın bildirisinin yayımlanması ve tutuklu olan Thomas Borge (Uzun Süreli Halk Savaşı eğiliminin liderlerinden) ve 82 kişinin serbest bırakılması karşılığında serbest bırakıldı.

Aslında bu üç eğilim birleştikleri 1979'ya kadar hep FSLN olarak anıldılarsa da, örgütsel yapıları, ideolojileri, hedefleri birbirinden farklıydı. Böyle olmasına rağmen semtlerde, fabrikalardaki çalışmalarda birbirlerine engel olma gibi bir pratikleri olmamıştır. Yapılan çalışmaların devrim amaçlı olması nedeniyle aynı yerlerde birlikte çalışabilmek gerektiğini savunuyorlardı.

Sandinista Cephesi kendini, "tüm halkın Somoza karşıtı demokratik özlemlerini yönlendiren bir cephe" olarak görüyordu. Kaynaklarda Sandinista Cephesi'nin amacının sosyalizm olduğuna

23 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 62.

dair herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bahsedilen, halkın en geniş kesimini kapsayan bir yurtsever cephe oluşturup, devrimi yapmaktır. Tercerista eğiliminin girdiği ittifaklar, açıklamaları, 26 Temmuz Hareketi'nin devrim öncesi süreciyle gerçekleştirmektir. Yani Che'nin deyimiyle "ulusal devrimci" kategorisine dahil edilebilir.

Devrim sürecine geri dönersek, Somoza artan eylemlilikler karşısında baskısını artırıyordu, kendi şehirlerini bombalatıyor, eylemleri şiddetle, kanla bastırıyordu.

Bütün bu baskılara, şiddete rağmen FAO hâlen mücadelenin "barışçıl" tarzda yapılması gerektiğini savunmaktaydı. Halksa, yaşadıklarından yola çıkarak silahlı mücadelenin zorunlu olduğunu görüyordu. Ulusal Muhafızların yok edilmesi gerektiği açıktı. Bu zamana kadar örgütlediği grevlerle, kitle gösterileriyle etkin olan UDEL ve sonrasında FAO yavaş yavaş etkisini kaybediyordu. FSLN'nin üç eğilimi de sürdürdükleri kararlı silahlı mücadele ile halk desteğini gitgide artırıyordu.

9 Eylül 1978'de, FSLN kolları, birçok kente saldırarak yerel halkın ayaklanmasını sağladılar. Ulusal Muhafızlar ayaklanmaların olduğu kentleri bombaladılar, ülkenin geri kalan kısmında da terörlerini artırdılar. Bu ayaklanmada 6000 kişi yaşamını yitirdi.

FSLN, 9 Eylül'ü bir "yenilgi" olarak değerlendirmektedir. Fakat bu yenilgiye rağmen, örgütlülüğü daha güçlenmişti. Halkın yoğun bir katılımı vardı. FSLN gerillaları şehirleri terk ederken arkalarından yüzlerce kişi geliyordu. Kitleler bu katliam karşısında geri adım atmamıştı, aksine bu onları daha da militanlaştırdı.

Somoza ise bir "zafer" kazandığını düşünüyordu. Burjuva muhalefet de, Eylül yenilgisi ile FSLN'nin daha zayıfladığını ve bu durumun kendilerinin ön plana geçmesine yarayacağını düşünüyordu. Bu hesaplarla, ABD, Guatemala ve Dominik Cumhuriyeti temsilcilerinden oluşan uluslararası "uzlaştırma komisyonu" yönetiminde görüşmeler yapmayı kabul ettiler. Görüşmeler aylarca sürdü, hedefleri "Somozasız bir Somozacılıktı". Kurulacak hükümette FSLN dışta tutulacak, Ulusal Muhafızların varlığı korunacak, Somoza'nın mülkiyeti için de güvence verilecekti.

FAO'nun içinde yer alan Tercerista, bu anlaşmayı kabul etmedi. Ulusal Muhafızların kaldırılması, Somoza'nın mülkiyetine el konulması Tercerista'ların istemleri arasındaydı. FSLN, "Somoza-

cı'ların mallarına el konulsun, Ulusal Muhafız dağıtılsın" sloganlarını yükseltti. 1978 Kasım'ında FSLN Tercerista'nın temsilcileri olan 12'ler grubu FAO'dan çekildi.

19 Ocak'ta Somoza, 1981'e kadar iktidarda kalacağını söyleyerek, uzlaştırma komisyonunun önerilerini reddettiğini açıkladı.

FAO'nun parçalanması FSLN'nin üç eğilimini birbirine yaklaştırdı. FAO'nun Somoza'ya verdiği güvenceler, devrimci mücadelenin hızla yükselmesi, FSLN'nin diğer eğilimlerini farklı örgütlenmelere itti.

1978 Temmuz'unda GPP Proleter eğilim önderliğinde, 22 örgütü kapsayan, "Birleşik Halk Hareketi" (MPU) oluşturuldu. "Semt komiteleri, sendikalar, kadın ve gençlik dernekleri güçlendirildi ve yeniden örgütlendi. FSLN'nin hedefi, halk hareketinin tüm kesimlerinde inisiyatif ve örgütlenme kapasitesini artırmak ve artık diktatörlüğün kaderini tayin etmekten çok devrimcileri iktidar dışında tutmakla ilgilenen FAO'nun burjuva muhalefetinden bağımsızlıklarını güçlendirmekti."[24]

Tercerista'lar, MPU içinde yer almıyorlardı. O dönem hâlen FAO'nun içindeydiler. Proleter eğilimden Jaime Wheelock MPU'yu ve o dönemi şöyle değerlendiriyor: "MPU, ikili bir rol oynadı. Öncelikle halk hareketliliklerinin koordinasyonunu sağladı, ikinci olarak da en iyi örgütlenmiş halk kesimlerinin siyasi ittifak ekseni oldu. Ama tam da bu özelliği nedeniyle, o sırada nesnel açıdan, ulusal çaplı geniş bir demokratik ittifak olamazdı, bunu kabul ediyorum. FSLN'nin avantajı, her iki alanda da bulunmasıydı. Eğer tek örgüt MPU olsaydı, burjuva bir çözüme yönelinme tehlikesi büyürdü. Bu cephe, ellerinde silah bulunan halk saflarının düzeninin korunmasını sağladı. Buna karşılık FAO Yankee'ler için bir umuttu. Tercerista'ların -ve dolayısıyla FSLN'nin- katılmasıyla çok önemli bir rol oynadı. Onun sayesinde Yankee'ler ve burjuvazinin bazı kesimleri tarafsızlaştırılabildi!

"(Tercerista'ların-yn) başlangıçta FAO'nun liderliğini kazanmaları ve onu burjuvazinin elinden alınmaları gerekliydi. Bu, Somoza'sız Somozacılığı siyasi açıdan silahsızlandırmaya, kendi bloğunun içinde Somoza'nın hegemonyasını zayıflatmaya çok katkı yap-

24 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 68.

tı. Yankee'ler ilk kez FSLN'yi siyasi muhatapları olarak görmek zorunda kaldılar. Bunun zaferde önemli bir etkisi oldu. Çünkü zamandan ve mekândan kazanmış oldu ki FAO'dan çekileceği için gerekeni yaptı."[25]

Tercerista'ların, FAO'ya girişlerini nasıl değerlendirmek gerekiyor? Kendileri tanımlarken "cephe" tanımlamasını da kullanıyorlar. Ve Somoza'ya karşı en geniş ulusal ittifak olarak görüyorlar. Her ne kadar Tercerista'lar FAO'ya girerken, önderliği ele geçirmekten bahsetseler de, süreç içerisinde "Tercerista'larm en azından bazılarının Nikaragua burjuvazisinin anti-emperyalist" olabileceğini düşündüklerini yazıyor Henri Weber, Nikaragua Sandinist Devrimi'nde...

Komünistler, faşist diktatörlüğe karşı işçi-köylü temel ittifakı üzerinde birleşebilecek bütün tabakaların birleştirilmesi, emperyalizme ve uşaklarına karşı geniş bir cephe oluşturulması gerektiğini savunurlar. Fakat bu cephe kararlı bir devrimci niteliğe sahip olmalıdır. Oysa FAO'nun tek talebi Somozalar'ın gitmesi. Ne Somoza'nın mülklerine el konuluyor, ne Ulusal Muhafızlar dağıtılıyor. Son evrede kurulabilecek olası hükümette FSLN'nin yer almasına da karşı çıkmaya başladı FAO'nun bileşenleri. Ki FAO en başından itibaren ABD tarafından Somoza'nın alternatifi olarak görülüyordu.

Fakat önemli bir nokta, FAO'nun içerisinde birçok işçi örgütünün de olmasıdır. Terceristalar amaçlarından birinin bu örgütleri tarafsızlaştırmak olduğunu söylüyorlardı. Belli oranda başarabildikleri tek hedefleri de budur.

Terceristalar'ın yanılgıya düştükleri yan, liberal burjuvaziyi de peşlerinden sürükleyebileceklerini düşünmeleridir. Bu onların liberal burjuvazinin sınıfsal duruşunu yeterince değerlendiremediklerini gösteriyor. Ve görüyoruz ki Terceristalar'ın onları "etkilemesi" yerine, burjuvazi Terceristalar'ı etkilemiştir. Öyle ki büyük burjuvazinin anti-emperyalist olduğunu düşünebiliyorlardı.

James Wheelock'un söylediklerinde dikkat çekici bir yan da bu oluşumun içerisinde oluşu önemsemelerinin nedeninin ABD'nin FSLN'yi siyasi muhatap olarak görmesidir. Kanımızca bu, FSLN'nin küçük burjuva ideolojisinin bir sonucudur.

---

25 Latin Amerika Solu Kendini Sorguluyor, s. 240-241.

MPU'nun kurulması, FSLN'nin gücünü, kitleler üzerindeki etkisini artırmıştı. Bu durum ABD'nin "Somozasız Somozacılık" seçeneğini daha fazla önemsemesini getirdi. Küba'da yaşananların bir daha yaşanmasını istemiyordu ABD...

Bu nedenle Somoza'nın uzlaştırma komisyonunun önerilerini reddetmesine karşılık ekonomik ve asgari yardımları askıya aldı. Fakat Washington'da Somoza yanlısı lobi de güçlüydü. Ve bu askıya alman yardımlar IMF aracılığıyla yine verildi.

MPU, bir süre sonra ismini değiştirerek "Yurtsever Cephe" adını aldı. Burada o dönemdeki uluslararası dengeler dolayısıyla FSLN ile ilişkileri olan çok sayıda ülke vardı. Venezüella, Meksika, Kostarika, Panama, And Paktı ülkeleri, Dominik Cumhuriyeti ve Jamaika FSLN'yi destekledi.

20 Mayıs'ta Meksika Managua ile olan diplomatik ilişkilerini kesti. 28 Mayıs'ta beş And Paktı ülkesinin devlet başkanı, Kolombiya'daki bir toplantıda Somoza hükümetini kınadı. 16 Haziran'da Sandinistlerin "savaşın" tarafı olduğu kabul edildi. 24 Haziran'da Amerika Devletleri Örgütü Nikaragua'ya "barışı koruma gücü" gönderme önerisini reddetti. Ve Somoza'nın istifasını istedi.

Latin Amerika ülkelerinin ABD ile olan ilişkileri bilinmektedir. Buna rağmen Somoza'ya karşı böyle bir tavrı nasıl alabildiler? Birincisi; Nikaragua Devrimi ABD'nin Vietnam yenilgisinden sonra gelişmiştir. Hem bu savaşın ekonomik ve siyasi yükü, hem de 1970'lerin başından itibaren tüm dünyanın etkilendiği petrol krizi dolayısıyla ABD'nin de ekonomisi zor durumdaydı ve rahata çıkmanın yolu da, Latin Amerika ülkelerinin ekonomisine yüklenmekti. O dönemde özellikle Panama, Meksika ve Venezüella ile olan çelişkiler boyutlanmıştı.

Ayrıca 1979'da İran Devrimi'nin de olduğu yıldır. Washington tüm dikkatini İran'a yöneltmişti; tüm bunlar 1965'te Dominik'te olduğu gibi veya önceki yıllarda, başka ülkelerde yapıldığı gibi Nikaragua'ya bir askeri operasyon düzenlenmesini engellemiştir. Amerika ülkelerinin desteğinin bir nedeni de, Somoza'nın birçok ülke ile gergin bir ilişkiye neden oluşudur. Ayrıca bunlara ABD'nin de artık Somoza'dan kurtulma vaktinin geldiğini düşünmesinin etkisini katmak gerekiyor.

Kısacası Nisan 1979'a gelindiğinde Somoza diktatörlüğü hem halkın hem de muhalif burjuvazinin tüm kesimlerinin tepkisini toplamıştı. Elinde sadece Ulusal Muhafızlar kalmıştı.

II.2-) DEVRİM SÜRECİ

"Yeryüzünde pek çok harikalar vardır,
ama bunların en büyüğü yine insandır."[26]

FSLN Mart 1979'ta askeri saldırısına başladı. Taktiği Vietnam deneyiminden esinlenmiş olarak: grevler, yerel ayaklanmalar ve kendi askeri birimlerinin faaliyetleri yoluyla birçok operasyon bölgesi yaratmaktı. Ulusal Muhafızların sayısı 15 bindi. Amaçlanan, pek çok yerde eylemler yaparak, Ulusal Muhafızların da ufak birliklere parçalanması, yani güçlerini bölmekti.

Gerilla gücü ve kitleler arasındaki ilişki ve zaferin nedenleri konusunda komutanlardan Humberto Ortega şunları söylüyor: "Gerçek şu ki, biz her zaman kitleleri düşünmekle birlikte, onları gerilla seferberliğinin Ulusal Muhafızlara darbe indirmesini sağlayacak bir destek güç olarak gördük. Gerçek ise tamamen farklıydı. Gerilla faaliyeti, düşmanı ayaklanma yoluyla ezen kitleler için destek görevi gördü...

"Eylül olaylarından sonra aynı anda ve aynı stratejik alanda ulus çapında kitle ayaklanmasıyla, askeri kuvvetlerimizle cepheden bir saldırıyı ve işverenlerin aktif bir biçimde desteklediği ya da onayladığı bir genel grevi birleştirmek gerektiğini anladık...

"Bu üç etkeni aynı an ve ortamda birleştirmeseydik zafer mümkün olmayacaktı..."[27]

Nikaragua'da muhalif burjuvazinin kitle eylemlerinde oynadığı rolü görmek gerekiyor. Küba'da da Batista'ya karşı oldukları hâlde burjuvazi bu şekilde eylemliliklere gitmemiştir. Somoza'nın yerinden edilmesinde burjuvazinin bu eylemlerinin de etkisi fazladır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken burjuvazinin isteminin sadece "Somoza'nın" gidişinin olduğudur.

Mayıs ayında Nikaragua'da FSLN tarafından ele geçirilmiş şehirler vardı. Kurtarılmış şehirlerde, "Sivil Savunma Komiteleri" ya

26 Sophokles.
27 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 70-71.

da "Yeniden İnşa Cuntası" oluşturuluyor; kamu güvenliği, sağlık, malzeme sağlanması/ dağıtımı vs. ile ilgili tüm sivil görevler üstleniliyordu. Somozacılar'ın denetimindeki yerlerde bu komiteler ayaklanmaya hazırlık ve lojistik destek verme görevini yerine getiriyorlardı,

Nikaragua'nın kuzeyinde, güneyinde ve batısında üç ayrı cephe açılmıştı. Latin Amerika'nın birçok ülkesinden savaşa katılmak için sayısız devrimci gelmişti. Kadınların katılımı da Nikaragua'nın sosyal yapısı düşünüldüğünde yüksekti. Gerilla saflarının yüzde 25'i kadındı ve aralarında komutanlar vardı.

4 Haziran'da FSLN genel grev ilan etti. Grev günü ülkede hayat felç olmuştu. 12 Haziran'da Meksika ve Venezüella, ABD hükümetine Somoza askerlerinin Kostarika'ya sıcak takip için girmelerine izin vermeyeceklerini bildirdiler. 16 Haziran'da Kostarika'nın San Jose kentinde geçici hükümet oluşturuldu. Hükümet; 12'ler grubundan Sergio Ramirez MDN'nin (Kuzeybatının pamuk üreticileri tarafından kurulan Nikaragua Demokratik Hareketi) lideri Alfenso Robelo, öldürülen liberal-muhafazakâr gazeteci Pedro Joaquin Chamorro'nun eşi La Prensa'nın sahibi Violetta Chamorro, MPU'dan Moises Hassan, FSLN'den Ortega'dan oluşuyordu. Somoza, sonunun geldiğini görmüştü, bu yüzden daha da saldırganlaşmıştı. Sivil halk katlediliyordu. Askeri operasyonlar artmıştı.

17 Temmuz'da Somoza kaçtı. "Geçici hükümetin, görüşülme işini Washington'la anlaştıktan sonra, yerine Francisko Urcuyo'yu bıraktı. ABD hükümetine göre; ateşkes yürürlüğe girmeli, taraflar bulundukları yerde kalmalı ve Ulusal Muhafızların "sağlıklı" unsurlarının Sandinist kollarla birleşmesi sonucu yeni rejimin silahlı gücü oluşturulmalıydı. Fakat Somoza'nın "geçici hükümet"i oluşturmakla görevlendirdiği Urcuyo anlaşmaya yanaşmadı. Ve başkanlık süresinin dolacağı 1981'e kadar görevde kalma kararı aldı.

Bunun üzerine FSLN, nihai saldırı çağrısı yaptı. 19 Temmuz'da Sandinist Birlikler, başkent Managua'ya girdi. Somoza rejiminden kalan birçok kişi ülkeyi terk etti. Honduras'a kaçmaya çalışan 7000 Ulusal Muhafız tutuklandı. Somoza, muhalif burjuvaziye ait fabrikaları bombalamıştı. Hiçbir zarar görmeyen kendi fabrikaları 20 Temmuz'da kamulaştırıldı.

II.3-) DEVRİM SONRASI SÜREÇ

"Büyüklüğün bedeli sorumluluktur."[28]

20 Temmuz'da kurulan hükümette Orta Amerika Ortak Pazarı Eski Genel Sekreteri şimdi Planlama Bakanı; Eski Ticaret Odası Başkanı Muhafazakâr Parti'nin tanınmış bir üyesi şimdi Sanayi Bakanı; Hıristiyan demokrat bir toprak sahibi Tarım Bakanı; 1978'de bir darbe işine karışmış eski bir Ulusal Muhafız Albayı Savunma Bakanı olmuştu. FSLN temsilcileri 18 bakanlığın yalnızca üçünü ellerinde tutuyorlardı. Haziran 1979'da yapılan bir anlaşmayla da FSLN'nin devlet konseyinde azınlık olması karara bağlanmıştı.

Yürütme ve yasama yetkisi FSLN'nin etkin olduğu JGRN (Ulusal Yeniden İnşa Cunta Hükümeti) idi. JGRN, mali sistemi madencilik, balıkçılıkla ilgili işletmeleri ve Somozalar'a ait olan sanayi, ticaret, tarım işletmelerini kamulaştırdı. Diğer özel sektör kuruluşlarına dokunulmadı. FSLN, tüm yurttaşlara Ulusal Muhafız kışlalarından elde edilen silahların teslim edilmesini istedi.

Özel sektöre dokunulmaması; ABD ve ona bağlı kuruluşların Nikaragua'ya "kredi" vermelerine yol açtı. İnter-Amerikan Kalkınma Bankası 200 milyon doları acil olmak üzere, üç yıla yayılmış 500 milyon dolar borç verdi. Piskoposlar Kurulu desteğini açıkladı. Sosyalist Enternasyonal de para toplama kararı aldı.

Askeri güç FSLN'nin elindeydi ama burjuvazi de ekonomide ve devlet yöneliminde etkin bir yere sahipti.

Devrim sonrasında bankalarda 3.5 milyon dolar kalmıştı. Anti-Somozacı burjuvaziye ait düzinelerce fabrika moloz yığını hâline gelmişti, 1 milyar 600 milyon dolarlık borç Latin Amerika'nın kişi başına düşen en yüksek borcuydu. (Devrimden sonra borçlar fesh edilmedi). Bu borç, 1979'da GSMH'nin yüzde 30'u ve yıllık ihracat gelirinin yüzde 100'ü demekti. Başkentin yüzde 34'ü işsizdi. Savaş yüzünden ekilebilir alanların yüzde 70'i ve pamuk-şeker plantasyonları ekilememişti.

1980'de pamuğun yüzde 85'i, kahvenin yüzde 89'u, şeker üretiminin yüzde 85'i, sığır üretiminin yüzde 89'u hâlâ özel teşebbüsün elindeydi. 850 akrdan (1 akr: 0.404 hektar) büyük çiftliklerin mülkiyeti nüfusun yüzde 2'sine aitti. Bu da tüm tarımsal arazinin

28 Sir Winston S. Churchill.

yüzde 48'ne denk düşüyordu. 17 akrdan küçük çiftlikler (arazinin yüzde 2'si) nüfusun yüzde 42'sine aitti. Tarım-kır sektöründeki 319 bin işçinin yalnızca 30 bini devlet işçisiydi.

Toprak kirası manzana başına (pamuk tarlaları için) 300 bin cordoba (geçmişte 2000 cordobaydı) ile sınırlandı.

1980 Mart'ında programı "aşan" toprak işgalleri bir kararname ile yasallaştırıldı. Küçük üreticilere yüzde 7-8 faizle krediler sağlandı. "Devrimden hemen sonra özel sektör birçok teşvik önleminden yararlanma ayrıcalığını elde etti. Ucuz ve bol kredi (yüzde 7-8 faizle) döviz serbestisi, yabancı dövizlerin Merkez Bankası tarafından satılması, şirket yöneticilerine gecikmiş vergi ödemelerinde indirim yapma ya da bunları iptal etme ve servetlerini cordobanın Nisan 1979 devalüasyonuna göre revalüe etme yetkisini veren Mali Uyum Yasası, özel şirketlerle devlet arasındaki anlaşmalara kâr garantisi koyulması, ücret artışlarını sertçe denetleyen ve yüksek verimliliğin erdemlerini öven bir hükümet politikası..."[29]

Tüm bu girişimlerin amacı özel girişimin güvenini kazanmak ve yatırım yapmalarını sağlamaktı. Bu politikalar "sosyalizme ağır geçiş" olarak değerlendiriliyordu.

"Bu 'ağır geçiş' politikası her hâlükarda devrimin yaşayabilmesi için, ülkeyi teknik iskeletinden aniden yoksun bırakacak ve Amerikan ekonomik ablukasını getirecek göğüs göğüse çatışma alternatifinden çok daha fazla olanak sağlıyordu."[30]

Bu politikalar, ABD'yi ve diğer ülkelerin burjuvazisini rahatlatmıştı ki, birçok devlet ve uluslararası finans örgütü (DB, IMF, Uluslararası Kalkınma Birliği), 158 milyon doları tek başına ABD'den olmak üzere kısa ve uzun vadeli borçlar biçiminde 700 milyon dolar verdi.

1980'in başlarında ekonomide kısmi bir düzelme oldu. Bu düzelme gıda, deri, post ve giyim dalındaydı. Tekstil sanayi, kereste ve inşaat malzemelerinde pek bir düzelme olmamıştı. Özel sermayenin kaleleri olan kimya ve tarımsal sanayide ise hemen hiç düzelme yoktu.

Nikaragua büyük sermayedarları, hükümetin tanıdığı imkânlara rağmen, hükümette olmalarından faydalanarak, mali sistemdeki

29 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 123.

30 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 123.

hileleri kullanarak, ya da yabancı döviz karaborsası aracılığıyla parasını Miami'ye kaçırıyordu.

FSLN, özel sermayeyi ürkütmemek adına ve sosyalizme "ağır geçiş" amacı doğrultusunda, Somoza döneminde alınan banka kredilerini ödeyemeyecek durumda olan birçok işletmeye kendi yasalarına da uygun biçimde el koyabilecekken, bunu yapmamıştı.

Burjuvaziye bu olanaklar tanınırken, devrim öncesi yüksek enflasyon nedeniyle işçilerin ücreti büyük oranda erimiş olmasına rağmen, hükümet ücret artışına karşıydı. JGRN, içinden geçilen dönemin "zor" olduğunu, "ücret talep etme değil, sıkı çalışma ve kemer sıkma zamanı" olduğunu söylüyordu. Ve bu sürecin sonunda sosyal koşulların düzeleceği, işsizliğin azalacağı, temel maddelerin fiyatlarının sabit kalacağı söyleniyordu.

1980'deki kamu yatırımlarının yüzde 60'ı iç kaynaklarla, yüzde 40'ı uzun vadeli borçlarla finanse edildi. Bu da ödemeler dengesi ve devlet bütçesi üzerinde büyük bir baskı yapıyordu.

1981'e gelindiğinde, dünyadaki ekonomik durumun da etkisiyle "ithal mallarının fiyatı ortalama yüzde 15 oranında artarken, kahvenin dünya pazarındaki düşüşünü izleyen ihraç malları fiyatları aşağı yukarı sabit kalacaktı. Petrol faturası 256 milyon dolara ve borç ödemesi 190 milyon dolara -başka bir deyişle, toplam ihracat değerinin sırasıyla yüzde 37.6 ve yüzde 28'ine çıkacaktır. Orta Amerika Ortak Pazarının krizi sanayi üzerinde olumsuz etkide bulunacak ve doların değerinin yükselmesi bu orantısızlıkların etkisini daha da ağırlaştıracaktır."[31]

Devrimin ikinci yıldönümü kutlamalarında Ortega ekonomik sabotajla suçlanan 14 önemli sanayi şirketinin kamu mülkiyetine geçirileceğini ve işlenmeyen büyük çiftliklerin kamulaştırmaya tabi olacağını açıkladı. Aynı zamanda, kır ve şehirdeki küçük üreticinin kooperatif kurması teşvik edilecek, devletin müdahale ve organizasyon potansiyeli artırılacak ve işçilerin ekonomik yönetim ve işletmeye katılımı daha da geliştirilecekti. Bununla birlikte özel sektörün üretimi sürdürdüğü müddetçe meşru çıkarları güvence altına alınacağını belirtti.

Görüldüğü gibi Nikaragua Devrimi, Küba deneyimiyle karşılaştırıldığında devrimin gerektirdiklerini yapma konusunda çok ge-

31 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 132.

ri bir durumdadır. Sanayi şirketlerine ancak "ekonomik sabotaj" yaptıkları ortaya çıktığında el konuluyordu; toprakların kamulaştırılması ise "işlenmeyen büyük çiftlikler" için söz konusuydu. Özel sektörün çıkarları ise güvence altına alınıyordu (ucuz kredi sağlanması, cordobanın revalüe edilmesi vb.).[32]

II.4-) DEVRİM SONRASI SİYASAL YAPI

"Kim bilir, duyuyorum yazgısını belki de
Kuru bir dal parçasını içinden yiye yiye
Dal olan bir böceğin
O garip yazgısını."[33]

Devrimden sonra, devlet konseyinde 8 siyasal parti, 5 işçi federasyonu ve 6 işveren örgütü temsil ediliyordu. Bunların her birinin kendi merkez bürosu, kadro okulları vardı, kendi propaganda malzemelerini basıyorlar, yasa tasarıları öneriyorlar, kitle gösterileri ve ülke çapında yürüyüşler düzenleyebiliyorlardı. (Siyasi partilere dokunulmamıştı.)

Devlet konseyinde 47 üye vardı. 24 üyesi Sandinist blokun elindeydi. Sandinist blokun üyeleri, FSLN'nin belirlediği sayıya göre, temsil ettikleri kitle örgütü ya da partinin lideri tarafından atanıyorlardı. Devlet konseyinde COSEP, MDN, Hıristiyan demokratlar da yer alıyordu.

Burjuvazinin o süreçteki çizgisini, özel mülkiyetin korunması, İnsan haklarının savunulması, seçimlerin yapılması ve aşırı ölçüde komünizm düşmanlığı olarak açıklayabiliriz.

Küba'dan örnek alınan, halkın istemlerini bildirebilecekleri araçlar da oluşturulmuştu.

Devlet konseyindeki bakanların yeni yasaları işçilere açıkladığı ve ilgilendikleri konuları doğrudan öğrendikleri yerel "tartışma toplantıları" yapılıyordu. Böylelikle devlet konseyi üyelerinin, yasama meclisi üyesi olarak çalışmalarında bu görüş alış-verişinden

32 Bunların dışında bazı ülkelerin yardımları da olmuştur. Meksika (ucuz petrol), Venezüella, Libya (100 milyon dolarlık hibe), Küba (esas olarak personelin yanı sıra gemi, üniforma), SSCB (makine, kamyon, traktör), Bulgaristan ve Doğu Almanya Cumhuriyeti (şehirlerdeki orta sınıf için ABD tipi ekmek sağlamak üzere buğday vb.).

33 Edip Cansever, "Kirli Ağustos".

esinlenmeleri beklenmektedir. Bu toplantılarda talepler dile getirilmektedir. Üyeler bunları göz önüne alıp almamakta özgürdürler.

Bir işletmenin sorunlarını tartışmak ve üretimi artırmak amacıyla işçileri ve yönetici personeli bir araya getiren "ekonomiyi yeniden canlandırma merkezleri" (ARE) oluşturulmuştu. Ayrıca pek çok işletmeden, her departmanda seçimle gelen üretim konseyleri oluşturulmuştu. Sendika ve devlet temsilcileriyle birlikte konsey delegeleri ve uygun olan yerlerde de işverenler bir "sürekli üretim komitesi" ya da fabrika komitesi kurmaktadırlar. Özel sektördeki bu yapıların işçilerin üretim ve işletme üzerindeki denetimini hayata geçirme rolünü görmeleri düşünülmüştür.

Bunun dışında, hükümetten, kişilerin, dinleyicilerin sorunlarını şahsen yanıtladığı ve onların önerilerini uygun bir şekilde kaydettiği radyo programları...

Kısaca bu araçlar, halkın kararların alınışından haberdar edilmesini ve bu konuda onlara danışılmasını mümkün kılmaktadır. Fakat bunlar dışında, fabrika yönetiminde, mahalli yönetimlerde vs. halkın temsilcilerini seçme, bunları azletme veya denetleme yolu yoktur. Mahalli yönetimler için oluşturulan "belediye cuntalarında", görevliler atama yoluyla belirleniyordu.

Devrimden sonra siyasal partilerin hiçbirine dokunulmadığı gibi, günlük gazeteler de yayımlanmaya devam etmişlerdir. En çok bilinen üç gazete vardı. La Prensa, burjuva liberal muhalefetin savunucusu durumundaydı. En çok satan gazeteydi. Nuevo Diario, La Prensa'dan ayrılan sol kanadı temsil ediyordu. FSLN'ye eleştirel destek çizgisini tutturmuştu. Barrica, Sandinist Kurtuluş Cephesi'nin yayın organıydı. Ayrıca Sandinist olan bir TV kanalı dışında dinleyici sayısı fazla olan birçok özel radyo istasyonu vardı.

Özellikle La Prensa, Sandinist yönetime karşı bir yayın çizgisi izliyordu. Onların her açığını veya kendi hoşlarına gitmeyen, çıkarlarına uymayan her uygulamayı yalan-yanlış haberlerle yazıp, kamuoyu oluşturmaya çalışıyordu. Bir süre sonra bunları engellemek iddiasıyla "halkın çıkarlarına zarar verme ve halkın sahip olduğu kazanımları yok etme amacıyla deklarasyon, onur kırıcı yayın ya da makale çıkaranlar"ı iki yıl kamu emek hizmetine mahkûm edilecek olan bir yasa çıkarıldı.

Fakat bu yasa burjuva basına uygulanmadı. Henri Weber'in aşırı solcu, "Maoist" olarak değerlendirdiği günlük "El Pueblo" ga-

zetesi 1980 Ocak'ında yasaklandı. "Aynı zamanda onu yayınlayan "işçilerin cephesi" örgütünün dağıtılması ve önderlerinden dördünün üç ay sonra affedilmek üzere iki yıl "kamu emeği"ne mahkûm edilmesi bu yasa adınaydı."[34] El Pueblo'nün yasaklanması ve önderlerinin aldığı "ceza" üzerine patlak veren işçi grevleri ve toprak işgalleri nedeniyle birkaç ay sonra yasa geri alındı.

Nikaragua Devrimi'nin gelişimi kısaca böyledir...

Nikaragua Devrimi'nde yapılanlara baktığımızda, devrim öncesi ve sonrasında yönetimde devrimci olmayan hatta anti-emperyalist olmadığı kuşku götürmeyen "liberal burjuvazi" yer almıştır. Ve "demokrasi" adına, bunlara da özgürlük tanınmıştır...

Oysa demokrasi, çoğunluğun azınlık üzerinde söz hakkına sahip oluşudur. Demokrasi, halkın kendini ifade edebilmesi, yönetimde karar alabilme hakkına sahip olması, yöneticileri denetleyebilmesi demektir. Nikaragua'da bunlar söz konusu değildi.

Ayrıca Nikaragua'da toprak reformu, Somoza'nın topraklarına el konulması, belirli bir dönümü aşan terk edilmiş ya da üretim dışı toprakların dağıtılması veya kamulaştırılması şeklinde olmuştur. Oysa gerçek bir toprak reformu, büyük toprak sahiplerinin topraklarına el konulması şeklinde olmalıdır.

Temmuz 1979'dan Aralık 1987'ye kadar, 6 milyar "kredi" ve hibe alındı. 1988'in Aralık ayında enflasyon yıllık yüzde 33 oranındaydı. Ekonomiyi düzeltme amaçlı yapılan "reform"la 1988 Haziran'ında yiyecek ve ilaç fiyatları yüzde 300 oranında yükseldi.

1990 Şubat'ındaki seçimlerden önce ekonomik panorama ise şöyleydi: "Son üç yılı aşkın dönemde, toplam yerli üretim yüzde 17 geriledi, kişi başına düşüş yüzde 21.5'tu. Ticaret dengesi 1.2 milyar dolar açık gösterirken, ödemeler dengesi 2 milyar dolardı. 1989'da dış borç 7.5 milyar doların üstüne, yani kişi başına 2.300 dolara çıktı... Halkın neredeyse yüzde 35'i işsiz ya da gizli işsizdi. Reel ücretler Şubat 1988'de (1980'i 100 alırsak) 29.2'ük endeks puanından Haziran 1989'da 6.5'a, Aralık'ta 1'e indi. 1988'de süt tüketimi yüzde 50 kadar düştü. Şeker tüketimi 1988'de 10 bin tondan 1989 başında 6.200 tona geriledi. Tüberküloz ve sıtma hızla yayıldı. 1989"un ilk üç ayında ishalden kaynaklanan bebek ölüm oranı bir

34 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 142.

yıl öncekinin iki katı arttı. Eğitim Bakanlığı yetkililerinin tahminine göre 3. Bölge'de (Managua) okuma yazma bilmeme oranı 1988'in sonunda yetişkinler arasında yüzde 30'du."[35]

1990 seçimlerinde muhalefet "Ulusal Muhalefet Birliği" (UNO) çatısı altında toplandı. UNO'nun adayı devrim öncesinde öldürülen UDEL liderinin eşi Dona Violetta Chamorro idi. Seçimlerde oyların yüzde 40'ını FSLN, yüzde 55'ini UNO almıştır.

"UNO'nun parlamentodaki 51 sandalyesi altı büyük ideolojik akıma dağılıyor. 13 sandalye eski Muhafazakâr Partiden gelen partilere, 12 sandalye eski Liberal Partiden gelenlere, 13'i sosyal demokratlara, 11'i Sosyal Hıristiyanlara, 3'ü Komünist Partiye, 2'si Orta Amerika Bütünleşme Partisi'ne (PIAC)".

Biri seçimler öncesi, biri de sonrası olmak üzere, FSLN'nin GPP eğilimi kökenli, devrimden sonraki 10 yıl boyunca da içişleri bakanlığı yapan Thomas Borge ile yapılan röportajlara baktığımızda artık FSLN'nin sağcılaştığını görürüz.[36]

II.5-) "DEVRİM"E KENAR NOTLARI

"İnsanın en kötü durumu,
kendini bilmez ve
yönetemez olduğu zamandır."[37]

1979 Nikaragua Devrimi, anti-emperyalist ve anti-oligarşik bir devrimdi. FSLN'nin yönetiminde gerçekleştirilen devrimde anti-oligarşik yan anti-somozaist tepkiyle "birleşerek" geniş kesimlerin katılımına yol açmıştır.

Nikaragua Devrimi'nin yapısını belirlerken, FSLN öncülüğünde gerçekleştirilen halk devrimi iktidarının başat eksenini, anti-oligarşik ve özellikle de anti-somozoist eğilim oluşturmuştur.

Bir yanıyla avantaj olsa da, bir dizi sorunu da bağrında besleyen bu durum, "demokratik halk devrimi"nden sosyalist devrime kesintisiz geçiş yolunda da önemli engeller oluşturdu.

İlk temel sorun, emperyalizmin dolaylı müdahalesiydi. Kontra saldırıları ve emperyalizmin uyguladığı ekonomik abluka, demok-

35 Nikaragua Sandinist Devrimi, s. 202.

36 "Latin Amerika Üzerine-3: Nikaragua", Partizan, No: 59, Ağustos-Eylül 2006, s. 72-86.

37 Montaigne.

ratik halk iktidarında gerçekleştirilmesi gereken temel dönüşümlerin tamamlanmasını engelledi. Böylelikle de anti-somozoist eğilim parçalandı...

Ayrıca ekonomik abluka yanında, SSCB ile öteki sosyalist ülkeler topluluğunun reel-politiker (hayırhah) tutumu Nikaragua'nın işini daha da zorlaştırdı...

İkinci sorun, bu son olguyla ilintiliydi: Yani reel sosyalist ülkeler topluluğunun likidasyonu... Berlin Duvarı'nın çöküşü ardından, Nikaragua Devrimi'nin tek uluslararası maddi desteği olarak Küba kaldı.... Küba ekonomisi ise, birden çok ülkede, her yönden sosyalizmin inşası için gerekli kaynaklara ve olanaklara sahip değildi...

Üçüncü sorun da, yukarıdaki iki sorunun bir yansıması olarak varlığını sürdüren devrim öncesindeki emperyalist sömürü mekanizmasının bıraktığı ekonomik mirasın olağanüstü kötülüğüyle belirlenmiştir...

Ve nihayet 1979 Nikaragua Devrimi'nin ulaştığı "sonuç(lar)" hakkında FSLN Komutanı Tomas Borge 1989 yılında şunlara dikkat çeker:

"Biz, ilk bakışta, Nikaragua'da normal olanı destekleme hatası yaptık. Oysa devrim zaferinden sonra tüm kaynaklarımızı gelişmek için kullanmak zorundaydık. Herkesin, yalnızca boğaz tokluğuna çalışabileceği psikolojik koşullar mevcuttu. Oysa biz her şeyin normal olmasını istedik. Bunun küçük-burjuva düşüncesi olduğunu düşünüyorum. Her şeyin normal olabilmesi için ulaşımı, yiyeceği, üreticileri herkesi desteklemeye başladık ve böylece bütün gelirimiz, yatırım yerine desteklemeye gitti. Eğer, biz, tüm kaynaklarımızı ağır sanayinin gelişmesini sağlayacak uzun vadeli projelerimize temel olabilecek kısa dönemli projelerde kullansaydık, bugün başka havadan çalıyor olacaktık. Yani yaptığımız, bir milyon peso hediye alıp, bunu bir yere yatırım yapmak ya da iş kurmak yerine, yiyip yutmaktı. Bu tam olarak bizim yaptığımız şey. Biz bunu yaptık...

Amerikan saldırganlığı öyle boyutlara ulaştı ki, ülkenin kaynaklarını, bir andan sonra, savunmaya ayırmak zorunda kaldık. Bu dünya ekonomisi krizi ve dış borçlarımızın artmasıyla -beş milyon dolar- aynı zamana rastladı. Çünkü kaynaklarımızın büyük kısmı bize hibe edilmemiş, borç verilmişti. Sadist eşitsiz mübadele sistemi daha yoğunlaştı ve herkesin bildiği gibi sorunlarımız şimdi eski-

sinden daha ciddidir. Daha da ötesi, etkin denetim mekanizmalarından yoksun açık ve hür özel teşebbüs spekülasyona, stok yapmaya, yasadışı işlemlere ve bozukluklara neden oldu ki, bunların tümü de başta toplumun en yoksul kesimlerini mağdur etti. Üretim artmadı, düştü..."

Bu işin bir yanıysa öteki belirleyici yanda liderlik problemidir: Somoza hanedanının iktidarı gasp ettiği 1936'dan 1979'a kadar geçen kırk yılı aşkın sürede FSLN, 1960'tan beri sürdürdüğü gerilla savaşını Nikaragua halkının desteğiyle 1979'da kazanınca; Somoza ailesinin mülkleri ve bazı büyük işletmeler kamulaştırıldı, geniş çaplı bir okuma-yazma seferberliği başlatıldı ve halkı yoksulluktan kurtarmak için kimi adımlar atıldı. Ne var ki 1980'de, henüz rahat bir soluk almadan, ABD Başkanı Ronald Reagan'ın para ve silah vererek desteklediği devrim karşıtı Kontralar, Sandinist yönetimin devrilmesi için saldırıya geçti.

Devrimci mücadele yılları ardından çıkan iç savaş 30 bin cana mal olmuştu. Ortega, 1985'te devlet başkanlığına seçildi; aynı yıl Reagan yönetimi Nikaragua'ya ticaret ambargosu uygulamaya başladı.

Kontralar'la savaşı sona erdirmek için dayatılan barış planını kabul etmek zorunda kalan Ortega, 1990'da seçimi kaybetti. FSLN muhalefet partisi durumuna düştü. Ortega, 1996 ve 2001 seçimlerinde de aday oldu ama başkanlığı kazanamadı.

Zamanlar nasıl değişiyorsa, kuşkusuz insanlar da değişiyor. Vaktiyle Kontralar'ın siyasi lideri olan Jaime Morales, bugün Ortega'nın sağ kolu durumunda.

"Savaş son bulalı on altı yıl oldu, Tanrı'dan, siyasi ayrılıklar keskinleşmeden ülkeyi barış içinde yönetmek için bana fırsat vermesini diliyorum," diyor Ortega.

İyi de aradan geçen on altı yılda neler oldu?[38]

38 "Doğu-Avrupa'da yaşanan olayların 'şoku'na paralel, FSLN'nin devlet başkanlığı seçimlerini yitirmesiyle, Latin Amerika kıtasında sol yeni bir 'tedirginlik' havasına girer. Zira, FSLN'nin aldığı yüzde 42'lik oy ve Sandinist Halk Ordusu'nun konumu ve devrimin getirdiği kazanımların kitlelerce benimsenmişliği açıktan hak edilen yerde tutulmadı. Sandinist yönetim deyim yerindeyse adeta şizofreniye yakalanmıştır ve Latin Amerika'daki diğer gerilla hareketlerini de olumsuz yönde etkilediği yeni bir sürecin baş temsilcisi olur. Tam bu sırada; uluslararası emperyalizm sol cep-

1990 seçimlerini on dört partiden oluşan Ulusal Muhalefet Birliği UNO'nun adayı Violeta Chamorro kazandı. Muhalif La Prensa gazetesinin 1978'de suikasta uğrayan yayın yönetmeni Pedro Joaquin'in eşi Violeta Chamorro, yönetimi sırasında uzlaştırıcı bir siyaset güttü. 1990'da Kontralar'ın silah bırakmasıyla iç savaş büyük ölçüde sona erdi.

Aynı yıl Reagan yönetimi beş yıldır süren ambargoyu kaldırdı. Chamorro zorunlu askerliğe son verdi, orduyu dörtte bir oranında küçülttü ve binlerce silahın yakılmasına önayak oldu. Bu süreçte iş çevreleri söz verilen reformların ve özelleştirmelerin gereken hızda gerçekleşmediği için huzursuz, Sandinistalar ise devrimci kazanımların birer birer geri alındığı için öfkeliydi.

1996 seçimlerini daha önce Managua belediye başkanı olan, muhafazakâr Anayasal Özgürlük Partisi, PLC'nin lideri Arnoldo Alemán kazandı. Başkanlık seçimlerinde ikinci sırada olan Ortega, 1998'de Arnoldo Alemán'la El Pacto olarak bilinen şaibeli bir sözleşme imzaladı. Bu sözleşme, gerek Ortega'ya gerekse Alemán'a dokunulmazlık sağlıyordu. Sözleşme uyarınca Ulusal Meclis'e girecek siyasi partilere baraj kondu. Böylece Meclis iki partinin kesin hâkimiyeti altına girmiş ve öteki partiler sistem dışına itilmiş oldu. 2001 seçimlerini kaybeden Arnoldo Alemán, Aralık 2003'te kara para aklamak, zimmetine para geçirmek (100 milyon doların üstünde) ve rüşvet suçlarından 20 yıl hapse mahkûm oldu. Şu sırada "sağlık sorunları" yüzünden cezasını özel izinle çiftliğinde çekmekte.

1990'dan 2006'ya kadar geçen süre içinde yolsuzluklar, skandallar, sağcı liberallerle iktidarı paylaşma konusunda yapılan anlaşmalar ve izlenen politikalar yüzünden Ortega'nın saygınlığı bir hayli zedelendi.

Bunlardan başka FSLN'yi sıkı bir disiplinle yönetmesi, Parti içinde kendisine muhalefete izin vermemesi giderek birçok kıdemli Sandinista üyesinin tepkisini çekti. Ortega'nın geçmişte görüş birliği içinde olduğu kardeşi, eski savunma bakanı general Humber-

hede 'ideolojilerin iflası' tezini insafsızca tartışmaya sunarken, siyasal ve politik anlamda yaşanan sol düşüş vesile gösterilerek, yeni bir sürecin 'tek kutuplu' dünyanın kaçınılmazlığı iddia edilir." (A. Can Ataş, "Kendine Koşan Latin Amerika Gerçeği", Devrimci Demokrasi Gazetesi, Yıl: 4, No: 86, 1-16 Nisan 2006, s. 15).

to Ortega, ağabeyinin siyasi tutumuna karşı olduğu için bugün Kosta Rika'da yaşıyor.

Eski başkan yardımcısı Sergio Ramirez ve eski sağlık bakanı Dora Maria Tellez ise, 1994'te FSLN'den ayrılarak Sandinista Yenilenme Hareketi, MRS'yi kurdular (Movimiento de Renovación).

1990'larda Ortega artık tıpkı Bush gibi dini bütün bir kürtaj karşıtı. Katolik ayinlerinin müdavimi olan Ortega Kilise'den Sandinist yönetim sırasında yapılan hatalardan dolayı özür diledi. Bundan çok kısa bir süre önce, 26 Ekim 2006'da Ulusal Meclis'te kürtajı her hâl ve şartta yasaklayan bir yasa kabul edildi. Mecliste'ki 52 Sandinist milletvekilinden aralarında Ortega ve karısı Rosario Murillo'nun da bulunduğu 28 milletvekili, anne için hayati tehlike bile olsa, kürtajın suç olduğu yönünde oy verdi. Bu yüzden binlerce kadının sağlıksız koşullarda hayatını kaybetmesinin Kilise'nin de, Ortegalar'ın da arasında bulunduğu milletvekillerinin de umurunda olmadığı anlaşılmış oldu.

III-) NİKARAGUA'NIN "BUGÜNÜ"

"Zulüm, acı, ölüm, şu bu
bir anda gizlerse de tohumu,
ölmüş gibi görünürse de halk,
döner gelir elbet bir gün nisan ayı,
kavuşur baharına toprak,
kızgın eller dağıtır atar ağır havayı.
Ölümün içinde yeşerir yaşamak"[39]

Bu tarihsel çerçevede Nikaragua'nın, FSLN'in ve Ortega'nın "bugün"üne geçersek...[40]

---

39 P. Eluard.

40 Latin Amerika'nın en yoksul ülkelerinden Nikaragua, Panama Kanalı'na rakip çıkıyor. Devlet Başkanı Enrique Bolanos, Atlantik ile Pasifik Okyanuslarını birbirine bağlayarak Panama Kanalı'ndan geçemeyecek büyüklükteki modern gemilerin geçebileceği bir kanal inşa edeceklerini duyurdu. Okyanuslararası Nikaragua Kanalı'nın 20 milyar dolara mal olması ve 12 yılda bitmesi öngörülüyor. 250 bin ton ağırlığındaki gemilerin geçebileceği çapta planlanan kanal, Çin ve Güney Kore'den gelecek gemilerin yolunu ve zamanını kısaltarak ticaret haritasını yeniden çizecek ("Panama'ya Rakip Kanal", Radikal, 5 Ekim 2006, s. 9).

NİKARAGUA[41]	
BAŞKENT	Managua
PARA BİRİMİ	Cordoba
1 EURO =	20.63 Cordoba (18 Ocak 2006'da)
DİLLER	İspanyolca (1995'de değiştirilen 1987 Anayasası'nın 11. maddesine göre resmî dil), İngilizce, Garifuna. Yerli dilleri: Miskito, Sumu, Rama (Anayasa'nın 11. maddesi Atlantik kıyısındaki etnik cemaatlerin dillerinin, yasanın öngördüğü durumlarda resmî olarak kullanılabileceğini belirtir; 121. madde yerli dilleri ve Atlantik kıyısı cemaatleri dillerinde eğitimi öngörür).
YÜZÖLÇÜMÜ	129 494 km^2
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Üniter cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
ŞİMDİKİ DEVLET BAŞKANI	Daniel Ortega (Kasım 2006'da seçildi)
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, iki turlu çoğunluk sistemi (aday ilk turda oyların yüzde 45'ini alırsa seçilir), iki dönem uzatılabilen beş yıllık görev süresi.
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	Anayasal Liberal Parti, Sandinista Kurtuluş Cephesi, Nikaragua Muhafazakâr Parti
DİĞER GRUPLAR	-
BİR SONRAKİ SEÇİM(LER)	2011 Başkanlık seçimleri

41 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

SON BAŞKANLIK SEÇİMİNE KATILIM ORANI				
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[42] (2005)	3			
YÖNETİŞİM[43] (2204)	40			
BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	MCCA üyesi			
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI	San Andrés adası, Providencia ve Quita Sueño konusunda Kolombiya ile ihtilaf. Kosta Rika ile, San Juan nehri üzerindeki ulaşım hakları konusunda ihtilaf.			
İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	4 003.3	4 100.0	4 352.9	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	0.8	2.3	5.1	4.0
ENFLASYON (yıllık yüzde)	4.0	6.6	8.9	10.5
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	-1.3	0.2	3.1	1.9
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	11.6	10.2	9.3	Veri yok
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	790 USD (151. sıra)			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI (2000)	Tarım: 32.4; sanayi: 18.3; hizmetler: 49.3			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	13 214 USD			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	18 USD			

42 Freedom Hause İndeksi

43 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (milyon dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	-210	-470	-1 524	-39
CARİ HESAP	-870	-749	-732	-865
SERMAYE HESABI	660	280	793	826
İHRACAT	907	1 307	1 653	1 873
İTHALAT	1 953	2 385	2 851	3 374
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	6 363	6 596	5 391	5 280
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi) (2003)	Kahve (14.2), sığır ve sığır eti (13.9), deniz ürünleri (12.1), altın (5.8), fıstık (4.7)			
BAŞLICA ALICILAR (2004)	ABD (33.5), Salvador (15.0), Honduras (7.8), Kosta Rika (7.0), Alena (43.7), MCCA (34.1), CAN (0.3), Mercosur (-), Caricom (-)			
BAŞLICA SATICILAR (2004)	ABD (22.3), Venezüella (11.4), Kosta Rika (8.6), Meksika (7.4), Alena (30.7), MCCA (22.8), CAN (13.5), Mercosur (4.1), Caricom (0.8)			
DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR				
NÜFUS (2005)	5 483 000 kişi			
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	42.2 kişi/ km^2			
EN BÜYÜK KENT (2000)	Managua (1 147 730 kişi)			
İKİNCİ BÜYÜK KENT (2000)	Chinandega (247 336 kişi)			
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	69.7 yıl			
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	2.0			

YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2001)	69.4 (yüzde 42.4'ü yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	31.9
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	81
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	56.7
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2003)	5
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 39.0; 15-34: 37.7; 35-49: 13.5; 50-64: 6.6; 65+: 3.2
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	37
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	82
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	28
BAŞLICA GAZETELER	La Prensa, El Nuevo Diario, Confidencial

III.1-) FSLN ve ORTEGA'NIN HÜKÜMETE DÖNÜŞÜ

"Her insanda, insanlığın bütün hâlleri vardır."[44]

"5.5 milyon insanın yaşamakta olduğu fakir bir Orta Amerika ülkesi olan Nikaragua'da Ortega'nın yeniden iktidara dönüşü başlı başına ilginç bir hikâye...

1979 yılında Ortega'nın başında olduğu FSLN, yozlaşmış Somoza'nın diktatörlüğüne ihtilalle son vermiş, 1984 yılında yapılan serbest seçimi de kazanmıştı. Marksist sosyalist bir rejim kurduğunu ilan eden Ortega, Sovyetler Birliği ve Küba ile yakın ilişkiler içine girmişti. El Salvador'daki asilere silah desteği de veren iktidar, Amerika'nın gazabını üstüne çekmekte gecikmedi. Reagan yönetimi 'kontra' diye adlandırılan Sandinista karşıtı gruplara her türlü desteği vermeye başladı. Hatta, İran'a gizlice satılan silahlardan sağlanan paralar kontralara dağıtılmıştı.

Ortega bugün 60 yaşında. 16 yıl öncesiyle karşılaştırıldığında görüşleri büyük ölçüde yumuşamış gözüküyor. Ortega arada geçen dönemde ülkesi ile birlikte kendisinin de değiştiğini söylüyor. Marksist söylemin yerini şimdi barış, uzlaşma ve din temaları almış durumda. Kampanya süresince Ortega, aynı zamanda özel mülkiyet hakkı, hür teşebbüs ve özgürlüklerin korunmasına verdiği önemi dile getiriyordu.

Amerika'nın Nikaragua'daki seçim sonuçlarından memnun olduğu söylenemez. O kadar ki seçim kampanyası sırasında açıktan Ortega'nın muhaliflerini desteklemişti. Hatta geçmişte kontralara verilen desteği yürüten Albay Oliver North başkent Managua'ya gidip Amerika adına gövde gösterisi bile yapmıştı. Seçimler sonrasında ise Amerikalı yetkililer bir 'Bekle gör' politikası uygulayacaklarını ifade etmiş bulunuyorlar.

Öte yandan, seçim sonuçları alınınca Ortega'yı ilk kutlayanlar Chávez ile Castro olmuştur. Zaten Chávez seçimler öncesinde de Sandinista örgütlerine maddi destek sağlamıştı. Bu iki lidere kısa bir süre önce Bolivya'da seçimleri kazanan Morales de eklenince, bölgede Amerika karşıtı hükümetlerin sayısındaki artış göze çarpıcı hâle gelmiş bulunuyor. Amerika'nın bu durumdan hoşnut olma-

44 Montaigne.

yacağı açık,"[45] diyen Baran Tuncer'in resmettiği tabloda Ortega'nın seçim zaferi, Herty Lewites'in 2006 Temmuzu'nda beklenmedik ölümüyle ilintiliydi de denilebilir...[46]

Bilindiği üzere 66 yaşındaki Nikaragua başkan adayı Herty Lewites, seçimden biraz önce bir kalp krizi geçirerek öldü... 2005'da, Ortega ile düştüğü uzlaşmazlık sonucu FSLN'den kovulan Lewites, Sandinista Yeniden İnşa Hareketi'ne (MRS) katılmıştı. 1980'li yıllarda Turizm bakanı olarak çalışan Lewites 2000-2005 yılları arasında başkent Managua'da belediye başkanlığı yapmıştı. Eğitim, sağlık ve konut alanlarında sosyal harcamaları artırarak yoksullukla mücadeleyi hedefleyen Lewites ılımlı sol olarak tanımlanıyordu. Venezüella ve Küba ile yakın ilişkiler kurulmasını talep eden Lewites, ABD ile yapılan serbest ticaret anlaşmasına karşı değildi.

FSLN devrimin ilk günlerinden beri solun önde gelen partisi idi. Ancak, 1990'lı yıllarda meydana gelen yolsuzluk skandalları ve sağ'la yapılan ittifaklar sonucu itibar kaybına uğradı. Örneğin, 1998 yılında Ortega'nın sağcı PLC lideri ve o zaman devlet başkanı olan

45 "Gerçi Ortega muhalif partilerin temsilcilerinin çoğunluğu oluşturduğu bir parlamento ile çalışmak zorunda. O nedenle kendisinin ve partisinin tercihlerini hayata geçirmekte güçlükle karşılaşabilir. Bununla birlikte, Nikaragua'da meydana gelecek gelişmeler, başta Amerika olmak üzere batı yarıküredeki hükümetler tarafından merakla izlenecektir." (Baran Tuncer, "Ortega'nın Dönüşü", Radikal, 12 Kasım 2006, s. 16).

46 Bkz: "Nikaragua: Seçimleri Sandinistler Kazandı", Odak, No: 2006-12 (SN: 40), 13 Aralık 2006, s.28; "Sandinist Ortega Nikaragua'da Yeniden Başkan", BİA Haber Merkezi, 8 Kasım 2006; "Sandinist Lider Ortega Yeniden Başkan", Ekmek Davası, No: 14, Kasım-Aralık 2006, s. 4; "Nikaragua'da Ortegalı Seçim", Radikal, 6 Kasım 2006, s. 9; "Sandinist Ortega Kaldığı Yerden Devam Edecek", Ülkede Özgür Gündem, 6 Kasım 2006, s. 9; "Ortega ABD'ye Rağmen Kazandı", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 16, 16 Kasım-29 Kasım 2006, s. 8; "Daniel Ortega Ortada", Halkın Sesi, Yıl: 1, No: 18, 14 Aralık-27 Aralık 2006, s. 8; "Nikaragua: Sandinistalar Geri Döndü", Express, No: 66, Kasım 2006, s. 32; "Nikaragua'da Zafer Ortega'nın", Atılım, Yıl: 2, No: 2006-44 (131), 18 Kasım 2006, s. 2; "Ortega Açık Farkla Önde", Ülkede Özgür Gündem, 8 Kasım 2006, s. 9; "Ortega Yıllar Sonra Yeniden Devlet Başkanı", Hürriyet, 7 Kasım 2006, s. 18; "Nikaragua Halkı Amerikan Tehditlerine Boyun Eğmedi", Kızıl Bayrak Gazetesi, No: 2006/44, 10 Kasım 2006, s. 27: "Sandino'nun 'Evlatları' Nerden Nereye?", İşçi-Köylü, Yıl:3, No: 2006-24 (61), 17-30 Kasım 2006, s. 13; "Nikaragua: Herty Lewites'in Ani Ölümü", Express, No: 2006/9, 63, Temmuz 2006, s. 27.

Arnoldo Alemán'la anlaşma yaparak hükümetin ana kollarını iki parti arasında paylaşması büyük tepkilere yol açtı. FSLN'in oportünizmi ve Ortega'nın partiyi sıkı bir disiplinle yönetmesi bir çok eski Sandinista üyesinin tepkisini çekti.

Eski devlet başkan yardımcısı Sergio Ramirez ve eski sağlık bakanı Dora Maria Tellez, 1994'de FSLN'den ayrılarak Sandinista Yeniden İnşa Hareketi- Movimiento de Renovación Sandinista (MRS)'i kurdu. Ancak, MRS Nikaragua politikasının kıyısında kaldı ve FSLN ile stratejik işbirliği içinde varlığını sürdürdü. Yakın zaman önce FSLN ile işbirliklerini sona erdirerek Herty'nin Başkan adaylığını desteklemeye karar vermişlerdi. Bu gelişme Nikaragua solunda derin bir bölünmeye yol açmıştı.

Sağ güçler de yolsuzluk skandallarından paylarını aldılar. PLC'sinin lideri Arnoldo Alemán, Aralık 2003'de kara para aklamak, zimmetine para geçirmek ve rüşvet suçlarından 20 yıl hapis cezasına çarptırıldı ancak, ilişkilerini kullanarak hapis cezasını özel çiftliğinde çekme izni aldı. Alemán, PLC içinde hâlen güçlü bir isim. PLC'nin seçimlerdeki adayı José Rizo kendisi ile Alemán arasına mesafe koymayı denedi ancak, Rizo, diğer önemli PLC liderleriyle birlikte eski başkanın çiftliğinde yaptığı toplantıların ortaya çıkması sonucu ciddi bir şekilde itibar kaybetti.

Diğer bir aday Lewites, 1960'larda FSLN saflarında Somoza yönetimine karşı mücadeleye katıldı. 1970'li yıllarda Nikaragua'ya silah kaçırmak için California'ya giden ve ülkeye kamyonlarla birkaç kez silah getirmeyi başaran Lewites, bir süre sonra ABD ajanları tarafından yakalanmış ve federal hapishanede altı ay geçirmişti. Sandinistalar 1979'da iktidara gelince Lewites Turizm Bakanlığı'na atanmıştı. Bu sırada herkes tarafından tanınmaya başlamış, 1990'da Sandinistalar güç kaybederken o ününü korumuş ve 2000'de başkente belediye başkanı seçilmişti. 2005 Şubat'ta cepheden ayrılan Lewites, Sandinista Yeniden İnşa Hareketi'ne (MRS) katılmış ve başkanlığa adaylığını koymuştu (Lewites, yapılan kamuoyu yoklamalarında Sandinistaların lideri Ortega'dan ve liberal partiden aday Eduardo Montealegre'den sonra üçüncü sırada yer alıyordu).

Lewites'in ölümüyle bazı MRS seçmenlerinin Ortega'yı desteklemesi Ortega'nın şansını artırdı...

Geçmişte kontra saldırılarıyla yakın ilişkisi olan CIA'cı Oliver North'un da Nikaragua'ya giderek hakkında, "Ortega'nın kazanması ülke için olabilecek en kötü şey", dediği; 16 yıl sonra tekrar başkan seçilen Ortega, artık Marx'a uzak, tanrıya yakın olduğunu doğum gününde gösterdi. Devrimci günlerini geride bıraktığını belirten Ortega, 61. doğum gününü Managua Katedrali'nde Kardinal Obando y Bravo'nun düzenlediği ayinle kutladı. Bu, 1979 devrimi sonrası papazlardan çarmıhı silahla değiştirmelerini isteyen Ortega'nın Katolik Kilisesi'yle ilişkilerini düzelttiğinin kanıtı oldu. Geçmişte Sandinist rejime muhalefeti nedeniyle kardinalliğe terfi ettirilmiş Bravo da, Ortega'yı överek, "Dualarımızdan onu eksik etmeyeceğiz. Oyunu kime vereceğini bilen olgun halkı kutluyoruz,"[47] *dedi...*

Seçim zaferi ardından, "Yeni bir siyasi kültür için şartlar olgunlaştı. Önceliği Nikaragua ve yoksullar olan yapıcı bir ruhla çalışacağız,"[48] diyen Ortega başkanlık seçimi zaferini Küba lideri Fidel Castro'ya armağan etti. Parti internet sayfasında yapılan açıklamada, "Sevgili Fidel, bu seçim zaferi, 2 Aralık'ta kutlayacağın 80. yaş günün için sana Sandinistaların bir armağanıdır. Kumandan, bu zafer sizin ve halkınızındır" ifadesi yer aldı.[49]

Bu arada Castro "Sevgili Daniel, Sandinistlerin büyük zaferi halkımızı sevince boğdu" mesajı yolladı. Chávez de canlı yayında aradığı Ortega'yı "Latin Amerika, ABD'nin arka bahçesi olmaktan ebediyen kurtuldu. Seninle gururluyuz. Yankee evine dön" sloganıyla kutladı. Ortega da, "Yolu siz gösterdiniz. Yaşa Venezüella" yanıtı verdi.

III.2-) ZORUNLU BİR PARANTEZ: BUGÜNKÜ ORTEGA HAKKINDA

"Gölge, doğuşunu
ışığa borçludur."[50]

Hızla (elbette üzülerek ve üzmek pahasına) sıralayalım; evet, Sandinistaların Yeniden Kurtuluşu İçin Hareket (MRS) üyesi Victor

47 "Sandinista Lideri Silahı Haçla Değiştirmiş", Radikal, 13 Kasım 2006, s. 9.
48 "Sandinist Efsane Geri Geldi", Radikal, 9 Kasım 2006, s. 12.
49 "Sandinistlerden Castro'ya Hediye", Ülkede Özgür Gündem, 10 Kasım 2006, s. 8.
50 John Gay.

Hugo Tinoco "Daniel ve grubu vaatlerini yerine getirmiyor. Onların büyük bir çoğunluğu milyoner oldular. Anti demokratik yöntemler kullanarak kendi çıkarları için parti'yi kullanan güçlü bir ekonomik grup hâline geldiler ve sahte solcu konuşmalar yaparak ve taşkınlık dolu anti-Amerikan retoriği kullanarak Nikaragua halkının desteğini kazanmaya çalışıyorlar," diyor...

"Ortega'yı heyecanla destekleyenler onu devrimin bir sembolü olarak hatırlarlar ama Nikaragua'da durum çok farklı...

"Gerçek şu ki Ortega artık bir yığın hareketinin lideri değil, sadece iktidarı kazanmakla ilgili bir politikacı..."[51]

"Ortega'ya yozlaşmış siyasetin gölgesi düştü..."[52]

Evet, evet "Efsanevi Sandinist lider Ortega, ABD'nin tüm endişelerine, çabalarına rağmen 16 yıl sonra tekrar Nikaragualıların başkanı. Ancak köprünün altından çok sular akmış" vurgusuyla 1979 ve sonrası Nikaragua'da yaşamış enternasyonalist gönüllülerden Andrew Anthony ekliyor: "Sandinistalar, bir koalisyon cephesi olarak ortaya çıktı ve diğer XX. yüzyıl devrimlerinin aksine hiçbir zaman tek kişilik külte dönüşmedi. Ama şimdi Managua'nın her tarafı lider Ortega'nın afişleriyle dolu. Sandinistaların eski devrim renkleri siyah ve kırmızı, yerini pembeyle sarıya bırakmış. Kampanyanın yeni şarkısı John Lennon'ın 'Give Peace a Chance'inin İspanyolca rap versiyonu. Ve yakın bir zamanda kürtajın yasaklanmasından yana oy kullanan 'Marksist-Lennonist' Ortega, Katolik Kilisesi'ne daha yakın durmaya, konuşmalarında Tanrı'ya yer vermeye dikkat etmeye başladı.

Bu imaj yenileme işinden Ortega'nın karısı Rosario Murillo sorumlu tutuluyor. Nikaragualılar ona argoda 'cadı' anlamına gelen 'La Chamuca' adını takmışlar. Sanki kocasına bir büyü yapmış gibi. Gözlemciler, Murillo'nun Ortega üzerindeki etkisinin 1988'de artmaya başladığını söylüyor. O yıl Ortega, üvey kızı tarafından cinsel taciz ve tecavüzle suçlanmıştı. Kızına karşı kocasının tarafını tuttuğundan beri Murillo'nun politik etkisi arttı.

---

51 Mike Gonzalcs, "Sandinistalar Yeniden İktidara mı Geliyor?", Antikapitalist Dergisi, Eylül 2006, s. 22.

52 Erdir Zat, "Nikaragua'da Sandinistler Tekrar İktidarda: Ortega'nın Kördüğümü", Birikim Dergisi, No: 212, Aralık 2006, s. 33.

Aslında Ortega yıllar içinde ne kadar güvenilmez bir insan olduğunu gösterdi. İktidarları sona erdiği sırada ileri gelen Sanidinistlerin büyük bir kısmı (Ortega da dahil olmak üzere) istimlak edilmiş mülklere el koydu. Kontra yanlısı Jamie 'Baba' Morales Carazo, şimdi Ortega'nın yardımcısı. Ne var ki çocuk tacizi suçlamalarına, kişisel servetindeki artışa ve sağla yaptığı işbirliğine rağmen Ortega uzun süre popülerliğini korudu. Ama Sandinistaların büyük bir kısmı Ortega'dan yaka silkti..."[53]

"Seçimler öncesi Ortega kimi konuşmalarında, 'radikal geçmişini geride bıraktığını, sevgi, barış ve uzlaşma getireceğini' söylüyor, 'Tanrı'ya olan sadakatinden ve özel mülkiyete olan saygısından' söz ediyordu.

'Ortega seçim kampanyası boyunca giydiği beyaz gömlekten, sarf ettiği ılımlı ve tövbekâr sözlere kadar değiştiğini vurgulayan demokrat bir lider portresi sergiledi. Sandinistalar'ın devrimi simgeleyen kırmızı/siyah bayrağının yerini 'barış ve sevgi' nişanesi mavi/beyaz renkler aldı'

Ortega artık tıpkı Bush gibi dini bütün bir kürtaj karşıtı. Seçim kampanyası boyunca demokrat bir lider portresi sergiledi. Ona övgü düzenler, ondan hâlâ solun zaferini mi bekliyor, yoksa bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmaktan mı malûller?

Ortega'yı göklere çıkaranlar FSLN 1979 yılında Nikaragua'daki dikta düzenini yıktıktan sonra sanki tarih durmuşçasına, kalemlerini bıraktıkları o noktadan yeniden ele alıp yazıp çiziyorlar. Nikaragua'nın geçmişini ve bugününü hatırlatmanın yararlı olduğu hatırlanmalı..."[54]

IV-) SONUÇ YERİNE: TARTIŞILMASI GEREKEN

"Yenilmez ordular
batmaz gemiler gibidir.
Sadece birisi ya da bir şey
batırana kadar batmazlar."[55]

Görülmesi gerek: "Latin Amerika'da sol kuşağın yükselişe geçmesinin ardında, ABD ve ona bağlı kurumların kıtayı 1970 ve

53 Andrew Anthony, "Şimdi Ortega Zamanı", Radikal İki, 12 Kasım 2006, s. 9.
54 Beril Eyüboğlu, "Daniel Ortega'yı Nasıl Bilirsiniz?", 15 Kasım 2006, bianet.org
55 William S. Lind.

1980'lerde bir 'neo-liberal ekonomi laboratuvarı' olarak kullanması yatıyor. Neyse ki, Chávez'den sonra başka solcuların da iktidara gelişiyle kıtada bir umut mihveri doğuyor...

Bugün Güney Amerika'nın dört bir köşesini farklı düzeylerde saran isyanlar ve toplumsal hareketler, Washington konsensüsünün, yani dünyanın ekonomik olarak köleleştirilmesinin kaçınılmaz sonucu. Latin Amerika, nihayetinde konsensüsü üreten Hayekçi deneylerin ilk laboratuvarıydı. Neo-liberal ekonominin öncüsü müteveffa Milton Friedman'ın başını çektiği 'Chicagolu oğlanlar', 1973'teki Pinochet darbesinin ardından Şili'yi bir laboratuvar olarak kullandılar. Şili işçi sınıfı ve onun iki ana partisi ezildi, öncü kadroları öldürüldü veya 'kaybedildi'. Altı yıl sonra Nikaragua'daki Sandinist devrim, ABD destekli karşı devrimciler tarafından dağıtıldı.

2006'nın Aralık ayı başında Ortega devlet başkanlığını kazandı. Kilise tarafından kutsanan, eski bir Kontra'yı yardımcılığına getiren ama hâlâ ABD büyükelçisinin küfürlerinden nasibini alan Ortega, eski hâlinin silik bir gölgesi olabilir, fakat zaferinin Nikaragualıların değişim arzusunu yansıttığına kuşku yok. Nikaragua emperyalizm karşıtı Caracas'ın radikal yeniden paylaşım siyasetini mi izleyecek, yoksa boş laflara kapılıp IMF'nin müşterisi olarak mı kalacak?

Ekvador'un başkenti Quito'dan gelen haberler daha da güzel. Dinamik, genç, ABD eğitimli bir iktisatçı olan eski maliye bakanı Rafael Correa önemli bir zafer kazandı. Correa, ülkesini ABD destekli serbest ticaret bölgesinden çıkaracağını ve Manta'taki ABD üslerinin kapatılmasını isteyeceğini söylüyor; OPEC'e ve Güney Amerika'yı emperyalizme karşı birleştirme amacıyla giderek büyüyen Bolivarcı harekete katılmaktan söz ediyor.

Correa'nın zaferi, Latin Amerika'nın tekrar sokağa döküldüğü bir döneme denk geldi. Porto Alegre, Caracas, Buenos Aires, Cochabamba ve Cuzco gibi şehirlerde halk iradesini ortaya koyan müthiş gösteriler düzenlendi. Bu da ya neo-liberal bataklıkta debelenen ya da yeni düzenin askeri ve ekonomik tahribatlarından mustarip dünyaya yeni bir umut sunuyor. Washington konsensüsüne karşı koyan Bolivarcı Venezüella Cumhuriyeti'nin öncülük ettiği mücadele Beyaz Saray'da hâliyle infial yaratıyor..."[56]

56 Tarık Ali, "ABD Kendi 'Canavar'ını Yarattı", Counterpunch İnternet Gazetesi, 30 Kasım 2006.

Evet, "Washington konsensüsü"ne karşı mücadelenin yükselmesi önemli; ancak yeterli değil...

Soru(n), bu mücadelelerin emek eksenli devrimci-demokratik çıkışlar olması yanında; sosyalist yöneliş güzergâhını tıkamaması; veya V. İ. Lenin'in ifadesiyle, "Genel olarak kapitalizm ve özel olarak emperyalizm, demokrasiyi bir hayal hâline getirir -ama aynı zamanda kapitalizm, yığınlarda demokratik esinler uyandırır, demokrasiyi yadsıyışıyla, demokrasi için yığınsal mücadele arasındaki çatışmayı şiddetlendirir. Kapitalizm ve emperyalizm ancak iktisadi devrimle devrilebilir; demokratik dönüşümlerle, en 'ideal' demokratik dönüşümlerle bile devrilemez. Ne var ki, demokrasi mücadelesi okulunda okumamış olan bir proletarya, iktisadi bir devrim yapma yetisine sahip değildir," uyarısının göz ardı edilmemesidir...

İşte tam da bu noktada Nikaragua'nın 2006 deneyimi düalist (ikili) açıdan değerlendirilmelidir...

"Ortega, bugün Latin Amerika tablosunda... anti-emperyalist cephenin bir kazanımıdır..." vurgusuyla İrfan Cüre'nin, "Ortega'nın seçim zaferi, Bush'un suratına indirilmiş bir tokattır. Umudumuz, sınıflar mücadelesinin Ortega'yı ve FSLN'i tutarlı devrimci konumlara çekmesidir,"[57] diye ifade ettiği tabloda *Nikaragua da; Lula'nın Brezilya'sı, Tabaré Vázquez'in Uruguay'ı, Bachalet'in Şili'si gibi Latin Amerika'daki sol yükselişin en zayıf (ve sorunlu) halkalarıdır...*

"ABD'nin XXI. Yüzyıl Projesi" karaya oturup;[58] anti-emperya-

57 İrfan Cüre, "Ortega'nın Dönüşü", Sosyalist Demokrasi, No: 41, 11 Kasım 2006, s. 8.

58 "XXI. yüzyılın Amerika'ya ait olacağı tantanası hazin bir sona yaklaşıyor. Amerika'nın dünyanın dört bir köşesindeki itibarına, hem dostlarından hem düşmanlarından darbe üstüne darbe geliyor.
Amerika'nın kendi arka bahçesinde Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez, ABD'nin bölge çapındaki çıkarlarını aşındıran bir seferin öncülüğünü yapıyor. Davasını ilerletmek için Küba, Bolivya ve Ekvador liderlerinin desteğini başarıyla kazandı. Hep birlikte, petrol ve gaz kaynaklarını Batılı şirketlerin elinden alıp doğrudan devlet kontrolüne veren bir kampanya yürüterek Amerikan egemenliğine meydan okuyorlar....
Yani Bush'un seçilmesinden bu yana Amerika'nın dostlarının gözündeki itibarı yerle bir olurken düşmanları da güçlendi. Avrupa ABD'yi dikkate almıyor, Rusya ve Çin dirildi, eski Sovyet cumhuriyetleri Amerikan rotasın-

list (ve anti-Amerikan[59]) mücadelenin yükseldiği koşullarda Nikaragua ve benzeri durumların sürekli tartışma konusu (ve gündemi) ilan edilerek unutulmaması/ unutturulmaması gerekiyor...

Evet, gerek Sandinist devrim, gerekse sonrasında Ortega ve FSLN'in izlediği tartışmalı, ikircimli çizgi, gerekse Ortega'nın günümüzdeki "tövbekâr" ve ılımlı söylemleri, Nikaragua'nın yakın gelecekteki yönelişini bir hayli kuşkulu kılıyor.[60]

---

dan çıktı... Müslüman dünya başkaldırıyor..." (Abid Mustafa, "... 'XXI. Amerikan Yüzyılı' Sona Eriyor", Middle East Online İnternet sitesi, 4 Aralık 2006). Ayrıca bkz: Abdulbari Atwan, "Amerikan Başarısızlık Stratejisi", El Kuds El Arabi, 21 Aralık 2006; Bülent Gökay-Paul Rogers, Irak, İran ve Petrodolların Sonu, Çev: Gamze Erbil, Versus Kitap, 2006; A. Cihan Soylu, "ABD'nin Baş Aşağı Gidişi", Evrensel, 2 Kasım 2006, s. 7; Irmak Zileli, "ABD Yenilmez mi?", Radikal Kitap, Yıl: 5, No: 291, 13 Ekim 2006, s. 35; Aybike Koca, "ABD'nin Sürekli Egemenlik Arayışı", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 129, 18 Aralık 2006, s. 7-8; Immanuel Wallerstein, "Vietnam, Endonezya ve Irak Dersleri", Toplumsal Demokrasi, 25 Aralık 2006, s. 10; Haluk Şahin, "Bush Fena Sıkıştı", Radikal, 8 Aralık 2006, s. 6; "Bush: Savaşı Kazanamıyoruz", Birgün, 21 Aralık 2006, s. 9; Seymour Hersh, "Yaralı Şahinin Ortadoğu Hayali Aslanın Ağzında", Birgün, 22 Kasım 2006, s. 8; "Bush: Radikal İslâm İmparatorluğu Tehlikesi Var", Hürriyet, 27 Ekim 2006, s. 16; İlker T. Şahinoğlu, "Bush, Irak'ı Niye Vietnam'a Benzetti?", Sosyalist Demokrasi, No: 40, 28 Ekim 2006, s. 8; "ABD'nin Vietnam Kâbusu Tazeleniyor", Haksöz Dergisi, No: 188, Kasım 2006, s. 3-5; "ABD Ordusunda Irak İsyanı", Ülkede Özgür Gündem, 10 Kasım 2006, s. 9; "Irak Hezimeti Neo-Faşist Çetenin Birliğini Parçaladı", Kızıl Bayrak Gazetesi, No: 2006/44, 10 Kasım 2006, s. 30; "Rumsfeld Artık İstenmiyor", Cumhuriyet, 5 Kasım 2006, s. 11; "Ve Rumsfeld Gitti!", Hürriyet, 9 Kasım 2006, s. 20; "Bush Gizli Rapor Yüzünden Ateş Altında", Radikal, 28 Eylül 2006, s. 9; Ömer Taşpınar, "Bush Devriminin Sonu", Radikal, 6 Kasım 2006, s. 11; Sami Kohen, "Topal Bush!", Milliyet, 10 Kasım 2006, s. 13; Jean-Michel Valantin, Hollywood Pentagon ve Washington, çev: Ömer Faruk Turan, Babıali Kültür Yay., 2006; "ABD Uzayı Silahlandırma Sürecini Hızlandırıyor", Kızıl Bayrak, No: 2006/42, 27 Ekim 2006, s. 19; "Rice İsrail'i Kınamazsa Barış Getiremez", The Daily Star, 5 Ekim 2006; Kasım Cindemir, "ABD'de LSD İşkencesi", Hürriyet, 2 Kasım 2006, s. 18.

59 "Ortak bir düşmanımız var, o da Amerikan emperyalizmi. Farklılıkları bir kenara bırakıp, tek bir güç hâlinde karşı durmamız gerekir. Bu insani bir savaştır. Bu savaşta aynı taraftayız..." (Hizbullah basın sözcüsü Dr. Houssein Rahhal, "Bu Savaşta Aynı Taraftayız", Yürüyüş Dergisi, No: 82, 10 Aralık 2006, s. 33).

60 "Ortega, 10 Ocak 2007'de devlet başkanlığı göreve başlamaya hazırlanır-

Kanımızca bu yönelişi yakın vadede belirleyecek olan, ülke içerisindeki koşullardan çok, -Nikaragua kıtanın en yoksul ülkelerinden biri olmayı sürdürmektedir- Latin Amerika'daki "denge(sizlik)ler"dir.

Nikaragua; Küba, Venezüella, Bolivya, Ekvador vb.'ndeki "sol-halkçı rüzgârlar"a yaslanarak bir süre "halkçı" bir yönelişi sürdürebilir.

Ancak bu açılımın nihai tayin edicisi, FSLN'in "sol"undaki, daha kararlı-radikal unsurların güç kazanıp, kazanamayacağı olacaktır...

4 Ocak 2007 17:27:01, Ankara.

---

ken, ilk iş olarak başkanlık konutundan feragat etti. Yabancı delegasyonları ağırlamak için kullanılan başkanlık konutunu, hükümet ofisine dönüştürme kararı aldı. Sandinist lider, kampanyası sırasında da başkanlık konutunu inşa etmek için harcanan paranın, 1998'te 2 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan Mitch Kasırgası kurbanlarına yardım amacıyla kullanılabileceği eleştirisi yapmıştı." ("Ortega Başkan Sarayı İstemedi", Radikal, 5 Ocak 2007, s. 9).

CHE'DEN KORKUN, O ŞİMDİ HER YERDE![1]

SİBEL ÖZBUDUN

"Dayanışma
halkların şefkatidir!"[2]

Vallegrande'ye giden yol, dağlar arasında kıvrıla kıvrıla uzanıyor. Yol dediğime bakmayın, dar bir patikada seyrediyoruz saatlerdir. Yol boyu heyelan, çöküntüler. Yapım-onarım çalışmaları. Sık sık geçişin kontrollü olarak, iki saatte bir, yarım saat süreyle verildiği geçitlerde durmak zorunda kalıyoruz...

Bolivya'nın geçtiğimiz günlerdeki karşı-devrimci kalkışmada başı çeken Santa Cruz kentinden sabahın dördünde yola çıktık... Arabanın içerisinde beş kişiyiz. Temel, ben, şoförümüz Rubin... Rubin aramızdaki tek yerli. Aslında Cochabamba'lıymış. Çocukluğunda Santa Cruz'a göçmüş, ailesiyle birlikte. "Cochabamba'da iş bulmak imkânsız gibiydi," diyor. Terbiyeli, sessiz, saygılı...

---

1 Kaldıraç Dergisi, No: 94, Kasım 2008... Sosyalist Demokrasi, Yıl: 4, No: 71, 16 Kasım 2008... www.solfasol.org/... www.bosnasancak.net/forum/forumdisplay.php?f=80-66k-... sgdf.biz/syyaset/siyaset/koethe_yazylary/ - 120k-... www.mavidefter.org...kolektifler.com/index.php?bolum=yazi&no=2260... www.mazgirt.net/-179k... ibrahimkaypakkaya.net/modules.php?name=News&file=article&sid=941... www.yeniortam.org/sibely.html - 7k -... http://www.gomanweb.com/2008_gomanweb/HABER_YORUM4/Kasim_2008/14Kasim/iskence-sibel-ozbudun.htm... www.sosyalistforum.org/makaleler/19668-cheden-korkun-o-thimdi-her-yerde.html - 67k... ateshirsizi.net/showthread.php?t=6469 - 61k... www.sosyalistiktidar.com/search.php?searchid=76672 - 66k –... www.latinbilgi.net/ - 35k –... www.canemcafem.com/kose-yazilari-makaleler/ - 100k –... sgdankara.org/tags/yerde/ - 72k... www.tudef.info/ - 175k –... www.postager.com/modules.php?name=sinema - 54k –...

2 Ernestro Che Guevera.

Luis, rehberimiz. Annesi-babası İtalyan'mış. 55-60 yaşlarında. Briyantinli, siyah boyalı saçları, arkaya doğru taranmış. Başında Santa Cruz'un özerklik talebini simgeleyen yeşil şapka... Sözüm ona İngilizce (hatta Fransızca da) biliyor; ama geçiniz... Arada Vivian'ın yanlış İngilizce telaffuzlarını düzeltmekten başka pek işe yaramadı "tercümanlığı".

Ve Vivian. 27-28 yaşlarında, sarışın, oldukça tombul, tur operatörümüz. Babası Sırp-İtalyan, annesi Bolivyalıymış. Aksanlı İngilizcesi'yle makineli tüfek gibi sıralamaya başlıyor. Bir gün önceki, ülkenin ikiye bölünmüşlüğünü teyit eden referandum hakkında ne düşündüğünü sorduğuma, soracağıma pişman oluyorum. Ağzından dökülenlerde yeni bir şey yok: Santa Cruz sokaklarında dolaştığımız üç-dört gündür, garson delikanlıdan tezgâhtar kıza, trafik polisinden hediyelik eşya satılan mağaza sahibine, kent meydanında "açlık grevi"ne yatmış belediye meclis üyesinden Kadınlar Birliği mensuplarına, hemen herkesin dilindeki ırkçı klişeler... "Emeğinin ürünlerini, zenginliklerini uyuşuk yerlilere kaptırmak istemeyen Avrupai, çalışkan Santa Cruz'lular; Bolivya'yı Küba'ya çevirmek isteyen, Chavez'in elinde oyuncak olmuş Evo; onun popülist söylemlerinin büyüsüne kapılmış, ne istediğini bilmeyen cahil, koka bağımlısı yerliler..." üzerine bitmez tükenmez bir diskur... En iyisi vurup kafayı uyumak.

Vallegrande'ye saat 11.00 dolaylarında vardık. Eğri büğrü sokakları, küçük meydanı, kilisesi ile bir yayla yerleşimi. Halkın büyük bölümü yerli. Ama Santa Cruz otonomistleri (yol boyunca geçtiğimiz diğer köylerde olduğu gibi) burada da hâkim gözüküyor.

Bizi yerli rehber karşılıyor. 18-20 yaşlarında, uyanık bir Guarani delikanlısı. Önce meydandaki Che müzesini ziyaret ediyoruz. İki katlı, derme çatma bir bina. Alt katı uyduruk bir arkeoloji müzesi şeklinde düzenlenmiş. Üst katta ise Che'nin yaşamından kesitlerle bir fotoğraf galerisi yer alıyor. "Museo Municipal Ruta del Che Che Guevara"... İçimizdeki "bunca yola, bu kadar çeneyi çekmeye değdi mi?" burukluğunu birbirimizden gizlemeye çalışıyoruz Temel'le.

Müzeyi ardımızda bırakıp yola devam ediyoruz. "Che Yolu"nda ikinci durağımız, Che ve yoldaşlarının katledildikten sonra getirildikleri hastane bahçesindeki yıkama yeri. Dikdörtgen biçimli, küçük, kerpiç bir yapı. Duvarları, önceki ziyaretçilerin karaladık-

ları yazılardan görünmez olmuş. Ortasında bir musluk ve bir küvet. Öldürüldüğünü cümle aleme göstermek üzere Che'nin cansız bedeninin, fotoğraflarının çekilmesi için yerleştirildiği küvet. Rehberimiz başının konulduğu yeri gösterdiği an, bende film kopuyor...

1967'de, o meş'um Ekim ayındayım artık. Latin Amerika'nın çeşitli ülkelerinden kopup gelmiş, ölümle dalga geçen genç devrimciler.

Göğü fethe çıkmış 37 genç insanın fütursuzluğu. Karşımızdalar. Etrafımızdalar. Bastığımız toprağın altındalar. Pervasız, gülüşüyorlar. "Ölüm nereden geldiyse, hoş geldi..."

Vadide bir sis bulutunun içerisinde deviniyoruz. Yakın zaman öncesine, bedeninden artakalanları Küba'ya nakledilene dek Che ve 18 yoldaşının kemiklerinin gömüldüğü anıt mezar. İşte, "Ernesto Guevara del Serno, 'Che', Argentino-Cubano" yazılı plaka, ayak ucumuzda. [Bir kontr-gerilla "halkla ilişkiler" taktiği mi? "Bizden", yani "Bolivyalı" değil, "Argentino-Cubano". Burada ne yaptığı meçhul bir "yabancı", bir "bozguncu", bir "dış mihrak"... Che ve yoldaşlarını katleden Amerikan işbirlikçisi Bolivya silahlı kuvvetleri, iyi ki "Arjantin dölü" demeyi akıl edememişler...]

Sonra dağdaymışız... Gencecik, parçalanmış bedenler helikoptere dolduruluyor. Sonra aynı bulut bizi bir başka simgesel anıt mezara, Tania ve diğer yoldaşların, dar bir toprak yolu kat ederek ulaşılabilen ücra mezarına taşıyor. Gencecik gerillaların adlarının kazındığı taşlar sıra sıra dizilmiş. Karşıda bir pano: Tania'nın portresi ve Fidel'in mektubundan pasajlar... "İnsanlar akıllarında aynı ideali taşıdığında..."

Yüreğim eziliyor...

Genç yerli rehberimize köylülerin o zamanlar Che'nin öldürülmesini nasıl karşıladıklarını soruyoruz. "O'nu bilmiyorlar, tanımıyorlardı ki... Gerillaların çoğu yabancıydı. Öldürülmelerinden iki gün sonra, hastanenin bahçesinde sergilenen bedenleri görmelerine izin verildiğinde, oraya meraktan gittiler."

Ya şimdi?

"Şimdi tabii çok daha iyi tanıyorlar. 'Keşke başarılı olsalardı; belki çok daha iyi bir dünyada yaşıyor olurduk,' diyorlar..."

* * *

O artık her yerde... Ve her yerde olan insan Che'den söz etmek, postmodern zamanların unutturup, kayıtlardan sildiği aşk, hayat ve isyandan söz etmektir...

Ertuğrul Kürkçü, "Bir devrimi istemenin onu başarmaya yetmediğini, ama ancak bir devrimi hakikâten istemenin ve onun için bu dünyadaki bütün çıkarlardan vazgeçebilmenin onun yegâne özel imkânı olabileceğini somut olarak kavramamıza hizmet ettiği için önemlidir,"[3] diyor Che örneği için! Doğrudur...

* * *

Örnek mi dediniz? Alın o zaman: 1964 yılında "kökeni" ile ilgili olarak Fas'ta yaşayan Maria Rosario Guevara'ya yazdığı ünlü mektubunda, "Yakın akraba olduğumuzu sanmıyorum, ama dünyada gerçekleşen herhangi bir adaletsizlik karşısında eğer siz de öfkeyle titriyorsanız, yoldaşız demektir ve bu çok daha önemlidir," der Che... Onun yakınlık, "akrabalık", adaletsizlikler karşısında öfkeyle titreyerek, ona karşı dövüşmektir ki, bu da tamı tamına, aşka ve hayata tutkuyla sarılmaktır; başkaldıran sevdalı insana özgüdür!

* * *

Sevdalı isyancı Che, salt bir Arjantinli değildir; bir Guatemalalı, bir Kongolu, bir Bolivyalı, bir Kübalı, evrensel bir Don Quijote, kozmik bir gerilladır; "Küba halkının Batista diktatörlüğüne karşı kazandığı silahlı başarı, hem tüm dünya haber organlarında yer alan destansı bir zafer, hem de halkın kendisine eziyet eden hükümetten gerilla mücadelesi yoluyla kurtulma kapasitesini açıkça göstererek, Latin Amerika halk kitlelerinin davranışlarına dair eski dogmaların yıkıcısı olmuştur" diyen...

* * *

O kapitalist sömürü ve emperyalist talana karşı savaşmıştır. Öylesine adanmış bir savaştır ki bu, yaşam için ölümü kucaklamakta bir an dahi duraksamaz... "Kübalı kötü örnektir, çok kötü örnek. Bu kötü örnek, ileriye doğru yürürken, tehlikeler karşısında dimdik durduğu sürece tekel rahat uyuyamaz. Sözcüler 'onu yok etmek gerekiyor' diye haykırır. Meclis'te vekil kılığına girmiş tekel uşakları, bu 'komünist' kalesine müdahale etmek lazım' diye bağırırlar... hepsinin demek istediği şey aynıdır: 'Onu ortadan kaldırmalı'..."[4]

---

3 Ertuğrul Kürkçü, "Devrimin Yüzü: 'Che'...", Radikal İki, 12 Ekim 2008, s. 3.

4 Ernesto Che Guevara, Gerilla Savaşı, Çev: Süleyman Doğru-Romina Kavak Büyükişman, Everest Yay., 2008.

Farklılığı, idealleri için her şeyi göze alan devrimci, romantik cüretindedir; hani kapitalizmin bizlere unutturduğu insan yanımızdadır...

Onun bu özelliği, herkese insan olduğunu, yitirilmiş insanlık onurunun tekrar kazanılabileceğini anımsatır: "Che'yi bir görüntü olarak sevenler ise en azından onun isyankâr bir sosyalist olduğunu, dünyayı değiştirmek için devlere savaş açmış bir kahraman, bir erdem anıtı olduğunu biliyor, bir efsaneyi sever gibi seviyorlar. Bu sevgi, özledikleri en güzel dünya için onlara bir işaret veriyor. Sınıf mücadelesine giden yol için..."[5]

Denilebilir ki, Che insan yanımızdır; dostumuz, "amigo"muzdur. Bilinir ki 'Che', İspanyolca "hey" anlamına gelen bir ünlemdir. Ve Ernesto'ya bu adı yoldaşları takmıştır; herkese "Che amigo" diye seslendiği için...

Herkese, bir nefes içtenliğiyle yakındır...

Işıl Özgentürk'ün ifadesiyle -tam da bunun için-, "Küba'da herkes Başkan Fidel'i eleştirebilir ama aziz kabul ettikleri Che'ye kimseler toz kondurmaz..."[6] Ekleyelim, onun içindir ki Latin Amerika kentlerinin deli-bozuk caddelerinde homurtularla yol alan rengarenk otobüslerin arkasında bir Hz. İsa portresi resmedilmiştir, bir de Che'ninki...

* * *

İnsanlara bir nefes kadar yakın olan Che, düşmanları içinse bir nefret nesnesidir... Üstelik düşmanın vatanı ne olursa olsun, fark etmemektedir bu. Örneğin Oscar ödüllü İngiliz yönetmen Kevin Macdonald, Che Guevara'nın Bolivya'da CIA tarafından yakalanmasında, 'Lyon Kasabı' lakaplı Nazi savaş suçlusu Klaus Barbie kullanıldığını açıklıyor.[7] Che'yi yakalayan seçkin askeri birliğin, 'Rangers'ın komutanı emekli General Gary Prado ise AFP'ye açıklamasında, Bolivya'da Che'yi anmayı, "ulusal onura hakaret" olarak gördüğünü söylüyor![8] Ya da Che'nin katledildiği harekâta katılan

5 Aydın Çubukçu, "Seven Çok, Yolundan Giden Yok!", Evrensel Pazar, 7 Ekim 2007, s. 6.

6 Işıl Özgentürk, "Dostum, Arkadaşım, Kardeşim", Cumhuriyet, 27 Şubat 2008, s. 10.

7 "Che'yi CIA Ajanı Nazi Yakalamış", Radikal, 24 Aralık 2007, s. 9.

8 "Bolivyalı Eski Askerler Che'yi Ananlara Çok Kızgın", Evrensel, 8 Ekim 2007, s. 10.

eski CIA ajanı Gustavo Villoldo, "Che'yi hâlâ öldürülmesi gereken bir suçlu ve haydut olarak gördüğünü" belirtiyor.[9] Veya ABD'li muhafazakârlar, Kübalı devrimci liderin fotoğrafının basılı olduğu bir CD kutusunu Target'ın raflarından kaldırtıyor! Ve 'Investor's Business Daily', "dükkânlarını Marksizm tezgâhlarına dönüştürüp katil devrimcinin fotoğraflarını satmak"la suçladığı Target'a şöyle çatıyor: "Psikopat Che, kitlesel infazlarda başrol oynamış, Küba'daki gulag sistemini örgütlemiş ve çocukları ölüm mangalarının önüne koymuştur. Peki sırada ne var? Hitler çantaları, Pol Pot tavaları ve Pinochet külotlu çorapları mı?"[10]

"Demokrat"tan sayılan Obama bile yakasını sıyıramıyor bu "kin"den! Fox 26 televizyonu, Houston'daki Obama'ya ait bir seçim bürosunun duvarında yer alan, üzerinde Ernesto Che Guevara'nın resmi bulunan Küba bayrağının görüntülerini yayınlayınca kıyamet koptu. Tepkiler üzerine, Obama'nın kampanyası Küba bayrağının asılı olmasını "uygunsuz" bulan açıklama yayımladı ve bayrak kaldırıldı![11]

Che, onları hâlâ korkutmaktadır ve korkmakta haklıdır!

* * *

Yine de Che'ye, düşmanlarının yapamadığı kötülüğü "kapitalist kültür endüstrisi"nin "popüler ticarileştirilmesi" yapıyor.

Örneğin Che'nin kızı Aleida Guevara'ya göre babasını pazarlama aracı yapmak, onun sosyalist ideallerine hakaret etmekle eşdeğer...

Aleida, babasının "pazarlama aracı" olarak kullanılmasına isyan ediyor. 'The Guardian'daki habere göre Aleida, "Che figürünün farklı kesim ve sınıflardan insanların birbirlerine düşman olmalarına araç olarak kullanılması beni üzüyor. Bu çok utanç verici bir şey. Kapitalizmi devirmek için savaşan ve bu yolda ölen bir adamın İngiliz votka markası satmak, Fransız gazlı içeceklerin satışını arttırmak veya İsviçre üretimi cep telefonu pazarlamak için kullanılması çok üzücü. Biz ailece para istemiyoruz. Babamın anı ve ideallerine saygı gösterilmesini istiyoruz."[12]

---

9 "Che'nin Bir Tutam Saçı ve Parmak İzi Satılık", Radikal, 25 Ekim 2007, s. 3.
10 "ABD'de Che Resimleri Toplatıldı", Radikal, 24 Aralık 2006, s. 11.
11 "Obama Teksas'ta Che Bayrağıyla Yakalandı", Radikal, 15 Şubat 2008, s. 9.
12 "Che'nin Kızı İsyan Etti", Cumhuriyet, 8 Haziran 2008, s. 24.

"O bir pop ikonu değil! Babamın yaşamı boyunca mücadele ettiği kapitalizmin parçası hâline gelmesi bizi utandırıyor. Onun anısına sahip çıkmalıyız. Ölümüyle birlikte onun gibi düşünen insanlar onu neredeyse pop yıldızı hâline getirdi. İnsanlar babamı seviyorlarsa onu daha iyi tanımaya çalışmalılar. Bundan hoşlanmayacağını bilmeliler,"[13] diyor...

Evet, evet Che'nin katledildiği operasyona katılan CIA eski ajanı Gustavo Villoldo'nun, tıpkı "tılsım" olarak satmak üzere kurbanlarının uzuvlarını kesip saklayan ortaçağ cellatları gibi, onun ölüsünden kestiği bir tutam saçın, cansız bedenin iki fotoğrafının ve parmak izinin satışa çıkartıldığı[14] koordinatlarda "ölüsü bile para eden" Che'nin "ticarileştirilmesi"ne izin verilmemeli!

* * *

Sadece "ticarileştirilme" mi; hayır, bir de çarpıtma var...

Örneğin Latin Amerika'daki sosyalist devrimlerle İran devrimi arasındaki ortak yönlere dikkat çekmek amacıyla 25-29 Eylül 2007 tarihlerinde Tahran'da düzenlenen Che Guevara sempozyumu ateizm tartışmalarının gölgesinde geçmişti. Sempozyum düzenleyicilerinin Che'nin ateist kimliğini sansürleme girişimi karşısında toplantıdan çekilme kararı alan Latin Amerikalı katılımcılar, bu konuyu toplantı salonu dışına da taşıdılar.

Müslüman gerilla lideri Mostafa Chamran (Mustafa Kamran) ile Che arasındaki benzerlikleri vurgulayan İran heyetinin yaklaşımlarını, özellikle de konuşmacı Haj Saeed Ghasemi'nin tutumunu protesto edenler arasında Che'nin kızı Aleida Guevara da vardı.

Che ve Fidel'i anti-emperyalist ve anti-ABD yönleriyle sahiplenen ancak anti-komünist tutumlarından ödün vermeyen İranlıların, Küba ile SSCB arasındaki ayrılıklara vurgu yaparak Che'nin komünist olmadığını kanıtlama gayretleri Latin Amerikalı katılımcılara tepkiyle karşılayacaktı.

"Che ve Fidel'in sosyalist veya komünist olmadıkları yolundaki iddialar karşısında 'Küba halkı adına' bir açıklama yapan Aleida Guevara'nın 'biz sosyalist bir ulusuz' şeklindeki sert ifadesi ise sinirlerin iyice gerilmesine yol açtı. Che'nin inançlı olduğu iddiaları-

13 "Her Şeyin Üstünde Bir Che!", Radikal, 8 Haziran 2008, s. 2.

14 "Katillerinden Biri Che'nin Saçını Sattı", Cumhuriyet, 27 Ekim 2007, s. 10.

na karşı Aleida, 'Babam hiçbir zaman tanrıdan konuşmadı. Tanrıya hiçbir zaman inanmadı. Babam, hiçbir mutlak gerçek bulunmadığını biliyordu' şeklinde yaptığı çıkış ise sansürlenmek istendi."[15]

* * *

Özetle El Che'nin ya da tam adıyla Ernesto Guevara de la Serna'nın, bu günlerde adı sıkça duyulacak yeniden.

14 Haziran 1928'de Arjantin'de doğan doktor Che, 9 Ekim 1967'de öldürülmüştü...

Kemikleri, 17 Ekim 1997'de Bolivya'daki gerilla harekâtı sırasında ölen yoldaşlarından altısıyla birlikte, Küba'da, devrimin zafere ulaştığı kent olan Santa Clara'daki anıtmezara askeri törenle gömüldü.

Onu yitirişimizin 41. yılındaysa Küba Büyükelçiliği Birinci Sekreteri Alejandro Simancas, "Che'den bahsetmek hem kolay hem zor bir iştir" diyordu, haklı olarak. Ve Simancas devamla, Che Guevara'nın pek az bilinen yönlerinden birini anlatmıştı: Şairliğini!

"Che'nin hekimliğini; 1950'lerde ilk kez tıp öğrencisiyken, ikinci kez de mezun olur olmaz yaptığı Latin Amerika gezilerini; halkların ezilmişlik ve hastalıklarını izlemesini; Guatemala'da komünist partiye yazılışını; ikinci gezi sırasında fışkıran şairliğini; Meksika'da doktorluk yaparken Fidel Castro ile tanışmasını; Küba'ya hekim olarak davet edilişini gözden geçirdim. Küba'da sağlık hizmetlerinin ve tıbbın ileri düzeyinin arkasında Che'nin bulunuşunu da...

Che hep insan kurtarmanın peşinden mi gitmişti? Önce hekim sonra devrimci olarak... Ölecek olan hastalarına şiir yazan bir doktor hiç tanıdınız mı?

1955'te yazdığı şiirde 'Öleceksin yaşlı Maria/ doğruları söylemem lazım sana/ Acılarla dizili bir tespih gibi hayatın/ bir seveni, sağlığı ya da parası olmayan/ yalnız açlık olan paylaşılacak/ beklentilerini konuşacaktım seninle' demişti. 2007'de onun 20'den fazla şiirinin yer aldığı bir kitap Guatemala'da yayımlandı. Peki, bu genç şair kendi yaşamını da bir şiir olarak mı kurgulamıştı? Jean Paul Sartre hem eylem hem düşünce adamı olan Che için 'yüzyılın en eksiksiz insanı' dememiş miydi?

---

15 "İran Che Sempozyumunda Ateizm Tartışması...", Birgün, 13 Ekim 2007, s. 15.

Che, Küba devrimine katılır; elçi ve bakan olur. Bir gün gelir, Bolivya'ya gerilla mücadelesine gitmeden önce, orada öleceğini öngörerek çocuklarına yazar: 'Özellikle dünyanın herhangi bir yerinde işlenen herhangi bir haksızlığı kalbinizin derinlerinde daima hissedebilin'!"[16]

* * *

Gerçekten öldü mü Che? Latin Amerika yerlileri Onun Condor olup, özgürleştirme kavgasını verdiği Latin Amerika göklerinde uçtuğundan söz ederler...

Doğumunun 80'inci yılı onuruna memleketi Arjantin'in ardından İspanya'nın özerk bölgesi Galiçya'da da bir heykel dikildi. 32 bin nüfuslu Oleiros kasabasında aile kökleri Galiçya'ya uzanan Fidel Castro'nun yakın dostu bağımsız Belediye Başkanı Angel Garcia Seoane, "O bir özgürlük savaşçısıydı, uluslararası bir gerilla ve işçiydi. Hayata geçirilebilir ütopyaların ve dünya devrimcilerinin sembolüdür,"[17] diyordu.

O kadar heryerdedir ki, sefil katilleri hayatlarının geri kalan kısmını onun "hayaleti"yle boğuşarak geçirmek zorunda kalırlar... "Che'yi katledenlerin kimisi araba kazasında, kimisi uçak kazasında, kimisi korkusundan intihar etti, kimisi de alkolden öldü. Che'ye kurşun sıkarak bizzat öldüren Mario Teran ise ancak 40 yıl sonra ortaya çıkabildi. 40 yıl boyunca Che'den köşe bucak kaçarak yaşamak zorunda kaldı. O zaman özel komando timinde görev yapan Teran, CIA ile özel bir anlaşma yaparak, koruma altına alındı. Che'nin intikamının bir gün alınacağı korkusu hayatının bir parçası oldu."[18]

Ha geçerken bir şey daha: "Maro Téran, yeniden dünyayı görebilmesini, öldürdüğü insanın, uluslararasına örnek olmaya devam eden, özel sağlık elçilerine borçlu. Che'nin katili, 'kahraman gerilla'nın en samimi ve vefalı arkadaşı Fidel Castro'nun gönderdiği doktorların sayesinde görme duyusuna yeniden kavuştu. Bazen tarih, kimi sürprizleri bünyesinde saklıyor"![19]

* * *

16 Ahmet Turhan Altıner, "Bir Şair: Che Guevara", Milliyet Pazar, 22 Haziran 2008, s. 14.

17 "Fidel'in Galiçyalı Dostu Che Heykeli Dikti", Radikal, 29 Haziran 2008, s. 12.

18 Der Spiegel, No: 41, 2007.

19 Salim Lamrani, "Che'nin Katili, Mucize Operasyon ve Kübalı Doktorlar", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 35 (224), 23 Ağustos 2008, s. 12.

Bolivya'da katledildikten yıllar sonra Küba'ya getirilebilen Che'nin anıt mezarında çocuklar şimdi, "Hasta Siempre"yi okuyorlar...

Artık sözü silah arkadaşı Fidel'e bırakmanın vaktidir:

"... 'El Yuro vadisinde, 8 Ekim 1967'de bir nehri geçerken neler olup bittiğini anlatan bir telgraf geldi. Telgrafların çoğunda anlatılanlar yalandı. Ama bu telgraf gerçekten olmuş bir şeyi anlatıyordu. Gerillayı yok etmenin bir tek şekli vardı ve o insanlar böyle bir şeyi uyduracak hayal gücünden yoksundular. Che gelmiş, nehri geçmiş. Onu nehrin karşı tarafında bekletmişler, nehrin ortasındayken ateş açmışlar... (...) O ölüm acısıyla o gün bir konuşma yaptım ve şunu sordum: 'Çocuklarımız nasıl olsun istiyoruz?', 'Che gibi olsunlar istiyoruz' diye yanıt verdim. Bu da öncülerin andına dönüştü: Komünizm öncüleri: Biz Che gibi olacağız. (...) Che öldüğünde savunduğu tek şey sömürülmüş ve baskı altındaki Latin Amerika halklarının hakları, davasıydı. Şehit olduğunda savunduğu tek dava, dünyadaki yoksul ve ezilmiş insanların davasıydı."[20]

Che, yaralı yakalandıktan sonra CIA'in emriyle Bolivya diktatörü Renè Barrientos'un askerlerinden Mario Turan'ın kurşunlarıyla can verdi de ne mi oldu?

Hiçbir şey! Che hâlâ, tüm insani özellikleriyle yaşıyor ve savaşıyor!

Hem de Fidel'e "Son Mektup"unda dediği gibi:

"Fidel,

Dünyanın başka ülkeleri benim mütevazı çabalarımın yardımını istiyor. Ben senin Küba'ya olan sorumluluğunun sana imkân vermediği şeyi yapabilirim. Ayrılmamızın zamanı geldi.

Bunu acı ve sevincin karışımıyla yaptığım bilinsin; burada benim kurucu umutlarımın en safını ve sevdiklerim arasında en sevgili olanı bırakıyorum ve beni evladı gibi kabul eden bir halkı bırakıyorum. Bu, benim ruhumdan bir parça koparmaktır. Yeni savaş alanlarında bana vermiş olduğun inancı, halkımın devrimci ruhunu, görevlerin en kutsalı olan nerede olursa olsun emperyalizme karşı mücadele etme görevini yerine getirme duygusunu taşıyacağım.

---

20 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba, Che, Güneş, Salsa (1): Che'nin Hayalleri Kübalı Çocuklarla Dimdik Ayakta", Radikal, 20 Mayıs 2007, s. 4.

Başka gökler altında son saatim geldiğinde benim son düşüncem bu halk ve özellikle sen olacaksın. Öğrettiklerin için ve eylemlerimin en son sonuçlarına dek sadık olmaya çalışacağım, örneğin için sana teşekkür ettiğimi, devrimimizin dış politikası ile her zaman özdeşleştiğimi ve buna devam edeceğimi, sonumun geldiği herhangi bir yerde Kübalı devrimci olmanın sorumluluğunu duyacağımı ve öyle davranacağımı, çocuklarıma ve karıma maddi hiçbir şey bırakmadığımı ve bundan üzüntü duymadığımı, aksine sevindiğimi, onlar için hiçbir şey istemediğimi çünkü devletin onlara yaşama ve eğitim görmeleri için gereken her şeyi vereceğini biliyorum.

Her zaman zafere kadar!

Ya vatan ya ölüm! Che..."

* * *

"Sonuç mu?"

Mesela Che Guevera'ya adanmış, yazarı ve bestecisi Victor Jara'nın, 'Zamba Del Che' si:

"Bu sambayı söyleyerek geliyorum,/ özgürlüğün adımlarıyla.

Gerillayı öldürdüler,/ Komutan Che Guevera'yı./

Ormanlar, çayırlar ve dağlar,/ ya özgür vatan ya ölüm!

Yazgısıydı bu onun/ /

Küba'ya onurunu kazandırdı/ özgür bir ulus olmanın,/ Bolivya ise, ağlıyor/ kurban edilen yaşamına.

Aziz Ernesto de la Higuera,/ Köylüler böyle diyor ona,/ ormanlar, çayırlar ve dağlar,/ ya özgür vatan ya ölüm!

Yazgısıydı bu onun..."

Ya da Arif Damar'ın 'Che' başlıklı şiiridir:

"Bir sesti O/ Bütün sesler içinde ayrı

Yürü diyen bir ses/ Savaş diyen bir ses/ Katıl diyen bir ses

Dağlar yadırgamaz en yüksek sesi/ Sesi dağlara uygundu"

Veya Metin Demirtaş'ın 'Che Guevara' dizeleri:

"Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara.

Bakma şimdi durgunsa,/ bir şahan gibi duruyorsa/ yorgundur, savaşlar görmüştür,/ çeteciler barındırmıştır/ yani satılmış değillerdir/ /

Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara.

Çünkü Vietnam hepimizin Vietnam'ı/ Kongo hepimizin Kongo'su

Bir kere özsu yürümüştür dallara/ Patlayacaktır ağır sancılarla karanlıklar/ Varmak için o güzel yarınlara

Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara..."

16 Ekim 2008 11:20:45, Ankara.

HASTA SIEMPRE COMANDANTE[1]

14 Temmuz 1928	Arjantin'in Rosairo de la Fe kentinde, İrlanda kökenli Ernesto Guevara Lynch'in ve Bask kökenli Celia de la Serna'nın oğlu olarak doğdu (Ailesi, ilerici görüşlü, dinle ilgilenmeyen, faşizmden nefret eden, edebiyat ve şiirden hoşlanan insanlardı).
Mayıs 1930	Henüz 15 günlükken geçirdiği zatürreenin sonucu olarak, ilk astım krizini geçirdi.
1935	Eğitim Bakanlığı'ndan gelen bir mektupta, Ernesto 7 yaşına girdiği hâlde niçin okula kaydedilmediği soruldu (Astımından ötürü okula gidemiyordu. İlk yıl annesi ders verecek, ancak sonraki yıl okula başlayabilecekti. Hastalığıyla mücadele etmek için sürekli futbol oynuyordu).
1942	Liseye başladı (Okulda İngilizce, evde ise annesinden Fransızca öğrendi. En büyük tutkularından biri Baudelaire şiirleriydi. On altı yaşında ise Neruda hayranı olacaktı. En başarılı olduğu ders matematikti. Futbolun yanısıra atletizme başlayacak ve kısa sürede Atalaya Jimnastik Kulübü'nün en gözde atletrinden biri olacaktı).
1944 sonu	Aile, maddi durumunu bozulması üzerine Buenos Aires'e taşındı (Ernesto, okul masraflarını ve cep harçlığını çıkarmak için çeşitli işlerde çalışıyordu).
1945	Buenos Aires Tıp Fakültesi'ne kaydoldu (Tıp öğrenimi sırasında geçimini sağlamak için petrol tankerlerinde hastabakıcılık yaptı).
29 Aralık 1951	Fakültenin son sınıfında öğrenimine ara vererek, yakın arkadaşı Alberto Granados'la birlikte tüm Güney Amerika'ya kapsayan bir motosiklet yolculuğuna çıktı (Paralan bittiğinde hamallık, dok işçiliği, tayfalık, bulaşıkçılık yapacaklardı).

1 Derleyen: Cem Çobanlı, Birgün, 8 Ekim 2007.

17 Temmuz 1952 Yedi ay süren maceralı motosiklet yolculuğu Buenos Aires'te son buldu.

Mart 1953 Alerjiler üzerine tezini vererek mezun oldu ve tıp doktoru unvanını aldı.

Temmuz 1953 Bolivya, Peru, Ekvador, Guetamala ve Meksika'yı kapsayan ikinci Güney Amerika gezisine çıktı.

Aralık 1953 Guatemala'da, 26 Temmuz'da Küba'da Moncada Kışlası saldırısından sonra bu ülkeye gelen Kübalı devrimcilerle tanıştı (Onlara sürekli 'che' diye hitap ettiği için, ilk kez burada kendisine 'Che' lakabı takıldı).

Şubat 1954 Guatemala Komünist Partisi'ne üye oldu. Sendika hekimi olarak çalışmaya başladı.

30 Haziran 1954 Birleşik devletler'in örgütlediği, paralı askerlerden oluşan bir ordunun Guatemala'yı işgal etmesi üzerine sınır dışı edildi, trenle Meksika'ya geçti.

Eylül 1954 Birleşik devletler'de bir burs edinmek ve hekim olarak çalışmak üzere vize başvurusunda bulundu. (Bu arada sokak fotoğrafçılığı yaparak geçimini sağlıyordu...)

Ocak 1955 'Latin Amerika'da Hekimin Görevi' başlıklı bir kitap için malzeme toplamaya başladı. Ailesine yazdığı mektuptan: "İnançlı bir insan olmaktan ne zaman vazgeçtiğimi yaklaşık olarak bile söyleyemem, çünkü birçok geri dönüşler ve kuşkularla dolu uzun bir yoldu bu..."

Mayıs 1955 Meksika DF'de, bir hastanenin kardiyoloji ve alerji bölümünde çalışmaya başladı. Kübalı devrimcilerle tekrar ilişki kurdu ve Raul Castro'yla tanıştı. (200 civarında hastası var, eşi Hilda ile birlikte küçük bir dairede yaşıyorlar...)

Temmuz 1955 Bir arkadaşının evinde Fidel Castro'yla tanıştı. Bütün geceyi sabaha kadar tartışarak ve sohbet ederek geçirdiler. (Sabah olduğunda Küba'nın özgürlük savaşına hekim olarak katıldığını açıklayacaktı...)

8 Ağustos 1955 Guatemala'dayken tanıştığı, sürgünde yaşayan Perulu devrimci Hilda Gadae ile Meksika'da evlendi (15 Şubat 1956'da ilk kızı Hilda Beatriz Guevara Gadea doğdu -Hilda, 1995'te Havana'da yaşama veda etti-. Hilda Gadea ile Mayıs 1959'da boşanacaklardı).

13 Nisan 1956 Annesine yazdığı mektuptan: "Komünist ruhum ufaklığa da geçti... Tıpkı Mao Zedung'a benziyor..."

15 Nisan 1956	Babasına yazdığı mektuptan: "Üniversitenin yüksek kürsüsü yoluyla ünlü bir bilimci olamazsam, Aziz Karl'ın propagandisti olarak ünleneceğim..."
20 Haziran 1956	Castro ve öteki devrimcilerle birlikte tutuklandı. (Temmuz başında, Fidel ve Che dışındakiler bırakılacaktı, çünkü oturma izinlerinin süresi bitmişti...)
10 Temmuz 1956	Ailesine yazdığı mektuptan: "Tıbbı, hapishanede bıraktım... artık Küba Devrimi'ne katılmaya karar verdim..."
31 Temmuz 1956	Serbest bırakıldı.
24/25 Kasım 1956	Granma teknesi, sabaha karşı 02'de, ışıkları sönmüş olarak Meksika'nın Tuxpan limanından denize açıldı. (Teknede, 82 kişiyle birlikte silahlar ve diğer gerekli malzeme vardı. Planlanan rotaya göre Küba güneyden dolanılacak ve doğudaki Niquero'dan karaya çıkılacaktı. Granma'daki 82 kişiden 20'si Moncada baskınına katılanlardı. Dördü ise Kübalı değildi: Arjantinli doktor 'Che' Guevara, İtalyan Gino Dore, Meksikalı Guillen ve Dominikli Ramon Meyas...)
2 Aralık 1956	Granma, gün doğarken Küba savaş uçaklarının yoğun makineli tüfek ateşi altında Los Colorados kıyısında karaya oturdu (82 devrimcinin 76'sı bu başarısız çıkartma sırasında çıkan çatışmada burada yaşamını yitirecek, 'Fidel de, Che de içlerinde' sağ kalan 12 kişi iç kesimlere doğru çekilecekti. Che, sonraları, "Bu, bir çıkarma değil, bir deniz kazasıydı!.." diye yazacaktı).
21 Aralık 1956	Grubun hayatta kalanları, gerillaya yeni katılanlarla birlikte Sierra Maestra'da bir araya geldi.
17 Ocak 1957	Sabaha karşı 02.40'ta Fidel'in önderliğinde 22 gerilla la Plata'daki deniz Kuvvetleri Kışlası'na başarılı bir saldırı düzenledi (Böylelikle Batista yönetimine karşı ilk zafer kazanıldı).
16 Şubat 1957	Times gazetesi muhabiri H.I. Matthews gerilla grubuna ulaştı ve 'asilerin şefi' olarak Fidel'le ilk röportaj yapıldı.
28 Mayıs 1957	Aralarında iyi silahlanmış 80 kişinin de bulunduğu 127 erkek ve kadından oluşan gerillalar, doğu kıyısındaki Uvero'da girdikleri çatışmada Batista birlikleri karşısında zafer elde ettiler.
6 Aralık 1957	Che, Alto de Conrado'daki bir çatışmada topuğundan yaralandı.

14 Aralık 1957	Veguites bölgesindeki çarpışmalarda Batista ordusu 170 kayıp verdi. Castro'nun asi ordusu 300 kişiye ulaştı.
24 Şubat 1958	Batista ordusu, Sierra Maestra'ya büyük bir saldırı başlattı.
Ağustos 1958	Che, 8. Kol 'Ciro Redondo'nun komutanlığına atandı (8. Kol'da 148 kadın ve erkek, altı makineli tüfek, çok sayıda tüfek bir de bazuka vardı).
16 Aralık 1958	Che, Falcon ırmağı üzerindeki köprünün havaya uçurulmasını sağladı (Böylelikle Santa Clara'ya giden anayol kesilmiş olacaktı).
30 Aralık 1958	Comandante Ernesto Che Guevara, Santa Clara'daki büyük çarpışmadan zaferle çıktı ve Batista'yı ülkeden kaçmaya zorladı (Che, bu çarpışmada sol kolundan yaralanmıştı).
2 Ocak 1959	Che'ye bağlı birlikler, Havana'ya girdi. Fidel'in birlikleri ise Santiago de Cuba'ya girdi.
2 Haziran 1959	Che, dağlardaki tüm savaşlara birlikte katıldığı Aleida March'la evlendi (Bu evliliğinden dört çocuğu oldu: Tümü Havana'da olmak üzere; Aleida Guevara March 24 Kasım 1960'ta, Camilo Guevara March 20 Mayıs 1962'de, Celia Guevara March, 14 Haziran 1963'te, Ernesto Guevara March 4 Şubat 1965'te dünyaya geldiler).
13 Haziran 1959	Afrika ve Asya'nın çeşitli ülkeleriyle ekonomik ilişkiler kurmak üzere, Küba elçisi sıfatıyla yurtdışı gezilere çıktı.
Kasım 1959	Küba Ulusal Bankası başkanlığına atandı.
5 Mart 1960	Kübalı fotoğrafçı Alberto Korda, bir cenaze töreni sırasında, sonraları tüm dünyaya yayılacak ünlü Che fotoğrafını çekti.
Ekim 1960	Bir ekonomi delegasyonunun başkanı olarak Çekoslovakya'ya, SSCB'ye ve Çin'e gitti.
23 Şubat 1961	Endüstri Bakanı oldu.
18 Ağustos 1961	Uruguay'da Montevideo Üniversitesi'nde konuştu.
Temmuz 1963	Cezayir'e resmi ziyarette bulundu.
25 Mart 1964	Dünya Ticaret ve Gelişme Konferansı'nda ABD'yi Latin Amerika'yı sömürmekle suçladı.

Kasım 1964	SSCB'de, Ekim Devrimi'nin 47. yıldönümünde Küba'yı temsil etti.
9 Aralık 1964	BM toplantısında konuştu: "...Herhangi bir Latin Amerika ülkesinin özgürlüğü için, gerektiğinde hiç gözümü kırpmadan, karşılığında hiçbir şey istemeksizin, kimseyi sömürmeksizin yaşamımı veririm..."
Ocak/Şubat 1965	Kongo, Gine, Dahomey, Tanzanya ve Mısır'a gitti (Bir süreliğine ortadan kaybolduğu dönemdi).
14 Mart 1965	Afrika dönüşü son kez kamuoyunun önüne çıktı.
3 Ekim 1965	Fidel, Che'nin ünlü 'veda mektubu'nu kamuoyuna okudu: "...Bu dünyanın diğer ülkeleri benim sınırlı çabalarımı bekliyor. Senin, Küba için üstlendiğin sorumluluk nedeniyle yapamayacağın şeyleri ben yapabilirim..."
3 Kasım 1966	Adolfo Mena Gonzales sahte kimliğiyle Bolivya'ya girdi (Kod adı ise 'Ramon'du).
6 Kasım 1966	Nancahuazu'daki gerilla üssüne ulaştı.
23 Mart 1967	Bolivya birlikleriyle ilk çatışmaya girdi.
29 Eylül 1967	ABD haber ajansı AP, askeri yetkililere dayanarak verdiği haberde, Bolivya ordusunun 1500 askerle 'Che avına' başladığını duyurdu.
8 Ekim 1967	Che'nin birliği, El Yuro vadisinde yüzlerce asker tarafından kuşatıldı. Ayaklarından vurulan Che tutsak düştü. El Higueras'ta bir ilkokul binasına taşındı. Sorguda, hiçbir soruyu yanıtlamadı. Yaraları tedavi edilmeden geceyi geçirdi.
9 Ekim 1967	Saat 13.10'da makineli tüfek ateşiyle, çavuş Mario Teran tarafından vuruldu... İki gün sonra, bedeni bilinmeyen bir yere gömüldü.
18 Ekim 1967	Fidel, Che'nin nasıl öldürüldüğünü Küba devlet Televizyonu'ndan açıkladı.
Temmuz 1996	Che'nin bedeninden arta kalanların Bolivya'da bulunduğu açıklandı.
12 Temmuz 1997	Che ile birlikte üç silah arkadaşının naaşları Küba'ya getirildi. Ülkede 7 gün ulusal yas ilan edildi.
17 Ekim 1997	Che'nin naaşı, Batista birliklerine karşı büyük zafer kazandığı ve devrimin yolunu açtığı Santa Clara'da, hazırlanan anıtmezara gömüldü...

"EL COMMANDANTE" FİDEL CASTRO[1]

SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

"Cihanın ilk umudu, ilk sevgilisi
Ve ilk gerillası Spartakus'un."[2]

Fidel'den "olduğu gibi" söz edeceğim... Bu; sakın ola sakın bir "övgü" olarak algılanmasın...

Fidel Castro hakkında yazarken; Elias Canetti'nin, "Övgü soluk almanın kuralını bozar,"[3] uyarısının bilincindeyiz...

Önce soralım: "Bir insan ölmeden 'efsanevi' olabilir mi?..

'Evet' diyebilir ve ekleyebilirsiniz;

'Yaşanmışlıklarıyla tarih yazanlar, yaşarken efsaneleşirler'...

'La historia me absolvera!'

Yani; 'Tarih beni beraat ettirecektir...'

Fidel ve 173 arkadaşı, 1959 devriminden 6 yıl önceki bir mayıs sabahında giriştikleri 'Moncada baskını'nda başarılı olamazlar. Batista'nın kışlasındaki silahları ele geçiremezler. Çatışmada 72 devrimci yaşamını yitirirken zindana atılanlara kitap, gazete bir yana, kalem, kâğıt bile verilmez...

Savcının '24 yıl hapis' istemini de ancak mahkemede öğrenebilen Castro, o anda 'sözlü' olarak yaptığı ve 'destanlaşan' savunmasını işte bu ünlü sözüyle bitirir:

---

1 İnsancıl, Yıl: 19, No: 221, Aralık 2008... İnsancıl, Yıl: 19, No: 222, Ocak 2009... www.komunistgundem.tk... www.devrimcigundem.blogcu.com... http://www.kaypakkaya-partizan.net... www.gomanweb.com/ -... www.antires.com/ - 39k –...

2 Ahmed Arif, "Suskun", Hasretinden Prangalar Eskittim.

3 Elias Canetti, Saatin Gizli Yüreği, Çev. Ahmet Cemal

'Tarih beni beraat ettirecektir...'

Castro neler mi söyler?

Mahkemedeki konuşmalarının duyulmaması için sözde sağlık sorunu nedeniyle hastaneye nakledilen Fidel, doktorların bile giremediği odasında düzenlenen 'halka kapalı' duruşmayla yargılanır.

Hem 76 gündür kimseyle görüştürülmeden hücrede tutulan bir sanık, hem de iddianameyi bile okuyamamış 'savunman' olduğunu anımsatarak söze başlayan 27 yaşındaki genç hukukçunun, örneğin Küba topraklarının 'yabancılara tapulanması'na eleştirisi şöyledir:

'Küçük çiftçiler kendi topraklarında bile kiracı oldular ve devamlı kovulma korkusuyla yaşıyorlar. ABD şirketlerinin toprakları arttıkça, halkın elindekiler azalıyor. Bunun ülke yararına olduğuna kim inanır?'

Savunmasında Batista yönetiminin, eğitimden ekonomiye kadar Küba'yı nasıl 'yoksul sömürge ülkesi' hâline getirdiğini; Havana'yı ABD'li zenginlerin 'genelev' ine nasıl dönüştürdüğünü sergileyen Fidel, olanlara tepkisiz kalan 'bağımsız yargı' yı(!) da değişmeyen ses tonuyla şöyle uyarmaktadır:

'Hükümet Küba'yı kolayca pazarlayabilmek için yetki kanunları çıkarmaktadır. Üstelik bu yetkiler, ülkeyi vatandaşlarıyla birlikte satabilecek karakterde ve yetenekteki kişilerin ellerine verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin yargıçları, bu anayasa dışı kanunları onaylıyorlarsa, gidip cüppelerini de duvara asabilirler...'

Hastane odasını tarihin en cesur konuşmalarından birinin tanığı kılan sözlerini 'Bir katil ve hırsızın başkan olduğu bir cumhuriyette, dürüst kişilerin yerinin ya mezar ya da cezaevi olduğunu anlayabilmek zor olmasa gerek...' diye tamamlayan Castro, kendini savunmasına olanak sağlayan yargıçlara da teşekkür ederek; 'Zararı yok, beni mahkûm ediniz,' der ve son sözünü en dinç sesiyle tutanağa yazdırır: 'La historia me absolvera'!'[4]

Sonra, sonra da tarih onu beraat ettirir...

Gelin Ondan söz etmeye; Gabriel Garcia Marquez'in dedikleriyle başlayalım: "Ona Fidel derler. Çevresini güvenle sararlar. Hakikâtlerin konuşulduğu canlı bir radyo yayınında, ilk ismiyle hitap

4 Oktay Ekinci, "La Historia Me Absolvera!", Cumhuriyet, 20 Aralık 2006, s. 15.

ederek, muhalif görüşlerini onunla tartışır ya da ona taleplerini iletirler. Bunlar, kendi parlaklığıyla örtülü sıradışı bir insanın görebildiğimiz yanlarıdır. Tanıdığıma inandığım Fidel Castro budur. Davranışları yalın ama hayalleri iflah olmayan, modası geçmiş sakalları olan, sözcük seçimlerinde tedbirli, görgülü, düşünceleri harikulade olmaktan daha hafif bir deyimle nitelendirilemeyecek bir adam.

Daha uzun yaşamayı talep ettiği bazı anlarda, başka türlü yapabileceği bazı şeyler için hayatta biraz daha fazla süre istediğini geveledi̇ğini duymuşluğum vardır. Bu kadar insanın kaderini taşımanın getirdiği yükle belinin büküldüğünü gördüğümde, en çok ne yapmak istediğini sordum. Bir kerede yanıtladı: 'Bir sokağın köşesinde dikilmek'!.."[5]

Dile kolay... Koca komutan 10 Amerikan başkanı eskitti (Eisenhower, Kennedy, Johnson, Nixon, Ford, Carter, Reagean, Baba Bush, Clinton ve Oğul Bush)...

1945'ten beri dünyanın gidişatını belirleyen liderlerin belli başlılarıyla ilişkileri oldu (Neru, Nâsır, Tito, Olof Palme, Arafat, Gandhi, Allende, Gorbaçov vb.)...

Günümüz sanatçı ve aydınlarının önde gelenleriyle tanıştı (Sartre, Hemingway, Arthur Miller, Neruda, Henri Cartier-Bresson, Oliver Stone, Noam Chomsky ve daha pek çokları)...

O, bir "asi"ydi; isyanı Onu devrimci yaptı!

Çok erken yaşlarda, okulda, evde, sokakta gördüğü ve yaşadıklarından açılan bilinciyle, artan farkındalığıyla ve gelişen "asiliği"yle var oldu...

"Yeni gelişen küreselleşme karşıtı hareketleri kendi dönemindekilerle karşılaştırdığında, 'bu 'asi nesil'e saygı duyduğunu, farklı protesto yöntemlerini beğendiğini ve en önemlisi dünyayı yönetenleri nasıl tir tir titrettiklerini' vurguluyor...

Fidel ve onun Küba'sı her zaman sözlerine sadık kaldılar, dünya halklarıyla dayanışma içinde oldular, enternasyonalistlikten vaz-

5 Gabriel Garcia Marquez (arka kapak yazısından), Gabriel Garcia Marquez-Ali Ergin Demirhan-James Petras Robin Eastman-Abaya-Fidel Castro-Raúl Zibechi-Saul Landau Pacual Serrano-Luis Suarez Salazar-Aasim Sajjad Akhtar Augustin Lage Davila-Tony Iitis-Raúl Castro, Bir Sokağın Köşesinde Dikilmek, Kalkedon Yay., Kasım 2007.

geçmediler, ilkeli ve onurlu duruşlarından taviz vermediler ve bütün dünya uluslarından saygı gördüler, görmeye de devam ediyorlar. Tarih, Fidel'i çoktan 'beraat' ettirdi!"[6]

YAŞAM SERÜVENİ

"Aşırı cesur olmak
aşırı ölçülü olmaktan
daha iyidir."[7]

İmparatorluğun "burnunun dibinde" yarım asrı aşkındır direnen küçük Karaip ülkesi Küba'nın efsanevi komutanı Fidel Castro ya da Fidel Alejandro Castro Ruz, 13 Ağustos 1926 günü Oriente Eyaleti'ne bağlı Mayari/ Biran'da zengin bir toprak sahibinin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi.[8]

"Uygun mücadele koşullarında ve Don Kişot'un bazı özellikleriyle doğdum" diye anlatıyordu çocukluğunu. "Politik bilince kavuşmadan önce bile asiydim. Daha sonra isyankârlığım beni doğru ve haklı bir yola ve o yolu savunmaya götürdü". Küçük Fidel'in

---

6 Cüneyt Göksu, "81'inde Bir Filozof Lider... Fidel Dünyaya Işık Tutuyor", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 4, No: 171, 8 Ekim 2007, s. 21.

7 Niccolo Machiavelli.

8 "Castro'nun dedesi 1800'lerin sonu 1900'lerin başında İstanbul'dan Küba'ya gelmiş ve evlenip burada kalmış... Fidel Castro'nun 1993 yılında Küba'yı terk eden kızı Alina Fernandez, anılarında Castro'nun dedesinin İstanbullu bir Yahudi olduğunu iddia ediyor... Fernandez, 1999'da yazdığı 'Castro's Daughter An Exile's Memoir of Cuba' adlı kitabı ailesinin soyağacı şemasıyla başlıyor. Soyağacında Fidel Castro'nun annesinin babasının adının Francisco Ruz olduğu ve Türkiye'den geldiği yazıyor.
Kitabın ilk bölümünde ise Fernandez, anne ve babasının köklerini açıklamaya çalışıyor. Kitabın birinci sayfasında Castro'nun dedesinin İstanbullu Yahudi bir aileye ait olduğu, ailesinin Yahudilikten döndüğü ve soyadını Ruz'a kısalttığı bilgisi var. Yine birinci sayfada yazar, annesinin İngiltere'den gelen dedesi Herbert Acton Clews, Castro'nın babası İspanya'dan gelen Angel Castro ve İstanbul'dan gelen dedesi Franscisco Ruz için uzak bir dünyaya gitmeyi göze alan, kendi kökleri pek umurlarında olmayan, maço macerapererestler olduğunu yazıyor. Yazar, ikinci sayfada ise Küba'daki koloni savaşları kapsamında karşılaştığı beklenmedik olaylar karşısında Kastilyalı Francisco ismini edindiğini belirtiyor. Francisco Ruz Küba'da Domingo adlı Kübalı kadınla evlenmiş ve üç tane kızı olmuş. Fidel Castro, işte bu kızlardan Lina ile Angel Castro'nun evliliğinden doğan çocuklardan biri." (Mahmut Hamsici, "Fidel İstanbullu mu?", Radikal, 24 Ekim 2006, s. 2).

köyden kente geçişi sancılı oldu. Çünkü mutlulukla geçirdiği ilk yılların ardından henüz altı yaşında, yatılı bir okula verildi. Artık yalnızdı ve sorunları tek başına göğüsleyecekti. Yıllar, onu Havana Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne taşıdı.

Düşünceleri de artık netti, çünkü Karl Marx'ın 'Komünist Manifestosu'nu okumuş, hem kendisi hem de ülkesi için bir gelecek kurgulamaya başlamıştı. Küba, ABD'nin hegemonyasından kurtulup özgür olmalıydı. 1950-1952 yılları arasında yaptığı avukatlıkta, müvekkillerinin fakir tutuklular olması ise bu düşüncesindeki kararlılığı gösteriyordu. Örgütlenme çalışmalarını sürdüre dursun, 1952'de hem onun hem de kuşağı için zor günler başlamıştı, Fulgencio Batista, ikinci kez diktatörlüğe soyunmuştu.

Fidel ülkesinin özgürlüğü için mücadele etmeye kararlıydı. İyi bir hatip olması onu kısa sürede bağımsızlık hareketinin liderliğine taşıdı. 26 Haziran 1953'te ikisi kadın 125 deneyimsiz savaşçı, Fidel'in komutasında Oriente'nin başkenti Santiago Cuba'nın en önemli kışlası Moncado'ya baskın düzenlediler. Saatler sonra püskürtüldükleri o gün tam 61 arkadaşlarını kaybettiler...

"Yenilmişlerdi"! Ancak Fidel, askeri açıdan başarısızlıkla sonuçlanan bu baskının devrime giden yolu açtığını biliyordu. İşkenceli sorguların ardından mahkemeye çıkartıldı. Uzun savunmasını, "Zararı yok, beni mahkûm ediniz! Tarih beni beraat ettirecektir" sözleriyle tamamlarken devrime giden bu yolu işaret ediyordu. 16 yıla hüküm giydi.

Diktatörlük, cezaevindeyken bile tehlikeli buldu Fidel'i... İki yıl sonra serbest bırakıldı, sürgün hayatını yaşayacağı Meksika'ya geçti. Batista diktatörlüğü şiddetini giderek arttırıyordu. Rejim karşıtları, özellikle öğrenciler, sokaklarda ve gözaltında, işkencede katlediliyorlardı. ABD'nin "arka bahçe"si Küba, kumar ve uyuşturucu batağına çevrilmişti. Ülkeye yolsuzluk ve yoksulluk hâkimdi, artık. Önce İspanya, sonra İngiltere, tekrar İspanya ve en sonunda da ABD'nin sömürgeleştirdiği topraklar, artık kurtarıcısını bekliyordu.

Fidel'in pes etmek gibi bir niyeti yoktu. Küba, nam-ı diğer "Yeşil Timsah" bağımsızlığına kavuşmalıydı. Fidel ve dostlarının ilk işi Meksika'da "26 Temmuz Hareketi" örgütünü kurmak oldu. Ayaklanma çocuk oyuncağı değildi. Moncado deneyimi de göstermişti ki, acemi yanları bir an önce törpülenmeliydi. Küba'da uzun soluklu bir gerilla savaşı vermek için eski kadrolardan eğitim aldılar.

Çok geçmeden Ernesto Che Guevara da aralarına katıldı. Hazırlıklar tamamlandı, artık Küba'ya dönme zamanı gelmişti. Fidel, Che ve Raúl Castro'nun aralarında bulunduğu topluluk, hem silah arkadaşıydılar, hem de dost. 12 metrelik "Granma" adlı bir tekneye doluşup 1956 yılının Aralık ayında Küba'ya çıkarma yaptılar.

Asiler, karaya ayak basar basmaz ateş yağmuruna tutuldu. 82 kişilik gruptan topu topu 12 kişi, Sierra Maestra dağlarındaki karargâha ulaşabildi. Dengesizliğin savaşıydı bu... 12 isyancının karşısında yaklaşık 40 bin kişilik Batista ordusu vardı. Yılmadılar. Kübalı özgürlük savaşçısı José Martí'nin "Haklı olmak bir ordudan bile kuvvetlidir" sözüne sarıldılar. Halk da kendilerini devrime ve özgürlüğe götürecek olan bu bir avuç insanı, "Yaşasın Sakallılar" (Viva Los Barbudos) sloganlarıyla bağrına bastı. Asi Radyo'dan (Radio Rebelde) savaş çağrısını duyan köylüler ve öğrenciler, akın akın gerillaya katıldı. 26 Temmuz Hareketi, önce kendini savundu, sonra taarruza kalktı. Dağlarda geçen iki yılın ardından Fidel'in başkomutanlığında yedi cephe açıldı. Che, Raúl Castro, Camilo Cienfuegos, Juan Almeida, Ramiro Valdes, Calixto Garcia komutasındaki milisler, kırları fethedip şehirlere dayandı.

1956-1959 yılları arasında 60 bin kişiyi katlettiren diktatör Batista, canını kurtarmak için 1 Ocak 1959 günü Dominik Cumhuriyeti'ne kaçmak zorunda kaldı. Dokuz bin gerilla, bir gün sonra zafer şarkıları eşliğinde Havana'ya girdi.

Castro'ya yönelik ilk suikast girişimi 1959 yılında gerçekleştirildi.

1961'de Küba Sosyalist Halk Partisi ile birleşme sonucu ortaya çıkan Birleşmiş Sosyalist Devrim Partisi'nin (1965'ten sonra Küba Komünist Partisi) Genel Sekreterliği'ni üstlenen Castro, ülke içinde çok yönlü, kapsamlı ve halkçı politikalar uygulamaya başladı. Okuma yazma seferberliği sonunda okuryazarlık oranı yüzde 90'ın üzerine çıktı. Zenginlik kaynaklarının, ulusal gelirin ve sağlık hizmetlerinin dağılımında köklü değişiklikler yapıldı. İşsizlik büyük ölçüde ortadan kaldırılırken, herkese çalışma yükümlülüğü getirildi.

Toprakların kamulaştırılmasından zarar gören Amerikan şirketlerinin baskısıyla ABD hükümeti, Küba'ya ekonomik ambargo uygulamaya başladı. Ekonomisi tek ürüne dayalı bir ülke olan Kü-

ba, ABD'ye sattığı şekeri SSCB'ye satmaya başladı. Amerikan şirketlerinin elindeki rafineriler, şeker karşılığında SSCB'den alınan ham petrolü işlemeyi reddedince Castro bu rafinerileri devletleştirdi. 1962 yılındaki meşhur füze krizinin ardından, Küba'ya Sovyet füzelerinin konuşlandırılması için iki ülke arasında bir anlaşma imzalandı.[9]

Domuzlar Körfezi de dahil, Amerikan ajanları ve ABD'nin desteklediği Kübalı muhaliflerin suikast girişimlerinden 600 kez kurtulmayı başaran Castro, SSCB'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan ekonomik ve siyasi zorluklara da göğüs gerebildi ve ülkesini ayakta tuttu.

Castro ve diğerleri, devrimden daha zor olanın devrimi korumak olduğunu kısa sürede anladılar. Latin Amerika'da ABD emperyalizminin ilk bozgunu Domuzlar Körfezi Çıkartması, soğuk savaşın doruğu ve neredeyse üçüncü dünya savaşını çıkartacak olan füze krizi, rejim karşıtları, toprak ağaları, Batista kadroları, ülkeyi parselleyen dev yabancı şirketler, Amerikan ambargosu, ülkenin yedek parça ve daha önemlisi enerji ihtiyacı... Küba halkına inancı tam olan Fidel, yoksulluk katlanıp, sorunlar çığ gibi büyürken bile; "Ülkemiz insanlara maddesel zenginlikler sunmak için çok yoksul olsa da, onlara eşitlik duygusu, insanlık onuru sunamayacak kadar yoksul değildir" diyordu...

Fidel ve yoldaşları, kollarını sıvayıp "Sosyalizmi kuracağız, kurduğumuz gibi savunacağız" şiarıyla harekete geçtiler. Eğitimli yaklaşık 50 bin genç, Küba cehaletten kurtulsun diye okuma yazma seferberliğine omuz verdi (bugün ülkedeki okuma yazma oranı yüzde yüz). 60 yeni üniversite açıldı, mezun sayısı 20 kat arttı. Eğitim, sağlık ve barınma (Küba'da sokak çocuğu yok) parasız hâle getirildi. Spor özendirildi, her çocuğa süt dağıtıldı. Yurtdışından 17 bin tıp öğrencisine bedava eğitim hakkı tanındı...

9 Castro, 1962 füze krizinde, SSCB'nin ABD'ye, "Siz Türkiye'deki Jüpiter füzelerini geri çekin, biz de Küba'daki füzeleri geri çekelim" teklifi yaptığını söyledi ve ekledi: "Sovyetler boyun eğdi... Gerginliğin en üst seviyeye çıktığı o anda Sovyetler, ABD'ye bir teklif yolladı. Kruşçev bunu bize danışmamıştı. Amerikalılar Türkiye'deki Jüpiter füzelerini geri çekerse, onlar da buradaki füzeleri geri çekmeyi teklif ettiler. Kennedy, 28 Ekim günü anlaşmayı kabul etti. Sovyetler de SS-4'leri çekmeye karar verdi. Bu bize göre kesinlikle yanlıştı. Büyük öfkeye yol açtı." ("Fidel Castro Türkiye Füze Pazarlığını Anlattı", Milliyet, 27 Ekim 2006, s. 18).

Fidel Castro, 31 Temmuz 2006 tarihinde sağlık problemleri yüzünden yetkilerini Başkan Yardımcısı ve Savunma Bakanı Raúl Castro'ya devretti.

Küba ile birçok halkçı harekete ilham veren, ülkede sağlık ve eğitim hizmetlerinin ücretsiz olmasını sağlayan Yazar Gabriel G. Marquez, Ernest Hemingway, Bono, Yönetmen Oliver Stone gibi birçok sanatçıyı dost edinen Castro, halkıyla kendi arasındaki duvarları kaldırmayı ve yüz binlerce Kübalının 3-4 saat süren meşhur uzun konuşmalarını zevkle dinletmeyi başaran ender liderlerden biri oldu.

Yakın dostu, Nobel ödüllü Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marquez, Castro için "Konuşmaktan yorulunca yine konuşarak dinleniyor" demişti. Saatlerce süren konuşmalarıyla tanınan Castro'nun, 2004'te de bir konuşma sırasında düşerek diz kapağını kırması, muhalif kesimler tarafından "büyük bir sevinçle" karşılanmıştı!

600 suikast girişiminden kurtulduğunu söyleyen ve Kübalıların kısaca "Fidel" ya da "El Comandante" olarak bildiği Castro'nun ilk eşinden Fidelito adlı bir oğlu ve 1980'lerde evlendiği ikinci eşi Valle'den Angel, Antonio, Alejandro, Alexis ve Alex adlı beş çocuğu var.[10]

FİDEL DESTANI

"Bizim şarkılarımız
dağlarımızdan daha yüksek,
danslarımız ise okyanus
dalgalarından daha dayanıklıdır!"[11]

Taner Timur'un, "Fidel Castro, 1953'te Batista'nın mahkemesine çıkarıldığı zaman çürümüş diktatörlüğün hâkimlerine değil, tarihe hitap eden bir savunma yapmıştı. Bugün aradan yarım yüzyıl geçti, Küba da, Lider Maximo da tarih oldular ve bir ölçüde de ta-

10 Bkz: Volker Skierka, Fidel Castro, Çev: Ali Çakıroğlu, Kuraldışı Yayınevi, 2007; E. Bahri, "Fidel Castro: Devrime Adanmış Bütün Bir Ömür!", Yedinci Gün, 3-9 Mart 2008, s. 26; "Fidel 'El Comandante' Castro", Evrensel, 20 Şubat 2008, s. 10; "Eline Sağlık Fidel", Sosyalist Demokrasi, Yıl: 3, No: 63, 14 Mart 2008, s. 4; "ABD Yargısı Castro'ya Karşı", Radikal, 7 Nisan 2008, s. 9; "Castro'yu Öldürmenin 638 Yolu, Milliyet, 4 Ağustos 2006, s. 11; "ABD'ye Direnişin Simgesi", Cumhuriyet, 20 Şubat 2008, s. 11.

11 Pablo Neruda.

rihi yazdılar. Bence bu tarih, kahraman ve fedakâr Küba halkından çok Amerikan emperyalizmi açısından aydınlatıcı. Marx kapitalizmin gerçek insan hakları karnesi periferide belli olur dememiş miydi? Gerçi ABD, istediği gibi Küba'yı kana boğamadı; fakat onu karantinaya aldı, dünyadan tecrit etti, korku ve fakirlik içinde yok etmeye çalıştı. Koskoca Sovyet İmparatorluğu'nu çökerten bu çağdaş Moloch karşısında bu küçük halkın yaşam ve onur kavgasını biraz da bir mucize saymamız gerekmiyor mu?"[12] sözleriyle betimlediği Komutan Fidel bir destandır...

Evet, destanlaşmıştır. Örneğin bir söylenti O'nu, 150 yıl öncesine ait bir "mucize"yle ilişkilendirir.

Hikâye şu: Rahip San Antonio Maria Claret, 1857'de Küba'nın Sierra Maestra bölgesinde at sırtında dolaşırken, "Küba'nın koruyucusu bakire azize" La Virgen de la Caridad del Cobre'yi gördüğünü ve azizenin ona, "Silahlı, sakallı ve çok cesur bir adam bu dağlardan ortaya çıkacak ve zafer kazanacak. Yanında da başka sakallı ve uzun saçlı adamlar olacak... Bu adam 40 yıl iktidarda kalacak ve yatağında ölecek," dediğinden söz eder![13]

Dile kolay, CIA orijinli 600 küsur suikast girişiminden kurtuldu Fidel...[14]

Gastroental kanama sonucunda yetkilerini kardeşi Raúl'e devreden Castro'yu öldürmek için Amerikan gizli servisi CIA ile Castro muhalifleri 50 yıl boyunca 600'ü aşkın suikast planı yaptı. Zehirli iğneden zehirli dalış giysisine kadar pek çok yöntem gündeme geldi, bunların çoğu uygulanmadan rafa kalkarken, hayata geçirilenler ise başarısızlıkla sonuçlandı.

Şimdiye kadar Fidel, onlarca Amerikan Başkanı eskitti. Hepsinin de ortak düşü; ABD'nin burnunun dibindeki Küba'daki dayanıklı direniş kalesini kuran Onu ortadan kaldırmaktı. CIA ve Castro muhalifleri, onu defalarca faka bastırmaya çalıştı. Gastroental kanama nedeniyle ameliyat olduktan sonra yetkilerini Raúl'e devreden Castro, dokuz değil, 600 küsur canlı çıktı.[15]

---

12 Taner Timur, "Küba'nınki Bir Mucize", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 17.

13 Kasım Cindemir, "Castro Kehaneti", Hürriyet, 8 Ağustos 2006, s. 14.

14 Alper Turgut, "Çok Yaşa Fidel 80 Yıl Daha", Cumhuriyet Hafta Sonu, 23 Eylül 2006, s. 7.

15 Fidel Castro'nun bunca suikast girişiminden kurtulmuş olması esprilere de

Fidel'i devirmeye yönelik girişimler, 1959 yılında sosyalist devrimle iktidarı ele geçirmesinin ardından başladı. "El Commandante" lakaplı Castro'yu hedefleyen saldırıları bertaraf etmekle görevli olan Fabian Escalanta'ya göre, 50 yılda Küba liderine yönelik 638 suikast planı yapıldı![16]

İngiliz Channel 4 kanalı için 'Castro'yu Öldürmenin 638 Yolu' isimli bir belgesel ve kitapta toplanan bu girişimlerden bazıları şöyle:

* Yumuşakçalar Fidel Castro dalışa olan merakıyla biliniyordu. Amerikalılar da deniz kabuklularıyla komünist lidere tuzak kurma planı yapmayı düşündüler. Buna göre, rengarenk gözalıcı kabukluların arasına patlayıcı yerleştirilecek, Castro tuzağa yaklaştığında ise patlama olacaktı. Proje uygulanmadı...

* Mantarlı dalgıç kıyafeti: Bir defasında da dalgıç giysilerine mantar hastalığı bulaştırılması planlanmıştı. Kronik bir hâl alacak olan hastalık, Castro'nun cildini yiyip yutacaktı...

* Kalem şeklinde şırınga: Eski ABD Başkanı J.F.Kennedy'nin suikastten öldüğü gün, Paris'te bir ajana Castro'yu öldürmesi için kalem şeklinde içinde zehir bulunan bir şırınga verilmişti...

* Sevgili tuzağı: Bir defasında Küba liderinin eski bir sevgilisi kendisini öldürmeye yollanmıştı. CIA, kadına Castro'ya yutturmak üzere zehirli hap bile temin etmişti. Kadının niyetinin kendisini öldürmek olduğunu anlayan Castro, ajana tabancasını uzatarak "beni vur" demişti. Kadının yanıtı ise "Fidel, bunu yapamam" olmuştu...

* En ciddi öldürme girişimi ise 2000 yılında Castro'nun Panama ziyareti sırasında yaşandı. Küba liderinin konuşma yapacağı podyumun altına tam 90 kg'lık bir patlayıcı yerleştirilmişti. Castro'nun özel korumalarının yaptığı araştırmada bombalar bulunmuş, saldırı engellenmişti...

* Zehirli puro: CIA'nin teknik servisi Fidel Castro'ya hediye olarak yollanacak botulinum zehiri karıştırılmış purolar geliştirmeyi denedi. Purolar, Castro'nun en sevdiği markadan seçilecekti...

---

konu oluyorken New Yorker Dergisi de bu konuda şöyle bir fıkra yayınladı: Castro'ya meşhur Galapagos kaplumbağalarından hediye edilmek istenir. Ancak bu kaplumbağaların en fazla 100 yıl yaşadığını öğrenen Castro, "Hayvan beslemek iyi güzel de ölümleri sahipleri için yıkım oluyor" diyerek hediyeyi geri çevirir...

16 "638 Canlı Castro", Hürriyet, 4 Ağustos 2006, s. 15.

ABD ve emperyalist odaklar Fidel'le uğraşmaktan hiç mi hiç vazgeçmediler...

Provokasyon, manipülasyon makineleri hep Fidel için çalıştırıldı....

Örneğin Amerikan dergisi Forbes, Castro'nun, "900 milyon dolarlık servetle, en zengin kral, kraliçe ve diktatörler sıralamasında yedinci en büyük servete sahip olduğunu" öne sürdü!

Derginin hem kendisinin hem de Küba devriminin itibarını zedelemeyi hedeflediğini vurgulayan Castro, "Eğer herhangi bir kişi, bir yabancı bankada bir dolarımın bile bulunduğuna ilişkin kanıt bulursa istifa edeceğim,"[17] derken; 900 peso maaş aldığını ve servetinin "sıfır" olduğunun altını özenle çizen Castro, "Beni, Mobutu (Zaire'nin eski başkanı) veya hırsız, yağmacı milyarderlerden sanıyorlar. Bu ahlâksızlıkları yarım yüzyıldır dinliyorum ama fazla önem atfetmiyorum. Bu yalanlar ve iftiraların bir değeri yok. Neden kendimi bu saçmalıklara karşı savunmak zorunda kalıyorum... Niye param olsun isteyeyim? Parayı ne yapacağım? Özellikle 80 yaşına merdiven dayamışken... Daha önce hiç paranın peşinden koşmamışsam, şimdi niye koşayım?" diye sordu..."[18]

Bunun yanında 'Le Monde Diplomatique' yönetmeni Ignacio Ramonet ile söyleşisinde, kişisel servetini açıklarken şunları diyordu: "Bir gün şehrin tarihçisi Eusebio Leal'e 17 bin armağan teslim ettim. (...) Tek bir şartım vardı, 'Kitapları bana bırak; ben öldüğümde bunlar halka kalacak.' Diğer hediyelerin hepsini verdim. O kadar çok gülünç hikâye var ki: pijamalar, 6-7 bin dolarlık saatler, sanat eserleri, her türlü şey vardı..."[19]

Yeri geldi belirtelim: "Castro'nun karizması, kendisine yönelen müthiş halk sevgisi ve desteği gerçekten dikkat çekicidir. Hele de yarım yüzyıl gibi bir zamana yayıldığı hatırlanacak olursa tarihte pek fazla örneği yoktur. Ancak bu özel ilişkinin mekanizmaları yine özel, Castro'ya ve Küba'ya özgü bir bağlam içinde şekillenmiş ve yürümüştür.

17 "Castro: 1 Dolarım Bile Yok", Cumhuriyet, 18 Mayıs 2006, s. 11.

18 "80'ine Dayanmışım, Parayı Ne Yapayım!", Radikal, 17 Mayıs 2006, s. 9.

19 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba, Che, Güneş, Salsa (5): Havana Tarihine Alternatif Koruma", Radikal, 24 Mayıs 2007, s. 4.

Küba'da kurulan siyasal sistemin sahip olduğu itibar ve meşruiyetin Castro'ya böylesi bir karizma sağladığı söylenemez, tam tersine Castro'nun kişisel karizmasının sisteme bir meşruiyet sağladığını söylemek daha doğru olacaktır.

Başta sağlık sistemi olmak üzere, elbette yarım yüzyılda sosyal ve ekonomik düzeyde elde edilen çeşitli başarılar görmezden gelinemez, ama yine de bunların siyasi sistemin ihtiyacı olan toplumsal meşruiyeti üretmeye yeterli olduğunu söylemek güçtür.

Bütün bunlardan dolayı bugün Küba'daki sosyalizmin geleceği Castro'nun ömrü ile bağlantılı ve sınırlı olarak düşünülüyor. Castro'nun ölümcül bir hastalıkla mücadele ettiğine ilişkin haberler bu bağlamda "kapitalizm okyanusunda sosyalizm adası" olarak kalmış bu ülkenin geleceği açısından da yaşamsal bir öneme sahip...

Peki, onca zorluğa, yoksulluk ve yoksunluklara rağmen halk neden ve nasıl Castro'yu destekliyor? Neden 'Fidel' diye yüz binlerle meydanlara dökülüyor?

Bu işin sırrı Fidel'in doğru ve haklı olduğuna inanması ve bu inancını halkına aktarmasında yatıyor galiba.

Fidel Castro ile halkı arasındaki bu büyülü ilişkiyi açıklamak açısından örnek bir olay şudur; SSCB'nin çöküşünden sonra ortaya çıkan o zorlu koşullarda Havana'da gençler protesto gösterisi düzenliyor. Bunu haber alan Castro derhâl gösterinin yapıldığı yere giderek gençlerin arasına dalıyor ve onlarla tartışmaya başlıyor. Gençlere haksız olduklarını anlatıyor ve gösteriye son vermelerine onları ikna ediyor.

Castro'dan başka bunu yapabilecek, buna cüret edebilecek bir devlet başkanı düşünebiliyor musunuz? Ama Castro'yu başkalarından ayıran, farklılaştıran da bu anlayışı, bu ruh hâli, bu tarzı..."[20]

Fidel'i var eden bu devrimci tarzdır...

İşte bu tarz-ı siyasetledir ki ABD'li 10 başkanın; 1) D. David Eisenhower; 2) John F. Kennedy; 3) Lyndon Johnson; 4) Richard Nixon; 5) Gerald Ford; 6) Jimmy Carter; 7) Ronald Reagan; 8) George Bush; 9) Bill Clinton; 10) George W. Bush...[21] her türlü müdahale ve ambargoya karşın Castro'yu alt edememiştir...

---

20 Ayhan Çağlar, "637 Suikasttan Kurtuldu", Radikal Kitap, Yıl: 6, No: 351, 7 Aralık 2007, s. 17.

21 "Son Devrimci", Hürriyet, 20 Şubat 2008, s. 20.

"O kadar uzun süredir
tehdit altındayız ki
artık buna alıştık!"[22]

Küba'ya yıllardır ambargo uygulayan ABD'ye, uzun dönemli politikasını değiştirmesi çağrısı yapan Castro şunların altını çizmektedir: "ABD başkanlık yarışındaki tüm adayların utanç verici durumlarını izlerken keyif aldım. Hepsi, kendilerini, tek bir oyu riske atmamak için Küba'yla ilgili acilen bir yorum yapmak zorunda hissettiler. Koro hâlinde 'değişim, değişim, değişim' diye feryat ettiler. Katılıyorum. Değişim gerekiyor. Fakat Amerikan politikası için..."[23]

Gerçekten de değişmesi gereken Küba değil, daha çok Castro'yu devirmeyi saplantı hâline getirmiş 50 yıllık köhne, kadük ve gülünç ABD politikalarıdır...

Örneğin Bush yönetimi, Küba liderini kötüleyen gazetecileri, sırf bu çabaları için ihya etmiş...

Evet, evet ABD, Küba lideri Fidel Castro'yu devirmek için yıllardır binbir çaba sarf ederken, Bush yönetiminin 2001'den beri Güney Floridalı 10 gazeteciyi, Küba karşıtı propaganda yapmaları için "maaşa bağladığı" ortaya çıktı!

'The Miami Herald' gazetesinin hükümet belgelerine dayandırdığı 8 Eylül 2006 tarihli haberine göre, Amerikan Küba Yayıncılık Ofisi, Castro'yu küçük düşüren haberler yapmaları amacıyla gazetecilere yüz binlerce dolar ödedi.

'The Miami Herald'ın İspanyolca versiyonu 'El Nuevo Herald'ın muhabiri ve makale yazarı Pablo Alfonso, beş yılda aldığı 175 bin dolarla on kişilik listenin ilk sırasında.

Yine habere göre, Küba kültürü hakkında yazan serbest muhabir Olga Connor 71 bin dolar alırken, Kübalı sürgünlere ilişkin haberler yapan muhabir Wilfredo Cancio Isla, 15 bin doları cebe indirdi. Skandalın patlamasıyla Alfonso ile Cancio'yu kovan gazete, Connor'la da ilişiğini kesti. Her üçü de yorum yapmayı reddederken, Amerikan Küba Yayıncılık Ofisi gazetecilere para ödendiğini

22 Fidel Castro.

23 "Castro: Değişim ABD'ye Gerekli", Cumhuriyet, 23 Şubat 2008, s. 10.

doğrulasa da, ayrıntı vermedi. İki gazetenin yayıncısı Miami Herald Media Co.'nun Başkanı Jesus Diaz Jr. ise "Bu kişiler, gazetecilerle halk arasındaki kutsal güveni çiğnedi" diye konuştu.

Listedeki en ilginç isim ise temmuzdaki Mercosur zirvesinde sorduğu soru yüzünden Castro'dan azar işiten ve sadece bu yıl 11 bin 500 dolar alan WJAN-TV muhabiri Manuel Cao. Castro, 'siyasi bir muhalifinin ülkeyi terk etmesine neden izin vermediğini' soran Cao'ya, "Sana kim para ödüyor, paralı asker" diye çıkışmıştı. Listedeki Diario Las Americas editörü Helen Aguirre Ferre, "Çıkar çatışması görmüyorum" savunmasını yaparken, köşe yazarı Ariel Remos da, "İfade özgürlüğü hakkımı kullandım" dedi...[24]

Bu kadar mı? Elbette değil!

Amerikan ordusunun 1948 yılından itibaren, düşman sivil ve askeri liderlere radyoaktif maddeler kullanarak suikast düzenlemek için araştırma yaptığı ortaya çıkarken; Castro'ya suikast düzenlendiği de ortaya çıktı... Konuya ilişkin belgelerde, programın amacının, düşman topraklarını kirletmek ve küçük insan gruplarına ölümcül saldırılar düzenlemek olduğunun belirtildiği görüldü. Programda yer alan birçok yetkilinin daha sonra CIA'da görevlendirilmiş olması dikkat çekti...[25]

Ayrıca Castro, Irak'taki savaşı eleştirdiği "Düşünceleri Öldüremezsiniz" başlıklı makalesinde, Bush'un önemli bir kişiye yaptığı açıklamada, "Ben sert bir devlet başkanıyım ve tek istediğim Castro'nun ölmesi" ifadesini kullandığını belirtti...[26]

Yine Fidel, CIA belgelerinde ABD'nin kendisini nasıl zehirleyerek öldürmeye çalıştığının ayrıntılarının ortaya çıkmasından sonra 'Juventud Rebelde' gazetesindeki yazısında, "Bu imparatorluk sadece CIA ve onun yöntemlerinden müteşekkil olmayan gerçek bir ölüm makinesidir" dedi...[27]

Fidel'den bu denli "nefret" eden ABD'ye "Batista'nın sevilecek yanı var mı?" diye soran Mark Steel, ekliyor: "Rejimi hakkında ne düşünürseniz düşünün, Fidel'in 49 yıllık resmi Amerikan nefretinden nasıl paçayı kurtardığı karşısında için için gülmemek zor.

24 Castro'ya İftira Et, Maaşa Bağlan", Radikal, 10 Eylül 2006, s. 11.

25 "Radyoaktif Suikast Planlanmış", Cumhuriyet, 10 Ekim 2007, s. 10.

26 "Castro: Bush Öldürülmem İçin Emir Verdi", Cumhuriyet, 30 Mayıs 2007, s. 10.

27 "Castro: ABD Ölüm Makinesi", Cumhuriyet, 3 Temmuz 2007, s. 11.

ABD Başkanı Bush, 'Uluslararası toplumun Küba halkıyla birlikte çalışması gerektiğini' beyan ediyordu. Amerika'yla Küba arasındaki her tür ihracat ve ithalatı bloke ederek 'birlikte çalıştığı' halkın ta kendisinden söz ediyor. Bush'un sözlerine şu şekilde açıklık getirdiğini de hayal edebilirsiniz: 'Abluka iki taraflı bir süreçtir -bir taraf bloke eder, diğer taraf aç kalır ve Küba halkına bu projede bizimle işbirliği yaptıkları için teşekkür etmek isterim.'

ABD'ye göre abluka, adadaki özgürlük ve demokrasi eksikliğine karşı. İşte bu yüzden Amerikalılar özgür demokratik olanlar, sözgelimi Suudi Arabistan ve Özbekistan haricindeki ülkelere milyarlarca dolarlık silah pazarlayıp satmayı akıllarına bile getirmez. Ve o Suudi Arabistan ve Özbekistan ki, neşe küpü ailelerin bir fazla oy için oy verme kabinlerinin karşısında çılgın taklalar atmadığı bir gün bile geçmez. Ablukayı destekleyenlerin yanıtlaması gereken soru şu: Castro'nun devrilmesinde rol oynadığı önceki rejime karşı ne yapmışlardı? Zira Castro öncesi Küba, adına yolsuzluk denen bir endüstriyle gelişip serpiliyordu. Ülkeyi, kumarhanelerden her ay 1 milyon dolar alan Batista yönetiyordu. 10 bin pezevenk vardı, ülkenin en büyük gazetesinin sahibi Mussolini'nin Genel Konseyi'ne üyeydi ve siyah Kübalıların plajlara girmesi yasaktı.

ABD sanayiyi devletleştirmeye başlayana kadar Castro'dan hiç rahatsız değildi. Derken ABD'nin ilişkiyi koparması üzerine Castro Rusya'nın müttefiki hâline geldi ve aniden ülkenin komünist olduğunu ilan ediverdi. Bunun üzerine ABD Domuzlar Körfezi'ni bombaladı ve başarısız olunca komediden farksız suikast teşebbüsleri başladı; CIA'in planlarından biri, Fidel'e zehirli bir dalgıç kıyafeti armağan edilmesini içeriyordu. Fakat ne yazık ki, ajanlarına bu planı anlattıklarında, Fidel'in yaşgününün bir hafta önce olduğunu ve ajanın ona bir dalgıç kıyafeti armağan ettiğini öğrendiler. Ve ajan Donovan'ın, 'Fidel, yaşgününün geçtiğini biliyorum, fakat sana ekstra bir armağan aldım -yeni bir dalgıç giysisi' demesi hâlinde Castro bundan kuşkulanabilirdi. 'Sakalını yok etme planı' da vardı; sahilde, Fidel'in eğilip alması için dikkat çekici bir yere konan bir deniz kabuğunun altına patlayıcılar yerleştirilecekti. Amerikan dış politikasını Tom ve Jerry'nin belirlediğini düşünseniz başınız ağrımazdı yani. Muhtemelen şöyle bir suikast planı da vardı: Bir ağacın kovuğuna küçük bir tabanca yerleştirildi ve silah CIA'in elemanının yüzüne patladı.

Bu ve benzer birçok sebepten dolayı Castro birçok insanın kahramanı hâline geldi!"[28]

Tüm bunlara karşın ABD, hiçbir koşul ya da kesitte Küba'ya müdahaleden vazgeçmedi![29]

Yakın zaman önce Castro, ABD yönetiminin Küba'yı işgal planlarını yoğunlaştırdığına dikkat çekerek Küba'nın Amerikan tehditlerine karşı savunma gücünü artıracağını ifade ettiği "Küba'ya Asla Sahip Olamayacaklar" başlığıyla Granma'da yayımlanan makalesinde, ABD'yi 2002'de Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez'e karşı darbe girişimine destek olmakla da suçlayarak "ABD emperyalizminin Bolívarcı devrimleri yok etmeye çalıştığını, bu nedenle direnişe hazırlandıklarını" ifade etti.

ABD'nin 50 yıla yakın süredir Küba'ya uyguladığı ambargonun ülkede büyük yıkım yarattığını ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin ardından Küba'nın birçok kaynağını yitirdiğini belirten Küba lideri, buna karşın Küba halkının "devrime sahip çıkarak" eğitim ve sağlık alanlarında önemli başarılara imza attığını vurguladı.[30]

Tüm bunlara karşın ABD'nin uyguladığı ambargo Küba hükümetini elle tutulur biçimde zayıflatamadı...

Özetin özeti: Havana Üniversitesi tarih ve siyasal bilimler profesörü Luis Suárez Salazar'ın belirttiği üzere, "Küba'nın İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasının kahramanı José Martí meşhur bir yazısında ABD emperyalizmi karşısında (yahut onun dediği sekliyle 'La Roma Americana-Amerikan Roma'sı) 'Amerika'mız için ikinci bağımsızlık' gerekiyor dedi. Bu durum Küba'nın devrimci hükümeti için Küba ve ABD arasında ezici güç eşitsizliğine rağmen kafa tutabilmesi için aktif, çok yönlü bir dış politika yaratmasını gerektirdi (ve hâlâ gerektiriyor)..."[31]

---

28 Mark Steel, "Castro'yu Takdir Etmemek Elde Değil", The Independent, 21 Şubat 2008.

29 Bkz: "Küba Komünist Partisi Dış İlişkiler Dairesi Başkanı ve Parti Merkez Komite Üyesi Fernando Remirez De Estenoz: En Büyük Terörist ABD'dir", Birgün, 3 Kasım 2007, s. 2; "Castro Düşmanları 'Castro'suz Edemiyor", Radikal, 9 Aralık 2006, s. 11.

30 "Küba, Vilma Espin İçin Ağlıyor", Cumhuriyet, 20 Haziran 2007, s. 10.

31 Luis Suárez Salazar, NACLA'nın Ocak-Şubat 2006 sayısından Latinbilgi.Net tarafından çevrilmiştir.

FİDEL'İN AÇTIĞI YOL

"Fikir yığınları
taş yığınlarından
daha değerlidir."[32]

Kim ne derse desin, Latin Amerika'da hayat, engebeleri aşa aşa, Fidel ile Che'nin açtığı yoldan geleceğe doğru ilerliyor...

Bu güzergâhta "Castro, artılarıyla ve eksileriyle uzun uzun incelenmesi gereken bir lider. Bir yanıyla emperyalizme karşı başkaldırının, devrimin, sosyalist ideallerin simgesi olarak algılanıyor. Diğer yandan, pek çokları için Castro, ülkesinde kurduğu düzenle, sivil toplum ve demokrasinin gelişmesinin önündeki en büyük engel...

Castro ile 23 Latin Amerika ülkesinin 14'ü siyasi yelpazenin solunda. ABD'nin yıllarca 'kendi arka bahçesini düzene sokamaması' boşuna değil. Belki yeni bir Castro efsanesi yaşanmayacak. Ama Chávez, Bolivya lideri Evo Morales ve ötekiler yabana atılacak gibi değil,"[33] diyen "partiler üstü hakem" pozisyonu bir yana ABD'nin yıllardır kıyasıya soyduğu "arka bahçesi" Latin Amerika'da esen devrimci rüzgârlar ve bu rüzgârların ardından gelen millileştirmeler, Küba, Venezüella ve Bolivya arasındaki yeni ekonomik birliktelik, "arka bahçe"nin doğal zenginliklerini yıllar boyu talan eden çokuluslu şirketleri ve kuşkusuz ABD'yi fazlasıyla tedirgin ediyor.

Biraz da bu yüzden, son günlerde başta Küba olmak üzere üçlü ittifakın odağında yer alan Venezüella ve Morales'in Bolivya'sı, Washington'ın gizli-açık tehditleriyle karşı karşıya...[34]

"DURUMU"

"İnsanın tanrılaştırılması,
tanrının insanlaştırılmasına yol açtı."[35]

Temmuz 2006'da geçirdiği bağırsak ameliyatının ardından Fidel, oğlu Diaz-Balart'ın ifadesiyle, "şimdi daha iyi, iyimser ve moralinin yerinde."[36]

---

32 José Martí.

33 Hakan Aksay, "Castro ve Akbabalar", Cumhuriyet, 3 Ağustos 2006, s. 10.

34 Hüseyin Baş, "Fidel Castro'nun Öfkesi", Cumhuriyet, 22 Mayıs 2006, s. 10.

35 Stanislaw Jerzy Lec.

36 "Castro'nun Oğlu: Babam İyi", Cumhuriyet, 15 Ocak 2007, s. 11.

İyileşmek için "aralıksız" mücadele edeceğini açıklayan Castro,[37] "Ben ne mi yapacağım? Her zamanki gibi, mücadele edeceğim."[38] "Zaman izin verirse anılarımı yazmam gerektiği fikri yine kafamda dolaşmaya başladı. Anılarımı basmak için para ödeyen çıkarsa, bu paranın tamamını Küba'da tıp kitapları basılmasına bağışlarım,"[39] vurgusuyla ekliyor: "Hâlâ buradayım, öldüğümü ya da ya-

37 Bkz: "İlk ve Tek Eşi Mirta Castro'yu Unutmadı", Radikal, 25 Ağustos 2006, s. 10; "Marquez, Fidel'i Ziyaret Etti", Cumhuriyet, 16 Mart 2007, s. 10; "Castro'dan Mesaj Var", Cumhuriyet, 14 Ağustos 2006, s. 11; "Fidel 'Öldü' Diyenlere Yine Nanik Yaptı", Radikal, 23 Eylül 2007, s. 11; "Sevenleri Fidel'den İyi Haberler Bekliyor", Radikal, 29 Aralık 2006, s. 12; "Castro'nun Sağlığı... Havana'da Merak, Miami'de Sevinç...", Milliyet, 1 Ağustos 2006, s. 11; "Chávez: Castro'nun Sağlığı İyi", Ülkede Özgür Gündem, 17 Ağustos 2006, s. 8; "Castro: İyiyim, Moralim Yerinde", Cumhuriyet, 3 Ağustos 2006, s. 11; "Fidel Castro İyileşiyor", Cumhuriyet, 7 Ağustos 2006, s. 11; "Castro, Chávez'li Partiyle Moral Buldu", Radikal, 15 Ağustos 2006, s. 8; "Chávez'e Castro Mesajı", Radikal, 12 Ağustos 2006, s. 8; "Castro Doğum Günü Öncesinde 'Ayaklandı'...", Radikal, 13 Ağustos 2006, s. 12; "Castro Şimdi de Ekranlarda", Radikal, 16 Ağustos 2006, s. 10; "Chávez'den Castro'ya Ziyaret", Cumhuriyet, 15 Ağustos 2006, s. 10; "Chávez: Castro İyileşti", Ülkede Özgür Gündem, 3 Eylül 2006, s. 9; "Küba, Hasta Castro'nun Doğum Gününü Kutluyor", Hürriyet, 13 Ağustos 2006, s. 15; "Çin Heyeti Küba'da Castro'yu Ziyaret Etti", Güncel, 22 Nisan 2007, s. 8; "Castro Çin Heyetini Kabul Etti", Evrensel, 22 Nisan 2007, s. 8; "Castro Ayaklandı", Milliyet, 22 Nisan 2007, s. 24; "Chávez: Fidel Gayet Sağlıklı", Cumhuriyet, 18 Haziran 2008, s. 10; "Castro 3 Ay Sonra Televizyonda", Tercüman, 23 Eylül 2007, s. 13; "Chávez'den Castro'ya Hasta Ziyareti", Hürriyet, 15 Ağustos 2006, s. 9; "Castro 3 Ay Aradan Sonra İlk Kez TV'ye Çıktı", Gerçek Demokrasi, 23 Eylül 2007, s. 5; "Castro Bu Kez Daha Neşeli ve Enerjik", Radikal, 4 Haziran 2007, s. 11; "Fidel Castro: İyiyim", Cumhuriyet, 25 Mayıs 2007, s. 10; "Chávez'den Castro'ya Sloganlı Ziyaret", Gündem, 14 Haziran 2007, s. 10; "Chávez, Castro ile Görüştü", Cumhuriyet, 14 Haziran 2007, s. 10; "Castro İlk Mülakatını Verdi: Sağlığım Yerinde", Gündem, 7 Haziran 2007, s. 10; "Castro Televizyonda", Cumhuriyet, 7 Haziran 2007, s. 11; "Castro: Afiyetteyim", Birgün, 25 Mayıs 2007, s. 9; "Castro Canlı Yayında", Cumhuriyet, 16 Ekim 2007, s. 11; "Fidel Castro Yeniden Milletvekili Adayı", Radikal, 3 Aralık 2007, s. 9; "Castro Kardeşler Aday", Cumhuriyet, 4 Aralık 2007, s. 11; "Castro'nun Sağlığı Seçilmesine Elveriyor", Radikal, 26 Aralık 2007, s. 9; "Castro Küba'ya Cami Yaptıracak", Yeni Şafak, 9 Ekim 2007, s. 9.

38 "Castro: Mücadele Sürecek", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2007, s. 10.

39 "Castro Anıları İçin Çalışacak", Radikal, 4 Mart 2008, s. 9.

rından sonra öleceğimi söyleyenlere de şunu söyleyebilirim: Kimse ne zaman öleceğini bilemez"![40]

Onunla görüşen Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marquez, "Fidel, her zamanki Fidel" diyerek ekliyor: "O doğanın bir gücü... Onun ne yapacağını kimse kestiremez."[41]

Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva, 15 Ocak 2008 günü ABD ambargosu altındaki Küba'ya tarım, ilaç ve inşaat sektörleri için 1 milyar dolar kredi açıp toplam 10 ekonomik işbirliği anlaşması imzalamasının ardından, 2.5 saat görüştüğü Castro'ya hayranlığını şöyle dile getiriyor: "Kendisi yarışa hazırlanan bir atlet gibi. Sanırım Fidel yakında Küba'daki siyasi ve dünyadaki tarihi rolünü üstlenmeye hazır. İnanılmaz berraklığa ve kusursuz bir sağlığa sahip."[42]

Chávez ise, "Fidel Castro'nun küçük bir sorunu var, ama bu küçük sorunla daha 100 yıl yaşar... Fidel hayatta, çünkü o Fidel," diyor.[43]

Tüm bunlarla birlikte... Fidel yetkilerini kardeşi Raúl Castro'ya devretti...

Haber Havana'da kaygı yarattı. Xiomara Llanes gibi Kübalılar, "Tanrıdan onu kurtarmasını istedim. Fidel'e âşığız. Tek kurtarıcımız o" derken; ABD'ye sığınmış Kübalılar sevinç gösterileri yaptı.

"Yaşasın özgür Küba" pankartlarıyla Miami sokaklarına dökülen binlerce kişi, olayı "tarihi an" diye niteleyip "Küçük Havana"da havai fişekli kutlamalar yaparak, "Castro'nun ölümünü de" kutladıklarını açıklarlarken;[44] Beyaz Saray sözcüsü Peter Watkins de, "Durumu izliyoruz. Küba'nın özgür olacağı gün için çalışmayı sürdürüyoruz," dedi![45]

40 "Castro 3 Ay Sonra Ekranlarda", Cumhuriyet, 23 Eylül 2007, s. 11.
41 "Marquez, Fidel'i Ziyaret Etti", Cumhuriyet, 16 Mart 2007, s. 10.
42 "Lula, 'Yarışa Hazırlanan Atlet' Dedi Ama Fidel Artık Yorgun", Radikal, 17 Ocak 2008, s. 9.
43 "Castro Yüz Yıl Daha Yaşar", Cumhuriyet, 22 Eylül 2007, s. 11.
44 "Castro İlk Kez İktidara Mola Verdi", Radikal, 2 Ağustos 2006, s. 10.
45 "Castro'dan Geçici Yetki Devri", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2006, s. 10.

"İyi kavranan şeyler
açık seçik söylenir."[46]

Karşı devrimin/devrimcilerin hezeyanları boşunadır...

Çünkü Fidel'in onların suratlarına haykırdığı üzere: "Bush benim ölümümü beklediğini söyledi. O ve benzerlerinin ölmesini istediği son kişi değilim. Bay Bush, hatırlayın ki düşünceler öldürülemez!"[47]

Hayır Fidel'in, "düşünceleri, ütopyası, mücadelesi öldürülemez, ölmez"!

Üzerine tonla yaygara kopartılan "İnsan Hak(sızlık)ları" mı?

Bakın Fidel ne der: "ABD'de en ilerici başkan adayı olan Obama, 'insan hakları açısından eksik' dediği Küba'ya uygulanan ambargoyu sürdüreceğini söyledi. Peki, ABD'nin insan haklarına saygısını ifade etme yolu, önleyici saldırı düzenlemek veya masumları devlet terörüyle öldürmek mi?

Önleyici saldırı düzenlemek adil mi? Dünya üzerindeki hayatı birkaç kez yok edebilecek silahları üretmesi için askeri-sanayi komplekse milyonlar yatırmak meşru ve akıllıca mı? ABD'nin özgürlük, demokrasi ve insan haklarına saygısını ifade etme yolu bu mu?"[48]

"Demokratik seçimler" mi?

Bakın Fidel hastalığı nedeniyle yetkilerini devretmesinin ardından 21 Ekim 2007'de yapılan Küba'daki ilk belediye seçimlerinin ABD tarafından "demokratik görünme kaygısı" olarak tanımlanmasına ilişkin ne der: "Bizim seçimler, ABD'dekinin antitezini oluşturuyor. Orada ya zengin olacaksınız ya da çeşitli fonlardan gelecek yardımlara bel bağlayacaksınız. Ayrıca ABD seçimlerinde her türlü hile hurda, etnik ayrım ve şiddeti görebilirsiniz!"[49]

"Barış" mı?

Bakın Fidel ne der: "Bush, insanlığı, bu kez de nükleer silahlar

46 Boileau.

47 Fidel Castro, "Düşünceler Öldürülemez", The Guardian, 30 Mayıs 2007.

48 Fidel Castro, "Obama Küba'dan Önce Kendi Ülkesine Baksın", The Guardian, 29 Mayıs 2008.

49 "Küba'da Seçimler ABD'dekinin Antizezi", Cumhuriyet, 22 Ekim 2007, s. 11.

yoluyla,[50] Üçüncü Dünya Savaşı çıkarmakla tehdit ediyor."[51] "Bush'un bildik reçetesi: Araplara 50 milyar dolarlık, İsrail'e 60 milyar dolarlık silah satışı. Birileri bunu ödeyecek: Milyonlarca işçi emeklerini ucuza pazarlayarak ve milyonlarca insan da kötü beslenerek..."[52]

"Diktatörlük" mü?

Hayatını anlatırken, "devrimin halkın eseri olduğunun anlaşılmaması ve kendisine diktatör denilmesi"ne içerleyen, "Bush kimseye danışmadan korkunç kararlar alıyor. ABD Başkanı'ndaki yetki Roma imparatorlarında bile yoktu," diyen Fidel şöyle sürdürür sözlerini: "Halk yokmuş gibi devrimi kişiselleştiriyorlar. Mücadele etmiş devrimi savunmuş milyonlarca insan, yüz binlerce meslek sahibi, doktorlar, çiftçiler, üretenler, araştırma yapanlar - bu insanlar sanki yok. Sadece Castro adında o şeytani herif var..."[53]

Nihayet O; "Le Monde Diplomatique'in Genel Yayın Yönetmeni Ignacio Ramonet'nin, "Tarih sizi nasıl yargılayacak" sorusunu şöyle yanıtlıyor: "Bunu dert etmeye değmez..."

Ayrıca Castro, Bush'un Latin Amerika ülkelerinde tarım ürünlerinden elde edilen biyoyakıt etanolun üretimini teşvik etme politikasının küresel ölçekte bir soykırıma yol açacağını vurgulayarak, "ABD, Avrupa ve zengin ülkeler ihtiyaç duydukları etanolu üretmek için gereken 500 milyon tondan fazla mısır ve tahılı nereden alacaklar? Üçüncü Dünyanın yoksul ülkeleri hayatta kalmak için gereken düzeyde gıdayı nereden bulacak?" diye soruyor!

Granma'da çıkan bir yazısında da Bush'un biyoyakıt politikasının 3 milyardan fazla insanı açlık ve susuzluktan öldürebileceğini belirtiyor.

---

50 Castro, ABD'nin kendisini devirmek için düzenlediği Domuzlar Körfezi çıkarmasının başarısızlıkla sonuçlanmasının 45. yıldönümünde, ABD saldırganlığının tüm dünyada Ortadoğu odaklı sürdüğüne dikkat çekip, "İran'ın nükleer silah üretebileceğini sanmak, saldırı hakkı vermez. Onlar savaş başlatabileceklerini düşünüyorlar, oysa hâlâ Irak'takini çözmenin, Afganistan'dakini sona erdirmenin uzağındalar. İran'ı bombalama kampanyası neden, diye kendime soruyorum, çünkü yüzlerce nükleer silah üreten İsrail'in bunu nasıl ve kimin yardımıyla yaptığını sormak için tek laf edilmiyor," dedi ("Castro Tahran'a Siper Oldu", Radikal, 21 Nisan 2006, s. 12).

51 "Bush Dünya Savaşı Çıkarır", Radikal, 24 Ekim 2007, s. 12.

52 Fidel Castro, "Bush'un Konuşması Yalanlarla Dolu", Telesur, 30 Ocak 2008.

53 "Bana Diktatör Diyen, Bush'a Baksın", Radikal, 28 Ekim 2007, s. 12

ABD'nin Latin Amerika Ulusal Güvenlik Danışmanı Dan Fisk'in Küba'ya yönelik saldırgan açıklamalarına ilişkin olarak da, "Halka ücretsiz sağlık hizmetini ABD'nin değil Küba'nın sağladığını ve bebek ölüm oranının Küba'da ABD'den daha düşük olduğunu hatırlatmak gerektiği"ni söylüyor; "ABD hükümetlerinin Küba halkını açlıkla ve ekonomik olarak boğmak amacıyla yarım yüzyıldır uyguladığı ablukaya rağmen, bütün Kübalılar çalışıyor ve hiç kimse işsiz değil," diyor.[54]

Ve nihayet Fidel, "Küba karıncası, Amerikan filini alt etti. Amerikan filinin, sağlık ve eğitim konusunda Kübalı karıncaya yenildi. Bu alanlarda ABD, Küba'yla başa çıkamaz. Küçük ülkemiz direnecek. Birkaç kelimeyle durumu özetlersek, karınca, filden daha fazlasını yaptı," diye haykırıyor![55]

Fidel'in, "düşünceleri, ütopyası, mücadelesi öldürülemez, ölmez"![56]

"EMEKLİ (Mİ) OLDU"?

"Bir öğretmen,
kendisini yavaş yavaş
gereksiz kılabilen insandır."[57]

---

54 "Comandante, Bush'a Ateş Püskürüyor: Dünyayı Öldürüyorsun!, 09/04/-2007 http://www.birgun.net/bolum-95-haber-38940.html#haber_basi

55 "Küba Karıncası ABD Filini Alt Etti", Cumhuriyet, 21 Haziran 2008, s. 12.

56 Bkz: Fidel Castro Ruz, "Chávez ile Görüşme", Birgün, 2 Aralık 2007, s. 2; Fidel Castro Ruz, "Aznar'ın Sessizliği", Birgün, 11 Kasım 2007, s. 2; "Castro Kosova Planına Öfkeli", Radikal, 15 Haziran 2007, s. 9; Fidel Castro, "İmparatorluk ve Yalanları", Birgün, 30 Eylül 2007, s. 2; Fidel Castro Ruz, "Küba'nın Özeleştirisi", Granma, 10 Temmuz 2007; Fidel Castro Ruz, "Politika ve Spor", Granma, 4 Ağustos 2007; Fidel Castro Ruz, "Ebedi Ateş", Granma, 31 Temmuz 2007; Fidel Castro Ruz, "Türümüzü Tehdit Eden Trajedi", Kaldıraç Dergisi, No: 79, Haziran-Temmuz 2007, s. 21-22; Fidel Castro, "Düşünceler Öldürülemez Bay Bush", Birgün, 1 Haziran 2007, s. 9; Fidel Castro Ruz, "İmparatorluğun İkiyüzlü Politikaları", Birgün, 8 Haziran 2008, s. 2; Fidel Castro Ruz, "Cenneti Bush", Birgün, 30 Mart 2008, s. 2; Fidel Castro Ruz, "Süper-Devrimciler!", Granma, 3 Eylül 2007; "Castro'dan Gençlere: Sistemin Zorbalarına Karşı Durun", Gündem, 26 Haziran 2007, s.10; "Fidel Castro'dan FARC'a: Silah Bırakma", Alternatif, 8 Temmuz 2008, s. 10.

57 Carruthers.

Devrimci yaşamıyla Napoleon Bonaparte'ın, "Dünyada taklit edilemeyen tek şey cesarettir," sözünü kanıtlayan; aynı zamanda da, Gandi'nin, "İhtiyarlık, ikinci ve yürekler acısı bir çocukluktur," ve de Paul Valery'nin, "Yaşlanmak, olabilirliğin azalmasıdır," sözlerini tekzip eden; Fidel hakkında Rusya Komünist Parti lideri Gennadi Züganov, "parlak bir siyasi" nitelemesiyle, "Batı Yarıküresi'nde bir Özgürlük Adası'nda bağımsızlık ve sosyalizmin bayraktarlığını yaptı," derken; Gürcistan'ın eski Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze de, "Castro zeki ve cesur bir insandı. Riskler almayı sevdi, o bir kahraman," dedi.[58]

Hayır; "Benim esas görevim, iktidara yapışmak ya da daha genç insanların önünü kapamak değil, mütevazı değerleri yaşadığım olağanüstü devirden köklenen fikir ve deneyimleri onlara aktarmaktır,"[59] diyen O ihtiyarlamadı ki, emekli olsun...[60]

Konuya ilişkin olarak, 'Granma'ya açıklamasında, siyasete yeniden dönmeyeceğini belirten mektubunda özetle şunları dedi:

"Geçtiğimiz günlerde beni parlamentoya seçerek büyük bir onur veren sevgili vatandaşlarıma teşekkür ederim. Yıllarca onurlu Devlet Başkanlığı mevkiini işgal ettim. Ama Devlet Başkanlığı ve Başkomutanlık görevlerini ne isteyeceğimi ne de kabul edeceğimi size bildiriyorum. Yol zorlu olacak ve herkesin akıllı çabasını gerektirecek. Bu, benim size vedam değildir. Tek isteğim fikirler savaşında bir asker olarak savaşmak. Yazılarımı, 'Yoldaş Fidel tara-

58 "Veee Fidel Küba Liderliğine Veda Etti", Radikal, 20 Şubat 2008, s. 9.

59 "100 Yaşını Hedefleyen Castro İçin 76'lık Kardeş Raúl Genç", Radikal, 19 Aralık 2007, s. 9.

60 Bkz: Oktay Ekinci, "İnsanlığın 'Emek'lisi...", Cumhuriyet, 24 Şubat 2008, s. 17; "Castro Yetkilerini Geçici Olarak Devretti", Odak, No: 2006-08 (SN: 36), 12 Ağustos 2006, s. 27; "Castro'dan Gençliğe Çağrı", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/13 (32), 28 Haziran-11 Temmuz 2007, s. 8; Yücel Özdemir, "Küba'da Castro Devri Kapanırken", Evrensel, 6 Mart 2008, s. 10; Fidel Castro Ruz, "Bu Bir Veda Değildir", Kaldıraç Dergisi, No: 87, Mart 2008, s. 25-26; "Fidel: Asker Gibi Savaşmaya Devam Edeceğim", Birgün, 20 Şubat 2008, s. 9; "Fidel 5 Ay Sonra Yine Ekranlarda", Radikal, 19 Haziran 2008, s. 11; "Castro Beş Ay Sonra Yine TV'de", Hürriyet, 19 Haziran 2008, s. 19; "Küba'da Castro Devri Bitti", Taraf, 20 Şubat 2008, s. 2; "Kübalılar Fidel İçin Yürüdü", Cumhuriyet, 10 Ağustos 2006, s. 10; "Aman Tanrım Bu Fidel", Cumhuriyet, 1 Mart 2007, s. 10; "Castro'dan İmalı Mektup", Cumhuriyet, 19 Aralık 2007, s. 10.

fından Fikirler' olarak kaleme almaya devam edeceğim. Bu, sizin güvenebileceğiniz bir başka silah olacak. Belki sesim duyulur. Dikkatli olacağım. Teşekkürler..."[61]

Bu açıklamanın ardından[62] Bush, Castro'nun ayrılma kararının Küba'da demokratik dönüşümün başlangıcı olacağını umduğunu belirtirken; İngiltere Başbakanı Gordon Brown da, Castro'nun devlet başkanlığından vazgeçmesinin ülkeyi çoğulcu demokrasiye götürmesi gerektiğini ifade etti. Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen ise, Castro'nun gidişinden memnun olduğunu belirttiği açıklamasında, "siyasi sahnede onu özlemeyeceğini" söyledi...[63]

Beyaz Saray Sözcüsü Peter Watkins, "Durumu izliyoruz. Küba'nın özgür olacağı gün için çalışmayı sürdürüyoruz," derken; Castro da alaylı bir dille ABD'ye atıfta bulunarak, "Kuzeydeki komşucuğumuz (ABD) kaygılanmasın. 100 yaşına dek görevde kalma niyetinde değilim" yanıtını verdi.[64]

Bunların yanı başında bir müzede gece bekçiliği yapan yaşlı Luis Conte, Castro'nun ayrılık haberini, "Baba kaybetmek gibi" ya da "çok çok uzun süren bir evliliğin bitmesi gibi" diye yorumladı...

Otobüs bekleyen 50 yaşındaki tekne işçisi Miriam da "O benim başkomutanım olmaya devam edecek, devlet başkanım olmaya devam edecek. Ayrıldığı için üzgün değilim, çünkü sonunda birazcık dinleniyor" dedi...

---

61 "Castro Görevi Bıraktı, Evrensel, 20 Şubat 2008, s. 10.

62 Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, rahatsızlığı nedeniyle yeniden başkan olmayacağını ilan eden Küba lideri Fidel Castro'ya mesaj göndererek, "Türk halkının gönlünde kazandığınız müstesna konumun baki kalacak" övgüsü düzdü...

Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'ne göre, Gül, 22 Şubat 2008'de gönderdiği mesajında şu ifadeleri kullandı: "Sayın Cumhurbaşkanı, Zat-ı Alilerinin Devlet Konseyi Başkanlığı ve Başkomutanlık görevlerini üstlenmeyeceğini açıkladıklarını öğrendim. Bu vesileyle, takriben yarım asırlık bir dönem boyunca Küba halkına ve uluslararası siyaset yelpazesine getirdiğiniz seçkin katkıları hatırlarken, özellikle 1996'da HABİTAT Konferansı münasebetiyle Türkiye'ye yaptığınız ziyarette Türk halkının gönlünde kazandığınız müstesna konumun baki kalacağını vurgulamak istiyor ve halkınıza hizmete devam ederken sağlıklı bir yaşam diliyorum." ("Gül Castro'ya Övgüler Düzdü", Radikal, 23 Şubat 2008, s. 9).

63 "Son Devrimci", Hürriyet, 20 Şubat 2008, s. 20.

64 Sema Emiroğlu, "Castro Liderliği Devretti", Milliyet, 2 Ağustos 2006, s. 12.

61 yaşındaki Havanalı İsabel ise Raúl Castro'nun da yaşlı olduğuna dikkati çekerek, Dışişleri Bakanı Felipe Perez Roque ya da daha genç birinin bu göreve getirilebileceğini söyledi...[65]

Chávez de, "Küba devriminin tek bir kişiye ya da koşula bağlanamayacağı" vurgusuyla, "Fidel pes etmiyor ve bir yere gitmiyor. Küba ve Latin Amerika devriminde yerine getirmesi gereken görevi sürdürüyor. Fidel her zaman öncü rolünü üstlenmiştir. Onun gibiler asla emekli olmaz. Castro her zaman devrimcilerin lideri olacaktır," dedi...

Morales ise Castro'dan çok şey öğrendiğini belirtirken; Lula da Silva da Küba liderini "yaşayan efsane" olarak niteledi...

Nikaragua'daki Sandinist hükümetinin Dışişleri Bakanı Samuel Santos ise "Castro bir devdi ve bir dev olarak çekildi. Bu adam, insanlık tarihinin en büyük şahsiyetlerinden biridir," dedi...[66]

Kim ne derse desin, Mumia Abu-Jamal'in ifadesiyle, "Fidel'in yaklaşık 50 yıl süren Küba devlet başkanlığı sadece Küba'da değil, Latin Amerika'da ve dünya genelinde çok önemli bir etki bıraktı.

Zira Fidel iktidardan ayrıldığında, hemen hemen yarım düzine 'ideolojik oğulları ve kızları' baştan sona tüm Latin Amerika'da iktidara gelmişti. Birçoğu ismen sosyalist ve derinden ulusalcı olmalarına rağmen, Küba Devrimi'nden etkilenmiştir. Hugo Chávez gibi bazıları ise ABD'nin IMF ve Dünya Bankası tarafından desteklenen müdahalecci politikalarına açıkça karşı duran bir kıtasal ve enternasyonalist perspektife sarıldılar.

Latin Amerika, büyük oranda Küba'nın sebat örneği aracılığıyla, generallerin ABD destekli zalim sultasından demokratik ve halkçı yönetimlere yöneldi.

Eğitim dünyasında, Küba'nın performansı örnektir. Merkez ve Güney Amerika'da ortalama okuma yazma oranı yüzde 86.4 iken Küba'da yüzde 98'dir.

Ülkenin sosyalist sisteminde bütün eğitim parasızdır. Aslında, Küba tüm dünyadan özellikle yüksek lisans ve sağlık eğitimi alanında binlerce insan için seçenektir. Ve bunların hepsi- parasız.

---

65 "Fidel Castro Emekliye Ayrıldı", Cumhuriyet, 20 Şubat 2008, s. 11.
66 "Latin Amerika Fidel'i Selamladı", Cumhuriyet, 21 Şubat 2008, s. 11.

Castro ülkeyi böyle yüksek bir eğitim oranı ile devralmamıştı. Aslında 1981'de bir milyondan fazla Kübalı (daha çok ülkenin kırsal bölgelerindeki halk) okuma yazma bilmiyordu. 10 yaşın üzerindeki 100 binden fazla çocuk yoksullara ve köylülere okuma yazma öğretmek için ülke genelindeki 'okuryazarlık tugayları'na gönüllü katıldılar...

Evet, Castro görevi bırakıyor. ABD başkanları için astronomik miktarlarda para yapma fırsatı anlamına gelen bir süreç bu. Ama Latin Amerikan egemenliğinin, eğitim ve sağlık alanındaki etkili başarıların ve Güney Afrika'nın ırkçı aparthayd rejimine karşı devrimci direnişinin onurlu geleneğini bırakıyor.

Güney Afrika'daki barış ve demokrasi yolu büyük oranda onun çabalarıyla döşendi.

Adı ve örneği yüzyıllar boyu hatırlanacaktır"![67]

"Çünkü"yü; Buenos Aires Üniversitesi öğretim görevlisi, Che Guevara Kürsüsü koordinatörü, araştırmacı-yazar Nestor Kohan şöyle izah etmektedir: "Fidel teslim olmadı. Diz çökmedi. Kimseden yardım dilenmedi. Ne kendini küçük düşürdü, ne de değerini yitirdi.

Sağlığının getirdiği kısıtlamaları düşünerek sadelikle kararını verdi.

Politik saygınlığını, halkının sevgisini ve halkıyla bütünlüğünü ve dünya halklarının hayranlığını koruyarak görevi bıraktı. Arkasında dev Sovyetler yok; ama onu, kılavuzları sayan Üçüncü Dünya ülkelerinin halklarıyla kuşatılmış durumda. Her yeni devrimcinin, her yeni asinin ve kuzeyin dev canavarına, Washington'a, Wall Street'e karşı çıkan her yeni devlet başkanının Havana'ya, onu görüp önerilerini dinlemeye gitmeleri boşuna değil. Fidel, artık yılları geride bırakmış, başkaldıran yeni kuşağın ak saçlı öğretmeni. Savaşı kazandığı yerden öğüt veriyor, yol gösteriyor, düşünüyor ve tartışmalar başlatıyor. Kendisiyle tartışsınlar ve kararlarını sorgulasınlar istiyor. Bu, kesinlikle iyi bir devrimcinin eğiticilik görevi. Ne uysal, uyumlu bir inanmışlar kitlesi yaratmak ve ne de tartışılmamış, ortak bir düşüncenin ürünü olmayan bürokratik formülleri yinelemek. Hiçbir şeyi kopyalamadı, hiç kimseye öykünmedi. Bu, Fi-

67 Mumia Abu-Jamal, "Fidel'in Çekilmesi", Evrensel, 2 Mart 2008, s. 8.

del'in bir toplum eğitmeni olarak verdiği en önemli derslerden biridir. (Bunca yıldır yaptığı o uzun konuşmalar halk eğitimi değilse nedir?)

Politik düşüncesinin özünü etik oluşturur. Fidel'in Marksizmi, can dostu, kardeşi Arjantinli Ernesto Che Guevara'nınki gibi etik ve kültüreldir. İnsanlık tarihinin şifresi üretici güçlerin gelişmesinde değil, değerlerde ve kültürdedir. Her zaman tarihin itici güçleri moral güçleri olmuştur. Küba devrimi aşsız, parasız, petrolsüz kalmış ama değerleri, etik ve kültürü sayesinde ayakta kalmayı başarmıştır.

'Düşünceler savaşı' Fidel'in ısrarla üstünde durduğu bir konudur. Fidel'in politik düşüncesi, devrimci pratiği, yazıları, konuşmaları sosyalist üstünlüğe doğru uzun bir yürüyüştür. Bu düşünceler savaşında değerler ve etik önemli bir rol oynamıştır. Gençlik yıllarından beri Fidel, şu temel deyişi benimsemişti: Gerçek bir insan nerede olmalıyım yerine nerede iyi yaşarım diye sormaz.

Bize göre bu öz, yıllar boyu gerilla yaşamından devlet adamlığına, tüm zor koşullarda, Afrika'dan Vietnam'a uzanan tüm özgürlük savaşlarında onun düşünce yapısını belirlemiştir.

Para ve bireysel esenlik değil görev; ama soyut bir görev değil: Adaleti savunmak, kapitalizme, sömürüye ve güçlülere karşı başkaldırmak, vatanseverliği, enternasyonalizmi, antiemperyalizmi yükseltmek. Görevimiz nedir? 'Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır' der Fidel.

Che'nin Marksizmi farklı mıydı? Guevara, 'Bir devrimci için, toplumsal görevlerini yerine getirmenin verdiği mutluluk parayla ölçülemez' demişti. Kim kimi etkilemişti? Fidel mi Che'yi, Che mi Fidel'i? Herhâlde karşılıklı bir etkileşim vardı. José Martí'nin etiği, ortalama insanın reddi, sosyalist bir hümanizm, Marx ve Lenin'in devrimci perspektifi, işte Fidel'i Fidel yapan özellikler.

Kendisini Fidelist ve Guevaracı olarak tanımlayan biz Latin Amerikalı Marksistler için Fidel bir öğretmendir. Onun tarihinden ve örneğinden çok şey öğrendik. Küba devrimini kimsenin yönlendirmesine izin vermedi. Kendi halkının önceliklerini önemseyen derin bir Latin Amerikalı ve enternasyonalist görüş. Bu, Fidel'in bize öğrettiği yoldur. Bu, geleceğimizdir. Küba devrimini desteklemenin en iyi yolu kendi ülkelerimizde kapitalizme ve emperyalizme karşı savaşmaktır. Küba'yla, Küba halkıyla, Fidel'le dayanış-

manın en iyi yolu halk için savaşmaktır. Anti-kapitalist ve anti-emperyalist savaşın sınırları yoktur.

Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır. Fidel yaşamıyla bize bunu öğretti. Devrime adanmış tüm bir yaşam. Fidel, savaş alanımız tüm dünya dediğinde ne kadar haklıydı. Ne vurucu bir gerçeklik! Fidel görevinden ayrıldı. Tüm dünya bunu konuşuyor. İmparatorluğun güçleri medya tekelleri aracılığıyla ona saldırmaya devam edecek, halklar da onu sevmeye ve ona hayranlık duymaya. Zamanla bu haber de eskiyecek. Kalıcı olan Fidel'in öğretileri olacak. Onun asi politik düşüncesi ve devrimci etiği sarsılmaz.

Tarihin ve yeryüzünün en etkili gücüne karşı yarım yüzyıldır tökezlemeden ayakta kalması bunu gösteriyor. Bugün de, yarın da Fidel ve Che'nin öğretileri yaşamaya devam edecek. Bu, yeni kuşaklar için büyük bir meydan okumadır. Küba'nın içinde sosyalist perspektifi güçlendirmek, dışarıda ise daha adil, dayanışmacı sosyalist bir dünya için savaşımı sürdürmek. Fidel haklıydı. Tüm dünya savaş alanımız ve görevimiz devrim yapmak. Bu görevin gerektirdiği düzeyde olabilecek miyiz?"[68]

FİDEL HAKKINDA

"Düşünmek kolaydır, yapmak zordur.
Dünyada en güç olan şey de
düşünüleni yapmaktır."[69]

Gelelim Fidel hakkındaki düşüncelere...[70]

Kübalı yönetmen Orestes Perez Estanquero, "Castro'nun liderlik karizmasının altında estetik ve sanatsal bir yönü de var," derken;[71] Gabriel Garcia Marquez ekler: "Tek bir şey muhakkak: Nerede, nasıl ve kiminle olursa olsun, Fidel Castro kazanmak için oradadır."[72]

---

68 Nestor Kohan, "Zafere Kadar Daima...", Pagina 12, 20 Şubat 2008.

69 Goethe.

70 Bkz: "Küba'yı Savunmak ya da Bir Sokağın Köşesinde Dikilmek", Birgün, 11 Kasım 2007, s. 2; Saul Landau, "Fidel'i Filme Çekmek: 1968, Küba Günlüğü", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 141-165; "Chávez: Fidel Gerekenden Çok Konuşuyormuş", Radikal, 8 Ağustos 2006, s. 12; "Castro'dan Çekilme Mesajı", Sabah, 19 Aralık 2007, s. 18.

71 Orestes Perez Estanquero, "Küba'nın 'Bilinmeyen' Yüzü", Radikal, 24 Eylül 2006, s. 23.

72 Gabriel Garcia Marquez, "İlk Yıllarım", Cumhuriyet Kitap, No: 957, 19 Haziran 2008, s. 14-16.

"Che Guevara'nın yakalanması ve öldürülmesi üzerine yaptığı açıklama, Palacio de la Moneda baskını ve Salvador Allende'nin ölümüne ya da Flora Kasırgası'nın yarattığı tahribata ilişkin beyanları, muazzam konuşma örnekleridir.

Latin Amerika'nın geleceğine ilişkin hayali Bolívar ve Martí'ninkiyle aynıdır: Dünyanın kaderini değiştirme kapasitesine sahip uyumlu ve özerk bir toplum. Amerika Birleşik Devletleri'ni, Küba dışında, her hangi bir ülkeden çok daha iyi tanımaktadır.

İnsanlarının tabiatı, iktidar yapısı ve hükümetlerinin gizli niyetleri hakkında derin bilgisi vardır. Ambargonun yarattığı sürekli fırtınayı bunun sayesinde savuşturur.

Genellikle saatler süren görüşmelerinde, en beklenmedik kıvrımlara varana kadar titizlikten taviz vermeden her konunun üzerinde ayrıca durur. Yanlış kullanılacak tek bir sözcüğün tamiri imkânsız hasarlar yaratabileceğini bilir. Sorulara yanıt vermekten asla kaçınmaz ve asla sabrı taşmaz. Fazla kaygılanmaması için bazı gerçekleri duymasını engellemeye çalışanlar vardır. Yine de [duyar ve] bilir. (...)

Tanıdığıma inandığım Fidel Castro budur: Davranışları yalın ama hayalleri iflah olmayan, modası geçmiş sakalları olan, sözcük seçimlerinde tedbirli, görgülü, düşünceleri harikulade olmaktan daha hafif bir deyimle nitelendirilemeyecek bir adam.

Uzmanlarının er geç, kansere çare bulacaklarının hayalini kurarken, en büyük düşmanından 84 kat daha küçük bir adada, dünyadaki güç dengelerine uygun bir dış politika geliştirmiştir. Bilincin doğru teşekkülünün, insanlığın en büyük başarısı olduğuna ve moral güdünün, dünyayı değiştirmek ve tarihi harekete geçirmekte maddi şeylere üstün geleceğine kanidir..."[73]

Yine Ignacio Ramonet'ye göre, "O, 'İlk önce Martíci'ydim. Sonra Martíci, Marksist ve Leninist oldum' diyecek kadar José Martí... 'Bugüne kadar yaptığım ve bundan sonra yapacağım her şey Küba'nın bağımsızlığı aracılığıyla ABD'nin, Amerika'nın ve dünyanın diğer ülkelerine yayılmasını önlemek içindir' kavrayışını

73 Gabriel García Márquez, "Bizim Fidel", http://www.progresoweekly.com adresinde 10-16 Ağustos 2006 haftasında yayımlanan İngilizce orijinalinden Kasım Akbaş tarafından Latinbilgi.Net için çevrilmiştir.

sonsuza kadar paylaşma yemini etmiş bir ulusal kahraman. Üstelik, Sierra Maestra'da Amerikalıların Batista'nın bombacılarına verdikleri roketlerin yağmuru altında kadın gerilla yoldaşı Celia Sanchez'e yazdığı 'Gerçekleşmekte olan bombardımanı gördüm ve anladım ki, ABD'ye karşı yürüteceğim savaş benim tek gerçek kaderim olacak' öngörüsünü ortaya atacak kadar doğru bir rotada. Her yanı kuşatmış kibir ve hırs çemberinin orta yerinde Martí'nin 'Dünyanın tüm ihtişamı bir mısır tanesine sığar' özdeyişini rehber edinmiş, aylık maaşını 30 dolarla sınırlayacak, bunca yıldır aldığı on yedi bin parçalık, milyonlarca peso tutarındaki hediyeyi eli bile titremeden Havana kentinin tarihçisi Eusebio Leal'e hediye edecek kadar dünya malından uzaktır."[74]

O Fidel'dir! Hani Paul A. Baran'ın işaret ettiği gibi: "Durum [Küba Devrimi] bir Fidelismo vakasıdır. Küba devriminin inanılmaz, muhteşem başarısı her yerde Latin Amerika halkı için bir umut ve esin kaynağı oluşturmaktadır. Küba tarafından tehdit edilen şey, Amerika'nın güvenliği değildir. Küba tarafından tehdit edilen şey, Başkan Kennedy ve Profesör Schlesinger'in Amerikalar arası sistem olarak göndermede bulundukları şeydir. Amerikalar arası sistem Latin Amerika'nın Birleşik Devletler şirketleri tarafından denetim altında tutulması için kullanılan, yalnızca çok zayıf bir örtüye sahip olan örtülü bir deneyimdir. Küba tarafından tehdit edilen şey, Latin Amerika halklarının sürekli sömürüsüdür. Parlak Küba örneğinden ilham alan bu halklar, Başkan Kennedy'nin Amerikalar arası sistemin yerine bir başka sistemi ikame etmeye karar kılabilirler. Bu bir özgürlük, ilerleme ve sosyalizm sistemi olacaktır..."[75]

Hem de Ertuğrul Kürkçü'nün anlattığı türden, "Ernesto Che Guevara, 'Küba Bir İstisna mı Yoksa Öncü mü' başlıklı bir Küba Devrimi değerlendirmesinde, devrimin genel yasallıkları yanısıra kimi özgül özelliklerinin de bulunduğunu dile getirirken, 'ilk, belki de en önemli ve orijinal etken Fidel Castro Ruz'un kendisidir,' diye yazmıştı. Devrimin tarihine içeriden bir bakış yalnızca Che'nin bu yargısını doğrulamakla kalmaz, Castro'nun devrimin önderliğinin tüm tarihsel gelişmesini kendi kişiliğinde cisimleştirmiş olduğu-

74 Ignacio Ramonet, Fidel Castro - İki Ses Bir Biyografi, Çev: Bülent Levi, Doğan Kitap, 2006.

75 Paul A. Baran, "İşgal Edilen Küba", Monthly Rewiew, Temmuz-Ağustos 1961.

na ilişkin de pek çok kanıt sunar. (...) 'Castroculuk', SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin tekil devlet çıkarları doğrultusunda uluslararası komünist harekete yön vermeye çalıştıkları 60'ların ve 70'lerin dünyasında Leninist enternasyonalizm ilkesine yaklaşabilen tek etkili tavır oldu. (...) Küba Devrimi, üzerinden 30 yıl geçtikten sonra da enternasyonalizmin pratik bir hayat tarzı olarak yaşar kaldığı tek örnek; 'Castroculuk' kendine özgü bir Marksizm versiyonu olma iddiasını hiç taşımadı ama bu canlılığı mümkün kılan pratiklerin gerisindeki zihniyetin ve moralin Castro'nun adıyla kaydedilmeyi hak ettiğine kuşku yok"tu.[76]

Evet, "Castro daha sonra yazgısına egemen olduğu tek ürün ülkesi Küba'yı ekonomik refaha eriştiremedi. Ama orada, eşitsizliklerin ortadan kalktığı, herkesin insan onuruna yönelik bir yaşam sürmesini sağladığı küçücük Küba'da yarım yüzyıl süresince, kendisini yok etmeye kararlı Amerikan emperyalizmine karşı inanılmaz bir azimle (ve tabii ki halkının da desteğiyle, zaten o destek olmasaydı asla başaramazdı), Domuzlar Körfezi Çıkarması, ambargo, abluka, nice suikast girişimine karşın direnmeyi başardı,"[77] diyen Ali Sirmen'in altını özenle çizdiklerine; Pascual Serrano'un şu saptamaları da eklenmelidir:

"Dünyadaki çok az lidere olduğu gibi ona da âşık olundu, ondan nefret edildi. Evet, Fidel Castro, Küba diktatörü Fulgencio Batista'yı yıkmak için düzenlediği Moncada Baskını'nın tarihi tarafından aklandı. Ama diktatör hiçbir zaman onu; daha fazla devlet darbesi yapmadığı, son yüzyılın suçlarını işlemediği ve de Küba'yı büyük şirketlere talan ettirmediği için bağışlamadı. Büyük iletişim araçlarıyla onu gözlemekte olanlar, paranın ve pazarın egemenliği altına alamayacaklarını gördükleri ve sadece ülkesinin bağımsızlığını ve onun kaderini tayin etme hakkını savunduğu için bir halkı, bir hükümeti ve bir devrimi suçlu ilan ettiler ve bundan dolayı Fidel'i hiç bağışlamadılar.

Fidel Castro; gezegenimizin en büyük hükümetlerinin yaptığı gibi Kübalıların sağlık hakkını gasp etmiş, Latin Amerikalı başkanlar gibi ülkesinin zenginliklerini, yabancı güçlere hediye etmiş ol-

76 Ertuğrul Kürkçü, "Moralin Gerisinde Castro Var", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 17.

77 Ali Sirmen, "Son Dev de Tarih Sahnesinden Çekilirken", Cumhuriyet, 24 Şubat 2008, s. 4.

saydı; cahilliğe karşı mücadele etmeseydi, ülkesini bu konuda dünyanın birinci sırasına oturtmasaydı; Küba'yı okuma yazma bilmeyen bir kişinin bile kalmadığı bir ülke hâline getirmeseydi; dünyanın en ücra, en yoksul köşelerine, binlerce doktor ve öğretmen göndermeseydi; bugün, dünya çapındaki liderler ve ünlü köşe yazarları, onun meziyetlerini bir koro hâlinde dünyaya yayar, 'Küba liderini' övgülere boğarlardı.

Bütün bunları yaptığı için halklar, onu selamlıyor, onu alkışlıyor, ona hayranlık duyuyor. Yalan, pazar ve para tarafından dayanışmanın yıkılamayacağını keşfeden ve dünyanın en güçlü emperyalistlerine karşı koymayı öğrenen, en zor anlarında bile 'daha iyi bir dünyanın mümkün' olabileceğini hayal eden Kübalılar değil mi? İşte bu milyonlarca Kübalı ve dünya halkları, ahlâk, onur ve şeref timsali olan Fidel Castro'ya, saygı duymaya devam edecek."[78]

"ELEŞTİRİLER"(!!!)

"Dikkat; iz peşindeyken,
iz bırakırsın arkanda."[79]

"Eleştiri" nitelemesini hak etmeyen en sefil demogojilere maruz kalan Küba ile Fidel'e, en azgın saldırıların "eski (tövbekar) solcu"lardan gelmesi "şaşırtıcı değildir"!

Şunları kusan Doğan medya kalemşörü Hadi Uluengin onlardan biridir örneğin...

"Sefalet sınırındaki geçimini sübyancılık dahil ancak 'fuhuş turizmi'yle sağlayan bir Küba'da iktidar, 'Büyük Birader'den 'Küçük Birader'e 'hanedan' mirasıyla aktarılıyor.

Ve, bazıları bu ülkeyi hâlâ 'komünizmin son kalesi' diye adlandırmaktan utanmıyor.

Ve, böylesine totaliter; böylesine megaloman; böylesine despotik; böylesine çürümüş bir yönetimi 'emperyalizme karşı direniş' olarak nitelendirmekten de yüzleri kızarmıyor."[80]

Kimin, ne için suratının kızarması gerektiğine, bizzat Hadi Uluengin'in "binbir suratı" yeterli bir kanıt oluşturmuyor mu?

78 Pascual Serrano, "Ve Tarih, Fidel'i Akladı!", Birgün, 2 Mart 2008, s. 2.
79 Stanislaw Jerzy Lec.
80 Hadi Uluengin, "Küçük Birader", Hürriyet, 3 Ağustos 2006, s. 14.

Belirtelim: Küba bir cennet değil; insan olmanın onuruna yabancılaşmamış insanların yurdu; tabii bir de Hadi Uluengin benzerlerinin cehennemi...

Yeri geldi nakledelim: Küba'da lüksün, ışıklı reklamların ve çok sayıda otomobilin olmadığını belirten Küba Cumhuriyeti Büyükelçisi Ernesto Gómez Abascal, buna karşın ülkelerinde okula gidemeyen, çalışmak zorunda kalan çocuk ve gençlerin, topraksız köylülerin, iş bulamayanların ve terk edilmiş yaşlıların da olmadığını kaydetti.

Mütevazı yaşadıklarının altını çizen Abascal, 50 yıldır süren ABD baskısına karşı direnen bir ülke olmaktan gurur duyduklarını belirtti. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, UNDP'ye göre Türkiye 83'üncü sıradayken Küba'nın 51'inci sırada olduğunu kaydederken, ülkelerinde çocuk ölüm oranlarının ABD'nin bile altında olduğunu aktardı.

Abascal ayrıca, ülkelerinde yaşam beklentisinin 78'e yükseldiğini, dünyanın, kişi başına düşen doktor sayısı en yüksek ülkesi olduğunu ve eğitim ve spor alanında dünyanın en başarılı ülkeleri arasında yer aldıklarını vurgulayarak, "Her ne kadar bazıları bir ütopya olduğunu düşünse de, daha iyi, daha insancıl bir dünyanın mümkün olduğuna inanıyoruz" diyor.[81]

Bu elbette Aydın Doğan'ın yüksek maaşlı "sahibinin sesleri"ne fazla bir şey anlatmaz! (Tabii bunda da bir beis yok!)

Devamla; "Benim, Castro denen o sakallı hokkabazı sevmeyişimi yadırgayan da çoktur. Eleştirmekle kalmaz, böyle yazdığım için beni kınamaktan, ayıplamaktan da geri durmazlar. Adamın hayranları var bizim aramızda da, hiç şüpheniz olmasın,"[82] diyen "ağır/akil adam"(?!) pozlarındaki, soyadıyla tezat Hakkı Devrim'in, "Castro'nun efsane kahramanlığı, tam 638 suikast teşebbüsünden kurtuldu türünden hikâyelere dayalı bir palavradır... Seçimin gerçekte ne olduğunu hiç öğrenemeyen Küba halkına yarım asır sorgusuz sualsiz hükmetmiş bir zorbadan, geriye ne devrimcilik kalır, ne de kahramanlık. Kişi başı gelir 3 000 dolar da olsa sosyal hizmetleri şöyle, sağlık kuruluşları böyleymiş..."[83] lafazanlığına gelince...

81 "Küba Büyükelçisi'nden Yanıt", Evrensel, 7 Nisan 2008, s. 10.

82 Hakkı Devrim, "Castro'dan Artakalan Küba", Radikal, 2 Nisan 2008, s. 7.

83 Hakkı Devrim, "Castro'ya Saygı Ziyaretinin Şimdi Zamanıdır. Davranın!", Radikal, 21 Şubat 2008, s. 7.

Birincisi, "600 küsur suikast" konusu CIA belgelerinde mevcuttur; ayrıca da İngiliz Channel 4 kanalı için 'Castro'yu Öldürmenin 638 Yolu' isimli bir belgesel ve kitapta toplanmıştır!

Ama Hakkı Devrim'in olanca çenebazlığıyla (öyle ya, lakırdının vergisi yok...) öne sürdüğü üzere Fidel'i Küba halkının gözünde "kahraman" kılan, onlara, emperyalist devin burnunun dibindeki küçücük adada, kendilerini aç ve soluksuz bırakmayı hedefleyen ambargoya ve bitmez tükenmez yalanlara tezvirata karşın başı dik, onurla yaşamanın mümkün olduğunu göstermesidir.

Bu nedenledir ki, evet, caddelerinde 4x4'lerin fink atmadığı, kilometrelerce uzanan yüksek duvarları boyunca yüz metrede bir pompalı tüfekli korumalar bekleyen dev malikânelerin bulunmadığı Küba'da, TV kanallarında magazin haberleri, "Ana Beni Eversene" türünden programlar, gece kulüplerinden ışıltılı görüntüle da yer almaz. Akşam indiğinde sokaklarında Mafya hesaplaşmaları da olmaz. İnsanlar yiyecek bir şeyler bulmak için çöpleri karıştırmazlar. Ya da kartonlara bürünerek kaldırımlarda yatmazlar. Bu bakımdan, hem ABD'nin, hem de Latin Amerika ülkelerinin tümünün büyük kentlerinden çok daha güvenli, bir o kadar da insanîdir Havana'nın sokakları. Ve insanlar kişi başına 3000 dolarlık gelirle, belki kıt kanaat, ama olabildiğince eşit, güvenceli, yarınlarından emin, onurlu bir yaşam sürerler.

Gelelim; "Castro, tabii ki çok özel bir liderdi. Halkı tarafından çok sevildiği de ayrı bir gerçek. Bizim gençlik hayallerimizin, dünyada ABD'ye isyan edebilmenin mutluluğunu temsil eden bir öncüydü... İnsanlık onu, isyancı özellikleriyle anacaktır..." diyen bir liberal solcunun, Oral Çalışlar'ın, "Fidel Castro, diğer sosyalist liderlerden daha halkçı bir karakterle öne çıkmasına rağmen, o da sonuç olarak, ülkesini bir diktatör olarak yönetti. Çünkü tek parti yönetimi zaten başından birçok zaafı içinde taşıyordu. Kişilerin putlaştırılması ne yazık ki burada da hükmünü yürüttü...

Küba'da özgürlükler ve demokrasi, farklı olanın kendini ifade edeceği çoğulculuk ne yazık ki hiçbir zaman olmadı. Bunun kendine göre bazı gerekçeleri de öne sürüldü. Ancak hiçbir gerekçe bir ülkenin 50 yıl tek kişi ve tek parti tarafından yönetilmesinin doğru olduğunu haklı gösteremez..."[84] *demesine...*

84 Oral Çalışlar, "Fidel'e Selam...", Cumhuriyet, 26 Şubat 2008, s. 4.

Halkın yöneticilerini her aşamada (mahalle komitelerinden Ulusal Kongre'ye) seçtiği ve seçtiklerini denetleyecek organlara sahip olduğu, dahası, her sıradan insanın para, pozisyon, kliyantel ağlar, vb. gerekmeksizin yönetim aygıtında yer alma olanağına sahip olduğu bir rejim "diktatörlük" de; tüm bir sistemin tahterevalli oyunu içinde biri çıkıp diğeri inen iki parti arasındaki bir gölge oyununa endekslendiği, seçmenlerin toplumun kılcal damarlarına dek nüfuz eden bir medya ağı tarafından sersemletildiği, seçimlerin, büyük sermayenin, en iyi "aslında yok birbirinden farkları" terimleriyle tanımlanabilecek adaylardan birini seçtirmek üzere kesenin ağzını açtığı bir seyire, bir pazarlama vakasına dönüştüğü, oyların kenar mahallelerde çuval çuval erzak dağıtılarak satın alındığı; parlamentoların etkilerini giderek yitirip iktidarın gerçekte bir avuç Çokuluslu şirketin elinde yoğunlaştığı bir düzen mi "demokratik"? Hadi canım, sen de...

Üzerine çokça yaygara koparılan "diktatörlük" konusunda Taha Akyol'un, "Sosyalist rejimler daima, devirdikleri rejimlerden daha totaliter, daha kıyıcı, daha tutucu düzenler kurdular. Meşruiyetlerini de kaçınılmaz olarak diktatörün yüceliğine, yanılmazlığına dayandırdılar: Kişi kültü diyoruz buna... Çağın bu sorunlarına çözüm aramanın yolu, Marksist sosyalizme 'geri' dönmek değildir. Marksist sosyalizmin son kalıntıları da zaten Castro ile... tarihe karışacaktır";[85] ya da Türker Alkan'ın, "Castro önce bağırsak ameliyatı geçirdi ve bir daha tam şifaya kavuşamadı. Kendisine vekâlet etmesi için kardeşi Raúl'u görevlendirdi...Tabii sosyalist bir devlet başkanının, hele de Castro gibi nispeten başarılı olmuş birinin, kendi yerine kardeşini önermesi son derece düşündürücü...Tahtı kardeşine... bırakmak düpedüz feodal bir tavırdır,"[86] maruzatlarına gelince...

Castro bir "kişilik kültü" değil, devrimi betimleyen bir "imge", bir "figür"dür...

Fidel'in yerine, Raúl'un gelmesi; Fidel'in önerisinin Komünist Parti tarafından kabulüyle gerçekleşmiştir... Ha belirtmeden geçmeyelim; devrimci eylem ve tarihin önder olduğu bir coğrafyada, Fidel'in yerine yine bir gerilla önderi Raúl'un geçmesinde -sosyalistler açısından- şaşırtıcı bir şey yoktur... *(Kapitalistlerin bunu anlamamasına gelince, anlamayıversinler, canım!)*

---

85 Taha Akyol, "Castro, Sosyalizm, Liberalizm", Milliyet, 4 Ağustos 2006, s. 11.
86 Türker Alkan, "Devrimcilik ve Gençlik", Radikal, 20 Şubat 2008, s. 5.

Yeri geldi bir kere daha altını özenle çizelim: Fidel, 1950'lerden itibaren dünyada esen sosyalizm ve eşitlik rüzgârının önemli temsilcilerinden, figürlerindendi...

Bir gerilla ayaklanmasını önderi olan Castro, XX. yüzyılın önemli ve kayda değer devrimcisiydi. Yepyeni ve özgür bir ülke kurdu. Bu yönüyle birçok önemli örneğe öncülük etti...

O 1960'larda, -tabii Che Guevera'yla birlikte- devrimci gençliğin idollerinden birisiydi...

Gür sakalları, uzun boyu, güçlü bir hitabet kapasitesi vardı. (Saatlerce konuşabilirdi. Yanlış anımsamıyorsam bir seferinde 8 saat konuşmuştu!)

O önderlik ettiği gerçekle, "Dinle Yanki!" diye haykırmıştı; komünistti...

ABD'nin yanı başında, bu emperyalist odağın tüm provokasyon ve müdahalelerine rağmen ayakta kalmış, enternasyonalist duruşundan da vazgeçmemişti...

Radikal sosyalizm, XX. yüzyılda insanlığın kapitalizme karşı bir mücadele seçeneği olarak ortaya çıktı, insanlığın özgürleşme ufkuna yeni umutlar ekledi; kim ne derse desin, Che'nin yoldaşı, silah arkadaşı Fidel de bu umudun önemli temsilcilerindendir...

Ha geçerken, "mide bulandıran" bir imayı, Ece Temelkuran'ın, "Castro yakında muhtemelen temelli gidecek. Ne bahtsız adam, bir gün öldüğünde mutlaka onun fotoğraflarıyla birlikte yanında hiç yenemediği arkadaşı Che'nin de yüzü olacak,"[87] diyen talihsiz tezviratına anımsatalım: "İma"nın yaslandığı, *senin bilip de başka kimsenin bilmediği bir gerçek varsa açıkla; yoksa sus!*

Che ile Fidel yoldaştı, silah arkadaşıydılar; hiç yarışmadılar; "yenme/yenilme" ilişkisinin tarafı olmadılar; "son mektup"da bu yeterince açık değil mi?

"TEZVİRATIN -ZORUNLU- TASHİHİ"

"Cahillerle anlaşabileceğimiz bir alfabeyi kim bulacak?"[88]

Bir kısım "tövbekar solcu"nun Fidel'i "diktatör", Küba'yı da bir "yoksulluk ve fuhuş batağı" ilan eden emperyalistler korosuna

87 Ece Temelkuran, "Castro Gidince...", Milliyet, 2 Mart 2008, s. 15.

88 Stanislaw Jerzy Lec.

katılması bir yana, kimi Kemalistlerin Fidel'e karşı ansızın beslemeye başladıkları "öldüren aşk"a ne demeli?

İşte web sitelerinde dolaşan bir Kemalist "asparagas":

"Che'nin çantasından çıkan NUTUK!

Küba Devriminin öncülerinden ve Fidel Castro'nun yoldaşı Arjantinli devrimci doktor Che Guevara, 1967 yılında Bolivya'da yakalanıp öldürüldüğünde sırt çantasından; Atatürk'ün Büyük NUTUK'u çıkmıştır...

NUTUK'un Küba Devrimindeki yeri aslında daha önceki yıllara dayanıyor. Sosyalist Küba Cumhurbaşkanı Fidel Castro, 12 Mayıs 1961 tarihinde Havana da görevli genç Türkiye diplomatı Bilal Şimşir'den Atatürk'ün Büyük Nutuk kitabını ister. ABD'nin bilgisi olmaması ricasıyla *[Castro, ABD'nin sağ kolu diktatörün iktidarını yıkan silahlı bir kalkışmayla iktidara gelmiş olmasına, ülkedeki ABD çıkarlarına açıkça meydan okumasına karşın ne hikmetse Nutuk'u Türkiye elçisinden "Aman ABD duymasın" diye "gizlice" istemektedir!!! (b.n.)]* yapılan bu istek, Bilal Şimşir tarafından uzunca bir süre sonra yerine getirilebilir. İşte, Fidel Castro'nun Atatürk hayranlığının kaynağı; İngilizce Nutuk kitabını özümseyerek okumasında ve devrimci M. Kemal ATATÜRK'ün ilk antiemperyalist savaşımını zafere eriştiren 1919 ruhundan esinlenmesinde yatıyor *[Ne ki, galiba biraz gecikmeli bir "esinlenme" bu... Castro bu ifadelere göre "Nutuk"u okuduğunda devrimi çoktan gerçekleştirmiştir bile...]* (...)

Mart 1997'de Habitat Toplantısı için İstanbul'a gelen Fidel Castro, yaptığı konuşmada şöyle der: Asıl devrimci M. Kemal Atatürk'tür. Ben bir devrim yaptım, ama Onun yaptıklarını asla başaramazdım. Sakın kendinize başka esin kaynağı aramayın... Fidel Castro'nun bu sözleri karşısında heyecanlanmamak mümkün mü?

Bu bağlamda son yıllarda Latin Amerika ülkelerinde esmekte olan ulusalcı ve antiemperyalist rüzgarda Mustafa Kemal ışığının etkisi yok mudur sizce? (...)

Son yıllarda ülkemizin üzerine çöken kara bulutların dağıtılabilmesi için; öldürüldüğü gün Chenin sırt çantasından çıkan NUTUKu kendimize rehber edinmemiz gerekiyor.

KKMC'den alıntıdır."

Fidel ile "Kemalizm" arasında ilişki olduğuna dair[89] saçmayı savunanları, buna inanan yalanları sergileyen Nietzsche'nin "İnançlar Hakikât düşmanları olarak, yalanlardan daha tehlikelidir" uyarısını aklınızdan hiç mi hiç çıkartmayın...[90]

Siz bakmayın; "ABD emperyalizminin bütün baskı ve tehditlerine karşı direnerek ayakta kalmayı başaran Küba Devrimi'nin bizim Kemalist Devrim ile de birçok ortak yanı olduğunu vurgulayan Küba Büyükelçiliği 1. Sekreteri Alejandro Simancos'u"[91] kanıt gösteren Sönmez Targan'a...

Veya Onu "Kemalistleştirme sevdasına düşenler"den Bertan Onaran'ın, "Sözün kısası, bizde Sevgili Atatürk'ün tasarladığı, düşlediği şeyler Küba'da insanların günlük yaşamında; üstelik, onca acıdan sonra, öbür Güney Amerika ülkeleri de Fidel ağabeylerinin, dedelerinin yoluna girmekte. Darısı bütün dünyanın başına,"[92] zırvasına, spekülasyonlarına![93]

Küba'da 1959'dan bu yana olup bitenler gibi, Latin Amerika ülkelerinin bir kısmında yaşanan değişimler de, emekçilerin örgütlenmesini, yazgılarını ellerine almalarını, kapitalist çıkarların sınır-

89 Bkz: Eumelio Caballero, "İlişkilerimizin Potansiyeli Yüksek", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 2, No: 103, 19 Haziran 2006, s. 10-11; Bertan Onaran, "Fidel Castro Ruz", Cumhuriyet, 27 Şubat 2008, s. 15; Gürbüz Çapan, "Benim Fidelim", Cumhuriyet, 29 Şubat 2008, s. 17.

90 Bilinmesi gerek: "Türkiye'de Kemalizm, hem İslâm düşüncesini hem de işçi sınıfı fikriyatını güdükleştiren bir rol oynadı" (Veysi Sarısözen, "1968 Rüzgârlarından Kalan: Batı Solu Özgürleşti, Türkiye Solu Muhafazakârlaştı", Mesele, No: 17, Mayıs 2008, s. 14).
Bu nedenle "Şayet sol ülkemizin geleceğinde söz sahibi olacaksa, demokratikleşme mücadelesine etkili bir şekilde müdahale edecekse, sapla samanı birbirine karıştırmaktan kurtulmalı, Kemalizmi tarihsel ve düşünsel yerine koymalı, onun fikri-siyasi tortularından arınmalıdır." (Yalçın Yusufoğlu, "Kurucu İrade'nin Öteki Yüzü", Kızılcık Dergisi, No: 34, Güz 2008, s. 16).

91 Sönmez Targan, "Yaşayan Küba Gerçeği", Cumhuriyet, 18 Ocak 2008, s. 17.

92 Bertan Onaran, "Fidel'in Mutlu Çocukları", Cumhuriyet, 31 Mayıs 2006, s. 15.

93 İşte bir örnek: "Emekçi Bayramı'nı, 2006 yılında Küba'da yaşamak istemiş, ama zamanında yer ayırtamadığımız için başaramamış, ancak bir hafta sonra gidebilmiştik. Bu yıl vaktinde davrandık, 25 Nisan'da oradaydık... Devrim Alanı'nda yaşlı bir Kübalı Sevgi Tanın'a sokulup: 'Yaşasın Mustafa Kemal' diye bağırabildi..." (Bertan Onaran, "Havana'da 1 Mayıs", Cumhuriyet, 16 Mayıs 2007, s. 15).

landırılması ve etkilerinin daraltılmasını, yerli halkların kültürel özerkliklerinin tanınmasını hedefledikleri ölçüde, "otoriter bir devlet tarafından biçimlendirilen ve yönlendirilen homojen bir ulus yaratma, millî bir burjuvazi biçimlendirme, monolitik bir ulus-devlet imal etme" projesi olan Kemalizm'in antitezidir.

FİDEL SONRASI

"Yarın ne olursa olsun
bugünü yaşadım yeter."[94]

Görevlerini bırakan Fidel, 18 Şubat 2008'de yaptığı açıklamadaysa yeni kurulan Mecliste, Devlet Konseyi Başkanlığı ve Başkomutanlık görevlerine aday olmayacağını duyurdu. (Ocak 2008'de yeniden milletvekili seçildi...)

Fidel'in, Devrimle birlikte 1959'da başlayan liderliği tam 49 yıl sürdü.

15 Şubat 1976'da, halkın yüzde 95'inin serbest, doğrudan ve gizli oylamayla onayını alan Sosyalist Anayasa'yla birlikte oluşan ilk Ulusal Meclisin Devlet Konseyi tarafından Devlet Başkanı seçilmişti...

Temmuz 2006'dan beri Devlet Başkanlığına vekalet eden Raúl Castro Ruz, 24 Şubat'taki Ulusal Meclisin ilk toplantısında 614 milletvekilinin oyuyla Devlet ve Bakanlar Konseyi Başkanlıklarına seçildi. Raúl'un seçilmesinin ardından Küba'nın değişip değişmeyeceğine ilişkin tartışmalar başladı.

Ekonomisinden, siyasi sistemine kadar çeşitli senaryolar gündeme getiriliyor.

Fidel Castro'nun hastalığı ile sarsılan Küba hâlâ umut dolu. Her yerde 'Vamos Bien!' (İyi gidiyoruz) afişleri görülen Küba'da insanlar, Fidel'in hastalığına üzülse de, kaçınılmaz olan yönetim değişikliğinin o hayattayken gerçekleştiği için mutlu. Çünkü Raúl, onlar için hâlâ bir muamma. Zira son 30 yılda sadece bir yerde konuşma yaptığı anımsanıyor. "Haydi" demiş, "silahlanıp Amerika'nın üzerine yürüyelim!"[95]

---

94 Horatius.

95 Ertuğrul Mavioğlu, "Havana Notları (3): Küba'da Yaşam: İyi, Kötü ve Çirkin", Radikal, 26 Eylül 2006, s. 4.

Hayır Raúl, salt Fidel'in kardeşi olduğu için o koltukta oturmuyor!

Bilinmesi gereken çok önemli bir şey var: Raúl Castro Küba halkının gerçek önderlerinden, "Comandante"lerinden biri, tıpkı Che, Camilo ya da Fidel gibi.

1950'li yıllardan beri, Havana'da yeraltı örgütlenmesinde, Moncada Kışlası baskınında, Fidel'in "Tarih beni beraat ettirecektir!" dediği ünlü savunmasını yaptığı mahkemede, cezaevinde, Meksika'da sürgünleri örgütlerken, Granma yatında Küba'ya doğru yola çıkarken, Maestra dağlarında savaşırken, devrim günü Havana'da devrim sevincini yaşarken, Küba'da sosyalizmi kurarken ve savunurken, Domuzlar Körfezi'ne CIA destekli paralı askerler saldırdığında, SCCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan Özel Dönem'de Fidel Castro'nun yanı başında ve devrimci mücadelenin en ön safındaydı.

Raúl Castro da Fidel'in kardeşi olduğu için değil, devrimin önemli bir komutanı, bir ülke emektarı olduğu için, Küba halkının efsanevi önderlerinden biri. Raúl Castro, Fidel'in yokluğunda Devlet Başkanlığına vekalet ederken birinci devlet başkan yardımcılığı ve KKP ikinci sekreterliği görevlerini de sürdürüyordu...[96]

76 yaşındaki Candida Alvarez'in, "Fidel'le birlikte Raúl'ümüz de var," ya da Kübalı parlamenter Kenia Serrano Puig'in, "Fidel aramızda olmasa da devrim devam edecek. Devrimin sağlık durumu iyidir,"[97] dediği koordinatlarda Fidel için "Ne kötü adam ne de 'süpermen'..." diyen Ignacio Ramonet, Fidel sonrasındaki Küba'ya dair şu değerlendirmeleri yapıyor:

"Küba'nın ilk kez Latin Amerika hükümetlerinde gerçek dostları bulunuyor; öncelikle Venezüella'da, fakat bunun yanı sıra Brezilya, Arjantin, Nikaragua ve Bolivya'da özellikle Amerikan yanlısı olmayan hükümetler var. Bütün bu ülkelerle ilişkilerini yeniden tanımlamak ABD'nin çıkarına: Sömürgeci olmayan, saygıya dayanan ilişkiler... Bu arada Küba da, AB'ye benzer bir ekonomik ve siyasi kurum olan ALBA'nın parçası mahiyetinde ve MERCOSUR

96 Cüneyt Göksu, "Fidel'in Yerine Raúl", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 4, No: 194, 17 Mart 2008, s. 10-11.

97 Gamze Erbil, "Devrimin Sağlığı İyi", Cumhuriyet, 19 Ocak 2007, s. 10.

ticaret bölgesiyle yaptığı anlaşmalar aracılığıyla, ortak ülkelerle daha yakın ilişkiler kurdu. Daha geniş bir uluslararası resimden bakıldığında, Küba artık eskisi gibi benzersiz bir vaka değil...

Latin Amerika'yla daha da güçlü ilişkiler geliştirilirken, Küba siyasetindeki en gözle görülür değişikler uluslararası düzlemde yaşanacak. Ülkenin sosyalizmi şüphesiz değişecek -ama Çin ve Vietnam'da yaşandığı gibi değil. Küba kendi yoluna gitmeye devam edecek. Yeni rejim ekonomik düzeyde değişiklikler başlatacak ama bir 'Küba perestroikası' yaşanmayacak -siyasette açılım meydana gelmeyecek veya çok partili seçimler düzenlenmeyecek. Ülkenin yetkilileri sosyalizmin doğru seçim olduğuna, fakat sonsuza dek de geliştirilmesi gerektiğine inanıyor. Ve şimdi öncelikleri,-Castro'nun emekliliği sonrası eskisinden de fazlasıyla- birlik olacak..."[98]

Özellikle, 'The New York Times'ın "başyazı"sında, "Castro'nun Küba devlet başkanlığını bırakması ABD'ye önemli bir fırsat sundu. İşe yaramayan ambargo derhâl yumuşatılmalı ve doğrudan diyalog başlatılmalı,"[99] hesaplarını yaptığı koşullarda Fidel ise başkanlığı bıraktığı için ABD'nin yaptığı "Küba'da değişim" taleplerini yanıtsız bırakmadı; Granma'daki yazısında ABD'ye, "Küba'yı değil, kendinizi değiştirin" mesajı verdi.[100]

Dediklerimizi toparlarsak: 'İki Ses Bir Biyografi' başlıklı kitapta Castro, "Küba'daki devrimci, sosyalist süreç de yıkılabilir mi?" sorusuna şu yanıtı veriyor:

"Yıkılmak devrimlerin kaderinde mi var, yoksa devrimleri yıkan insanlar mı? İnsanlar, toplum, devrimin yıkılmasını engelleyebilir mi, engelleyemez mi? Ben bu soruları çok kere sordum kendi kendime. Ve size şunu söylüyorum: Yankiler bu devrimci süreci yıkamazlar, çünkü silah kullanmayı bilen bir halkımız var. Hatalarımıza rağmen kültür, bilgi ve bilinç seviyesi, bu ülkenin tekrar Amerikan sömürgesi olmasına izin vermeyecek düzeye gelmiş bir halkımız var..."

98 Ignacio Ramonet, "Değişen Küba değil, ABD Olacak", The Guardian, 20 Şubat 2008.

99 "ABD'nin Castro Sonrasına Hazırlığı Hemen Başlamalı", The New York Times, 20 Şubat 2008.

100 "Gül Castro'ya Övgüler Düzdü", Radikal, 23 Şubat 2008, s. 9.

Yine Fidel, Komünist Parti'nin gençlik yayın organı 'İsyancı Gençlik/ Juventud Rebelde' gazetesinde 24 Haziran 2007 günü yayımlanan mektubunda, "Gençler başaramazsa her şey çöker. Derin inancım odur ki, Küba gençliği böyle bir başarısızlığı önlemek için mücadeleyi elden bırakmayacaktır. Sizlere güvenim tam...

Kapitalist sistemin zorbalarla kol kola girerek yol açtığı korkunç haksızlıklara yer olmayan bir gelecek için mücadele etmeniz gerekiyor...

Devrim başarıya ulaştığında hiçbiriniz hayatta değildiniz. Devrimin temelleri halkın fedakârlıklarıyla ayakta kaldı. Eğer genç insanlar başarısızlığa uğrarsa, her şey başarısız olacaktır. Küba gençliği böyle bir başarısızlığa engel olmak için mücadele edecektir. Size inanıyorum..."[101]

Özetin özeti: Neyin ne olacağı yine uluslar arası ve yerel sınıf savaşımları tarafından belirlenecek...

Malumun ilanı veya Stanislaw Jerzy Lec'in, "Yaşam tehlikelidir; yaşayan ölür," sözündeki üzere, elbette bir gün "El Commandante" de bizleri terk edip gidecek...

Ama ne olursa olsun; tarihin ve insan(lık)ın isyan belleğine kayıtlı şu gerçek asla yok edilemeyecek:

"Hasta la victoria siempre... /Zafere kadar daima..."

"Viva Fidel... Venceremos... /Yaşasın Fidel... Kazanacağız..."

25 Ekim 2008 09:12:32, Ankara.

101 "Ey Küba Gençliği Birinci Vazifen...", Birgün, 26 Haziran 2007, s. 8.

DEVRİMİN "YEŞİL TİMSAH"I: KÜBA...[1]

TEMEL DEMİRER

"Göklerin mavisi çan sesi ve güneş
Beni üzüyor ve gözlerimi
Yakan bir acı, onu avutmaya gelen
Şiiri de sakatlıyor ve azgın başıboş
-Ah, deniz, köpüklerinin üstünden senin-
Uçup gidiyor
Göçmen bir martı gibi Küba'ya."[2]

Hakan Aksay'ın, "Bazen isim, cisimden büyüktür. Küba buna örnek. Toplam 11 milyon nüfuslu bir ülke. Büyüklüğü Türkiye'nin yaklaşık yedide biri. Bulgaristan kadar. Ama önemi topraklarından kat kat fazla..."[3] diye betimlediği coğrafyasından; Fidel'in, Che'nin toprakları ya da Raúl'ün Küba'sından söz etmeye; Nâzım Hikmet'in (devrim sırasında karargâh olarak kullanılan) Hotel Libre'deki dizeleriyle başlamalıyız:

"...otelin 24'üncü katından dinliyorum şehri gece vakti/ şehir türkülere gömülü/ toprağın taşın yaprağın içinde türküler/ havanın içinde azot filan gibi türküler/ türküler yemişlerin kabuğu eti çekirdeği/ çiçeklerin korkusu türküler/ türküler İspanya Arabistan Afri-

1 Kaldıraç, No: 95, Aralık 2008... www.mavidefter.org/index.php?option=com_content&view=article&id=493:devrimin-yesil-timsah-i-kuba&catid...94 - 45k -... www.gomanweb.com/2008_gomanweb/YAZARLAR-(YENI)/temel_demirer.htm - 102k -... groups.yahoo.com/group/Turkiyekomunistpartisibirlik/messages - 50k -...

2 Savaş ve Şair: José Martí, Derleyen: Orhan Tüleylioğlu, Edebiyatçılar Derneği Yay., 2006.

3 Hakan Aksay, "Castro ve Akbabalar", Cumhuriyet, 3 Ağustos 2006, s. 10.

ka/ türküler gözlerinde ve kalçalarında kadınların/ türküler erkeklerin sıcak elleri/ türküler oyunların ayakları belleri omuzları/ asansörle iniyorum hole/ asansörde köylü kızlar Oriente ilinden Bayamo köylüklerinden/ şehre dikiş öğrenmeye gelmişler/ Habana Libre (Hür Havana) otelinde duvarlarında milyonerlerden/ gölgeler kalmış apartmanlarda oturuyorlar/ otelin eski adı Hilton/ 24 milyara çıkmış/ asansörde köylü kızlar Bursa ilinden Ankara köylülerinden/ kızlar İstanbul'da işiniz ne kızlar sizi nasıl bıraktılar Hilton'a/ Hilton değil gayrı diyorlar Hür İstanbul'a çevrildi adı çoktan/ ve gülüyorlar ağızlarını örtüp kınalı elleriyle/ ağalar da kaçtı Amerikanla birlikte/ ya toprak/ bölüştük..."

Evet, Nâzım Hikmet'in dizelerine de yansıyan bir özlemin, bir rüyanın evrensel adıdır Küba...

"Küba, önce Che, sonra Fidel ve biraz da yazar Ernest Hemingway demek,"[4] vurgusuyla Işıl Özgentürk'ün, "Kübalı çocuklar her gün bedava bir kilo süt içiyor... Somos Socilalistas Palante Palante: Biz sosyalistiz haydi ileri!"[5] diye resmettiği bir coğrafya...

TARİH

"Bilmek eylemdir, yaşantıdır.
Bir yerde durmaz,
duruşu bir anlıktır.'[6]

"Asla unutmayın! Tüm dünyanın şanı bir mısır tanesine sığar," diyen José Martí'nin mütevazı derinliğiyle betimlenen "Yeşil Timsah" Küba'nın tarihi, bıkmaz usanmaz bir mücadeledir...

Küba'nın ("uygar" denilen) tarihi, 3 Ağustos 1492'de İspanya sahillerinden yola çıkan Christoph Colomb'un 27 Ekim'de Küba kıyılarına varmasıyla başlatılır çoğunlukla. Sanki adada daha önce hiç insan yokmuş, hiçbir şey yaşanmamış gibi... Ama İspanyolların karaya ayak basmasından sonraki birkaç on yıl içerisinde, ada yerlileri, topyekûn kırılır, yok edilir.

Bundan sonra Küba'da artık İspanyol kökenliler ile onların Afrikalı köleleri yeni bir tarih yazmaya başlayacaktır.Yüzyıllara yayı-

4 Işıl Özgentürk, "Çek Bir Hemingway", Cumhuriyet, 28 Şubat 2008, s. 9.
5 Işıl Özgentürk, "Küba'da Salsa İçin Vakit Bol", Cumhuriyet, 26 Şubat 2008, s. 9.
6 Hermann Hesse.

lan İspanyol sömürgeciliğinin ve buna direnişin öyküsü Küba halkının bağımsızlıkçı ve devrimci kimliğinin önemli köşe taşlarından birini oluşturur.

Küba hükümeti 1 Ağustos 1899'da ABD'ye devredilir; İspanyol sömürücülerin yerini bu kez yankiler alır. Bu kez de ABD hâkimiyetine karşı direniş ve mücadele parantezi açılacaktır Küba tarihinde.

Küba'nın zor yılları ve bu dönemde Küba halkının dayanışması ve direnci...[7] Sonunda yüzlerce yıllık sömürgecilikten kurtuluş: Küba devrimi...

Bu "genel" tarihi biraz daha detaylandırırsak: Küba'nın İspanyollara karşı bağımsızlık savaşı 1868 yılında Carlos Manuel de Cespedeo'in "Yara Çağrısı" diye anılan isyanıyla başlar.

Bu isyanın önemle anılması gereken simgelerinden birisi Küba'nın ulusal önderi José Martí'dir.

1853 yılında Havana'nın yoksul bir semtinde İspanyol kökenli bir topçu çavuşunun oğlu olarak doğan; 1895'te, savaş alanında, İspanyol sömürgeciliğine karşı Küba ulusal kurtuluş savaşının en büyük kuramcısı ve önderi olarak 42 yaşında can veren Martí; şiirlerinde bir devrim önderinin kuramsal düşüncelerini değil, somut bir insanın, çocuğuna hasret bir baba, ya da yurdundan uzaklardan yapayalnız bir sürgünün son derece kişisel yaşantılarını, bu yaşantıların derin izlerini yansıtmıştır...

"Sabahları oğlum/ Minicik oğulcuğum/ Kocaman bir öpücükle/ Uyandırırdı beni./ Sonra bir atlı gibi otururdu göğsüme/ Dizgin yerine/ Tutup saçlarımı..."

"İsmaelillo"daki bu dizelerin, sürgünde olduğu New York'ta Küba kurtuluş savaşını planlayan, ve karısı ile oğullarını alıp işgal altındaki Küba'ya dönmüş bir devrim önderinin eseri olduğunu düşünmek olağanüstüdür...

Ya da: "İki yurdum var benim: Küba ve gece/ İkisi de bir sayılır aslında. Yiterken/ Güneşin görkemi. Küba/ Üzgün bir dul gibidir/ Uzun örtüleri içinde, suskun, elinde karanfil/ Bilirim ne olduğunu elinde ürperen/ Bu kanlı karanfilin! Bomboş/ Göğüs kafesim,

7 Gamze Erbil, "Küba'yı Anlamak İçin", Cumhuriyet Kitap, No: 955, 5 Haziran 2008, s. 3.

bomboş, paramparça/ İçinde yüreğimin çırpındığı. Vaktidir/ Ölüme gitmenin. Uygundur gece/ Elvedalara..."[8]

1882, 85 yıllarının ürünü "Özgür Şiirler"de yer alan "İki Yurt" adlı şiirindeki bu dizelerin, Martí'nin kitaba yazdığı önsözdeki kendi anlatımıyla "gözden fışkıran yaşlara, yaradan fışkıran kanfıskiyesine benzeyen" bu sözlerdeki içtenliğin, insanca itiraf özelliklerinin, kuşaklar boyunca Latin Amerika şiirini nasıl etkilemiş olduğunu; ve bir devrim önderinin sözleri olduğu için, Latin Amerika'da devrim hareketlerine nasıl insanca boyutlar kattığını anlamak güç değildir...

"Basit Şiirler"in XXIII'üncüsünde kendi ölümü hakkında şunları söylüyor: "aynı yalınlıkla ölmek isterim....."[9]

Evet, henüz 17 yaşındayken İspanyol sömürgeciliğine karşı olduğu için 6 ay kürek cezasına çarptırılan; Küba muhalif geleneğinin mihenk taşı; 1892 yılında Küba Devrimci Partisi'ne önder seçilip, bağımsızlık savaşını başlatan; 18 Mayıs 1895 tarihinde bir çatışmada ölüp, kafası İspanyol askerlerince kesilerek, çeşitli yerlerde özellikle dolaştırılsa da, kimsenin öldüğüne inanmadığı José Martí'nin geleneği; daha sonra Fidel ve yoldaşlarının elinde yükseltilen isyan sancağı olmuştur...

Devam edersek: 1895 yılında Küba, ABD'nin de yardımıyla(!) "bağımsızlığını" kazanır. ABD askerleri Küba'yı 1902'de arkalarında bir kırsal muhafız bırakarak, ama Platt Anlaşması'na göre de istedikleri zaman dönmeyi garanti altına alarak terk ettiler. Kırsal muhafızların görevi, şeker plantasyonlarını korumaktı. Yani Küba bağımsızlığını kazanmış, ama şekilsel de olsa ordusu olmayan bir ülkeydi.

İktidara muhafazakâr parti gelir. Fakat liberal partinin isyan hareketleri de devam eder. 1906'da liberallerin ayaklanmasına karşı ABD, adayı bir kez daha işgal eder ve ayaklananları silahsızlandırır. Fakat bu işgalin halkın arasında hoşnutsuzluk yarattığını gören ABD yönetimi, "mücadeleyi Kübalaştırma" kararı alır. Bu durumda sosyal karışıklıkları, ayaklanmaları Amerikalıların yardımıyla Kübalılar bastıracak ve iç güvenliği Kübalılar sağlayacaktı. Ku-

8 José Martí, Göklerde Eriyip Gitmek İsterdim, Çev: Ataol Behramoğlu, Adam Yay., 2005.

9 Ataol Behramoğlu, "José Martí: Büyük Bir Hayat, Büyük Bir Şiir...", Cumhuriyet Kitap, No: 905, 21 Haziran 2007, s. 8-9.

rulacak Küba Ordusu ABD'li danışmanlar tarafından eğitilecekti. Ordunun subayları ABD akademilerinde eğitilecekti.

Eski bir at hırsızı olan General Gerardo Machado yeni kurulan Küba ordusuna "baş müfettiş" olarak atanır. ABD'nin uşaklığını yaparak kısa sürede zengin bir "iş adamı" hâline gelir. 1924 yılında cumhurbaşkanı seçilir. Machado'nun döneminde büyük yolsuzluklar olur ve mevcut özgürlükler de yok edilir. Özellikle de işçi muhalefetine önderlik edenler katledilir. Halkın boyutlu hoşnutsuzluğuna rağmen bu diktatör, 1928'de topladığı kurucu meclise kendini 6 yıl süreyle bir kez daha başkan seçtirir. 1929'da tüm dünyada yaşanan ekonomik kriz, Küba'yı da derinlemesine etkiler. Ekonomik bunalım başlar, toplumsal hareketlerde büyük artışlar yaşanır.

1930-1932 yılları arasında sol sendikalar büyük bir grev dalgası başlatırlar. Bu grevler hep kanla bastırılır. Üniversiteler, işçi merkezleri kapatılır. Yükselen muhalif hareketler sonucu 1933 Ağustos'unda Machado devrilir. Machado'nun devrilmesini ABD de desteklemiştir. Yükselen hareketlerden kaygı duyan ABD, bu teşhir olmuş diktatörden kurtulmak istemiştir.

Machado'dan sonra "geçici hükümet" kurulur. Machado, kaçıp gitmesine rağmen eylemler daha da yoğunlaşarak artar. "Sendikalar Komünist Partisinin yönlendirmesiyle eylemlerini daha radikalleşmişler; şeker üretim merkezlerinin işgalini, işçi konseylerinin kurulması izlemiştir. Devrimci unsurlar kısa bir süre sonra da Bolşevik sloganlar dile getirmeye başladılar. Tüm iktidar, asker ve denizci komitelerine yaslanan işçi ve köylülere bırakılmalıdır."[10]

Maaşların kesileceği yolundaki söylentiler üzerine Kara Kuvvetlerine bağlı astsubaylar ayaklanırlar, Astsubaylara bağlı birlikler, subayları tutuklamaya başlarlar. Machado'nun düşüşünden sonra kurulan geçici hükümete karşı çıkan muhalefet liderleri bu astsubayların ayaklanmasından faydalanırlar. Raman Grau San Martín'in ön plana çıktığı 5 kişilik bir komisyon ayaklanan askerlerin de yardımıyla geçici hükümeti devirir.

Grau San Martín geleceğin diktatörü "melez" Batista'yı biraz da ordunun içindeki hareketlenmeleri bastırmak amacıyla ordu komutanlığına atar. Batista kendine gerekli gördüğü subayları ordu-

10 Alain Rouguie, Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 180.

dan alıkoymak ya da yeniden atamak konusunda tek yetkili olmuştur ki bu da ona çok büyük bir güç kazandırmıştır. Küba ordusunda o zamana kadar yalnızca beyazlar subay olabiliyordu. Oysa ki şimdi Batista bir melez olarak ordunun komutasına sahipti. Batista'nın ordu içindeki ilk icraatlarından biri de orduya melez ve siyahların alımının artırılması ve üst rütbelere yükselmelerinin önünün açılması oldu.

Ordu'ya bu alınanlar "ne siyasal oligarşiye, ne 1895 muhariplerine ne de üst tabakalara mensuptular. Ayrıca özel bir askeri formasyonları da yoktu. Rastlantı ya da gereksinim sonucu orduya girmeden önce ya işsizdiler ya da el işçisiydiler..."[11]

Ordunun komutanlığına getirilmeden önce ordu içinde Stenograf Çavuşu olan Batista, daha önceleri şeker kamışı kesiciliği, marangozluk ve demir yolu işçiliği yapmıştı. Yani Batista aslında asker değildi. "Halkın içinden" gelişi, melez oluşu onu fazlasıyla popüler kılıyordu.

Grau başkanlığındaki hükümetin ömrü sadece 100 gün olacaktır. Bu dönemde şeker kamışı kesicileri için asgari ücret uygulaması, 8 saatlik işgünü gibi reformlar yapılır. Bu reformlar geleneksel siyasi güçlerin ve ABD'nin tepkisini çeker. Komünist Partisi ise fazla ılımlı bulduğu bu reformist harekete karşı güçlü bir muhalefet sürdürüyordu. Kısacası bu hükümetin siyasal anlamda dayanağı yoktu.

1934'te Grau hükümeti devrilir. Hiçbir siyasi partinin etkin olmadığı bu ortamda Batista işçi ve köylü hareketlerini şiddetle bastırır. "Kriz dönemindeki Küba'ya ABD'nin bu dönemde özel bir müdahalesi olmaz. Zaten böyle bir şeye de gerek yoktur aslında. ABD diplomatları yeni yükselişe geçen Batista'dan istedikleri gibi yararlanabileceklerinin farkına varmışlardır. Bu "kriz" dönemi için ABD geçici olarak Platl Anlaşması'nı askıya alır ve asker göndermez. Kendi askerlerini yıpratmasının gereği yoktur çünkü.

Batista 1940 yılında başkanlığa "seçildiği" döneme kadar ordunun komutanıdır ve "büyük seçici"dir. Yani 7 yıl içinde gelen devlet başkanlarını kendisi seçmiştir. Bunlar kukla yönetimlerdir. Ve Batista'nın 1959'da yıkılıncaya kadar bir çok kukla yönetimi seçtirdiğini göreceğiz.

11 Alain Rouguie, Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 182.

Bu dönem içerisinde (1933-1940) ABD'deki Rockefeller Vakfı tarafından hazırlanan "ekonomik ve toplumsal dönüşümü" hedefleyen üç yıllık bir plan devreye sokulur. Bu plan "şeker üretiminde çalışan ücretlilerin yaşam koşullarını düzeltmeyi, küçük üreticiliği yaygınlaştırmayı ve tarımsal üretimin çeşitlendirilmesini amaçlamaktadır."[12] "Modernleşme süreci" olarak tanımlanan bu süreçten doğaldır ki esas olarak askeri kurumlar faydalandı. Ordu için sivil kesimlere açılmayan hastaneler, dinlenme merkezleri, yetim evleri açıldı.

Batista 1938 yılında Komünist Partisinin lideriyle görüşmelere başlamıştır. Sağladığı destekle 1940 yılında bir kurucu meclis toplar. Bu mecliste kendisini başkanlığa seçtirir. Ayrıca yeni bir anayasa kabul edilir (Bu anayasanın maddeleri Fidel Castro tarafından Moncada Savunmaları'nda program olarak savunulacaktır. Yani bu anayasanın talepleri "ilerici" sayılmaktadır). Bu anayasanın Batista tarafından savunulması elbette ki onun siyasi misyonuyla ilgilidir. Zaten burada savunulanlar da yaşama geçirilmemiştir.

1942 yılında hükümetine Komünist Partiden iki kişiyi alır. Batista 1944 yılında yapılan seçimlere katılmaz. Fakat Komünist Partinin desteğine rağmen kendi adayını da seçtiremez. Ve yönetime tekrar Grau San Martín gelir.

"Komünistler kendi ifadeleriyle ulusal cephenin babasının, 'halkın gözbebeğinin' ve 'Küba demokrasisinin bu yılmaz bekçisinin' seçimlere katılmamasından ötürü büyük bir üzüntü duymuşlardır."[13]

Grau ekonomik sıkıntıların fazlasıyla arttığı, yolsuzluğun boyutlandığı bir dönemde başa gelmiştir. 1933'teki 100 günlük yönetiminde işçiler için çıkardığı reformların aksine bu sefer yoğun hak gasplarına, yolsuzluğa imza atar. Sonraki seçimde Grau'nun yerine "Otantik Parti" lideri ve anti-komünist olan Prio Saccarras seçilir. Fakat Prio Saccarras'ın döneminde de ekonomide iyiye doğru bir gidişat olmaz.

Ekonomik sıkıntıların boyutlandığı bu dönemde yolsuzluğa, çeteciliğe karşı radikal söylemleriyle dikkat çeken Eduardo Chibas'ın partisi "Ortodoks Parti"nin yıldızı parlar. Chibas, 1952 seçimlerin-

12 Alain Rouguie, Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 183.
13 Alain Rouguie, Latin Amerika'da Askeri Devlet, s. 104.

den kısa bir süre önce yolsuzluğu, çeteciliği eleştirdiği bir radyo programından sonra intihar eder. Bu onun popülaritesini daha da artırır. 1952 seçimlerinde Ortodoks Partinin seçileceği kesindir artık.

Batista, Ortodoks Partinin seçilmesini istememektedir. Bu nedenle seçimler yapılmadan kısa bir süre önce zaten halkın da bezmiş olduğu Saccarras hükümetine darbe yapar ve yönetimi ele geçirir.

Batista'nın başa gelir gelmez ilk uygulamaları adada artan yoğunluktaki "gangsterlik" olaylarına yönelmek olur. Bu ilk başlarda halkın sempatisini toplar, fakat kısa bir süre sonra Batista servetine servet katmaya, askeri gücünü daha da artırmaya başlayınca halkın da tepkisi yükselmeye başlar.

Castro siyasal yaşamına Eduardo Chibas'ın önderliğindeki Ortodoks Parti'de başlamıştır. Ortodoks Partiye üye oluşunun nedenlerini şöyle açıklamaktadır Martha Harnecker: "Parlamenter özgürlükler döneminde bulunulduğu için "devrimci bir program önermek, kitleleri bu program etrafında harekete geçirmek ve iktidarın devrimci bir tarzda alınışına doğru ilerlemek' için milletvekilliği kürsüsünü kullanmak düşüncesindedir."[14]

1952'de Batista'nın darbe yapmasından önceki dönemde Chibas'ın partisi diğer tüm partilere göre yolsuzluklara, yoksulluğa karşı önerdikleriyle halkın sempatisini toplamıştı, Castro, bu parti içerisinde, yoksul halka daha hızlı ve rahat ulaşacağını düşünmektedir.

Fakat Batista'nın darbesiyle Ortodoks Parti çözülme sürecine girer. Castro, bu darbeyle birlikte legal olanakların ortadan kaldırıldığını ve iktidarın alınması için zora başvurulması gerektiğini savunur. Bu doğrultuda Castro önderliğindeki genç Ortadokslar grubu "darbe yapmak" amaçlı Moncado Kışlasına saldırı hazırlığına başlar. Temmuz 1953'te oluşturulan 150 savaş hücresinde 1500 eğitimli savaşçım, 26 Temmuz 1953'te saldırıyı gerçekleştirir. Çatışmalar sırasında pek çok kişi öldürülür. Aralarında Castro'nun da olduğu 28 kişiye yıllarca kürek cezası verilir. Bir süre sonra sürgüne gönderileceklerdir.

Mahkeme süreci içerisinde Castro'ya yoldaşlarının bir kısmı; "diğer siyasi partilerle şöyle ya da böyle bir anlaşmaya varabileceği" önerisinde bulunulur.

14 Martha Harnecker, Latin Amerika Solu Kendini Sorguluyor, s. 193.

Castro; 26 Temmuz kalkışmasına katılanların toparlanması ve bir "çekirdek" oluşturulması gerektiğini savunuyordu.

Castro'nun bahsettiği programa geçmeden önce, dilerseniz Küba'nın devrim öncesi ekonomik durumuna bir göz atalım. Che'nin 1962 yılında Cuba Socialista'da yayınlanan açıklaması bize bu konuda epey bilgi verir:

"Küba tarım alanlarında, tek ürün üreten ülkeydi, şimdi de öyledir. Ülkemiz kelimenin en mutlak anlamıyla tek bir pazara bağlıydı. Buna ek olarak Küba, yarı-sömürge ülkelerin tüm özelliklerini gösteren yarı-sömürge bir ülkeydi. İşsizlik, büyük boyutlardaydı, ayrıca gizli işsizlik de vardı; ülke içinde üretilebilecek bir çok tüketim malları ve özellikle besin maddeleri yurtdışından ithal ediliyor, yabancı ülkelerdeki emperyalist ihracatçılara bağımlı ticaret burjuvazisi giderek semizleniyordu. (...)

Şeker ürünün dünya çapındaki dağıtım aygıtı Birleşik Devletlerin yönetimindeydi. İşsizler ordusu günden güne büyüyordu, bir zamanlar 600 bine ulaşmıştı... dışarıdan ithal edilen ham maddeleri işleyerek mamul ürün hâline getiren bazı küçük sanayi kuruluşları da vardı. Bunların fabrika donanımları yurtdışından getirilmişti. Yedek parça gerektiğinde, bunların da yabancı ülkelerden satın alınması gerekiyordu. Emperyalist pazarlardaki rekabet ve latifundiya sistemi yüzünden boğulan tarımda hiçbir gelişme görülmüyordu. Latifundiya sahipleri yalnızca şeker üretimiyle ilgileniyor, bazen büyükbaş hayvan yetiştiriyor, yiyecek maddelerinin ABD'den ithal edilmesini yeğ tutuyorlardı. Kısacası ülkenin ekonomisi çarpıktı ve tam bir durgunluk içerisindeydi."[15]

Che, Küba'nın sosyoekonomik yapısını; "az gelişmiş, yarı-sömürge, yarı-sanayileşmiş" olarak ifadelendiriyordu.

"Tarih beni beraat ettirecektir" sözüyle bilinen mahkeme savunmalarında sunduğu programla ilgili olarak Castro'dan alıntılarla M. Harnecker şunları yazar:

"Tüm program önerileri 1940 anayasasının iki temel maddesinin kesin uygulanışından esinlenmiştir. Bu maddelerden biri 'Latifundiya'nın yasaklanmasını öngörmektedir. Yasa, tarımsal işletme türüne göre kişi ya da birim başına izin verilen maksimum yüzöl-

15 Che Guevara, Ekonomi Yazıları, s. 77-78.

çümlerini belirtmekte ve toprağın Kübalılara geri verilmesi için alınacak önlemleri açıklamaktadır. Diğer madde kesin bir dille işsiz olanlara iş ve el yada kafa emekçisine uygun yaşam koşulları sağlamak konusunda devlete elindeki tüm olanakları kullanmasını emretmektedir. Fidel 1953'teki savunmasında 'kamu özgürlükleriyle siyasi demokrasinin yeniden kurulmasının yanı sıra çözüm bekleyen şu altı sorun konusunda acil kararlar alırdık: toprak, sanayileşme, inşaat, işsizlik, sağlık' demektedir."[16]

Daha sonraki yıllarda Castro, bu program için "Sosyalist bir program değildi. Ama o sırada halkımızın hedefleyebileceği en iyi toplumsal ve devrimci programdır," demektedir.

Castro ve yoldaşlarının çoğu Meksika'ya giderler. Moncado Kışlası'na saldırının tarihini isim olarak alırlar: 26 Temmuz Hareketi. 26 Temmuz Meksika'da adaya yeniden çıkmanın planlarını yapıyordu. O dönem içerisinde iktidarın nasıl ele geçirileceğine dair, hareket içerisinde çok farklı düşünceler vardı. Che, 1959'da yapılan Çin röportajında o dönemdeki farklı düşüncelere dair şu örneği vermişti:

"Bu örgüt üyelerinin (26 Temmuz) toplum üzerine görüşleri birbirinden çok farklıydı. Mexico City'de grup içerisinde yaptığımız bir tartışmadan sonra, Küba halkına devrimci bir program önermek zorunluluğunu öne sürdü. Moncado Kışlası baskısına katılanlardan birinin gösterdiği tepkiyi hiç unutmam; bana şöyle demişti: 'Eylemimiz çok basit. Bizim amacımız darbe yapmak, Batista da hükümet darbesiyle iktidara geçti. Onu iktidardan uzaklaştırmak için biz de darbe yapmalıyız. Batista ABD'ye yüz ödün verdiyse biz de 101 ödün veririz.' O zaman ben de ona yapacağımız hükümet darbesinin bir ilke temeline dayanması gerektiğini, iktidarı ele geçirdikten sonra ne yapacağımızı açıkça bilmek zorunda olduğumuzu söyledim."[17]

Castro önderliğindeki 26 Temmuz Hareketi; Küba "milliyetçi küçük burjuvazisinin" hareketidir. Hareket Batista'nın baskıları karşısında tepki duyanların bir araya gelmesinden oluşmuştur daha çok. İlk başlarda anti-emperyalist olarak bile nitelenemez. Savaş boyunca nispeten pasif bir tutum içerisinde olan ABD'ye karşı net tavır, devrim sonrasına kadar alınmamıştır.

16 Martha Harnecker, Latin Amerika Solu Kendini Sorguluyor, s. 55.
17 Che Guevara, Yaşam Öyküsü-Röportajlar-Mektuplar, s. 70-71.

26 Temmuz dışında çeşitli tutucu milliyetçi gruplar, Katolik Kilisesi üyelerinin oluşturduğu gruplar[18] Sosyalist Halk Partisi olarak bilinen Küba Komünist Partisi ve bunların etkilediği sendikalar, dernekler vardı.

Meksika'ya geri dönersek 25 Kasım 1955'te aralarında Castro ve Che'nin bulunduğu 82 kişi Granma yatıyla Küba'ya doğru yola çıkar. Epey zor bir yolculuktan sonra 1 Aralık 1956'da Küba'ya varırlar. Fakat kıyıya yaklaşırken Batista askerleri tarafından fark edilirler. Ve hemen uçaklarla saldırıya başlanır. Burada sadece 12 kişi hayatta kalır.[19]

Küba'nın yazgısını değiştiren bu tarihsel müdahaleyle (İspanya iç savaşında dövüşmüş komünist Alberto Bayo tarafından eğitilen) gerillaların Batista'ya karşı sürdürdüğü ve 1959'a değin uzanan süreçte birçok gelgit yaşandı.

Sonuçta, 1 Ocak 1959 günü Batista'nın bir uçağa binerek Dominik'e kaçmasıyla, devrimci savaşım kazanıldı.

6 Ocak'ta Fidel, yoldaşlarıyla Havana'ya girdi...

Sonrası ...

DEVRİM ADASI KÜBA'NIN KISA TARİHİ[20]	
1492	Kristof Kolomb 'Küba'yı da' keşfetti ve İspanyol idaresine aldı.
1511	İspanya'nın adayı fetih süreci başladı ve koloniler yerleşmeye başladı.
1526	Afrika'dan köleler getirilmeye başlandı.
1762	Havana İngilizler tarafından ele geçirildi.
1763	Havana Paris Anlaşması'yla İspanya'ya geri verildi.

18 Volkan Yaraşır'ın, Sokaktan Politika'da aktardığı üzere, "1960'larda Latin Amerika'da ezilen halkın içerisinde yükselen kurtuluş teolojisi-devrimci Hıristiyanlık akımı, o zamana kadar egemenlerin temel dayanağını oluşturan kilisenin içinden çıkarak, ezilenlerden ve yoksullardan yana tavır alıp kilisenin geleneksel statükosunu sarsmış, devrimin kitleler içinde kok salmasını ve kıta düzeyinde gelişmesini sağlamıştır... Camilo Torres; Kolombiya'da devrimci mücadele içinde etkin rol oynayan bir rahiptir. 1966'da gerilla giysisi ve elinde silahıyla öldürülmüştür."

19 "Latin Amerika Üzerine-2: Küba", Partizan, No: 58, Haziran-Temmuz 2006, s. 58-63.

20 "Devrim Adası Küba'nın Kısa Tarihi", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 10.

1868-1878	On yıllık bağımsızlık savaşı İspanya ile ateşkes anlaşmasıyla sona erdi. İspanya reform ve daha fazla özerklik sözü verdi, fakat bu sözleri tutmadı.
1886	Kölelik kaldırıldı.
1895-1898	Yurtsever şair José Martí öncülüğünde ikinci bağımsızlık savaşı yaşandı; ABD İspanya'ya savaş ilan etti.
1898	ABD İspanya'yı yendi. İspanya Küba üzerindeki tüm haklarını ABD'ye devretti.
1902	Küba bağımsızlığını ilan etti, fakat Devlet Başkanı Tomas Estrada Palma adayı ABD himayesinde tutmayı sürdürdü ve ABD'ye Küba'nın içişlerine müdahale hakkı verdi.
1906-1909	Estrada istifa etti ve bir halk ayaklanmasının ardından ABD adayı işgal etti.
1924	Gerado Machado'nun diktatörlük yönetimi başladı.
1925	Sosyalist Parti kuruldu.
1933	Machado, Teğmen Fulgencio Batista'nın liderliğini yaptığı askeri darbeyle devrildi.
1934	ABD belli ticari imtiyazlar karşılığı Küba'ya müdahale hakkından vazgeçti.
1944	Batista emekli oldu ve yerine sivil kökenli Ramon Gray San Martín geçti.
1952	Batista iktidarı tekrar ele geçirdi, yolsuzluk ve baskıya dayanan bir diktatörlük kurdu.
1953	Fidel Batista rejimine karşı ilk isyan teşebbüsünde (Moncada Kışlası baskını) bulundu, başaramadı.
1956	Castro Che'nin de eşliğinde gerilla savaşı başlattı.
1959	9 bin kişilik gerilla kuvveti Havana'ya girdi, Batista ülkeden kaçtı. Castro başbakan oldu.
1960	Küba'daki bütün Amerikan şirketleri devletleştirildi. ABD Küba ile diplomatik ilişkilerini kesti.
1961	ABD desteğindeki Kübalı muhaliflerin adayı işgal edip Castro'yu devirme girişimi başarısızlığa uğradı.
1962	Sovyetlerin Küba'ya nükleer füzeler konuşlandırdığı iddiası Domuzlar Körfezi krizine yol açtı, ABD'nin Türkiye'deki füzelerini kaldırması karşılığı Sovyetler de Küba'daki füzeleri kaldırdı.
1965	Küba'nın tek siyasi partisi Küba Komünist Partisi adını aldı.
1972	Küba Sovyet merkezli Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne üye oldu.
1976	Yeni sosyalist anayasa kabul edildi, Fidel devlet başkanı oldu.

1976-1981	Küba Angola ve Etiyopya'daki devrimci gerilla örgütlerine yardım gönderdi.
1980	125 binden fazla Kübalı ABD'ye kaçtı.
1991	Sovyetler Birliği'nin likidasyonu ardından Sovyet askeri danışmanları Küba'dan ayrıldı.
1993	ABD Küba'ya yönelik ekonomik ambargosunu daha da güçlendirdi. Bunun üzerine ABD doları serbest bırakıldı, bazı devlet çiftlikleri yarı-özerk hâle getirildi ve sınırlı özel mülkiyete izin verildi.
1998	Papa II. Jean Paul Küba'yı ziyaret etti.
2002	BM İnsan Hakları Komisyonu, insan hakları ihlâllerinden dolayı Küba'yı suçladı.
2002	ABD Dışişleri Bakanlığı, Küba'yı biyolojik silah üretmeye çalışmakla suçlayıp ülkeyi 'şer ekseni' listesine ekledi.
2002	Küba Ulusal Meclisi anayasada değişiklik yaparak, sosyalist yönetim biçimini değişmez ve dokunulmaz ilan etti.
2003	75 önde gelen Kübalı muhalif, 28 yıla varan hapis cezaları verilerek hapse atıldı.
2003	AB, Küba'nın son dönem İnsan Hakları sicilini gerekçe göstererek Havana'ya üst düzey ziyaretleri askıya aldı.
2005	200 kadar Kübalı muhalif, Havana'da 1959 devriminden bu yana ilk kez gösteri düzenledi.
2006	Başkan Castro ameliyat oldu ve yetkilerini geçici olarak kardeşi Raúl'e devretti

KÜBA DEVRİMİ

"Bir ama pir."[21]

Küba Devrimi, hem başlı başına hem de; devreye soktuğu dinamikler, ortaya çıkardığı "sonuçlar" itibariyle müthiş bir öneme sahiptir...

Görülmesi gerektiği üzere şöyle ki, "2000'li yılların başından beri Latin Amerika'da devrim rüzgârları esiyor. Aslında bu devrim, 1953-59 yıllarında Küba'da başladı. Uzun bir iç savaşın sonunda iktidara gelen Castro'nun amacı sosyalist bir düzen kurmaktı. Fakat, Batista idaresinden aldığı miras hiç de parlak değildi. Batista döneminde, Amerikan zenginlerinin kumar ve eğlence merkezi olmuş, sömürgeleşmiş bir ülkeydi Küba. Muazzam bir açlık ve sefalet ülkesiydi.

21 Bulgar Atasözü.

Devrimden sonra, uzun süre Sovyetler Birliği'nin yardımıyla yaşadı ama 1990'da Sovyetler Birliği yıkıldı. Rejimin dayanağı halka bedava yiyecek, içecek, bedava ilaç ve sağlık hizmetleri, bedava eğitim, ucuz mesken sağlamaktı. Bu şekilde Castro halkın sevgisini kazanıyor, halktan yana bir idare kuruyordu. Aslında tam anlamıyla bir sosyalizm değil, bir tip halk sosyalizmi gelişti.

2002 yılına gelindiğinde artık Çin de yardımda bulunuyor, Venezüella ucuz petrol veriyordu.[22] Sonuçta bugünün gelişme hızı Küba'da yüzde 10.8. Sağlık sektörü ve ilaç sanayi o kadar gelişmiş ki bütün Latin Amerika'ya ilaç satıyor, hastaneler kuruyor, uzman doktor yolluyor. Böylece biz Küba'da halka dayanan sosyalizme yönelen bir kalkınma modeli görüyoruz..."[23]

Ertuğrul Mavioğlu'nun, "ABD, arka bahçesinde yaşanan Küba devrimini yıllardır hazmedebilmiş değil. Küba, bir yandan ABD saldırılarına karşı sıkı tedbirler alırken, diğer yandan propaganda silahını da hiçbir şekilde ihmal etmiyor,"[24] diye resmettiği tabloda bir Kübalının "Devrimimize karşı tutumunuz nedir yoldaş?" sorusuna Tarık Ali 'nin verdiği yanıt şudur:

"Sizin devriminiz bizim de devrimimizdi. Biz hep beraber büyüdük. Benin kuşağım Küba Devrimi'ne sırılsıklam aşıktı. Bize en cezbedici gelen yanınız da devrimimizin lirik yönüydü... Biz sizin kitaplarınızı alıp okuduk, yaptığınız o harika afişleri duvarımıza astık. Fidel ve Che'nin konuşmalarını dergilerimizde yayınladık, sizin bir devrim gerçekleştirdiğinize inanmayan liberallere karşı hep savunduk. Sizi çok sevdiğimiz için de size çok güvendik. Ama sonra siz ne yaptınız? Gittiniz o şişko, çirkin Brejnev adlı bürokratla yatağa girerek bizi aldattınız. Varşova Paktı'nın Çekoslovakya'yı işgal etmesini savundunuz... Devriminizin lirik yönü bu süreçte hemen hemen kaybolunca biz de sizi terketmek zorunda kaldık... Pe-

22 ABD Jeoloji Araştırma Kurumu'nun (USGS) Küba sahillerinde 9 milyar varil petrol, 60 milyar metreküp de doğal gaz olduğunu teyit etmesinin ardından Küba'nın devlete bağlı petrol şirketi Cubapetroleo, aslında bu miktarın iki katı olduğunu, yani 20 milyar varil petrolü bulduğunu açıkladı. ("Küba Petrolde ABD'yi Sollayacak", Radikal, 18 Ekim 2008, s. 12).

23 Yıldız Sertel, "Latin Amerika'da Devrim",Cumhuriyet, 12 Ocak 2007, s.9.

24 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba, Che, Güneş, Salsa (2): ABD'nin Küba'yla Dengesiz Savaşı", Radikal, 21 Mayıs 2007, s. 5.

ki şimdi ne mi düşünüyorum? Söyleyeyim: Şimdi ikimiz de yaşlandık. Birbirimize muhtacız. Bu bir nevi kolera zamanında aşk..."[25]

Tarık Ali'nin işaret ettiklerine, Ömür Yurtöze'nin şu "saptamaları" da eklenmeli:

"Nasıl anlatmalı seni Küba? Sınırlı verilerle bilgiççe genellemelere mi gitmeli? Sosyalizmin timsali ilan edip politik primler mi çıkarmalı? (...)

Arada bir rüküş etkinliklere konu ederek 'sol vicdanı mı' rahatlatmalı? (...)

Yoksa kitabi ölçeklerle ideolojik hükümlere vararak fevkalade bir iradeyle ayakta tuttuklarına burun mu kıvırmalı?

Hangi yönüne vurgu yapmalı Küba?

Kapitalist kuşatmaya ve tüm yoksulluklara rağmen sebatla sürdürülebilen sosyalist iktidar sırrına mı? (...)

Sıcak, samimi ve kendisiyle barışık insanlarını mı anlatmalı?

İyisi mi sana güzellemeler düzen ve aleminin sarhoşluğuna kapılanlara mesafe koymalı. (...)

Methiyeler, tüketim çılgınlığıyla bitimsiz açlıklarını gidermek isteyenlerin tatil beldesi hâline getiriyor seni. (...)

Mecbur kaldığın NEP benzeri uygulamalar, Miami'ye kaçan karşı-devrimcilerin yakınlarına gönderdikleri dövizler ve özellikle kapıları açtığın turizm, kapitalist sistemin omurgası olan orta sınıfı ve piyasa tipi insanı geliştiriyor. (...)

Orta kademe yöneticilerin özgüveni ve umutlu hâlleri, kitlelerin gamsızlığını perdelemeye yetmiyor. Castro sonrası belirsizliğini koruyor..."[26]

KESİNTİSİZ ABD MÜDAHALESİ

"Bu dünyada hiçbir şey
bilinçli cehaletten ve aptallıktan
daha tehlikeli değildir."[27]

Küba'nın soru(n)ları var; bunu "es" geçen yok; esas "es" geçilen, Küba'nın soru(n)ları üzerine ahkâm kesenlerin, Küba'ya yöne-

25 Tarık Ali, Karayip Korsanları-Umut Ekseni, Agora Kitaplığı, 2008, s. 126-127.

26 Ömür Yurtöze, "Küba Notları", Teori ve Politika Dergisi, No: 40, Kış 2006, s. 221-222-224.

27 Martin Luther King.

lik Amerikan müdahalesine karşı çıkma sorumluluklarını görmezden gelmesidir...

Juan Diego Garcia'nın dikkat çektiği üzere, "ABD'nin XIX. yüzyıldan beri Karayip Adaları'nın en büyüğünü kendi topraklarına katma isteği sürüyor. Soğuk Savaş yıllarında 'komünizm tehlikesi' bahaneydi. Şimdi devrimi haritadan süpürmek gerekiyor. Küba'yı terörizmi desteklemekle suçladılar, olmadı. Biyolojik silah üretiliyor diye uydurdular, kanıtlayamadılar. Sayısız ambargo önlemleri aldılar. BM pek çok kez bu önlemleri mahkûm etti. Ama Bush uluslararası hukuku hiçe sayarak önerilerini yineliyor. Küba bağımsızlığını her zaman başarıyla korumuştur. En karanlık zamanlarda bile ulus idealiyle direnmiştir. Washington Küba'yı yalıtlamak istiyor, ancak Küba asla yalnız kalmadı, ne önce, ne de şimdi. Küba'nın dünyanın her yanında dostları artarken ABD saygınlığını kaybedip yalnızlaşıyor. Kibri ve zorbalığı, özgürlük ve demokrasinin beşiği imgesini bozuyor. Kimse Küba'dan korkmazken dünya ABD'ye ve onun kontrolsüz gücüne güvenmiyor."[28]

Bunların bir alay örneği var; kısaca birkaçını sıralayalım...

* Küba'ya karşı terörist eylemlerin tetikçileri arasında yer alan, eski CIA çalışanı Kübalı militan Luis Posada Carriles ABD'de "yargılandıktan" sonra serbest bırakıldı!

Küba'nın Türkiye Büyükelçisi Ernesto Gómez Abascal'ın, "ABD için 'iyi' ve 'kötü' teröristler bulunmaktadır. Anlaşılıyor ki Carriles onlar için iyi terörist sınıfına giriyor, çünkü suçlarının çoğunu, CIA aracılığıyla, ABD yönetiminin kirli işlerinin ve gizli eylemlerinin bir parçası olarak işlemiştir,"[29] diye betimlediği Luis Posada Carriles, 1962 yılından bu yana, adı Küba'ya yönelik insanlık dışı saldırılar, cinayetler, katliamlar ile özdeşleşmiş bir katildir!

Carriles, ABD belgelerinde açık bir şekilde yer aldığı gibi, Küba devriminin hemen ardından yaklaşık 45 yıl boyunca CIA için çalışmış bir katildir. Domuzlar Körfezi; ardından Venezüella gizli polisinde ilerici Venezüellalılara karşı korkunç işkenceler; 1973'te Şili'de faşist darbecilerle birlikte çalışması; Salvador Allende'nin Dışişleri Bakanı Orlando Letelier'nin ABD'de sokak ortasında acımasızca katledilmesi; 1976 yılında Venezüella'dan Havana'ya giden

28 Juan Diego Garcia, "Bush'un 'Cuba Libre' Gafı", Argenpress, 30 Ekim 2007.
29 "Küba'dan Carilles Tepkisi", Cumhuriyet, 18 Mayıs 2007, s. 11.

bir sivil yolcu uçağının havada iken infilak ettirilmesi ile 73 yolcusunun katledilmesi; 1990'lı yıllarda Havana'da turistik tesislere C4 patlayıcılarla saldırılar düzenlenmesi; bunlardan 1997 yılında düzenlenen bir tanesinde genç bir İtalyan turistin katledilmesi; 2000 yılında, Panama'da Fidel'in üniversite öğrencilerine bir konuşma yapacağı amfide yalnızca Fidel'in değil, çok sayıda öğrencinin de katledilmesiyle sonuçlanacak olan, son anda Küba İstihbarat Servisi'nin çabalarıyla önlenen katliam girişiminden sorumludur..."[30]

* Castro'yu bir türlü deviremeyen ABD, planlarını efsanevi liderin ölümü sonrasına yapıyor. Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice ve Ticaret Bakanı Carlos Gutierrez'in başkanlığındaki komitenin planına göre Castro sonrası Küba'nın "siyasi özgürlüğü" için 80 milyon dolar ayrıldı..."[31]

* 'Küba-Amerika Vakfı'ndan Willam Sanchez, 4 Ağustos 2006'da Bush'a "Sürgünlerin geçiş hükümetine destek için adaya gitmesine izin vermeli" çağrısı yaparken,[32] Bush, Küba'daki yetki devrinden sonraki açıklamasında Kübalılara, "Demokratik değişim için çalışmaları" çağrısında bulundu.[33]

Ayrıca Bush, Castro'dan sonra rejiminin ayakta kalmasını engelleyebilmek için muhaliflere verilmek üzere 80 milyon dolarlık ek yardım paketini onayladı.[34] Konuşmasına İspanyolca "Yaşasın özgür Küba" diye başlayan Bush, Castro'nun zayıflayan iktidarının "tropikal gulag" dediği Küba'da demokrasiye geçiş için şans verdiğini savunup, "Sosyalist cennet, aslında tropikal gulag. Şimdi, özgürlüğü için ayağa kalkan Kübalılara destek vaktidir,"[35] diye sonlandırdı!

---

30 "Küba Dostluk Derneği'nden ABD'ye 'Carilles' Tepkisi", Gündem, 12 Mayıs 2007, s. 10.

31 "Castro Ölürse Yapılacaklar...", Radikal, 4 Temmuz 2006, s.9.

32 "Kübalı ABD Destekli Sürgünlerden Kaygılı", Radikal, 5 Ağustos 2006, s. 12.

33 "Bush'tan Küba'ya 'Demokrasi Çağrısı'...", Cumhuriyet, 5 Ağustos 2006, s. 10.

34 "Başkanlığa bağlı Özgür Küba'ya Yardım Komisyonu'nun hazırladığı rapor Bush tarafından 10 Temmuz 2006 günü kabul edildi. Raporda, Küba muhalefetine 2 yıl içinde toplam 80 milyon dolarlık yardım öngörülüyor. Bu paranın ABD yönetimi tarafından 2007-2008 için Küba muhalefetine ayrılan 70 milyon doların üstündeki yardıma ek olacağı belirtildi." ("Bush, Küba Muhalefetine Para Akıtıyor", Cumhuriyet, 12 Temmuz 2006, s. 11).

35 "Tropikal Gulag Küba'yı Özgürleştirme Vakti Geldi", Radikal, 25 Ekim 2007, s. 11.

* Özetle Bush'un, "Castro'suz Küba'ya hazırlık için kurdurduğu 'Küba'yı Özgürleştirmeye Yardım Komisyonu', işbirlikçilerine Amerikan tarzı siyaset ve ekonomik özelleştirme salık veriyorken; 'Uluslararası Politika Merkezi' uzmanı Carter yönetiminin Havana'daki üst düzey diplomatlarından Wayne Smith'in ifadesiyle, 'Bush yönetimi iktidarın Raúl Castro'ya geçmesini 'kabul edilemez' buldu..."[36]

* Küba hükümeti, adada ABD çıkarlarını savunmak üzere bulunan Amerikan misyonunun başı Michael Parmly'yi "terör faaliyetleri" için rejim karşıtlarına mali kaynak sağlamakla[37] suçladı...[38]

Tüm bu ve benzeri örneklerden hareketle; Abascal, "ABD terörizmden besleniyor,"[39] vurgusuyla şunların da altını çizmektedir:

"Küba uzun yıllardan beri, ABD'nin direkt saldırısı tehdidi altındadır, fakat devrimin ve yönetiminin en büyük başarılarından biri de ABD'nin direkt askeri saldırısını önlemiş olmasıdır. Çünkü Küba baştan itibaren sorumlu ve bilinçli bir politika güttü. Bağımsızlığımızdan ve Devrim ilkelerimizden vazgeçmeksizin ABD'yle bir savaşa girmeyi önlemek, bizim anlayışımıza göre savaşı kazanma şeklidir. Benimsediğimiz diğer bir prensip ise böyle bir savaşa maruz bıraktıkları takdirde halkımızı askeri açıdan hazırlamak ve bunu, ulusal bağımsızlığını ve kendi topraklarını savunan tüm hal-

36 Ceyda Karan, "Castro Bir Daha Dönmeyecek Ama 'Fidelizm' Baki", Radikal, 4 Aralık 2006, s. 9.

37 "Bush yönetimi, Küba devrimini yıkmak için büyük ve kirli bir boru hattını besliyor. Federal hükümet ve ilgili kurumların federal bütçeyi nasıl yönettiklerini inceleyen, bunların işlevlerini ve programlarını hangi verimlilikte hayata geçirdiklerini değerlendiren, ABD Kongresi'ne bağlı Devlet Denetleme Kurumu (GAO), 15 Kasım'da 'Dış Yardım: ABD'nin Küba'ya Demokrasi Yardımının Daha İyi Bir Yönetime ve Denetime İhtiyacı Var' başlıklı kapsamlı bir rapor yayımladı. ABD hükümetince ülkemizde isyan çıkarmak, sefil ve itibarsız paralı askerleri beslemek için tahsis edilen milyonlarca doların akıbetini inceleyen rapor, kaçınılmaz olarak ilgili fonların çarçur edildiği sonucuna vardı. Ortaya koyduğu gerçekler bu kadar ciddi olmasaydı, rapor eğlence konusu olabilirdi: Küba'nın iç düzenini bozmak için 1996-2005 arasında tahsis edilen 73.5 milyon dolar nasıl ve nereye harcanmıştı?" ("Miami Mafyası İş Başında: Küba ve Milyon Dolarların Dansı", Granma, 14 Aralık 2006).

38 "ABD Teröriste Para Veriyor", Radikal, 21 Mayıs 2008, s. 9.

39 Ernesto Gómez Abascal, "ABD Terörizmden Besleniyor", Cumhuriyet, 16 Eylül 2007, s. 12.

kın katıldığı bir savaş hâline dönüştürmektir. Bu hazırlık, Küba'yı işgal etme niyetinde olanlara çok pahalıya mal olacaktır ve kuvvetli bir caydırma unsurunu da içermektedir. Küba halkı parti yönetimi altında ve her zaman kendi çıkarlarını savunmaya öncülük etmeye hazır, şerefin ve direnişin bir örneği olmuş yönetimiyle bir bütündür."[40]

"Washington'da kamuoyuna açıklanan Bütçe Teftiş Dairesi'nin hazırladığı rapora göre, Havana'daki ABD Çıkarlar Dairesi'nin dağıtmaya çalıştığı diğer materyaller arasında bir de; bağımsız bir bütçeyle, Küba'da yayın yapmak üzere devrim karşıtı verici istasyonlar dahilinde programlanmış 223 bin kısa dalga radyo yer almaktadır.

Nafile bir şekilde yeniden girişikleri, ülkemizi yeniden sömürgeleştirme fikrinden farklı bir konu olmayan 'Küba'da demokrasiye geçiş'e yönelik Bush planı, özellikle bilgi savaşına tahsis edilmiş ek bütçeleri de içermektedir. Radyo istasyonları, Amerikan topraklarından, her hafta farklı kısa ve orta dalga frekanslardan 2240 saati aşkın yayın yapmaktadır. Ayrıca bir tanesi askeri uçak olmak üzere Küba hava sahası üzerinde seyir hâlinde bulunan iki uçak kullanılarak, sinyal gönderilen bir televizyon kanalı da mevcuttur. Hem Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin kurallarını hem de Küba'nın radyo-elektronik sahasını alenen ihlâl ederek, terörist eylemlerde bulunmak üzere çağrılarda bulunan, bozguncu programlarını sürdüren, 22 verici istasyondan, günde 327-338 saat arasında yayın yapılmaktadır.

Dünyanın hiçbir ülkesine, yabancı bir güç tarafından, bu kadar uzun bir süre boyunca, bu kadar yalancı, bu kadar yıkıma ve bu kadar nefrete teşvik eden bir yayın yapılmamıştır.

Buna karşın, Washington'daki yetkililerin, bozgunculuk ve yeniden sömürgeleştirme görevleri bunlarla da sınırlı kalmamaktadır. Birleşik Devletler Merkezî İstihbarat Örgütü (CIA), ABD Uluslararası Gelişmeler Ajansı (USAID) ya da Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) gibi örgüte bağlı diğer kuruluşların gizli kanalları aracılığıyla dağıtılan milyon dolarlık ek bütçeler, Küba gerçeğine dair yanlış bilgilendirmede bulunmaları ABD'de yayımlanmakta olan Forbes dergisinde yayımlanan bir haberde, Castro'nun dünyanın en zengin

40 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba'nın Penceresinden Irak'ta İşgalin Günlüğü", Radikal Kitap, Yıl: 5, No: 271, 26 Mayıs 2006, s. 16.

insanlarından biri olarak gösterilmesi gibi) ve yöneticilerimizi karalamaları için basın-yayın organlarına, satılık yazarlara ve gazetecilere ödenmek üzere kullanılmaktadır..."[41]

Bunların yanında Küba'ya yönelik saldırgan emellerinden hiçbir şey kaybetmeyen ABD yönetimi, bir belgesel için Küba'ya giden muhalif yönetmen Michael Moore hakkında soruşturma başlatırken;[42] beş Küba vatandaşı hâlâ ABD zindanlarındadırlar![43]

SOSYO-EKONOMİK DURUM

"Gözler kendilerine,
kulaklar başkalarına inanır."[44]

Küba bir cennet değil; "Küba kendi içinde sınıfsal farklılıkları yok etmiş bir ülke,"[45] hiç değil; olsa olsa, "olabildiğince eşitliğin hüküm sürdüğü" bir coğrafya...

---

41 Ernesto Gómez Abascal, "Halkımız Boyun Eğmeyecek", Birgün, 26 Ağustos 2007, s. 2.

42 "Küba Gezisi Soruşturma Açtırdı", Cumhuriyet, 12 Mayıs 2007, s. 12.

43 "Gerardo Hernandez, Ramon Labanino, Fernando Gonzalez, Rene Gonzalez ve Antonio Guerrero, 12 Eylül 1998'de Birleşik Devletler. Miami'de CIA ve FBI'ın ortak operasyonuyla tutuklandılar. 8 Haziran 2001'de 14 bin sayfadan oluşan bir dava tutanağıyla; başta 'sahte kimlik bulundurmak', 'ABD karşıtı çalışmalarda bulunmak', 'ABD askeri üslerini gözetlemek' ve 'ulusal güvenliği tehdit etmek' olmak üzere 26 ayrı 'suç'la yargılandılar. Mahkemeye, suçlamaları destekleyen ya da kanıtlayan tek bir belge bile sunulamadı. Gerardo, Ramon ve Antonio yaşam boyu, Fernando 19, Rene 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hâlen beş ayrı hapishanede tutsak bulunuyorlar. ABD anayasasına ve BM kararlarına rağmen ailelerinin ülkeye girişine izin verilmiyor.
Onlar, 1961'de Domuzlar Körfezi çıkartmasıyla başlayan karşı devrim hareketi, 40 yıldan fazla bir süre, CIA'in para ve eğitim desteğiyle ayakta kalan; silahlı saldırı, suikast, turistik tesislerin bombalanması ve şekerkamışı tarlalarına biyolojik saldırı gibi uzayıp giden terörist faaliyetlerin kaynağı olan; Miami'de yerleşik ve 40 yıl içerisinde 3.748 masum insanın katledilmesinden sorumlu Omega 7, Alpha 66, Brigada 2506 ve Commandos F4 gibi Küba düşmanı, karşı devrimci çetelerin, Küba ve diğer ülkelerdeki terörist faaliyetlerini önlemek için, yalnızca bilgi toplamaya çalışmışlardı. Toplamışlardı da... Bir tek insan öldürmemişler, kimseye işkence etmemişlerdi... Bugün bütün dünya, ülkelerine dönecekleri günü bekliyor..." ("5 Kübalı Kahraman", Birgün, 19 Ağustos 2007, s. 2).

44 Alman Atasözü.

45 Şengül Özdemir-Eser Sandıkçı, "Mutlu İnsanlar Ülkesi", Toplumsal Özgürlük, No: 25, Ekim 2008, s. 11.

Önce bir örnek: "... 'Maaşım, 1 doları 25 pesodan hesaplarsak, 30 dolar. Ama açlıktan ölmüyorum. Parti aidatımı ödüyorum; kira olarak belli bir yüzde ödüyorum; yüzde 10 ödeniyordu sanırım. (...) Bir teyzem var ona yardım ediyorum. Oğlu, henüz burada emeklilik sistemi yerleşmeden savaşta öldü. İsyan ordusu altı ay boyunca hiç maaş almamıştı.' Bu sözler, sokaktaki bir Kübalıya da ait olabilirdi ama değil... Maaşı aylık 30 dolar olan, Castro'nun ta kendisi. Castro ayda 30 dolar kazanınca, bir doktorun aylık gelirinin 25 dolar, bir öğretmeninkinin 20 dolar, ülkedeki aylık kazanç ortalamasının ise 18 dolar civarında olmasına şaşmamak gerek...

Küba'nın, kişi başına düşen 2 bin 700 dolarlık milli geliriyle dünyanın yoksul ülkeler liginde yer aldığına hiç kuşku yok. Dahası, ücretlerin düşüklüğünde ülkenin yoksul oluşunun da payı son derece büyük. Fakat diğer yandan, konuşulan ülke Küba olunca, başka ülkelerin ortalamalarıyla yapılan kıyaslamalar ve bu bakışla irdelenen istatistikler, gerçeği açıklamakta aciz kalırlar. Çünkü ortalama geliri Küba'nın çok üzerinde olan ülkelerdeki nüfusun azımsanmayacak bir bölümünün; açlık ve işsizlik çektiği, eğitim, sağlık ve barınma haklarından yoksun bulunduğu gerçeğini unutursak, Küba'nın zikredilen gelir düzeyiyle bu en temel insani meselelerini nasıl alt etmiş olduğunu da çözümleyemeyiz.

İşin sırrı, kimi turistlerin Havana'daki Eski Kent Meydanı'nda (Habana Vieja) gördüğü turistik figürlerden yola çıkarak dillendirdiği, 'burada da sosyalizm bitmiş' söyleminin aksine, tüm eksikliklerine rağmen yine sosyalizmde saklı.

Küba'daki hayatı yakından gözlemleyen herkes, burada olup bitenlerle; yeni dünya düzeninin, yoksulların önüne kırmızı halılar döşeyerek, reverans eşliğinde davet ettiği o meşum çukur arasındaki açıyı daha iyi anlayacaktır. Küba'da herkesin karnı doymaktadır ve ülkedeki işsizlik oranı yüzde sıfıra yakındır. Küba'da yaşayanların yüzde 85'i kendi evinde oturmaktadır ve kiralar aylık gelirin yüzde 10'unu geçemez.

Küba'da yedi yaşına kadar olan bütün çocukların günde 1 litre süt hakları, bütün çocuk ve gençlerin sınırsız eğitim hakları vardır. Kimse elektriğe, suya para ödemez. Ve Küba'da istisnasız herkesin sağlık hizmetlerinden sınırsız yararlanma hakkı bulunmaktadır. Bu durumda anlaşılacağı üzere, çalışanların 20-25 dolar (25 peso = 1

dolar) düzeyindeki aylık ücretleri, zaten bedava olan temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik değil; son derece ucuz olan temizlik maddelerinin teminine, kültürel ihtiyaçlarının giderilmesine, ulaşım hizmetlerine ve fazladan alınan besin maddelerinin karşılanmasına yaramaktadır.

Ne var ki, insan odaklı bu işleyiş, yoksulluk zemini üzerinde tıkır tıkır işlemekle birlikte, ülkede turizmin gelişmesi ve Venezüella ile olan ilişkiler sayesinde gözlenen zenginleşmenin eşitsizliği körüklemesi, ciddi bir sorun olarak Küba'nın önünü tıkamaya aday. Castro bu gerçeklerden yola çıkarak, 'Yankiler bu devrimci süreci yıkamazlar, çünkü silah kullanmayı bilen bir halkımız var; hatalarımıza rağmen kültür, bilgi ve bilinç seviyesi bu ülkenin tekrar Amerikan sömürgesi olmasına izin vermeyecek düzeye gelmiş bir halkımız var. Ama bu ülke kendi kendini yıkabilir. Devrim kendi kendini yıkabilir. Bizler yıkabiliriz ve bu kendi suçumuz olur. Hatalarımızı düzeltmezsek' diyor.

Castro'nun anımsattığı gibi, Küba'da devrim bütün diğer devrimler gibi kendini yıkma potansiyelini içinde taşımakla kalmıyor, üstelik bu mikrobu kendi eliyle dolaşıma da sokmuş durumda. Şimdi bu mikrop, sokaklarda, gece kulüplerinde, tezgâhlarda, lokantalarda, benzin istasyonlarında; yani dövizin geçtiği her yerde.... Turizmi geliştirmekle görevli olan Havanatur, Cubatur gibi devletin büyük ortak olduğu şirketler, tam da bu paradoksun ortasındalar. Kuşatma altındaki sosyalizmin ayakta kalması için ülkeye daha fazla turist getirmeye çalışmak bu şirketlerin ana sorumluluğuyken, diğer yandan daha fazla bakir alan turizmin hizmetine sokulduğu içindir ki, eşitsizlik mikrobunun, salgın bir hastalık gibi ülkenin en ücra köşelerine yayılması da engellenememekte.

Ne Kübalıların turistlerle ilişkilerinin sınırlandırılması, ne de Jardines del Rey, Coya Largo gibi kimi bölgelerin tamamen Küba yurttaşlarından arındırılması sorunun kabararak büyümesinin önüne geçemiyor. Örneğin bir lokantada işini bilen bir garsonun günde 50 doların üzerinde bahşiş toplaması işten bile değil. Bu da bir doktorun iki aylık maaşına eşit. Ya da eski Havana'da elinde çiçek sepeti, frapan giysileri ve aşırı boyalı dudaklarıyla turistleri öpen ve her öpücük karşılığı 1 ile 10 dolar arası bahşiş kazanan kızların günlük kazancı, bir mühendisin aylık gelirinin kaç katına ulaşabilir dersi-

niz? Hepsini bir yana bırakın, Cathedral Meydanı'ndaki ünlü Patio Restaurant'ın tuvaletinin önünde oturan ve her çıkandan 1 dolar alan temizlikçi kadın, yakında Küba'nın yeni zenginlerine katılabilir.

Üstelik, bu çok bilinmeyenli, içinden çıkılması zor denklemin çözümü için henüz üretilmiş kapsamlı bir formül yok. Şimdilik eldeki tek reçete, çocuklara adanmış Havana La Plaza Vieja'daki tarihi bir binada asılmış bez afişte yazılı: Viva Fidel 80 Años Más! (Fidel 80 yıl daha yaşa!)"[46]

Görülmesi gerek: "Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ABD kuşatmasının ağırlığını daha net hisseden Küba, ya teslim olacak ya da ekonomisini ayağa kaldırmak için kendisine yeni bir rota çizecekti. İkinci yolu seçen Küba, sahillerini turizmin hizmetine sundu...

Ablukanın dolaysız sonuçları, Küba'nın yılda ortalama 1.8 milyar dolar zarara girdiğini gösteriyor. Fakat ambargonun sonuçları ekonomik zararla da sınırlı değil. İnsani ihtiyaçlar da kuşatmanın duvarına çarpıyor. Küba, kendi ülkesinde üretemediği tıbbi ilaç ve malzemelere ulaşmakta büyük zorluklar çekti.

Veriler, 11 milyon nüfuslu Küba'nın yıllık ulusal gelir toplamının 30 milyar dolar, devletin toplam borcunun ise 15 milyar dolar civarında olduğunu gösteriyor. Ekonomisi ise, tarım, hayvancılık, madencilik ve turizme dayanıyor. Tütün, kahve, kakao, patates ve fasulyenin yanı sıra asıl üretim kalemi şekerkamışı. Ancak yıllarca Sovyetler Birliği'ne piyasa fiyatlarının çok üstünde fiyatlarla şeker satan Küba, bu olanağı yitirince ekonomisinde büyük bir gedik doğdu. 9 milyon ton olan şekerkamışı üretimi, peydepey 2 milyon tona kadar geriletildi. Artık 'deniz tükenmişti' ve ülkenin karnının doyabilmesi, çeşitli temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yeni bir çıkış yolu bulunmalıydı. Küba için bu yol, turizm oldu."[47]

46 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba, Che, Güneş, Salsa (4): Fidel Castro 80 Yıl Daha Yaşar mı?", Radikal, 23 Mayıs 2007, s. 8.

47 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba, Che, Güneş, Salsa (3): Küba Kuşatmayı Turizmle Kırdı", Radikal, 22 Mayıs 2007, s. 4.

KÜBA (1995)[48]				
BAŞKENT	Havana			
PARA BİRİMİ	Küba pesosu			
1 EURO =	1.12 Küba pesosu (18 Ocak 2006'da) [Uluslar arası işlemlerde kullanılan konvertibl peso] 29.70 Küba pesosu (18 Ocak 2006'da) [Ulusal peso]			
DİLLER	İspanyolca			
YÜZÖLÇÜMÜ	110.860 km^2			
SİYASAL VERİLER				
DEVLETİN NİTELİĞİ	Üniter cumhuriyet			
REJİMİN NİTELİĞİ	Sosyalist			
ŞİMDİKİ DEVLET BAŞKANI	Raúl Castro			
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçiminde dolaylı genel oy, Devlet Başkanı, Devlet Konseyi Başkanı Ulusal Meclis (doğrudan genel oyla beş yıl süreli seçilen 589 milletvekili) tarafından seçilir; adaylar halk iktidarı yerel yönetim meclislerince belirlenmektedir.			
DİĞER GRUPLAR	-			
BÖLG. BAĞINTIL./ANLAŞMALAR	Aladi üyesi			
TOPRAK İMTİYAZLARI	Guantanamo askerî üssü sınırsız süreyle ABD'ye tahsis edildi.			
İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	27.686.2	28.393.1	29.244.9	Veri yok

48 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

BÜYÜME (yıllık yüzde)	1.5	2.9	3.0	11.8
ENFLASYON (yıllık yüzde)	7.0	-1.0	2.9	4.2
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	1.2	2.6	2.7	Veri yok
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	3.3	2.3	1.9	2.0
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	Veri yok			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI (1990)	Tarım: 18.2; Sanayi: 30.4; Hizmetler: 51.5			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	Veri yok			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	Veri yok			
İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (Milyon Dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	4	73	841	860
CARİ HESAP	-296	-127	41	60
SERMAYE HESABI	300	200	800	800
İHRACAT	4.238	4.871	5.860	8.700
İTHALAT	4.754	5.263	6.219	8.400
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	10.900	11.300	12.000	Veri yok
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi)	Şeker (32.6), nikel (27.7), tütün (15.7), balık ve diğer deniz ürünleri (4.6), sebze ve meyve (2.9)			
BAŞLICA ALICILAR (2004)	Hollanda (22.7), Kanada (20.6), Çin (7.7), Rusya (7.5), İspanya (6.4)			
BAŞLICA SATICILAR (2004)	İspanya (14.7), Venezüella (13.5), ABD (11.0), Çin (8.9), Kanada (6.4)			

DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR	
NÜFUS (2005)	11.369.000 kişi
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	101.7 kişi/ km^2
EN BÜYÜK KENT (1998)	Havana (2.192.321 kişi)
İKİNCİ BÜYÜK KENT (1998)	Santiago de Cuba (439.669 kişi)
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	77.3 yıl.
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	0.2
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde)	Veri yok
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	2.7
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	91
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	81.9
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde	0
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 18.9; 15-34: 29,7; 35-49: 24.7; 50-64: 15.9; 65+: 10.8
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	64
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	3
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	32
BAŞLICA GAZETELER	Granma, Juventud rebelde, Tribuna de la Habana, El Economista de Cuba

Evet, Larry Birns ile Adrienne Nothnagel'in de işaret ettiği üzere, "Küba, turizmin gelişmesi ve Venezüella ile ilişkiler sonucu, zenginleşmenin doğurduğu problemlerle tanıştı. Yoksulluğu paylaşmayı başarmış olan bu ülkenin artan geliri pay etmekte sorun yaşadığı açık..."[49]

Ancak Komünist Parti hükümetinin üst düzey bürokratlarından, politbüro üyesi Juan Carlos Robinson'un, yolsuzluk suçundan 12 yıl hapse mahkûm edildiği[50] Küba'da her şey "olumsuzluk"la malûl değil; örneğin, "Turizme esir düşmüş Havana'nın dışına çıkıp plantasyonlara uzandığınızda, farklı bir hava ciğerlerinize hücum edecek. Turistten değil, toprağı sulayan terinden medet uman işçilerin, yoksul ve yoksun hayatlarından hiç mi hiç yüksünmeyen gururlu edası sakın şaşırtmasın (...)

Asla üretmek istemeyen; yaşamının ana eksenini, hazır yiyiciliğin iflah olmaz beklentisine oturtarak maymunlaşanların ve buna karşılık üretmeye alışmış, toprağı işleyip ter dökerek, ülkesinin acılarıyla yandıkça insanlaşanların, iki farklı Küba'sı..."[51]

"Bugün bu adada, Venezüella, Çin, Kanada, İspanya ve Brezilya'nın sağlam bir varlığı var. Venezüella Kübalı doktorlarla indirimli petrolü 'değiş-tokuş ediyor'. Kanada, İspanya ve Çin, son 10 yılda Küba'da turizm, nikel ve enerji sektörüne önemli yatırımlar yaptı. ABD'nin adaya yatırım akışını sınırlama çabalarına rağmen, bu ilişkiler Küba'nın (CIA'in tahminine göre) 2007 yılında yüzde 7 oranında ekonomik büyüme sağlayabilmesine yardım etti,"[52] diyor Anya Landau French...

---

49 "Küba ekonomisinin düzlüğe çıkmasında Çin'in, Latin Amerika ülkelerinden sonra, çok önemli bir rol oynadığı açıkça belli oluyor. Ada'nın ticaretinin yüzde 10'u Çin ile. Asyalı dev kısa bir sürede Küba'nın ikinci büyük ticari ortağı hâline gelmekle kalmadı, aynı zamanda iki ülke arasındaki ilişkiler her alana yayıldı." (Larry Birns-Adrienne Nothnagel, "Küba Ekonomisi Canlanıyor", NACLA'dan Emine Kunter tarafından Latinbilgi.Net için çevrilmiştir, 30 Ağustos 2006).

50 "Gözünün Yaşına Bakmadı", Express, No:2006/9, 63, Temmuz 2006, s. 27.

51 Ertuğrul Mavioğlu, "Havana Notları (5): İki Ayrı Dünya, İki Ayrı Küba", Radikal, 28 Eylül 2006, s. 4.

52 Anya Landau French, "Küba'da Hamle Yapmanın Tam Zamanı", The Washington Post, 20 Şubat 2008.

ABD AMBARGOSU

"Pirincin içindeki
siyah taşlardan korkma
beyaz olanlardan kork."[53]

Ve Amerikan ambargosu hâlâ sürmektedir...

Oysa BM Genel Kurulu, yine ezici bir çoğunlukla, ABD'nin Küba'ya 45 yıldır uyguladığı ekonomik ambargoyu kaldırmasını 2007 yılında da istedi. BM'nin 192 üyeli genel kurulunun 1992'den bu yana 16.sı benimsenen ve bir ritüel durumuna gelen karar tasarısı, 4'e karşı, 184 oyla kabul edildi. ABD tarafından Küba'ya uygulanmakta olan ekonomik, ticari ve mali ablukanın kaldırılmasının gerekliliğine vurgu yapan karar tasarısında, tüm ülkelere ambargoyu uygulamama çağrısı yapıldı...[54]

Küba'nın sunduğu karar tasarısına, karşı oy veren dört ülke ABD, İsrail, Palau ve Marşal Adaları idi...

Ancak... Genel Kurul'da kabul edilen karar tasarısının bağlayıcılığı bulunmadığı için uygulamada bir değişiklik olmadı![55]

Ama... ABD tarafından beslenen 20 civarında grup, Castro'nun aktif yönetimden ayrılmasının ardından, Küba'ya yönelik ambargonun gevşetilmesini istediler; 'Ulusal Küba-Amerikan Vakfı' Başkanı Francisco Hernandez, "Bu, sürgündeki Kübalıları, ülke içinde değişimin ajanları hâline getirme fırsatıdır" dedi![56]

"SEÇİM MESELESİ"

"Cahil sual sormaz."[57]

Ambargo silahını tüm vahşiliğiyle kullanan "ABD, Küba'daki seçimleri demokratik olmamakla suçluyor ama bizim demokrasimiz, seçilmeyi sadece dolar milyonerlerinin ayrıcalığı hâline getiren herhangi bir kapitalist demokrasiden çok daha demokratik," diyor Küba'nın Türkiye Büyükelçisi Ernesto Abascal...[58] Buna itirazı olan var mı?

---

53 Japon Atasözü.

54 "BM'den Küba'ya İyi Haber", Cumhuriyet, 31 Ekim 2007, s. 11.

55 "Küba'ya Uygulanan Ambargo Kalksın!", Ülkede Özgür Gündem, 10 Kasım 2006, s. 8.

56 "Küba'ya Ambargoyu Gevşetme Çağrısı", Evrensel, 6 Aralık 2006, s. 11.

57 Benjamin Disraeli.

58 Ertuğrul Mavioğlu, "Küba Tarzı Demokrasinin Yoğurt Yiyişi Başka", Radikal, 20 Ocak 2008, s. 9.

Ya da Raúl Castro'nun, Amerikan siyasi sistemiyle dalga geçerken Küba sisteminin, eksikleri olmasına karşın "farklılıklara açık olduğu" vurgusuna?[59]

Veya "Küba'da hiçbir seçilmiş vekil, halk temsilciliği görevi için özel bir maaş veya fazladan ücret almaz,"[60] diye haykıran José Manzaneda'ya itirazı olan var mı?

O hâlde?!

İNSAN HAKLARI MI?

"Yurttaş ne kadar küçükse,
imparatorluk o kadar büyüktür."[61]

Küba'da, aralarında Nobel ödüllü kişilerin de bulunduğu 400 imzalı 'İnsan Hakları Konusundaki İkiyüzlülüğü Durdurun' başlıklı bir bildiri yayımlandı.

Havana'daki Amerikan Evi'nin başkanı yazar Roberto Fernandez Retamar tarafından 14 Mart 2006'da açıklanıp,BM İnsan Hakları Komisyonu'nun 62. oturumunun 20 Mart'ta Cenevre'de başlayacağı hatırlatılan bildiride, "ABD ve müttefiki AB'nin bugüne kadar, komisyonun, terörizme karşı sözde savaş adına işlenen sistematik ve kitlesel insan hakları ihlâllerini mahkûm etmesini,[62] başarılı biçimde engellediği" belirtildi.

Ayrıca AB üyesi ülkelerin hükümetlerinin, Guantanamo Üssü'nde işkenceye maruz kalan[63] kendi vatandaşlarının tanıklığını bi-

59 "Fidel Castro Meclise Girecek", Cumhuriyet, 26 Aralık 2007, s. 10.

60 Jose Manzaneda, "Dünyanın En Adil Siyasi Seçimleri Küba'da Yapılıyor: Sosyalizm Böyle Bir Şey!", Birgün, 24 Haziran 2007, s. 2.

61 Stanislaw Jerzy Lec.

62 Bush, resmi güvenlik ve istihbarat kuruluşlarının vatandaşların iletişim bilgilerine ulaşmasını kolaylaştıran yasayı imzaladı... Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin katılımıyla birlikte Beyaz Saray'da düzenlenen imza töreninde konuşan Bush, yasanın "halkın güvenliği için vazgeçilmez olduğunu" savundu. Bush, 11 Eylül 2001'de düzenlenen uçaklı intihar saldırılarının ardından ABD'nin "geri dönülemez biçimde değiştiğini" belirterek, "ABD'nin düşmanlarının kimlerle ve ne konuştuğunu bilmeleri gerektiğini" söyledi ("ABD'de Dinleme Yasası Yürürlükte", Cumhuriyet, 12 Temmuz 2008, s. 13).

63 Geçerken anımsatalım: ABD'nin hak-hukuk dinlemeden yüzlerce esiri 2002'den beri tuttuğu Guantanamo Üssü'ndeki gizli sorgularla ilgili ilk video kaydı, Kanada yargısının kararı sayesinde kamuoyuna yansıdı. Kanada

le kabul etmeyi reddettikleri belirtilen bildiride şu görüşler dile getirildi:

"İnsan Hakları Komisyonu ya da onun yerini alacak olan Konsey, ABD tarafından açılan keyfi gözaltı merkezlerinin acilen kapatılmasını ve bütün bu kasıtlı insanlık onuru ihlâllerinin engellemesini talep etmelidir."[64]

Bunların yanı başında ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin insan haklarını ihlâl etmekle suçladığı Küba, Birleşmiş Milletler'in insan

---

Güvenlik ve İstihbarat Servisi'nin (CSIS) Şubat 2003'te dört günde 7.5 saati bulan sorgulama seanslarının kaydında Kanadalı terör zanlısı Ömer Hadr çaresizlikten saçını başını yolup vücudundaki işkence izlerini gösteriyor... ("Gitmo Sorgusundan Yardım Çığlığı", Radikal, 16 Temmuz 2008, s. 11). Ayrıca Amerikan ordusunun "acımasız sorgu tekniklerini" sadece Guantanamo'da esir tutulanlara değil, Amerikan hapishanelerindeki terör zanlılarına karşı da uyguladığı ortaya çıktı. Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (ACLU) ile Lowenstein Hukuk Kliniği'nin bilgi edinme hakkı uyarınca elde ettiği iç yazışmalara göre, uzun süre uykusuz bırakma, tecrit ve ölüm tehditleri gibi uluslararası standartların işkence saydığı sorgulama teknikleri Virginia ve Güney Carolina'daki donanma hapishanelerinde en az üç zanlıya uygulandı. 'Guantanamo Protokolü' adı verilen tekniklere maruz kalan kişilerin Amerikan vatandaşları Jose Padilla ve Yaser Hamdi ile ABD'de oturma izni olan Ali el Marri olduğu belirtildi. 11 Eylül zanlısı Hamdi, Suudi Arabistan'a teslim edilirken El Marri ile Padilla hâlâ hapiste... ("Gitmo Dışında da İşkence Yapılıyor", Radikal, 10 Ekim 2008, s. 10). Tüm bunlara ek olarak Bush yönetiminin terörle savaşta "hayalet esirler" dosyasına "yüzer hapishaneler" de eklendi. İnsan hakları örgütü Reprieve'in raporuna göre, en az 17 Amerikan gemisi esirlere Guantanamo'dan beter muamele edilen hapishaneler olarak kullanılıyor. Hedef kötü muameleyi hukuktan uzak tutmak...

Bush'un 2006'da "son verdik" demesine rağmen "hayalet esir" dosyasının kapanmadığı, üstelik çok sayıda geminin yüzer hapishane olarak kullanıldığı ortaya çıktı. 'The Guardian' gazetesinin sayfalarına taşıdığı insan hakları örgütü Reprieve'in araştırmasına göre, ABD 2001'den beri aralarında Bataan, Peleliu ve Ashland'ın da bulunduğu en az 17 Amerikan gemisi yüzen hapishane olarak kullandı... ("Amerika'nın Yüzer-Gezer Esirleri", Radikal, 3 Haziran 2008, s. 12). Ayrıca bkz: "Bush'dan İşkenceye Yazılı Onay", Birgün, 16 Ekim 2008, s. 6; Nuray Sancar, "Guantanamo: Suçsuzluğu Kanıtlanıncaya Kadar Herkes Suçlu...", Evrensel Hayat, 19 Ekim 2008, s. 5; Diego Oscar Quintero, "İşkenceye Direnmekten Başka Çaremiz Yok", Evrensel Hayat, 29 Haziran 2008, s. 4...

64 "Küba'da 400 İmzalı Bildiri: İnsan Haklarında İkiyüzlülüğe Son", Cumhuriyet, 18 Mart 2006, s. 11.

haklarını koruyan ikiz sözleşmelerini 2008'de imzalayacağını ve 2009'dan itibaren BM raportörlerinin ülkeye girmesine izin vereceğini açıkladı.

Küba Dışişleri Bakanı Felipe Perez Roque, İnsan Hakları Günü'nde yaptığı açıklamada "bu kararın Küba'nın egemenliğine ve halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı temelinde BM ile her zaman yakın işbirliği içinde çalışacaklarını gösterdiğini" ifade etti.[65]

KÜBA'NIN "ARTISI"

"Görünmeyeni
görünenden çıkar."[66]

Küba'yı -ambargo ve emperyalist kuşatmaya karşın!- ayakta tutan "artılar"ı var...

Öncelikle Küba'da temel hizmetler paylaşıldıktan sonra, Fidel ayda 30 dolar alıyorsa, temizlikçi kadın da 20 alıyor...[67]

Sonra da Küba'da hiç kimse açlıktan ölmüyor ama insanlar yeterince beslenebilmek için her ay, yıllardır uygulanan bir yiyecek istihkakı programını izlemek durumunda...

Bugün, Küba'da halkın temel gıda maddeleri olan pirinç, baklagiller, patates, ekmek, yumurta ve et için yılda 1 milyar dolar devlet yardımı yapılıyor...[68]

Nihayet Kübalı çocuklar, dünyanın geri kalanından daha bir çocuklar... Onlar sokakların diktatörleri; evlerin kralları. Korkak ve çekingen değiller, çünkü onların organ ticareti için kaçırılma kaygısı yok. Başka saldırı ve tacizlerin ihtimali yok. Çalışmak zorunda değiller. Oyuncular, oyun oynama hakları var ve bu tartışılmaz bir hak! En krizli dönemlerde bile ne sütsüz kaldılar ne de eğitimsiz bırakıldılar. İşte, veriler de kanıtlıyor, Küba'da çocuk olmak varmış!

Dünyada her ay 900 bin çocuk yoksulluktan ölüyor, 200 milyon çocuk sokaklarda yaşıyor, 13 yaşın altında 250 milyonu çalışıyor, bir milyondan fazla çocuk fahişeliğe zorlanıyor, her gün 25 bin çocuk, kızamık, sıtma, difteri, zatürree gibi hastalıklardan ölüyor,

65 "Küba'dan İnsan Hakları Adımı", Cumhuriyet, 12 Aralık 2007, s. 10.
66 Atinalı Solon.
67 Bertan Onaran, "Havana'da 1 Mayıs", Cumhuriyet, 16 Mayıs 2007, s. 15.
68 Anita Snow, "Küba'da İnsanlar 1962'den Beri Paylaşarak Besleniyor: Gıda Az Dayanışma Çok...", Birgün, 8 Temmuz 2007, s. 2.

yüzde 60'ı kız, 130 milyon çocuk okula gidemiyor ve bunların hiçbiri Kübalı değil. Küba çocuk ölüm oranının en düşük olduğu Latin Amerika ülkesi (2005'te binde 5.8). Bir yaşına kadar tüm çocuklar 13 farklı hastalığa karşı ücretsiz aşılanıyor.

Küba dünyanın diğer çocuklarına da kapılarını aralamaktan çekinmiyor, Havana'dan 20 km uzaklıktaki Tarara Plajı'nda bulunan en önemli gençlik kampını Çernobil kurbanlarının tedavisine sundu. 1990'dan bu yana radyasyonla ilgili hastalıklardan musdarip 18.546'sı Ukrayna, Belarus ve Rusya'dan olmak üzere 22 bin çocuk hiçbir bedel talep edilmeksizin bu merkezde tedavi gördü. Benzer bir kazanın kurbanı olan Brezilyalı çocuklara da tedavi olanağı sağlandı. Çoğunun tümör tedavileri yapılıp kemoterapileri gerçekleştirildi. 16 yılı aşan program boyunca yalnızca 15 kişi öldü, lösemili 6 hastaya kemik iliği nakli yapıldı. Hastaneye her yıl aileleriyle birlikte yaklaşık 800 çocuk geliyor. Tarara kompleksindeki Rus Okulu'na devam ediyorlar. Küba yönetimi programın bütününü finanse ediyor, ancak toplam harcama hakkında bilgi verilmiyor...[69]

DAYANIŞMA

"Yurttaşlar salt titrese bile
devletin temel duvarlarında
çatlaklar oluşur."[70]

Evet, Küba'nın eşitlikçiliği yanında, bir diğer artısı da Che'de somutlanan dayanışmacılığıdır...

Bunun böyle olduğunu Eric Hobsbawm'ın "Kısa vadede tarih, galip gelenler tarafından yazılabilir. Ama uzun vadede tarihsel kavrayıştaki kazanımlar hep yenilenenlerden gelmiştir," sözündeki üzere, yaşayanlar görmüştür ve daha da görecektirler...

Küba'nın dayanışmacılığı Angola'dan tüm Latiğn Amerika'ya uzanan bir gerçek ve tarihe not düşme eylemidir...

Örnek mi? Ünlü yazar Roberto Fernandez Retamar dahil, yüzlerce solcu aydının, ABD'yi "Küba'nın içişlerine karışmaması" için uyaran "Açık Mektup"undan tutun da;[71] bugünlerde Bolivya'da,

69 Gamze Erbil, "Her Yaşta Küba", Cumhuriyet Dergi, No: 1078, 19 Kasım 2006, s. 5.

70 Stanislaw Jerzy Lec.

71 "Kübalı Castro'suzluğa mı Hazırlanıyor?", Radikal, 8 Ağustos 2006, s. 12.

Ekvador'da, Venezüella'da yaşananlara, veya ABD'nin ezeli düşman belleyip yıllardır ambargo uyguladığı ülkenin tıp okullarından sekiz Amerikalı gencin mezun olması gibi..."[72]

DEVRİMCİ SİYASET

"Akan su asla kokmaz,
kapı menteşesi paslanmaz."[73]

Sadece dayanışma mı? Değil elbet, bir de bunun kaçınılmazı, devrimci siyaset söz konusu...

Abascal'ın, "Ülkesini savunmak için Küba halkı hazırlıklıdır. Saldırı gerçekleşirse, ABD yönetimi çok yüksek bir bedel öder..."[74]

Raúl Castro'nun, "ABD'nin dünya hâkimiyeti yönündeki mantıksız emelleri dünyamızı şekillendiriyor. Soğuk Savaş bitti ama ABD silahlara yılda 1 milyar dolar harcıyor. Ticari reklama da öyle. Savunulamayacağı kanıtlanan sosyal ve ekonomik bir düzenin güçle korunacağını düşünmek saçma. Emperyalist Amerika'nın daha çok savaş yaratma riski her zamankinden ciddi. Gelin, bir gelecek talep etme hakkımız için gücümüzü birleştirelim"; İran'a ilişkin olarak da, "İsrail'in nükleer silahlara sahip olmasını destekleyen ama barışçıl nükleer enerji kullanma niyetindeki İran'a sert çıkan ABD'nin ikiyüzlülüğünü kınıyoruz..."[75]

Ya da Saddam Hüseyin'in idamı vesilesiyle yayımlanan bildiri de Küba Dışişleri Bakanlığı'nın, "Milyonlarca insanın öldürüldüğü ya da sürüldüğü bir iç çatışmanın yaşandığı bir ülkede böyle bir hareket, siyaseten saçma ve yasadışıdır..."[76] demesinde ve öteki örneklerde olduğu üzere...

---

72 Evet Castro'nun dünyadaki yoksullar için 1999'da kurduğu okuldan, yani Latin Amerika Tıp Okulu'ndaki altı yıllık eğitimi tamamlayan dördü New York'lu, üçü Kaliforniyalı, biri Minnesota'lı ve hepsi azınlık kökenli gençler, fakir Amerikalılar için hizmete hazırlar ("Fakir Amerikalılar Küba Tıbbına Emanet", Radikal, 26 Temmuz 2007, s. 11).

73 Çin Atasözü.

74 Ernesto Gómez Abascal, "ABD'nin Küba'ya Saldırısı Delilik Olur", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 3, No: 119, 9 Ekim 2006, s. 6-7.

75 Ertuğrul Mavioğlu, "Bağlantısızlar Amerikan Karşıtı Cephe Peşinde", Radikal, 17 Eylül 2006, s. 12.

76 "Küba Devrimi 48 Yaşında", Cumhuriyet, 3 Ocak 2007, s. 11.

FİDEL SONRASI

"Eğer yeterince zamanınız varsa
her yer yürünebilir uzaktadır."[77]

Fidel sonrasındaki yeni yönetime Komünist Parti'nin kurucusu 77 yaşındaki eski Sağlık Bakanı Jose Ramon Machado devlet başkanı birinci yardımcısı olurken, 7.5 milyon üyeli Devrimci Savunma Komiteleri koordinatörü Juan Jose Rabilero Fonseca, 3.6 milyon üyeli Küba Kadınlar Federasyonu Genel Sekreteri Yolanda Ferrer Gómez, 3 milyon üyeli Küba İşçiler Konfederasyonu Genel Sekreteri Valdes Mesa, 600 bin üyeli Komünist Gençlik Birliği'nin sekreteri Julio Martínez Ramirez ve 200 bin üyeli Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği Başkanı Orlando Fonte Devlet Konseyi'ne seçildi.[78]

Raúl'le Küba'da yeni dönem başladı.

RAÚL MODESTO CASTRO RUZ

"İnsanlar ışığı görmez,
ışıkla görür."[79]

3 Haziran 1931'de doğan Raúl Modesto Castro Ruz, üniversitede sosyal bilimler okudu. Adanmış bir komünist olan Raúl, gençliğinde Küba Komünist Partisi'nin yasal örgütü Sosyalist Halk Partisi'ne bağlı Sosyalist Gençlik örgütünde çalıştı. 1953'te Moncada Kışlası'na gerçekleştirilen baskın sırasında sonradan, 26 Temmuz adını alacak olan hareketin üyesiydi. Baskından sonra 22 ayını cezaevinde geçiren Raúl, abisi Fidel gibi cezaevinden sonra Meksika'ya sürgüne gitti. Granma'nın Küba'ya vardığı 2 Aralık 1956 dahil, Küba devriminin önder kadrosu ile birlikte hareket etmeyi sürdüren Raúl'ün, Fidel ile Che'nin tanışmasını sağlayan kişi olduğu biliniyor.

Raúl, devrimden sonra 26 Temmuz hareketinin lider kadrolarının oluşturduğu farklı siyasi örgütlenmelerin ve bunların, 1965 Ekim ayında oluşturduğu Küba Komünist Partisi'nin (KKP) içindeydi. KKP'nin Merkez Komitesi üyesi de olan Raúl, Politbüro ikinci sekreterliği görevini de yürüttü. Devlet Konseyi Birinci Başkan Yardımcısı görevinin yanı sıra, Devrimci Silahlı Kuvvetler Bakanı ola-

77 S. Wrigh.
78 "Milyonlarca Kübalı Raúl'un Yönetiminde", Radikal, 27 Şubat 2008, s. 9.
79 Immanuel Kant.

rak da görev yapıyordu, askeri olarak Genelkurmay Başkanı yetkisine sahip olan Fidel'den sonra ikinci adam konumundaydı. Fidel'in görevlerini bırakmasıyla bu alanda da birinci sıraya yükseldi.

Fidel'den farklı olarak Raúl'ün fazla kamuoyu önünde görünmekten hoşlanmadığı biliniyor. Kübalılar Fidel'i içlerinden bir "kahraman" olarak görürken, gizemli bir kişilik olan Raúl'e karşı ürkek bir saygı duyuyorlar.

Raúl, 2006 sonbaharında Havana'da yapılan Bağlantısızlar Zirvesi'nde ve aynı zamanda Fidel'in 80. doğum günü olarak kutlanan Granma'nın karaya çıkışının 50. yıldönümünde kürsüdeydi. Her zamanki gibi milyonun üzerinde katılımcıyla görkemli bir şekilde gerçekleşen 2007 yılı 1 Mayıs gösterilerine de başkanlık etti.

Raúl, üniversite öğrencilerine yaptığı bir konuşmada, Fidel için şunları söylüyordu: "Bizler hep birlikte onun yerini alana dek, Fidel'in yeri doldurulamaz."[80]

"DEĞİŞİM"

"Söz ağızda iken sahibinin esiridir;
ağızdan çıktıktan sonra
sahibi sözün esiri olur."[81]

Savunma bakanlığı göreviyle devrimin merkezinde bulunmuş Raúl, ilk mesajında sosyalizmin devamı sözü verdi: "Emaneti devralıyorum ama Fidel'e danışmayı sürdüreceğim. Küba devriminin başkomutanı tektir, Fidel'dir ve yeri doldurulamaz. Fiziksel olmasa da düşünceleriyle hep burada olacak."

2007 yılında eşi Vilma Espin'i yitiren dört çocuk ve sekiz torun sahibi Raúl'ü "Light Fidel" gören ABD yönetimi seçimi "Küba için potansiyel değişim" diye niteledi.[82]

Yeni yönetim hakkında Fidel, "Amerikan imparatorluğunun planları karşısında yeni savunmanın çok sıkı ve sağlam olduğu görülüyor" ifadesini kullanırken; ve de kimileri, "Raúl ne yapıyor?"[83]

80 Gamze Erbil, "Küba'ya Yeni Lider Aranıyor", Cumhuriyet Dergi, No: 1144, 24 Şubat 2008, s. 4.

81 Pançatatra.

82 "Küba'da İkinci Castro Dönemi Başladı", Radikal, 26 Şubat 2008, s. 9.

83 "Raúl Ne Yapıyor?", Atılım, Yıl: 4,.No: 2008 35 (224), 23 Ağustos 2008, s. 9.

sorarken;[84] "Küba'nın komünist kalacağını" belirten Raúl, bağımsızlıklarına saygı gösterirse ABD'yle görüşebileceklerinin altını çizdi.[85]

Daha sonra da Raúl, Küba Komünist Partisi'nin 12 yıl aradan sonra 2009'da kongre düzenleyeceğini açıkladı. "Küba değişiyor mu" sorularına yol açan Raúl, "Son birkaç ayda çok yoğun çalıştık, ama daha fazlasını yapmalıyız. Ülkede yönetimi, devrimi yapan kuşakların olmadığı bir döneme hazırlamalıyız" dedi.[86]

Bunlarla birlikte önce bilgisayar, video ve araba parçalarının ithalatını kolaylaştırmak için gümrük rejimini değiştiren Raúl, bu kez uçak sektöründe özel mülkiyete kapı aralayan kararname yayımlayıp, "Uçak devletindir, bütün halkın mülküdür. Fakat mülkiyeti istisnai durumlarda kısmen ya da tamamen özel ya da tüzelkişilere devredilebilir" dediyse de, buna kimlerin malik olabileceğine değinmedi.[87]

Sonrasını basına yansıyan haberlerden izleyelim:

* "Castro'nun emekliye ayrılmasından sonra liderliğe geçip bilgisayar, DVD oynatıcısı, cep telefonu gibi tüketim mallarının satışındaki sınırlamaları kaldırmak gibi 'mini devrimlere' soyunan kardeşi Raúl Castro, turizmi canlandırmak için yedisi Havana'da olmak üzere 10 yeni golf sahası açmak istiyor. Yıllık 2 milyar dolarlık turizm gelirinin düşüşe geçmesinden endişelenen hükümet golf sayesinde gidişatı tersine döndürmeyi umuyor."[88]

* "Devlet Başkanı Raúl, mini reformlarını konut alanında da sürdürdü. Kamu personelinin lojmanlarını emekli olduktan sonra ellerinde tutup ailelerine miras bırakmalarına izin verdi."[89]

* "Raúl, ada halkına birçok alanda getirilen kısıtlamaları esnetmek için küçük, ama önemli adımlar attı. Günlük hayata en çabuk

84 Bkz: "Raúl Castro Törenle Rus Kilisesi Açtı", Radikal, 21 Ekim 2008, s. 11; "Küba'dan Dayanışma Çağrısı", Evrensel, 15 Ekim 2008, s. 10; "Küba: ABD Ambargosunun Kaldırılmasını İstedi", Birgün, 15 Ekim 2008, s. 11; "Küba'dan Dünyaya Çağrı", Cumhuriyet, 15 Ekim 2008, s. 11.

85 "Castro'suz 80. Yaşgünü Buruk Bir Tat Bıraktı", Radikal, 3 Aralık 2006, s. 12.

86 "12 Yıl Sonra Kongre Düzenliyor", Cumhuriyet, 30 Nisan 2008, s. 11.

87 "Küba'da Uçağa Özel Mülkiyet", Radikal, 17 Kasım 2007, s. 12.

88 "Che'nin Golf Sopası Küba'ya Dönüyor", Radikal, 12 Nisan 2008, s. 12.

89 "Küba'da Kapitalist Rüzgâr", Taraf, 13 Nisan 2008, s. 3.

yansıyacak değişiklik ise Kübalıların DVD ve bilgisayar satın alma hakkı kazanacak olması gibi görünüyor."[90]

* "Raúl'ün son 'mini devrimi' yabancı içerikli yayın yapacak televizyon kanalı oldu. Bilgisayar, DVD oynatıcısı gibi 'lüks' tüketim mallarının satışındaki sınırlamanın kaldırılması, cep telefonu kullanımının serbest bırakılması ve Kübalıların yabancılara mahsus otellerde konaklama yasağının tarihe karışmasının ardından Küba Radyo ve Televizyon Enstitüsü 2 Nisan 2008 günü büyük oranda yabancı içerikli 24 saat yayın yapacak kanal açacağını duyurdu. Kanal, 12 ülkeden yayınları içerecek. Küba'da tamamı devlete bağlı beş kanal bulunuyor. Bunlardan biri kablodan dünyaya yayın yapıyor."[91]

* Küba'da doktor da tarım işçisi de ayda 20 dolar kazanıyordu... Küba'da Castro'nun devrimiyle başlayan ve tüm işçilerle yöneticiler için geçerli olan eşit işe eşit ücret sistemi tarihe gömülüyor. Raúl, reform politikaları çerçevesinde artık çalışanlar performanslarına göre değerlendirilecek..."[92]

* "Küba, Devrimin gerçekleştiği 1959 yılından beri ilk kez Aralık 2006 da en büyük ABD parlamenter heyetini ağırladı. 6'sı Demokrat, 4'ü Cumhuriyetçi 10 milletvekili, Arizona'nın Cumhuriyetçi temsilcisi Jeff Flake ve Massachusetts'in Demokrat temsilcisi William Delahunt başkanlığında yetkililerle temaslarda bulundu."[93]

* AB Küba'ya uygulanan yaptırımları kaldırma kararı aldı. Avrupalı diplomatlar, AB dışişleri bakanlarının Brüksel'deki zirve çerçevesinde 19 Haziran 2008 günü aldıkları kararın, Küba'da Raúl'ün uygulamaya koyduğu reformları teşvik etme amacı taşıdığını belirtiyor."[94]

* Vb'leri, vb'leri...

Bunlara ve benzerlerine, tümüyle "negatif" veya "pozitif" bakmak toptancılığından özenle kaçınarak, -Anayasa'sında altı net biçimde çizilen "niteliği"ne karşı![95]- Küba'da da, tarihimizin tanık/ta-

90 Deniz Ülkü Tekin, "Raúl ile DVD Keyfi", Cumhuriyet Dergi, No: 1149, 30 Mart 2008, s. 3.

91 "Küba'ya Yabancı İçerikli TV Kanalı", Radikal, 4 Nisan 2008, s. 9.

92 "Fidel'in Eşit İşe Eşit Ücreti Tarihe Karışıyor", Radikal, 13 Haziran 2008, s. 12.

93 "Küba ABD'li Heyeti Ağırlıyor", Cumhuriyet, 17 Aralık 2006, s. 11.

94 "AB Küba'ya Yaptırımları Kaldırıyor", Cumhuriyet, 21 Haziran 2008, s. 12.

95 "Küba bağımsız, egemen, demokratik ve sosyalist bir işçi devletidir. Ege-

raf olduğu tüm olası tehlike ve tehditlerle yüz yüze olduğumuz unutulmamalıdır...

Abascal, "Küba'daki değişimlerin sistemi daha da ilerletmeyi amaçladığı"nı[96] söylerken; Salim Lamrani de ekliyor: "Çok uluslu haber kaynakları, Washington ve Avrupa Birliği; Kübalılar pazar ekonomisine geri dönmeyecekler. Onlar, daha rasyonel, daha dürüst ve çağdaş sosyalizmi kurma yolundadaki mücadelelerine devam edecekler..."[97]

Bir not daha; Salim Lamrani'nin iyimserliğini, "Kalbim Küba'da kaldı" diyen Selen Tokcan da paylaşarak, şunları ekliyor: "Kübalı kadınlar rengarenk, solda Havana sokakları, sağda Che'nin anıt mezarı...

Evlerin içine bakıyorum yürürken. Boyası dökülmüş duvarların çevrelediği küçük haneler, bir koltuk bir masadan ibaret. Ama yüzler gülüyor. En olmadı dans var, müzik var bu şehirde, bir melodi ki sanki tüm eksikliklerin üzerini örtüyor...

Ellerinde cep telefonları, evlerinde çamaşır makinalarıyla, uzaktan gözlerini süze süze Küba'ya bakıp da bu haberler üzerine, 'tüh tühhhh Küba da elden gidiyor' diyenlerden değilim. Hiç moralimi bozmuyorum, bizde var da ne oldu? Ayrı mı düştük, koptuk mu birbirimizden, yok yok hiç canımı sıkmıyorum. Hem arada bir değişim iyidir..."[98]

---

menlik halkındır ve devletin tüm gücü halktan doğar. Başka bir yol kalmadığında, tüm vatandaşlar bu Anayasa'da belirtilen siyasi, sosyal ve iktisadi düzeni devirmeye çalışan herhangi bir kimseye karşı silahlı mücadele dahil olmak üzere her türlü araçla mücadele hakkına sahiptirler. Ulusu dönüştürmek, bütünüyle yeni ve adil bir toplum yaratmak konusundaki yeteneğini ispatlamış olan sosyalizm geri alınamaz: Küba asla kapitalizme geri dönmeyecektir. Marksizm-Leninizm ve José Martí'nin fikirlerinin takipçisi olan Küba Komünist Partisi toplumun liderliğini temsil eder. Devlet din özgürlüğünü tanır, saygı gösterir, dini kurumlar devletten ayrılır. Küba'nın öncü gençliğinin örgütü Komünist Gençler Birliği, sosyalizmin geliştirilmesi görevi için devletçe tanınır ve teşvik edilir." (Cüneyt Göksu, "Anayasa Tartışması", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 222, 29 Eylül 2008, s. 22-23).

96 Ernesto Gómez Abascal, "Sosyalizmle Gurur Duyuyoruz", Cumhuriyet, 25 Haziran 2008, s. 10.

97 Salim Lamrani, "Küba'daki Değişmeler Ne Anlama Geliyor? Sosyalizmi Terk Etmek mi? Sosyalizmle İlerlemek mi?", Kaldıraç Dergisi, No: 91, Temmuz-Ağustos 2008, s. 20-22.

98 Selen Tokcan, "Kalbim Küba'da Kaldı", Radikal İki, 11 Mayıs 2008, s. 10.

"SONUÇ YERİNE": FİDEL'İN -ÖLÜMSÜZ- ÖNEMİ

"Tarih, okuyana kendi gözünün görme derecesine göre yol gösteren bir kılavuzdur."[99]

Ceyda Karan'ın haklı saptamasıyla, "Beğenin ya da beğenmeyin Castro, küçük bir ada devletinde, tüm imkânsızlıklara rağmen hatalarıyla sevaplarıyla gerçekten bir devrim yaptı. Kumar ve fuhuşun yerine onur, özgüven ve olabildiğince eşitlik getirdi. Castro, ölebilir ama 'Fidelizm'le baki..."[100]

"Neden"i şu...[101]

Çünkü Korkut Boratav'ın, "Kendisi hiç kuşkusuz büyük bir devrimci, büyük bir siyaset insanı, Latin Amerika'nın medar-ı iftiharı olacak bir kişidir. Sosyalizmin bayrağını Latin Amerika'da çok olumsuz koşullara rağmen sallandırmaya devam etti. Ayakta durmayı başardı. Ülkesi ve Latin Amerika halklarının gurur kaynağı oldu. Bizim demokrasi sorununu yeniden tanımlamamız lazım. Halk kitlelerinin yönetime katılım düzeyi bakımından acaba Küba'mı yoksa Kolombiya mı daha demokratiktir diye sormak gerekir. Latin Amerika'nın iki ucunda olan iki ülkeye bakıp değerlendirme yaptığınızda bir sonuca varırsınız. Benim değerlendirmem o ki sıradan insanların yönetime katılma düzeyi bakımından Küba'nın Kolombiya'dan geri kalır bir yanı olmadığı gibi Kolombiya'nın Küba'dan çok şey öğreneceği var. Küba'yı rejimin öncesiyle karşılaştırmak lazım. Batista rejimiyle Castro rejimini karşılaştırmak lazım. Kübalılar şimdi daha özgürler elbette. Bu konuda hiç şüphem yok..."[102]

---

99 Jean Jacques Rousseau.

100 Ceyda Karan, "Castro Bir Daha Dönmeyecek Ama 'Fidelizm' Baki", Radikal, 4 Aralık 2006, s. 9.

101 "Sevgili Paul [Baran-7 Mart 1960, Hotel Nacional de Cuba, Havana] Burası güzel ve büyüleyici bir yer. Devrimin sahiciliğindense kuşku yok. Eski devlet aygıtı tamamen ama tamamen parçalanmış ve yerini Castro destekçileri almış. Silahlı işçi ve köylü milisleri hemen her yerdeler. Castro şimdiye kadar kendisi hakkında herhangi bir biçimde deneyim sahibi olduğum en sahici halk önderi. Ve sonuncusu, ancak bu hiç de daha önemsiz değil, etraftaki çocuklar politik iktidar sorunları ve azgelişmiş ülkelerin iktisadıyla ilgili çok iyi bir kavrayışa sahip olan sert, yetenekli ve inançlı sosyalistler. (...) Castro'nun kesinlikle parlak ve hızla öğrenen, yüksek zekâ sahibi bir politik önder..." (Paul M. Sweezy, "Paul Baran'a Dört Mektup", Monthly Review, No: 8, Ağustos 2006, s. 87-88).

102 Korkut Boratav, "Latin Amerika'nın Medar-ı İftiharı", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 17.

Çünkü Levent Tüzel'in, Castro özellikle emperyalizme karşı mücadelede simge olmuş, özellikle ambargo karşısında halkıyla buluşan, tek yumruk olan, halkı için ekonomik ve siyasi bir politika izleyen bir lider olarak dünya halklarının gönlünde sempatik ve güvenilir bir yer tutmuştur. Burjuvazi ve gericilik kendi politikalarına ayak uydurmayan veya onay vermeyen muhalif sesleri ve liderleri çok kolayca diktatörlükle suçlamıştır. Demokrasi meselesine kimin için demokrasi sorusuna verilen yanıtla yaklaşılmalı. Küba'da da çok açık ki geniş halk kesimlerinin istek ve çıkarlarına uygun bir yönetim izlenmektedir. Dolayısıyla Castro'yu diktatörlükle suçlamak abes ve komiktir..."[103]

Çünkü Ertuğrul Mavioğlu'nun, "Onun fikirleri, sevin ya da sevmeyin sıradanlığa giderek daha fazla mahkûm edildiğimiz bu yerküreye birkaç beden büyük. Ama onun farklılığını ve gördüğü teveccühü, sadece fikirlerindeki zenginlik ile açıklamaya yeltenmek onu hafife almak olur. Onu dinleyenler asıl olarak; tek kutuplu dünyanın, beyinleri dumura uğratan tek sesli korosundan farklı bir sesin; 'elveda proletarya, elveda sosyalizm' çığlıklarına kulak asmadan, mazlumları isyana çağıran tınısına meftunlar..."[104]

Çünkü Fikret Başkaya'nın, "Başlangıçta Castro sosyalist Marksist bir formasyona sahip değildi. Fakat sürekli devrim zorunluluğu gerçeği onları bu noktaya getirdi. Dolayısıyla hümanist, burjuva demokrat perspektiften sosyalist bir perspektife evrildiler. Bu durum olayların, gelişmelerin zoruyla oldu. Emperyalist dünya sisteminin çevresinde yer alan tüm ülkeler için geçerlidir bu. Başka türlüsü de mümkün değildir. Fidel, tabii ki son derece etkileyici, karizmatik ve halkına güven vermeyi bugüne kadar başarmış bir şahsiyet. XX. Yüzyılın ikinci yarısının en önemli siyasetçilerinden biriydi"...[105] diye betimledikleri büyük bir dönüşümün Küba'daki (s)imgesidir...

Ve bir José Martí gibi Küba'nın iliklerine dek nüfuz etmiş Fidel (s)imgesi; Bertolt Brecht'in, 'Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı'ndaki şu tarihsel uyarılarla bütünleşmiştir; bu da Küba'nın gücüdür:

---

103 Levent Tüzel, "Diktatörlükle Suçlamak Komik", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 17.

104 Ertuğrul Mavioğlu, "Tanıdığıma İnandığım Fidel Castro Budur", Radikal Kitap, Yıl: 5, No: 294, 3 Kasım 2006, s. 24-25.

105 Fikret Başkaya, "Bürokratik Ama...", Birgün Pazar, 20 Ağustos 2006, s. 17.

"Me-ti şöyle dedi: Ne zaman özgür sayılırız? İnsanların çoğunluğunun güçlüklerin ortadan kaldırılması açısından en iyi diye nitelendirdiği çözüme baş vurabildiğimiz zaman. Bunun için çok az zor kullanmak gereklidir. Yine özgürlüğümüz açısından gerekli olan bir şey de, bu özgürlüğün elden geldiğince az yadsınması ve böylece bizim de elden geldiğince az zor kullanmak zorunda kalmamızdır.

Yeni dünyaların ve yeni makinelerin bulunması, insanlığa büyük bir özgürlük getirmişti. İnsanlık doğadan daha iyi yararlanmayı öğrenince birçok kısıtlamalardan da kurtulmuş oldu. Ama kazanılan yeni özgürlük aradan kısa bir süre geçtikten sonra insanın insanı ezme ve sömürme özgürlüğüne dönüştü. Çağımızda ise başka sınıfları ezen ve sömüren sınıflar, ezdiklerinden ve sömürdüklerinden ulusu özgürlüğe kavuşturmalarını, başka deyişle ulusa öteki ulusları ezme ve sömürme özgürlüğünü sağlamalarını istiyorlar. Oysa bu tür özgürlükler arttığı oranda yeryüzünde kölelik de artacaktır."[106]

"Me-ti şöyle dedi: Duyduğuma göre Büyük Düzen'in gerçekleştirilmekte olduğu Su'da özgürlük yokmuş. İnsanlar orada yalnızca Büyük Düzen'i kurma özgürlüğüne sahipmiş. Ama bu kurma biçimi de özgür olmaktan uzak. Ne demeli şimdi buna? Büyük Düzen, özgürlüğün temeli değil mi?

Özgürlüğün insanların yaşam için en gerekli olan şeyleri üretme biçiminden, bunu sağlarken gerçekleştirilen işbirliğinin türünden bağımsız olduğuna inanıldığı sürece, insanların belirli özgürlüklerle, onlara şunu ya da bunu istedikleri gibi yapma izninin verilmesiyle özgür kılınabileceklerine de inanıldı. Ama bu yol, insanları özgürlüğe götürmedi."[107]

27 Ekim 2008 13:02:28, Ankara.

106 Bertolt Brecht, "Özgürlük", Çev.: Ahmet Cemal, Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı.

107 Bertolt Brecht, "Su'daki Özgürlükten Yoksunluk", Çev.: Ahmet Cemal, Me-ti'nin Özdeyişler Kitabı.

CASTRO'NUN YOKLUĞU KÜBA'DAKİ SÜRECİ TERSİNE DÖNDÜRMEZ[1]

IGNACIO RAMONET

Neredeyse 50 yıldır ilk kez Küba'yı Fidel Castro kontrol etmiyor. Ve tahminlerin aksine, sistem çökmüş, halk ayaklanmış, devrim tersine dönmüş değil. Şimdi yorumcular soruyor: Bu sürecek mi?

Raul Castro devrimi yeni bir rotaya sokacak mı? Ülke bir 'dönüşüm' sürecine mi girdi? Fidel Castro hakkında ne düşünürseniz düşünün, o daha hayattayken tarihe geçme ve efsaneleşme şerefine nail olmuş pek az insandan biri. O uluslararası siyasetin son 'parlak yıldız"ı.

O, II. Dünya Savaşı'ndan sonra eşitsiz bir dünyayı değiştirme umuduyla siyasi eylem başlatan efsanevi isyancılar (Nelson Mandela, Ho Şi Min, Patrice Lumumba, Amilcar Cabral, Che Guevara, Carlos Marighela, Camilo Torres, Mehdi Ben Barka) kuşağına mensup. Komünizmin aydınlık gelecek vaat ettiğini ve adaletsizliğin, ırkçılığın, yoksulluğun 10 yıldan az sürede kaldırılabileceğini düşünen bir kuşaktı bu.

1960'tan beri ABD, Havana'ya karşı ambargo ve ideolojik savaş yürütüyor. Yine de Castro'nun küçük ülkesi, eğitim, sağlık, tıp ve spor alanlarında, kalkınmış ülkeleri bile kıskandırıyor. Küba artık bir imparatorluğa bağımlı değil: Ne İspanya, ne ABD ne de Sovyetler Birliği'ne. Sovyetler'in sonu, devrimin sonu anlamına gelmedi ve Castro'nun vefatı da gelmeyecek. Bazı analizciler ölümünün, Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrası Doğu Avrupa'da yaşanana ben-

1 The Guardian, 10 Ekim 2007

zer bir çöküşü tetikleyeceği kehanetinde bulunuyor. Yanılıyorlar. Doğu Avrupa'da dışarıdan dayatılan ve halkın nefret ettiği bir sistem vardı ve kısa sürede yıkıldı. Küba'daysa, Fidel Castro'nun hasımlarının iddiası ne olursa olsun çoğunluğun devrime sadakati kuşku götürmez. Ve bu sadakat, kökleri ABD'nin emperyalist ihtiraslarına karşı tarihsel direnişte olan bir milliyetçiliğe dayanıyor.

Artık tümüyle bağımsız olan Küba, neo-liberalizme karşı saldırısında uluslararası sola katılarak bir tür ikinci hayat başlattı. Bu yeni bağlamda Küba devrimi, sorunlarına rağmen (ekonomik zorluklar, bürokratik yetersizlik, elektrik kesintisi, belli özgürlüklerin kısıtlanması) milyonlarca ezilen için hâlâ bir referans noktası. Bu bilhassa Latin Amerika için geçerli. 1998'de Venezüella'da Chávez'in kazandığı seçimden sonra ilerici adaylar başa geldi: Arjantin'de Kirchner, Brezilya'da Lula, Uruguay'da Vazquez, Panama'da Torrijos, Şili'de Bachelet, Bolivya'da Morales, Nikaragua'da Ortega ve Ekvador'da Correa. Bu, tümüyle yeni bir durum.

Uzun sayılmayacak bir süre önce herhangi bir reform çabası derhal ABD'nin tezgâhladığı bir darbe veya doğrudan müdahaleyle kesilirdi. Bunun artık gerçekleşmemesinin nedeni, 1991 Körfez Savaşı'ndan beri ABD'nin dikkatini Ortadoğu petrolüne yöneltmesi. Bu değişiklik, Latin Amerika'da sol deneyimlerin erkenden mezara gömülmemesine imkân veriyor.

Sağlık sorunları yaşayan Fidel Castro Temmuz 2006'da, bu yeni bağlam çerçevesinde yetkisini devretti. O günden beri Raul Castro ve ekibi üç önceliğin altını çizdi: Gıda, ulaşım ve çevre. Ekonominin nasıl daha etkin kılınacağına, kaytarmacılık ve kayıtsızlıkla nasıl mücadele edileceğine dair bir tartışma başlatıldı. Bu açık tartışma, halen yerel seçimlerin yapıldığı, bunu da genel seçimlerin izleyeceği bir ortamda yürütülüyor. Fidel Castro bölgesi Santiago'dan aday olacak mı? Olmazsa, bu artık başkan seçilmek istemediği anlamına gelir. Yani mayısta Küba'nın yeni bir başkanı olabilir. Fakat bu Castro'nun sonu anlamına gelmeyecek, zira devrim çizgisinde güçlü nüfuzunu sürdüreceğine kuşku yok. O çizgi de ne Çin ne Vietnam modelini izleyecek. Küba kendine has yolunda yürümeyi sürdürecek

BİR "YENİDEN DOĞUŞ" ÖYKÜSÜ: LATİN AMERİKA YERLİLERİ[1]

SİBEL ÖZBUDUN

"Biz yerliler geçmişin değil,
geleceğin parçasıyız.
Geçmişe doğru bakılır ama
geleceğe doğru düş kurulur.
Ayaklarımız tarihin çamuruna batmış
ama başımız aydınlık yarınlara bakıyor."[2]

Latin Amerika'yı türdeş bir "diyar" olarak tahayyül ederiz çoğunlukla. Bu homojenlik tahayyülümüz büyük ölçüde kıta ülkelerinin (Portekiz sömürgesi olan Brezilya dışında) İspanyol sömürgeciliği ortak tarihini paylaşmaktan, çoğunlukla XIX. yüzyıl sonunda bağımsızlığına kavuşmuş olmaktan ve XX. yüzyıl başından itibaren "kuzey komşu" ABD'nin iktisadî-siyasal müdahalelerinin hedefi olmaktan kaynaklanır. Evet, gerçekten de, büyük çoğunluğu İspanyolca konuşan mestizo nüfusları, çoğunun, XX. yüzyıldaki uzun süreli askerî diktatörlükler ve gerilla savaşları dahil sorunlu iç politikaları, 1980'li yıllardan bu yana neo-liberal siyasaların eşliğinde "demokratikleşme" süreçleri, 1990'ların ikinci yarısından itibarense halkçı-sol hükümetlere yöneliş gibi siyasal-iktisadi-sosyal-kültürel pek çok faktör bu "türdeşlik" imgesini desteklemektedir.

Evet, milyonlarca kilometre karelik, sonsuz iklimsel ve coğrafi değişkenlik gösteren, uçsuz bucaksız bir kıtadır Latin Amerika. Ama "onlar"dan söz ederken, bu topraklarda yaşayan yerli toplu-

1 Sosyalist Mezopotamya, No: 19, Ocak 2007... www.mesop.net...
2 Zapatistalar.

lukların tarihsel, dilsel, kültürel, siyasal açıdan büyük bir çeşitlilik sergilediği de unutulmamalıdır.

Latin Amerika'da gençlik düşlerimizi yeniden tetikleyen umut yüklü "sol" yükselişin en önemli bileşenlerinden biri, hiç kuşku yok ki, kıtanın bir kez daha tarih sahnesine çıkan "lanetlileri", yani yerlilerdir. Meksika'nın Chiapas'ında yüzlerine kar maskesi takıp NAFTA'nın (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) yürürlüğe girmesinin arifesinde sokaklara inen, Bolivya'da suyun, hidrokarbonların özelleştirilmesine karşı yollara barikatlar kuran, Ekvator'da ekonominin dolarizasyonuna karşı Başkanlık Sarayı'nı kuşatan, Brezilya Amazonlarının derinliklerinde petrol, kereste, hidroelektrik kaynaklarına göz diken çokuluslulara dünyayı zehir eden Latin Amerika yerlileri... Bir yandan uluslarının eşit haklı üyeleri olarak içlerinde yer aldıkları toplumların biçimlenişinde söz sahibi olmak, bir yandan ülkelerinin en yoksulları, en dışlanmışları olarak tüm kıtayı deney tahtasına çeviren neo-liberal politikalara karşı mücadele, bir yandan da "farklılıklarının" ulusal ve uluslar düzeyde kabulü, yani kültürel haklarının tanınması için ırkçılığa, sömürgeci ve yeni sömürgeci uygulamalara karşı başkaldırırken, kendilerini artık yalnızca cemaatleri, etnik gruplarıyla değil, aynı zamanda "yerli halklar/uluslar" genel adıyla tarihe kaydetmeye giriştiler.

Aslında kıtada son 30 yıla damgasını vuran bu kalkışma, yani yerlilerin kıta ölçeğinde yeniden tarihe katılma öyküsü, 500 yıllık ezilme ve mücadele tarihinin ürünüdür. Uçsuz bucaksız toprakları kana ve gözyaşına bulayan İspanyol ve Portekiz sömürgeciliğinin ardından gelen Bağımsızlık'ın kendilerini son kalan topraklarından da etmekten başka bir şey kazandırmadığını, XX. yüzyılın ilk yarısı boyunca kurulan Cumhuriyet rejimlerinin ise, onları "modern ve uysal" köylüler olarak asimile etmeye yönelik bir dizi programı devreye soktuğunu görmenin yarattığı düşkırıklığına tepki. Bu tepki, içe kapalı, ithal-ikameci refah politikalarının iflasının ertesinde, IMF, Dünya Bankası, Inter-Amerikan Kalkınma Bankası ve ABD'nin şekere bulanmış zehirli ikili ve çok-yanlı serbest ticaret antlaşmalarıyla neo-liberalizme yönelen kıta devletlerinin, "Batı Uygarlığı"yla barışmak adına giriştikleri simgesel bir programda, Christoph Colombe'un kıtaya ayak basmasının 500. yılını kutlama şenliklerinin hazırlık sürecinde "patladı". Kıtanın her köşesinde

yerliler, 1980'lerden itibaren fethin kendileri için ne anlama geldiğini ifade eden alternatif toplantılar, kongreler, zirveler düzenlemeye koyuldular. Bu, aynı zamanda onların yalıtılmışlıklarını kırmalarının, kıta ölçeğinde birbirleriyle buluşmalarının ve ortak bir dil oluşturmalarının zeminini hazırladı.

Bu gelişmelere, BMÖ ve ILO gibi uluslar arası kuruluşların, 1950'li yıllardan itibaren azınlık, 1970'lerden itibaren ise, yerli hakları üzerine gerçekleştirdiği bir dizi düzenleme eşlik etmekteydi.

BİR DÖNÜM NOKTASI: 1980'LER

Latin Amerika devletleri, 1980'li yıllardan itibaren iç ve dış kaynaklı baskılara tepki vermek durumunda kaldı. Böylelikle kıtanın 16 devletinden 14'ü, Anayasalarına ülkelerinin çok-etnili ve çoğul kültürlü karakterini tanıyan maddeler geçirdiler.[3]

Günümüzde Latin Amerika yerlilerine yurttaşı oldukları devletler tarafından tanınan haklar arasında, üzerlerinde yaşadıkları toprakların kolektif mülkiyeti; bu topraklar üzerinde siyasal-idarî özerklik (bazı ülkelerde -örneğin Kolombiya- İnsan haklarıyla çelişmemesi kaydıyla bu topraklarda örfî hukuklarını uygulama hakkı dahil); anadilin yerli bölgelerinde resmî dil sayılması; iki-dilli, iki-kültürlü eğitim gibi düzenlemeler yer almaktadır.

Öte yandan, çok-etnili, çoğul kültürlü toplum yapılarının tanınması, yerli dirilişini hızlandıran bir başka etken olacaktır. Pek çok mestizo'laşmış, asimile olmuş yerli cemaati, yeni yasal düzenlemelerin kendilerine sağladığı olanaklardan yararlanmak üzere, yeniden "yerlileşmektedir". İlginç bir örnek aktaralım:

Kolombiya'nın en etkili yerli örgütü ONIC'in 30 Ağustos-3 Eylül 1993 tarihleri arasında Natagaima/ Tolima'da düzenlediği IV. Ulusal Yerli Kongresi'nde "Sierra Nevada de Santa Marta'da Kankuamo yerlilerinin yeniden canlandığı" müjdesi verilmişti. Birkaç ay sonra, Valledupar (Sierra bölgesi) belediyesinde Atanquez bel-

3 Yeterince büyük bir yerli nüfusa sahip iki ülke buna istisna oluşturmaktadır: Guatemala ve Şili. Guatemala'da UNRG ile imzalanan anlaşma sonrasında referanduma sokulan Anayasa değişikliği önerisi reddedilirken (1999) Şili, ne Anayasası'nı değiştirdi ne de ILO'nun 169 sayılı Konvansiyonu'nu kabul etti, ama Mapuche, Rapa nui ve Aymaralar için geniş kolektif haklar tanıyan bir yerli yasası kabul etti (1993).

desinin 6000 sakinini temsilen 300 kadar delege, Sierra Nevada'da Arhuaco (İka), Kogui (Kaggaba) ve Arsario (Wiwa)'ların yanı sıra dördüncü bir etninin doğduğunu ilan etti. Çoğu uzman tarafından kesinlikle asimile olmuş ve mestizo'laşmış kabul edilen bir grubun bu yeniden doğuşu, olağanüstü bir durumdu. Kuşaklar öncesinde Hıristiyanlığa ihtida etmiş Kankuamo'ların torunları, saçlarını kestirmiş, manta (yerli giysisi) ve poporo'larını (koka tüketiminde kullanılan bir alet) terk etmiş, ve dillerini unutmuşlardı.

Ülkede 1991'de kabul edilen yeni Anayasa farklı cemaatlere ait olabilen toprakları aynı yerli yetkesi altında birleştiren "yerli teritoryal kendilikleri" oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Sierra Nevada'da yaşayan üç cemaat yıllar boyu, "línea negra"ya [kutsal dünyayı bonachis (beyazlar) topraklarından ayıran sınır] kadar olan topraklar üzerine hak mücadelesini sürdüregelmekteydiler. Ancak üç departmanın kesişme noktasındaki Sierra Nevada'nın yerli bölgesine dönüşebilmesi için yitik dördüncü etninin küllerinden yeniden doğması gerekiyordu. Mitosların mama'lar (Kogui'lerin cemaat içinde büyük prestije sahip tinsel önderleri) tarafından yeniden gözden geçirilmesi gerekti.[4]

Böylece, Kankuamo'ların ortaya çıkışıyla Kolombiya'da etnik grup sayısı en az 86 oldu. Yerli nüfusun yaklaşık 600 000 olduğu ve toplumun yaklaşık %2'sini temsil ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu, önemli bir rakamdır.

Kolombiya'da resguardo'ları[5] elinde on milyon hektardan fazla toprak bulunduğu düşünüldüğünde, yerlilerin yukarıda verilen örnektekine benzer düzenlemelere gitmeleri, anlaşılabilir bir durumdur. Öte yandan, cemaatlerin bünyesinde, onlar tarafından biçimlenip yürütülen iki-dilli eğitim, yerli cemaatlerinin "sıradan üyeleri"ne (İspanyolca öğrenim, Latin Amerika ülkelerinde tüm yurttaşlara açık olmakla birlikte, yerliler söz konusu olduğunda, kırsal cemaatlerde ancak cacique ve diğer cemaat ileri gelenlerinin oğullarının yararlanabildiği bir olanaktı...) yeni olanaklar sağlama vaadinde bulunmaktadır.[6]

4 Christian Gros, Políticas de la Etnicidad: Identitad, Estado y Modernidad, Instituto Colombiano de Antropología e Historia, Bogotá, 2000, ss. 58-59.

5 Resguardo: Kolektif mülkiyetleri siyasal-idarî yetkelerle donatılmış cemaatlerin elinde olan topraklar.

6 Ekvator'da iki-dilli okullarda uygulanan müfredat programı şöyle: "İlkokul

Böylelikle, Latin Amerika yerli toplulukları, sömürgecilik çağından bu yana ilk kez, kendi kimlikleriyle, kendi geleceklerini biçimlendirme yolunda önemli bir adım atmış gözüküyor. Peki bu gelişmeler, nasıl açıklanabilir?

Adım adım ilerleyelim:

1) Bu yüzyılın ikinci yarısında Latin Amerika yoğun ve kentlerden kırsala toplumun tümünü derinlemesine etkileyen bir modernleşme süreci yaşadı. Bu, her bir toplumsal grubu "kendi" yerinde tutan bir toplumsal düzenin yıkılması anlamına geliyordu. Köylü ve yerli toplulukların açısından modernleşme süreci onları boyunduruk altında tutan geleneksel iktisadî, ideolojik, toplumsal ve siyasal denetim modellerinde bir krize yol açacaktı. Böylelikle kendini sürdürebilmek için gerektiğinde doğrudan zorlamaya başvuran "paternalist hâkimiyet modeli"nin iflasından söz edilmektedir. Bu süreçte aslî rol oynayan iki kurum, hacienda ve Kilise değişimden fazlasıyla etkilenecekti. Hacienda kırsal kesim üzerindeki denetimini büyük ölçüde yitirirken, Kilise de toplumsal düzenin koruyuculuğu rolünde kimi zaman köklü değişikliklere gitmek durumunda kalacaktı. Formel eğitimin yaygınlaşması da, yeni, kısmen yerli elitlerin oluşmasına yol açmasıyla, modernleşme sürecinde önemli bir etken olarak değerlendirilmelidir. Öte yandan, pazar ekonomisinin küçük köylü üretimi üzerinde başat konuma geçmesi, doğal

düzeyinde dağılım gösteren 70 kredinin (...) 10 tanesi coğrafya ve jeopolitik dahil tarih alanına aittir, yani tüm programın yüzde 14.2'si. Dahası, diploma sonrasında sosyal bilimlerde bir uzmanlaşmaya gidilebilmektedir ki bu da 3 kredi felsefe, 2 sosyoloji, 2 antropoloji ve 2 hukuku içerir. İçeriğe göz atıldığında, 29 başlıktan 15'inin doğrudan yerli halkların sorunlarıyla ilgili olduğu görülür: aile bağlamında çocuğun kinliği, cemaat ya da merkez içerisinde çocuk, cemaat-dışı ilişkiler, kültürel tezahürler, Ekvator nüfusu, kültürlerarası ilişkiler, kıtanın diğer yerli halkları, Ekvator'da mevcut durum, yerli nüfusun ulusal bağlamdaki durumu, uluslar arası bağlamda Ekvator, yaşamın kökeni üzerine diğer inanç ve kuramlar, dönemin Amerikan yerlisi halkları, fetih, sömürgecilik, sömürgecilikte kölelik sistemi... Bunların yanı sıra, fizik, matematik, kimya ya da biyoloji alanında teknik uzmanlaşma olanağı sunulmaktadır; öğrenciler dilerlerse tarım, tahıl üretimi, cemaat yönetimi, kamu sağlığı, sanat, bilim ve kültür alanında uzmanlaşabilmektedir." (R. U. Rodríguez, Educación indígena y proyecto civilizatorio en Ecuador, Universidad Andina Simon Bolivar, Abya Yala, Corporación Editora Nacional, Quito, 2003, s. 105).

kaynaklar üzerindeki baskıların yoğunlaşması, kırlardan kentlere göç ve beraberinde getirdiği demografik değişiklikler, o güne dek yalnızca yerli toplulukların yaşadığı ormanlık bölgelerin yerleşime açılması vb. etkenler, yerli nüfusu ulusal topluma yeniden eklemlenme biçimleri arayışına yöneltecektir. Yeni bir tasarımın gereksinimi böylelikle ortaya çıkmıştır.

2) Ancak bütün bu değişimlerin özlenen, beklenen düzelmelere yol açmayışı yerliler arasında derin bir düş kırıklığına yol açacaktır. İlk modern yerli örgütlerinin ortaya çıktığı 70'lerde ulusal popülist entegrasyon ve modernleşme projesi tüm tezahürleriyle krizdedir; bu kriz, 80'lerde daha da derinleşecektir. Devletin güdümünde mestizo, birleşik, Latin Amerika'lı bir ulusal toplum yaratma düşünün sonu gelmişti: O güne dek bunun eğitim tarım reformu, kentleşme, formel işgücü piyasası, korporatif örgütler, ücretlilerin çoğunluğunu oluşturduğu fordist bir refah toplumunun yaratılmasıyla gerçekleşeceği düşünülmekteydi. Beklenti modern, türdeş, ulusal-kolektif bir proje çerçevesinde tutunum sağlamış bir bireyler toplumu yaratmaktı.

Bu sürece kırsaldan kentlere kitlesel bir göç eşlik etmekteydi. Ancak gözden kaçan bir şey vardı: kentlere göç, zorunlu olarak cemaatle bağların kopması anlamına gelmemekteydi; ve çoğunluk kentlerde yeni bir yurttaşlığa katılma araçlarını bulamadı. Yerliler, Latin Amerika metropollerinin çeperlerindeki, kent olanaklarından, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamayan, işsiz, yoksul yığınları oluşturdular. Geçimlerini kırsal cemaatlerinin ürettiklerini (tarım ürünleri, dokumalar, çanak-çömlek...) pazarladıkları işporta tezgahlarına bağlıydı çoğunlukla.

Böylelikle Latin Amerika'da 80'li yıllar boyunca devletler, "azınlıklar"ı karşısında eski asimilasyonist perspektiflerden uzaklaşan yeni siyasalar arayışına girmiştir. Yeni konjonktür kentsel bütünleşme projesinin iflası ve kırsal modernleşmeyi sağlamadaki yetersizliğinin bilinciyle, yerlinin cemaati içerisinde kalmasına yönelikti. Böylelikle, neo-liberal ve adem-i merkezileştirici süreç içerisinde "modernleşme"nin masrafları kısmen cemaatlere ve onları destekleyen uluslararası kurum ve STÖ'lere yüklenecekti. Antropolojinin açıklama ve kriterlerinden de beslenen ve kimlik ve kültürlere saygı temasından yararlanan yeni yerli politikası özellikle kır-

salda, dolayısıyla da tarihin marjlarında kalan yerli toplulukların durumlarını manipüle ederek "baskı ve sefalet" koşullarını pozitif bir söyleme, saygı gören bir kültürel "öteki"lik kisvesine dönüştürdü. Ancak, "kolektif" ya da kimliğe ilişkin bu yeni yönelişler, "emekçi hakları" ile ters orantılı bir tarzda tasarlanmış ve uygulanmaktaydı. Örneğin Ekvator'un devleti çoğul-kültürlü olarak tanımlayan, atasal dilleri çoğunluk oluşturdukları bölgede resmî kabul eden, cemaat topraklarının devredilmezliğini onaylayan, iki-dilli, kültürlerarası eğitimi garanti altına alan, bölgesel özerkliği tesis eden Anayasal düzenlemeleri, aynı zamanda özelleştirmelerin hızlandırılması, işçi ve sosyal hakların sınırlandırılması, kritik sektörlerde (sağlık, eğitim, adalet güvenlik, enerji, içme suyu, yanıcı madde nakliyatı, kitle ulaşımı, telekomünikasyon vb.) grevlerin yasaklanması gibi önlem ve uygulamaları da öngörmekteydi.

Cemaatler de devletin yeni yönelişine genelde olumlu yanıt verdiler. Böylelikle "modern" ve yüksek ölçüde araçsallaştırılmış bir etnisitenin kullanımı yolu açılmış oldu.

3) Bu olgulara bir de üçüncü bir etkenin, sömürgelerin tasfiyesi ve soğuk savaşın sonundan bu yana büyük değişimler yaşayan yeni uluslararası bağlamın etkilerini eklemek gerek. Petrol krizinin tetiklediği küreselleşme sürecinde "yerli sorunu" geniş çaplı bir uluslararasılaşmaya sahne oldu. Gerilla hareketleri ve askerî rejimler altında geçen onlarca yılın ardından, AB ve ABD'nin desteklediği "pasifikasyon" ve "demokratikleştirme" süreçleri, İnsan Hakları, çevre savunuculuğu ya da alternatif kalkınma yollarının (etnokalkınma) arayışında uzmanlaşmış STÖ'lerin yeni bir aktör olarak ortaya çıkması, ILO'nun yerli halkların temel haklarının kabulünü kapsayan bir sözleşmesi, DB, AB ve diğer uluslararası kurumların yerli halklara yönelik özel koruma taleplerini bünyelerinde ifadelendirmeleri, yerli hakları yönünde yeni bir bağlamın şekillenmesinde etkili olmuştur. Neo-liberal paradigmanın bu yeni yönelişinde, olasılıkla kreditör konumundaki Kuzey ülkelerinin ve onların şirketlerinin, kıta devletlerinin yozlaşmış devlet bürokrasilerini bypass ederek doğrudan cemaatlerle müzakere etmeyi, hatta Latin Amerika'nın "antiemperyalist" damarını "yerli hakları savunucusu" pozuyla zaafa uğratmayı[7] daha "rasyonel" bulmalarının payı vardır.

7 Nitekim "İran-Kontra operasyonu"nda ABD'nin "ayakçılığı"nı yapan, ABD Dışişleri'nin "demir yumruklu" Latin Amerika uzmanı Roger Noriega, Bo-

Çünkü Latin Amerika'nın yerli toplulukları genelde o güne dek işletilmeye pek değer bulunmayan bölgelerde, özellikle de ormanlık alanlarda (özellikle Amazon bölgesi) yoğunlaşmışlardır ve bu bölgeler doğal kaynaklar (hidrokarbon, petrol, doğalgaz, kereste vb.) açısından son derece zengindir. IMF ve DB gibi kreditör kuruluşlar aracılığıyla Güney ülkelerine dayatılan Yapısal Uyum Programları'nın bu düzenlemeleri, "refah devleti"nin yüksek maliyetinden kurtulabilmek için adem-i merkezîleşmeye sıcak bakan Latin Amerika hükümetlerine de cazip gelmiştir.

Bu son nokta, önemlidir, çünkü aynı zamanda 1990'lı yıllarda kıtanın yerli halkları ve örgütleri arasında yükselmekte olan "neo-liberalizm karşıtı konumuna dair ipuçlarını sağlamaktadır bize.

YERLİLER NEO-LİBERALİZME KARŞI

Görüldüğü üzere, neo-liberal küreselleşme süreçlerinin yerli cemaatleri üzerindeki etkisi, çelişkilidir: bir yandan onların ve örgütlerinin yararlanabileceği yeni kaynakları ve araçları devreye sokmakta, ama daha çok da, zaten kırılgan olan toplumsal konumlarını derinlemesine etkileyip krizlerini derinleştirerek tepki vermeye, kendilerini savunmaya yöneltmektedir.

Bu nedenledir ki, en azından Maya yerlilerinin örgütü EZLN'nin Meksika hükümetinin Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nı (NAFTA) yürürlüğe sokacağı tarih olan 1 Ocak 1994'ten bir gece önce ayaklanarak Chiapas eyaletinin kentlerini işgal ettiği günden bu yana, kıtadaki yerli hareketlerinin büyük bölümü, toprak hakları, siyasal özerklik ve kimlik ve kültürlerinin tanınması yolundaki mücadele gündemlerine, bir de neo-liberalizme karşı mücadeleyi eklemişlerdir. Çokuluslu Şirketlerin (ÇUŞ'lar) faaliyetlerine karşı direnişleri, Latin Amerika ülkelerinin pek çoğundaki sol iktidarların göreve gelişinde belirleyici bir rol oynamaktadır.[8]

livya halkının doğal gaz rezervlerinin millileştirmesi yolunda ayaklandığı bir dönemde, 2 Mart 2004'te Amerikan Senatosu'na seslenirken, şöyle diyordu: "Bolivya'daki demokrasi programımızın temel hedeflerinden biri, uzun süredir marjinalleştirilmiş yerli nüfusu siyasal yaşam içine çekebilmektir." (Batı Yarıküresi Sorunları Dışişleri Bakan Yardımcısı Roger F. Noriega'nın, ABD Senatosu Dışişleri Komitesi huzurundaki konuşması, 2 Mart 2004)

8 Özellikle ilk kez bir yerli (Aymara) devlet başkanının göreve geldiği Bolivya ve yakın zaman önce solcu lider Rafael Correa'nın seçimleri kazandığı Ekvator'da yerlilerin tutumları belirleyici olmuştur.

Yerli cemaatleri topraklarında faaliyette bulunan ÇUŞ'lara karşı direnmekte, yolları kapatmakta, işletmeleri ve topraklarını işgal etmekte, ülkelerine dayatılan özelleştirme politikalarına şiddetle karşı çıkarak yığınsal sokak gösterileri düzenlemektedirler.

Günümüzde Latin Amerika'daki yerli talepleri, artık neo-liberalizmin kendilerine "bahşetmeye" hazır olduğunun, yani kültür ve kimlik sınırlarının çok ötesine geçmiş, dünyanın "öteki ucundaki" bizler için de birer esin kaynağı olacak, insanlığın ortak umudunun sözcüsü durumuna gelmiştir. Zapatistalar'ın diliyle ifade edecek olursak:

"Bize tarih olarak yeni bir yalan yutturulmaya çalışılıyor. Umudun yenildiği yalanı, saygınlığın yenildiği yalanı, insanlığın yenildiği yalanı... İnsanlığın yerine bize borsa endekslerini sunuyorlar. Saygınlığın yerine bize sefaletin küreselleşmesini sunuyorlar. Umudun yerine bize boşluğu sunuyorlar. Yaşamın yerine bize Terör Enternasyonalini sunuyorlar. Neo-liberalizmin temsil ettiği Terör Enternasyonali yerine, Umut Enternasyonalini yükseltmeliyiz. Sınırlar, diller, renkler, kültürler, cinsiyetler, stratejiler ve düşünceler ötesinde yaşayan bir insanlığı arzulayan herkesin birliği. Umut Enternasyonali. Umudun bürokrasisi, bizi yok edenin ters imgesi, dolayısıyla da benzeri değil. Yeni giysiler ya da yeni işaretlere bürünmüş bir iktidar değil. Bir çiçek, evet, umut çiçeği..."[9]

9 Lacandon Ormanları'nden Dördüncü Deklarasyon

LATİN AMERİKA: "DÜN"ÜNDEN, "BUGÜN"ÜNE[1]

TEMEL DEMİRER

"Gözlerini gerçekten açıp bakarsan,
bütün görüntülerde kendi
görüntünü görürsün.
Ve kulaklarını açıp dinlersen,
bütün seslerde
kendi sesini duyarsın."[2]

Kenan Kalyon'un, "Bütün göstergeler, günümüz dünyasında 'devrimci merkez'in Latin Amerika'ya kaydığına işaret ediyor,"[3] dediği koordinatlarda isyancı kıtadan[4] söz etmek; umut ve isyan kadar; önü açık belirsizliklerden de söz etmek; geleceği bugünkü mücadelenin (tarihiyle) nasıl biçimlendireceğini "öngörme" gayretidir...

Devasa zenginliğine karşı akıl almaz bir yoksulluk ve eşitsizlik deryası olan Latin Amerika kıtasında, Dünya Bankası tahminle-

1 14 Mayıs 2009 tarihinde Bilkent Üniversitesi'nde (Ankara), "Enternasyonalist Düşünce Komitesi" tarafından düzenlenen "Latin Amerika İzlenimleri" başlıklı toplantıda yapılan konuşma.

2 Halil Cibran.

3 Kenan Kalyon, "Latin Amerika'ya Alıcı Gözle Bakmak...", Birgün, 25 Şubat 2009, s. 9.

4 Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri (FARC) Genel Komutanı Manuel Marulanda Velez anısına 2009 yılında birincisi düzenlenen "Halkların Silahlı İsyan Hakkı Günü"; Brezilya, Uruguay, Şili, Ekvador, Arjantin, Peru, Porto Riko, Dominik Cumhuriyeti, Venezüella, Bask Ülkesi, Almanya ve Danimarka'da anıldı. Anmalarda 'Kahraman Gerilla' Marulanda'nın yaşamı ve mücadelesi anlatılırken, silahlı isyan hakkına ve kurtuluş için tüm mücadele biçimlerinin meşru olduğuna vurgu yapıldı ("Halkların Silahlı İsyan Hakkı Günü Kutlandı", http://www.solforum.net, 16 Nisan 2009).

ri Temmuz 2008'den itibaren kişi başına düşen milli gelirin 2008 yılında yüzde 4.5 ve 2009 yılında yüzde 4.3 dolaylarına düşeceğini öngörürken;[5] zenginlerle yoksullar arasına duvarlar örülmektedir!

Gerçekten de Michel Delon'un, "Günümüzün dünyası, güzellikleri ve korkunçlukları ile hiç olmadığı kadar büyük bir işkence bahçesidir," diye betimlediği yerkürenin Latin Amerika'sında da "Duvar Çağı" yaşanmaktadır...

"Duvar çağı'nı yaşayan dünyada, kaos da kaçınılmazdır,"[6] diyen John Berger'in vurguladığı üzere, "Betondan, bürokratik, ırkçı duvarlar, gözaltında tutma ve güvenlik duvarlar"dır[7] bunlar!

Örneğin küresel ekonomik kriz zenginlerle yoksullar arasındaki uçurumu artırırken, Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinin ardından Arjantin'in Buenos Aires eyaletinde de zenginlerle yoksullar arasına duvar çekilmeye başlandı. Gerekçe hırsızlarla çapulcular![8]

SÖMÜRGECİ YIKIM (VE SONRASI)!

"Çiçeklerin üzerine düşen
şiddet gölgesi görülmediği anda
bahar dalı bile yalana dönüşür."[9]

Stanislaw Jerzy Lec'in, "Kimbilir Colomb daha neler keşfederdi, eğer Amerika karşısına çıkmasaydı," zevzekliğini bir yana bırakırsak; bugününü, sömürgeci geçmişinden devralan Latin Amerika'da kapitalizmin tarihi, (eğer durdurulamaz ise!) bu coğrafyada insan(lık)ı da neyin beklediğinin göstergesidir...[10]

---

5 Gözde Demirel, "Latin Amerika Krize Hazırlanıyor", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 226, 27 Ekim 2008, s. 16.

6 John Berger, Kıymetini Bil Her Şeyin, Çev: Beril Eyüboğlu, Metis Yay., 2009.

7 John Berger, Kıymetini Bil Her Şeyin, Çev: Beril Eyüboğlu, Metis Yay., 2009, s. 85.

8 "Latinlerin Utanç Duvarı!", Radikal, 13 Nisan 2009, s. 11.

9 T. Adorno.

10 Sömürgecilik ve "sonuçları" konusunda bkz: Jack D. Forbes, Kolomb ve Diğer Yamyamlar: Beyaz Yağmacılığın Gölgesinde Sömürü ve Emperyalizm, çev: Işıl Özbek, Kalkeden Yay., 2009; Kadir Kefeli, "Kurtuluş Teolojisi: Yüzünü Halka Dönen Din Adamlarının Deneyimi", Tavır Dergisi, No: 83, Mart 2009, s. 26-29; "Latin Amerika'da Kritik Eşik Aşılıyor mu?", Sosyalist Demokrasi Kolektifi, No: 1, Nisan-Mayıs 2009, s. 7-8; "Latin Amerika Savunma Konseyi", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 12 (250), 21 Mart 2009, s. 9.

Bakın bu konuda Emir Sader nelere dikkat çekiyor: "Latin Amerika'yı anlamayı sağlayan Eduardo Galeano'nun 'Latin Amerika'nın Kesik Damarları' başlıklı kitabı[11] uluslararası kapitalist pazara bölgenin şiddetle eklemlendirilmesinin iki temel dayanağı olduğunu gösteriyor: Yerli halkların yok edilmesi ve köleleştirme. Kapitalizm bu topraklara kan dökerek ulaştı ve bizi neyin beklediğini de gösterdi. Sadece silah zoruyla kendi uygarlıklarını ve dinlerini getirmediler. Baskı, ayrımcılık da, kaynaklarımızın ve insanlarımızın sömürülmesi de onların işiydi.

Kolonileştirme (sömürgeleştirme) sürecinde imparatorluklar değişse de hep aynı temel ve kitaba da ismini veren aynı tema söz konusuydu: Latin Amerika bölgenin kesik damarıydı. Keşfinden başlayarak bugünlere dek kıtanın tüm varlığı Avrupalılara ve daha sonra Kuzey Amerikalılara taşındı. Kapital uzak ülkelerde birikti ve birikmeye devam ediyor.

Toprağımız, ürünlerimiz, zengin maden yataklarımız, insanlarımız, işgücümüz, doğal kaynaklarımız hepsi başkalarının. Üretim biçimi, toplumsal sınıflar bile dışardan belirlenmiş ve kapitalist makinenin işlemesi için planlanmıştı. Kesik damarlar, Latin Amerika'nın azgelişmişliğinin uzaktakinin gelişmiş olması için gerekli olduğunu anlatır. Biz Latin Amerikalılar yoksuluz, çünkü bastığımız topraklar zengin, doğal olarak sahibi olduğumuz bu ayrıcalıklı yer tarihin lanetine uğramış. Aslında bu içinde yaşadığımız dünyada, güç merkezlerinin dünyasında kuşkulu olmayan bir zenginlik yok. Zamanla krizi ihraç etmekte ustalaşacaklar."[12]

Gerçekten de "Tüfek, Mikrop ve Çelik'le geldiler... İstila ettiler, sömürgeleştirdiler ve yok ettiler..."[13] diye özetlenmesi mümkün olan sömürgeci saldırganlık konusunda, Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marquez'in tanınmış romanı Yüzyıllık Yalnızlık'ın son cümlesi "...yüzyıllık yalnızlığa mahkûm edilen soyların, yeryüzünde ikinci bir deney fırsatları olamazdı..." diye biter.

Bu sözler aynı zamanda, Kolomb öncesi Amerika kıtasında yaşayan yerli halkların son beş yüz küsur yıllık tarihinin başlangıcını

11 Eduardo Galeano, kitabına ilişkin olarak, "Amerikan yerlilerinin Avrupa'yı nasıl 'keşfettiğini' bilmek ister misiniz? Bu kitabı okuyun," der!

12 Emir Sader, "Neden Kesik Damarlar?", Pagina 12, 22 Nisan 2009.

13 Murat Tanakol, "... 'Kaybedenlerin' Anlatısı", Radikal Kitap, Yıl: 7, No: 418, 20 Mart 2009, s. 24.

da anlatır gibidir. Çünkü o zamandan beri Amerika kıtasının gerçek sahiplerine ait her şey, öyle ya da böyle, yok edilmeye, yok sayılmaya çalışılmaktadır. Koca bir kıta, tarihinden koparılmaktadır. Bir Iroquois yerlisinin haklı olarak belirttiği gibi: "...üzerinde insan yaşayan bir toprak keşfedilmez. Yoksa ben de Atlantik'i geçip İngiltere'yi keşfedebilirim."

R. Wright'ın da, konuya ilişkin olarak kaleme aldığı kitabına 'Çalınti Kıtalar' başlığını verip, "Bu kadar açık bir noktanın beş yüz yıl boyunca Avrupa'nın bilincinden kaçmış olması, bize öğretilen tarihin bir mit olduğunu ortaya koyar,"[14] demesi de bunlardan hareketle değerlendirilmelidir...

Evet, özetleyerek toparlarsak: "Latin Amerika'nın politik/ekonomik tarihi kendisine has öznellikler ve deneyimlerle dolu bir tarihtir. Buna sebep 1492'de Kolomb ve beraberindekilerin kıtaya ayak bastıkları andan itibaren orijinal bir ekonomik altyapının şekillenmeye başlamış olmasıdır. İlkel, köleci, feodal ve nihayetinde kapitalist toplum şeklindeki klasik paradigma, Yeni Dünya açısından geçerli değildir. (Ayrıca bu paradigmanın Avrupa açısından da ne derece geçerli olduğu, tartışmaya açık bir konudur). Bir yanda yerli halkın ve Afrika'dan gemiler dolusu getirilen insanların köle prangalarına bağlanması, diğer yanda büyük çiftliklerde (Hacienda) hüküm süren serf/derebeyi ilişkileri ve şehirlerdeki kapitalist ticaret ağı, XIX. yüzyıl sonlarına dek kıtada iç içe var olmuştur. Potosi maden bölgesinin, Brezilya, Küba veya Kolombiya'da şekerkamışı tarlalarında çalıştırılan kölelerin, ya da Buenos Aires ve Lima gibi liman şehirlerinin hikâyelerine baktığımızda bu durum oldukça net biçimde açığa çıkıyor. Kaldı ki bugün bile gelişkin kapitalist yapılarına rağmen kıta ülkelerinde sömürgeci ekonominin kalıntıları mevcuttur. Bolivya ve Brezilya'daki topraksızlar ile, Kolombiya'da yürüyüşe geçen köylülerin talepleri incelendiğinde henüz tedavülden kalkmamış pre-kapitalist üretim ilişkilerinin kapitalist üretim ilişkilerine eklemlenerek sürdürdükleri yaşam da kendiliğinden görünür hâl alıyor.

Güney Amerika ekonomisinin şanssızlığı Kolomb zamanındaki medeniyetlerin (Inka, Maya ve diğerleri) gümüşü Ay'ın, altını ise

14 Ronald Wright, Çalınti Kıtalar-Amerika'da Fetih ve Direnişin Beş Yüz Yılı, Çev: Şen Sürer, Versus Kitap, 2009.

yaşamın ve inancın merkezine oturttukları Güneş'in ter damlaları sayan kültürlerinde başlar. Francisco Pizzaro'nun karşılaştığı ilk İnkalar konuklarına uluslarını yüceltmek adına altından yapılma (var olmayan) tapınaklardan dem vurduklarında felaketlerini çağırdıklarını bilemezlerdi. Altın ve gümüş yağması ile başlayan süreç, bütün tabii kaynaklara (ki yerli halk ile bir tür deniz kuşunun yüksek kalitede gübre niteliği taşıyan pisliği de buna dahildir) el konulması şeklinde gelişir. Sonuçta kıta, ilk etapta Avrupa'da yeşermekte olan kapitalizme sermaye ve hammadde teminini sağlayan başlıca bölge olacak, sonrasında ise emperyalist üretim ilişkileri ağında mahvolmaya devam edecektir. Öyle ki Arjantin derileri neredeyse yok pahasına Avrupa ve Amerika bandıralı gemilere yüklenecek, aynı gemiler bu derilerden işlenmiş eşyaları fahiş fiyatlarla satmak üzere topladıkları yerlere geri getireceklerdir. Ve yine öyle ki, ülkesini kalkındırmak adına ithal ürünlere vergi ve kota koyan Paraguay 1865'de 'halkı diktatörlükten kurtarmak' amacını güttüklerini söyleyen üçlü ittifakın saldırısına uğrayacak, ve bu savaşta Paraguay yetişkin erkek nüfusunun neredeyse tamamı öldürülecektir.

Ekonomik altyapıdaki özgünlük ve bağlamında sömürü ağının sıkılığı ile sürekliliği, politik üstyapıda da yansımasını bulur. Politik arenaya baktığımızda karşımıza keşfin başlangıcından bugüne, sömürüye paralel kesintisizlikle devam eden bir mücadelenin (ki bu mücadele temelde sınıfsaldır) tarihsel seyri çıkar. Bu tarihsel seyri kabaca üç ana döneme ayırabiliriz:

1. 1492 ile 1800'lü yılların başlangıcına kadar süren dönem: Yerli halkların ve kölelerin İspanyol Conquistadorlara (Fatih) karşı yürüttükleri isyan hareketlerine sahne teşkil eder. Ok ve yay, tüfek ve kılıca karşı amansız savaşında kısa erimli zaferler almış olsa da genellikle yenilgilere uğramıştır. Kimi isyanlar onlarca yıl kimisi ise birkaç ay sürmüş, lakin bastırılan bir isyanın ardından yenisinin çıkışı çok gecikmemiştir. Şili'de Aracauno'lar, Ekvador'da Ruminahui, Peru'da Tupac Amaru, Bolivya'da Tupac Catari, Brezilya'da ormana kaçan kölelerce kurulan Palmeras Federasyonu bu dönemin başat isim ve olgularındandır.

2. 1800'lü yıllar: Özellikle kreollerin (Güney Amerika'da doğmuş Avrupa kökenliler) Fransız Aydınlanma Felsefesi ve devriminin etkileriyle biçimlendirdikleri ulusal bağımsızlık savaşlarının ya-

şandığı yıllardır. 'Güney Amerika bu topraklarda doğanların özgür vatanıdır' parolasıyla silahlar kuşanılmıştır. Simón Bolívar Kolombiya, Ekvator, Peru (Bolivya dahil) ve Venezüella'yı kapsayan Büyük Kolombiya Federasyonu'nu kurarken, aynı zamanda kıtadaki İspanyol egemenliğine de resmi olarak son veren kişidir. Küba'da José Martí, Uruguay'da Jose Artigas, Bolivya'da Sucre ve daha pek çok isim eşitlikçi, bağımsız bir ülke adına sömürgeci ve oligarşik iktidarlara karşı bu dönemde savaştan savaşa yol almışlardır.

3. XX. yüzyılla birlikte ise sınıfsal özgürlük mücadeleleri arenanın merkezini tutar. Zapata, Sandino, Castro sadece ülkelerinde devrime önderlik eden isimler değillerdir. Adları ile anılacak olan politik stratejileri ve düşünceleri de tarih sahnesine işlemişlerdir. Benzer şekilde Uruguay'da Tupamarolar şehir gerillacılığı yaklaşımını yeni bir deneyim olarak geliştirirler. Arjantin'de Peron, Şili'de Allende, Ekvador'da Alfaro gibi halkçı ve/veya sosyalist iktidarlar kıta çapına yayılmış mevcut devrimci mücadelelerle bağlaşık yaşamış ve böylece kıtaya büyük bir tarihsel miras bırakılmasını sağlamışlardır.

Meselenin finans-kapital tarafında ise sürece darbeler ve ekonomik ambargodan kontrgerilla savaşına kadar pek çok karşı tepki ile cevap veriş vardır. Uluslararası sermaye, sınıflar savaşındaki yeni politik yönelimlerini ilk uygulama alanı olarak çoğu kez Latin Amerika'yı seçmiş ve buradaki sonuçları üzerinden globalleştirmiştir.

Günümüzde, kimi eski illegal siyasetlerin legalist sol yapılar ile ittifakları yoluyla seçimleri kazanmaları (Uruguay, Ekvador, Bolivya, Venezüella) Kolombiya'da FARC'ın sürdürdüğü gerilla savaşımı ve en belirgini Brezilya'daki Topraksız Köylü Hareketi (MST) olan yeni bir orijinalite üzerine kurulu meşruiyet eksenli örgütleri ile kıta büyük bir mücadele mozaiği olma konumunu sürdürmektedir.

Ve bu mozaiktir ki sosyalist bloğun 1989'da başlayan parçalanması sonrasında gerileme yaşayan mücadele içindeki kitlelere moral motivasyon olmaktan öte anlam ve güce sahiptir. Deneyimler öznel de olsa çıkarsamalar globaldir. Bu çıkarsamalar Paulo Freire'nin eleştirel pedagoji üzerine teoremlerinden MST'nin topraksız köylülüğe yaklaşımı ve üretim kolektifleri uygulamalarına, yasal ve silahlı savaşımın sentezinden sosyalizme geçiş problemle-

rine kadar geniş bir yelpaze içerir. Lakin bu noktada özellikle belirtmek isterim ki olabilecek en son çıkarsama Latin Amerika'nın mücadele zenginliğini ululaştırmak ve kopyalamak olabilir. Neticede sosyalizm yolu bir etkileşimler ve birikimler yoludur. Ve her birikim ancak kendi öznelliklerimizle bir sentez dâhilinde içselleştirilirse bir birikim olabilir."[15]

Görülmesi gerektiği üzere yaşadığı bugünü, sömürgeci geçmişten devralan; "Toprak ve özgürlük talebiyle taçlanan halkçı hareketlerin/ başkaldırıların kesintisizliği kişiliğinde Latin Amerika için Toprak sorunu kilit önemdedir!

Toprak reformu kavramı son yüzyılda Latin Amerika'daki hükümetlerin programları içinde de yer aldı ve bu kıtada kendine ayrı bir yer edindi.

Son yüzyılda Latin Amerika'da gerçekleştirilen toprak reformunun ortak amacını sömürge düzeninin hâlâ süregelen izlerini silmek ve toplum kesimleri arasındaki gelir uçurumunu düzenlemekti. Günümüzde Latin Amerika'daki büyük toprak sahiplerinin çoğunun Avrupa kökenli olduğu ve bazı toprak sahibi ailelerin topraklarının mülkiyet haklarını iki yüz yıldan fazla süredir ellerinde bulundurduğu gerçeğini düşündüğümüzde Latin Amerika ülkelerinin neden toprak reformuna ihtiyaç duydukları daha net bir şekilde anlaşılıyor.

Latin Amerika'daki birçok ülkede toprak reformu programları tarihsel bir süreç içinde sık sık gün yüzüne çıktı. Günümüzde ise özellikle Bolivya, Venezüella, Paraguay'da yeniden gündeme gelen toprak reformları dikkat çekerken uygulamaların genel durumu şöyledir.[16]

BREZİLYA Brezilya da ilk olarak 1930'larda Getulio Vargas toprak reformu konusunda çalışma vaadinde bulundu. Toprak reformu konusunda ilk gerçekçi adım ise Jose Sarney tarafından atıldı. Toprak reformu ihtiyacının esas nedeni askeri hükümetin düşmesine yol açan güçlü toplumsal hareketti. "Birinci Toprak Reformu Planı" olarak bilinen plan gerçek olarak yaşama geçirilemedi.

Brezilya'da toprak reformu konusunda hükümeti zorlayan en önemli ha-

15 Altan Keskin, "Latin Amerika İzlenimleri", Yol, No: 16, Bahar 2009, s. 49-52.

16 Gözde Demirel, "Latin Amerika'da Toprak Reformu", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 224, 13 Ekim 2008, s. 18-19.

reket ise "Brezilya Topraksız Kırsal İşçiler Hareketi"dir (MST). 1960'larda başlayarak 1990'lara kadar süren MST genel olarak kolektif işçi topluluklarının devlete ya da büyük arazi sahiplerine ait bir arsayı işgal etmesine ve burada yerleşimlerini kurmasına dayanıyordu. Brezilya'da çok sayıda yoksul ve toprağı bulunmayan tarım işçisi ortak amaçla bir araya gelerek komün hâlinde yaşam şartlarını iyileştirme amacıyla bu tarz bir hareket başlatmıştı. Değişimler, kazanımlar ve kaybedişlerle neredeyse otuz yıllık bir sürece yayılan bu hareket ve hareketle birlikte yürütülen güçlü kampanya Fernando Cardoso ve Lula da Silva hükümetleri zamanında bu işçilerin çeşitli kazanımlar elde etmesine neden oldu.

Özellikle 1985 yılından sonra Brezilya'nın tekrar demokratik yönetimlere sahip olması ile aynı yıl kurulan Reforma Agraria- Nova Republica (PNRA-NR) sosyal adalet kavramını ön plana çıkararak hükümetlere tarım reformunun gerekliliği ve getirecekleri konusunda raporlar hazırlamaya ve bu yolda önemli çalışmalar yapmaya başladı. Brezilya'da toprak reformu konusunda kitlelerin istediğini belirtmesinin önemli nedenlerinden biri de zengin ve fakir sınıf arasında bulunan orta sınıfın tepkisini güçlüce dile getirebilmesi ve toprak reformu konusunda daha alt sınıflarla bir işbirliği hâlinde bulunması da gösterilebilir. Brezilya'da toprak reformu konusunda hâlâ toplumsal çalışmalar yürütülüyor. 2002 yılında devlet başkanlığına yüzde 60'ı aşan oyla Emekçiler Partisi'nin adayı Lula da Silva'nın gelmesi, toprak dağılımı konusunda adalet talep eden milyonlarca tarım işçisinin sorunlarının çözülmesi konusunda ümitlendirmişti.

Bazı kazanımlara rağmen tam olarak isteklerine ulaşamayan MST 2005 yılında, tarım arazilerinin yeniden düzenlenmesi amacıyla geniş katılımlı bir yürüyüş düzenlemişti.

BOLİVYA Bolivya'da 1952 yılında yapılan devrimin ardından bir toprak reformu yasası çıkarıldı fakat 1970'de tarım işçisi ailelerin sadece yüzde 45i bu yasadan yararlanabildi. 1970 ve 1980'li yıllarda bu durumu iyileştirmek için hükümetler tarafından çeşitli çalışmalar yapıldı. 1996 yılında Yasa 1715 ile Insitutio Nacional de Agraria Reforma (Bolivya Tarım Reformu Enstitüsü) (INRA) kuruldu.

Sosyal baskının, yasa ve liberalleşme çabalarının birleşmesi ile ortaya çıkan sonuç doğrultusunda toprak reformu konusunda çalışmalarına başlanıldı. Toprak reformu konusunda en somut adım ise Bolivya'da devlet başkanı Evo Morales tarafından 2006 yılında başlatılan Toprak Reformu Hareketi ile atıldı. 1 Mayıs 2006 günü toprak reformunu başlattığını açıklayan Morales, bu tarihten sonra halka tapu dağıtımları yapıyor. Program çerçevesinde Bolivya topraklarının yüzde 20'sini kapsayan 48 milyon dönümlük toprağın yeniden dağıtılması planlanıyor. Toprak dağıtımı sadece fakir halk ile sınırlı değil. Toprak reformunun aynı zamanda kamu sektörüne yararı da gözetiliyor.

2008 ağustos ayında "El Mutun Demir Projesi"ni gerçekleştirmek için bölgedeki 15 büyük toprak sahibi ile mutabakata varan INRA, bölgede toprak mülkiyeti transferi sürecine hız verdi.

ŞİLİ Şili de toprak hareketleri ilk olarak 1960 yılında Jorge Alessandri zamanında başladı, 1964-1970 yılları arasındaki Eduardo Frei Montalva hükümeti döneminde hız kazandı. 1970-1973 yılları arasındaki Salvador Allende döneminde ise en hızlı ve verimli zamanına ulaştı. Bu dönemde 80 hektardan büyük arazilerin mülkiyetleri tekrar düzenlenmeye başladı. Büyük toprak sahiplerini büyük zararlar altına sokan bu durum, Allende'ye karşı gerçekleştirilen ABD destekli darbenin de en önemli nedenlerinden biri oldu. 1973 yılında gerçekleştirilen darbe ve darbenin başındaki komutan Pinochet'nin devlet başkanı olmasının ardından toprak reformu kapsamında yapılan tüm değişiklikler iptal edildi ve büyük toprak sahiplerinden alınan topraklar iade edildi.

KOLOMBİYA 1934-1938 yılları arasındaki Alfonso Lopez Pumarejo hükümeti döneminde çıkarılan Kanun 200 ile hükümetin sosyal reformlar çerçevesinde bazı toprakların mülkiyetinin yeniden dağıtılmasını öngörülüyordu. 1958-1962 yıllarındaki Alberto Lleras Camargo ve 1966-1970 yıllarındaki Carlos Lleras Restrepo hükümetleri zamanında ise Toprak Reformundan Sorumlu Kolombiya Enstitüsü'ne (INCORA) daha geniş ve verimli bir program hazırlaması amacıyla görev verdi. Sadece 1968-1969 yıllarında 60.000 tarım işçisine ve çiftçiye toprak dağıtan enstitüsü bir noktadan sonra büyük toprak sahiplerinin desteklediği şiddet içerikli bazı saldırılar sonucunda işlevini yitirmeye başladı. Kurumun işlevini yitirmesi ile toprak işgallerine başlayan halk şiddet gördü. Örneğin 1991 yılında yerliler Nilo Hacienda'sını işgal ettiler ve hükümetin de desteği ile işgalcilerin büyük bir kısmı öldürüldü. Günümüz de Kolombiya'ya baktığımızda ise Kolombiya kaynaklı bir gerilla örgütü olan FARC'ın toprak reformuna hükümetten daha fazla eğildiğini ve toprak mülkiyetinin dağıtımı konusunda bazı taleplerinin olduğunu görmekteyiz.

KÜBA Küba'da devrimin ardından toprak mülkiyetinin yeniden dağıtılmasına başlandı. Tarım Reformu konusundaki kanunların ilki olarak 1958 yılındaki Sierra Maestra Yasa 3 gösterilmektedir. 1959 ve 1963 yıllarında çıkarılan Toprak Reformu yasaları ile de mülkiyet dağıtımının esasları tamamen belirlendi. "Toprak Reformu için Ulusal Enstitü" (INRA) ülke genelindeki tüm toprak dağıtımı ile ilgilenmeye başladı. Küba'daki toprak reformu kapsamında sadece toprak mülkiyetinin dağıtılması değil, aynı zamanda belirli bir süre için toprak kiralanması konusunda da çeşitli düzenlemeler yapıldı. Yaklaşık 67 hektar alanın mülkiyetleri yeniden düzenlendi ve mülkiyet hakları doğrultusunda toprak kiralama koşulları belirlendi. Hükümetin koyduğu çeşitli kotalar ve emlak alım satım işlemlerin-

deki yeni düzenlemeler ile toprak reformu çalışmaları başarıya ulaştı. Tarım reformundan yaklaşık 200.000 kişi yararlandı.

Fidel Castro'nun görevi kardeşi Raúl Castro'ya bırakmasının ardından Küba'daki tarım politikalarında bazı değişiklikler meydana geldi. Temmuz ayında Raúl Castro'nun üretimi arttırmak amacı ile çiftçilere devlet kontrolündeki boş tarım arazileri işleme hakkı tanıyan kanun ile çiftçiler, tarımdan daha yüksek oranda kâr elde edebilecek.[17]

EL SALVADOR El Salvador'da Kosta Rica'daki bazı reformlardan etkilenilerek toprak reformu konusunda bazı çalışmalar yapıldığı söylense de bu dönemde yapılan çalışmalar sadece kâğıt üzerinden olmaktan ileriye gidememiştir. Esas olarak 1980'lerdeki "Devrim ve İç Savaş Dönemi"nde toprak reformu konusunda birçok düzenleme yapılmaya başlandı.

GUATEMALA Ülkedeki ilk toprak reformu fikri 1944-1954 yılları arasındaki "On Yıllık Bahar" döneminde, Juan Jose Arevalo ve Jacobo Arbenz hükümetleri zamanında ortaya atıldı. Bu dönemde yapılan çalışmalar dünyadaki en başarılı toprak reformu politikalarından biri olarak bilinmektedir. Ekonomiyi en az etkileyen ve zengin toprak sahiplerinin çıkarları ile fakir halkın edinimlerini ortak bir paydada buluşturmayı deneyen ve bunu başaran Toprak Reformu kapsamındaki düzenlemeler, 1954 yılında gerçekleşen ABD destekli darbenin ardından iptal edildi. 1994-1997 yılları arasında Guatemala'daki çeşitli siyasi oluşumlar bir toprak reformunun gerekliliğini esas alarak bu konuda bazı çalışmalar yaptılar. Coordinadora Nacional de Organizaciones Campasinas (CNOC) tarımsal alanda sürekli gelişmenin sağlanması için tarım alanında reformlara gereklilik duyulduğunun altını çizerek, 2003 yılındaki seçimlerde de bu konuya seçim kampanyasında geniş bir şekilde değindi.

MEKSİKA Toprak reformu bir başka ivmesini ise 1934 yılında Devlet Başkanı Lazaro Cardenas zamanında kazandı. 1940-1970 arasındaki dönemde ise Meksika Devrimi'nin işlevini yitirmesi ile toprak reformu konusunda da geri adım atılmış oldu. Aleman hükümeti yabancı kaynakların toprak kiralamasını onayladı ve bu durum Meksikalı tarım işçilerinin gelirlerine büyük ölçüde zarar verdi ve çoğunun topraklarını tekrar elden çıkarmasına sebep oldu. 1970 sonrası dönemde ise yeniden toprak reformu kavramı ortaya atıldı fakat bu sefer Luis Eccherveria tarafından ortaya atılan reform büyük toprak sahiplerine arazilerini daha fazla geniş-

17 Yapılan bu düzenleme, çeşitli yorumlara neden oluyor. Bu durum bazı çevreler tarafından üretimi arttırmaya yönelik bir teşvik olarak algılanırken, bazı çevreler ise bu durumu Küba'nın tarım alanındaki düzenlemelerinin kapitalist uygulamalar ile paralellik gösterdiği görüşünü öne sürüyor ve yeni düzenlemelerin Küba anayasasının öncelikli kurallarından olan sosyal eşitliğe zarar verebileceğini belirtiyorlar.

letebilme imkânı taşıyordu. Bu durum 1988 yılında Carlos Salinas de Gortari seçilene kadar devam etti. Meksika tarihinde devrimci hareketlerin liderleri Francisco Madero ve Emiliano Zapata da toprak reformuna verdikleri önemle ortaya çıkmaktadır.

NİKARAGUA Toprak reformu, Sandinista Rejiminde en çok önem verilen hükümet programlarının başında geliyordu. Özellikle "Pinyata Planı" toprak reformu konusuna değiniyordu. Bu programda büyük toprakların Sandinista yönetiminin belirlediği belirli bölgelerdeki fakir halka dağıtımı öngörülüyordu.

PARAGUAY 2008'in Nisan ayında Paraguay devlet başkanı seçilen ve ağustos ayında görevine başlayan eski piskopos Fernando Lugo, seçildikten sonra yaptığı konuşmalarda gelecek dönemlerde Paraguay'da yeni bir toprak reformu hareketine başlanacağını belirtti. Önceki söylemlerinde de adaletsiz toprak dağıtımının değişeceğine sık sık değinen Lugo, bu konuşmalarında kimi zaman İncil'e göndermeler yaparak, dinin de toprak reformunu özünde desteklediğine dikkatleri çekiyor. Tarımın çok önemli olduğu ve endüstriyel istihdamın çok fazla olmadığı Paraguay da toprak reformu özellikle düşük gelire sahip halk için büyük önem taşıyor. Fernando Lugo da bunun çözümü için ulusal bir tarım projesi yaratma çabalarına başlayacaklarına dikkatleri çekiyor. Paraguay da daha önce 2006 yılında 11 farklı bölgeden gelen köylüler tarım reformu konusunda talepte bulunmuşlardı. Lugo öncesi dönemde 61 yıl süreyle iktidarı elinde bulunduran Colorado Partisi'nin toprak mülkiyetlerinin düzenlenmesi konusunda kapsamlı bir çalışması bulunmuyor.

PERU Peru'da 1950'li yıllarda önceki sistemlerin etkilerinin ve bıraktıkları borçların üzerinden gelebilmek için bir toprak reformu planı uygulandı. 1968 yılında ise Juan Velasco Alvarado yönetimindeki sol eğilimli darbenin ardından toprak reformu çalışmalarına hız verildi. Daha sonraki yıllarda terörle mücadele programı kapsamında ve 1988-1995 yılları arasındaki Peru'daki iç karışıklık döneminde de toprak reformu konusunda çeşitli çalışmalar yapıldı. Bu çalışmaları genel olarak Hernando de Soto ve Alberto Fujimori ile Özgürlük ve Demokrasi Enstitüsü üstlendi.

VENEZÜELLA Hugo Chávez yönetimdeki Venezüella hükümeti "Plan Zamora" kapsamında devletin sahip olduğu toprak mülkiyetlerinin yeniden düzenlenmesi ve kullanılmayan özel tarım alanlarının mülkiyet dağıtımının yeniden yapılması konusunda çalışmalar yapmaktadır.

Adını XVIII. yüzyılda yaşamış bir tarım işçisi olan Ezequiel Zamora'dan alan Plan Zamora toprak reformunu ve tarım arazilerinin yeniden dağıtımını ön görüyor. Plan, Chávez'in Kasım 2001'de çıkarttığı Tarım Yasası ile yürürlüğe girdi. Plana göre dağıtılması gereken araziler kapsamında devlet arazisi, devletin sahibine ait mülkiyet hakkını kabul etmediği arazi-

ler ve kullanılmayan özel araziler bulunuyor. Toprak dağıtımı 1 ile 50 kilometre kare arasında değişen alanların belirli yasal düzenlemeler kapsamında dağıtılmasını öngörüyor. Plan ayrıca, kullanılmayan tarım arazilerinin sahiplerine fazladan vergi yükümlülüğü getiriyor.

LATİN AMERİKA'NIN BUGÜNÜNDEKİ DEĞİŞİM

"Parmak bir şeyi işaret ediyorken parmağa bakan ahmaktır."[18]

Emperyalist talan karşısında tarihinden aldığı güçle direnen ve ABD'nin "arka bahçesi" olmaktan kurtulmaya gayret eden Latin Amerika'nın bugüne damgasını vuran ilk özellik "sol hareketin genel yükselişi"dir!

Bu elbette başlı başına bir devrim (veya süreci) falan değildir!

Yani yaşananlardan hareketle; Mehmet Yılmazer, gibi, "XXI. yüzyıl sosyalizminin pratiği esas olarak Latin Amerika'da yaşanıyor. Gelişmeler henüz filiz hâlinde..."[19] diyebilmek pek mümkün görünmemektedir...

Yaşanan dipten gelen bir basınçla ve elbette sınıf mücadelesinin gelgitleriyle yaşanan bir değişim/dönüşümdür... Neye kapı açacağına ilişkin bir "niteleme" henüz mümkün değildir![20]

Evet, Dünya Sosyal Forumu'na katılan Venezüella, Bolivya, Ekvador ve Paraguay liderlerinin ifade ettikleri önemlidir; ancak (sosyalizm sıfatını kullanabileceğimiz) bir niteleme için henüz erkendir!

"Dünya Sosyal Forumu'ndaki ilk konuşmacı Correa, orada bulunanların çoğunun düşüncesini yineleyerek söze başladı: 'Bundan on yıl önce dört Latin Amerika devlet başkanının Dünya Sosyal Forumu'na katılacağını kimse hayal bile edemezdi. Halklar ayaklandı ve Washington konsensüsünü izleyen pek çok hükümet iskambil kâğıdından yapılma kaleler gibi yıkıldı.' Correa'nın XXI. yüzyıl sosyalizmini tanımlayan açıklamaları konuşmasının en ilginç bölümüydü. XXI. yüzyıl sosyalizmi, üzerinde çok konuşulan bir konu..

18 Fransız Atasözü.

19 Mehmet Yılmazer, "XXI. Yüzyıl Sosyalizmi", Yol, No: 16, Bahar 2009, s. 36.

20 Bkz: John Riddell, "Marx'tan Morales'e: Yerli Sosyalizmi ve Marksizm'in Latin Amerikalılaştırılması", Montthly Rewiew-Türkçe, No: 20, Nisan 2009, s. 109-117.

ancak şimdiye dek karakteristiklerini tanımlayan yönetici olmadı. Correa'ya göre, XXI. yüzyıl sosyalizmi kolektif bir harekettir; toplumsal olarak yoksul barrio'larda (varoşlarda -çn) ama aynı zamanda ekonomide, sosyal hayatta ve kurumlarda kendini ifade eder.

Ekvador Devlet Başkanı, Chicago ekolünden bir ekonomist olmasına karşın toplumsal sorunların çözümü için 'devletin' kurtarılmasına ve planlamaya gerek olduğunu belirtti. Geleneksel sosyalizmle aradaki farka işaret ederek, geleneksel sosyalizmdeki rekabet yönteminin çalışma ve sosyal hayata zararlı etkileri olduğunu söyledi. Öte yandan Correa'ya göre XXI. yüzyıl sosyalizmiyle geleneksel sosyalizmin ortak yanları var ve bu, 'değişim değerinin yerini kullanım değerinin almasıdır'. Bu konuda Amazon ormanlarını örnek gösterdi: 'Hepimiz ondan sorumluyuz, bu olağanüstü çevre varlığına sahip olan ülkeler, zengin ülkelerin kendi çıkarları için onu yok etmelerine izin vermemeli.'

XXI. yüzyıl sosyalizminin bir başka özelliği de her türden adalet talebidir. 'Ülkelerimizin en yoksullarının yerli halklar olması kabul edilemez' diyen Correa, XXI. yüzyıl sosyalizminde belirli reçetelerin olmadığını ve özeleştirinin önemini ve sosyalizmin tek ve durağan bir yolu olmadığını belirterek, 'Biz dogmalara ve kılavuzlara inanmıyoruz. Silahımız oydur ve şiddeti reddediyoruz' diye ekledi. Reel sosyalizmi eleştirmekten kaçınmayan Correa, 'En büyük hatası kapitalizmin gelişme modelini sorgulamamasıydı. XXI. yüzyıl sosyalizmi ise iyi yaşamayı öneriyor ama herkesten daha iyi yaşamayı değil, ama adilce, tüm kültürlerin yaşamını sağlayarak. Eğer Çinlilerin tümü zenginlerin düzeyinde bir yaşam isterse dünya batar' dedi.

Paraguay Devlet Başkanı, değişimin taşıyıcısı kitlelerin umudu olarak orada bulunduklarını belirterek sözlerine başladı: 'Bu değişim siyasetin büyük laboratuvarlarında oluşmadı; bir ağacın altında, sokaklarda tartışıldı; yenilgilerle, utkularla pekişti. Bu nedenle hükümetlerimiz, sosyal mücadelelerin sürekli ilerlemenin garantisi olduğunu biliyor.'

Lugo'ya göre, 'Eskiden sosyal hareketlere baskı vardı ama.. buna rağmen muhafazakâr hükümetleri yıkacak gücü biriktirebildiler; ancak doğaldır ki yeni bir toplumun inşasına yetecek kadar değil. Bu öyle bir çağ ki bizden daha adil ve kardeşçe bir toplum yaratmamızı talep ediyor.'

Lugo, Latin Amerika birliğine inandığını ve artık sınırların birleşmeden daha önemli olmadığını belirtti: 'Ne üzücü ki atalarımız denizlerde dolaşırken Paraguay ve Bolivya'nın bugün denize kıyısı yok. Gerçek bütünleşme aşağıdan, yani halkların talebiyle gerçekleşecek. İnanıyorum ki Latin Amerika'da sosyal değişimler için sabırsız olmak gerek. Başka bir dünya mümkün ve şimdi bu gerçekleşiyor.'

Bolivya Devlet Başkanı, Sosyal Forum'da kendisine başkanlığa giden yolda yardımcı olan profesörlere rastladığını belirterek, 'Beni davetli olarak tanıttılar; davet edilmek değil, sosyal mücadeleyi sürdürmek için çağrılmayı isterim' dedi.

Morales, ülkesinde yapılan son referandumla ilgili açıklamalar yaptı: 'Eşitliği kabul etmeyen gruplar var ama onların karşısında Bolivya yerlileri ve işçileri var. Oligarşi yeni anayasayı tanımak istemese de halk kazandı. Yeni düşmanlar ortaya çıktı; medya dışında, kilise hiyerarşisi de değişime karşı. Bu yüzden başka bir kilise de mümkün, diyorum.' Evo, yeni anayasa sayesinde artık su ve elektrik dağıtımı gibi temel hizmetlerin anayasal bir hak olduğunu ve özelleştirilemeyeceğini ve yabancılara askeri üs izni verilmeyeceğini belirtti.

Morales, hükümetlerin başlıca sorumluluğunun yaşam, adalet, egemenlik ve yeryüzü olması gerektiğini söyledi. Kişisel sorumluluklarımıza dikkat çekerek, 'Eğer dünyayı değiştirmek istiyorsak önce kendimizden başlamalı; bireyci, hırslı ve sekter olmamalıyız' diye konuştu. Sözlerini (Meksikalı Zapatista hareketi lideri -çn) Komutan Yardımcısı Marcos'tan bir alıntıyla bitirdi: 'Latin Amerika'daki ilerici hükümetler itaat ederek yönetmeyi öğrenmek zorundalar.'

Venezüella Devlet Başkanı, Latin Amerika'daki değişimin esin kaynağı olarak Fidel Castro ve Küba devrimini gösteren pek çok örnek sıraladı ve 'Burada karşınızda bir eski asker (Chávez), bir papaz (Lugo), Chicago Boys'tan bir ekonomist (Correa) ve Tupac Amaru'nun soyundan bir yerli (Morales) bulunuyor. Bu, yeni hükümetlerin, geleneksel politikacılardan çok farklı, tipik olmayan karakterini gösteriyor' dedi.

Yeni ABD Başkanı Obama'nın dünyanın ufkunda bir değişim yapmasını umduğunu, kendilerinin sadece saygı beklediklerini söy-

ledi. Ekonomik krizle ilgili olarak, '800 milyon insan açlık çekiyor, bu yıl sayının bir milyara ulaştığı tahmin ediliyor. Bu, küresel kapitalizmin suçudur' diyen Chávez Sosyal Forumların politik önerilerin oluşturulduğu yerler olarak önemine dikkat çekti.

Chávez, 'Porto Alegre'ye Bolivarcı devrimin sosyalizm yolunda ilerlediğini söylemeye gelmiştim. Şimdi artık yeni bir dünya mümkün demek yetmez, bunun gerekli olduğunu da belirtmeliyiz. Yeni bir dünya doğuyor, görmek isteyen Latin Amerika'ya gelsin!' diye konuştu.

Bu yeni dünyaya örnek olarak Venezüella'da bebek ölüm hızındaki azalmayı, Venezüella ve Bolivya'da okuma yazma bilmeyen kalmamasını gösterdi.

Böylece halkla kuşatılmış, Amazon yağmurlarının altında yaşamla ve dev ormanlarla çevrelenmiş bu Sosyal Forum'a katılan dört başkan, ilerici hükümetlerin toplumun önerilerini hayata geçirmeye hazır olduklarını gösterdiler. Bu liderlerin uzun politik mücadeleleri sürecinde daha hükümete gelmeden bu forumlara katılmış olmaları rastlantı değil..."[21]

Hayır! İfade edilenler bir toplumsal değişimdir; ancak sosyalizm değildir; sosyalizm ifade edilenlerden daha fazlasıdır!

İnkâr edecek değiliz; Latin Amerika'daki değişim/ dönüşüm güçlü anti-emperyalist motifler taşıyan halk hareketi özellikleri taşımaktadır. Güney Amerika Ulusları Birliği (UNASUR) ile etkinliğini artırmaktadır.[22]

---

21 Pascual Serrano, "Başka Bir Dünya Mümkün", La Republica, 3 Şubat 2009.

22 Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Ekvator, Guyana, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay ve Venezüella'nın girişimi ile kurulan Güney Amerika Ulusları Birliği (UNASUR) etkinliğini arttırıyor. Latin Amerika'yı birleştirme hareketinin bir parçası olarak da görülen UNASUR, bölgenin iki büyük gümrük birliği olan And Birliği ve Güney Amerika Ortak Pazarı'nın birleşmesiyle oluştu.
AB örnek alınan birliğin kurucu antlaşması 23 Mayıs 2008'de Brezilya'da gerçekleşen zirvede imzalandı.
Tüm Latin Amerika bölgesini kapsamayı hedefleyen UNASUR'un Genel Merkezi, Ekvador'un Quito kentinde, Güney Amerika Parlamentosu Bolivya'nın Cochabamba kentinde, Güney Bankası (Banco del Sur) ise Venezüella'nın başkenti Caracas'ta bulunuyor. Geçici başkanlığı Şili lideri Michelle Bachalet yürütüyor (Gözde Demirel, "Latin Amerika'ya AB Modeli", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 234, 22 Aralık 2008, s. 10).

Ancak burada unutulmaması gereken söz konusu hareketlerin anti-kapitalist niteliğinin zayıf, "güdük" kalmasıdır!

Örneğin UNASUR seçeneğinin karşısında hâlâ Amerikan Devletler Örgütü'nün (OAS) var olduğu Latin Amerika'da, Obama kimileri için "umut"tur...

Ceyda Karan'ın, "Obama'nın turnusol kâğıdı Küba,"[23] dediği koordinatlarda[24] Latin Amerika uluslararası ilişkilerde önemli bir kapışma alanıdır da!

Örneğin bir gazetenin yorumuna göre, "ABD'nin "arka bahçesi" olan Latin Amerika'da solcu hükümetler kuşağı oluşup Rusya ve Çin'in borusu öterken, yeni ABD Başkanı Barack Obama Trinidad ve Tobago'da yapılan OAS zirvesinde gönülleri fethe soyundu... Obama, zirvede Küba ile yeni başlangıç ve kıta ülkeleriyle eşit ortaklık vaat ederek büyük alkış aldı. Hatta ayakta alkışlayanlar oldu."[25]

Tabii bunun bir arka planı var...

Örneğin 16 Aralık 2008'de Brezilya'da yapılan, Latin Amerika ve Karayip ülkelerinden devlet başkanlarının bir araya geldiği Latin Amerika zirvesine ABD'den yetkililerin davet edilmemesi, Washington'ın Latin Amerika ülkeleri üzerindeki etkisini yitirmesinin bir göstergesiydi...[26]

---

23 Ceyda Karan, "Latinler Obama'nın Nesini Sevdi?", Radikal, 20 Nisan 2009, s. 11.

24 "Obama Amerikalar zirvesinde Latin liderlerin gönlünü çalsa da yetmedi. Beyaz Saray Küba'ya ambargonun kalkacağı beklentisini geçiştirmeye çalışırken, Latin liderler, hep bir ağızdan Küba için eşitlik istedi." ("Latinler: Obama Seni Sevdik, Sıra Küba'da", Radikal, 20 Nisan 2009, s. 11).

25 "ABD Başkanı Latin Soluyla Can Ciğer", Radikal, 19 Nisan 2009, s. 9.

26 Latin Amerika ve Karayipler'in entegrasyonu amacıyla düzenlenen zirveye katılan Güney Amerika devlet başkanları, ABD'nin 46 yıldır Küba'ya uyguladığı ablukanın kaldırılması çağrısında da bulundu. ABD'nin davet edilmediği zirve, son yıllarda solcu hükümetlerin yükselişine sahne olan Güney Amerika'da bağımsızlık talebinin giderek güçlendiğinin bir işareti olarak görülüyor.İki gün süren zirveye ABD'nin Güney Amerika'daki başlıca müttefikleri olan Kolombiya Devlet Başkanı Alvaro Uribe ve Peru Devlet Başkanı Alan Garcia'nın katılmaması dikkat çekti. Zirveye aralarında Arjantin, Brezilya, Bolivya, Ekvador, Şili, Küba, Meksika, Paraguay, Venezüella ve Uruguay'ın da bulunduğu 33 ülke katıldı ("Küba İçeri, ABD Dışarı", Cumhuriyet, 18 Aralık 2008, s. 8).

Washington'daki Dış İlişkiler Konseyi Latin Amerika Parogramı Başkanı Julia Sweig, Bloomberg'e yaptığı açıklamada, 1823'te bölgeyi "ABD'nin arka bahçesi" olarak nitelendiren eski ABD başkanlarından James Monroc'ya atıfta bulunarak "Monroe'nun kemikleri sızlıyordur" diye konuştu. 1995-2001 yılları arasında Brezilya'nın Dışişleri Bakanı olan Luiz Felipe Lampreia da, "ABD bölgeden uzaklaştıkça, diğer ülkeler bu boşluğu doldurmak üzere harekete geçiyor" demişti.

Bu tabloda Ekvador'dan Bolivya'ya Latin Amerika'daki sol hükümetlerin ABD'ye yönelik tavrı giderek sertleşirken, bölge ülkeleriyle Çin, Rusya ve İran arasındaki ilişkiler son yıllarda büyük ivme kazanmıştı. Soğuk savaştan beri ilk defa Karayip Denizi'nde Venezüella'yla birlikte askeri tatbikat düzenleyen Rus gemileri, Küba'yı da ziyaret etmeye hazırlanıyor. Çin'in bölge ülkeleriyle ticaretinin de son 13 yılda 12 katına çıktığı belirtiliyor. ABD'nin müttefiki Kolombiya hükümeti bile, Kasım 2008'de Çin'le bir yatırım anlaşması imzalamıştı.[27]

Barış Adıbelli'nin saptamasıyla, "Çin, Sovyetlerin dağılmasının ardından Avrasya'daki mirasa yönelen ABD'nin davranışını günümüzde Latin Amerika'da yapmaya çalışıyor. ABD'nin jeopolitik gerilemesini gören Çin, bölgeye yönelmiş durumda. Krize karşın büyüyen ekonomisiyle Pekin yönetimi Latinlerin dikkatini çekiyor"du.[28]

Bunun yanında Venezüella, Nikaragua, Küba ve Bolivya'nın şahsında bölgeyi etkisi altına alan ABD karşıtlığı güçleniyordu.

Örneğin, "Rusya'nın Gürcistan'daki çatışma nedeniyle ABD ile girdiği rekabetin son cephesi Latin Amerika'da açılmış durumda. Bolivya, Venezüella, Küba ve Nikaragua, Moskova ile işbirliğini geliştirmek için kısa sürede ciddi girişimler yapıyor. Rusya, ABD karşıtı her bölgede yer alırken, bölge ülkeleri de ABD baskısını dengelemeye çalışıyor...

Bu dört ülkeye yakından bakınca, sosyalizmi uygulayan ya da uygulama yönünde girişimleri olan liderleri olduğunu görüyoruz.

27 "... 'Arka Bahçe' ABD'ye Arkasını Dönüyor", Cumhuriyet, 17 Aralık 2008, s. 9.

28 Barış Adıbelli, "Çin'in 'Arka Bahçe' Atağı", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 234, 22 Aralık 2008, s. 3.

Brezilya, Paraguay, Arjantin gibi zaman zaman liberal uygulamalardan uzak olduklarını, anti-ABD ve anti-emperyal politakaları ısrarla söyleyip, uyguladıklarını görüyoruz. Rusya'nın bu dört ülkeyle ilk aşamada çok hızlı yakınlaşmasının temeli bu politikalara dayanıyor."[29]

İşte tam da bu tablo;[30] "Rusya, İran ve Çin'in, bazı Latin Amerika ülkeleri üzerindeki nüfuzundan rahatsız olan Washington yönetimini, arka bahçesi olarak adlandırılan coğrafyadaki ülkelerle ilişkilerini geliştirme arayışına itti. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, bakanlık çalışanlarıyla yaptığı bir toplantıda, Venezüella, Nikaragua, Bolivya ve Ekvador ile George Bush döneminde daha da kötüleşen ilişkilerini geliştirmek için farklı bir yöntem izleyebileceklerini söyledi."[31]

Ancak ABD'nin istediklerini yapması/ yapabilmesi, kıtadaki halkçı/sol yükseliş açısından o kadar da kolay görünmemektedir...

Bunun karşısında bir çok engel vardır...

BOLİVYA (VE MORALES)

"Devrimden söz etmek
ciddi bir şeydir."[32]

Bunların başında, Bolivya'daki taban hareket üzerinde yükselen Morales gerçeği geliyor![33]

---

29 Cüneyt Göksu, "Rusya Latin Amerika'da", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 224, 13 Ekim 2008, s. 12.

30 Rusya'nın dünya çapındaki devriye uçuşlarından sorumlu generali Anatoli Ziharev, Latin Amerika'daki Venezüella ve Küba'daki hava üslerinden faydalanacaklarını açıkladı ("Rusya Güney Amerika'da Üsleniyor", Cumhuriyet, 15 Mart 2009, s. 11). Ayrıca bkz: Ergün Şimşek, "Latin Amerikalı'dan Çok Akdenizli Gibiler", Radikal, 23 Ekim 2008, s. 4; Dima Khatib, "Latin Amerika'dan Arap Açılımı", El Cezire Televizyonu, Katar, 31 Mart 2009; "... 'Deli Petro' ABD'nin Arka Bahçesinde", Radikal, 9 Eylül 2008, s. 12; "Latin Amerika'da Söz Düellosu", Cumhuriyet, 18 Nisan 2009, s. 10.

31 "Latin Amerika İçin Rekabet", Cumhuriyet, 3 Mayıs 2009, s. 11.

32 Ulrike Meinhof.

33 Bolivya'daki devasa değişim ve dinamikleri için bkz: "Bolivya'da Topraklar Gerçek Sahiplerine", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 12 (250), 21 Mart 2009, s. 9; "Bolivya: ABD'li Diplomat Sınır Dışı Edildi", Evrensel, 11 Mart 2009, s. 10; "Bolivya Petrolü Devletleştirdi, Libya Sırada", Radikal, 25 Ocak 2008, s. 19; Ergün Şimşek, "Yükseklerin Ülkesinden Nefes Kesen Manzaralar", Radikal, 22 Ekim 2008, s. 4; "Morales'in Rusya Çıkarması",

Örneğin Bolivya'da referandumla kabul edilen ve yerli halklara daha fazla hak verilmesini öngören yeni anayasa, 7 Şubat 2009 günü El Alto'da düzenlenen törenle yürürlüğe girerken, Morales, anayasa metnini imzaladıktan sonra "Bu Bolivya'nın gerçek kurtuluşudur" diyordu.[34] Haksız da sayılmazdı!

Yerli halkların haklarını tanıyan yeni anayasa için yapılan referandumun zafer konuşmasında, "Yeni Bolivya doğuyor... Bugün sömürge devletin sonudur... Büyük mülk sahiplerinin ve büyük mülkiyetlerin sonudur" diyen Morales, yerli halklara daha fazla yetki veren, doğal kaynaklar üzerinde devletin denetimini arttıran ve Katolikliğin resmi mezhep olmasını ortadan kaldıran maddeler içeren yeni anayasa ile önemli bir ileri adım attı.

"Bugün sömürge devletin sonudur, içerden ve dışardan sömürgeciliğin bittiği gündür. Bolivya halkının bilinci sayesinde, büyük mülk sahiplerinin ve büyük mülkiyetlerin sonudur. Dışlanmış ve güçsüz kılınmış insanlar şimdi diğer herkesle aynı haklara sahiptir," diyen Morales gerçekten de haklı...

Anayasa, büyük tarım arazilerini işletmenin sınırlandırılmasını ve doğudaki önemli gaz yataklarından elde edilen gelirin ülkenin en yoksul kesimlerine yeniden dağıtılmasını kapsıyordu.[35]

Cumhuriyet, 18 Şubat 2009, s. 8; "Bolivya Saydamlık ve Rüşvetle Mücadele Bakanı Nardi Suxo Iturry: Çürümüş Bir Devlet Teslim Aldık!", Evrensel, 11 Mayıs 2009, s. 10; "La Paz'da Morales Coşkusu", Cumhuriyet, 16 Nisan 2009, s. 10; "Bolivya'da Morales'in Direnci Amerkan Planlarını Bozdu", İlerici Gençlik, No: 18, Mayıs 2009, s. 23; "Morales Açlık Grevinde", Radikal, 11 Nisan 2009, s. 16; "Evo Aç Kaldı Zafer Kazandı", Radikal, 15 Nisan 2009, s. 9; "Morales Açlık Grevinde", Cumhuriyet, 10 Nisan 2009, s. 11; "Morales Açlık Grevinde", Dayanışma, No: 35, Nisan 2009, s. 10; "Açlık Grevini Sürdüren Morales'e Destek Büyük", Birgün, 14 Nisan 2009, s. 10; "Morales Amacına Ulaştı", Evrensel, 15 Nisan 2009, s. 10; "Evo Morales Amacına Ulaştı", Evrensel, 15 Nisan 2009, s. 10; "Morales'in Açlık Grevi Sürüyor", Evrensel, 14 Nisan 2009, s. 10; "Bolivya Devlet Başkanı Açlık Grevine Başladı", Hürriyet, 10 Nisan 2009, s. 23; "Evo Morales Açlık Grevini Sürdürecek", Günlük, 14 Nisan 2009, s. 12; "Morales'ten Açlık Grevine Devam", Taraf, 14 Nisan 2009, s. 2; "Zafer Direnen Morales'in Oldu", Birgün, 15 Nisan 2009, s. 10; Sezin Öney, "Son Macerası Morales Oldu", Taraf, 23 Nisan 2009, s. 2; "Morales'in Seçim Yasası Onaylandı", Cumhuriyet, 15 Nisan 2009, s. 10.

34 "Yeni Anayasa Heyecanı", Cumhuriyet, 9 Şubat 2009, s. 9.

35 "Morales'in Zaferiyle Sonuçlandı: Bolivya'da 'Sömürgeciliğin Sonu'...", Cumhuriyet, 27 Ocak 2009, s. 9.

"Devlet başkanı iki dönemden fazla görev yapamaz" maddesini de içeren yeni Bolivya anayasası aynı zamanda eyaletlerin kendi idari ve ekonomik kararlarını almasında geniş bir özerklik alanı tanımlıyor. Ancak anayasa, muhalif eyalet valilerinin istedikleri, ülkeyi istikrarsızlaştırma amaçlı özerklik talebinden daha farklı bir düzenleme öngörüyor.

Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının toplumsal yarar yönünde ve devlet kontrolünde bulunmasını düzenleyen anayasada, halkın devlet yönetimine katılımını kurumsallaştıracak eyalet ve mahalle meclislerinin varlığı, büyük toprak parçalarının tek elde toplanamaması, eğitim ve sağlığın her aşamada ve herkese ücretsiz sunulması, ülkedeki 36 ayrı yerli dilinin tanınması, bütün yerli topluluklara atalarının yaşadıkları toprakların tapusunun verilmesi ve özerkliklerinin güvence altına alınması da öngörülüyor.

Ülkenin doğalgaz, petrol ve madenler gibi stratejik kaynakları üzerinde tasarruf sahibi merkezi hükümet olarak düzenlenirken, eyalet valilikleri halkın katılımı, adil bölüşüm ve güvenlik gibi başlıklarda inisiyatif sahibi olacak.

İnsan haklarını ayrıntılı biçimde tanımlayan bir "haklar bildirgesi"ne de sahip olan anayasada, yerli halka kendi bölgelerindeki doğal kaynaklardan "öncelikli pay" sağlanırken, yerli dillerinin ve kültürlerinin varlığı devletin güvencesi altına alınıyor, anayasa farklı dillerde eğitim yapılmasını da düzenliyor.[36]

Bir kez daha -tekrar pahasına!- altını çizerek ifade edersek:[37]

36 "Bolivya'da yeni dönem, Evrensel, 27 Ocak 2009, s. 10.

37 Bolivya'daki referandum için bkz: "Bolivya'da Anayasa Açık Farkla Kabul Edildi", Kızıl Bayrak, Yıl: 4, No: 2009/04, 30 Ocak 2009, s. 26; "Bolivya: Devrimci Anayasa Yürürlükte", Birgün, 9 Şubat 2009, s. 10; "Bolivya: Sömürgeciliğin Bittiği An", Günlük, 27 Ocak 2009, s. 13; "Evo Morales Halkın İktidarını Kurdu", Birgün, 10 Şubat 2009, s. 10; "Bolivya'da Yerli Anayasasına Çıkış Yolu", Radikal, 22 Ekim 2008, s. 12; "Bolivya Yerlisi Kendine Oy Verdi", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 05 (243), 31 Ocak 2009, s. 9; "Bolivya'da Morales Güçlendi", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 222, 29 Eylül 2009, s. 23; "Bolivya'da Sosyalist Anayasa Kabul Edildi", Kurtuluş Yolu, Yıl: 4, No: 42, 6 Şubat 2009, s. 13; "Bolivya Şimdi Sosyalizme Daha Yakın", Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 77, 29 Ocak 2009, s. 7; Emily Achtenberg, "Bolivya El Alto'daki Mahalle Konseyleri", Yol, No: 15, Kasım-Aralık 2008, s. 123-127.

Bolivya'da gerçekleştirilen referandumla kabul edilen yeni anayasa, özellikle yerli halklar ve yoksul köylüler lehine olumlu adımlar içeriyor. İnsan haklarını ayrıntılı biçimde tanımlayan bir "haklar bildirgesi"ne sahip olan anayasa, yerli dillerinin ve kültürlerinin varlığını devletin güvencesi altına alıyor ve farklı dillerde eğitim yapılmasını düzenliyor.

Yeni anayasa, kullanılmayan bütün toprakları, doğalgaz, maden ve petrol alanlarını devletin idaresine veriyor. Su kaynaklarının özelleştirilmesini yasaklıyor; eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkını vazgeçilemez sayıyor ve her aşamasında herkese ücretsiz sağlanmasını öngörüyor. Anayasada, devletin herkese yeterli iş ve emeklilik olanakları sağlaması esas kabul ediliyor. Kamulaştırılan büyük toprakların bir kısmı, yerli halka veriliyor, bu arazilerden elde edilen enerji ve maden gelirlerinden daha fazla pay almaları sağlanıyor.

İşçilerin grev ve sendika hakkı anayasal güvence altına alınıyor.

Toprak sahiplerinin mülkiyet hakkını 5000 hektarla sınırlayan yeni Bolivya anayasası aynı zamanda eyaletlerin kendi idari ve ekonomik kararlarını almasında geniş bir özerklik alanı da tanımlıyor. Ülkenin doğalgaz, petrol ve madenler gibi stratejik kaynakları üzerinde söz hakkı merkezi hükümete tanınırken, eyalet valilikleri halkın katılımı, adil bölüşüm ve güvenlik gibi başlıklarda inisiyatif sahibi oluyorlar. Yerli halkın kendi bölgelerindeki doğal kaynaklardan "öncelikli pay" alması sağlanıyordu.[38]

Örneğin Bolivya hükümeti, yerel doğalgaz boru hattı şirketi Transredes'deki, İngiliz Ashmore Energy şirketine ait hisseleri satın alacağını duyurdu. Hükümetin, Ashmore'un yüzde 25 oranında hissesini 500 milyon dolar ödeyerek kamulaştıracağı ve hisselerin devlete ait Bolivya Devlet Petrol Sahaları'na (YPFB) devredileceği belirtildi. YPFB Eylül 2008'de de İngiliz ve Hollanda sermayeli petrol devi Shell'e, söz konusu boru hattındaki yüzde 25 oranındaki hisseleri için 120 milyon dolar ödemişti. Devlet Başkan Yardımcısı Alvaro Garcia, Bolivya'nın artık kendi petrol ve gazını kendi boru hatları ve rafinerilerinde işleyeceğini ve petrol fiyatlarıyla üretim kotalarını kendilerinin belirleyeceğini söyledi.[39]

38 Selim Fuat, "Bolivya ve Venezüella Referandumları", Marksist Tutum, No: 48, Mart 2009.

39 "Bolivya, Gazı Ulusallaştırdı", Cumhuriyet, 19 Ekim 2008, s. 11.

Bunun yanında yine hükümet, 2009'un ocak ayında referandumla onaylanan anayasa kapsamında, yerli halka toprak dağıtımını başlattı. Ülkenin ilk yerli Devlet Başkanı Evo Morales, 14 Mart 2009 tarihinde La Paz yakınlarında düzenlenen toprak dağıtımındaki konuşmasında, bu adımın halkın ülke ekonomisine katkısını arttıracağını ve yoksul yerli halka yönelik ayrımcılığa son vereceğini söyledi.

Hükümetin el koyduğu büyük toprak sahiplerine ait arazilerin halka dağıtılmasının, ülkede topraklar üzerindeki tekeli kırmayı amaçladığını kaydeden Morales, "Özel mülkiyete saygı göstereceğiz, ancak eşitlikle ilgilenmeyen insanların düşüncelerini değiştirmesini ve paradan çok, ülkeye önem vermesini istiyoruz" dedi. Toprak sahiplerini, arazilerini ellerinde hiçbir şey olmayan yerli halka bırakmaya çağıran Morales, büyük toprak sahiplerini işçileri sömürmekle ve toprakları verimsiz kullanmakla suçladı.[40]

Elbette böylesi bir değişimin ön safındaki Morales, boy hedefi olacaktı ve oldu da![41] Polis timlerinin özerklik yanlılarının güçlü olduğu Santa Cruz'da terörist şüphesi üzerine bir otele yaptığı baskında çıkan çatışmanın ardından İrlandalı, Macar ve Hırvat'tan oluşan üç kişilik bir grubu ölü ele geçirdiği, iki kişiyi de yakaladığı açıklandı. Baskında patlayıcılar, silahlar ve Morales'in seyahat planları da ele geçirildi.[42]

EKVADOR (VE CORREA)/ PARAGUAY (VE LUGO)

"Mumun kalınlığı o kadar
önem taşımaz benim için...
Değerini yalnız aleviyle ölçerim."[43]

Bolivya (ve Morales) gerçeği gibi, Latin Amerika'daki sol blok saflarında yerini açıkça alan Ekvador (ve Correa) gerçeği de ABD'yi rahatsız eder boyutlara taşmaktadır![44]

40 "Bolivya'da Topraklar Yerli Halka", Cumhuriyet, 16 Mart 2009, s. 11.

41 Morales'e suikast konusunda bkz: "Morales: Bir Suikast Planını Ortaya Çıkardık", Günlük, 18 Nisan 2009, s. 13; Aykan Sever, "Evo'yu Öldürmek İstiyordu", Birgün, 26 Nisan 2009, s. 9; "Morales'i Öldürmek İsteyenler Öldürüldü", Milliyet, 17 Nisan 2009, s. 12.

42 "Evo Suikasttan Son Anda Yırttı", Radikal, 18 Nisan 2009, s. 9.

43 Saint-Exupery.

44 Ekvador'daki değişim için bkz: "Ekvador'dan ABD'li Diplomata Sınır Dı-

ABD, Ekvador'un uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele timinin (COAT) başına atanacak kişiyi veto hakkı isteyince bir Amerikalı diplomatı 'sınırdışı' etme kararı alan Devlet Başkanı Rafael Correa'nın, Washington'a sert çıkarak, "Kimse bize sömürgesi gibi davranamaz,"[45] demesi örneğindeki gibi...

Sadece Ekvador (ve Correa) mı? Elbette değil Paraguay (ve "Yoksulların Piskoposu" Lugo) gerçeğini de "es" geçemeyiz![46]

NİKARAGUA (VE ORTEGA)

"Her seçim bir vazgeçiştir."[47]

Verili tabloda Daniel Ortega ile bugünkü FSLN'ye bir çok (haklı) eleştiri yöneltilebilir ve yöneltilmelidir de!

Mesela... Semih Gökçe gibi, "Kuşkusuz Sandinistlerin yeniden iktidara gelmesi Amerikan emperyalizmine vurulan yeni bir darbedir ve Küba- Venezüella-Bolivya eksenini güçlendirecektir... Ama bugünkü FSLN'in devrimi yapan FSLN olduğu kuşkuludur,"[48] diyebilirsiniz...

Ya da FSLN'nin silahlı mücadelesinin efsanevi kadın komutanlarından Mónica Baltodano'nun, "Bir zamanlar çetin bir devrimci örgüt olan FSLN, bugün, soygunun ve Daniel Ortega'yla küçük

---

şı", Günlük, 21 Şubat 2009, s. 13; "Amerika'ya Bir Tokatta Ekvador'dan", Baran, No: 109, 12 Şubat 2009-07, s. 17; Ergün Şimşek, "Güney Amerika'nın İlk Bağımsızı Ekvador", Radikal, 26 Ekim 2008, s. 4; "Ekvadorlu Devrimciler Yeni Anayasayı Değerlendiriyor: Önemli, Ama Yeterli Değil", Özgürlük Dünyası, No: 199, Kasım 2008, s. 7-11; "Ekvador'da Halkçı Anayasa", Atılım, Yıl: 3, No: 2008-3, 11 Ekim 2008, s. 9; "Ekvador'da Toprak Köylünün", Dayanışma Gazetesi, No: 31, Ekim 2008, s. 12; "Ekvador'da Köylüler Toprakları İşgal Ediyor", İşçi Gazetesi, No: 77, Ekim-Kasım 2008, s. 8.

45 "Ekvador Sizin Sömürgeniz Değil", Radikal, 9 Şubat 2009, s. 8.

46 Paraguay için bkz: April Howard-Benjamin Dangl, "Paraguay'ın Yeni Başkanı'nın Siyasetini Tahlil Etmek", Monthly Review, No: 18, Haziran 2008, s. 181-194; Mustafa Andıç, "Paraguay", Birgün Pazar, 1 Şubat 2009, s. 12; "Yoksulların Piskoposundan 'Babalık' İtirafı", Cumhuriyet, 15 Nisan 2009, s. 10; "Paraguay ve Bolivya'dan Tarihi Sınır Anlaşması", Günlük, 29 Nisan 2009, s. 13.

47 Blaise Pascal.

48 Semih Gökçe, "Sandinistler Yine İktidarda", Toplumsal Özgürlük, No: 17, Ocak 2007, s. 17.

bir Sandinist liderliğin demir yumruklu kontrolünün kurbanı olmuş durumda... FSLN'nin resmi lideri, kontrol ettikleri devlet kurumları ve kendi işletmeleri aracılığıyla hırsızlığa ortak oldular. Geriye sadece devrimci retorikleri kaldı ve yaptıkları tek 'muhalefet'in amacı da iktidarda daha fazla pozisyon elde etmekti,"[49] saptamalarını anımsatabilirsiniz; ki bunlar doğrudur!

Ancak "Bir zamanların asi lideri Daniel Ortega, yeniden Nikaragua Devlet Başkanı olarak yemin edecek. 1990'daki seçimi kaybederek koltuğu bırakan ve 5 Kasım 2006'da yeniden seçilen Ortega, şimdi ABD aleyhtarı siyaset yerine, Amerikalı turistleri ülkeye çekecek bir politika izleyecek,"[50] diyemezsiniz; bu yalandır!

Nikaragua'daki Sandinist Hükümetin ABD karşıtlığı hâlâ canlıdır![51]

16 yıl aradan sonra tekrar devlet başkanı seçildikten sonra, 8 bin dolar olan devlet başkanlığı maaşını 3 bin 200 dolara indirerek, başlattığı tasarruf programı çerçevesinde kendi maaşının yanı sıra bakanlar ve üst düzey devlet görevlilerinin maaşlarını düşüren Ortega,[52] Nikaragua'da "Halk Konseyleri"[53] modelinin savunucusu olması yanında; Ortega, ABD yönetimine kafa tutmaktan vazgeçmiyor...

49 Mónica Baltodano, "Nikaragua: Sandinismo'dan 'Danielismo'ya...", Yeni Yol, No: 24, No: 1, Kış 2007, s. 123-127.

50 "Hoşgeldin Gringo", Hürriyet, 8 Ocak 2007, s. 14.

51 Nikaragua'nın Leon şehrinde, 9 Kasım 2008'de yapılan seçimlerin galibi olan Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi yandaşları, seçim zaferlerini tanımayan Anayasal Kurtuluş Partisi'ne ve polise karşı ayaklandı. Ülkedeki Yüksek Seçim Kurulu'nun Sandinistlerin seçimi kazandığını duyurmasının ardından Anayasal Kurtuluş Partisi'nin bir yürüyüş düzenlemesi üzerine başlayan gerginlik, sokaklara taşındı ("Nikaragua'da Ayaklanma", Cumhuriyet, 18 Kasım 2008, s. 9). Ayrıca bkz: "Nikaragua Güney Osetya'yı Tanıdı", Alternatif, 6 Eylül 2008, s. 10; "Nikaragua'da ABD Destekli Provokasyonu", Birgün, 2 Mart 2009, s. 10; "Ortega, Kontralar İçin Para İstiyor", Radikal, 16 Mart 2007, s. 9.

52 "Ortega, Maaşını İndirdi", Cumhuriyet, 24 Ocak 2007, s. 11.

53 Nikaragua'da meclis, Devlet Başkanı Daniel Ortega'nın sunduğu "halk konseyleri" kurulmasıyla ilgili yasa tasarısını onayladı. Mecliste oybirliğiyle onaylanmasından önce "reform yasa tasarısının" bazı maddelerinde değişiklikler yapıldı. Onaylanan tasarıya göre, halk konseyinin daha çok danışmanlık rolü olacak, hükümetin faaliyetlerine ilişkin öneri ve tavsiyelerde bulunabilecek ("Nikaragua'da Halk Konseyleri", Cumhuriyet, 26 Ocak 2007, s. 10).

Örneğin Ortega Rusya ile ilişkileri canlandırıyor. Sandinist lider, 18 Aralık 2008'de Moskova'da Rus Devlet Başkanı Dimitri Medvedev tarafından çok sıcak karşılandı. Nikaragua'nın ABD destekli Panama Kanalı'na alternatif niteliğinde Pasifik ve Atlantik Okyanuslarını yeni kanalla bağlama teklifine katılmak istediklerini belirten Medvedev, "Öyle bir kanal Karayipler ve Latin Amerika'nın yanısıra tüm dünyada güvenliği garanti eder," diyerek Nikaragua'ya açık çek verdi.[54]

EL SALVADOR (VE FUNES)

"Değişmez kural,
değişmez kuralın olmayacağıdır."[55]

El Salvador, 21 bin kilometrekarelik yüzölçümüyle Trakya'dan daha küçük bir yer. Yaklaşık 7 milyon nüfusu var ve kayıtlı seçmen sayısı 4 milyonu birazcık geçiyor.

İspanyol kaşif Pedro de Alvarado, 1524 yılında Meksika'dan yola çıkarak El Salvador adını verdiği yere geldiğinde, burada yerliler yaşıyordu. İspanya, El Salvador ile birlikte etrafındaki birçok ülkeyi 300 yıl boyunca işgal etti. 1821 yılına kadar Guatemala'ya bağlı bir eyalet olan ülke, buradaki İspanyol yönetiminin sona ermesinden sonra 1823 yılında Orta Amerika Federasyonu içerisinde yer alan bir ülke oldu. Federasyonun 1840'ta dağılmasından sonra 30 Ocak 1841'de bağımsızlığını ilan etti.[56]

1900 yıllarının başında ülke yönetimi çekirdeğini 14 ailenin oluşturduğu toplam 65 aile şirketinin elindedir. Eskiden, tütün, muz ve başka pek çok ürünün yetiştiği ülkede kahve giderek üretilen tek ürün olmaya başladı. Bunun da nedeni kahvenin emperyalist pazarda kolay alıcı bulabilen bir ürün olmasıydı. Böylece ülke ekonomisi kahve üretiminin yüzde 75'ini denetimlerinde bulunduran ve El Salvador oligarşisini oluşturan 14 ailenin eliyle tümüyle emperyalist pazara bağımlı hâle geldi...

Ülkedeki çatışmaları önleme adına 1979 yılında faşist bir cunta yönetime el koydu. Gerilla mücadelesini ezmek için 1981'de ülkeye ABD birlikleri geldi. Bu kanlı yılların trajik anıları, "katliam

54 "Rusya 'Nikaragua Kanalı'na Hevesli", Radikal, 19 Aralık 2008, s. 9.
55 Bernard Shaw.
56 Hüseyin Aykol, "El Salvador: Neden Böyleyiz!", Günlük, 13 Mart 2009, s. 13.

çocukları"nın belleklerinde hâlâ taptaze...[57]

ABD,[58] El Salvador'da solculara karşı kirli savaş yürüten orduya yardım için sadece 55 Yeşil Bereli göndermiş, finansmanı ise İran'a yasadışı silah satışından elde edilen geliri sevk etmeye (İrangate) vardırmış, yargısız infazlar yürüten orduyla sağcı milislere eğitim ve danışmanlık hizmeti vermişti. Tarihin o sayfasını bugün Amerikalı yetkililer "Salvador ordusunu profesyonelleştirdik. Daha fazla insan hakları ihlâlini önledik," diye anıyor.

Seksenli yılların sonlarında gerilla örgütü FMLN, legal siyasete katıldı.

57 26 yaşında Bostonlu genç kadın Suzanne Marie Berghaus, El Salvador'daki iç savaş sırasında, hükümet askerleri tarafından kaçırılan sayısız bebekten biri. Şubat 1982'de beşiğinden alınıp götürüldüğünde 14 aylıkmış. Çocukların büyük kısmı yetimhanelere gönderilip evlat edindirilmişti. Marie de ABD'li bir aileyle Wilmington'da büyümüş ("Ailesini 26 Yıl Sonra Tanıdı", Radikal, 6 Nisan 2007, s. 2).

58 Irak'ta asker bulunduran son Latin ülkesi El Salvador, askerlerini çekmeye hazırlanıyor. El Salvador Devlet Başkanı Tony Saca, 200 askerin, BM tarafından ilan edilen görev sürelerinin dolmasının ardından ocak ayında çekileceğini açıkladı. Bu arada Irak Meclisi, İngiliz ve diğer yabancı askerlerin 2009 yılının temmuz ayına kadar ülkede kalmasına olanak sağlayan karar tasarısını kabul etti ("El Salvador da Çekiliyor", Cumhuriyet, 25 Aralık 2008, s. 8).

EL SALVADOR[59]	
BAŞKENT	San Salvador
PARA BİRİMİ	Salvador kolonu
1 EURO =	10.61 kolon (18 Ocak 2006'da)
DİLLER	İspanyolca (resmî dil), Nahuatlpilpil, Maya-Kekchi
YÜZÖLÇÜMÜ	21.040 km²
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Üniter cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, iki turlu çoğunluk sistemi, uzatılabilen beş yıllık görev süresi.
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	Milliyetçi Cumhuriyetçi İttifak, Farabundi Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi, Birleşik Demokratik Merkez, Ulusal Uzlaşma Partisi, Hıristiyan Demokrat Parti
DİĞER GRUPLAR	Yenilikçi Hareket, Ulusal Liberal Parti, Cumhuriyetçi Halk Partisi
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[60] (2005)	5
YÖNETİŞİM[61](2004)	49
BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	MCCA üyesi
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI	-

59 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

60 Freedom House İndeksi

61 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	14.283.9	14.396.5	15.823.9	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	2.2	1.8	1.5	2.5
ENFLASYON (yıllık yüzde)	2.8	2.5	5.4	4.6
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	0.3	0.0	-0.2	0.7
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	6.2	6.2	6.5	7.2
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2001)	2 350 USD (109. sırada)			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI	Tarım: 17.2; sanayi: 24.8; hizmetler: 57.9			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	36 476 USD			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	37 USD			

İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (milyon dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	-124	316	-40	-67
CARİ HESAP	-412	-764	-612	-661
SERMAYE HESABI	288	1.080	572	593
İHRACAT	3.803	4.006	4.301	4.650
İTHALAT	5.914	6.462	7.029	7.684
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	3.987	4.717	4.778	4.922
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi) (2003)	Kahve (8.4), ilaç (4.7), petrol türevleri (4.4), ham şeker (3.7), triko iç çamaşırı (3.7)			
BAŞLICA ALICILAR (2004)	Guatemala (26.3), Honduras (14.0), Nikaragua (8.7), Kosta Rika (6.8), Alena (73.9), MCCA (55.8), Caricom (1.1) CAN (0.3), Mercosur (-)			

BAŞLICA SATICILAR (2004)	ABD (31.2), Guatemala (10.4), Meksika (7.7), Venezüella (5.0), Alena (39.8), MCCA (5.0), Caricom (0.4) CAN (8.6), Mercosur (5.0)

DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR	
NÜFUS (2005)	6.875 000 kişi
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	327.0 kişi/ km^2
EN BÜYÜK KENT (1999)	San Salvador (1.908.921 kişi)
İKİNCİ BÜYÜK KENT (1999)	Soyapango (283.598 kişi)
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	70.9 yıl
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	1.6
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2001)	48.9 (yüzde 22.1'i yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	18.9
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	82
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	57.8
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2003)	7
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 34.0; 15-34: 36.9; 35-49: 15.2; 50-64: 8.6; 65+: 5.3

İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	116
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	176
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	25
BAŞLICA GAZETELER	La Prensa Gráfica, El Diario de Hoy, El Mundo, El Financiero

Ve nihayet Orta Amerika ülkesi El Salvador'da 75 bin kişinin öldüğü 12 yıllık iç savaşın 1992'de sona ermesinin ardından girdiği üç başkanlık seçimini kaybeden eski Marksist gerilla örgütü Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN) altın vuruşunu genel ve yerel seçimlerde yaptı... 18 Ocak 2008 tarihli seçimde sağcı Ulusal Cumhuriyetçi İttifak (ARENA)[62] karşısında zaferini ilan eden FMLN, mart 2009'da gazeteci Mauricio Funes'la gireceği devlet başkanlığı seçimi için şansını artırdı.

84 milletvekilliği ve Orta Amerikan Parlamentosu'nun 20 üyeliği için yapılan seçimde yüzde 32'si sayılan oyların yüzde 39'unu FMLN, yüzde 31'ini ARENA aldı. FMLN sözcüsü Sigrido Reyes 262 belediyeden 85'inde kazandıklarını belirterek "Tarihi zafer elde ettik" dedi. Ancak FMLN'nin 12 yıldır yönettiği başkent San Salvador'u ARENA'nın adayı Norman Quijano'a kaptırması zaferine gölge düşürdü. 19 yıldır iktidar FMLN'den iki vekil fazlası olan ARENA'daydı.[63]

Sonrasında da 10 yılı aşkın süre ABD yanlısı yönetime karşı silahlı mücadele yürüttükten sonra yasal siyasi partiye dönüşen FMLN, El Salvador'da ilk defa devlet başkanlığını kazandı. ARENA'nın adayı Rodrigo Avila'yı 3 puan geride bırakan yeni Devlet Başkanı Funes, ılımlı bir çizgi izleyeceğini ve Washington ile ilişkileri koruyacağını vurgularken,[64] Devlet Başkan Yardımcısı seçilen Sanchez'in Marksist eğilimli hareketin çekirdek ekibinden biri olması dikkat çekiyor. Eski bir televizyoncu olan ve iç savaş döneminde FMLN içinde yer almayan Funes, ülkedeki tüm sosyal ve siyasi güçlere birlik çağrısı yaptı.

62 1980-1992 arasındaki içsavaşta 75 bin kişinin ölmesinin gerisinde, ABD'nin cuntaya milyonlarca dolarlık askeri yardımı ve ölüm timlerini eğitmesi yatıyordu. ARENA, binlerce işkence ve yargısız infazın sorumlusu ölüm timleri lideri Roberto D'Aubuisson tarafından kurulmuştu.

63 "El Salvador'a Solcu Gerilla Başkan", Radikal, 20 Ocak 2009, s. 12.

64 Funes, kendisini Küba-Venezüella yerine Brezilya lideri Lula da Silva'ya yakın gördüğünü, hatta 'El Salvador'un Obaması' addettiğini, ABD ile birlikte çalışacağını söylüyor. Halk yedi yıl önce doların milli para birimi yapılmasına hâlâ tepkiliyken Funes bunu değiştirmeyi düşünmüyor. Pek çok yerel yönetimi ve meclisteki 84 sandalyeden 35'ini kazanan FMLN de, merkeze doğru epey yol kat etti ("Salvador'da Solcuların Tarihi Zaferi", Radikal, 17 Mart 2009, s. 13).

Önceliğinin, ekonomik krizin etkisiyle ABD'ye tekstil ve imalat ürünleri ihracatının durma noktasına gelmesi nedeniyle sarsılan ekonomiyi düzeltmek olacağını belirten yeni Devlet Başkanı, vergi kaçakçılığının önüne geçerek yeni iş alanları yaratmayı amaçladıklarını söyledi. "Kaybedecek zaman yok, yarından itibaren zorunlu kararları almaya başlayacağız" diyen Funes, yüzölçümü olarak Amerika'nın en küçük ülkesinin verimli arazilerinden faydalanarak tarımı geliştireceklerini ve gıdada dışa bağımlılığı azaltacaklarını kaydetti. 7 milyon civarındaki El Salvadorludan 2 milyonu aşkınının ABD'de çalıştığı tahmin ediliyordu ancak ekonomik krizle birlikte büyük bir eve dönüş akını olduğu belirtiliyor.[65]

Richard Goth'un deyişiyle, "El Salvador Amerika kıtasının en trajik ve zulüm görmüş ülkesi, ancak bugün tarihsel sol parti FMLN adayı Mauricio Funes'in seçim zaferiyle birlikte yeni bir umut ve beklentinin arifesinde bulunuyor. Funes ılımlı bir sosyal demokrat olsa da, partisi ülkede 80 yıl önce kurulmuş başlıca radikal geleneğin mirasçısı. Bu 80 yıl, Amerika kıtasındaki en gerici toprak sahibi oligarşi tarafından dönem dönem halka uygulanan şiddetin gölgesinde, aşırı muhafazakârlıkla geçti. Latin Amerika'da yerli halklarla Avrupalı beyaz yerleşimciler arasındaki 500 yıllık mücadele nihayet kazanılmış durumda ve El Salvador artık, kıtadaki yerli halkların haklarının tanınıp savunulması konusunda Venezüella, Bolivya ve Ekvador'un yanında yerini alacak...

2008 yılında yapılan bir söyleşide Funes, ılımlı hedeflerini şöyle anlatıyordu:

'Kurumlarımızın ve demokrasimizin işlemesi için Chávez'e veya Lula'ya ya da Bush'a yakın olmak zorunda değiliz. Bize gereken, Salvadorluların ihtiyaçlarına yanıt veren ve Salvadorluların sorunlarını çözecek bir kamusal yönetim modeli. Venezüella'da takip edilen sürece saygı duyuyoruz; keza Lula'nın inşa etmekte olduğu ve Paraguay devlet başkanı Fernando Lugo'nun inşa etme sözü verdiği yeni topluma saygı duyuyor ve onları yakından izliyoruz.

Bu süreçler başka koşullarda verilen birer yanıt. Biz, bütün bu ülkelerle işbirliği ve dayanışma temelinde ilişkiler kurmayı umut ediyoruz. Fakat diğer ülkelerde işe yarayabilen, ancak bizim gerçekliğimizle örtüşmeyen reçeteleri veya modelleri takip etmeyeceğiz.'

65 "El Salvador'da Zafer Solun", Cumhuriyet, 17 Mart 2009, s. 11.

Seçim kampanyası ülkenin acılı ve bölünmüş tarihine dair birçok hatırayı da geri getirdi, fakat FMLN vaktiyle Küba'nın devrim tarzını Orta Amerika'ya taşımaya çalışan Marksist gerilla hareketinden epey farklı bir görünüm sergiliyor. Bununla birlikte Latin Amerika solunun bu yeni zaferinin, çiçeği burnunda ABD yönetimi için bir meydan okuma teşkil ettiği de muhakkak."[66]

Özetle son 80 yılı kıtadaki en gerici toprak sahibi oligarşinin dönem dönem halka uyguladığı şiddetin gölgesinde muhafazakârlıkla geçiren El Salvador,[67] FMLN'in seçim zaferiyle yeni bir sayfa açtı. Latin Amerika'da yerlilerle Avrupalı yerleşimciler arasındaki 500 yıllık mücadele nihayet kazanıldı.

VENEZÜELLA (VE CHÁVEZ)

"Atom bombasına gereksinimimiz yok,
çünkü bizde zaten bir tane var:
Venezüella halkı..."[68]

Engin Demiriz'in ifadesiyle, "Batılı gelişmiş ülkeler küçümseseler de devrimin tartışmasız önderi Chávez kıtanın da lideri."[69]

Yani Venezüella için halkın yeniden başkan seçilmesine olanak sağlayan anayasa değişikliğini kabul etmemesi hâlinde, 2013'te görev süresi sona erdikten sonra devlet başkanlığını bırakacağını açıklayan[70] Chávez faktörü[71] müthiş önemli.

66 Richard Goth, "El Salvador 80 Yıl Sonra Umutlandı", The Guardian, 16 Mart 2009.

67 El Salvador için bkz: "El Salvador'da 'Değişim ve Umut' Kazandı", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 12 (250), 21 Mart 2009, s. 9; "El Salvador'a Gerilla Başkan", Evrensel, 17 Mart 2009, s. 10; "El Salvador'da Değişim Zamanı", Birgün, 17 Ocak 2009, s. 10; "El Salvador'da 16 Yıl Sonra Gelen Sol Zafer", Birgün, 21 Ocak 2009, s. 10; "El Salvador: Gerilla Hareketinin Lideri Kazandı", Günlük, 17 Mart 2009, s. 13; İç Savaştan Silahlı Barışa Farabundo Marti San Salvador'da, Çev: Oğuz Önderer, Belge Yay., 1992; "El Salvador: Su Özelleştirmesine Direnenlere 'Terörist' Suçlaması", Kaldıraç, No: 81, Eylül 2007, s. 16; "El Salvador Solu Diktatörlüğü Yıkabilir", Özgür Yorum, Yıl: 1, No: 2, 7-13 Mart 2009, s. 15.

68 Hugo Chávez.

69 Engin Demiriz, "Bolivarcı Devrim 10 Yaşında", Cumhuriyet, 10 Aralık 2008, s. 8.

70 "Chávez: Kaybedersem Bavulumu Toplarım", Cumhuriyet, 25 Aralık 2008, s. 8.

71 Chávez faktörü için bkz: Hüseyin Aykol, "Darbelerden Referanduma: Hu-

Örneğin Latin Amerika ve Karayibler için yeni bir döneme ilerlendiğinin altını çizen Chávez, iktidara geldiğinden beri köklü değişiklikler yapıldığı vurgusuyla, "Eğer bugünle 10 yıl öncesinin Venezüella'sı kıyaslanırsa çok büyük değişikliklerin başladığını görürsünüz. Latin Amerika yeni bir ekonomik ve jeopolitik harita çiziyor,"[72] vurgusuyla, "sosyalist devrimin doğru yolda ilerlediği"ni belirterek geçen 10 yılı şu üç kelimeyle özetliyor: "Devrim, bağımsızlık ve sosyalizm."

CHÁVEZ İKTİDARININ ÖNEMLİ TARİHLERİ[73]	
6 Aralık 1998	Sol koalisyonun adayı Hugo Chávez, oyların yüzde 56'sını alarak devlet başkanı seçildi.
2 Şubat 1999	Göreve başlayan yeni devlet başkanı, yeni anayasayı kaleme alacak bir kurucu meclisin belirlenmesi için referandum çağrısı yaptı.
15 Aralık 1999	"Bolivarcı" anayasa yüzde 70 oyla kabul edildi.
30 Temmuz 2000	Yeni seçimler yapıldı ve Chávez, oyların yüzde 59.7'sini alarak yeniden seçildi.
11 Nisan 2002	Sosyal karışıklıklar olduğu gerekçesiyle ordu darbe yaptı.
12 Nisan 2002	Chávez tutuklandı, Ticaret Odası Başkanı Padro Carmona geçici devlet başkanı olarak atandı. Kongre feshedildi, vali ve belediye başkanları azledildi.
14 Nisan 2002	Kendisine sadık askerlerin ve vatandaşların desteğini alan Chávez, başkanlık koltuğunu geri aldı.
2 Şubat 2003	Petrol üreticisi şirketler tarafından örgütlenen, 63 gün boyunca petrol endüstrisini felce uğratan "genel grev" sona erdi.

go Chávez", Günlük, 15 Şubat 2009, s. 13; "Chávez, Başkan Obama'dan Gülücük Değil, Gerçeği İstiyor", Taraf, 3 Mayıs 2009, s. 3; "Chávez 'Siyah Başkanla' Masaya Oturmaya Hazır", Cumhuriyet, 4 Kasım 2008, s. 9; "Chávez: Bağımsızlık Değeri Zaferle Elde Edildi", Günlük, 21 Nisan 2009, s. 13; "Chávez: El Sıkıştık Ama İmparatorluk Yerinde Duruyor", Günlük, 26 Nisan 2009, s. 13; "Chávez: 'Komünist Partisi'ni Karşı-Devrimci Olmakla Suçluyorum' Dedi", Sorun-Polemik, No: 33, Kasım 2008, s. 73-74; "Diktatör Chávez!", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 08 (246), 21 Şubat 2009, s. 9; "Chávez'e Halk Desteği Yükseliyor", Birgün, 30 Ocak 2009, s. 10; "Chávez'den Sert Eleştiri", Evrensel, 11 Mayıs 2009, s. 10; "Chávez'den Çekilme Tehdidi", Günlük, 11 Mayıs 2009, s. 13; "Chávez, Yoksul ABD'lilere Yardımı Yine Sürdürecek", Birgün, 9 Ocak 2009, s. 11.

72 "Sosyalist Devrim 10 Yaşında", Cumhuriyet, 4 Şubat 2009, s. 9.

73 "Venezüella Yine Sandık Başındaydı", Evrensel, 16 Şubat 2009, s. 10.

29 Mayıs 2003	Muhalefetin iktidarın devamına ilişkin referandum talebi Chávez tarafından olumlu karşılandı.
15 Ağustos 2004	Referandum yapılıp yapılmaması için düzenlenen referandum oylamaya katılanların yüzde 59'u tarafından reddedildi.
4 Aralık 2005	Muhalefet seçimleri boykot etti.
3 Aralık 2006	Chávez oyların yüzde 62'sini alarak, bir kez daha devlet başkanı seçildi.
2 Aralık 2007	Anayasada özgürlükleri artıran reform yapıldı ve devlet başkanının sınırsız sayıda yeniden seçilebilmesini öngören madde eklendi, ama bu madde referandumla reddedildi.
23 Kasım 2008	Bölgesel ve belediye seçimlerinde muhalefet 5 yer kazanırken, Chávez yanlıları ülkenin 17 eyaletini kazandı, ancak başkent belediyesi dahil, ellerindeki 3 yeri kaybettiler.
14 Ocak 2009	Parlamento, devlet başkanı, vali, belediye başkanı ve milletvekillerine bir süre sınırı olmadan aday olabilmelerini öngören bir yasal düzenlemeye girdi. Referandumda halk bu değişiklik için oy kullandı.

Venezüella liderinin istediği anayasa değişikliği onay aldı. Anayasa değişikliği referandumunu Chávez yanlıları yaklaşık 9 puan farkla kazandı. ABD karşıtı lider, böylece 2012'de görev süresinin dolmasının ardından tekrar aday olacağını duyururken "Zaferin tüm Latin Amerika halkının olduğunu" söyledi.[74]

Referandumu kazanan[75] Chávez'in zaferi konusunda Obama yönetimi,[76] Venezüella'daki referandumun "demokratik" olduğunu açıkladı.

74 "Chávez'in Büyük Zaferi", Cumhuriyet, 17 Şubat 2009, s. 9.

75 Referandum hakkında bkz: Canan Ateş, "Venezüella'da 'Si'nin Zaferi", Sosyalist Demokrasi, Yıl: 4, No: 76, 28 Şubat 2009, s. 12; "Venezüella'da Referandum Başarısı", Kızıl Bayrak, No: 2009/09 (48), 20 Şubat 2009, s. 23; Mehmet İnce, "Venezüella'da Referandum ve VKP'nin Açıklamaları", Sorun-Polemik, No: 35 , Mart 2009, s. 99-102; "Venezüella'da Halkçı Cephenin Zaferi", Atılım, Yıl: 4, No: 2008 45 (234), 29 Kasım 2008, s. 9; "Chávez'in Talebine Yönelik Yüzde 54'lük 'Evet'...", Günlük, 17 Şubat 2009, s. 13; "Venezüella Halkı 'Si' Dedi", Birgün, 17 Şubat 2009, s. 10; "Venezüella'da Tarihi Referandum Yapıldı", Birgün, 16 Şubat 2009, s. 10; "Chávez Halkı Seçtiği Sürece Aday Olacak", Radikal, 17 Şubat 2009, s. 13; "Chávez Referandum Zaferini İlan Etti", Çoban Ateşi, Yıl: 2, No: 80, 19 Şubat 2009, s. 7; "Chávez de Muhalifleri de Az Kazanımla Yetindi", Radikal, 25 Kasım 2008, s. 12.

76 ABD Başkanı Barack Obama'nın Güney Amerika ile ilişkileri geliştirme isteğini kanıtlaması gerektiğini söyleyen ("Chávez Obama'dan İcraat Bek-

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Gordon Duguid, bazı sıkıntılar olduğuna dair "şikayetlere" rağmen seçim sürecinin genel olarak "demokratik sürece tam uyumlu" olduğunu söyledi.[77]

Atilio Boron'un altını çizerek belirttiği üzere, "Venezüella'da referandumla anayasa değişikliğinin kabul edilmesi imparatorluk için kötü bir haber"ken;[78] Salim Lamrani de ekliyor: "Chávez, halkı tarafından takdir edilen bir başkan. 2008 yılının eylül ayında gerçekleştirilen bir araştırmada, halkının yüzde 69'unun olumlu oyunu aldı. Chávez, kıtanın en güçlü demokratik meşruiyet ortamını düzenlemekten övünç duyan bir başkan. Gerçekten, 1998, 2000 ve 2006 yıllarında, ardı ardına yapılan başkanlık seçimlerinde yüzde 60'ın üzerinde ve 2004 yılında yapılan referandumda yüzde 59.1'lik oy oranıyla, fazlasıyla büyük başarılar elde etti.

Bolivar hükümeti, 2003 yılında, oligarşinin elinde bulunan Venezüella Devlet Petrol Şirketi'nin (PDVSA) kontrolünü yeniden ele geçirdi ve hidrokarbonları devletleştirerek ülkenin enerji kaynaklarına yeniden sahip oldu. Şimdi, PDVSA, yeni ortak girişimlerin yüzde 60'ına sahip. Venezüella hükümeti ayrıca, 2007 yılı mayıs ayında, dünya çapında çok önemli stokları barındıran 'Orinoco Petrol Havzası'nı devletleştirdi.

Önceden, çokuluslu petrol şirketleri 4 dolara ürettikleri bir varil petrolü, satması için Venezüella devletine 25 dolara veriyorlardı. Bu sağlam bir kazanç yoluydu. Bu yeni sistemle devlet, günlük 500 bin varil petrol üretiminden, 3 milyar dolar artırıyor. Şimdi bu devletleştirmeler, ülkeye günlük 400 bin varilden daha fazla ek gelir sağlıyor.

Hükümet, tekelleşmiş durumda bulunan telekomünikasyon ve bazı elektrik şirketlerinin devletleştirilme sürecini üstlendi. Büyük kısmı ABD sermayesine ait olan 'Compañía Anónima Nacional Teléfonos de Venezüella S.A.' Venezüella Ulusal Telefon Şirketi'nin (CANTV) ve 'Electricidad de Caracas' Karakas Elektrik Şirketlerinin kontrolü devletin eline geçirdi.

---

liyor", Evrensel, 3 Mayıs 2009, s. 10) Chávez, Obama ile el sıkışmasına açıklık getirirken, "El sıkışmaya tamam, gülümsemeye tamam. Ama yanlış anlamayın, imparatorluk hâlâ dipdiri" dedi ("İmparatorluk Hâlâ Dipdiri", Cumhuriyet, 26 Nisan 2009, s. 11).

77 "ABD: Venezüella'daki Referandum Demokratik", Radikal, 18 Şubat 2009, s. 14.

78 Atilio Boron, "Demokrasi Derinleşiyor", Pagina12, 16 Şubat 2009.

Chávez, büyük toprak sahiplerinin elindeki yaklaşık 2 milyon hektarlık bir alanı, yani ekilebilir tarım arazisinin yüzde 28.74'lük kısmını kamulaştırdı. Toplamda 6.5 milyon hektar üzerindeki toprağı kamulaştıracak. Amaç, gıda egemenliğine ulaşmak için tarımı geliştirmek. Islahı yapılan toprakların yüzde 49'u çiftçiler arasında dağıtıldı, yüzde 40'ı stratejik projeler için ayrıldı, yüzde 11'i de kooperatiflere verildi. Bu reformlar Venezüella ekonomisi üzerinde olumlu etkiler yaptı. Birbirini izleyen 19 üç aylık dönemdeki ortalama büyüme hızı yüzde 11.2 oldu.

Ekonominin çeşitli dallarında yapılan devletleştirmeler, petrol fiyatlarındaki artışlar, devlet gelirlerinde önemli bir artışın meydana gelmesiyle devlet, gerçek bir sosyal devrimi gerçekleştirmeye başladı. Hükümet uygulanan çeşitli programlar sayesinde, yoksulların lehine mükemmel sonuçlar elde etti. Sosyal programları finanse etmek için özel Fonden fonunun kurulması sayesinde, yoksulluk sınırı altında yaşayan kişilerin oranı, on yılda yüzde 20.3'ten yüzde 9.5'e düştü. İşsizliğe gelince, 1998 yılında yüzde 16.6 olan oran 2008 yılında yüzde 7.1'e geriledi. Zenginle yoksul arasındaki eşitsizlik 1998–2007 yılları arasında 13.7 azaldı. Sosyal güvenlik-emeklilik kapsamındakilerin sayısındaki artış yüzde 218.4. Devlet bütçesindeki sosyal harcamalar 1998 yılında yüzde 47.8 iken 2007 yılında yüzde 59.5 oldu.

Robinson I adlı okuma yazma kampanyasında, 1.5 milyona yakın Venezüellalı okuma yazma öğrendi. UNESCO, 2005 yılında, Venezüella'da cahilliğin yok edildiğine hükmetti. Sonunda bütün nüfusun ilköğretim düzeyine erişebileceği Misyon Robinson II programına başlandı. Bu programa, on binlerce gencin üniversite eğitimi alabileceği, Misyon Ribas ve Sucre eklendi. Ulusal Kamu Sağlık Sistemi, bütün Venezüellalılar için parasız sağlık hakkını garanti altına aldı. Program La Misión Barrio Adentro I dahilinde, 1998 yılından bu yana, yüzlerce doktor tarafından, 4 bin 469 sağlık merkezinde, 300 milyon muayene gerçekleştirildi. Yaklaşık olarak 17 milyon kişi ile ilgilenildi. Oysa 1998 yılında, sadece 3 milyondan az kişi düzenli sağlık hizmeti alabiliyordu.

Hükümet, yetersiz beslenme sorunundan kurtulmak için Gıda Misyonu oluşturarak, satılan mallar üzerinde devletin yüzde 30 sübvansiyon uyguladığı, Mercel adında gıda satış mağazaları açtı. Bü-

tün ülkede 14 bin satış noktası oluşturuldu. Halkın yarısı yani 13 milyon kişi bu mağazalardan alışveriş yapıyor. Diğer taraftan, 4 milyon çocuğa, Okul Beslenme Programı çerçevesinde ücretsiz gıda verilmekte.

1998 yılında 118 dolar olan aylık asgari ücret, 2003 yılında 154, 2005 yılında 192 dolar oldu. Şu anda ise 286 dolar ve bu Latin Amerika'daki en yüksek rakam. Korumasız kadınların yanı sıra özürlü insanlar da asgari ücretin yüzde 80'i kadar bir maaş, 61 yaşından büyük ve çok yoksul ev hanımlarına tam maaş veriliyor. Ayrıca, 2010 yılından itibaren, çalışma saatleri, maaşlarda azalma olmaksızın günde 6, haftada 36 saate indirilecek.

Konut sorununa gelince, yetkililer, çeşitli halk katmanları için büyük çaplı yeni konutların inşaatını yüklendi. Venezüella, bu sosyal devrim sayesinde, şimdi 70 ülkenin bulunduğu Yüksek İnsani Gelişim indeksinin bir parçası."[79]

Evet, Venezüella'da halkçı bir değişim yaşanıyor; bu da gündelik hayatı ve yoksulların toplumsal konumunu radikal biçimde farklılaştırıyor!

Bakın tüm bunları Engin Demiriz nasıl resmediyor: "Bütün gecekondu bölgelerinde bir halk pazarı, bir sağlık ocağı, okul ve kültür merkezi bulunuyor..."[80]

---

79 Salim Lamrani, "Hugo Chávez'in yeni Venezüella'sı", Le Monde Diplomatique, 24 Ocak 2009.

80 Venezüella'daki değişim hakkında bkz: "Venezüella Limanları Devlet Kontrolüne Aldı", Sabah, 23 Mart 2009, s.20; "Chávez Havaalanlarını Kamulaştırdı", Birgün, 23 Mart 2009, s.10; "Ulaşım Chávez'in Kontrolünde", Evrensel, 23 Mart 2009, s. 10; "Chávez, Stanford'un Bankasına El Koydu", Birgün, 20 Şubat 2009, s. 10; "Venezüella'da 60 Petrol Şirketin El Kondu", Günlük, 10 Mayıs 2009, s. 12; "Chávez Pirinç İşletmelerine de El Atıyor", Radikal, 2 Mart 2009, s. 11; "Chávez Cargill'i Devletleştiriyor", Cumhuriyet, 6 Mart 2009, s. 13; "Chávez Pirinç Tarlalarına El Koydu", Birgün, 2 Mart 2009, s. 10; "Chávez'den Banka Operasyonu", Evrensel, 20 Şubat 2009, s. 10; "Chávez Stokçu Şirketlere El Koydu", Cumhuriyet, 2 Mart 2009, s. 11; "Venezüella'da Halk Bankaları Modeli", Evrensel, 18 Kasım 2008, s. 10; Robin Hahnel, "Piyasa Ekonomisine Karşı Venezüellalı Dostlara Tavsiye", Montthly Rewiew-Türkçe, No: 20, Nisan 2009, s. 119-138; "Chávez 'Yarabbi Bu Da Ne' Dediği Alışveriş Merkezini Okul Yaptıracak", Radikal, 24 Aralık 2008, s. 9; "Venezüella'da İşsizlik Düşüyor", Üniversiteli, No: 14, Ocak 2009, s. 9; Engin Demiriz, "Venezüella 'Roja Roji-

Askerlerle barrio halkının birlikte ekolojik tarım yaptıkları Mission Che Guevara isimli kooperatifte yetiştirilen ürünler bölge halkına satılıyor. Bu misyonlara devlet araç gereç, teknik yardım ve kredi veriyor. Ancak misyonların önce bir proje yapıp halk meclislerine sunması gerekiyor...

Barrio Adentro'larda Kübalı hekimler çalışıyor. Tüm halk sağlığı hizmeti parasız olarak barrio halkına sunuluyor. Kent merkezinde de tüm semtlerde bu sağlık ocaklarından bölge sakinleri yararlanıyor. Seçimlerden sonra Caracas'ta ve diğer bölgelerde kazanan sağcı belediyeler Barrio Adentro'lardan bulundukları binaları boşaltmalarını istedi. Sağcı militanların Kübalı hekimleri tehdit ettikleri belirtildi.

2008 yılında Bolivarcı devrim 10. yılını tamamladı. Devrimin en önemli başarısının kollektif bilinci geliştirmesi olduğu belirtiliyor. Kurulan halk meclisleri (consejos comunales) aracılığıyla katılımcı demokrasi özendiriliyor.

Bu on yılın sonunda Kübalı eğitimcilerin geliştirdiği 'evet yapabilirim' yöntemiyle okuma yazma bilmeyen kalmamış. Temel eğitimde okullaşma oranı yüzde 89.7'den yüzde 99'a ulaşmış. Ortaöğretimde ise kurulan Bolivarcı liseler, teknik okullar sayesinde okullaşma oranı yüzde 27.3'ten yüzde 50'ye ulaşmış. 1996'da Venezüella'nın neredeyse yarısı yoksulluk çekiyormuş. Aşırı yoksulluk oranı yüzde 20.3'ten 2007'de yüzde 9.5'e düşmüş. 10 yıl önce en zengin yüzde 20 ulusal gelirin yüzde 53.6'sını alırken en yoksul yüzde 60 ancak yüzde 25.5'inden yararlanıyormuş. Bu oranlar 2007'de yüzde 47.7 ve yüzde 29.7 olarak değişmiş ve aradaki yarık oldukça azalmış. Bu eşitsizliklerin azaltılması anlamında önemli bir gösterge. Sağlıktaki iyileştirmeler ile bebek ölüm oranı (doğan her bebeğin ilk bir yaş içindeki ölüm yüzdesi) ise yüzde 21.4'ten yüzde 13.7'ye indirilmiş.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme indeksi, okur yazarlık oranı, okullaşma oranı ve bebek ölümleri ve beklenen yaşam süresi

---

ta'...", Cumhuriyet, 30 Kasım 2008, s. 10; "Peru ile Venezüella Arasında Gerginlik", Günlük, 29 Nisan 2009, s. 13; "Muhalif Rozales Peru'da Kaldı", Günlük, 23 Nisan 2009, s. 13; "Venezüella Walesa'ya Vize Vermedi", Birgün, 12 Şubat 2009, s. 10.

81 Engin Demiriz, "Caracas'ın 'Barrio'ları...", Cumhuriyet, 11 Aralık 2008, s. 8.

82 "Chávez Petrolü de Kamulaştırıyor", Evrensel, 9 Mayıs 2009, s. 10.

(her yeni doğanın ortalama ömrü) gibi ölçütlerdeki iyileştirmeler sonucu 0.77'den 0.82'ye ulaşmış. (1 en yüksek düzey ve hiçbir ülke bu orana ulaşmış değil)."[81]

Ulusallaştırma değişimiyle Chávez, yoksulların yaşam düzeyini yükseltirken, gelir düzeyleri arasındaki uçurumları da ortadan kaldırıyor...

Örneğin Şubat 2009'daki referandum zaferinden sonra kamulaştırmaya hız veren Chávez, petrol sanayine hizmet sağlayan şirketleri de kamulaştıracağını açıkladı.[82]

Bununla da sınırlanmayan Chávez artan enflasyon ve gıda kıtlığına karşı belli temel tüketim maddelerinin fiyatlarını sabitlerken, buna direnen şirketleri affetmedi. Hükümetin istediği fiyatta pirinç üretmeyen Amerikan gıda devi Cargill'in bir fabrikasını kamulaştırmasını emretti.

Chávez ayrıca Venezüella'da gübre ve tohum yağı dahil 13 fabrikası bulunan Cargill'nin yasalara uyup uymadığının tespiti için tepeden tırnağa hukuki inceleme başlattı.[83]

Ve Chávez'in kararı doğrultusunda dört eyalette liman ve havaalanlarına el koydu. Ülkede ulaşım sektörünün devlet denetimi altına alınmasını öngören ve mecliste de onaylanan karar uyarınca, önceki gün Zulia, Carabobo, Nueva Esparta ve Anzoategui eyaletlerindeki havaalanı ve limanlarda askeri birlikler konuşlandırıldı.[84]

Venezüella'da hükümetin, enerji ve telekomünikasyon sektöründen aldığı kamulaştırma kararı çerçevesinde petrol şirketlerinin varlıklarına el konulmaya devam ediliyor. Yabancılara ait 60 şirkete daha el konuldu.[85]

Bunların yanında, otel ve lokanta fiyatlarındaki artışının diğer sektörlere göre iki kat olduğunu belirten Chávez, "halk lokantaları" açacağını duyurdu.[86]

Bu tabloda Bolivarcı Venezüella Cumhuriyeti ABD Başkonsolosu Carol Delgado Arria, "Sınıflandıran ve sömüren hiyerarşileri aşmamız gerektiğine inanıyoruz,"[87] derken; referandum sonuçları-

83 "Chávez Cargill'e Karşı Savaş Açtı", Radikal, 6 Mart 2009, s. 16.

84 "Chávez, 4 Eyalette Limanlara El Koydu", Cumhuriyet, 23 Mart 2009, s. 11.

85 "Özelleştirme Kamulaştır!", Birgün, 11 Mayıs 2009, s. 10.

86 "Chávez'den Restoran", Radikal, 8 Mart 2009, s. 18.

87 Carol Delgado Arria, "Yeni Bir Sosyalizm İnşa Etmek", Özgür Görüş, 18-24 Nisan 2009, s. 7.

nın açıklanmasından sonra yaptığı açıklamada Chávez de ekliyordu: "Yalana karşı gerçek kazandı, Venezüella geçmişteki onursuz günlerine bir daha dönmeyecek. Bolivarcı devrimin 2009'dan 2019'a üçüncü tarihsel dönemi başlıyor. Yolumuzda yürümek için geleceğin kapılarını açtık"![88]

Evet "Yoksullar devrimin yanında" diyen Engin Demiriz de söz konusu tabloya şu eklemeleri yapıyor: "Chávez'in, Latin Amerika halk kahramanı Simón Bolívar'dan esin alan Bolivarcı devriminin motoru olan barrio'larda görülenler, yoksulların niye Chávez'i desteklediğini anlamaya yetiyor. Halk çok politize ve devrime heyecanla sahip çıkıyor. Sokaktaki insanın dili muhalefet basınının dilinden çok daha zengin ve ilerici. Barrio'lardakiler emperyalizmden, devrimden, yoksulların iktidarından, toplumu dönüştürmekten söz ederken, muhalif medyada ilkel 'Komünizm kötüdür', 'Chávez diktatördür' propagandalarından başka pek bir şey yok."[89]

Özetin özeti bu halkçı politikaları, uluslararası planda ABD karşıtı yelpaze içinde yer alarak pekiştiren Chávez,[90] iki günlük ziyarette ağırladığı Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'den ülkesinin sivil amaçlı nükleer programını geliştirmek için destek aldı.[91] Sonra da iki ülke nükleer enerji üretimi konusunda işbirliği anlaşması imzaladı.[92]

Bunların yanında Chávez, Rusya'ya hava üssü verebileceklerini belirterek, "Rusya'nın stratejik planlarını hayata geçirmek için ne zaman üsse ihtiyacı olursa Venezüella bunu sağlamaya hazır" dedi ve Antiller'deki La Orchila Adası'ndaki askeri üssü, Rusya'nın kullanımına sunabileceklerini işaret etti.[93]

Ayrıca yine Chávez, Rus hava komutanının Caracas'tan hava üssü teklifi aldıkları sözüne açıklık getirerek, "Devlet Başkanı Di-

88 "Sandıktan Chávez'e Güvenoyu Çıktı", Evrensel, 17 Şubat 2009, s. 10.

89 Engin Demiriz, "Yine Chávez Oylanacak", Cumhuriyet, 22 Kasım 2008, s. 10.

90 Bkz: "Rus Gemileri Karayibler'de", Cumhuriyet, 26 Kasım 2008, s. 26; "Latinlere Rus Çıkarması", Radikal, 26 Kasım 2008, s. 12; "Medvedev Latin Fethinde", Radikal, 27 Kasım 2008, s. 10; "Chávez Çin'i 6. Kez Ziyaret Etti", Günlük, 9 Nisan 2009, s. 13.

91 "Chávez'e Nükleer Destek", Radikal, 28 Kasım 2008, s. 8.

92 "Tehlikeli İşbirliği: Venezüella Rusya ile Nükleer Anlaşma İmzaladı", Sesonline, 29 Kasım 2008.

93 "Chávez: Rusya'ya Üs Verebiliriz", Cumhuriyet, 17 Mart 2009, s. 11.

mitri Medvedev'e Rusya'nın stratejik amaçlarını karşılamak için uçaklarını Venezüella'ya indirmeye ihtiyaç duyduğunda hizmetlerinde olacağımızı söyledim," dedi.[94]

Chávez'in yerel ve uluslararası plandaki radikal tavrı, onu devre dışı bırakacak ABD patentli ve Kolombiya[95] ve Peru[96] mahreçli karşı-devrimci darbe girişimini de devreye sokuyor.

Örneğin Chávez, bir darbe girişiminin önlendiğini ve bazı subayların tutuklandığını açıkladı. Chávez 12 Şubat 2009 tarihli televizyon konuşmasında, "ABD'de kaçak olan bir askerle temas hâlinde olan, aktif görevdeki bazı askerleri tutukladık" dedi. Halkçı lider, darbe girişimindeki askerlerin birbirlerine gönderdikleri mesajlarda, "operasyon bağımsızlık" kodunu kullandıklarını belirterek, "Miraflores başkanlık sarayına sızmaya çalışıyor, muhalefet tarafından yönetilen bazı eyaletlerdeki askeri birliklere mesajlar gönderiyorlar. Komplo kuranların pişman olacaklar" dedi.[97]

Ve muhalefet... Kasım 2008 seçimlerinde 22 eyaletin 17'sini Chávez'in Sosyalist Partisi alırken O, muhalefetin bazı eyaletlerde kazanmasına atıfta bulunarak, "Kim Venezüella'da diktatörlük var diyebilir," sözleriyle muhalefetin "itirazları"nı yanıtlamış oluyordu.[98]

Yani muhalefetin "itirazları" gerçekçi değildi. Bir örnek vermek gerekirse, Chávez'in yeniden seçilebilmesinin yolunu açan

94 "Chávez: Üsler Rusya'nın Emrine Amade", Radikal, 17 Mart 2009, s. 13.

95 Kolombiya "tehdidi"ni izale etmek için bir süre "orta yol" arayan "Chávez, komşu Kolombiya'ya gidip sağcı Alvaro Uribe ile sınır ticaretini geliştirme fonu kurdu. İki ülkenin 100'er milyon dolar koyacağı fon, KOBİ'leri destekleyip altyapıyı kalkındıracak. 'Krizin nereye varacağını kimse öngöremiyor' diyen Chávez, FARC'ı desteklediği suçlamasını 'Öyle olsaydı burada olmazdım' diye reddetti." (Fehmi Hüveydi, "Obama Bir Mesih Değil", Düstur, 24 Ocak 2009). Ancak bu "çözüm(süzlük)" kısa süreli oldu; yani tutmadı!

96 Interpol, Venezüella tarafından yolsuzlukla suçlanan ve Peru'dan sığınma talebinde bulunan muhalif lider Manuel Rosales hakkında kırmızı bülten çıkardı. Petrol zengini Zulia eyaletinin valisi olan ve Chávez'le 2006 seçimlerinde yarışan Rosales, Chávez'in baskısına maruz kaldığını iddia etmişti ("Venezüellalı Muhalif İçin Kırmızı Bülten", Cumhuriyet, 25 Nisan 2009, s. 10).

97 "Chávez: Komplo Önlendi", Cumhuriyet, 13 Şubat 2009, s. 9.

98 Engin Demiriz, "Bu Venezüella'nın Zaferi", Cumhuriyet, 25 Kasım 2008, s. 9.

anayasa değişikliği planını protesto eden göstericilere polis müdahale ederken, gösteri yapılan yerin yakınında da silah taşıdıkları gerekçesiyle Chávez yanlıları gözaltına alındı.[99]

Konuyla bağıntılı olarak New York merkezli İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) Venezüella'daki yönetimi eleştirdiği 'Chávez'le 10 yıl: Siyasi Hoşgörüsüzlük ve Venezüella'da İnsan Haklarının İlerlemesi Alanında Yok Olan Fırsatlar' başlıklı raporu, ABD ve çeşitli ülkelerden 118 akademisyen ve aydının sert tepkisiyle karşılandı.

Latin Amerika üzerine çalışmalar yapan ve aralarında ABD'li akademisyen Noam Chomsky, antroplog Clara ve Charles Briggs, tarihçi Greg Grandin ile Charles Bergquist, yönetmen Oliver Stone, Brezilyalı sosyolog Emir Sader, Arjantinli siyaset bilimci Mario Ayala ve siyaset ekonomisi profesörü Tim Anderson gibi isimlerin bulunduğu 118 aydın, eylül ayında yayımlanan raporun "siyasi amaçlı" olduğunu belirtti.

Aydınlar, HRW Yönetim Kurulu'na gönderdikleri açık mektupta, "raporun bilimsellik, tarafsızlık, doğruluk ve güvenilirlik konusunda asgari standartları bile karşılamadığını" ifade ettiler. 16 Aralık 2008 tarihli mektupta, "HRW'nin Güney Amerika sorumlusu Jose Miguel Vivanco'nun, bu şaibeli raporu yayımlayarak insan hakları alanında önemli bir kurumun güvenilirliğine zarar verdiği" belirtildi.[100]

KÜBA (VE RAÚL)

"Ayakta ölmek
diz üstünde yaşamaktan yeğdir."[101]

"Bizim her eylemimiz emperyalizme karşı bir savaş çağrısı ve insanlığın düşmanı ABD'ye karşı halkların birliği için savaş marşıdır..."

"Gerçek devrimciyi yöneten büyük aşk duygularıdır..."

"Ölüm, nereden ve nasıl gelirse gelsin, savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse ve

99 "İçeri Alınanlar Chávez Yanlısı", Cumhuriyet, 22 Ocak 2009, s. 8.
100 "... 'İnsan Hakları' Raporuna Tepki", Cumhuriyet, 25 Aralık 2008, s. 8.
101 Ernesto Che Guevara.

başkaları yeni savaş ve zafer naralarıyla ve de mitralyöz sesleriyle cenazelerimize ağıt yakacaksa, hoş geldi, safa geldi," diye haykıran Ernesto Che Guevara'nın "Yeşil Timsah"ı; José Martí'nin yurdu Küba'da[102] direniş hâlâ sürüyor...

Örneğin Fidel Castro, ABD'nin, Küba'dan "boyunduruk altına girmeyi kabul ederek köle gibi davranmasını istediği" vurgusuyla, "Hasmın, Küba'nın pes edeceğine dair bir yanılsamaya asla girmemesi gerektiğini" belirterek ekliyor: "Kuzeyin büyük gücü ve Küba devrimi arasındaki çatışma kaçınılmazdır. Küçük ülkemiz halkının kahramanca direnişi küçümsenmiştir. Bugün, özgürlüğü tattıktan sonra boyunduruk altına girmeyi kabul edecek köleler gibi teslim olursak bizi affetmeyi istiyorlar"![103]

Coşkun Özdemir'in, "ABD hegemonyasına ve ambargosuna, vahşi kapitalizme karşı mücadelesini sürdürüyor,"[104] diye betimlediği kararlılıkla Küba hâlâ direniyor; Küba ABD İmparatorluğu'na ve ambargosuna karşı hâlâ ayakta ve direnişini sürdürüyor...[105]

102 Küba'nın nüfusu 11 milyon kadar. 2.5 milyon Havana'da yaşıyor. Avrupalıların 1492'de Cristophe Colomb (onu ilk turist olarak anıyorlar) ile "keşfettiği" ada, yüzlerce yıl bir İspanyol kolonisi olarak yaşıyor. Tıpkı Amerika'da, Avustralya'da Yeni Zelanda'da olduğu gibi bu adada da yerliler var. İspanyollar Küba'ya 500 bin kadar siyah insanı köle olarak getiriyorlar. Onlar köle olarak yerlilerden daha yararlı. Yerliler yavaş yavaş yok ediliyor. 1868'de köleliğe son veriliyor. 1868 ile 1878 arasında bir bağımsızlık savaşı var. 1895'te ikinci özgürlük savaşı yer alıyor. José Martí tüm özgürlüklere ilham veren bağımsızlığın öncüsü, 1895'te öldürüldü.

103 "Castro: Köle Olmayız", Cumhuriyet, 2 Mayıs 2009, s. 11.

104 Coşkun Özdemir, "Küba 50 Yıldır Direniyor", Cumhuriyet, 13 Aralık 2008, s. 6.

105 Küba direnişi için bkz: Raúl Castro Ruz, Küba Devrimi'nin Sorumluluğu, çev: Ebru Aktolunay-Yiğit Günay, Yayzılama Yay., 2009; Raúl Castro, "Bir, İki, Üç Daha Fazla Küba", Genç Kurtuluş, No: 7, Mart-Nisan 2009, s. 12-13; Onur Balcı, "Küba Devrimi 50 Yaşında!", İlerici Gençlik, No: 16-17, Şubat Mart 2009, s. 41; Sinan Dinçer, "Küba Devrimi'nin Sorumluluğu", Cumhuriyet Kitap, No: 996, 19 Mart 2009, s. 19; "Küba'da Kabine Yenilendi", Cumhuriyet, 4 Mart 2009, s. 10; "Fidel Castro: ABD Emperyalizmine Pes Edeceğimiz Sanılmasın", Birgün, 2 Mayıs 2009, s. 10; "Fidel: ABD'ye Direndik, Direneceğiz!", Birgün, 15 Nisan 2009, s. 10; "Fidel Castro: Zalim Ablukanın Bedeli Acılar Oldu", Günlük, 21 Nisan 2009, s. 13; "Castro Sokaklarda!", Radikal, 1 Mart 2009, s. 13; Fidel Castro, Che'li Anılar, Agora Kitaplığı, 2008; "Medvedev Küba'da", Radikal, 29 Kasım 2008, s. 15. "Kanada Küba'ya Ambargo İstemiyor", Cumhuri-

Küba'yı ziyaret eden ABD Kongresi'nin Demokrat Partili üyelerinden oluşan heyet, Devlet Başkanı Raúl Castro'nun ardından eski devlet Başkanı Fidel Castro ile bir araya geldi.

ABD heyetinden Barbara Lee'nin aktardığına göre, Fidel Castro da Raúl Castro gibi Küba'nın ABD ile görüşmelere hazır olduğunu söyledi.[106]

Yani Küba ambargonun kaldırılması için görüşmelere hazır. [Geçerken anımsatalım: "Başlangıcından bu yana ambargonun Küba'ya maliyeti 93 milyar dolara (yalnızca 2007 yılında 3.7 milyar dolar) ulaştı."[107]]

Saul Landau'nun, "Yoksulların eksiklere karşın yararlandıkları pek çok şey var: Sağlık hizmeti, eğitim, barınak ve yiyecekleri güvence altına alınmış durumda. Gerçi 20 yıl öncesi kadar iyi olmasa da. Küba'nın komşusu bir süper gücün cezalandırmasına karşın 50 yıldır ayakta kalması modern çağın bir mucizesi,"[108] diye resmettiği durumda Amerikan Senatosu, Küba'ya seyahat ve ilaç satışına ilişkin kısıtlamaları hafifletme kararı aldı. 2009 yılı kamu harcamaları için 410 milyar dolarlık ek bütçeyi de içeren 9 yeni kanun tasarısının yer aldığı tasarı metni, 10 Mart 2009 günü yapılan gizli oylamada 35'e karşı 62 oyla kabul edildi. ABD'de çalışan Kübalıların ailelerine para göndermesine ve Küba yönetiminin önceden ödeme yapmadan gıda ve ilaç satın almasına kolaylık getiren tasarı, Küba asıllı ABD'lilerin ülkelerini üç yılda bir yerine her yıl ziyaret etmelerine olanak sağlıyor.[109]

Evet Obama, Amerikalıların Küba'ya seyahatleri ve para yollama gibi kısıtlamaları kaldırdı,[110] kaldırmasına ama!

---

yet, 20 Nisan 2009, s. 11; "Küba'dan Obama Yönetimine Tepki", Taraf, 11 Mayıs 2009, s. 3; Mehmet Karakelle, "Sosyalist Küba'da Sekiz Gün", İnsancıl, Yıl: 19, No: 226, Mayıs 2009, s. 41-48; Ataol Behramoğlu, "Küba, Gençliğimiz...", Cumhuriyet, 3 Ocak 2009, s. 6; "Fidel Babam, Raúl Amcam", Radikal, 15 Aralık 2008, s. 9; "Küba'nın Petrolünü Brezilya Çıkaracak", Radikal, 2 Kasım 2008, s. 16.

106 "Obama'ya Nasıl Yardımcı Olabiliriz?", Cumhuriyet, 9 Nisan 2009, s. 10.

107 Salim Lamrani, "ABD'nin Küba Politikası Çöktü", Yvke Mundial, 10 Mart 2009.

108 Saul Landau, "Küba, 50 Yıllık Mucize", La Jiribilla, 29 Aralık 2008.

109 "Küba'ya Seyahat İzin", Cumhuriyet, 12 Mart 2009, s. 9.

110 "Obama'dan Küba'ya İlk Açılım", Radikal, 15 Nisan 2009, s. 9.

Hayır; Bush'un gidip, Obama'nın gelmesi ardından ABD'nin emperyalist politikalarında değişen bir şey yok...

'The Economist', "Küba'ya yönelik seyahat kısıtlamasını gevşeten Obama, Kübalılara zarar veren ambargoyu da Havana'dan karşılık beklemeden kaldırmalı";[111] Nora Veiras, Küba'nın bölgesel sahneye dönüşü, derin çalkantıları da beraberinde getiriyor. Şimdi ABD'ye düşen, özellikle ekonomik ambargoyu kaldırarak, Havana lehine bir adım atmak,"[112] dese(ler) de; böyle bu![113]

Bu "oyun" karşısında ABD'nin seyahat kısıtlamalarını azaltma kararını yeterli bulmayan Fidel Castro, kararda ablukadan söz edilmemesini eleştirirken şunları dedi:

"ABD'de yaşayan Kübalıların adadaki akrabalarını ziyaret etmesi konusundaki seyahat yasağının gevşetilmesini memnuniyetle karşılasak da, Obama ülkemize yönelik uygulamaların en kötüsü olan ambargoyu sürdürüyor. ABD'nin ambargosu Küba'da insanların hayatına mal oluyor."[114]

"ABD Başkanı'nın ambargoyu kaldırması için yıllar boyu beklemek zorunda mıyız? Evet, o icat etmedi ama kendisinden önceki 10 başkanın yolundan gidiyor. Bu yolu izlerse diğerleri gibi kendisini bir fiyasko bekliyor. Bu, Kuzey Amerikalıların yolunu aydınlatan insan hakları savaşçısı Martin Luther King'in düşü olamaz."[115]

"ABD'den sadaka vermesini değil, ablukayı kaldırmasını istiyor."[116]

Küba, direngen gerçeği[117] ve Raúl Castro'yla da direnişi sürdürecek gibi görünüyor...

---

111 "Ambargoyu Kaldırma Vakti", The Economist, 23 Nisan 2009.

112 Nora Veiras, "Küba: İzolasyonun Sonuna Doğru", Pagina 12, 17 Aralık 2008.

113 ABD ambargosu konusunda bkz: "Biden: Küba'ya Ambargo Devam Edecek", Günlük, 30 Mart 2009, s. 13; "Castro, ABD Heyetiyle Görüştü", Evrensel, 8 Nisan 2009, s. 10; "ABD Heyeti Küba Lideriyle Görüştü", Cumhuriyet, 8 Nisan 2009, s. 10; "AND'nin Küba Politikası Sonuçsuz", Evrensel, 25 Şubat 2009, s.10; "ABD Halkı: Küba Ambargosu Kalksın", Birgün, 14 Nisan 2009, s. 10; "ABD 50 Yıllık Küba Fiyaskosunu Kabul Etti", Birgün, 21 Nisan 2009, s. 10; "ABD Küba Ambargosunu Gevşetti", Günlük, 15 Nisan 2009, s. 13.

114 Fidel Castro, "Küba Ambargo Sürdükçe Direnecek", ZNet internet sitesi, 15 Nisan 2009.

115 Fidel Castro Ruz, "Obama ve King'in Düşü", Cubadebate, 21 Nisan 2009.

116 "Küba Sadaka İstemiyor", Cumhuriyet, 15 Nisan 2009, s. 10.

117 Geçerken söz konusu gerçeğe ilişkin kısa bir not: "Yurtdışına doktor ih-

Fidel sonrasına dair "Ne olacak?" tartışmalarının yoğunlaştığı kesitte,[118] yine Fidel Castro, "En son açıklamalara göre, bazı hükümetler Küba'da değişim istediklerini söylemekten çekinmiyorlar. Ne tür bir değişim? Kapitalizme geçiş, tamamiyle inandıkları yegâne sistem. Neredeyse yarım yüzyıldır sert ekonomik yaptırım ve saldırganlıklara rağmen devrimci bir amacı, bu amacın ahlâkı ve yurtseverliğiyle savunmuş ve bu şekilde bir direniş oluşturmuş insanlarımızın kazanımları hakkında tek bir kelime söylemiyorlar.

Küba'nın, egemenlik ve adaleti savunmak için kaybettiği canlardan ve yaptığı fedakârlıklardan sonra kapitalizmin tarafına geçmesinin beklenemeyeceğini unutmuş gözüküyorlar,"[119] derken yeni Devlet Başkanı Raúl Castro, son 50 yılın Küba tarihinin en verimli dönemi olduğunun altını çiziyor.

Soruna ilişkin olarak Raúl, devrimin ilan edildiği balkonda halka hitaben yaptığı konuşmada, 50 yıl boyunca zorlu konularda kazandıkları başarıların temelinde "direniş" olduğunu belirterek, gelecek 50 yılın da sürekli bir mücadeleyle geçeceğini vurguladı. 1959 devrimiyle ABD'den 145 kilometre uzaklıkta sosyalist bir devlet inşa ettiklerini hatırlattı.

Küba'nın gelecekteki liderlerini ABD'ye karşı yumuşamamaları konusunda uyararak, "Yıllar boyunca ABD yönetimleri durmadan Küba'da rejimi değiştirmeye çalıştı. Düşman asla saldırganlı-

---

raç eden ülkede eğitim gibi sağlık da ücretsiz veriliyor. Küba'nın sağlık göstergeleri çok iyi. Çocuk ölümleri, açtıkları sağlık istasyonları ve aşılama ile belirgin bir şekilde azalmış. Çok sayıda doktor yetiştiriyorlar. 70 bin doktor olduğu söylendi bize. Ama çok sayıda doktor ihraç ediyorlar. 18 bin doktor Venezüella'da. Öteki Güney Amerika ülkelerinde ve Afrika'da da binlerce Kübalı doktor var. 9 yıl eğitim zorunlu. Sağlık gibi eğitim de elbette ücretsiz." (Coşkun Özdemir, "Küba'da Sağlık Çok İyi", Cumhuriyet, 14 Aralık 2008, s. 9).

118 Devlet başkanlığı görevini Raúl Castro'ya devreden Küba lideri Fidel Castro, bakanlar kurulunda yapılan değişikliklerin "Fidel'in adamları gidiyor, Raúl'un adamları geliyor" şeklinde yansıtılmasının doğru olmadığını açıkladı ("Fidel Kadro Değişikliğini Destekledi", Cumhuriyet, 5 Mart 2009, s. 11). Ayrıca bkz: "Fidel, Raúl'un Yeni Kabinesine Siper Oldu", Radikal, 5 Mart 2009, s. 16; "Castro, Obama ile Görüşebilir", Radikal, 28 Kasım 2008, s. 8; "Raúl Katolik Töreninde", Radikal, 1 Aralık 2008, s. 9.

119 Fidel Castro Ruz, "Düzen Değişikliği İllüzyon", Cumhuriyet Strateji, Yıl: 5, No: 230, 24 Kasım 2008, s. 4.

ğından, hain ve baskın tavrından vazgeçmeyecek. Kimseyi korkutmaya çalışmıyorum, gerçek bu" dedi...

Küba'da gelecekte iktidara gelecek yönetimlerin her zaman işçilerin ve halkın yanında olması gerektiğini ifade eden Raúl, Kübalıların gerektiği zaman mücadele etmeye hazır olduğunu kaydetti. Mücadele ederek hayalleri nasıl gerçeğe dönüştüreceklerini öğrendiklerini belirterek, törene katılan kalabalıkla beraber "Viva Fidel, Viva Devrim, Viva Küba" sloganı attı.[120]

KOLOMBİYA (VE FARC)

"Devrimcilerin devrimcileşmesi, kitlelerin devrimcileşmesi için belirleyici önkoşuldur."[121]

Bilmeyen var mı?

"Kolombiya bugün 'soykırımsal demokrasi' olarak adlandırılan bir rejim tarafından yönetiliyor. Ekili arazilerin yarısı 37 büyük toprak sahibinin elinde bulunurken, nüfusun en zengin yüzde 1'lik kesim,i servetin yüzde 45'ini kontrol ediyor.

Nüfusun yüzde 3'ü ekilebilir toprakların yüzde 70'inden fazlasına sahipken, halkın çoğunluğu bu toprakların yüzde 3'ünden azı üzerinden geçimini sağlıyor.

Kolombiya dünyanın en büyük kokain üreticisi. Ülkenin büyük bölümü, hükümetin yakın ilişkide olduğu paramiliter ordularla birlikte, uyuşturucu ağalarının egemenliği altında. Bizzat Kolombiya Devlet Başkanı Álvaro Uribe, ailesi de dahil olmak üzere uyuşturucu kaçakçılarıyla bağlantı içinde..."[122]

Kolombiya, ABD beslemesi bir kontra devletinin ne demek olduğunun en somut örneğidir![123]

120 "... 'Saldırgan Düşmanla' 50 Yıl", Cumhuriyet, 3 Ocak 2009, s. 8.

121 Rudi Dutschke.

122 Jean Batou, "Kolombiya'da Gerilla", Montthly Rewiew-Türkçe, No: 20, Nisan 2009, s. 149-150.

123 Kolombiya'da devlet terörü hakkında bkz: "Kolombiya'nın Ergenekon'u", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 09 (247), 28 Şubat 2009, s. 9; "Kolombiya Devletinden 'Beyaz Terör' İçin Özür", Birgün, 10 Mart 2009, s. 10; "Kolombiya'da Son 16 Ay İçerisinde 17.000 Kişi Kaybedildi", Devrimci Demokrasi, Yıl: 7, No: 141, 19-31 Ekim 2008, s.10; "Kolombiya'da 'Cadı Avı' Başlatıldı", Birgün, 5 Aralık 2008, s. 10; "Kolombiya'da Yargı Grevde",

Kolombiya'da, yüksek mahkeme yargıçları, ülkenin önde gelen gazetecileri ve muhalefet liderlerinin telefonlarının dinlendiği iddiası ülkeyi karıştırırken;[124] skandal 'Semana' haber dergisinin, İdari Güvenlik Şubesi (DAS) adlı iç istihbarat kurumunun 2008 yılı sonuna dek geniş kapsamlı telefon ve elektronik posta izlemesi yaptığını yazmasıyla patlak verdi.

DAS'ın başına Ocak 2009'da atanan Felipe Munoz, olayı araştırmak için özel birim kurdu. Ancak DAS'ın sicili parlak değil. İlk şefi Jorge Noguera, sendikal eylemlere katılanların listesini sağcı ölüm mangalarına vermekten hapse atılmıştı..."[125]

Kontraların devleti doğrudan yönettiği Kolombiya'da yerli halkın önde gelen temsilcilerinden Aida Quilce'nin eşi Edwin Legarda ordu mensuplarınca 16 Aralık 2008'de askeri kontrol noktasında durmadığı gerekçesiyle öldürüldü...[126]

Faili (belli) "meçhul"lerin gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu Kolombiya'da hükümet, ülkede uzun bir süredir devam eden faili meçhul cinayetlerle ilgili soruşturma sonunda 3'ü general 25 askerin görevine son vermek zorunda kaldı. Çünkü insan hakları örgütleri, öldürdükleri gerilla sayısına göre terfi ve prim alan askerlerin, sivilleri öldürüp sol görüşlü isyancılar gibi gösterdiklerini ortaya çıkardılar.[127]

Mesela 3 Kolombiyalı albayın, terfi etmek amacıyla öldürdükleri 11 genç erkeği, çatışmada öldürülen solcu gerillalar gibi gösterdiği ortaya çıktı. Olayda 3 asker, şehirdeki evsiz erkekleri kaçırdı ve Venezüella sınırındaki birliklerinin yakınında öldürdü. Başsavcılık, yüzlerce asker hakkında benzer suçlamalarla soruşturma başlatıldığını duyurdu.[128]

Cumhuriyet, 11 Ekim 2008, s. 11; "Kolombiya'ya Uyarı", Cumhuriyet, 10 Mart 2009, s. 11; "Kolombiya'da Hükümet FARC'la Görüşebilir", Evrensel, 2 Nisan 2009, s. 10.

124 "Kolombiya'da Telekulak", Cumhuriyet, 23 Şubat 2009, s. 9.

125 "Kolombiya'da Telekulak", Radikal, 23 Şubat 2009, s. 13.

126 Cauca bölgesinin Popayan şehrinde toplanan kalabalık üzerinde "Bizi susturmak için vuruyorlar, ama acı ve öfkemiz bir savaş çığlığına dönüşüyor" yazılı bir pankartla cenaze yürüyüşüne eşlik etti ("Kolombiya'da Yerliler Yasta", Cumhuriyet, 19 Aralık 2008, s. 9).

127 "Kolombiya'da Generaller Görevden Alındı", Cumhuriyet, 31 Ekim 2008, s. 11.

128 "Terfi Etmek İçin Evsizleri Katlettiler", Cumhuriyet, 26 Ekim 2008, s. 11.

Gerçekten de sivil toplum örgütlerinin hazırladığı rapora göre Uribe yönetiminin insan hakları karnesinin vahim... BM İnsan Hakları Konseyi'ne yollanan raporda, 2002'den beri en az 13 bin 634 kişinin siyasi şiddet olaylarında, 23 binden fazlasının da askeri çatışmalara kurban gittiği açıklanıyor...[129]

Bu bağlamda Kolombiya'da adı "ölüm mangalarıyla" anılan sağcı paramiliter grup Kolombiya Birleşik Savunma Güçleri'nin (AUC) eski komutanlarından Herbert Veloza, kendine bağlı iki birlikle 10 yıl içinde en az 3 bin kişiyi katlettiklerini itiraf etti.

Kolombiya Devlet Başkanı Alvaro Uribe'nin yürüttüğü görüşmeler sonucunda silahlarını bırakarak dağılan grubun liderlerinden Veloza, "suçludan çok masum" diye nitelendirdiği 3 bini aşkın kurbanı, sadece sol gerilla gruplarının üyeleri ya da da destekçileri olduğu gerekçesiyle öldürdüklerini ve çoğunun cesedini nehirlere attıklarını söyledi.

Cezaevinde bulunan ve uyuşturucu kaçakçılığı suçlamasından ötürü ABD'de yargı önüne çıkmakla karşı karşıya bulunan Veloza, El Espectador gazetesine verdiği demeçte, AUC'un uyuşturucu kaçakçılarıyla iç içe olduğunu ve ayrıca grubun, solcu direnişe yönelik savaşında Kolombiya ordusu ve polis liderliğinden de destek aldığını açıkladı. "Terör yayma amacıyla" öldürdükleri kişilerin kafalarını kestiklerini belirten Veloza, yasadışı örgüt olmalarına karşın liderliği döneminde "cennete giden yol" lakaplı kamyonetiyle her gün serbestçe dolaştığını ve insanları katlettiklerini anlattı.[130]

Ve nihayet Kolombiya'da 16 yılda 2500 sendikacı katledildi...

Patronların sendikacılara karşı sistematik bir terör uyguladıkları ülkelerden Kolombiya'da 1991'den 2006'ya dek öldürülen sendikacıların sayısı Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre 2500'e ulaştı. Kolombiya'daki Ulusal Sendika Okulu'nun kayıtlarına göreyse Ocak 1991-Aralık 2006 tarihleri arasında ülkede 2245 sendikacının öldürüldüğü, 3400'ünün tehdit edildiği, 138'inin de kaybedildiği ortaya çıkıyor...

Kontraların (ve uyuşturucu tacirlerinin) yönettiği Kolombiya'daki kokuşmuş düzene karşı başkaldırıya gelince; bunun adı da

129 "FARC'lılar Fişlenmiş", Radikal, 24 Eylül 2008, s. 12.
130 "3 Bin Masumu Katlettik İtirafı", Cumhuriyet, 5 Ağustos 2008, s. 11.

Manuel Marulanda[131] ile bütünleşmiş Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC)'dır...

Dünya tarihinin bugüne kadar gördüğü en güçlü gerilla hareketlerinden biri, Latin Amerika'nın en eski gerillası, Kolombiya gerilla hareketidir. Hem hükümetin baskıcı rejimine, ordusuna hem de ordu tarafından desteklenen 150'nin üzerinde faşist milislerden oluşan örgütlü ölüm mangalarına karşı mücadele etmişlerdir.

Her ne kadar Kolombiya'da oluşan devrimci yapının kökleri XVIII. yüzyıla dayansa da, 1948'e gelindiğinde, 250 binin üzerinde kişinin ölmesiyle sonuçlanan iç savaş gerçekleşir. Muhafazakâr ve liberallerin iktidar mücadelelerinden sonra Komünist parti yasaklanır ve hükümet Liberal ve Muhafazakâr parti arasında dönüşümlü bir yönetim şekli alır.

Kolombiya gerilla hareketinin ilk kuşağı 60'lı yıllarda oluşturuldu. FARC,[132] ELN ve EPL'nin oluşturduğu Simón Bolívar Gerilla Koordinasyonu silahlı mücadelenin en güçlü kolu ve kırsal alanların hâkim örgütüyken gerilla hareketinin ikinci kuşağının kentlerde hâkim örgütü, 19 Nisan Hareketi olarak bilinen, en tanınmış ve dünyada fazlasıyla sempatizan toplamış olan M-19'dur.

131 Latin Amerika'daki sol kuşak denklemi bozan ülkelerin başında gelen Kolombiya, kıtanın en eski direniş hareketi olan FARC'ın kurucusu ve 40 yıllık lideri Manuel Marulanda'nın ölümüyle örgütün dağılması beklentisine giren Alvaro Uribe hükümeti, FARC gerillalarına liderlerinin cesedi karşılığı milyonlarca dolar önerdi.
Genelkurmay Başkanı Mario Montoya, bu teklifi, bugüne dek tam 17 kez öldüğü öne sürülen Marulanda'nın bu kez göçüp gittiğini ispatlamak üzere 'cesedini teşhis' gerekçesine dayandırdı. "Şüphesiz, bizim için bu bir amaç oldu" diyen Montoya, ceset karşılığı 2.8 milyon dolara uzanan ödüller verebildiklerini anımsattı. Montaya'nın "Eğer biri, ki buna örgütten kopan bir gerilla da dahil, bize bilgi verirse parayı alır" sözleri dikkat çekti ("Kolombiya Ceset Tüccarı Gibi", Radikal, 29 Mayıs 2008, s. 12).

132 FARC için bkz: Kolombiya Dağlarının İsyancı Önderi Manuel Marulanda Vélez, Derleyen: Canan Ateş, Ütopya Yay., 2009; James Petras, "Manuel Marulanda'ya Hürmeten", Monthly Review, No: 18, Haziran 2008, s. 113-117; "FARC Gerillaları Casus Uçağı Düşürdü", Birgün, 8 Ocak 2009, s. 10; "Latin Amerika'da Anti-Emperyalist Direniş ve Kolombiya Marksist Hareketi", Sorun Polemik, No: 31, Mayıs 2008, s. 43-62; "Kolombiya Yerlileri Uzun Yürüyüşte", Atılım, Yıl: 3, No: 2008-6, 1 Kasım 2008, s. 9; "Kolombiya: Öğrenciler Yerliler ile Dayanışma İçin Polisle Çatıştı", Birgün, 24 Ekim 2008, s. 11.

1986'ya gelindiğinde ülkede bilinen tüm gruplar çatışma içerisindeydi, Ulusal ordu askerleri, sağcı milisler, gerilla ve küçük örgütlenmeler içinde yağmayla uğraşan köylülerden oluşmuş çeteler. Bu tarihten itibaren her yıl ortalama üç bin insanın politik nedenlerle öldürüldüğü ya da kaybolduğu bilinmektedir.

Bu dönemin gerilla örgütlenmesini EPL temsilcisi Asdrubal Jimenez en sade biçimiyle açıklar: "Ülkemizde gerilla grupları oluşturmak sendika kurmaktan daha kolaydır." Çünkü politik olarak örgütlenmek isteyenler sendikalar yerine gerillaya katılmanın daha etkili olduğunu düşünmektedir.[133]

Başını FARC'ın çektiği Kolombiya'daki mücadele, legal planda da güçlü biçimde sürdürülmektedir. Örneğin Kolombiya'da 28 Ekim 2007'de yapılan yerel seçimlerde sol kanadın adayı Samuel Moreno, Bogota'da belediye başkanı seçildi.

Alternatif Demokratik Kutup Partisi adayı olan 47 yaşındaki Moreno, oyların yüzde 43'ünü alarak rakiplerine fark attı. Eski askeri diktatör Gustavo Rojas Pinila'nın torunu Moreno, seçim kampanyasında önceliği fakirlikle mücadeleye vereceğini açıklamıştı.

Devlet Başkanı Alvaro Uribe, seçmenlerden "oy satın alan gerillaların desteklediği aday" olarak nitelendirdiği Moreno'ya oy vermemelerini istemişti.[134]

Bunun yanında Bolivya'da yerlilerin uzun yürüyüşü yeni sosyalist anayasaya kongre onayı getirirken, Kolombiyalı yerliler de Uribe'den hak talepleriyle yollara düştü..

Yürüyüşü organize eden Ulusal Yerli Örgütü'nün (ONIC) lideri Daniel Pinacue, nüfusu yüzde 3'ünü (1.3 milyon) oluşturan yerliler olarak daha fazla toprak, iyi eğitim ve sağlık hizmeti istediklerini söyledi. Pinacua ayrıca özel ve çokuluslu şirketlerin yerlilerin topraklarına tecavüzlerinin engellenmesini ve kısmi özerkliklerine saygı gösterilmesini beklediklerini kaydetti...[135]

133 Serap Özgür, "Peki Ya Kadınlar...", Radikal Kitap, Yıl: 7, No: 417, 13 Mart 2009, s. 6.

134 "Kolombiya'da Solcu Belediye Başkanı", Cumhuriyet, 30 Ekim 2007, s. 9.

135 Ama yürüyüşçüler yönetimden şevkat yerine şiddet görüyor. 10 Ekim 2008'de yerlilerin La Maria köyünde toplanma süreci sancılı geçerken, yollara kurulan barikatlarda çıkan olaylarda dört kişi öldü, 130'u yaralandı. Taş atarak yanıt veren göstericiler de 70 polisi yaraladı. Göstericiler

Bu tabloda FARC'ın yeni lideri Jaime Guaraca'nın ifadesiyle, "Barış ne yazık ki FARC'ın elinde değil"dir![136]

GUATEMALA (VE COLOM)

"Seyyahların, önlerinde uzanan
yola dayanabilmek için
suya gereksinim duydukları özlem gibi,
biz de insanlar arasında barışa susadık."[137]

Guatemala nüfusunun yaklaşık yarısının günde 2 dolarla geçinmek zorunda olduğu bir ülkede...

Guatemala'da, köylülerin yüzde 98'inin verimli toprakların sadece yüzde 43'ünü kullanıyor...

Yine Guatemala'da, 5 yaşın altında bir milyon çocuk kronik dengesiz beslenmeden muzdarip ve bunların yüzde 79'unun yerli...

Yerliler 13 milyonluk ülke nüfusunun yüzde 60'ını oluşturuyor ve sefalet içinde yaşıyor![138]

Bu karanlık tablonun geçmişine göz atılırsa: XX. yüzyıl daha yeni başlamıştı ki, Orta Amerika'daki Guatemala bir ülke olmaktan çıkıp çokuluslu bir şirketin çiftliğine dönüştü.

Diktatör Manuel Estreda Cabrera'yı bağlayan ABD merkezli tarım tekeli United Fruit Company 1901'de yapılan bir anlaşmayla tüm ülkeyi kendi fabrikasına, yurttaşları da burada çalışmaktan başka seçeneği olmayan kölelere çevirmişti.

---

güvenlik güçlerini üzerlerine ateş açmakla suçlarken Uribe polisin ateşli silah kullanmadığını savundu. Ama doktorlar hastaneye getirilen yerlilerin mermi ve şarapnellerle yaralandıklarını tespit etti. Polis Marksist gerilla örgütü FARC'ın olaylara karıştığı iddiasında.
Cauca eyaletinde yerli hakları için mücadele eden Feliciano Valencia ise, Uribe'nin iktidara geldiği 2002'den beri 1000 yerlinin sağcı paramiliter güçlerce öldürüldüğünü anımsattı. Hazirandaki raporunda Kolombiya'da 28 yerli kabilesinin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu belirten ONIC'e göre de sadece 2008'de çatışmalarda 30 yerli ölürken 2 bin 117 yerli de yerlerinden oldu ("Şimdi de Kolombiya Yerlileri Yollara Düştü", Radikal, 23 Ekim 2008, s. 11).

136 Hernando Calvo Ospina, "Barış Ne Yazık ki FARC'ın Elinde Değil", Montthly Rewiew-Türkçe, No:20, Nisan 2009, s. 171-179.

137 Pablo Neruda.

138 "Menchu Devlet Başkanı Adayı", Cumhuriyet, 9 Şubat 2007, s. 10.

Guatemala hem dünyanın en büyük muz üreticisi hem de yoksulluğun ve siyasal baskıların hüküm sürdüğü bir cehennemdi o yıllarda. Toprakların yüzde 70'inin nüfusun yüzde 2'sinin elinde toplandığı ülke gayet saçma biçimde, ne kadar çok üretirse o kadar fazla yoksullaşıyordu.

Yoksulluk ve baskılardan illallah diyen Guatemala halkı sonunda örgütlendi, ayaklandı ve diktatör Jorge Ubico'yu 1944'te devirdi.

Yalnızca Ubico'yu devirmekle kalmadı, kapitalizmin de üzerine yürüdü üstelik: Ülke tarihindeki ilk serbest seçimleri, komünist olmakla suçlanan Jose Arevalo Bermejo kazandı!

Önce Jose Arevalo, sonraki seçimlerde yüzde 65 oyla Jacobo Arbenz...

Halkın oylarıyla iktidara gelen sosyalistler demokratik reformlar gerçekleştirdiler, grev ve sendikal örgütlenme hakları üzerindeki yasakları kaldırdılar, gelir dağılımındaki adaletsizliğin üzerine gittiler, tarım reformuna soyundular, dış ticarete vergi koydular, üniversite özerkliğini ve anayasal hürriyetleri güvence altına aldılar.

Böyle durumlarda hemen her zaman tanık olunduğu üzere tarım tekellerinin imdadına hızır gibi yetişen ABD, bir askerî darbeyle son verecekti tüm bu hikâyeye.

Bu noktada, "II. Dünya Savaşı'ndan beri, Amerikan hükümeti ve Amerikan şirketleri ne zaman savaş ve kâr peşine düşse 'demokrasi bayrağı' taşıdı. CIA bu amaçla dünya çapında pek çok halkçı, demokratik yollarla seçilmiş hükümeti devirirken, şirket-devlet ilişkisi demokrasinin altını oydu," diyen Remzi Barud ekliyor:

"Guatemala bu açıdan bir ders kitabı; ülke 1950'lerde, demokratik yoldan seçilmiş devlet başkanı Jacobo Arbenz'in toprak reformları (ki bu adımlar ABD Birleşik Meyve Şirketi'nin çıkarlarına aykırıydı ve şirket yüksek kâr getiren bu 'muz cumhuriyetini' kaybetmek istemiyordu) sayesinde ciddi bir değişimi kucaklamaya hazırdı, fakat medya manipülatörleri, Amerikalıları Arbenz'in Amerikan demokrasisi için her nasılsa tehdit oluşturduğuna ikna etmek için seferber oldu.

CIA'in tezgâhladığı darbe seçilmiş başkanı devirdi ve yerine kendi adamı olan Castillo Armas'ı getirdi. Guatemala'yı ziyaret

eden başkan yardımcısı Richard Nixon Armas'ı 'kurtarıcı' olarak selamladı."[139]

Böylelikle de diktatörlüğe karşı demokrasiyi savunan, geniş işçi kitlelerine dayanan gerillaların yasadışı rejime karşı silahlı direnişi başladı.

Öldürülen Armas'ın yerine 1958 yılında geçen Miguel Ydigoras, giderek toprağın ayaklarının altından kaymakta olduğunu görerek, sürgünde bulunan Devrimci Parti lideri ve eski devlet başkanı Juan Jose Arevalo'ya ülkesine dönerek seçimlere katılma çağrısında bulundu. Ancak bu çağrı, ABD destekli subaylar tarafından Ydigoras'ın da devrilmesiyle sonuçlandı. Operasyonun adı "dürüstlük operasyonu"ydu.

Kısaca geçmek gerekirse 1960 yılında ayaklanan subayların bastırılması ardından Honduras'a kaçan bir kısmı, liderleri Teğmen Alejandro de Leon öldürülünce 1962 yılında Guatemala soluyla bağlantıya geçtiler. Bu tarihte "Devrimci 13 Kasım Hareketi" adıyla gerilla mücadelesine başlayan subaylar ve Guatemala solu, komünist PGT'nin de silahlı mücadele kararı almasıyla birleşik bir gerilla hareketi oluşturarak United Fruit Company'nin merkezinin basılması ve kullanılmaz hâle getirilmesi, ABD ve Batı Almanya elçilerinin kaçırılması gibi sansasyonel eylemler gerçekleştirdi.

Yasal mücadele alanının nefes alınamayacak darlıkta olması nedeniyle birçok sol örgüt silahlı eyleme geçiyordu. 1966 yılında Devrimci Parti adayı Mendez Montenegro seçimleri kazanarak gerilla örgütlerine af karşılığı silah bırakmaları çağrısında bulundu. Ancak Devrimci parti adıyla siyaset yapmasına izin verilen grup, zaten düzenle organik ve ideolojik bağları oldukça kuvvetli bir siyasetçi tayfasıydı ve hatta Devrimci Parti'nin iktidara gelmesine izin verilmesi, ülke solunu ve gerillaları "düzen solu"yla tasfiye etme niyetinden başka bir şey değildi.

Gerillalara silah bırakma çağrısı yapan Mendez Montenegro, bir yandan da ABDli kontrgerilla uzmanlarını ülkeye çağırmış ve orduya da saldırı emrini vermiş durumdaydı. Sonuç olarak yaklaşık 10 bin köylünün katledilmesine yol açan bir operasyon gerçekleşti-

139 Remzi Barud, "Şirket-Devlet İşbirliğinin Demokrasisi", Middle East Online, 20 Ağustos 2007.

rildi. Bu operasyonda gerillaların merkezi kadroları da dağıtıldı. Ancak halka gözdağı vererek düzen içine çekmeye çalışan operasyonun sonuçları bunun tam tersi oldu. Düzene her türlü güvenini yitiren yerliler ve köylülerin katılımıyla gerilla hareketleri kitleselleşti.

Guatemala'daki sınıfsal karşıtlığının içinde etnik bir farklılığın da olması (yönetenler İspanyol melezi ve yönetilenler saf yerli) mücadelenin kitleselleşmesinin temel nedenlerinden bir diğeridir.

1970'lerde gerilla çekirdekleri belirli bir deneyime ve kurtarılmış bölgelere sahiplerdi. Bunlardan biri olan ve 1972 yılında Ixcan bölgesine yerleşerek 2-3 yıl içinde bütün bölgedeki en güçlü örgüt hâlini alan Yoksulların Gerilla Ordusu (EGP), 1980'lere gelindiğinde ülkenin en güçlü örgütlenmesi konumundaydı. Bu arada 1976 yılında Coca Cola fabrikasında gerçekleşen ve kitlesel destek gören grev, Guatemala oligarşisi ve ABD hükümetini kontrgerilla faaliyetlerini düzenli hâle getirmeye yöneltti.

Ancak 1978 yılında patlak veren siyasi kriz sonrasında Kilise başta olmak üzere bütün düzen kurumları ikiye yarıldı. Bunu müteakiben köylerde "köy konseyleri" kuruluyor ve bölgenin denetimini ellerine alıyorlardı. Kilise içinden kopan taban örgütleri ve köylü kiliseleri, orduyla silahlı çatışmalara girmeye başladılar.

Guatemala ordusu artık kırsal alanlarda egemenliğini yitirmişti. Küçük köylü cumhuriyetleri gerilla örgütleri tarafından korunuyor ve hatta köyün gençleri gönüllü gerilla oluyorlardı.

1982 Ocak ayında dört büyük gerilla örgütünün güçlerini birleştirerek Guatemala Ulusal Devrim Birliği (URNG)'ni[140] kurması, kahve ve muz oligarşisinin yüreğine dehşet saçmıştı. Yardıma Amerikalılar tarafından kontrgerilla eğitimi alarak uzmanlaşmış ve gizli bir Protestan tarikatına üye General Efraim Rios Montt yetişti. Montt, bütün halka savaş açarak köylüleri soykırımdan ve ulaşılamayan köyleri de bombardımandan geçirdi, insanlar "kayboluyor", idam ediliyor ve işkenceyle katlediliyordu. 1983'te gerilla örgütleri şehirlere saldırdılar, artık sokak aralarında ordu ve gerillalar çatışıyordu. Altındaki toprak kayan Mont, bu sefer daha sağcı bir asker

140 Bu konuda bkz: Volkan Yaraşır, IRA'dan Tupamarolar'a, FARC'dan Aydınlık Yol'a, ("Guatemala URNG Deneyimi: 36 Yıllık İç Savaştan Barışa", s. 71-82), Mephisto Yay., 2006.

olan Oscar Mejia tarafından devrildi. 1985'te muhalefetin katılamadığı bir seçim yapıldı ancak gerilla örgütleri çözülmemişlerdi ve sabotajlar ve ciddi eylemlerle hükümetin işleyişini fiilen durdurmuşlardı. 1987 yılında devlet URNG'yle masaya oturdu. Bu arada Montt ise 2007 eylülündeki genel seçimlerde Milliyetçi Cumhuriyet Cephesi'nden milletvekili seçilerek dokunulmazlık zırhına kavuşacaktı.

1987 yılında başlayan müzakereler 9 yıl sürdü. Bu arada taraflar defalarca ateşkes ilan ettiler ya da savaşa devam kararı aldılar. 1996 yılında imzalanan barış antlaşmasıyla 1960'ta subayların ayaklanmasıyla başlayan 36 yıllık iç savaşa son verilmiş oldu.

1955 ve sonrasında Guatemala'ya yerleşmiş olan Amerikan sermayesinin yarattığı tüketim kültürüyle birlikte görece istikrarlı bir burjuva demokratik rejimini bu zamana kadar sürdürebilen ülke, bu sefer de neo-liberalizmin yarattığı tahribat nedeniyle ciddi bir yıkımın eşiğine geldi.

Özetle denilebilir ki Guatemala, ABD emperyalizminin dünya devriminin jandarmalığına soyunmasıyla denediği "modern" yöntemlerin uygulandığı ilk laboratuar olma özelliğine ve talihsizliğine sahipti.

Örneğin 1960'larda gerilla mücadelelerine karşı ilk defa kontrgerilla faaliyetini örgütledi ve ilk defa napalm bombasını burada kullandı, muhalifler ilk defa bu ülkede "kaybolmaya" başladı, 1980'lerde ilk defa köy koruculuğu sistemi yine bu ülkede başlatıldı.

Ve nihayet gerilla hareketine karşı devlet terörü, 1960'dan 1996'ya tam 36 yıl süren iç savaşta 300 bin kişinin yaşamına mal oldu.

Ülkenin acılı tarihine ilişkin olarak, "Guatemala'da soykırım da yapılmıştır, etnik temizlik de yapılmıştır," ifadelerini kullanan hükümet, iç savaş sırasında aileleri öldürülen çocukların terk edilmiş gibi gösterilerek evlatlık verildiği suçlamalarını ilk kez doğruladı.

Soruşturmada görev alan müfettiş Marco Tulio Alvarez, elde edilen kanıtların başka yüzlerce çocuğun da büyük olasılıkla yetimhanelere gönderildiğini ve çoğunlukla da ABD'liler tarafından evlatlık alındığını ortaya koyduğunu kaydetti.[141]

141 Guatemala'daki devlet terörü için bkz: "Guatemala'dan CIA İşbirlikçiliği

Ülkede kurulan 'Gerçeklik Komisyonu'nun raporunda, 200 binden fazla kişinin öldüğü ya da kaybolduğu iç savaş sırasında işlenen suçların yüzde 93'ünün sorumlusunun ordu ve paramiliterler olduğu ortaya konulmuştu.[142]

Ve nihayet Guatemalalı yazar Francisco Goldman'ın açık açık dillendirdiği üzere, "Guatemala'da 36 yıl devam eden iç savaş sırasında ülkeye egemen olan orduydu ve bütün Latin Amerika'da ve belki de bütün dünyada insan haklarının en kötü biçimde ihlâl edildiği ülke Guatemala idi. 200 bin sivil öldürüldü.

En acımasız, en iğrenç kötülükleri Guatemala'nın İstihbarat Birimleri (özellikle G-2 ve EMP-Başkanlık Askeri Personeli) yaptı, Ölüm Mangaları oraya bağlıydı. Yasadışı tutuklama, işkence merkezleri oradaydı. Amerikalar Okulu'nda eğitim gören General Perez Molina bu birimlere komuta ediyordu."[143]

Özrü", Atılım, Yıl: 4, No: 2009 09 (247), 28 Şubat 2009, s. 9; "Guatemala Başkanından 'Soykırım' Özrü", Evrensel, 27 Şubat 2009, s. 10; "Guatemala'dan 'Domuzlar Körfezi' Özrü", Günlük, 19 Şubat 2009, s. 13; "Guatemala: Ordu Katliamlar İçin Özür Diledi", Günlük, 27 Şubat 2009, s. 13; "Guatemala İç Savaşta Çocukları Evlatlık Vermiş", Birgün, 25 Mart 2009, s. 10; "Guatemala Karanlık Geçmişi İçin Özür Diledi", Birgün, 27 Şubat 2009, s. 10; "Guatemala Evlatlıklarıyla Yüzleşiyor", Radikal, 25 Mart 2009, s. 16; "Guatemala'nın Kirli Savaşı", Cumhuriyet, 25 Mart 2009, s. 10.

142 "Binlerce Çocuktan Ne İstediniz?", Günlük, 25 Mart 2009, s. 13.

143 Francisco Goldman, "Faşist Bir Generale Ders!", Birgün, 24 Kasım 2007, s. 2.

GUATEMALA[144]	
BAŞKENT	Guatemala Ciudad
PARA BİRİMİ	Quetzal
1 EURO =	9,22 quetzal
DİLLER	İspanyolca (1985 Anayasası 143. maddesi uyarınca resmî dil), Maya lehçeleri (Quichés, Cakchipel, Mam, Kekchi), Garifuna (76. maddeye göre 143. maddeye göre tüm yerel diller ulusal mirasa dahildir, öğrenim yerli çoğunluğunun yaşadığı bölgelerde iki-dilli olabilir)
YÜZÖLÇÜMÜ	108.990 km^2
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Üniter cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, iki turlu çoğunluk sistemi, iki dönem uzatılabilen dört yıllık görev süresi.
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	Büyük Ulusal İttifak, Guatemala Cumhuriyetçi Cephesi, Ulusal İlerleme Partisi, Guatemala Umudu Ulusal Birliği, Birlikçi Parti, Yeni Ulus İttifakı, Demokratik Birlik, Guatemala Hıristiyan Demokrasisi, Ulusal Refah
DİĞER GRUPLAR	Yeşiller, İlkeler ve Değerler Hareketi
SON BAŞKANLIK SEÇİMİNE KATILIM ORANI	46.6 (28 Aralık 2003 – 2. tur)
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[145] (2005)	2
YÖNETİŞİM[146] (2004)	29

144 Kaynak: "L'Amerique latine en 2005", Les Etudes de la documentation française, P. Zagefka (der.), Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine, Université Paris III, Sorbonne Nouvelle, 2006.

145 Freedom House İndeksi

146 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	MCCA üyesi			
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI				
İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	23.251.7	24.729.8	27.450.5	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	2.2	2.1	2.7	3.2
ENFLASYON (yıllık yüzde)	6.3	5.9	9.2	9.2
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	-0.2	-0.4	0.1	0.7
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	3.1	3.4	3.1	Veri yok
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	2.130 USD (117. sırada)			
AKTİF NÜFUSUN SEKTOREL DAĞILIMI (2003)	Tarım: 37.2; sanayi: 22.0; hizmetler: 40.8			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	30.480 USD			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	-123 USD			
İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (Milyon Dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	22	550	609	279
CARİ HESAP	-1.235	-1.039	-1.188	-1.250
SERMAYE HESABI	1.257	1.589	1.797	1.529
İHRACAT	3.964	4.119	4.608	5.085
İTHALAT	6.857	7.302	8.483	9.223
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ (2003)	3.119	3.467	3.844	3.766
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi)	Kahve (11.4); muz (9.0); ham şeker (8.1); ham petrol (6.6); ilaç (3.7)			

BAŞLICA ALICILAR (2004)	ABD (29.3), Salvador (18.6), Honduras (11.9), Kosta Rika (6.2), MCCA (42.6), Alena (35.5), Caricom (1.9). CAN (1.2), Mercosur (0.1)
BAŞLICA SATICILAR (2004)	ABD (40.9), Meksika (8.2), Salvador (5.6), Japonya (3.6), Alena (50.2), MCCA (11.6), CAN (4.4), Caricom (4.4), Mercosur (2.9)
DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR	
NÜFUS (2005)	12.700.000 kişi
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	115.7 kişi/ km^2
EN BÜYÜK KENT (2002)	Guatemala Ciudad (942.348 kişi)
İKİNCİ BÜYÜK KENT (2002)	Quatzeltenango (127 569 kişi)
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	67.3 yıl
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	2.4
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2002)	60.2 (% 30.9'u yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin nüfus içinde) (2005)	28.2
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	95
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	39.9
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2003)	66
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 43.2; 15-34: 33.6; 35-49: 11.8; 50-64: 7.2; 65+: 4.2
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	71
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	131
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	14
BAŞLICA GAZETELER	Prensa libre, La Hora, Siglo Ventiuno

Ülkenin yüzde 80'i açlık sınırında yaşarken, kadın olmanın bir işkenceye dönüştüğü[147] Guatemala'da insan hakları ihlâllerine ilişkin dosyalar da depolarda çürümekteyken; 2007'nin kasım ayında gerçekleşen başkanlık seçimlerinde ilerici Alvaro Colom, rakibi faşist General Perez Molina'yı yenilgiye uğratarak Guatemala'nın yeni başkanı oldu.

Siyasi cinayetlerin gölgesinde geçen seçim kampanyası sırasında, ülkede aralarında politikacıların da bulunduğu 50'den fazla kişi öldü. Şiddet nedeniyle seçimlere katılımın yaklaşık yüzde 47 olduğu ve seçim merkezlerinde olağanüstü güvenlik önlemleri alındığı bildirildi.[148]

Merkez solun adayı olan Alvaro Colom Ulusal Umut Birliği Partisi lideri. İkinci turdaki rakibi emekli general Otto Perez Molina'yı 6 puanla geçerek seçimleri kazanan Colom, ülkede oldukça yüksek olan suç oranını azaltıp halkın fakirliğiyle savaşacağını açıkladı.[149]

Yarım asırlık bir aradan sonra Guatemala'da iktidara gelen ilk solcu devlet başkanı Alvaro Colom, "Maya yüzlü" sosyal demokrasi sözü verdi.

---

147 "Guatemala'daki aile içi şiddete ilişkin 7 yılda kayıtlara 140 bin dosya geçti. Devletin resmi kayıtlarına göre, aynı süreçte 6.025 kadın tecavüze uğramış, 3.281 kadın öldürülmüş, çoğu ateşli silahla... İnsan hakları örgütlerine göreyse Guatemala, kadına yönelik şiddetin 'nasıl olsa cezalandırılmadığı' bir coğrafya." (Inés Benitez, "Kadına Şiddete Ceza Yok!", Birgün, 2 Aralık 2007, s. 2).
"Kadın hakları ve İnsan Hakları örgütleri 6 yıl içinde Guatemala'da 2.500 kadının öldürülmesini kınadı. Guatemala'da hergün bir kadın öldürülüyor ve öldürülen kadınların işkence izleri taşıyan cesetleri yol kenarlarında bulunuyor. Kadınlara karşı şiddet tırmanarak bir epidemik hâlini aldı.
Nora Soto Chacón, kadınlara karşı şiddetin ataekil sistem ve 36 yıl süren iç savaş durumundan kaynaklandığını söyledi. Ulusal İnsan Hakları hareketi temsilcisi Claude Samayoa, 'Kadınlara karşı şiddet iç savaşın bitmesi ile sona ermedi' diyerek, günümüzdeki kadın cinayetleri ile uzun yıllar süren iç savaş ve silahlı çatışmalar arasındaki ilişkiye dikkat çekti." ("Guatemala'da İç Savaş Sonrası Kadınlara Karşı Şiddet", Brasildefato, 28 Haziran 2006). Ayrıca bkz: "Guatemala'da Kadın Cinayetleri Artıyor", Yeni Şafak, 10 Eylül 2007, s. 8.

148 "Guatemala'da Merkez Sol Zafer İlan Etti", Cumhuriyet, 6 Kasım 2007, s. 10... Ayrıca bkz: "Guatemala: Başkanlık İçin İlk Yerli Kadın Aday", Gündem, 15 Şubat 20007, s. 10; "Guatemala'da İkinci Tura Doğru", Cumhuriyet, 11 Eylül 2007, s. 11.

149 "Guatemala Devlet Başkanı da Solcu Oldu", Birgün, 5 Kasım 2007, s. 9.

Yemin töreninde Mayalara yönelik ayrımcılığa son verileceğini, önceliğinin yoksullukla mücadele olduğunu anlatan "Atmaca" lakaplı Colom, her ülkenin "kendi yolunu bulması" gerektiğini söyleyerek kıtada giderek artan sol iktidarlar arasında bir mesafe olacağı mesajını da verdi![150]

PERU (VE YEHUDE SİMÓN)

"Gerçek hayatta
ümit beslemeyenler,
yalnızlığa mahkûmdur."[151]

1980'li yıllarda 'Aydınlık Yol' ("Sendero Luminoso") ve 'Tupac Amaru Devrimci Hareketi' (Movimiento Revolucionario Túpac Amaru/ MRTA) ile başkaldıran Peru'da 'Aydınlık Yol' yeniden hareketlenirken;[152] isyancı yerli hareketi bir kez daha tarihin sahnesine çıkarak, gündem maddesi oluyor...[153]

Peru'da 3 bin yerli, 13 Nisan 2009 günü Amazonlar'da maden ve petrol şirketlerine toprak veren hükümeti protesto etti. Puerto Maldonado kentindeki gösteriyi organize eden Madre De Dios Yerliler Federasyonu Sözcüsü Edgard Sulca, "hükümetin Amazonlar'daki yerli halkların görüşünü almadan bu bölgenin topraklarını petrol ve maden şirketlerine açtığını" belirtti.

30 kabileden 3 bin yerlinin maden ve petrol şirketlerinin bölgedeki varlığını reddettiğini kaydeden Sulca, konuyu inceleyecek üst düzey bir hükümet komisyonu kurulması amacıyla gösterilerini sürdüreceklerini açıkladı. Hükümetin kararını protesto eden Perulu yerliler, bölgedeki kaynakların kontrolünün maden ve petrol şirketlerine devredilmesine tepki gösteriyor.[154]

---

150 "Yarım Asır Sonra Solcu Başkan", Cumhuriyet, 16 Ocak 2008, s. 10.

151 John Berger, Kıymetini Bil her şeyin, Çev: Beril Eyüboğlu, Metis Yay., 2009, s. 41.

152 "Aydınlık Yol Yeniden Vuruyor", Devrimci Demokrasi, Yıl: 7, No: 141, 19-31 Ekim 2008, s. 10.

153 Peru'daki yerli hareketi için bkz: "Peru'da Yerlilerden 'Toprak' Protestosu", Günlük, 15 Nisan 2009, s. 13; "Peru: Yerlilerden Hükümete Toprak Protestosu", Birgün, 15 Nisan 2009, s. 10; "Yerliler Petrol İşgaline Karşı", Taraf, 15 Nisan 2009, s. 2; Ergün Şimşek, "Görkemli Bir İmparatorluktan Kalanlar Arasında", Radikal, 25 Ekim 2008, s. 4; "Peru'da Yerlilere Karşı OHAL İlan Edildi", Günlük, 11 Mayıs 2009, s. 13.

154 "Yerliler Hükümete Savaş Açtı", Cumhuriyet, 15 Nisan 2009, s.10.

Bu arada merkez sağcı Devlet Başkanı Alan Garcia geçmişte Tupac Amaru gerillalarıyla bağlantıları yüzünden hapse atılmış bir solcuyu, Filistin kökenli bağımsız siyasi Yehude Simón'ı başbakanlığa atadı.[155]

Devlet Başkanı Garcia'nın, kriz yüzünden yitirdiği halk desteğini yeniden kazanmak için Simón'u tercih ettiği belirtiliyor. Simón, 2003'ten beri valilik yaptığı Lambayeque eyaletindeki sağlık ve eğitim koşullarını iyileştirmesi ve "şeffaf" politikaları nedeniyle halk arasında büyük desteğe sahip.[156]

Garcia, yeni başbakanın asli görevinin yolsuzlukla mücadele olacağını[157] söylediği Simón, Japon kökenli sağcı Devlet Başkanı Alberto Fujimori döneminde Tupac Amaru'larla bağları yüzünden sekiz yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Fujimori'nin solculara karşı kirli savaşı ortaya serilince 2000'de Japonya'ya kaçmasının ardından affedilen Simón, 2002'de yeniden politikaya atılmıştı.

Simón ile Peru'daki devlet terörü yeniden gündem maddesi oldu...[158]

Bu çerçevede eski Devlet Başkanı Alberto Fujimori, 1990'lı yıllardaki iktidarı sırasında 50 kişiyi öldürmekle suçlanan ölüm mangalarının kurulmasında rol oynayarak "insanlığa karşı suç işle-

155 "Peru'ya Filistin Kökenli Lider", Radikal, 13 Ekim 2008, s. 9.

156 "Peru'ya Solcu Başbakan", Cumhuriyet, 16 Ekim 2008, s. 10.

157 Peru Devlet Başkanı Alan Garcia, petrol ihalelerinden komisyon alınmasına ilişkin skandalın patlak vermesi üzerine toplu hâlde istifa dilekçesini sunan 13 bakanlar kurulu üyesinin istifasını kabul etti. Norveç petrol şirketi Discover Petroleum'a hükümet ihalelerinin verilmesi için komisyon istendiğini kanıtlayan 9 ayrı ses bandının medyada yayımlanması üzerine patlak veren skandal nedeniyle şirkete verilen 5 ihaleyi iptal eden ayrıca enerji bakanıyla devlet petrol şirketinin başkanının istifalarını kabul eden Garcia, daha önce olayın dışında tuttuğu bakanların istifasını onayladı. Skandalın patlak vermesiyle muhalefet, bakanlar kurulunun üyelerinin tamamının değiştirilmesi çağrısında bulunmuş, Peru Senato ve Temsilciler Meclisi de Discover şirketinin hükümet ihalelerini kazanmasıyla sonuçlanan, 10 Eylül 2008 tarihli açık artırma hakkında soruşturma başlatmıştı ("Peru'da İhale Skandalı Üzerine Toplu İstifa", Cumhuriyet, 12 Ekim 2008, s. 9).

158 Bkz: "Fujimori'ye Az Bile", Dayanışma, No: 35, Nisan 2009, s. 10; "Fujimori 'Ölüm Mangaları' Davasında Suçlu Bulundu", Günlük, 9 Nisan 2009, s. 13; "Peru'da Ölüm Kuyuları Açılıyor", Birgün, 28 Ocak 2009, s. 11; "Peru'da Askeri Vahşetin İzi", Günlük, 26 Ocak 2009, s. 13.

mekten" 25 yıl hapis cezasına mahkûm edilirken;[159] 15 aylık dava sonucunda özel mahkeme yargıçları eski lideri 1990'larda Maocu gerillarla mücadele sırasında ölüm timlerinin 25 kişiyi öldürdüğü iki katliamdan suçlu bulundu.[160]

MEKSİKA (VE EZLN)

"... 'Keşke' demektense
'bir dahaki sefere'
demeyi dene!"[161]

Meksika'dan söz edilmeye başlayınca "ilk" akla gelen şey EZLN, Zapatistalar olsa da;[162] öncelik yine de Meksika'daki duruma verilmelidir...

Çünkü "Meksika'nın ekonomik durumuna göz atarsak, bu bize Meksika'da neo-liberal modelin tükenişini açıklamak bakımından yardımcı olacaktır. Bu tükeniş beş temel sonuçla kendisini ifade etmektedir: ekonomik durgunluk, artığın yağmalanması, gelir dağılımında eşitsizlik, mali asalaklık ve artan tekelcilik. Bu özellikler Meksika'nın ulusal ve uluslararası düzeyde başarılı bir piyasa ekonomisi modeli olarak anılmasıyla çelişki içindedir.

Fox yönetimini altında geçen 2000-2006 yılları arasındaki yıllık ekonomik büyümeye baktığımızda, ortalama gayri safi milli hasıla artışının yalnızca yüzde 2.3 civarında olduğunu ve 2001 ile 2003 arasındaki üç yıl boyunca yaşanan büyümenin ya negatif ya da nüfus artış oranı düzeyinde kaldığım görüyoruz. Neo-liberal modelin hayata geçirildiği son yirmi beş yıl üzerine yapılan bir değerlendirmeye göre, yıllık ortalama büyüme oranı yüzde 1.93 iken, nüfus artışı yüzde 2'nin biraz altında (yüzde 1.76) seyretmiştir. Bu yirmi beş yıl boyunca yıllık ortalama kişi başına gayri safi milli hasıla yüzde 0.17 oranında arttı. Bu durum Meksika'nın bu oranı sadece iki katına çıkarmak için ortalama 400 yıla ihtiyacı olması anlamına geliyor. Milyonlarca Meksikalı, işsizlik ve düşük ücretler nedeniy-

159 "Fujimori'ye 25 Yıl Hapis", Cumhuriyet, 9 Nisan 2009, s. 10.

160 "Fujimori'ye 25 Yıl Hapis", Radikal, 9 Nisan 2009, s. 13.

161 Collinius.

162 EZLN için bkz: Nick Henck, Subcomandante Marcos: Maskeli Adam, çev: Eylem Kaftan, Timsah Kitap, 2008; Zeynep Gambetti, "Zapatistalar: Başka Bir Siyaset Mümkün!", Tiroj, Yıl: 7, No: 37, Mart-Nisan 2009, s. 42-46.

le göç etmek zorunda kaldı; ki bu durum neo-liberalizmin başarısızlığı konusundaki en kuvvetli delili oluşturuyor.

Jose Valenzuela, Meksika'daki artık üretim oranının toplam üretim oranı (yani ekonominin genişletilmiş yeniden üretim potansiyeli) karşısındaki artışının, gerçek ücretlerin gerilemesine bağlı olduğunu tahmin etmektedir. Toplam artığın sadece yüzde 15 ile 16'sı yatırım için kullanılmış; geriye kalan üretici olmayan kullanımlar yüzde 84-85 oranına ulaşmıştır. Eğer ekonomik büyümeyi azamileştirmek için önemli olan, artık, yatırım ve ulusal gelir arasındaki ilişki ise, artık ürünün yüzde 85'inin verimli olmayan biçimlerde kullanılması ve artığın sadece yüzde 15-16'sının sermaye oluşumuna ayrılması son derece manidardır. Üretim alanındaki yatırımlara bakarsak, gösterge yüzde 10'un altına düşmektedir. Kısacası neo-liberal model kentsel ve kırsal bölgelerdeki işçilerin yüksek düzeyde sömürülmesine ve artığın büyük ölçüde yağmalanmasına yol açmıştır,

Meksika tarihsel olarak çok derin toplumsal eşitsizliklerin ülkesidir. Neo-liberaller dahi son yirmi beş yıldır sürdürülen politikalarla bu eşitsizliklerin daha da derinleştiğini kabul etmektedirler. Bu durum birçok göstergeyle ispatlanmaktadır. Meksika Menkul Değerler Borsası'nın verdiği bilgilere göre, 2006 yılı sonunda, sadece 173.000 yatırımcı (Meksika nüfusunun yüzde 0.16'sına eşit olan bir rakam) borsada, gayri safi milli hasılanın yüzde 37'sine eşit bir birikmiş sermayeye sahip olmuştur. Dünya Bankası'na göre ise, Meksika'nın 105 milyon kişilik nüfusunun yüzde 50'si günlük 4 doların altındaki ücretleriyle yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bunların yüzde 15'i ise elbette günde 1 dolardan daha az olan bir ücretle aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır.

Yine Jose Valenzuela, 2004 yılı için ECLAC verilerini kullanarak, 2002 yılında kentli Meksikalı hanelerin en yoksul yüzde 10'unun ulusal aile gelirlerinin yüzde 3.1'ini aldığının, en zengin yüzde 10'unun ise yüzde 31.2'sini aldığının altını çizmektedir. Eşitsizlik apaçıktır.

Gabriel Mendoza Pichardo, ülkede bulunabilecek en tartışmasız istatistikleri kullanarak ve sosyoekonomik refah durumuyla ilgili otuzdan fazla değişkeni gözden geçirerek, Meksika'daki gelirler ve refah düzeyine ilişkin üç önemli bölgesel etkeni belirlemiştir: (1)

Görece daha iyi durumda olan Kuzey ile (daha yoksul, geri kalmış ve daha düşük refah düzeylerine sahip) Güney arasındaki kutuplaşma; (2) (Tamamen PPP hâkimiyeti altındaki bir bölge olan) Güney-Güney Doğu Meksika'nın en kötü durumdaki alt bölge olması ve (3) 31 Meksika eyaletinin, 1950 ile 1980 yılları arasında gayri safi milli hasıla ile kişi başına gayri safi milli hasıla bakımından bölgesel anlamda birbirlerine yaklaşmasını sağlayan tarihsel eğilimin neo-liberalizmin hüküm sürdüğü dönemde sona ermesi.

Bilindiği gibi, neo-liberalizm küresel düzeyde, sanayi burjuvazisini iktidar bloğu içindeki yerinden eden mali sermaye çıkarlarının hegemonik hâkimiyetiyle birlikte hayata geçti. Faizler, rant gelirleri ve spekülatif kazançlar yalnızca sanayi kârlarının önemini azaltmakla kalmadı, aynı zamanda küresel ekonominin 'malileşmesi'nin hâkim bir özellik hâlini almasıyla birlikte, sistemin işleyişini bir bütün olarak belirledi.

Meksika, neo-liberalizmin gelişiyle birlikte ithal ikameci bir sanayileşme modelinden ihracat merkezli bir sanayileşme modeline doğru paradoksal bir yapısal kayma yaşadı. Bu sürecin bir dizi olumsuz ya da tehlikeli sonucu oldu. İthalat zamanla ihracatın içine sığmamaya başladı. Meksika, dış ticarette (sayıları sadece on olan) düşük sayıdaki ürün grubunda Birleşik Devletlerle (yüzde 90'ın biraz üzerinde) yüksek bir yoğunlaşmaya sahip. Sayısız endüstriyel bağlantının kopmasıyla binlerce işletme ve kimi sektörlerin neredeyse tamamı yok oldu. Sanayi sektörünün ekonomideki göreli önemi, tıpkı stratejik metal işleme sektörünün sanayi sektörün içindeki önemi gibi eridi. Mali sektörün gayri safi milli hasıla içindeki oranı arttıkça toplam üretimin yapısı bozuldu.

Meksika ekonomisi aynı zamanda, genel ciddi sorunlardan birisi olan mali asalaklıktan muzdariptir; bu durum kamu finansmanı harcama kalemlerinde son derece nettir, ayrıca büyük devlet işletmelerinin ve mütevazı tüketicilerin borçlanma maliyetleri ve düzeylerinde de görülmektedir. Bu durum üretken sektöre verilen düşük faiz yüzdelerinden ve banka hizmet komisyonlarının yüksek maliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Meksika 1982, 1987 ve 1994 seçimlerini borç ödemelerinin görece karşılanabilir olması nedeniyle büyük bir mali kriz olmadan atlatmış olmakla birlikte, unutmamalıyız ki dış borçlar 40.3 milyar

dolar civarındadır ve yirmi yıl boyunca yüzlerce milyar doları bu borçların faizi olarak ödedik. 1990'ların başından itibaren, dış borcun nasıl 'iç borçlar' yükselirken düştüğünü gördük; federal hükümetin iç borçları şu anda 1 10 milyar dolar civarındadır; ve mali asalaklık ciddi bir sorun oluşturmaktadır."[163]

Söz konusu çürümüşlük tablosunun[164] bir yanı Meksikalı milyarder Carlos Slim'in zenginliği olurken;[165] öteki yanı da yoksulluk, şiddet ve narko-ekonomi oluşturur...

Mesela resmi verilere göre, Meksika'daki çete savaşlarında bir yıl içinde 4 bin 500'den fazla kişi, baş kesme gibi acımasız yöntemlerle öldürüldü. Ölümlerin dörtte birinin, ABD'nin El Paso kenti yakınındaki Meksika topraklarında meydana gelmesi, çete savaşlarının uyuşturucu kaçakçılığında kullanılan sınır yollarının denetimi nedeniyle kızıştığına işaret ediyor. Ciudad Juarez, Sinaloa ve Meksika Körfezi uyuşturucu kartelleri, Meksika ile ABD arasındaki uyuşturucu trafiğinin kontrolü için kıyasıya mücadele ediyor. Uzmanlara göre, dünyada yılda üretilen 950 ton kokainin büyük bölümü Latin Amerika ülkelerinden ABD'deki müşterilere gidiyor![166]

Mesela Meksika ordusunun ülkenin Teksas sınırı yakınında yaptığı operasyon sırasında, Gulf uyuşturucu kartelinin 3 üyesine ait olduğu açıklanan 314'ü büyük kalibreli olmak üzere toplam 540 silah, yarım milyon mermi, 164 el bombası ele geçirildi![167]

---

163 Alejandro Álvarez Béjar, "Seçimlerden Sonra Meksika: Meşruiyet Krizi ve Yamacı Neo-Liberalizmin Tükenişi", Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 95-97.

164 Bkz: "Meksika'daki Uyuşturucu Cinayetleri Artıyor", Günlük, 18 Şubat 2009, s. 13; "Meksika Kokain Karteline Darbe", Taraf, 17 Şubat 2009, s. 3; "Meksika'da Şiddet Sürüyor", Cumhuriyet, 11 Aralık 2008, s. 9; "Cezaevinde İsyan: 20 Ölü", Cumhuriyet, 5 Mart 2009, s. 11; "40 Yıl Önceki Katliam Anıldı", Cumhuriyet, 4 Ekim 2008, s. 10; "Meksika'da ABD Konsolosluğu'na Saldırı", Cumhuriyet, 14 Ekim 2008, s. 11; "Meksika'da Cezaevi İşgali: 3 Ölü", Birgün, 12 Şubat 2009, s. 10; "Meksika 47 Milyar Dolarla 'En Büyük IMF Kredisi'ni Aldı", Radikal, 19 Nisan 2009, s. 8; "Meksika'da Özelleştirme Protestosu", Cumhuriyet, 25 Ekim 2008, s. 10; "Meksika Halkı Kendi Kaderini Oyladı", İşçi Kardeşliği, No: 35, Ekim-Kasım 2008, s. 14.

165 Meksikalı milyarder Carlos Slim, ABD'nin saygın gazetelerinden New York Times'a 250 milyon dolarlık yatırım yapacak. ("Meksikalı Milyarderden NYT'ye Kaynak", Cumhuriyet, 21 Ocak 2009, s. 8).

166 "Meksika'da Uyuşturucu Savaşı", Cumhuriyet, 14 Kasım 2008, s. 8.

167 "Meksika'da Dev Operasyon", Cumhuriyet, 9 Kasım 2008, s. 11.

Sezin Öney'in işaret ettiği gibi, "Uyuşturucu mafyası yüzünden Meksika'da şiddet patlama hâlinde. Ülke çapında 'kaos yaşandığı' sıklıkla ifade ediliyor, kartellere karşı mücadele eden 'devletin iyi adamları' ölümle burun buruna yaşıyor ve ABD komşusunun durumundan endişe ederek FBI ajanlarını Meksika'ya yolluyor. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un, Meksika'ya iki günlük ziyaretinin dünya medyasının dikkatini çekmesinden çok önce, ülkeden alarm sinyalleri geliyordu. Cumhurbaşkanı Felipe Calderón'un ülkesinde düzeni sağlamakta başarısız olduğu iddiaları gündeme gelirken, sorulan soru Meksika'nın çökmekte olup olmadığı.

Calderón, 2006'da görev başına geldiğinden beri Meksika güvenlik güçlerinin uyuşturucu ile mücadelede ellerinin güçlendirilmesi için bir dizi tedbir aldı.

Calderón'un kartellerin iflahının kesilmesi için birbiri ardına operasyonlar düzenlenmesi talimatını vermesinin ilk meyvesi, Ocak 2007'de uyuşturucu tacirlerinin lideri olduğu söylenen Pedro Díaz Parada'nın yakalanması oldu. 1970'lerde uyuşturucu ticaretine giren Parada, 1985'te yakalanıp 33 yıl hapse mahkûm edildiğinde hâkime mahkeme esnasında, 'Ya beni bırakırsın ya da ölürsün' demesiyle tanınmıştı. Parada, 1987'de hücresinden kaçırıldı ve 'işlerine' devam etti.

Calderón, Tijuana ve Monterrey'de federal güvenlik güçlerine ve ordu birimlerine de yoğun biçimde görev verdi. Tijuana'da ordunun, yerel polis kuvvetlerinin uyuşturucu tacirleriyle işbirliği yaptıkları şüphesiyle silahlarını bırakması talebinde bulunması da tartışma yarattı. Monterrey'de ise, devlet güçleriyle mafya arasında patlak veren şiddetin boyutları 300'ü aşkın güvenlik görevlisinin yaşam korkusuyla istifasına neden oldu. Buna karşın Savunma Bakanlığı, uyuşturucuyla mücadelede büyük başarılar kazanıldığı yolunda açıklamalar yapıyor. Oysa, ülkede şiddet katlanarak artmaya devam ediyor. Ulusal gazetelerden Milenio'nun Kasım'daki bir haberinde, 2008'in ilk çeyreğinde uyuşturucu mafyasının infazlarının 2007 yılında aynı döneme göre yüzde 41 artarak 677'ye çıktığını yazıyordu.

Mexico City'deyse Ocak 2008'den bu yana 7 bin kişi uyuşturucu mafyasının şiddeti yüzünden hayatını kaybetti. Calderón bu nedenle Mexico City'nin güvenliğini de orduya devretti."[168]

168 Sezin Öney, "Meksika Çöküşün Eşiğine Geldi", Taraf, 28 Mart 2009, s. 2.

Kapitalizm Meksika'yı çürüterek tüketirken, Chiapas'ta EZLN, "başka bir dünyanın mümkün" olduğunu kanıtlama mücadelesi veriyor...

Bilindiği üzere Meksika'da yoğunlaşan toplumsal muhalefet "Başka Kampanya" isimli bir cephede buluşmuş durumdayken; Zapatistalar da bu cephede yerini almışlardı.

Zapatistaların son dönemde medyatik popülerliğini yitirmesinin bir nedeninin ülke siyasetinde iktidara talip bir konum almalarıyla ilgili olduğuna dikkat çekiliyor. Özetle medyanın Zapatista isyanına desteği, iktidar isteğiyle birlikte yitip gitmiş...

Zapatista hareketini ve son dönem "gündemden düşmesinin nedenlerini" Meksika Komünistlerinin Partisi Merkez Komitesi Üyesi Antonio Pavel Blanco Cabrera şöyle anlatıyor:

"2005'teki Altıncı Deklarasyon öncesinde Zapatistaların liberal, Avrupa solu çizgisinde bir çerçevesi vardı. Biz bu nedenle fazla sıcak bakmıyorduk ve açıkça eleştiriyorduk.

Ancak tam da o dönemde fazlasıyla popülerdiler. 1994'te yerli isyanı başladıktan sonra 2005'e kadar geçen sürede EZLN beş deklarasyon yayımladı ve bunlarda sivil toplum, iktidarı istememe gibi vurgular çok baskındı. İşte o dönem ideolojik ayrımlarımız derindi, biz iktidar sorununu kritik görüyorduk, sivil toplum bize göre amorf bir kavramdı. Ancak Altıncı Deklarasyon ile Zapatistalar bir yol ayrımına geldiler. 1995'ten 2001'e kadar yerli halklar üzerine bir mücadele verdiler.

Sonrasında yerli halkların sorunlarının işçi sınıfının haklarının kazanılması sorunuyla bağını kurdular, kapitalist sistemin yıkılmasıyla ilgisini kurdular. Bunun nedeni de 2001'de yaptıkları büyük yürüyüşte çıkardıkları derslerdir. Bu tarihte bir yürüyüş gerçekleştirdiler ve büyük bir destek aldılar. Ancak Parlamento, bunlara ihanet etti ve bu da onların düşüncelerini değiştirdi. 2001'de 'sükunete çekildiler' ve dört yıl boyunca tartıştılar. Sonunda bizim Meksika'daki mücadele için anlamlı ve değerli gördüğümüz Altıncı Deklarasyon'la çıktılar...

Örneğin Ignaico Ramonet gibi isimlerin ilgisi bu tarihten sonra ortadan kalktı. Çünkü Altıncı Deklarasyon, Avrupa Birliği'ni de eleştiriyordu. Le Monde Diplomatique grubu, Daniella Mitterand,

İtalya'da Komünist Yeniden Doğuş Partisi gibi odakların ilgileri bu noktada son buldu.

Yerli halkları desteklemenin çok ciddi bir politik önemi olmadığını düşünerek bu alanda destek vermekten çekinmeyen kimi Sosyal Demokrat hareketler. Meksika'da ve Latin Amerika'da da bir dizi 'sivil toplum örgütü' bu noktadan sonra Zapatistalara mesafe koydu.

Çünkü bu hareketler politik çıkışları ideolojisizleştirmenin, apolitikleştirmenin, anti-kapitalist bir araç olarak etkisizleştirmenin temel kurumlarıydılar ve Zapatistaların daha politik bir çıkış yapmalarından sonra, onlara sırt çevirdiler.

EZLN Avrupa Birliği'ne tavır almanın yanında, doğrudan Avrupa Anayasası'nı karşıya aldı. Daha önemlisi, Küba'da sosyalizmi, Venezüella'da Bolivarcı devrimi destekledi. Diğer yandan Meksika'daki sorunlara ilişkin sessizliğini bozdu Zapatistalar. Başka Kampanya içinde yer almalarıyla birlikte bir siyasi aktör olarak sahneye çıkmış oldular..."[169]

ARJANTİN (VE KİRCHNER)

"Hata yapmaktan korkmak,
ilerlemenin ölümüdür."[170]

40 milyonluk nüfusun dörtte biri yoksulluk sınırının altında yaşayan Arjantin'de, işsizlik oranı yüzde 10'larda...

Bir zamanların işkence, "kayıplar" ve özelleştirme coğrafyası olan Arjantin'de işler tersine dönüyor...

Örneğin Arjantin hükümeti, 20 yıl önce 1988'de özelleştirilen havayolu şirketi Aerolineas Argentinas'ı yeniden kamulaştırma[171] veya Arjantin Cumhurbaşkanı Christina Fernandez de Kirchner, 30 milyar dolarlık 10 özel emeklilik fonunu kamulaştırma[172] kararı alıyor; işkenceciler "cezalandırılıyor";[173] "kayıplar" bulunuyor![174]

---

169 Gamze Erbil, "Zapatistalar da İktidar Mücadelesinde", Cumhuriyet Hafta Sonu, 28 Mart 2009, s. 12.

170 Alfred North Whitehead.

171 "Arjantin'de Kamulaştırma", Cumhuriyet, 23 Temmuz 2008, s. 10.

172 "Arjantin'den 'Farklı' Bir Yöntem", Evrensel, 23 Ekim 2008, s. 10.

173 Bkz: "Darbeciler Hesap Veriyor", Alternatif, 26 Temmuz 2008, s. 10; "Cuntacı Generale Ömür Boyu Hapis", Atılım, Yıl: 4, No: 2008 33 (221),

"Plaza del Mayo" Anaları'nın açtığı mücadele yolundan ilerleyenler giderek çoğalıyor...

Örneğin Buenos Aires'te, 7 Temmuz 2008 tarihinde açlığı ve yoksulluğu protesto etmek amacıyla hükümet binası önünde çadır kurmaya çalışan göstericiler, kendilerini engellemeye çalışan polisle çatıştı. Göstericilerin polislerin arabalarına saldırdığı çatışmada, 8 polis ve bir kameraman yaralandı, 10 gösterici de gözaltına alındı...[175]

Örneğin Arjantin'de çiftçilerin, hükümetin tarım ürünlerine yönelik ihracat vergilerini arttırması üzerine ülke çapında başlattığı grev kitlesel gösterilere dönüştü...[176]

Örneğin işsizler hareketi üyeleri, İspanyol ve Arjantin sermayeli petrol şirketi Repsol'ün devletleştirilmesi için kampanya başlattı...[177]

Bu koordinatlarda CIA Başkanı Leon Panetta, "küresel ekonomik krizin Arjantin'i istikrarsızlığa sürükleyeceği"ni[178] söyledi...

Güney Amerika'da 1970'ler ve 1980'lerdeki askeri diktatörlükler sırasındaki insan hakları ihlâllerinin de simgesi olan, Arjantin'de diktatörlük döneminde yaklaşık 5 bin siyasi tutuklunun geçtiği eski bir donanma okulu olan yer 15 Şubat 2009'da Uluslararası İnsan Haklarının Geliştirilmesi Merkezi olarak açılırken[179] Arjan-

---

2 Ağustos 2008, s. 9; "Arjantin: Cuntacılara Ömür Boyu", Vatan, 30 Ağustos 2008, s. 20; "Kirli Savaş Komutanına Yaşam Boyu Hapis", Cumhuriyet, 26 Temmuz 2008, s. 14; "Arjantin Cuntacılarla Hesaplaşmaya Başladı", Birgün, 20 Şubat 2009, s. 10; "Diktatör Videla Muhaliflerini Tıktığı Cezaevine Gönderildi", Taraf, 12 Ekim 2008, s. 2; "İşkenceci Albay İade Edildi", Cumhuriyet, 1 Nisan 2008, s. 13.

174 Bkz: Serdar M. Değirmencioğlu, "Arjantin'in Çalınan Çocukları", Evrensel Hayat, 23 Mart 2008, s. 12; "Arjantin'in 'Kayıp Çocukları'...", Taraf, 6 Nisan 2008, s. 20; "Arjantin'de Kayıplar İntikam Alıyor", Radikal, 6 Nisan 2008, s. 9; "Arjantin'deki 'Kirli Savaş': İlk 'Kayıp Çocuğu' Davası Sonuçlandı", Cumhuriyet, 6 Nisan 2008, s. 13; "Arjantin'de 'Kirli Savaş' Hâlâ Can Alıyor", Taraf, 28 Şubat 2008, s. 2.

175 "Yoksulluk Protestosuna Polis Engeli", Cumhuriyet, 9 Temmuz 2008, s. 11.

176 "Arjantinli Çiftçiler Sokaklara Döküldü", Cumhuriyet, 27 Mart 2008, s. 13.

177 "Fabrika Önünde Ateşli Eylem", Cumhuriyet, 14 Aralık 2008, s. 11.

178 "CIA Başkanı Arjantin'den Özür Diledi", Radikal, 2 Mart 2009, s. 11.

179 "Kirli Savaş Simgesi İnsan Hakları Merkezi", Cumhuriyet, 15 Şubat 2009, s. 11.

tin;[180] 30 bin kişinin kayıplara karıştığı, kurbanlardan 100'ünün İtalyan vatandaşı[181] olduğu dikta dönemiyle yüzleşiyor!

İtalyan'nın faşizan Başbakanı Berlusconi'nin, Arjantin'de faşist cunta döneminde siyasi tutukluların uçaktan denize atılmalarıyla ilgili olarak "Güzel günlerdi. Yere böyle indiriliyorlardı,"[182] dediği diktatörlük geçmişinin izlerinden kurtulmaya çalışan Arjantin'de, bundan böyle, ordu mensupları askeri değil, sivil mahkemede yargılanacak. 1976-1983'te hüküm sürmüş diktatörlüğün mağdurlarından Devlet Başkanı Cristina Fernandez'in askerler üzerinde sivil kontrolü artırma çabası çerçevesinde çıkarılan yeni yasa önceki gün yürürlüğe girdi.

Ordunun suç işleyen askerleri askeri mahkeme sayesinde koruma ayrıcalığına son veren yasa, hava, deniz, kara kuvvetlerini sivillerle aynı yasal sisteme dahil ediyor. Askerler özerkliklerinin törpülendiği ve geçmişin cezasının kendilerine kesildiğinden yakınıyor. Ama yasa bazı garantiler getiriyor. Askerler ordunun ataması yerine kendi avukatını seçecek, idam cezası almayacak ve eşcinsel ilişkiden hapse atılmayacak.

Savunma Bakanlığı, yasayla askeri hukuki süreci uluslararası standarda uygun hâle getirdiklerini söyledi. 13 bin muhalifin öldürüldüğü kirli savaş dönenimin onlarca asker ve sivil sorumlusu insanlığa karşı suç işlemekten hâlâ yargılanıyor.[183]

---

180 Arjantin için bkz: Ilgın İçözü, "Arjantin'in Geleceği", Evrensel Genç Hayat, 30 Nisan-13 Mayıs 2008, s. 17; Korkmaz İlkorur, "Buenos Aires'ten Esintiler...", Radikal, 13 Mart 2008, s. 12; "Arjantin'de Özel Emeklilik Şirketi Devletleştirildi", Birgün, 24 Ekim 2008, s. 5; Daniel Schweimler, "Arjantin'in Bozuk Parası", Birgün, 2 Kasım 2008, s. 2; "Arjantinli Çiftçi Nuh Diyor, Peygamber...", Radikal, 2 Nisan 2008, s. 9; "Arjantin'de Çiftçilerin Grevi 3. Haftasında", Evrensel, 29 Mart 2008, s. 10; "Arjantin'de Üreticiler Tarım İhracatını Durdurdu", Evrensel, 3 Nisan 2008, s.10; "Arjantin'de Grev Bitti, Anlaşma Yok", Evrensel, 11 Haziran 2008, s. 10; "Maradona Golleri Artık Siyasette Atacak", Radikal, 26 Nisan 2008, s. 9; "Maradona Siyasete Giriyor", Cumhuriyet, 26 Nisan 2008, s. 13; "Kirchner Siyasete Vekil Olarak Dönüyor", Taraf, 11 Mayıs 2009, s. 3; "Arjantin CIA'dan Açıklama İstedi", Cumhuriyet, 28 Şubat 2009, s. 11.

181 "Silvio Arjantin'le de 'Papaz Oldu'...", Radikal, 20 Şubat 2009, s. 16.

182 Mete Kızık, "Babasının Kızı, Annesinin Oğlu", Cumhuriyet Hafta Sonu, 28 Şubat 2009, s. 3.

183 "Arjantin'de Askeri, Sivil Mahkeme Yargılıyor", Radikal, 1 Mart 2009, s. 13.

ŞİLİ (VE BACHELET)

"Geçmiş bir dert için yakınmak,
yeni dertler edinmektedir."[184]

Devlet Başkanı Michelle Bachelet'in, "Askeri darbelerin derin travmaları hiçbir zaman tam olarak iyileşmez. Yalnızca temizlenmiş yaralar iyileşir. Aksi taktirde yeniden açılıp iltihap kapar dururlar. Kuşkusuz ki gerçek, gün ışığına çıkarılmalıdır," diye haykırdığı Şili Salvador Allende'yi, Pablo Neruda'yı,[185] Victor Jara'yı[186] yaratan topraklardır...

---

184 W. Shakespeare.

185 Bkz: Birtan Polat, "Ölümsüz Bir Şair: Pablo Neruda", Haziran, No: 4, Mart-Nisan 2006, s.57-59.

186 "Şilili devrimci müzisyen, şair, tiyatro yönetmeni; Latin Amerika devrimci müziğini önemli ölçüde etkilediği ve 'yeni şarkı' hareketinin dünyada tanınmasını sağladığı kabul edilir. Tam adı Víctor Lidio Jara Martínez. Yoksul bir köylü ailesinin çocuğu olarak, Santiago'nun güneyindeki Chilian Viejo'da doğdu. (28 Eylül 1932-15 Eylül 1973.) Annesi halk şarkılarını söyleyen amatör bir müzisyendi. Annesini 15 yaşında kaybettikten sonra bir süre rahip okuluna gitti. Bu dönemde Gregoryen şarkılar söyleyen bir grupta yer aldı. Daha sonra girdiği Şili Üniversitesi'nde, üniversite korosunda şarkı söylemeye başladı. Bir yandan da, sonraları müziğini önemli ölçüde besleyecek olan folklor araştırmacılığına yöneldi. 1956'da Şili'nin önemli bir tiyatro kumpanyasında çalışmaya başladı, ardından Şili Üniversitesi'nin tiyatro yönetmenliği bölümüne geçti ve 1962'de önemli bir yönetmen adayı olarak mezun oldu.

1966'da, kendi adını taşıyan ilk albümü yayınlandı. 1967'de, Vietnam savaşını konu alan 'Vietrock' adlı bir rock operasını sahneye koydu. 1968'de tiyatrodan görece çekilip, tümüyle devrimci müziğe yöneldi. 1969 Temmuzu'nda Şili'de düzenlenen ilk 'yeni şarkı' festivalinde, 'Plegaria a un Labrador' (Bir Çiftçinin Duası) adlı şarkısıyla birinci oldu. 1970'te, Unidad Popular'ın adayı Salvador Allende'nin devlet başkanı seçilmesiyle, Unidad Popular'ın 'müzisyen militanı' olarak ülke içinde ve dışında çok sayıda konser verdi.

11 Eylül faşist darbesinin ertesi günü tutuklanarak, götürüldüğü Şili Stadyumu'nda askerlerce parmakları ve elleri kırıldı. O sırada, Unidad Popular'ın 'Venceremos'unu haykırıyordu... 15 Eylül'de makineli tüfekle öldürüldü... 22 Eylül'de, Sovyet gökbilimci Nikolai Stepanovich Chernykh'nin keşfettiği yeni bir gök cismine, 'asteroid 2644 Víctor Jara' adı verildi. Katledilişinin 30. yılında, 2003 Eylülü'nde Şili Stadyumu'nun adı, ölümsüz anısına,' Estadio Victor Jara' olarak değiştirildi." ("Victor Jara", Birgün, 3 Haziran 2007, s. 2). Ayrıca bkz: Cennet Bilek, "Victor Jara: Umudu Ezgicisi", Damar, No: 199, Ekim 2007, s. 17-18.

Sadece bu kadar da değil, başka "artılar" var elbet...

Bakın bu konuda Cyril Mychalejko nelere işaret ediyor?

"İşkence. Cinayet. Adam kaçırma. Gizli Hapishaneler. Toplama Kampları. Savaş. Dokunulmazlık. Maalesef 11 Eylül tarihinin bize bıraktığı insan hakları ihlâllerinden müteşekkil miras bu; ilk kez Şili diktatörü Augusto Pinochet'nin imza attığı bir miras...

Washington Post'un ve Time dergisinin eski Latin Amerika temsilcilerinden John Dinges, 'Akbaba Yılları: Pinochet ve Yandaşları Nasıl Üç Kıtaya Terör Getirdi' adlı kitabında '11 Eylüllerin ilki Latin Amerika'da her şeyin değiştiği bir gündü... 'teröre karşı savaş' diyerek meşrulaştırılan topyekûn bir savaşın başlangıcıydı' diyor. Dinges'in kitabı, sürdürdüğü 'Uzun Savaş'ta Pinochet'nin bir numaralı silahının ardındaki dehşeti ortaya sermekte; nerede olurlarsa olsunlar 'düşman' algılananları yakalamak, öldürmek, işkenceden geçirmek ve kaybetmek için bölgedeki askeri diktatörlüklerce oluşturulan gizli güvenlik şebekesini aktarmakta. 'Akbaba Operasyonu' çerçevesince 'toplu tutuklamaların, gizli hapishanelerin, toplama kamplarının ve ancak Nazi döneminin en kötü uygulamalarıyla karşılaştırılabilecek biçimde toplu yoketme yöntemlerinin ve krematoryumların kullanıldığı' bir dönemin kapısı açıldı."[187]

Aynı konuda Şilili avukat Margarita Penahumana, ülkesinin tarihindeki kırılmanın 1973'teki faşist darbe olduğunun belirtiyor.

Halk Birliği (Unidad Popular) lideri Salvador Allende'nin 1973'te faşist diktatör General Augusto Pinochet tarafından devrilmesinin üzerinden yıllar geçse de, İnsan hakları savunucusu Margarita Penahumana ve onun gibi emekçi haklarını geliştirmek için mücadele eden Şilililere göre, diktatörlüğün izleri hâlâ varlığını koruyor.

Örneğin, ülkedeki işçi sayısı bilinmiyor; çünkü hizmet ve maden sektörleri başta olmak üzere, ülke genelinde taşeron çalışma sistemi hâkim. Sendikal faaliyet yürütmek için hapiste yatmayı, hatta ölümü göze almak gerekiyor. Neredeyse ülkedeki her şeyin sahibi durumundaki 4 holdingden biri olan Angelini Grubu'nun ormancılık işletmelerinde işçi grevleri sık sık şiddetle bastırılıyor ve olup bitenler nadiren medyaya yansıyor.

187 Cyril Mychalejko, "Bush Pinochet'nin İzinden Gidiyor", Znet, 14 Eylül 2008.

Bu şirketlerin ABD'liler başta olmak üzere yabancı şirketlerle ortaklıkları bulunduğunu da ekliyor Penahumana. Eğitimin ve sağlığın paralı hâle getirilmesinin, halkın en büyük sorunlarından biri olduğunu anlatan Penahumana, bu nedenle özellikle lise ve üniversite gençliğinin, emekçilerin sık sık sokaklara döküldüğünü dile getiriyor.[188]

Geçekten de Şili'nin bugününe güçlü bir itiraz hareketi damgasını vuruyor![189]

Örneğin, diktatör Augusto Pinochet cunta dönemi kurbanlarını anmak isteyen göstericilerle polis arasında çıkan çatışmalarda 147 kişi gözaltına alındı. 11 Eylül 1973'teki darbenin yıldönümü nedeniyle toplanan ve Pinochet dönemi kurbanlarını anmak isteyen göstericilere basınçlı su ve göz yaşartıcı gazlarla müdahale etti...[190]

Yine Santiago'da Pinochet diktatörlüğünde öldürülen iki kardeşin anıldığı 'Genç Savaşçı Günü' gösterilerinin, uygulamaya konan yeni toplu taşıma sistemini protesto eylemleriyle karışmasıyla savaş alanına döndü. Dört bin polisle onlarca zırhlı aracın konuşlandırıldığı kent merkezinde başlayan protestoların daha sonra banli-

188 Engin Esen, "Yarım Kalan Devrimin Ülkesi", Cumhuriyet, 9 Temmuz 2008, s. 10.

189 Şili'nin bugün hakkında bkz: "Şili'de Polisle Göstericiler Çatıştı", Birgün, 31 Mart 2008, s. 11; "Şili'nin Genç Umutları", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 58, 26 Haziran 2008, s. 8; "Şili: Halk Öğrencilerin Yanında", Birgün, 6 Temmuz 2008, s. 2; "Şili'de Darbe Protestosu", Gerçek Demokrasi, 13 Eylül 2007, s. 5; "Şili'de Darbeye Öfke Dinmiyor", Atılım, Yıl: 2, No: 2007/37 (174), 15 Eylül 2007, s. 9; "Şili'de Darbe Karşıtı Gösteride Çatışma...", Kızıl Bayrak, No: 2007/36, 14 Eylül 2007, s. 22; "Şili'de İşçiler İnsanca Yaşam İçin Alanlara Çıktı", Evrensel, 31 Ağustos 2007, s. 10; "Şili İşçi Sınıfı Neo-Liberal Saldırılara Karşı Sesini Yükseltiyor!", Kızıl Bayrak, No: 2007-35, 7 Eylül 2007, s. 25; "Şili'de Madenci İsyanı", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/14 (33), 12-25 Temmuz 2007, s. 8; "Şili'de Genç Savaşçılar Günü'nde Yürüyüşler", Kızıl Bayrak, No: 2007/13, 6 Nisan 2007, s. 22; Miguel Campos, "Şilili Taşeron Maden İşçilerinin Mücadelesi", Halkın Sesi, Yıl: 2, No:2007/16 (35), 9-22 Ağustos 2007, s. 2; Ergün Şimşek, "Nisyan Değil İsyan Var!", Radikal, 24 Ekim 2008, s. 4; Raúl Zibechi, "Şili Neo-Liberal Cennette Kriz", Atılım, Yıl: 2, No: 2007 22 (159), 2 Haziran 2007, s. 13; "Şili'de Halk Sokaklara Döküldü", Evrensel, 31 Mart 2007, s. 10; "Şili: Öğrenciler Sokakta", Liselilerin Sesi, No: 15, Nisan 2007, s. 25; "Santiago Karıştı", Cumhuriyet, 31 Mart 2007, s. 9.

190 "Şili'de Olaylı Anma", Cumhuriyet, 11 Eylül 2007, s. 10.

yölere sıçradığı olaylarda, 475 kişi gözaltına alındı. Banliyö semtlerinin girişlerine barikatlar kuran solcu göstericilerin molotofkokteylleri attığı polis, gözyaşartıcı gaz ve tazyikli suyla kalabalığı dağıtmaya çalıştı. Akşama doğru eylemlerin sıçradığı fakir semtlerde, polisle eylemciler arasında silahlı çatışma dahi yaşandı...[191]

Kitle hareketliliğinin hayatı yeniden biçimlendirmeye başladığı Şili'de artık ("Ancak" kaydı düşülmesi gereken![192]) hesap soruluyor...[193]

Mesela... Michelle Bachelet hükümeti, üst düzey ordu komutanlarının 1973'teki askeri darbenin ardından gelen baskı döneminde aktif olarak rol aldıkları iddiaları nedeniyle zor günler yaşıyor. Ordunun en üst kademesinde yer alan dokuz komutandan en az beşi faşist diktatör Augusto Pinochet dönemindeki insan hakları ihlâllerine katılmakla suçlanıyor.194

Mesela... Şili'de bir yargıç, faşist diktatör General Augusto Pinochet'nin askeri cunta yönetimi altında işlenen ve 1975 yılında cuntanın sol muhaliflere yönelik gerçekleştirdiği 'Operasyon Kolombo' kapsamında katledilen 98 kişinin failleri olduğu gerekçesiyle yüzden fazla eski gizli polisin ve askerin yargılanması için dava açtı.[195]

---

191 "Şili Yangın Yerine Döndü", Radikal, 31 Mart 2007, s. 9.

192 "Şili'de savcılık, Pinochet iktidarı sırasında Santiago Stadyumu'nda elleri kesilerek katledilen müzisyen Jara'nın ölümüne dair soruşturmayı sadece bir emekli albayı suçlayarak kapattı. Avukatlar, 'Eski subaylar korunuyor' dedi." (Jara Dosyası Tek Suçluyla Kapatıldı", Taraf, 17 Mayıs 2008, s. 2).

193 Geçmişle hesaplaşma için bkz: Mithat Sancar, "Pinochet: Bir Diktatörün Muhtelif Ölümleri ya da Geçmişin Gölgesinden Kurtulmak", Birikim Dergisi, No: 215, Mart 2007, s. 107-112; "Pinochet'in Ölüm Timine Tutuklama", Atılım, Yıl: 4, No. 2008 23 (212), 31 Mayıs 2008, s.9; "Şili'de 1200 İskelet Bulundu", Kaldıraç, No: 82, Ekim 2007, s. 19; "Şili'de 100 İşkenceci Katil Tutuklandı", Kızıl Bayrak, No: 2008/22, 30 Mayıs 2008, s. 26; "5 Emekli Pinochet Subayı Hüküm Giydi", Birgün, 17 Ekim 2008, s. 6; "Şili'de Darbeciler Yargılanıyor", İşçi Gazetesi, No: 76, Temmuz-Ağustos 2008, s. 9; "Pinochet Subaylarına Tutuklama Emri", Taraf, 28 Mayıs 2008, s. 3; "Şili: Cuntacı Generale Ömür Boyu Hapis", Evrensel, 30 Ağustos 2007, s. 10; "Pinochet Öldü, Ama...", Radikal, 11 Eylül 2007, s. 11; "Öteki 11 Eylül: Şili Dersleri", İşçi Mücadelesi, No: 15, Aralık 2006, s. 16; "Şili'de Darbenin Yıl Dönümü", Evrensel, 14 Eylül 2008, s. 8.

194 "Darbeciler Hâlâ İktidarda", Birgün, 10 Şubat 2008, s. 2.

195 Şili'de 1973'ten 1990 yılına kadar süren askeri cunta döneminde resmi ve-

Mesela... 1973-1990 yılları arasındaki askeri cunta döneminde 12 muhalif gencin öldürülmesindeki rolü nedeniyle, ömür boyu hapse mahkûm olan Şilili eski general Hugo Salas Wenzel'in cezası onandı.[196]

Mesela... Şili'nin eski diktatörü Pinochet, hakkındaki zimmetine para geçirme ile insan hakları ihlâlleri suçlarına dair hesap vermeden 2006 yılında ölse de, Şili yargısı ailesinin peşini bırakmıyor... Yargıç Carlos Cerda Pinochet'nin eşi ve beş çocuğu hakkında milyonlarca doları zimmetlerine geçirip ABD'deki gizli hesaplara yatırdıkları iddiasını içeren yolsuzluk soruşturması kapsamında tutuklama kararı çıkardı.[197] Pinochet döneminde görevli altı general ile eski diktatörün bazı arkadaşları dahil tam 23 kişiyi kapsayan karar çerçevesinde, Pinochet'nin 84 yaşındaki eşi Lucia Hiriart ve bazı çocukları hemen tutuklandı.[198]

Buraya kadar -geçmişin ışığında-[199] ifade ettiklerimizi, Aijaz Ahmad'ın saptamalarıyla noktalarsak: "Şili, Augusto Pinochet'nin

---

rilere göre 3 bin muhalif katledildi. 'Operasyon Kolombo' adıyla bilinen katliam ise Şili tarihinin en büyük katliamlarından biri kabul ediliyor. Öldürülen 98 kişiden 42'sinin cesedi hâlen bulunabilmiş değil ("Pinochet'nin Tetikçileri Tutuklandı", Birgün, 1 Haziran 2008, s. 2).

196 "Cuntacı Generale Ömür Boyu Hapis", Cumhuriyet, 30 Ağustos 2007, s. 11.

197 Şili'nin eski diktatörü Augusto Pinochet'nin ülke kaynaklarından hortumlayarak yurtdışındaki banka hesaplarına aktardığı servetiyle ilgili suçlamalar ailesine ve emrindeki kişilere miras kaldı.
Şilili Yargıç Carlos Cerda, Pinochet'in dul eşi ve beş çocuğuyla, emrinde görev yapan 17 kişi hakkında, "devlet parasını zimmete geçirme" suçlamasıyla tutuklama emri çıkardı. Cerda, bu kişilerin devlet ve orduya ait örtülü ödeneklerden en az 20 milyon doları yurtdışındaki banka hesaplarına aktardıklarını iddia etti.
Şili'yi 1973'ten 1990'a kadar diktatörlükle yöneten Pinochet'nin ülke dışındaki bankalarda tespit edilen yaklaşık 27 milyon dolarlık serveti 2004'ten itibaren soruşturulmaya başlandı ("Pinochet'ler Aile Boyu Hortumlamış", Cumhuriyet, 6 Ekim 2007, s. 11).

198 "Yargı Pinochet Ailesini Arıyor", Radikal, 5 Ekim 2007, s. 12.

199 "Yetmişli yılların başında Şili, tarihin Latin Amerika'yı, haritada sayrılı bir kalp gibi görünen bu kıtayı sürüklediği fırtınalı denizdeki küçük bir adaydı. Eşitlik ve Özgürlük hayaline ve bu hayali gerçek kılma tutkusuna sahip bir adamın, Salvador Allende'nin, demokratik bir seçimle başkanlığa seçilen ilk Marksistin Sosyalist hükümetinin tam ortasındaydık. Sarı kapaklı kitap [Eduardo Galeano'nun Latin Amerika'nın Kesik Damarları kitabı] yine de bölgemizde güvenlik içinde olan hiçbir adamın var olmadı-

tam 17 yıl süren zalim askeri diktatörlüğünü geride bıraktı. Bu yıllar boyunca diktatörlük Şili'deki solun neredeyse tümünü ortadan kaldırıp ülkeyi neo-liberal ekonomik yapılanmanın en merhametsiz modellerinden birine dönüştürmüştü. Bu rejim, ancak iki ana siyasi parti olan Hıristiyan Demokratlarla Sosyalistler, Şili ordusuna ve burjuvazisine ve ayrıca ABD'yle Dünya Bankası'na neo-liberal modelden geri dönülmeyeceğinin güvencesini verdikten sonra sona ermişti. İşçi sınıfının uğradığı yıkımın boyutlarını anlayabilmek için, işçilerin 1973'ten önceki Allende iktidarı sırasında ulusal gelirin yarısından fazlasına sahip olduğunu ve bu oranın Pinochet'nin diktatörlüğünün son dönemi itibariyle birdenbire yüzde 19'un da altına düştüğünü görmek yeterli. Şili'nin en fazla ihraç ettiği maden olan bakır fiyatlarının yüksekliği ve kaliteli tarım ürünleri sayesinde son yıllarda ulusal gelir hatırı sayılır oranda artsa da sözüm ona esnek işgücü pazarı yüzünden ücretler aynı seviyede kalmaya devam ediyor. Büyük şirketler ve işletmeler az sayıda kadrolu çalışanın yanında istedikleri sayıda sözleşmeli geçici işçi bulundurmakta serbest; üstelik bu geçici işçiler hiçbir sosyal haktan yararlanamadığı gibi kolayca işten atılabiliyorlar. Bu tür sözleşmeli çalışma Şili'de öyle olağan hâle geldi ki, bugün ülkedeki kamu çalışanlarının neredeyse yarısı bu sözleşmelilerden oluşuyor.

ğını, beş yüz yıllık bir sömürü ve sömürgeleştirme tarihini paylaştığımızı, hepimizin ortak bir kaderle birbirimize, bağlı olduğumuzu, hepimizin tek bir ezilenler ırkına ait olduğumuzu kanıtladı. Satır aralarını okumayı başarabilseydim, Salvador Allende hükümetinin başlangıçtan beri lanetlenmiş olduğu sonucuna varabilirdim. Soğuk Savaş dönemiydi ve Birleşik Devletler Henry Kissenger'in 'arka bahçe' dediği yerdeki sol bir deneyimin başarılı olmasına izin vermeyecekti. Küba Devrimi yeterliydi; başka hiçbir sosyalist projeye hoşgörü gösterilemezdi.

11 Eylül 1973'de, bir Askeri Darbe Şili'deki yüzyıllık demokratik geleneği sona erdirdi ve General Agusto Pinochet'nin uzun saltanatı başladı. Diğer ülkelerde de benzeri darbeler birbirini izledi ve yakın zaman içinde kıta nüfusunun yarısı terör altında yaşamaya başladı. Bu Washington tarafından tasarlanan ve Latin Amerika halkına sağcı ekonomik ve politik güçlerce dayatılan bir stratejiydi. Ordu bütün örneklerde iktidardaki ayrıcalıklı grupların paralı askerleri gibi davrandı." (Isabelle Allende, "Breath of Hope: On the Writings of Eduardo Galeano," Monthly Review, Nisan 1979 (Latin Amerika'nın Kesik Damarları'nın yeni baskısında yayımlanan giriş ["Umut Nefesi: Eduardo Galeano'nun Yazdıkları Üzerine", New York: Monthly Review Press, 1997] Monthly Review (Türkçe), No: 16, Ekim 2007, s. 69).

Sosyalist aday Michelle Bachelet'in yüzde 53 oyla seçilmesi çelişkili bir gelişme. Bachelet, demokratik yollardan bir Latin Amerika ülkesinin başkanı seçilen ilk kadın. Boşanmanın hâlâ yasal olmadığı, son derece muhafazakâr bir ülkede üç çocuklu bekâr bir anne olmasının yanında, koyu Katolik halka tanrının varlığı konusunda kuşkuları olduğunu açıkça söyleyebilen bir birey. Sosyal boyutları açısından bu seçimin önemli olduğuna şüphe yok. Üstelik Bachelet'in babası Hava Kuvvetleri Komutanı General Alberto Bachelet, Pinochet'nin hapishanelerinde ölmüş; Michelle Bachelet'in kendisi de diktatörlüğün ilk yıllarında bir yeraltı militanıyken Pinochet'nin işkence kamplarından biri olan Villa Grimaldi'ye gönderilmiş, bir süre sonra da Avrupa'ya sürgün edilmiş. İşte her şey tam bu noktada karmaşıklaşıyor; Şilili sosyalistlerin birçoğu, özellikle toplumun üst sınıflarından gelip de, birkaç yıllığına Avrupa'ya sürgün edilmiş olanları, Avrupa sosyal demokrasisinin tam neo-liberalizmle barış yaptığı anda bu kesimin sağına yaklaşmaya başladılar. Başkan seçilmeden önce, Michelle Bachelet kendinden önceki sosyalist başkan Ricardo Lagos-'un kabinesinde savunma bakanıydı. Lagos, Şili'deki neo-liberal politikaların ateşli bir takipçisiydi ve yerlilerin atalarından kalma toprakları alıp özelleştirecek kadar ileri gitmişti; Haiti'deki darbenin ardından ABD'den görevi devralan BM destek kuvvetlerine Şili'nin de birliklerini göndermesi kararının Lagos'un başkanlık, Bachelet'in de savunma bakanlığı yaptığı dönemde alındığını ise söylemeye bile gerek yok. Şili'nin o zaman gönderdiği birlikler hâlâ Haiti'de duruyor.

Bachelet,[200] neo-liberal politikalara karşı sesini yükseltemeyecek kadar yapılanlara suç ortağı olmuştu; başkan olarak ne yapacağını görmek içinse beklememiz gerekiyor. Solun büyük bir kısmı ona mesafesini korumakta. Şili Komünist Partisi, ancak en son noktada ve çok isteksiz bir şekilde aşırı sağın milyarder adayına karşı Bachelet'in adaylığını destekledi; ancak daha önce işçi hakları, kadın hakları ve yerlilerin haklarıyla ilgili kendi taleplerini açıkladı. Bachelet ise, ABD'nin Küba ve Venezüella'yı öcü gibi gösterme arayışına mesafeli durmaya çalışarak Morales hükümetiyle dostane

200 Bachelet konusunda bkz: "Bachelet Sol Gösterip Sağ Vuruyor", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/18 (37), 6-19 Eylül 2007, s. 8; Serdar Koç, "Dr. Michelle Bachelet: Şili'nin İlk Kadın Devlet Başkanı", Damar Dergisi, No: 192, Mart 2007, s. 23-25.

ilişkiler kurmayı umduğunu ifade etti. Her hâlükârda, Bachelet'in seçilmesi Şili'de aşırı sağın iktidara gelmesini engelleyip ABD'yi Vincent Fox'un yönetimindeki Meksika hükümeti gibi sözünden çıkmayacak bir rejimden yoksun bıraktı. Öte yandan Şilili önderin, Morales'in 'iyilik ekseni' adını verdiği Küba, Venezüella ve Bolivya arasındaki ortaklığın bir parçası olmadığı kesin; partisi, Allende zamanındaki hâlinin gölgesi bile değil ve yakın geçmişinde yaptıkları arasında neo-liberal politikaları tersine çevireceğine ilişkin hiçbir belirti yok."[201]

BREZİLYA (VE LULA)

"Bütün, yanlıştır."[202]

Şili için Bachelet, Uruguay için Vásquez[203] ne ise Brezilya için de Lula odur![204]

"Luiz Inacio da Silva, ya da sonradan alacağı adla Lula ('mürekkepbalığı'), 1952 yılında bir kamyonun arkasında on üç gün süren bir yolculuktan sonra annesi ve yedi kardeşiyle Sao Paulo eyaletindeki Guaruja kentine vardığında yedi yaşındaydı. Beş yaşına kadar görmediği babası, civardaki Santos limanında işçilik yapmak üzere Lula'nın doğduğu Brezilya'nın yoksul kuzeydoğusundaki Pernambuco eyaletinden çok daha önce ayrılmıştı. Lula'nın çocukluğu aileye destek olmak için sokaklarda seyyar satıcılık yaparak, ayakkabı boyayarak geçti. Okulu dördüncü sınıfta terk etti (sonraları dışarıdan bir lise diploması alacaktı). On dört yaşında bir bakır fabrikasında işe girdi.

Bu arada kocasından ayrılan annesi ve kardeşleriyle birlikte Sao Paulo'ya taşınmışlar, bir barın arka kısmındaki küçük bir odada yaşamaya başlamışlardı. Fabrikada tornacılık öğrenirken parmağını makinaya kaptıran Lula, 1966'da kentin 'ABC' diye bilinen sanayi bölgesindeki Sao Bernardo do Campo'da (Santo Andre ve Sa-

201 Aijaz Ahmad, "Latin Amerika'nın Pembe Dalgası", Ürün, No: 21, Mayıs-Haziran 2007, s. 211-223.

202 T. Adorno, "Minima Moralia".

203 Uruguay için bkz: Mustafa Andıç, "Uruguay", Birgün Pazar, 8 Şubat 2009, s. 12.

204 Lula hakkında bkz: Lula'ya Yerel Seçim Darbesi", Birgün, 28 Ekim 2008, s. 10; "Lula Obama İçin Duacı", Radikal, 16 Mart 2009, s. 11; "Brezilya'da Lula'ya Destek Tavan Yaptı", Taraf, 30 Mart 2008, s. 3.

o Caetano ile birlikte 'Brezilya'nın Detroit'i, otomotiv endüstrisinin merkezi) büyük bir metalürji şirketine girecek, kardeşi Jose gibi sendikal faaliyetlere katılacaktı. Lula'nın, Komünist Partisi üyesi kardeşinin önerisiyle Sao Bernardo ve Diadema Maden İşçileri Sendikası yönetimine yedek olarak girdiği 1969'dan, yüz bin işçinin başkanlığına seçildiği 1975'e dek geçen süre aynı zamanda askeri diktanın en karanlık zamanıdır.

Ülkenin başkanlığına 2006 yılında yeniden seçilen Lula'nın yaşamı, Brezilya'nın elli yılda geçirdiği sosyal dönüşüm ve ulaştığı noktaya da ayna tutmaktadır.[205]

'İki Ruhlu' bir iktidar olarak da adlandırılması mümkün olan bu dönem gibi, Lula ile PT'nin başarısının tarihi önemi yadsınamaz...

Lula hükümetinin ve uygulamalarının 'sosyal liberal' olduğu, neo-liberal ucu ağır basan sosyal demokrat bir 'üçüncü yol' deneyimi olduğu söylenebilir."[206]

---

205 Bir örnek: Brezilya'da 2008 yılında yapılan yerel seçimlerde eyalet yönetimine aday olan kişilerin yarısına yakınının, yolsuzluk gibi suçlamalar nedeniyle yargı önündeydi. Siyasi araştırma kuruluşu "Congresso em Foco" (Kongre Gözlemi) adlı kuruluşun araştırmasına göre, Brezilya'daki 26 eyalet başkenti ile belediyelerin yönetimlerinin belirleneceği seçimlerdeki 178 adayın 86'sı hâlen yargılanmakta. Brezilya'daki yargılamaların yıllardır sürdüğüne dikkat çekilirken, bu 86 aday hakkındaki toplam dava sayısının 415 olduğu kaydedildi. Mahkemelik adayların 11'i hakkındaki toplam dava sayısının ise 106'yı bulduğu belirtildi ("Adayların Yarısı Mahkemelik", Cumhuriyet, 4 Ekim 2008, s. 10). Ayrıca Brezilya konusunda bkz: Diyar Saraçlıoğlu, "Topraksız İşçi Hareketi", Evrensel Hayat, 8 Şubat 2009, s. 8; "Topraksız Kadın İşçileri İşgal Eylemi Başlattı", Günlük, 10 Mart 2009, s. 13; "Brezilya Yerlilerinin Toprak Savaşı", Birgün, 31 Ağustos 2008, s. 2; Korkmaz İlkorur, "Brezilya Ekonomisi Bizden Güvenli mi?", Radikal, 6 Mart 2008, s. 14; Osman Ulagay, "Brezilya Olamadık, Ne Olacağız?", Milliyet, 18 Mayıs 2008, s. 12; "Brezilya'da Orta Sınıf Yükseliyor", Radikal, 11 Temmuz 2008, s. 14; "IMF, Brezilya'nın Kapısını Bu Kez 4.8 Milyar Dolar Borç Almak İçin Çaldı", Radikal, 11 Nisan 2009, s. 4; "Brezilya'da İşçi Direnişi", Halkın Sesi, Yıl: 3, No: 64, 18 Eylül-1 Ekim 2008, s. 8; "Rio Seçim Karnavalının Yıldızı Eski Bir Gerilla", Radikal, 27 Ekim 2008, s.10; "Sao Paulo'da Polislerin Savaşı", Cumhuriyet, 18 Ekim 2008, s. 11; "Brezilya'da Telekulak Skandalı Koltuktan Etti", Alternatif, 3 Eylül 2008, s. 10; "Brezilya'da da Telekulak Skandalı", Radikal, 3 Eylül 2008, s. 12; "Brezilya Petrol Ligine Giriyor", Radikal, 10 Kasım 2007, s. 11.

206 Zeki Yavuz, "Brezilya İşçi Partisi İktidarı", Kızılcık, No: 31, Kasım-Aralık 2007, s. 56-64.

PANAMA (VE MARTİNELLİ)

"Para konuşunca, doğruluk susar."[207]

1903'te Kolombiya'dan ayrılmasıyla sonuçlanan süreçte ABD kontrolüne geçen Panama'da, aslı sorulursa o günden bugüne değişen bir şey yok...

Panama yurtiçi hasılanın yüzde 80'i kanaldan elde ettiği gelirle sağlanırken, nüfusun yüzde 40'ı yoksulluk sınırında yaşıyor.[208]

ABD beslemesi diktatör Manuel Noriega'lı yıllar ardından Panama'da[209] yaşananlar ABD egemenliğini daha da katmerlendirmiştir...

207 Rus Atasözü.

208 "Panama, Kanalını Genişletecek", Radikal, 24 Ekim 2006, s. 9.

209 ABD, CIA'in maşalığını yaptığı hâlde uyuşturucu trafiğini yönettiği gerekçesiyle gözden çıkardığı eski Panama diktatörü Manuel Noriega'yı 18 yıl hapiste tuttuktan sonra, uyuşturucu kaçakçılığında kara para aklama suçundan 10 yıl hapse çarptırıldığı Fransa'ya iade yolunda. Federal Yargıç William Turnoff'un kararı uyarınca, Noriega ABD'de uyuşturucu kaçakçılığı suçundan çarptırıldığı hapis cezasını tamamlayacağı 9 Eylül'de Fransa'ya gönderilebilecek. Washington, Noriega'yı 1989'da yakalayıp 1992'de 40 yıl hapse mahkûm edip, ceza indirimine gitmişti ("Noriega'ya Fransa Yolu", Radikal, 29 Ağustos 2007, s. 9). Ayrıca bkz: Hüseyin Aykol, "Çete Raconu", Gündem, 31 Ağustos 2007, s. 11; "Diktatör Noriega Fransa'ya İade Edilecek", Gündem, 29 Ağustos 2007, s. 10; "Panama Kanalı Genişletilecek", Cumhuriyet, 24 Ekim 2006, s. 11; "Panama'da Halklar Zirvesi", Halkın Sesi, Yıl: 2, No: 2007/12 (31), 14-27 Haziran 2007, s. 8.

PANAMA	
BAŞKENT	Panamá
PARA BİRİMİ	ABD doları fiilen balboa'nın yerini almış durumda
1 EURO =	1.21 USD (18 Ocak 2006)
DİLLER	İspanyolca (resmî dil), yerli dilleri: Guaymi, Kuna, vb. (Anayasa'nın 84. maddesi uyarınca yerli dillerini araştırma, koruma ve yayılma yükümlülüğü, devlet yerli cemaatlerinde iki-dilli okur-yazarlığı geliştirmekle yükümlü)
YÜZÖLÇÜMÜ	75 520 km^2
SİYASAL VERİLER	
DEVLETİN NİTELİĞİ	Üniter cumhuriyet
REJİMİN NİTELİĞİ	Başkanlık
ŞİMDİKİ DEVLET BAŞKANI	Martin Torrijos
SEÇİM SİSTEMİ	Başkanlık seçimlerinde genel oy, tek turlu çoğunluk sistemi, iki dönem uzatılabilen beş yıllık görev süresi, oy vermek zorunlu.
BAŞLICA SİYASAL PARTİLER	Demokratik Devrimci Parti, Amulfist parti, Milliyetçi Cumhuriyetçi Liberal Hareket, Ulusal Liberal Parti, Dayanışma Partisi, Halk Partisi, Demokratik Değişim Partisi
DİĞER GRUPLAR	Hıristiyan-Demokrat Parti
SİVİL ÖZGÜRLÜKLER[210] (2005)	2
YÖNETİŞİM[211] (2004)	57
BÖLGESEL BAĞINTILAR/ANLAŞMALAR	MCCA ve Üçler Grubu üyesi
TOPRAK ANLAŞMAZLIKLARI	

210 Freedom House İndeksi

211 Dünya Bankası Birleşik İndeksi

İKTİSADİ VERİLER				
	2002	2003	2004	2005
TOPLAM GSH (milyon dolar)	12.295.8	12.916.0	13.793.0	Veri yok
BÜYÜME (yıllık yüzde)	2.2	4.2	7.6	6.0
ENFLASYON (yıllık yüzde)	1.9	1.5	1.5	4.0
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (yıllık yüzde)	0.4	2.3	5.7	4.2
KENTSEL İŞSİZLİK (aktif nüfusun yüzdesi)	16.5	15.9	14.1	12.0
KİŞİ BAŞINA YILLIK GELİR (2004)	4.450 USD (81. sırada)			
AKTİF NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI (2003)	Tarım: 21.1; sanayi: 16.4; hizmetler: 62.5			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK TOPLAMI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	57.663 USD			
KİŞİ BAŞINA ULUSAL ZENGİNLİK ARTIŞI (Dünya Bankası İndeksi) (2000)	585 USD			
İKTİSADİ GÜVEN VE AÇILIMLAR (milyon dolar)				
	2002	2003	2004	2005
ÖDEMELER DENGESİ	60	-153	-395	319
CARİ HESAP	-92	-437	-1.104	-1.505
SERMAYE HESABI	152	284	709	1.834
İHRACAT	7.567	7.606	8.611	9.634
İTHALAT	7.625	7.464	8.901	10.213
TOPLAM BRÜT DIŞ BORÇ	6.349	6.504	7.219	7.200
BAŞLICA İHRAÇ MALLARI (ve toplam ihracat içindeki yüzdesi) (2003)	Balık (38.7), muz (13.3), deniz ürünleri (11.4), yaş meyve (6.0), sığır eti (2.3)			
BAŞLICA ALICILAR (2003)	ABD (50.4), İsveç (6.0), İspanya (5.7), Kosta Rika (4.2), Alena			

	(52.4), MCCA (11.8), CAN (1.9), Caricom (0.9), Mercosur (-)
BAŞLICA SATICILAR (2003)	ABD (34.4), Japonya (6.2), İsveç (6.0), Kosta Rika (4.2), Alena (52.4), MCCA (11.8), CAN (1.9), Caricom (0.9), Mercosur (-)
DEMOGRAFİK VE TOPLUMSAL YAPILAR	
NÜFUS (2005)	3 228 000 kişi
NÜFUS YOĞUNLUĞU (2005)	42.8 kişi/ km^2
EN BÜYÜK KENT (2000)	Panamá (484 261 kişi)
İKİNCİ BÜYÜK KENT (2000)	San Miguelito (331 692 kişi)
YAŞAMA SÜRESİ BEKLENTİSİ (2003)	74.8 yıl
DEMOGRAFİK BÜYÜME ORANI (2005-2010 arası yıllık ortalama varyasyon)	1.7
YOKSULLUK SINIRI ALTINDA YAŞAYAN HANELERİN YÜZDESİ (kentsel nüfus içinde) (2002)	34.0 (% 17.4'ü yerli)
OKUMA YAZMA BİLMEYENLER (yetişkin içinde) (2005)	7.0
TEMİZ İÇME SUYUNA ERİŞEBİLEN NÜFUS (yüzde) (2002)	91
KENTSEL NÜFUS (yüzde) (2005)	59.5
YERLİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (yüzde) (2003)	10
YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS YAPISI (toplam nüfus yüzdeleri)	0-14: 30.4; 15-34: 34.3; 35-49: 19.0; 50-64: 10.5; 65+: 5.8
İLETİŞİM VERİLERİ	
TELEFON HATLARI (bin kişi başına) (2003)	122
CEP TELEFONLARI (bin kişi başına) (2003)	268
KİŞİSEL BİLGİSAYAR (bin kişi başına) (2003)	38
BAŞLICA GAZETELER	La Prensa. El Siglo. Crítica de la República. El Panamá Américana

Panama'da -ABD nezaretinde- 3 Mayıs 2009'da yapılan devlet başkanlığı seçimini muhafazakâr görüşlü milyoner işadamı Ricardo Martinelli kazandı.[212]

Seçim Merkezi'nden yapılan açıklamaya göre, Martinelli oyların yüzde 61'ini alırken, iktidardaki merkez sol görüşlü Demokratik Devrim Partisi'nin adayı Balbina Herrera'ya destek yüzde 37'de kaldı. Sağcı Değişim İttifakı'nın adayı olan 57 yaşındaki Martinelli, dev süpermarket zincirinin yanı sıra banka, medya ve tarım sektöründe faaliyet gösteren birçok şirketin de sahibi.

Ulusal birlik hükümeti kurmak amacında olduğunu söyleyen Martinelli, ülkede daha iyi bir sağlık, eğitim sistemi sözü verdi. Öncelik kanalın güvenliğine Panama Kanalı'nın genişletilmesi ve ABD'ye giren kokainin transit geçiş noktası olduğu iddiaları nedeniyle kanaldaki güvenlik önlemlerinin arttırılması, gerek Martinelli gerekse Herrera'nın programında yer alıyordu.

2004 yılındaki seçimlerde Martinelli'ye destek yüzde 5 oranında olmuştu. Devlet başkanlığı seçimlerine paralel olarak yapılan 71 sandalyeli parlamento seçimlerinde de ilk sonuçlara göre, Martinelli'nin Değişim İttifakı 37, Herrera'nın Demokratik Devrim Partisi 23 sandalye kazandı.[213]

"SONUÇ YERİNE"

"İyilik etmenin
gerekli olmadığı
bir toplum."[214]

'Marx'tan Morales'e: Yerli Sosyalizmi ve Marksizm'in Latin Amerikalılaştırılması' başlıklı (18 Haziran 2008 tarihli) makalesinde, "Geçtiğimiz on yıl boyunca, Latin Amerika'daki yeni bir kitlesel mücadele dalgası, bu kıtanın devrimcileriyle emperyalist ülkelerdekiler arasında bir yüzleşmeye ön ayak olmuştur. Bu mücadelelerin birçoğunda, Evo Morales başkanlığındaki Bolivya'daki gibi, yerli halklar başı çekmekteler. Latin Amerikalı devrimciler, Mark-

212 Bkz: "Panama'da Yeni Dönem Seçimi", Günlük, 4 Mayıs 2009, s. 13; "Panama'da Milyoner Marketçi Kazandı", Günlük, 5 Mayıs 2009, s. 13.

213 "Panama'da Dümene Mültimilyoner Martinelli Geçti", Cumhuriyet, 5 Mayıs 2009, s. 10.

214 B. Brecht.

sizm'i eylemin yanı sıra teori alanında da zenginleştiriyorlar," diyen John Riddell'in altını çizdiği üzere Latin Amerika'nın, "dün"ünden, "bugün"üne uzanan serüven, insan(lık)a; Mark Kay'ın, "Başarının sırlarından biri, geçici başarısızlıkların bizi yenmesine izin vermemektir"; Vince Lombardini'nin, "Önemli olan yere düşüp düşmemen değil, tekrar ayağa kalkıp kalkmamandır"; Wendell Philips'i, "Yenilgi eğitimden başka birşey değildir"; Kant'ın, "Öyle davranmalısın ki eyleminin kuralı iraden tarafından tümel bir yasa durumuna getirilebilsin"; Joe E. Lewis'in, "İnsan dünyaya bir kere gelir. İnsan gibi yaşarsa bir defa gelmek yeterlidir," sözlerini hatırlatır adeta...

13 Nisan 2009 13:14:34, Ankara.

ABD SAVAŞ PLANLARINI LATİN AMERİKA'YA ODAKLAŞTIRIYOR! ABD ORDUSU: IRAK'TAN SONRA LATİN AMERİKA'YA...[1]

RICK ROZOFF

Geçtiğimiz 29 Haziran'da Başkan Obama Beyaz Saray'da Kolombiyalı meslektaşı Alvaro Uribe'yi ağırladı. Bu görüşmeden birkaç hafta sonra, Pentagon'dan yapılan açıklamada, ABD'den askeri yardım alanlar sıralamasında, dokuz yıl önce başlatılan Plan Kolombiya'dan bugüne 5 milyar dolardan fazla askeri maddi destekle Latin Amerika'da birinci ve dünyada üçüncü sırada olan Kolombiya'da 5 askeri hava ve deniz üssünde yeni birliklerle mevzilenme kararı alındığı belirtildi.

Obama-Uribe buluşmasından 6 ay önce, görevini tamamlamakta olan ABD eski başkanı George W. Bush, Uribe'yi, daha önce İngiliz başbakanı Tony Blair ve Avustralya başbakanı John Howard'a layık görülen, ABD'nin en yüksek sivil nişanı Özgürlük Madalyasıyla onurlandırmıştı. O zaman basında çıkan bir haber, Uribe'nin Beyaz Saray tarafından onurlandırılmasını şok ve hiddetle karşıladıklarını ifade ederek şöyle diyordu: "Yargısız infazlara, paramiliterlere ve sendikacı katliamlarına rağmen Kolombiya başkanı Uribe ABD'nin insan hakları için verdiği en yüksek onur ödülünü aldı."[2]

Aynı kaynak duyduğu kaygıyı şu ekle destekliyordu:

1 Global Research (23 Temmuz 2009) web sitesindeki İngilizce orijinalinden Canan Ateş tarafından çevrilmiştir.

2 Russia Today, 18 Ocak 2009.

"Kolombiya sendikacılar için dünyanın en tehlikeli ülkesi. 2006'da dünyadaki toplam sendikacı ölümlerinin yarısı Kolombiya'da gerçekleşti. Uribe'nin 2002'de iktidara gelişinden bu yana toplam 500 sendikacı öldürüldü. Bu katliamlarla ilgili kaygı karşısında Uribe kurbanları küçümseyerek onları 'sendikacı kisvesiyle dolaşan bir düzine suç şebekesi mensubu' olarak nitelendirdi."

"Ordu elemanları tarafından gerçekleştirilen 1.000'den fazla yargısız infaz olayı şu an araştırılıyor. Askerlerin masum sivilleri alıp öldürdükleri ve sonra onları savaşçı düşman güçleri gibi giydirdikleri düzinelerce olay var. Yüzlerce ordu mensubunun bu olaylarda yer aldığı düşünülüyor."[3]

KOLOMBİYA: 40 YILLIK SAVAŞ

40 yılı aşkın bir süredir, ABD'nin batı yarıküredeki 'ölüm mangası demokrasisi' müşterilerinin sonuncusu olan Kolombiya devleti, FARC-EP'ye (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri) karşı bitmek tükenmek bilmeyen karşı-devrimci bir savaş; buna paralel olarak ABD tarafından eğitilen ve donatılan askeri güçler ve paramiliter oluşumlarla birlikte sendikacılara, köylülere, yerlilere ve diğer örgütlere karşı aynı ölçüde acımasız bir kampanya yürüttü. En az 40.000 kişiyi öldürdü ve savaş sonucu olarak 2 milyon kişiyi de yerlerinden zorla göç ettirdi.

1985 yılında FARC silahlarını susturmuş ve Belisario Betancur hükümetiyle barış görüşmeleri sürecine girmişti.

UP (Yurtsever Birlik) yasal oluşumunun kurulmasına seçimlere girebilmek ve diğer barış çalışmalarına katılmak için yardımcı oldu. Ancak birkaç yıl içerisinde, UP'nin seçilmiş yetkilileri, adayları, sendika yöneticileri, yerel kurum organizatörleri ve diğer militanlarından oluşan toplam 5.000 üyesi, Kolombiya Güvenlik Güçleri ve sonraki başkanı Carlos Castano olan ünlü AUC (Kolombiya Öz-savunma Güçleri Birliği) ve diğer hükümet bağlantılı sağcı ölüm mangaları tarafından katledildi. 8 kongre üyesi, 70 yerel konsey üyesi, düzinelerce milletvekili ve belediye başkanı, yüzlerce sendika yöneticisi ve köylü lideri vahşice öldürülürken, 1989-1990 yıllarında 7 ay içerisinde 2 devlet başkanı adayı da katledildi. Bu katliam karşısında FARC silahları tekrar ele aldı ve ülkenin güneydoğu bölgesine çekildi.

3 Russia Today, 18 Ocak 2009.

1998'de o zamanın Kolombiya devlet başkanı Andres Pastrana, (barış görüşmeleri için - çev. notu) FARC-EP'ye Caqueta bölgesinde 16 bin km karelik güvenli bir alan bıraktı.

Aynı dönemde ABD bu bölgede gelişen FARC kurumsallaşmasını dağıtmak ve organizasyonu tümden yok etmek için yeni yoğun bir karşıdevrimci kampanyaya hız verdi.

Ocak 2000'de STRATFOR isimli, savaş-karşıtı olarak tanınmayan bir kaynak şöyle uyarıyordu:

"ABD Dışişleri Bakanlığı geçenlerde Kolombiya'daki uyuşturucu karşıtı operasyonlar için 2 yıllık 1.3 milyar değerinde acil yardım paketini açıkladı. Plan aynı zamanda Andres Pastrana'ya FARC ile yapılan barış görüşmelerinde yardımcı olmayı amaçlıyor. Ancak planın ters bir etkisi olacak, hükümet ile gerillalar arasında pazarlığı sona erdirecek ve savaşın yeniden canlanmasına neden olacak. Sonuç olarak plan ABD katılımının yolunu açmaktan öteye bir sonuç yaratmayacak." Kaynak, şöyle devam ediyordu uyarısına: "Uyuşturucu ile mücadele için tahsis edilen paranın çoğu gerillalara karşı savaş için orduya gidecek. Bu güç dengesini Bogota hükümetinden, daima barış görüşmelerine karşı olan ordudan yana çevirecektir. Kısacası daha büyük bir ABD müdahalesi için kapı iyice açılmış oluyor."[4]

PLAN KOLOMBİYA: CLINTON'UN "PART ATIŞI"[5]

Kolombiya 2000 yılında bile batı yarıkürede ABD'den en çok askeri yardım alan ülkeydi, fakat Clinton yönetimi Plan Kolombiya ile birlikte Pentagon'un bu ülkedeki rolünü iyice artırdı. Ocak 1993'te göreve gelir gelmez Irak'ı bombaladı ve ardından aynı yıl yüzlerce -belki de binlerce- Somaliliyi öldürdü; izleyen yıllarda da ne o ne de dış politika ekibi hiç bir zaman askeri güç kullanmaktan çekinmedi.

4 STRATFOR, 14 Ocak 2000.

5 Part atışı, eski İranlı bir halk olan Partlar tarafından uygulanan ünlü bir savaş taktiğidir. Hafif bir atın üstüne binmiş Partlı okçular, dörtnala giderken kendini takip eden düşmana sahte bir geri çekilme hareketi yapar, ardından da gövdesini döndürüp yayla oku fırlatırlardı. Elinde yay olduğu için ve o dönemde daha üzengi keşfedilmediği için bu hareketi yapabilmek büyük beceri gerektiriyordu.

1995'te Hırvatistan'daki etnik ve vahşi 'fırtına operasyonu' için askeri planlamacı ve danışmanları sundu ve NATO'nun Bosnalı Sırp hedefleri bombalamasına, geri çekilen birlikleri ve mülteci grupları takip etmesine ve bugünkü Boşnak Sırp Cumhuriyetinin her yanına zayıflatılmış uranyum ve salgın kanser vakalarının yayılmasına izin verdi.

Üç yıl sonra Afganistan ve Sudan'a yönelik füze saldırılarını gerçekleştirdi ve 16 Aralık 1998'de de Çöl Tilkisi operasyonunu başlattı; Irak'a yönelik bu 4 günlük operasyonda 250 hava saldırısı ve 400'ün üzerinde Tomahawk füze saldırısı gerçekleşti -bu operasyondan bir gün önce ABD kongresinde Clinton'a yönelik bir suçlama gündeme gelmişti-.

Bir sonraki yılda Clinton yönetiminin askeri zor kullanımı, Hitler ve Mussolini'den, yani 1939'dan beri ilk kez bir Avrupa ulusuna, Yugoslavya'ya yönelik ABD vizeli 78 günlük NATO saldırısıyla zirve yaptı.

Clinton yönetiminin 'part atışı' 2000 yılındaki Plan Kolombiya idi.

Kolombiya Devlet Başkanı Pastrana bundan bir yıl önce1999'da Beyaz Saray'ın kendi çıkarlarına hizmet edecek tarzda yeniden düzenlediği bu projeyi hazırlamıştı.

1981 yılında, Orta Amerika'ya yönelik ölüm mangaları ve kontraların rahat bir şekilde hazırlanabilmesi için Reagan yönetimi tarafından görevinden alınan zamanın El Salvador'daki ABD büyükelçisi Robert White, 2000 Haziran'ında Plan Kolombiya'nın ABD kongresinden geçmesi üzerine şöyle yazıyordu: 'Eğer orjinal Plan Kolombiya'yı okursanız-Washington'da yazılanı değil- orada FARC gerillalarına karşı yapılacak askeri operasyonlara dair bir ifade bulamazsınız. Tam tersi, Başkan Pastrana, FARC'ın Kolombiya tarihinin bir parçası olduğunu, tarihsel bir olgu olduğunu ve onlara Kolombiyalı olarak davranmak gerektiğini söylüyor."[6]

Bir alternatif Amerikan televizyon kanalı ise şöyle diyordu: "1999 başlarında Başkan Pastrana ülkenin en büyük gerilla grubu FARC ile barış görüşmelerine başladı. 'Başkan uyuşturucu ticaretine karşı yardım arayışı için Washington'a ilk ziyaretini gerçekleş-

6 Ottawa Citizen, 6 Eylül 2000.

tirdi. Ancak oraya gittiğinde onunla ilgili senaryoyu değiştirdiler,' diyordu Plan Kolombiya'ya alternatif arayışıyla 60 sivil örgütün Eylül ayında kurduğu Kolombiya Barış İnisiyatifi adlı ittifakın sözcüsü Marco Romero. Ve ekliyor: 'Pastrana'nın ABD Kongre liderleri ve Beyaz Saray'ın Ulusal Uyuşturucu Kontrol Bürosu şefi Barry McCaffrey ile görüşmeleri sonucu Plan Kolombiya ortaya çıktı,'."

McCaffrey rütbesini 1965'te Dominik Cumhuriyeti'nde, 1966-69 yılları arasında Vietnem'da ve 1991 Çöl Fırtınası operasyonunda yükseltmiş emekli bir Kara Kuvvetleri generali. Ayrıca, 1994-96 yılları arasında Pentagon'un SOUTHCOM (Güney Komutası) ordusunun başı ve NATO'da ABD temsilcisiydi. Kolombiya'ya yardım taleplerini desteklemek için, ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ve uyuşturucu çarı McCaffrey ABD kongresine, fonların 'güneydoğu Kolombiya'da asayişin yeniden sağlanması için' kullanılacağını söylediler.[7]

Plan Kolombiya'nın Kongre'de onaylanmasıyla birlikte ABD bu ülkeye yönelik askeri yardımı 1998'den 2000'e 2 yıl içerisinde 20 kat artırarak 50 milyon dolardan 1 milyar dolara çıkardı ve bu rakamlarla Kolombiya ABD'den en çok askeri yardım alanlar sırasında İsrail ve Mısır'dan sonra 3. sıraya yükseldi. 1998'den bu yana 10 yıl içerisinde ABD askeri yardımı 100 katına çıkmış oldu. 2000 yılının başında bir Amerikalı ana akım bir haber kaynağı, "Clinton yönetiminin 1.6 milyar dolarlık acil yardım paketi, uyuşturucuyla mücadele paketinden çok, karşı-ayaklanma paketine benziyor" diyor ve "bir kongre üyesi Beyaz Saray'ın bunu normal onaylama sürecinin dışında gerçekleştirmesine karşı çıktı," diye ekliyordu.[8] Oylamadan haftalar önce El Salado'da, paramiliterler orduyla suç ortaklığı içerisinde, son zamanların en kötü sivil katliamlarından birini gerçekleştirmişti.

Aslında Plan Kolombiya'ya formüle edilmeden önce bile kan bulaşmıştı. 2000 Ocağında ABD Savunma Bakanı Madeleine Albright inisiyatifi harekete geçirmek için Kolombiya'yı ziyaret etmiş ve onun ülkeye varışının şerefine Bogota'nın dış bölgelerinde düzenlenen katliamda ordu 50 sivili öldürmüştü.

---

7 Inter Press Service, 21 Aralık 2000.

8 United Press International, 11 Nisan 2000

ABD Kongresi ve Senatosu aynı yılın Haziran ayında 1 milyar dolarlık ek bir bütçe daha ayırıp 60 saldırı helikopteri ve birçok askeri danışmanını devreye soktu. 2000 yılı Plan Kolombiya bütçesinin yaklaşık yüzde 70'i, daha önce FARC denetimine bırakılan güneydoğu bölgesinde operasyonlar yapan 'uyuşturucu ile mücadele' birliklerin finansman, eğitim ve lojistiğine ayrıldı.

İlerici olarak adlandırılan Senato üyesi Paul Wellstone ve kongre üyesi Jan Schakowsky plana, ciddi hiçbir kimsenin dikkate alınmasına ihtimal vermediği insan hakları şartı eklettirdiler ve Plan Kolombiya'nın Kongre'de onaylanmasından iki ay kadar sonra, Clinton bu insan hakları şartını 'ulusal güvenlik' gerekçesiyle kaldırmak için başkanlık yetkisini kullandı.

DOKUZ YIL SONRA: UYUŞTURUCUYA KARŞI SAVAŞ ŞARLATANLIĞI YERİNİ 'SAF KARŞI-AYAKLANMA'YA BIRAKIYOR

Karşı-ayaklanma operasyonlarının tırmandırılışı tabii ki uyuşturucu-karşıtı savaş kisvesi altında paketleniyordu. Dokuz yıl sonra Kolombiya ABD' ye kokain ve eroin sağlayan en büyük tedarikçi olmaya devam ediyor. 2000 Nisan'ında ortaya atılan bu düzmece planı, ABD ordusunun eski Kolombiya uyuşturucu-karşıtı operasyonları komutanı Albay James C. Hiett'in, karısı Laurie'nin ABD'ye eroin ve kokain soktuğuna dair kanıtları mahkemeye sunmamaktan dolayı suçlu bulunduğunu bilen birisi nasıl ciddiye alabilir. Daha sonra komutanın karısı 700.000 dolar değerindeki eroini posta üzerinden ABD'ye sokmaya çalışmaktan suçlu bulundu. Albay Hiett, ülkedeki kokain ve eroin ekim ve dağıtımının aslan payından FARC'ın sorumlu olduğu ve buna karşı en iyi yanıtın ABD ordusu olduğu masalını anlatmaya devam ederken kuşkusuz ki propaganda görevini sürdürmekteydi.

Herhangi bir kişinin ABD'nin, uyuşturucu ticaretine ve terörizme karşı savaş iddiasının samimiyetine dair en ufak bir şüphesi varsa, Plan Kolombiya'nın onaylanmasından birkaç hafta sonra, zamanın Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) başkanı Hashim Thaci 'ye (arkadaşları ve uyuşturucu karteli müttefikleri Avrupa marihuana, haşhaş ve narkotik trafiğinin çoğunluğunu kontrol ediyorlar) eşlik ettiğini ve onu geleceğin dev-

let başkanlığına hazırladığını hatırlamak yetecektir (Gerçekten de geçen yıldan beri o, Sırbistan eski başkanı Vojislav Kostunica'nın yerinde tanımlamasıyla dünyanın ilk NATO devletinin başkanı. Aynı zamanda dünyanın en yeni narko-devletinin de).

11 Eylül 2001 olaylarından sonra Beyaz Saray, 'teröre karşı küresel savaşı'nda FARC'ı terör örgütleri listesinin üst sıralarına doğru yükseltti- akıl sağlığı yerinde herhangi bir insanın New York ve Washington saldırılarıyla bu grup arasında ilişki kurması, olanaksız olsa da. 2002'ye gelindiğinde, Bush yönetimi, uyuşturucuya karşı savaş rasyonelinin büyük bölümünü bir kenara bırakmıştı, "Kongre uyuşturucu ve terörizme karşı 'birleşik bir kampanya'da kullanılmak üzere Kolombiya'ya Amerikan askeri yardımına izin veren bir yasayı onayladı". 2008'e gelindiğindeyse, "6 yıl ve 5 milyar dolardan sonra Kolombiya ordusu Latin Amerika'nın savaş yeteneği en yüksek gücü hâline gelmişti."[9] Amerikan özel operasyon eğitimleriyle birlikte,

"Kolombiya hükümeti, daha önceleri erişemediği uzak orman bölgelerini denetleme yetisini kazanmıştı.

"Özel kuvvetler ve elit komando tugaylarından oluşan askeri birimlerin yanı sıra, 8 adet yerel havadan-yere ve tersi istihbarat ve iletişim merkezi kuruldu. Bir istihbarat okulu açıldı ve karşı-istihbarat merkezi kuruldu."[10]

George Bush görevinden ayrılmadan önce, Uribe'ye, Medellin Karteliyle olan ilişkilerinin gündeme geldiği ve kardeşi Santiago'nun uyuşturucu ticaretinden ve ölüm mangalarıyla olan ilişkisinden dolayı suçlandığı günlerde insan hakları madalyası verdi.

Belki de bu ödüle bir karşılık olarak Alvaro Uribe, Kolombiya içinde ve sınırlarında askeri operasyonları artırmış ve Plan Kolombiya'nın birinci dereceden sorumlu kişisine, Bill Clinton'a New York'ta yapılan bir gala etkinliğinde 'ülkemize inanmak ve başkalarını da bunun aynısını yapmaya teşvik için' 'Kolombiya tutkudur' ödülünü vermişti.

"Konuk listesinde öne çıkan demokratlar arasında Clinton'un eski stratejistlerinden Dick Morris ve Vernon Jordan, eski kabine

9 Tampa Bay Times, 12 Temmuz 2008.
10 Tampa Bay Times, 12 Temmuz 2008.

üyeleri Lawrens Summers ve Madeleine Albright ve daha sonra politik olarak ayakta kalma becerisi gösteremeyen birçok demokrat kongre üyesi vardı."[11]

Aynı yılın başlarında "ABD başkanı George W. Bush'un ziyaretinin arifesinde, uyuşturucuya karşı savaş bahanesine daha fazla gerek kalmadan 'ABD ve Kolombiya askerleri helikopterlerle FARC'ın güçlü olduğu, Caratagena del Chaira'nin güneyindeki bir kasabaya geldiler."[12]

Uyuşturucu ile ilgili mesele önemini yitirince, Plan Kolombiya'nın insan hakları bileşeni 'kısa ömürlü halkla ilişkiler manipülasyonu' kategorisine terk edilmiş oldu.

2007 Şubat'ında Kolombiya Dışisleri Bakanı Maria Consuelo Araujo'nun kardeşi senatör Alvaro Araujo AUC (Kolombiya öz-savunma güçleri birliği) isimli paramiliter örgütlenmeyle ilişkisinden dolayı tutuklandı. Uribe son derece rahat bir şekilde "bana bakanı neden hâlâ tutuyorum diye sorduklarında cevabım şu oluyor: kendisi soruşturulmakta olan suçlara bulaşmadı da o yüzden," diyordu.[13]

Plan Kolombiya 10. yılına girdi. Uygulamaya koyulduğundan bu yana, bir çoğu anlatılamayacak kertede tüyler ürpertici açık ve örtülü hükümet ve paramiliter katliamları azalmadan devam etti; diğer taraftan uyuşturucu ekimi ve ticareti ufak-tefek birkaç istisnai müdahalenin dışında temel olarak, hâlen uyuşturucunun kökünü kazıma programının varlığından söz ediliyor olmasına rağmen, devam ediyor. Plan Kolombiya'nın faaliyetleri, uyuşturucuyla savaş iddiasına rağmen, ülke içinde ve dışında tamamen başka hedeflerle yürütülüyor.

KOLOMBİYA: AND BÖLGESİNDEKİ PENTAGON ÜSSÜ

Daha ilk başlarından itibaren projenin hedefi, Kolombiya'da eski karşı-ayaklanma savaş stratejisinde bir yoğunlaşmadan öteye And bölgesinde ABD askeri kampanyasını yoğunlaştırmak için güvenli bir alan ihtiyacını karşılamaktı. Beyaz Saray ve Pentagon'un Kolombiya'yı Güney Amerika'yı denetlemek için bölgesel bir as-

11 Associated Press, 24 Mayıs 2007.
12 Associated Press, 10 Mart 2007.
13 Xinhua News Agency, 18 Şubat 2007.

keri güce ve üsse dönüştürme planları, ABD'nin kıtasal politik, ekonomik ve askeri belirleyiciliğinin sonunun habercisi olan Venezüella, Bolivya, Ekvator, Arjantin ve Paraguay'daki politik dönüşümlerin ortaya çıkmasıyla yeni bir aciliyet kazandı. Projenin tam olarak hayata geçirildiği ilk yıl olan 2001'de Peru hava kuvvetlerine ait bir jet, içinde bir Amerikan misyoneri Veronica Bowers ve küçük kızının olduğu CIA kontratlı bir ABD uçağını vurdu, misyoner, kızı ve pilot öldü.

2006 yılında ABD Kolombiya'daki askeri eğitmen ve danışmanlarının sayısını iki katına çıkardı ve aynı yıl Kolombiya uçakları komşu Ekvator hava sahasını ihlâl etmeye başladılar. İçlerinde ABD'li mürettebatın olduğunun şüphe götürmediği uçaklar, görünürde ilaçlama faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Ekvator Hükümeti bu olayları "dostane olmayan ve düşmanca" olarak tanımladı ve Savunma Bakanı Marcelo Delgado, kendilerine ait askeri uçakların Kolombiya uçaklarının Ekvator hava sahasına girip girmediğini kontrol etmek için sınır hattında uçacaklarını söyledi.[14]

2006 Aralığında ise Kolombiya uçakları sadece sınırı geçmekle kalmadı, "Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu Ekvator bürosunun raporuna göre 40 kadar Kolombiyalı, Kolombiya askerlerinin saldırısı üzerine Ekvator topraklarına kaçtı."[15]

12 ay önce ülkenin güneydoğusunda, Ekvator sınırındaki Narilo bölgesinde 15 Kolombiyalı sivil öldürülmüş ve 1500 kişi de zorla göç ettirilmişti. "Yetkililer bu olayın gerillaya karşı yapılan bir operasyon mu yoksa iki paramiliter grup arasında yaşanan bir ihtilaf yüzünden mi gerçekleştiği konusunda sessizliklerini bozmuyorlar."[16]

2007'nin ilk aylarında ABD Deniz Kuvvetleri Genel Komutanlık Yönetim Şefi General Peter Pace Kolombiya'yı ziyaret edip ülkenin politik ve askeri liderleriyle iki gün süren toplantılar yaptı. Kısa süre sonra, ileride üzerinde daha fazla duracağım üzre, Kolombiya Savunma Bakanı Juan Manuel Santos iade-i ziyarette bulundu ve Pentagon'da ABD Savunma Bakanı Robert Gates ile buluştu. Pentagon görevlilerinin bildirdiğine göre: "ABD'nin bu zamana ka-

14 Xinhua News Agency, 16 Aralık 2006.
15 Xinhua News Agency, 27 Aralık 2006.
16 Xinhua News Agency, 20 Ocak 2006.

dar uyuşturucu karşıtı mücadele için verdiği askeri destek, son zamanlarda, Kolombiya ordusunun isyancı gerilla hareketine karşı mücadelesine yardım etme biçiminde genişletildi; aynı zamanda ABD özel askeri birlikleri Kolombiya güçlerine askeri eğitim sunmaktadır..."[17]

Bu ziyaretlerden 5 ay sonra, ABD Kolombiya'nın 2219 kilometrelik Venezüella sınırına üçüncü askeri üssünü kurdu ve ilk etapta 1000 asker yerleştirdi.

Böylece Kolombiya, Washington'un, ülkenin güneybatı sınırındaki Ekvator'a ve kuzeydoğu sınırındaki Venezüella'ya saldırabilmesi için ileri bir askeri karakola dönüşmüş oluyordu.

Bu adım bölgesel olmaktan öteye doğası ve kapsamı gereği kıtasal stratejinin bir parçasıydı.

GÜNEY AMERİKA: NATO'NUN ALTINCI KITASI

2000 yılında Plan Kolombiya'nın uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, ABD birçok NATO ittifakını bu ülkedeki karşı-ayaklanmacı savaş ve bölgedeki daha ileri amaçlar için sürece dahil etmişti. İngiliz SAS (özel hava güçleri) personeli Kolombiya askerlerinin eğitimi için görevlendirildi, ayrıca İspanya da personel yolladı.

NATO'nun, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki üyelerinin yanısıra Asya'da (Afganistan, Japonya, Kazakistan, Kırgızistan, Moğolistan, Singapur, Güney Kore, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan), Afrika'da (Cezayir, Mısır, Moritanya, Fas ve Tunus) ve Avustralya'da ortaklıkları var. Yani şimdiye dek nüfuz edemediği tek meskun kıta Güney Amerika...

2007 Ocağında Kolombiya Savunma Bakanı Santos Washigton, Londra ve Brüksel'i ziyaret ederek Brüksel'de Avrupa Birliği ile görüştü. Ardından Almanya'nın Münih kentinde yapılan 'NATO Savunma Bakanları Toplantısı'na katıldı.[18] Santos'un bu turunun amacı tabii ki ABD ve NATO ittifak güçlerinden daha fazla askeri yardım talep etmekti. Avrupa Birliği o yıldan itibaren Kolombiya için yıllık 154 milyon dolarlık bir yardım paketini onayladı.

Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chávez Eylül 2005'te şöyle uyarıyordu: "Aldığımız bir askeri istihbarata göre NATO'nun Ve-

17 ABD Savunma Bakanlığı, 1 Şubat 2007.

18 Reuters, 29 Ocak 2007.

nezüella'yı işgal etmek için bir hazırlık içinde olduğunu tespit ettik ve bu işgale karşı hazırlanmaktayız.' Chávez planın içeriğini şöyle detaylandırmıştı: 'İspanya'daki bir askeri üsten eşzamanlı hava deniz ve kara saldırılarıyla başlayacak, ABD ve NATO ülkelerinin katıldığı, Plan Balboa isimli bir askeri tatbikat.[19] Ayrıca Venezüella'nın kuzeybatı sahillerindeki, Hollanda'ya ait Curacao adasında konuşlanan ABD birlikleri de operasyon planına dahil edilmişti.

Ertesi yılın ilkbaharında "ABD, NATO üyeleri ve kıtadaki Küba ve Venezüella hariç - bu iki ülke bu güç gösterisinin potansiyel hedefleridir- diğer ülkelerin katılımıyla Karayipler'de bazı askeri tatbikatların gerçekleştiği" bildirildi ve "23 Mayıs ile 15 Haziran arasında Curacao ve Guadeloupe'de (Ekvator takımadaları) gerçekleşecek olan Birleşik Karayip Aslanları adlı tatbikatlara ABD, Hollanda, Belçika, Kanada ve Fransa'dan yaklaşık 4000 asker katılacak,"[20] diye eklendi.

KOLOMBİYA KARŞI-AYAKLANMA SAVAŞI: GÜNEY ASYA VE ORTA AMERİKA İÇİN MODEL

Öte yandan, ABD geçtiğimiz birkaç yılda, aynı zamanda Kolombiya ordusunu, Güney Asya'da, Plan Kolombiya'nın uyuşturucuya karşı savaş bileşenini sözde taklit etmek için Afganistan'daki savaş için seferber etti. Nisan 2007'de Washington, Afganistan'a, uyuşturucu ekimiyle mücadele görünüşü altındaki karşı-ayaklanmacı Kolombiya modelinin uygulanışını denetlemek üzere Kolombiya büyükelçisi William Wood'u transfer etti. İki yıl sonra Afganistan, dünyadaki illegal afyon üretiminin yüzde 90'ının gerçekleştiği ülke hâline gelmişti.

Bangladeşli bir analiste göre; 2003 şemasına göre, uyuşturucu trafiği, petrol ve silah ticaretinden sonra nakit anlamında dünyanın en büyük üçüncü küresel ürünü hâline gelmiş durumda.

Afganistan ve Kolombiya, kârlı kayıtdışı ekonomileri besleyen dünyadaki en büyük uyuşturucu üreten ülkelerdir, bu ülkeler ağır bir şekilde militarize olmuş durumdadır ve uyuşturucu trafiği koruma altındadır.

19 Australian Associated Press, 4 Eylül 2005.
20 Prensa Latina, 10 Nisan 2006.

CIA'in hem Latin Amerika hem de Asya'da bu uyuşturucu ilişkilerinin gelişiminde ana rolü oynadığına dair çok fazla kayıt var. NATO narkotik yayılmanın ve kriminal faaliyetlerin suç ortağı hâline dönüşmüş bir kurumdur. Afyon üretimi gerçekten azalmadı: bütün veriler onun yükseldiğini gösteriyor. Bütün bunlar, birçok medya kuruluşunun da onayladığı gibi NATO'nun gözü önünde oluyor.[21]

Afganistan ve Kolombiya arasındaki duraklar Kosova (boşuna Balkanların Kolombiyası denmiyor) ve giderek artan bir şekilde Irak'tır.

Bu projeyi bilmezlikten gelmek imkânsızdır.

İronik bir şekilde yukarıdaki tartışmayı doğrularcasına iki yıl önce BBC Haberleri şöyle bildiriyordu: "ABD Kolombiya'da öğrendiği derslerden bazılarının Afganistan'da uygulanabileceğinden umutlu..."[22]

Geçenlerde ABD Birleşik Askeri Güçler şefi Amiral Michael Mullin Kolombiya'yı ziyaret etti ve "iki ülke arasındaki askeri-askeri ilişkiler fevkâlâde güçlüdür. Onlarla devam etmeye ihtiyacımız var, gerçekten gözle görülür başarılar kazandılar,"[23] dedi. 2009 Mart ayındaysa Kolombiya, Brezilya, Şili, Peru ve Meksika'yı ziyaret etti. Döner dönmez yaptığı açıklamalarda öne çıkan iki nokta olarak "ABD ordusu, Meksika'ya uyuşturucu kartellerine karşı verdiği ölümcül savaşta Irak ve Afganistan'da militan ağlarına karşı kullandığımız bazı karşı-ayaklanma taktikleriyle yardım etmeye hazırdır,"[24] dedi ve "Plan Kolombiya yardım paketi Pakistan ve Afganistan için 'bütünlüklü' bir model olabilir"[25] diye ekledi.

Irak, Afganistan ve Pakistan'daki savaşlar için ABD Merkez Komutanı David Petraeus'un planları üzerine öne çıkan bir raporda şöyle yazıyordu: "Askeri görevliler aynı zamanda Afganistan ve Pakistan'daki militanlara karşı savaşta Washington'un Plan Kolombiya'sına benzer bir model için Kolombiya ile ilişkileri geliştiriyorlar."[26]

21 The Daily Star, 24 Kasım 2007.
22 BBC News, 8 Temmuz 2007.
23 Agence France-Presse, 17 Ocak 2008.
24 Reuters, 6 Mart 2009.
25 Reuters, 5 Mart 2009.
26 Reuters, 16 Ekim 2008.

Bu son rapordan yapılan başka bir alıntıya göre de: "ABD Afgan savaşı için Kolombiya'daki dersleri gözden geçiriyor. Afgan polisi zaten Kolombiyalı meslektaşlarıyla birlikte eğitim görmekte ve Bogota, uyuşturucu imhası ve mayın temizleme faaliyetlerine yardımcı olmak için Afganistan'a askeri birlikler göndermeyi tartışıyor."[27]

Afganistan'a ihraç edilen şey; geçtiğimiz sonbaharda Bogota'nın varoşlarından rastgele seçilen gençlerin toplu olarak katledilmesinden sorumlu 3 general ve farklı rütbelerden 22 askerin görevden alınmasıyla ortaya çıkan tiksindirici olaydır: "Bu gençler Bogota'nın bir gecekondusundan iş vaadiyle tuzağa düşürüldüler, sonra cesetleri, Venezüella sınırındaki bir toplu mezarda bulundu. İnsan hakları gruplarının raporlarına göre, askerler zaman zaman savaşta başarılı oldukları imajını yaratmak ve ödül alabilmek için kimsesiz insanları öldürüyorlar."[28]

İstifası istenen üç generalden birisi 'gerillalara karşı başarı ölçütü olarak ceset sayısını esas alan[29] ve sözüm ona en çok solcu gerilla öldüren birimlerin üyelerini terfi ettirmeyi teşvik eden[30] politikanın yaratıcısı general Marrio Montoya Uribe idi.

Bir sonraki rapor ise iğrenç detaylar sunuyordu:

"Ordu tarafından işlenen 1000'den fazla usulsüz öldürme olayı araştırılmakta. Masum insanların yerinden alıp götürüldüğü, daha sonra da öldürülüp düşman gücüymüş gibi giydirildiği düzinelerce olay var. Güvenlik güçlerine mensup yüzlerce kişinin bu olaylarda yer aldığı düşünülüyor."[31]

Bir önceki raporu hatırlarsak, öldürülenlerin Venezüella yakınlarındaki toplu mezarlara gömüldüğünden bahsediyordu.

Bu yıl Sri Lanka ordusunun Tamil Kaplanlarının karargâhına yönelik şiddetli operasyonlarıyla 33 yıllık savaşın bittiği ilan edilirken, Kolombiya Hükümeti ve onun Amerikalı askeri destekçileri dünyada onyıllardır süren tek karşı-ayaklanma savaşını -nitekim ellinci yılına girdi- yeniden geliştiriyorlar. Bu savaş yoksullara, top-

27 Reuters, 16 Ekim 2008.
28 Radio Netherlands, 30 Ekim 2008.
29 Russia Today, 18 Ocak 2009.
30 Trend News Agency, 4 Kasım 2008.
31 Russia Today, 18 Ocak 2009.

raksızlara, her şeyden yoksun bırakılanlara ve büyük mülk sahiplerinin, işveren elitin, ABD eğitimli askeri yapılanmanın ve uyuşturucu mafyasının üst kesimlerinin ayrıcalıklarına ve istismarlarına karşı koyan herkese karşı olagelmiştir ve bugün de öyledir.

9 yıl önce Plan Kolombiya bu savaşın bitiş aşaması olarak tanımlanmıştı. Şimdi ise, Kolombiya modeli Afganistan, Pakistan, Meksika ve diğer ülkeler için Washington tarafından açıkça bir prototip olarak tanımlanıyor.

PLAN KOLOMBİYA: GÜNEY AMERİKA'NIN DİRİLİŞİNİN DİZGİNLENMESİ

Plan Kolombiya, bugün ayrıca Güney Amerika, Orta Amerika ve Karayipler bölgesinde soğuk savaş sonrası neo-liberal dönem etkilerinin yarattığı, yükselen hoşnutsuzluk eğilimini bastırmak için askeri bir strateji olarak geliştiriliyor.

ABD ve Batı, Kolombiya rejimini ve onun ürkütücü savaş makinesini komşuları Ekvator, Venezüella ve bütün And bölgesine gözdağı vermek için kullanıyor. Panama'ya olan sınırıyla Kolombiya aynı zamanda Honduras, Nikaragua, El Salvador gibi Orta Amerika uluslarına yönelik olası saldırıların hareket noktası olarak da önemli bir konuma sahip. Geçen 1.5 yılın kronolojisi, Washington'daki sponsorların Kolombiya'ya nasıl bir öncü rolü biçtiklerini göstermeye yeter.

Ocak 2008'de Venezüella Devlet Başkanı Chávez, ABD ve onun Kolombiyalı işbirlikçilerinin, Kolombiya'da barış istemediklerini, çünkü bunun binlerce askeri, CIA'yi, askeri üsleri, casus uçakları ve kim bilir başka neleri orada tutmak ve Venezüella'ya karşı operasyonları geliştirmek için mükemmel bir bahane olduğunu söyleyerek şunları ekledi: "Kolombiya Hükümetini, komplo kurmakla, ABD'nin bir piyonu olarak davranmakla ve Venezüella'ya karşı askeri provokasyon tertiplemekle suçluyorum."32

1 Mart 2008'de Kolombiya Ekvator topraklarına yönelik bir saldırı düzenledi ve içlerinde FARC'ın ikinci lideri konumunda olan Raúl Reyes ile birlikte 24 gerillayı katletti.

'Kolombiya yetkilisi, ABD istihbaratının gerillaya yönelik saldırılara destek olduğunu söylüyor' başlıklı makalede, Ekvator hava

32 Reuters, 25 Ocak 2008.

kuvvetlerinin, Kolombiya devleti tarafından ABD'nin Irak'ta kullandığına benzer 500 poundluk (yaklaşık 230 kg) 10 adet bomba kullanıldığını ve bu bombaların Kolombiya uçakları ile taşınamayacağını ortaya çıkardığı ifade ediliyor.

"Ekvator yetkili makamları ayrıca Kolombiya'nın bombalı saldırısından birkaç saat önce bir HC-130 tipi askeri savaş uçağının Ekvator'un güneybatısında bulunan Manta'daki ABD hava üssünden havalandığını ekliyorlar."[33]

Venezüella, Ekvator sınırları içerisinde gerçekleşen bu silahlı saldırının çok daha geniş kapsamlı bir saldırı planının parçası olmasından endişe ettiğinden 9000 dolayındaki askeri birliği Kolombiya sınırına doğru harekete geçirdi. Saldırının olduğu gün Venezüella devlet başkanı Chávez, Kolombiyalı meslektaşını 'sakın aynı şeyi burada yapmayı düşünme, çünkü bunun çok ciddi sonuçları olur, bu bir savaş sebebidir' sözleriyle uyardı.[34]

Ekvator devlet başkanı Rafael Correa, saldırıdan sonra ve daha sonrasında bu bombalamada bir Ekvator vatandaşının öldürüldüğü ortaya çıkınca Kolombiya ile diplomatik ilişkileri kesti, ileride ortaya çıkabilecek sonuçlarla ilgili Kolombiya'yı uyardı.

6 Mart tarihinde, Venezüella genel alarm ilan etti ve Kolombiya sınırına 10 adet tabur, çok sayıda tank ve uçak sevkiyatı yaptı.

ABD devlet başkanı Bush, gazetecilere "Amerika Kolombiya'nın yanında yer almaya devam edecektir," şeklinde demeç verdi.[35]

Üç hafta sonra Ekvator, Kolombiya ile olan sınır boyunca elektronik takip mekanizması yerleştirilip buradaki askeri gücün arttırılacağını açıkladı. Başkan Correa, ülkesinin toprakları üzerinde bir daha asla yabancı bir saldırıya izin vermeyeceğinin altını çizdi.[36]

ABD ORDUSU: IRAK'TAN SONRA, LATİN AMERİKA

2008 Nisan'ında ABD Hava Kuvvetleri Güney operasyonları direktörü Albay Jim Russell, Irak'tan çekilen birliklerin Pentagon'un Güney ve Orta Amerika ile Karayip bölgesinde bulunan Gü-

33 Focus News Agency, 24 Mart 2008.
34 Associated Press, 1 Mart 2008.
35 Reuters, 4 Mart 2008.
36 Associated Press, 22 Nisan 2008.

ney Komutası'nda yeniden konuşlandırılacağını açıkladı. Aynı zamanda sözlerine 'ilerledikçe bölgeye yönelik ilgideki değişimi daha fazla göreceğimizi düşünüyoruz' şeklinde devam etti. "Tam olarak Orta Amerika'nın girişini sorunlu görüyoruz. Burası bizim güney sınırımızın giriş-çıkış kapısıdır."[37]

ABD deniz kuvvetleri, Pentagon'un Güney Komutası'nın bulunduğu Güney ve Orta Amerika ile Karayip bölgesini kuşatan 4. filoyu, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra1950 yılındaki tasfiyesinin ardından 12 Temmuz 2008'de yeniden bu bölgede konuşlandırdı.

2009 yılının başlarında Güney Komutanı Amiral James Stavridis NATO Müttefik Genel Kurmayı ve Pentagon'un Avrupa Komutası komutanı oldu. NATO'nun en üst düzeydeki beş askeri komutanından üçü -Stavridis ile selefleri Bantz John Craddocck ve Wesley Clark- bu pozisyona Güney Komutanlığı'ndan getirilmişlerdi.

Venezüella Mayıs 2008'de, bu hafta olanları açıkça öngörerek Kolombiya'yı ülkenin kuzeybatı sınırına yakın La Guajira'da yeni bir ABD askeri üssüne izin vermemesi konusunda uyarmıştı. Venezüella başkan yardımcısı, "Kolombiya hükümetinin La Guajira'yı ABD emperyalizmine teslim etmesine izin vermeyeceğiz. Kolombiya, bize yönelik bir savaş tehdidi yaratıyor," diyordu.[38]

Bir haftadan daha kısa bir süre sonra, Hollanda Antilleri'nden havalanan bir ABD savaş uçağı Venezüella hava sahasını ihlâl etti. Venezüella hükümeti, ABD'yi Orchila Adası'ndaki askeri üs üzerinde casusluk yapmakla suçlayıp ABD'nin Venezüella'nın bu tür davetsiz misafirleri tespit etmekteki yeterliliğini ve eğer bir başka Karayip adası olan Curaçao'ya dönmeseydi Venezüella hava kuvvetlerinin uçağı durdurmak için ne kadar hazırlıklı olduğunu test etmek için düzenlediğini açıkladı.[39]

Savunma Bakanı Gustavo Rangel, 'bu ülkemize müdahale etmek için yaptıkları bir dizi provokasyonun son halkasıdır' şeklinde açıklamada bulundu.[40]

Eylül ayında, Bolivya'daki bir yerleşim yeri olan Pando'da ayrılıkçıların organize ettiği kanlı bir tuzakta sekiz kişi öldürüldü. Bo-

37 Stars and Stripes, 27 Nisan 2008.
38 Associated Press, 15 Mayıs 2008.
39 Bloomberg News, 21 Mayıs 2008.
40 Reuters, 19 Mayıs 2008.

livya hükümeti, daha önce de Bosna ve Kosova'daki ayrılıkçıların artan şiddetini desteklemiş olan ABD büyükelçisi Philip Goldberg'i ülkeden sınırdışı etmişti. Silahlı Kuvvetler'in komutanı General Luis Trigo, Bolivya Silahlı Kuvvetlerinin, radikal grupların hiçbir eylemine ve ülkenin içişlerine yapılacak herhangi bir yabancı müdahaleye izin verıneyeceğinin altını çizdi.[41]

2008 yılının sonuna doğru Bolivya hükümeti, ABD Uyuşturucu ile Mücadele Bürosu'nun (DEA) görevlilerini sınırdışı edip uyuşturucu operasyonlarında kullanılmak üzere Rus yapımı helikopterler alma planlarını açıkladı. Şu an Bolivya devlet başkanı Evo Morales, 'ABD emperyalizminin Güney Komutası eliyle Honduras'taki darbeyi gerçekleştirdiğine dair ilk elden bilgiye sahibim' demektedir.[42]

2008 Kasım'ında Ekvator, CIA'yi kendi ordusuna sızmakla ve 2009 Mart ayında ülke topraklarına yapılan Kolombiya saldırısının bilgisine önceden sahip olmakla suçladı. Savunma bakanı Javier Ponce, gazetelere "CIA, Angostura'da neler olduğunun tüm bilgisine sahipti," dedi.[43]

Bu arada Kolombiya Savunma Bakanı Santos, ülkesinin saldırgan tavrını bu sefer Rusya'yı hedef alarak sürdürüyordu. Tamamen Washington'un ve onun ordusunun bir ürünü olan Santos şöyle diyordu: "16.000 adet nükleer bombaya sahip Rusya, dünyanın kilit oyuncusu olmak için büyük bir istek duyuyor. Ancak Rusya'nın bölgedeki varlığı, Soğuk Savaş yıllarına geri dönüşe neden olacaktır."[44]

Santos, özellikle Rusya ve Venezüella'nın Karayipler'de gerçekleştirdiği deniz tatbikatlarını, Rusya'nın Caracas'a ileri teknolojili silahlar, savaş uçakları ve denizaltılar temin etmesini ve bunun, -Bolivya, Ekvator, Arjantin ve Nikaragua dahil- Latin Amerika ülkeleri arasındaki, kendi silahlı kuvvetleri üzerindeki geleneksel ABD ağırlığını dengelemek ve kendilerini ABD'ye ve diğer saldırılara karşı savunmak üzere Rusya ile askeri bağları geliştirme konusundaki genel eğilimi yansıtmasını kastediyordu. Santos ve ABD'li sponsorlarının korkusu ise neredeyse 200 yıllık Monroe Doktrini'nin açık bir şekilde sona erişidir.

41 Xinhua News Agency, 13 Eylül 2008.
42 Agence France-Presse, 22 Haziran 2009.
43 Reuters, 30 Ekim 2008.
44 Russian Information Agency Novosti, 4 Ekim 2008.

Bu yılın Mart ayında Venezüella devlet başkanı Chávez, Kolombiya Savunma Bakanı Santos'u hem bölgesel istikrar hem de bölgedeki ülkelerin her birinin egemenliği ve istikrarı açısından bir tehdit olarak tanımladı ve Santos'un geçen sene Ekvator'a düzenlenen saldırı konusunda yaptığı savunmaya istinaden uluslararası hukuk karşısında bir kez daha saygısızlık yaptığını belirtti.[45]

Santos'un komşu ülkelerde varolduğunu iddia ettiği gerilla kamplarına saldırmaya devam etme niyetini tekrarlaması üzerine, Chávez'den birkaç gün sonra şu cevap geldi: "Kolombiya Silahlı Kuvvetleri tarafından yapılacak bir provokasyon veya Venezüella'nın egemenliğinin ihlâli durumunda, Sukhoi savaş uçaklarının ve tanklarının saldırıya geçmeleri emrini vereceğim. Hiç kimsenin Venezüella'ya ve onun egemenliğine karşı saygısızlık yapmasına izin vermeyeceğim."[46]

Geçen sürede, Pentagon Venezüella'nın doğudaki komşusu Guyana'nın silahlı kuvvetlerini hem kendi ülkesinde hem de ABD'de eğitimden geçirdi. Karayiblerdeki Fransız ve Hollanda adalarının askeri amaçlar için kullanımı daha önceden gözden geçirilmişti. Ricardo Martínelli'nin Panama başkanlığına seçilmesi ile birlikte bu ülke yeniden bir ABD kolonisi hâline gelmiş ve Venezüella'yı çevreleyen ağ daraltılmış oldu.

Ekvator, ABD ile Manta'daki askeri üssün kullanımını öngören anlaşmayı yenilemeyi reddetti ve böylece Washington bu ay itibariyle orada üslenme haklarını kaybetmiş oldu. Kolombiya devlet başkanı Uribe tarafından geçen hafta konuyla ilgili yapılan açıklamada Uribe'nin Pentagon'a beş adet daha askeri üssün -üç adet hava üssü ve iki adet deniz üssü- iznini vermesi, başkan Chávez'in bu gidişi "bize karşı bir tehdit unsuru" diye tanımlamasını ve "Venezüella'yı askeri üslerle kuşatıyorlar" şeklindeki ifadesini haklı çıkarttı.[47]

Honduras devlet başkanı Manuel Zelaya'nın 28 Haziran'da Amerikalar Okulu'nda eğitim görmüş komandolar tarafından iktidardan düşürülmesi, Latin Amerika'da ve dünya çapında, bunun bir sapma ya da anakronizm eseri olmak bir yana, yakın gelecekte baş-

45 Trend News Agency, 4 Mart 2009.
46 Russian Information Agency Novosti, 9 Mart 2009.
47 Associated Press, 21 Temmuz 2009.

ka ülkeler için de bir emsal olabileceği yolunda alarma neden olmuştur.

Irak'la karşılaştırıldığında beş yıl boyunca ikincil önem atfedilen Afganistan'daki askeri operasyonların, Bush'un başkanlığının son aylarında ve yeni başkanın ilk yedi ayında bölgeyi dünyanın en büyük savaş cephesine dönüştürecek şekilde tırmandırılmasında olduğu gibi, 1989'daki Panama işgalinden bu yana askıya alınan Latin Amerika'ya yönelik doğrudan ABD askeri saldırı planlarının yeniden gündeme getirilmesinin kararlaştırılmış olması da muhtemeldir.

HONDURAS DENEYİMİ İLERİCİ HÜKÜMETLERİN SİLAHLI HALK MİLİSLERİNİ ÖRGÜTLEMELERİNİN GEREĞİNİ GÖSTERDİ[1]

FRANCISCO JAVIER ANGULO

Honduras'ta yaşanan olaylar, Latin Amerika ve dünyanın tüm ilerici devlet başkanları için uyarı sinyali görevini görüyor. Herhangi bir silahlı gerici saldırıyı engellemek ve onu bozguna uğratabilmek için devrimci halk milislerini örgütlemek ve silahlandırmak, varlığını sürdürebilmek için ertelenemez bir göreve dönüşmüştür.

Devrimci halk milisleri her yaş ve sosyal konumdan, ülkesinin politik ve sosyal gelişim sürecini, halk ve devrimci liderlerini koruma konusunda gerekli bedeli ödemeye hazır kadın ve erkek gönüllülerden oluşturulmalıdır.

Bu, halkından korkusu olmayan ilerici ve devrimci liderlerin yapması gereken bir görevdir. Halkın devrimci bilinç seviyesinin gelişimine paralel olarak devrimci halk milislerini ideolojik, politik ve savaşçıl açılardan silahlandırmak kaçınılmaz görevlerinden biridir. Bilinçli bir örgüt, örgütlü olduğu topluluk içerisinde, topluluk bileşenlerini dinleyerek ve tanıyarak kimlerin ne tür özelliğinin olduğunu, liderlerinin kalitelerinin ne olduğunu ve onların ilerici-devrimci sürece ne kadar bağlı olduklarını anlayabilir. Halkın kendisi yani komün, kimlerin kendisini devrimci bir şekilde yöneteceğini, kendisine ihanet etmeyeceğini ve onların hizmetinde olacağını bilir.

1 ABP (Bolívar Haber Ajansı), 1 Temmuz 2009, İspanyolcadan çeviren: Canan Ateş.

Devrimci halk milislerinin savaşçıl donanımı, kendi caniyane misyonlarını yerine getirmek için çocuk, yaşlı, kadın demeden herkesi öldürmeye hazır bir şekilde özel eğitimden geçmiş birliklere ve yüksek teknolojik silahlara sahip sınıf düşmana başarılıyla karşı koyabilecek kapasitede olmalıdır.

Devrimci ya da ilerici hükümetler, devrimci halk milislerini son savaş senaryolarına uygun tarzda modern ve denenmiş silahlarla donatmalı, çeşitli hava, deniz ve karadan saldırı kapasitesi yüksek güçlere karşı direnebilme yetisine sahip olacak tarzda eğitmelidir.

Diğer taraftan ilerici ya da devrimci hükümetler için kitle iletişim araçlarının, BİRİNCİ DERECEDE ÖNEMLİ BİR SAVAŞ SİLAHI olduğu bilinci çok net olmalıdır. Bundan dolayı da düşmanın ve onun ittifaklarının ya da ortaklarının ellerinde tuttukları medya kuruluşlarını nötralize etmek bir zorunluluktur ki, bu nötralizasyonun anlamı tek tek ülkelerde darbeci ve gerici yayın yapanların sinyallerinin derhal kesilmesidir.

Bunu yapmamak intihar etmekle es anlamlıdır ve kendi politik-askeri stratejisini dünya çapında koordine etmesi, dünyayı ve kendi halklarını manipüle etmesi, halkları aklen silahsızlandırması ve herhangi bir enternasyonal dayanışmanın önünü alabilmesi için küresel iletişim ağını düşmanın emrine sunmak anlamına gelmektedir. Kapitalist rejimin savunusu için kurulmuş SIP (Amerika Kıtası Gazeteciler Topluluğu) ve diğer emperyalist kuruluşların reaksiyonlarından çekinmemek gerekiyor; bu emperyalist uşaklar bugüne kadar, darbeci rejimin Honduras'taki basın özgürlüğü ihlâllerini kınayan tek bir laf dahi etmediler.

Venezüella'da yapılması gereken, darbe yanlısı tüm gerici medya kuruluşlarının, silahlı Bolívarcı halk milisleri tarafından ele geçirilmesi ve halkın, devrimin hizmetine sunulmasıdır, aynı şekilde yerli ve yabancı tüm sponsor, işletmeci ve finansörlerin mal varlıklarına da el koyulmalıdır. Ayrıca bu süreç ile ilgili propaganda ve duyuru yapmak önemlidir. Çünkü kapitalistlerin en korktuğu şey malını mülkünü kaybetmek olduğu için, herhangi bir darbe girişimini desteklemeden önce bu faktörü göz önünde bulunduracaklardır.

Güncel olarak Latin Amerika'daki ilerici hükümetlerin silahlı kuvvetlere sahip olduğu argümanını öne sürmek, Küba dışında, Bolívarcı Venezüella Devriminin üst düzey yöneticileri de dahil

(Chávez'in de zaman zaman kabul ettiği gibi) bütün bu ülkelerin yüksek rütbeli subaylarının kapitalist sistemi savunmak üzere eğitildiklerini gözden kaçırmak olur.

ABD bağımlısı askeri yöneticilerin korktukları tek güç, onlara karşı koyabilecek, onları devirecek ve herhangi bir darbeci ya da istikrarsızlaştırıcı girişime kalkıştıklarında onları gerçekten cezalandırabilecek tarzda örgütlenmiş silahlı devrimci halktır. Aynı şekilde, askeri yöneticileri darbe yapmaya teşvik eden ve kışkırtan oligarşik sınıflar ve onların medya araçları da sadece örgütlü halk gücünden korkarlar.

Eğer ilerici ya da devrimci hükümetler kendilerine sahip çıkacak halkı örgütlemeye ve silahlandırmaya kalkışmazlarsa, buna cesaret etmezlerse, bu ilerici hükümetler, izleyicilerinin devrimciliğine ve bağlılığına ikna olmamışlar demektir ve bunun anlamı onların da izleyilerinden korktuklarıdır.

Başkan Chávez, Honduras'ta yaşanan ve diğer yerlerde olabilecekler, sizin hükümetiniz ve Venezüella halkı için emperyalistler ve onların uşakları tarafından hazırlanan tatbikatlardır. James Petras'ın da dediği gibi, Honduras'daki darbenin arkasında ABD ve Pentagon tarafından yönetilen yüksek rütbeli askerler var.

Bu noktada Kolombiya isyancı gerilla hareketlerinin (FARC-EP ve ELN) savaşçı statüsünün tanınması ve bu güçlerin, Amerikamız'ın ilerici sürecine ve devrimci hareketlerine yönelik saldırıda emperyalizmin bölge karakolu pozisyonundaki narkoparamiliter Uribe hükümetine karşı koyuşta değerli ittifaklar olacağının kabulü önem taşımaktadır. Narko Uribe'nin Obama ile yaptığı görüşmeden sonra Venezüella devrimine karşı bir şeylerin gelişeceğini beklemek yanlış olmaz. Önümüzdeki süreçte, narkoparamiliterlerin, kamuflajlı Kolombiya asker ve polislerin, karşı devrimci eylemleri yoğunlaştırmak ve emperyalizmin bu ülkelerdeki askeri planlarını içeriden ve komşu ülkelerden hazırlamak için Venezüella ve Ekvator'a yoğun olarak sızacağını varsaymak yanlış olmaz...

Venezüella'daki Medya Kuruluşları Derhâl Kamulaştırılmalıdır!

Tek vücut hâlinde ve bilinçli bir şekilde örgütlenmiş, ideolojik, politik ve savaşçıl olarak silahlanmış bir halk asla yenilmez!

OBAMA'NIN ESKİ GÜCE DÖNÜŞ STRATEJİSİ: HONDURAS, İRAN, PAKİSTAN, AFGANİSTAN (VE BOOMERANG ETKİSİ)[1]

JAMES PETRAS[2]

ABD yanlısı askeri ve sivil aktörler karşısında demokratik bir şekilde seçilmiş rejimlere yönelik, onları devirmeyi amaçlayan son Honduras ve İran olayları, Beyaz Saray'ın, muhalif hükümet ve hareketlerin Bush'lu yıllarda elde ettikleri kazanımları geri almaya dönük büyük stratejisinin bir parçası olarak anlaşılabilir.

Ronald Reagan'ın Yeni Soğuk Savaş politikalarının davranış biçimlerini hatırlatırcasına Obama, askeri müdahale için yeni bölgeler hedefleyerek ve geleneksel olarak ABD tarafından kontrol edilen bölgelerde askeri darbeleri hazırlayarak, askeri bütçeyi ve savaş birliklerini bir hayli arttırdı. Reagan'dan farklı olarak Obama, uzun süreli ve derin bir resesyon/bunalım, büyük bir mali ve ticari açık, dünya ekonomisinde gerileyen bir rol ve Latin Amerika, Ortadoğu, Doğu Asya ve başka yerlerde politik belirleyicilik kaybı ile karşı karşıya bulunuyor. Reagan, komünist Sovyet rejiminin çöküşüyle karşılaşmışken, Obama geniş bir yelpazede dünya çapında ortaya çıkmakta olan laik bağımsızlıkçı, dini, ulusalcı, seçimle iktidara gelmiş demokratik liberal ve sosyalist rejimler, yerel mücadeleye dayalı sosyal hareketlerle karşı karşıya bulunuyor.

Obama'nın eski güce dönüş stratejisi, ABD belirleyiciliğini (liderliğini) Ortadoğu'da tekrar kazanma sözü verdiği, Afganistan'da-

1 James Petras'ın lahaine.org isimli web sitesindeki İngilizce orijinalinden CANAN ATEŞ tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

2 CCB (Kıtasal Bolívar Koordinasyonu) kolektif başkanlarından ABD'li entelektüel.

ki kitlesel askeri güç projesini ve Pakistan'daki askeri etkinliği güçlendirdiği ve İran ve Honduras'ta olduğu gibi yardakçıları aracılığıyla derin müdahalelerle rejimlerin istikrarsızlaştırılması pratiklerinde görüldüğü gibi, daha ilk açıklamalarından belliydi. Obama'nın bu eskiye dönüş stratejisi aleni askeri müdahaleler, "sivil-toplum" operasyonları ve yumuşak satış kılıfı altında, ağırlıklı olarak kitlesel medyaya güvenen görünürde zararsız diplomatik bir retorikle, çok hatlı bir politikanın hayata geçirilmesi biçiminde yürütülüyor. Çoğunlukla süregiden olaylar bu politikanın yürürlükte olduğunu gösteriyor.

Afganistan'da Obama ABD askeri güçlerinin sayısının iki katından fazla, 32 binden 68 bine yükseltti. Temmuz'un ilk haftasında askeri komutanları yerli direnişi ve yönetimi yok etmek amacıyla güney Afgan bölgesi Helmand'a son on yılların en büyük askeri saldırılarından birini başlattı.

Pakistan'da, Obama-Clinton-Holbrooke yönetimi, yeni kurdukları işbirlikçi Zedari rejimine, Kuzeybatı sınır bölgelerindeki İslâmcı direnişin uzun süreli nüfuzunu tersine çevirme amaçlı kitlesel bir askeri saldırı başlatması için azami düzeyde basınç uyguladı. Bu arada ABD savaş makineleri ve Özel Kuvvetler Komandoları direnişi desteklediklerini gerekçesiyle düzenli bir şekilde köyleri ve yerel Pashtun liderlerini bombalamaya devam ediyor.

Irak'ta ise, Obama rejimi Bağdat'ın ABD askeri üslerini ve operasyon bölgelerini de içeren şehir planını yeniden tasarlayarak ve "geri çekilecek" birlikleri kışlalarına çekme aşamasına geçerek tuhaf bir taktik içine girdi. Obama'nın milyarlarca dolarlık uzun vadeli yatırımı, üsleri, hava sahalarını ve blokları içeren büyük ölçekli askeri yapılanması, seçim kampanyasında söz verdiği programlı bir geri çekilmeye değil, orada "sürekli" bir emperyalist mevcudiyete işaret ediyor. ABD birliklerinin varlığının sömürgeci bir zaferi garanti ettiği Irak ve Afganistan'da ABD sertifikalı işbirlikçi adaylar arasında sabitlenmiş "kurulu" seçimler bir norm hâline gelirken, İran ve Honduras'ta Washington, Obama'nın eskiye dönüş politikalarını desteklemeyen seçimle göreve gelmiş devlet başkanlarını istikrarsızlaştırmak ya da devirmek için gizli operasyonlara başvuruyor.

İran'daki örtülü ve görülmemesi pek mümkün olmayan operasyon, seçim başarısızlığının ardından, seçimlerin galibi anti-emper-

yalist devlet başkanı Ahmedi Necat'ın zaferinin bir "seçim hilesi" sonucu olduğu iddiasına odaklanmış "kitlesel sokak gösterileri"yle ifadesini buldu. Batı medyası, seçim kampanyası süresince, muhalefet lehine ayrıcalıklı ve seçilmiş hükümet aleyhine negatif bir yayın politikası güderek önemli bir rol oynadı. ABD tarafından yönetilen istikrarsızlaştırma kampanyasının propagandif başarısı, sokak protestolarına karışmış İranlı kilit grup ve politikacıların ABD tarafından finanse edildiğinden habersiz ABD "sol"unun geniş kesimleri arasında bile yankısını buldu. Neo-muhafazakâr, liberal ve Reese Erlich gibi gezginci solcu "bağımsız gazeteciler" istikrarsızlaştırma çabasını, kendi özel bakış açılarından "seçim hilesine karşı demokratik-halkçı bir hareket" olarak görüp savundular.

ABD istikrarsızlaştırma projelerinin sağcı/solcu destekçileri, açıklayıcı birçok kilit faktörü gözden kaçırıyorlar:

1) Hiçbiri, mesela haftalar öncesinde iki Amerikan araştırma şirketi tarafından son derece titiz bir şekilde yapılan anket sonuçlarına göre, muhalefetin seçim hilesi yapıldı iddiasında bulunduğu etnik bölgeler de dâhil, bugünkü sonuçlara çok yakın neticeler elde edildiği olgusunu tartışmıyor.

2) Eleştirilerin hiçbiri, rejim değişikliği, yerel istikrarsızlık ve sınır ötesi terörist operasyonları finanse etmek için Bush yönetimi tarafından tahsis edilen 400 milyon $'dan bahsetmiyor. Gösterilerde yeralan öğrenciler ve "sivil toplumcu" STÖ'ler, çoğunluğu ABD tarafından kurulmuş uluslararası kurum ve STÖ'ler tarafından finanse ediliyorlar.

3) Seçim hilesi suçlaması, oy sayım sonuçları açıklandıktan sonra keşfedildi. Seçimlere yaklaşırken, özellikle de muhalefet kendilerinin seçimi kazanacaklarına inandıkları dönemde, ne öğrenci göstericiler, ne batı medyası ne de bağımsız gazeteciler olası bir seçim hilesine işaret etmediler. Oy kullanıldığı gün boyunca, oy sandığının olduğu her yerde muhalefet partisinin gözlemcileri bulunmasına rağmen, ne medya, ne uluslararası gözlemciler ne de muhalefetin sponsorları tarafından oy kullanmada herhangi bir usulsüzlük ya da hile kaydedilmedi. Muhalefet partisi gözlemcileri bütün oy sayımı sürecini izlemek için hazır bulundular, ama tuhaf istisnayla, oy usulsüzlüğüne dair hiçbir şikayet yapılmadı o zaman. Gerçekten bağımsız gazeteci Reese Erlich'in şüpheli iddiası hariç dün-

ya medyasından hiç kimse sandıklarla ilgili bir iddiada bulunmadı. Zaten Erlich'in iddiası da kendisinin de kabul ettiği üzere, muhalefet içindeki ilişkileri üzerinden anonim kaynaklardan elde ettiği onaylanmayan "aktarımlar"a dayanıyordu.

Tahran'daki protestoların birinci haftası boyunca, ABD, AB ve İsrailli liderler seçim sonuçlarının meşruluğunu sorgulamadılar. Bunun yerine, rejimin göstericilere karşı uyguladığı baskıyı kınadılar. Tabii ki iyi bilgilendirilmiş elçilikleri ve istihbarat görevlileri İranlı seçmenlerin tercihleriyle ilgili batı medyası ve Anglo-Amerikan solcuları arasındaki faydalı aptalların yaptığı propagandadan daha doğru ve sistematik bir değerlendirme sunmuşlardı.

İran'daki ABD destekli seçim ve sokak muhalefeti, İran'ın Ortadoğu'daki nüfuzunu geriletmek, Körfeze yönelik ABD askeri müdahalesine ve Irak'taki işgale Tahran'ın muhalefetini engellemek ve bunların da üstünde, bölgede İsrail'in askeri güç olma projesi karşısındaki İran engelini kaldırmak amacıyla sınırları sonuna kadar zorlanacak bir istikrarsızlaştırma kampanyası olarak tasarlandı. Anti-İran propagandası ve politika yapısı, yıllar yılı, ABD'deki İsrail yanlısı yapılanmanın bütününün ağırlıklı etkisi altında biçimlenmişti. Bu bir milyonun üzerinde üyesi, binlerce tam zamanlı görevlisi bulunan belli başlı Amerikan Yahudi örgütlerinin 51 başkanını, Washington Post, The Wall Street Journal, The New York Times gibi etkili gazetelerin yansıra küçük formatlı gazetelerin fikir sayfalarını da belirleyen çok sayıda editör yazar ve yorumcuyu da kapsamaktadır.

Obama'nın İran nüfuzunu geriletme politikası iki aşamalı bir sürece dayanıyor: Muhalif işbirlikçi, liberal batı yanlısı, muhalif demokrat ve sağcı ABD yardakçılarından oluşacak bir koalisyonu desteklemek. Bunlar bir kez hükümete geldikten sonra, Washington kendi yardakçısı muhalifleri, Suriye, Hizbullah, Hamas, Venezüella ve Irak direnişine olan desteği kesmek ve bunları ABD-Suudi-Irak-Ürdün-Mısır işbirlikçi hükümetleriyle kucaklaştırmak suretiyle ABD'nin emperyalist ve İsrail'in sömürgeci çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde yürütülecek politikaları geleceğe taşıyacak Batı yanlısı ve sağcı stratejik ittifaklarına doğru itecek. Diğer bir deyişle, Obama'nın zayıflatma politikası İran'ı 1979 öncesi politik konumlanışa doğru çekmeye dayanıyor.

Obama'nın itaatkar işbirlikçilerini dayatmak için seçimle iktidara gelmiş eleştirel rejimleri zayıflatma politikası, en son Honduras'taki askeri darbede ifadesini buldu. Honduras ordusundaki yüksek rütbelilerin, Kongreyi ve Yüksek Mahkemeyi kontrol eden yerel oligarşiyle Washington'un uzun süreye dayalı bağlarının kullanılması süreci kolaylaştırdı ve son dönemlerdeki diğer darbe denemelerinde olduğu gibi doğrudan bir ABD müdahalesine ihtiyacı gereksiz kıldı. Daha bir onyıl öncesinde ABD deniz güçlerinin, demokratik bir şekilde seçilmiş Bertrand Aristide'yi ülkeden kovmak için müdahale ettiği Haiti'den ya da 2002'de açıkça desteklediklerı Başkan Chávez'e yönelik başarısız darbeden ve daha yakın zamanda Eylül 2008'de ellerine yüzlerine bulaştırdıkları seçilmiş başkan Evo Morales'e yönelik darbe girişiminden farklı olarak, ABD'nin Honduras müdahalesindeki olaylar "inandırıcı bir inkâra izin verecek bir ayrıklıktaydı".

ABD'nin devrik Başkan Zelaya ile ilgili "yapısal mevcudiyet" ve motifleri son derece anlaşılırdır. ABD tarihsel olarak neredeyse tüm Honduras askeri birliklerini eğitti ve sosyalize etti, günlük müzakere ve ortak stratejik planlama vasıtasıyla tüm yöneticiler üzerinde derin etki oluşturdu. Honduras'taki askeri üssü üzerinden, Pentagon'un askeri istihbarat görevlileri bütün politik aktörlerin politik eylem ve hatlarını iyi bir şekilde izleyebilmek için yakın ilişkiler kurdu. Honduras ağır bir şekilde sömürgeleştirildiği için, bölgeye yönelik ABD askeri müdahalelerinde en önemli üs görevini gördü: Demokratik bir şekilde seçilmiş Guatemala devlet başkanı Jacobo Arbenz'e yönelik 1954'teki başarılı ABD destekli darbe Honduras'tan başlatılmıştı. 1961'deki Küba'ya yönelik ABD güdümlü işgal girişimi yine Honduras'tan başlatıldı. 1981-1989 arası, Nikaragua'nın demokratik Sandinist Hükümetine karşı savaşmak için 20.000 paralı kontgerilladan oluşan ölüm mangaları ABD tarafından Honduras'ta eğitildi ve finanse edildi. Chávez rejiminin ilk yedi yılında, Honduras rejimi Caracas hükümetine karşı Washington'un sadık bir müttefikiydi. Honduras'taki hiç bir ABD kukla yönetimine karşı hiçbir darbe teşebbüsü gerçekleşmedi. ABD politikasında Honduras'a yönelik dümen kırma, 2007-2008 yılında liberal başkan Zelaya'nın, cömert petrol desteğini ve Caracas'tan gelecek dış yardımı güvenceye almak için Venezüella'yla ilişkileri geliştirmeye karar vermesiyle yaşanacaktı. Devamında Zelaya, Venezüel-

la'nın, üye ülkelerin enerji ihtiyaçlarını karşılamak için onlara uzun vadeli, düşük fiyatlı petrol ve gaz sunmak için kurduğu bir Karayip-Orta Amerika kuruluşu olan Petro-Caribe'ye katıldı. Kısa zaman öncesindeyse Zelaya, ABD öncülüğündeki, ALCA olarak bilinen serbest ticaret anlaşmasına karşı Başkan Chávez'in finanse ettiği, üyeleri arasında büyük ticaret ve yatırımlara öncülük etmeyi amaçlayan bir bölgesel bütünleşme örgütü olan ALBA'ya üye oldu.

Washington Venezüella'yı Latin Amerika'daki hegemonyasına yönelik bir tehdit ve alternatif olarak gördüğünden, Zelaya'nın Chávez ile ekonomik meseleler üzerinden yan yana gelişi ve ABD'nin müdahalesini eleştirmesi onu, ABD darbe panlayıcıları için olası bir hedef hâline dönüştürdü, onları Zelaya'yı bir emsal yapmak için heveslendirdi ve bölgeye müdahale için geleneksel hareket noktası olan Honduras'taki askeri üslere giriş çıkış meselesinde telaşlandırdı.

ABD, küçük bir Orta Amerika "muz cumhuriyeti"ndeki (gerçekten de orijinal muz cumhuriyeti' burasıdır!) bir darbenin büyük bir protestoya neden olmayacağı konusunda yanlış bir sanıya kapıldı. Orta Amerika'da böylesi bir "te'dip" operasyonunun, diğer bağımsızlık özlemli Karayip ve Orta Amerika rejimlerine yönelik olarak, Venezüella'yla ittifaka girmeleri hâlinde kendilerini neler beklediği konusunda uyarı niteliği taşıyacağına inanıyorlardı.

Darbenin ustaları iyi tanınmaktadır ve her yerde aynıdır. Honduras ordusu Başkan Zelaya'ya zorla müdahale etti ve onu Kostarika'ya sürdü; oligarklar içlerinden birini, bir taraftan yüksek mahkemede düzmece bir yasallık sağlarken, kongrede ara "başkan" olarak tayin ettiler.

Soldan sağa kadar tüm Latin Amerikalı hükümetler darbeyi kınadı ve yasal olarak seçilmiş Başkanın görevine geri dönmesi için çağrıda bulundular. Başkan Obama ve dışişleri bakanı Clinton, yardakçılarını yadsımaya gönülsüz, tanımsız bir şekilde "şiddeti" kınayıp Honduraslı generallerin muhataplığının meşruiyetini açık bir şekilde tanıyarak, güçlü gaspçılarla sürgündeki zayıf başkan arasında diyalog çağrısında bulundular. BM Genel Kurulu darbeyi kınadıktan ve Amerikan Devletleri Örgütü Zelaya'nın göreve geri dönmesini talep ettikten sonra, Obama ve Clinton nihayet Zelaya'nın zorla ülkeden çıkarılmasını kınadılar, ancak olayı darbe olarak nitele-

mekten kaçındılar. Çünkü bu ABD yasasına göre otomatik olarak Honduras'a verilen yıllık 80 milyon dolarlık askeri ve ekonomik yardım paketinin iptaline yol açacaktı. Zelaya bütün Latin Amerika devlet başkanlarıyla buluştuğu sırada, Başkan Obama ve dışişleri bakanı Clinton, Honduras'taki cuntacı müttefiklerinin elini zayıflatmamak için toplantıya daha düşük yetkili birini yolladılar. OAS üyesi bütün ülkeler elçilerini geri çağırdılar... ABD hariç, onun elçisi ise bu arada iki ülkenin de hızlı bir şekilde izole olduğu -özellikle de Honduras'ın OAS'tan ihraçla karşı karşıya olduğu- bu durumu nasıl kurtarabileceklerini anlamak için cuntayla diyaloga başlamıştı.

Neticede Zelaya göreve dönse de, Obama ve Clinton'un müzakereleri yokuşa sürerek dönüşünü sabote etmesi sonucu ABD destekli cunta daha uzun bir zaman diliminde iktidarda kalsa da, ABD öncülüğündeki bu "güçsüzleştirme" harekâtı, diplomatik olduğu kadar politik açıdan da aşırı pahalıya mal olacaktır.

Honduras'taki ABD destekli darbe, 1980'de Başkan Ronald Reagan'ın Grenada'yı ve Baba Bush'un Panama'yı işgal ettiği dönemden farklı olarak, Latin Amerika'nın durumunun ve politik profilinin (ve dünyanın geri kalanının da) fazlasıyla değişmiş olduğunu gösterdi. O zamanlar ABD yanlısı rejimler genellikle ABD müdahalelerini onaylar ve işbirlikliği yoluna giderlerdi; birkaç ılımlı protesto yükselirdi, o kadar. Bugün ise merkez solcu ve hatta sağcı seçim rejimleri, askeri darbeleri kendi geleceklerine bir tehdit olarak görüp karşı çıkıyorlar.

Aynı derecede önemli olarak, varolan derin ekonomik kriz ve artan sosyal kutuplaşma ortamında, seçilmiş rejimlerin en son isteyecekleri şey, kaba emperyalist ABD müdahalesiyle körüklenen kanlı bir toplumsal huzursuzluktur. Neticede Latin Amerika'nın merkez-solcu ülkelerinin kapitalist sınıfları istikrar istiyorlar, çünkü seçim yoluyla (en son Panama ve Arjantin'de olduğu gibi) iktidar dengesini değiştirebiliyorlar ve ABD yanlısı askeri rejimler bu ülkelerin Çin, Ortadoğu ve Venezüella/Bolivya ile artan ticari bağlarından rahatsız olabilirler.

Diğer taraftan, Obama'nın eskiye dönüş stratejisi Rusya'nın sınırlarına uzak olmayan Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde füze saldırı üsleri kurmayı içeriyor. Bununla ilgili olarak Obama Rusya'nın

güney kanatlarına ABD askeri basıncını artırmaya hizmet edecek, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya katılma projesini zorluyor. Rusya Devlet Başkanı Dimitry Medvedev'in (Mikail Gorbachov'un ayak izlerinde) "kolay şekillendirilebilirliği"ni bir avantaj olarak değerlendiren Washington, Afgan sınırına Rusya üzerinden ABD birliklerinin ve silahlarının serbest geçişini, İran'a karşı yeni yaptırım için Moskova'nın onayını ve Irak'taki ABD kukla rejiminin tanınması ve desteklenmesini güvenceye aldı. Rus savunma görevlileri, Obama Moskova'dan 5 dakika uzaklıktaki mesafeye nükleer füzeleri yerleştirmek için planlarıyla ilerlediğinde, Medvedev'in bu hevesli davranışını sorgulayacağa benziyorlar.

GERİ KAZANMA: ÖNCEDEN GÖRÜLEBİLİR HATALAR VE BOOMERANG ETKİSİ

Obama'nın eski gücü geri kazanma stratejisi, ABD belirleyiciliğinin yeniden kabulü için sağcı kitle politikasının tekrar canlandırılmasına dayanıyor. 2008 yılı boyunca Arjantin'de yüzbinlerce alt ve üst orta sınıf gösterici ABD yanlısı büyük toprak sahipleri birliklerinin önderliği altında "merkez-sol" Fernandez rejimini devirmek için ülkenin iç kesimlerindeki kentlerin sokaklarını doldurdular. Bolivya'da yüzbinlerce orta sınıf öğrenci, patron, toprak sahipleri, STÖ bağlantılılar Santa Cruz ve diğer dört zengin bölgede, ağırlıklı olarak ABD Büyükelçisi Goldberg, Uluslararası Kalkınma Ajansı ve Demokrasi için Ulusal Bağış Kurumu tarafından finanse edilen eylemlerde yer aldı. Kargaşa yarattılar ve Başkan Morales'in iktidarını devirmek için onun destekçisi 30 yerliyi katlettiler. Benzer sağcı gösteriler geçmişte Venezüella'da, yakın zamanda Honduras ve İran'da gerçekleşti.

Demokratik yoldan seçilen karşıtlara yönelik ABD destekli istikrarsızlaştırma çabalarına meşruiyet kazandıran zengin 'demokrasi' çığlıklarının atıldığı kalabalık gösterilerin temeli, anaakım medyadaki kuşkucu propagandistlerin ilan ettiği ve politika odaklarının sınıf tabanını hiç algılamayan bağımsız, 'ilerici', saf gazeteciler tarafından tekrarlanılan bir düşüncedir.

Obama'nın Honduras darbesi ve İran'daki ABD'nin finanse ettiği istikrarsızlaştırma girişimi çok fazla ortak noktaya sahiptir. İkisi de, ABD politikalarının eleştirisinin Washington yanlısı sosyal

güçlere baskın geldiği seçim süreçlerine karşı gerçekleşmiştir. Obama'nın stratejisi, 'seçim alternatifinin' kaybedilmesi durumunda, iktidarı gasp etme niyetindeki azınlık girişimini meşru kılmak için başka parlamenter 'politik odaklar' aramaktadır: İran'da hükümet karşıtı sınıflar ve Honduras'ta generaller ve oligarşi vasıtasıyla.

Washington'un Honduras ve İran'daki dış politika gayeleri aynıdır: ABD hamiliğini reddeden hükümetleri etkisizleştirme. Honduras'taki darbe, ABD kampından çıkan ve Venezüella önderliğindeki ekonomik entegrasyon programlarına katılan diğer Orta Amerika ve Karayip ülkelerine gözdağı verme amaçlı bir 'ders' işlevi görüyor.

Washington, askeri darbenin arkasında yer alarak bütün Latin Amerika ülkelerine ABD'nin kendi silahlı kuvvetleri, Asya ve Orta Doğu'daki savaşlar ve işgallerde kuşatılmış ve ekonomik varlığının düşüşte olması durumunda dahi hâlen Latin Amerikalı asker azınlıklar vasıtasıyla kendi politikalarını dayatacak güçte olduğunu hatırlatmaktadır. Aynı şekilde Orta Doğu'da Obama'nın İran hükümetini istikrarsızlaştırması, Suriye ile ABD politikasını diğer eleştirenlere gözdağı verme ve İsrail'i (ve ABD'deki Siyonist iktidar yapılanmasını) İran'ın ABD'nin etkisizleştirme politikasının gündeminde üst sıralardaki yerini koruduğu konusunda rahatlatma niyeti taşımaktadır.

Obama'nın eski gücü kazanma politikaları, pek çok önemli yönelimde başkan Ronald Reagan'ın (1981-89) adımlarını takip etmektedir. Reagan gibi Obama'nın başkanlığı da ABD'nin geri adım attığı, güçten düştüğü ve anti-emperyalist politikalarda ilerlemelerin kaydedildiği bir zamanda yer almaktadır. Reagan, Çin Hindi'ndeki ABD yenilgisi, Güney Afrika'da (özellikle Angola ve Mozambik) başarıya ulaşan anti-sömürgeci yaygın hareket, Afganistan'da gerçekleşen demokratik devrim ve Nikaragua'daki sosyal devrim zaferi ile El Salvador ve Guatemala'daki geniş devrimci hareketler ile karşı karşıyaydı. Obama'nın bugün yaptığı gibi, Reagan da ABD imparatorluğu karşıtlarını zayıflatmak, istikrarsızlaştırmak ve yok etmek amacıyla, bu değişimleri etkisizleştirecek öldürücü bir askeri stratejiyi harekete geçirdi.

Obama, Bush sonrası aktüel durumda benzer bir takım karşıt koşullarla yüz yüzedir: ABD'yi dışlayan, yeni bir bölgesel bütünlük

projesine sahip Latin Amerika çapındaki demokratik gelişmeler; Orta Doğu ve Güney Asya'daki bozgun ve çıkmazlar; eski Sovyet cumhuriyetlerindeki yeniden toparlanan ve güçlenen Rusya projeli güç; NATO askeri anlaşmaları üzerinde zayıflayan ABD etkisi, Wall-Street'in sebep olduğu ekonomik bunalım ile başarısız ve iyice uzamış bölgesel savaşların bir sonucu olarak politik, ekonomik, askeri ve diplomatik kredibilitedeki yenilgi.

Obama'nın tersine, Ronald Reagan'nın eski gücü kazanma projesi, lehine koşullar altında hayata geçiriliyordu. Afganistan'da, Reagan bütün muhafazakâr İslâm dünyasının desteğini garantilemiş ve Kâbil'deki kent kökenli, Sovyet destekli reformist rejime karşı Afgan feodal kabile liderleri aracılığıyla operasyonlara girişmişti. Obama, Afganistan'da tam tersi durumdadır. Onun askeri işgali, Afganların geniş bir çoğunluğu ve Asya'daki Müslüman nüfusunun çoğu tarafından kabul görmemektedir.

Reagan'ın Orta Amerika'daki konsepti, özellikle onun Nikaragua'daki kontra-paralı asker işgali, Honduras ile Arjantin, Şili, Bolivya ve Brezilya'daki ABD yanlısı bütün askeri diktatörlüklerin olduğu kadar bölgedeki sağcı sivil hükümetlerin de desteğini arkasına almıştı. Bunun tam tersi olarak, Obama'nın darbesi, Honduras ve ötesinde demokratik seçimlerle işbaşına gelen bölgedeki hükümetler, başını Venezüella'nın çektiği ulusal solcu hükümetlerin bir ittifakı ile ABD baskı ve müdahalesine herhangi bir geri dönüşe tamamen karşı olan bölgesel ekonomik ve diplomatik örgütler ile karşı karşıyadır. Obama'nın bu stratejisi, kendini bütün bölgede tam bir politik izolasyon içerisinde bulmaktadır.

Obama'nın eski gücü elde etmeye yönelik politikaları, Orta Doğu ve Asya'daki hükümetleri kendi politikalarını desteklemeye zorlayacak ekonomik 'sopayı' elinde tutmasını sağlayamadı. Şimdi alternatif Asya pazarları, Çinli yabancı yatırımcılar, derinleşen ABD bunalımı ve ABD'li denizaşırı banka ve çokuluslu şirketlerin yatırımlarını geri çekmeleri söz konusudur. Reagan'ın tersine, Obama ekonomik havucu askercil sopa ile birleştirecek durumda değildir. Obama, dünyanın geri kalanının sınırlı bir ekonomik önem taşıyan veya ekonomik anlaşmalar yoluyla pazara girişi mümkün olan bölgelerdeki askeri güç projelerine ilgi ve istek duymadığı bir zamanda, etkisi düşük ve masraflı olan askeri alternatife bel bağlamak zorundadır.

Obama'nın küresel ölçekteki eski güce ulaşma stratejisinin açılışı geri teperek başlangıçta bulunduğu noktaya geri döndü. Afganistan'da, büyük askeri yapının oluşumu ve Taliban mevzilerine yönelik kapsamlı saldırılar, kayda değer hiçbir askeri galibiyete, hatta çatışmaya dönüşmemiştir. Bu direniş, geri çekildi ve yerel nüfuz ile iç içe geçti, ABD ekonomisini karıştırıp savaş kayıplarını arttıran, hiçbirşeyi çözmeyen ve şimdi işsizliğe ve hızla bozulan hayat şartlarına derinlemesine batan ABD halkının muhtemelen sabrını sınayacak uzun vadeli, merkezsizleşmiş, düşman Afgan denizindeki birkaç bin askeri birliği kuşatmaya yönelik küçük çaplı saldırı savaşına dönüşeceğe benzemektedir.

Honduras ordusu tarafından gerçekleştirilen ABD destekli darbe, bu yarımküredeki ABD'nin politik ve diplomatik izolasyonunu bir kez daha kanıtlamıştır. Obama hükümeti, Honduras'ta büyükelçisini tutan, askeri müdahaleyi "darbe" olarak tanımlamayı reddeden ve ekonomik ve askeri yardımını sürdüren tek ülkedir. Bu darbe, komşu ülkelere gözdağı vermeyi hedefleyen bir ABD gücü örneği olmaktan çok, Güney ve Orta Amerika ülkeleri arasında Washington'un, ABD yanlısı askeri rejimler, ekonomik yağmalar ve tekelleşmiş pazarlar dönemindeki "eski kötü günlerine" geri dönmeye çabaladığı inancına güç kazandırmaktadır.

Obama'nın dış politika danışmanlarının anlamayı başaramadıkları nokta, kırılan yumurta "Humpty Dumpty"lerini[3] yeniden bir araya getiremeyecek olmalarıdır; ne Reagan konsepti ne de Clinton'ın Irak'ı, Yugoslavya'yı ve Somali'yi tek taraflı bombaladığı ve Latin Amerika'yı yağmaladığı günlere geri dönemeyeceklerdir.

Hiçbir etkili bölge, ittifak veya ülke, çevre (Afganistan-Pakistan) ve hatta merkez (İran) ülkelerdeki askeri sömürgeci işgalinde, ekonomik yaptırıma uğrayacak olmaları, propaganda savaşı ve İran'a karşı seçimler üzerinden istikrarsızlık yaratma çabaları durumunda dahi ABD'nin peşinden gitmeyecektir.

Hiçbir Latin Amerika ülkesi, ABD'den ekonomik ve diplomatik olarak kopuşan halkçı-ulusalcı hükümetlerde dahi ABD'nin de-

3 Lewis Carroll'un "Alis Harikalar Diyarında" romanında duvar üzerinde oturan geveze yumurta Humpty Dumpty konuşurken sürekli düşer ve kırılır. Literatüre "kırıldıktan sonra asla eskisi gibi bir araya getirilemeyen şeyler"i ifade etmek şeklinde geçmiştir. Masaldaki yumurta akıllanmayıp konuşmaya, düşmeye ve kırılmaya devam eder.

mokratik yollardan seçilen devlet başkanlarına karşı düzenlediği askeri darbeleri hoş görmeyecektir. ABD'nin el altından desteklediği darbelere karşı bu korku ve nefret, kâbus dolu askeri diktatörlük yıllarının, Latin Amerikalı politik sınıfların hafızasında yer etmesinden kaynaklanmaktadır.

Obama'nın askeri saldırganlığı, emperyal gücü yeniden kazanmaya yönelik stratejisi Amerikan Cumhuriyeti'nin düşüşünü hızlandırıyor. Onun yönetsel izolasyonu, yönetim kadrosunu ve kongreyi işgal eden İsrailli ağır toplara olduğu kadar, bu stratejiyi İsrail'in kendisinin Filistin ülkesini gaspı ve İran'ı askeri olarak tehdit etmesi olarak tanımlayan medyadaki nüfuzlu İsrail yanlısı uzmanlarına olan bağımlılığıyla giderek ortaya çıkmaktadır.

Eski güce ulaşma stratejisi geri tepmiştir. Emperyal varoluşu geri kazanmanın yerine, Obama cumhuriyeti ve onunla birlikte Amerikan halkını daha büyük bir mutsuzluğa ve istikrarsızlığa gark etmiştir.

ABD, İLİŞKİSİNİ KESMEDİKÇE VE YARDIMI GERİ ÇEKMEDİKÇE HONDURAS'TAKİ DARBECİ KATLİAMCILAR YERLERİNİ TERK ETMEYECEKLER![1]

JAMES PETRAS

ABD'li entelektüel James Petras, YVKE ile yaptığı röportajda ABD devlet başkanına "bugüne kadar oynadığı çekimser rolden" bir an önce vazgeçmesi çağrısında bulundu. "Darbeci katliamcılar, Washington'un kendilerine ekonomik ve diplomatik destek vermeye devam edeceğini ve ilişkileri sürdüreceğini düşündükçe, yerlerini terk etmeyeceklerdir," dedi...

YVKE Dünya Radyosu başkanı Cristina Gonzalez ve gazeteci Hernan Cano, Honduras ordusunun yol açtığı katliam karşısında dehşete düştüğünü ifade eden ve Beyaz Saray'dan Honduraslı darbecilere karşı net tutum takınmasını talep ederek, "Bir katliam ve devlet terörizmi ile karşı karşıyayız. Bugüne kadar darbeciler karşısında çekimser bir rol izleyen ABD devlet başkanından bir net söz duymayı bekliyoruz. Bu darbenin illegal olduğunu ilan etmesi ve darbecileri suçlamasının yanısıra ABD'nin desteğini kesmesini ve katliamcı hükümet ile ilişkileri bitirmesini bekliyoruz. Ancak şu ana kadar ne Beyaz Saray'dan ne de Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'dan herhangi bir açıklama duymadık. Halk burada, özellikle Latin Amerikalı topluluklar, Afro-Amerikalı, Latin Amerikalı ve halk sınıflarının temsilcisi olduğu varsayılan bu başkana çok kızgınlar," diyen ABD'li entelektüel James Petras ile geçtiğimiz 28 Haziran 2009 pazar günü görüştüler.

1 YVKE Web Sayfası, 5 Temmuz 2009, İspanyolcadan çeviren: Canan Ateş.

Hernan Cano (H.C.): Geçici hükümetin bugünkü basın açıklamasında herhangi bir hükümet tarafından tanınma konusundaki umutsuzlukları açıkça görülüyordu. Buna rağmen, yasal devlet başkanını havaalanında bekleyen halka karşı gösterdikleri vahşi ve saldırgan tutumları tamamen izole edilmiş bir hükümet gibi görünmediklerini gösteriyordu. ABD hükümetinin öfke uyandıran rolünden bahsederken neden ABD hükümetinin bu darbeyi desteklediğini düşünüyorsunuz?

James Petras (J.P): "Bu konuda en azından somut göstergeleri görüyoruz. Öncelikle, ABD büyükelçisi orada bulunmayı sürdürüyor. İkincisi, Honduras'taki üste bulunan ABD'li generaller, albaylar ve binbaşılar sanki normal bir durummuş gibi darbeci katillerle teması sürdürüyorlar. ABD devlet başkanı hâlen ne Honduras'taki gelişmeleri bir darbe olarak tanımladı ne de ilişkileri sona erdirip yardımları kesti. Darbeci katliamcılar, Washington'un kendilerine ekonomik ve diplomatik destek vermeye devam edeceğini ve ilişkileri sürdüreceğini düşündükçe, istifa etmeyeceklerdir. Bu açıktır. Obama, katliamcılarla ilişkileri kesmedikçe, onlar OEA ve Birleşmiş Milletler'in kararlarını kabul etmeyeceklerdir, çünkü onlar için patronları bu koşullarda hayatta kalabilmek için hayati önem taşıyor.

Bütün dünyanın gözleri şu an Obama'nın ne yapacağına dikilmiştir: bir terörist hükümeti desteklemeye devam mı edecektir; yoksa en sonunda, politikasını düzeltecek, mesafe koyacak, katliamcıları kınayacak ve onları yasal devlet başkanı Zelaya'nın yeniden görevi devralması için istifaya mı zorlayacaktır?"

Cristina Gonzalez (C.G): Eğer biraz derinlemesine bakarsak, ABD'nin Orta Amerika'nın bu noktasıyla fazlasıyla ilgilendiğini görebiliriz. Aslında, ABD'nin orada askeri üsleri var, bu silahlı güç oluşumunda herhangi bir çatlak yok, ve oradaki darbeyi koşulsuz destekledi; bunu Amerika Kıtaları Okulu'nun oradaki varlığı açıkça ortaya koymaktadır. Zelaya'nın aceleyle ülkeden çıkarılması ve Honduras demokrasisini savunmak ABD'yi neden ilgilendirsin?

J.P: "Şimdi katliamcıları desteklemeye devam etmenin faturası çok yüksek. Hiçbir hükümet, ne Obama, ne Latin Amerika'nın en liberalleri ne de en ılımlıları, bu hükümetle yakın diplomatik ilişki sürdüremezler. Tümden bir izolasyon ve uluslararası kınama ve bütün ülkelerin büyükelçilerini çekmesi karşısında katliamdan sonra

darbecileri desteklemeye devam etmenin faturası Washington için hayli yükseldi. Eğer Washington son günlerde sergilediği politikasını izlemeye devam ederse itibarını tümüyle yitirecektir."

C.G.: Bu durum, Jean Bertrand Aristide'nin durumuna fazlasıyla benziyor. Honduras'ta başkanlık görevini işgal eden kişi, Negroponte durumunda olmasına, Honduras silahlı kuvvetlerini kontrol etmesine ve aynı diktatör gibi medyayı kontrolü altında tutmasına rağmen, neden bunun bir beyin yıkama olduğunu, sonu gelmeyen bir beyin yıkama olduğunu söyleyemiyoruz? ABD'nin tamamen bir pazarlama ürünü bir başkanı iktidara taşımış olduğunu hatırlıyoruz. Bu pazarlama, ABD'nin kendisini Pasifik Okyanusuna ulaştıracak olan Meksika'dan Panama'ya kadarki koridora duyduğu büyük ilginin sebebi Honduras'ta olanları da açıklayabilir mi?

J.P: "Bu stratejinin büyük olmasından bağımsız olarak, bu momentte Washington çok izole, son derece itibar kaybetmiş bir durumda ve dünyanın her tarafından gelen ortak sesin karşısında yer alıyor. Bu nedenle, stratejileri her ne olursa olsun, bu süreçte onu gözden geçirmek etmek zorundalar. Eğer etmeyeceklerse, tekrar ediyorum: kendileri izole edilip, kınanacak ve suçlanacaklardır. Bu çoktan başarısızlığa uğramış bir stratejiyi sürdürmek için çok pahalı bir bedeldir.

Ve bunun da ötesinde, bu katliam ülkede Honduras'ın da ötesinde gelişebilecek ciddi bir istikrarsızlığı yaratabilecek bir ayaklanmayı körüklüyor. Latin Amerika'daki komşu ülkelerde kitlelerin kayda değer tepkisi, herhangi bir etkiyi ve Güney'deki herhangi bir ABD destekli rejimi tartışılır hâle getirebilir. Bu bedel, bu manzarada oldukça yüksektir."

LATİN AMERİKALI İLERİCİ HÜKÜMETLERİN EMPERYALİZM KARŞISINDAKİ TEK ALTERNATİFİ HALKLARIN TARAFINDA YER ALMAKTIR[1]

CANAN ATEŞ

ABD ve Avrupa emperyalizminin hesapsızca sömürdüğü Latin Amerika kıtası, soldan esen değişim rüzgârlarının etkisi ile yaralarını sarmaya ve gerçek bir toplumsal dönüşümün kapılarını aralamaya çalıştığı bu dönemde yeni bir emperyalist saldırı ile karşı karşıyadır.

ABD emperyalizminin Obama ile taktik değiştiren politikalarının gerçek yüzü fazla bir zaman geçmeden açığa çıkmıştır. Siyahlara, azınlıklara, kadınlara "değişim" vadeden Obama'nın kutusundan çıkanlar, değişimden ziyade emperyalizmin politikalarının derinleştirilerek zihinlerde daha da rasyonalize edilmesi çabalarıdır.

Seçim kampanyası ve başkanlığının ilk günlerinde etrafa hoşgörüsü yüksek, barışçıl, uyuma hazır bir ABD ve onun başarılı siyah başkan imajı çizen Obama'nın Latin Amerika politikası şimdi gayet açıktır.

Venezüella, Bolivya, Ekvator, Nikaragua, Paraguay, El Salvador'da sosyalist değerlerin belleklerde yeniden canlandıran, yeni toplumu ve bireyi bu zemin üzerine inşa etmek niyeti taşıyan solcu hükümet ve liderlerin birbiri ardına iktidara gelmeleri, kıtada yeni bir dönemi başlatmıştır. Zorluk ve handikapları oldukça fazla olmasına rağmen, Latin Amerika kıtasının bu ülkeleri bir yürüyüşü baş-

1 Kaldıraç, No: 102, Temmuz-Ağustos 2009...

latmışlardır. Toplumsal yapıyı ve sınıfsal ilişkileri tümden değiştirmek ve yerine yenisini kurmak, bu hükümetlere bugün çok yakın olmasa da onlar önemli bir şeyi başarmışlardır: ABD emperyalizminin baskıcı, yok edici ve çürütücü etkisini zayıflatmışlar, tabiri caizse "kontrolden çıkmışlar" ve kendi aralarında büyük oranda samimiyete ve ortak davranış gücüne dayalı bir birliktelik zemini oluşturmuşlardır. ALBA, Petrocaribe, UNASUR gibi doğrudan kendi inisiyatifleriyle kurdukları, işlettikleri ve yaygınlaştırdıkları kurumların dışında, MERCASUR, OAS gibi eskiden bu yana var olan kurumları da belli ölçülerde belirleyerek Latin Amerika kıtasının kendisine hizmet eder hâle getirmeyi başarmışlardır.

2009 yılı başında Brezilya'da gerçeklesen Dünya Sosyal Forumu toplantısında bu sözünü ettiğimiz ülkelerin liderleri, hep birlikte unutulmaz devrimci Che Guevera için şarkılar söyleyerek bu birliktelik zemininin samimi havasını yansıtmışlardır. Kıtanın en büyük ülkeleri olan Brezilya ve Arjantin de bu sürecin dışında kalmamış kıtanın solcu hükümetleri ile ciddi ortaklıklara soyunmuştur.

Latin Amerika kıtasının yumuşak karnı ise, Kolombiya'dır. 45 yılı aşkın bir süredir ülkede devam eden sınıf savaşımı, yalnız Kolombiya'nın değil tüm kıtanın kaderini belirleyecek bir etkiye sahiptir. Bu, herkesin bilip de dile getiremediği bir gerçektir. İyice suça, uyuşturucuya, yolsuzluğa batmış Kolombiya hükümeti, sorunu giderek artan ve ahlâksızlaşıp halkı boğan bir şiddet ile çözme yöntemine asılı kalmıştır. Öte yanda FARC, çoğunluğu köylülere ve gençliğe dayanan emekçi halk katmanları ve 15-20 bin dolayındaki gerilla gücü ile kirli ve bizzat ABD tarafından yönetilen bu savaşa karşı direnmekte, pek çok çıkış yolunu zorlamaktadır.

Latin Amerika'nın yakın tarihinin bu kısa özetinin ardından kıtada bugün Obama'nın başkanlık seçimini kazanmasından sonra ABD emperyalizmi öncülüğünde gerçekleşen bir dizi komplo taktiğini hatırlatmakta fayda var.

Nikaragua'da Sandinistlerin önemli bir oy oranı elde ettiği yerel seçimlerde hile yapıldığını iddia eden ABD destekli sağ kesim, ülkeyi istikrarsızlığa sürüklemeye uğraşmıştı. Ancak bu asılsız ve temelsiz provokatif iddia etkisini kısa zamanda yitirdi.

Paraguay devlet başkanı Fernando Lugo'ya yönelik 2008 Eylül'ündeki başarısız darbe girişiminin ardından Obama'nın başkan-

lığı ile birlikte, ABD emperyalizminin kıtaya dair istikrarsızlaştırma planının Paraguay ayağı işleme konuldu. Lugo'nun özel hayatına ilişkin kimi meseleler birbiri ardısıra ortaya saçılmaya başlandı. Gerçek olup olmamasından bağımsız olarak iddiaların ve iddia sahiplerinin eşzamanlı olarak ortaya çıkışı planın bu kısmının iyi çalışıldığını gösteriyordu.

ABD emperyalizmi Orta Amerika'da kendisi için önemli bir politik-coğrafi konuma sahip durumdaki Honduras'ı bu planın dışında tutmadı. Liberal devlet başkanı Manuel Zelaya, kimilerinin dediği gibi sınıfına ihanet edip kimi halkçı önlemler alarak yoksul sınıflara yönelik bir politika yürütmeye başlamış ve ALBA'ya girerek kıtanın solcu hükümetlerinin dayanışma zeminine ortak olma yoluna gitmişti. En son söylemlerinde "sosyalist" ifadesini dahi kullanan Zelaya, 28 Haziran tarihinde Honduras oligarşisinin ordu eliyle yaptığı darbeyle ülkesinden uzaklaştırılarak komşu ülke Kosta Rika'ya zorla götürüldü. Diğer Orta Amerika ülkeleri Nikaragua, El Salvador ve Guatemala'daki halk direnişlerini Honduras'ta kurduğu üslerden yaptığı ve yönettiği katliamlarla bastıran ABD emperyalizmi, eğittiği ve sıkı ilişkiler içerisinde bulunduğu Honduras ordusunu, Latin Amerika stratejisinin önemli bir piyonu olarak kullandı. Darbeyi kınarmış gibi bir hava yaratmaya çalışsa da, demokrat hükümetin şahin dışişleri bakanı Hillary Clinton'un tavrı ve sözleri kuzu postuna bürünmüş kurdu kısa zamanda deşifre etmeye yetti. Zaten hem manevi oğlu hem de müttefiki olan İsrail'in, arsızca darbecileri desteklediğini belirtmesi bu planın Orta Amerika ayağını gün yüzüne çıkarmaya yetiyordu.

Tüm Latin Amerika kıtasında Kolombiya hariç bütün ülkeler tarafından açıkça ve kararlı bir şekilde kınanan darbe ve başkan Zelaya ile gerçekleştirilen ciddi dayanışma, ABD'nin planının devamının hiç de kolay yürümeyeceğinin kanıtı oldu. Ekvator devlet başkanı Correa ve Arjantin devlet başkanı Christina Fernandez, Zelaya'ya ülkesine ilk dönme girişiminde El Salvador'a kadar eşlik ederek bu dayanışmayı açıkça sergilediler. Zaten Zelaya'yı Honduras'a geri getiren ancak yere inemeyen uçak da Venezüella'ya aitti. Venezüella devlet başkanı Chávez'in darbecilere karşı net tavrı ve onları asla tanımayacağına dair ilk açıklamaları darbe karşıtı bloku örgütledi.

ABD desteğindeki faşist azınlığın kendisine karşı organize ettiği sivil darbe girişimini güçlükle bastıran, yerli halk tabanına dayanan ve sendikal hareketten gelen Bolivya devlet başkanı Evo Morales ise, "Honduras'taki darbenin ardında ABD emperyalizmi vardır" diyerek ilk net ve resmi açıklamayı yaptı; ardından bunun bir ABD planı olduğu açıkça dile getirilmeye başlandı. Latin Amerika'nın en yoksul ülkelerinden, ağırlıklı bir yerli nüfusa sahip Bolivya'daki ABD komplolarına karşı neredeyse hergün mücadele veren Evo Morales, ABD ile ilişkilerde en tutarlı tavrı sergileyip neredeyse ABD emperyalizmini sürekli deşifre etme misyonunu sürdüren bir devlet başkanıdır.

Kosta Rika devlet başkanı Oscar Arias'ın Honduras'taki durumu çözmede aracılık etmesini öneren Hillary Clinton'un bu teklifinin Manuel Zelaya tarafından kabul edilmesi, olaydaki parmağı Morales tarafından deşifre edilen ABD'nin ekmeğine yağ sürecekti. Oscar Arias, bu süreçte Honduras darbesinin organizatörü ABD'nin adeta bir temsilcisi gibi hareket ederek işi iyice yokuşa sürüp darbecilerin ülkedeki darbe karşıtı hareketi boğma noktasındaki çabalarında nefes almasını sağladı. Zelaya'nın bu aracılık görevini ve geri adım atmasını sağlayan anlaşmaya imza atmasının nedeni ise ülkedeki halk hareketinin henüz cılız ve yeni yeni toparlanmakta oluşudur. Latin Amerika kıtasının geri kalanı Zelaya'ya her geçen gün destek vermekte ve darbecileri izole etmekte kararlı olmasına rağmen kilit güç ülke içindeki halk hareketi henüz ciddi bir seviye kazanmış değildir. Sıkıntı tam da burada yatmaktadır. ABD emperyalizmi, Latin Amerika'dan beklediğinin üzerinde bir tepki görmesine rağmen Honduras'ta B planını devreye sokmuştur ve darbecileri iktidarda tutarak halk direnişini yok etmeyi hedeflemektedir. Fakat bu B planı da yine Morales tarafından açığa çıkarılmıştır. Morales, eğer bu süreç engellenirse Honduras'ta haklı bir silahlı gerilla mücadelesinin ortaya çıkacağını belirterek kıtanın darbecilere karşı olası gerilla hareketini destekleyeceğinin sinyallerini vermiştir.

Honduras devlet başkanı engellemelere karşın ülkesine girebilmek ve kendisini sınırın öte tarafında bekleyen Honduraslılara ulaşmak için Nikaragua sınırında mücadeleye devam ederken, ABD boş durmayarak yeni komplolar için Kolombiya oligarşisi ve uyuşturu-

cu tekellerinin temsilcisi olmakla kalmayıp ta kendisi olan Kolombiya hükümetini de aktive etmiştir.

2008 yılının 1 Mart'ında Kolombiya hükümetinin, Ekvator topraklarına ABD jetleriyle düzenlediği, FARC Sekreteryasından Raúl Reyes ve pekçok gerilla ile ziyaretçinin öldürülmesiyle sonuçlanan operasyonun ardından Kolombiya'nın Ekvator ile ilişkileri iyice gerilmişti. Ekvator devlet başkanı Rafael Correa bu saldırıya çok sert bir tepki vererek Kolombiya ile ilişkileri askıya almış, Kolombiya devlet başkanı Uribe'yi her fırsatta afişe edip çeşitli platformlarda yan yana gelmemeyi tercih etmişti. Correa, ülkesinin topraklarının, Kolombiya'nın ABD ile ortak bir şekilde işgal etme girişimine karşı son derece tutarlı bir tavır alarak bu durumu gündemde tutmaktan vazgeçmemiş ve Kolombiya ile ilişkiler noktasında şu ana kadar en net ve tutarlı ilişkiyi sergileyen Latin Amerikalı devlet başkanı olmuştur. Ekvator'un Manta bölgesinde bulunan ABD askeri üssünü ise kendinden önceki hükümetlerle yapılan anlaşmanın süresi dolunca boşalttırarak ABD emperyalizminin Latin Amerika stratejisini baltalamış oldu. Fakat hep vurguladığımız gibi ABD, Ekvator'a yönelik B planını devreye sokmakta gecikmedi.

Her yıl 500 milyon doların üzerinde bir malî destekle finanse ettiği Plan Kolombiya ile kirli savaşın Kolombiya hükümeti ayağını kuvvetlendiren ABD, Manta'dan kovulan üssü Kolombiya'ya taşıdı. ABD, böylece Kolombiya'daki askeri üs ve deniz donanması sayısını 7'ye çıkararak Latin Amerika'nın ilerici hükümetlerine abaya gerek kalmadan sopa göstermeye devam etti. Bu hükümetler ise planın bu en etkili ve kör göze parmak hamlesine seyirci kalmayıp Kolombiya'yı bu kirli işbirliğinden dolayı mahkûm ettiler. Kolombiya hükümeti ve başkan Uribe bu çirkin rolü hiç çekinmeden üstlendiğini Honduraslı darbeci Micheletti ile görüşerek bir kez daha onaylamış oldu.

Ekvator'a yönelik plan, FARC Sekreteryası'ndan Mono Jojoy'a ait olduğu iddia edilen bir düzmece video ile hızlandırılmış oldu. FARC komutanı sözde videoda Correa'nın seçim kampanyasını finanse ettiklerini ifade ediyordu. Correa'nın ABD emperyalizmi karşısındaki net ve sağlam duruşu, hep alışılagelmiş çirkin bir oyunla boşa düşürülmeye çalışılıyordu. Correa'nın tepkisi yine çok sert oldu. Böyle bir finansmanın asla olmadığını belirten Correa, uyuş-

turucu tekelleri tarafından seçim kampanyasının finanse edildiği çoktan ayyuka çıkmış Uribe'nin asıl terörist olduğunu ifade etti ve FARC'tan bu konuda açıklama talep etti. FARC Sekreteryası'nın bu hafta başında hiçbir şekilde böyle bir finansmanın ve ilişkinin olmadığına dair yaptığı açıklamayı "kayda değer ve önemli bir haber" olarak değerlendiren Correa, Kolombiya'nın açıklamalarını ise sorumsuzluk ve içine düştükleri büyük bir çelişki olarak tanımladı. Eğer bir daha buna benzer bir saldırı gerçekleşecek olursa, cevabın askeri yoldan verileceğini söyleyerek Kolombiya ve ABD emperyalizmi ile karşı karşıya gelmekten çekinmeyeceğini vurguladı.

ABD emperyalizmi, kıtadaki işbirlikçileri eliyle yürütmeye çalıştığı planının her hamlesinde kıta ülkelerinden ciddi bir tokat yese de komplolarına hız vermeye devam etti.

Son hamle, büyük lokma Venezüella'yı hedef aldı. Geçen hafta Kolombiya hükümeti ülke içindeki Meta bölgesinde bir gerilla kampını havadan bombalayarak 16 gerillayı öldürdü. Kampta ele geçirdiklerini iddia ettikleri İsveç yapımı tanksavar füzeler ise komplonun bu seferki araçlarıydı. Bu füzelerin Venezüella ordusunun İsveçli bir silah firmasından satın aldığı ve FARC'a teslim edildiği iddiaları, Venezüella devlet başkanı Chávez'in bakanlarıyla yaptığı ve televizyon kanallarından naklen verilen toplantıdaki açıklamalarında sert karşılığını buldu. Kolombiya'nın savunma eski bakanı ve muhtemel başkan adayı faşist José Manuel Santos'un Venezüella'yı FARC komutanlarını ve kamplarını topraklarında tutmakla suçlaması ve tehdit etmesinin ardından gelen bu suçlama Latin Amerika'da tansiyonu iyice yükseltmiş durumdadır. Chávez, Kolombiya ile ilişkileri dondurup Venezüella büyükelçisini Bogota'dan geri çekme kararı aldığını açıkladı. Venezüella ile olan ticari ilişki hacmi, Kolombiya'nın bu karardan çok büyük zarar göreceğini ortaya seriyor. Latin Amerika ülkeleriyle hem diplomatik hem de ekonomik olarak son derece iyi ilişkiler sürdüren Venezüella, son dönemde Rusya, Çin, Japonya ve İspanya ile yeni ekonomik anlaşmalar yaparak Kolombiya'dan yaptığı ithalatı kaydıracağı alanları bir süreden beri hazırlamaktaydı. Kolombiya'nın, Chávez'in bu hamlesinin karşısında ABD yardımlarına rağmen kolay kolay toparlanması mümkün görünmemektedir.

ABD, Obama'nın başkan seçilmesinden bu yana son derece aktif, komplolarla dolu bir Latin Amerika planı izlemektedir. Ancak

kıtanın bu planlara yanıtı son derece ciddi ve geri adım attırıcı bir karakter taşıyor. ABD emperyalizmi bu defa hiç ummadığı kararlılıkta ve netlikte bir Latin Amerika ile karşı karşıyadır. Şurası açıktır; ABD emperyalizmi Latin Amerika'ya yönelik kirli planlarından hiç vazgeçmeyecek, buna yönelik büyük kaynak ayıracak, uyuşturucu kaçakçısı ve katil paramiliter işbirlikçi ordusunu genişletmekten geri durmayacaktır.

Latin Amerika'nın ilerici hükümetlerinin bu saldırılara karşı kararlı duruşu ancak halk hareketlerinin örgütlülüğü ve gücüne bağlıdır. Bu saldırılar, asıl olarak yoksul Latin Amerika halkını, yerlileri hedef almaktadır. Kıtanın ilerici hükümetleri halkın ve yoksul sınıfların yanında yer aldığı ölçüde bu saldırıları püskürtebilir, yeni bireyin, toplumun, kıtanın ve hatta dünyanın kapısını aralayabilir, aralamakla kalmaz ardına kadar açmayı başarabilir. Latin Amerika'nın solcu hükümetlerinin yapacağı bu tercih emperyalizmle olan savaşın kaderini belirleyecek tek dinamiktir.

Caracas, 29 Temmuz 2009.

KOLOMBİYA'NIN GELECEĞİ, TÜM LATİN AMERİKA'NIN KADERİNİ BELİRLEYECEKTİR...

CANAN ATEŞ

4 Ağustos günü Kolombiya'nın Cartagena kentinde yapılan ve 10 Latin Amerika ülkesinin silahlı kuvvetler komutanları ile ABD Güney Komandosu komutanının da özel statüyle katıldığı toplantıda Kolombiya Ordusu Genel Kurmay Başkanı Freddy Padilla, Kolombiya'daki ABD üslerinin sayısının 7'ye çıkacağını bildirerek Kolombiya'daki ABD üslerinin durumu hakkındaki ilk resmi açıklamayı yapmış oldu. Ekvator devlet başkanı Rafael Correa'nın ABD ile daha önceki hükümetler döneminde yapılmış olan anlaşmayı yenilememesi sebebiyle Ekvator'un Manta bölgesi'nden ayrılan ABD askeri üssünün, Kolombiya'ya taşınması ihtimali üzerine hız kazanan tartışma bu resmi açıklama ile başka bir boyuta taşınmış oluyordu.

Kolombiya'da iki dönemdir devlet başkanlığını sürdüren Alvaro Uribe ve hükümetinin, Kolombiya oligarşisi ve narko-paramiliter ağının temsilcisi olmakla kalmayıp bu egemen azınlığın içinden geliyor olmaları, Kolombiya'daki sınıf savaşımını son yıllarda iyice şiddete ve kana bulayan bir faktör durumundadır. Uribe'nin babasının uyuşturucu trafiğinin hava yoluyla organizasyonunu yürüten bir devlet görevlisi, ülkenin en büyük narko-paramiliter ailelerinden olan Santos ailesinden Francisco Santos'un başkan yardımcısı ve kardeşi Juan Manuel Santos'un yakın döneme kadar Savunma Bakanlığı görevini yürütüyor ve bir sonraki başkanlık seçiminin de olası adayı olması, narko-paramilitarizmin Kolombiya'yı nasıl

yönettiğinin en açık göstergelerindendir. Kolombiya devletinin, Kolombiya halkına ve FARC, ELN gibi gerilla örgütlerine karşı yürüttüğü kirli savaşın belkemiğini oluşturan Plan Kolombiya'nın ABD emperyalizmi tarafından her yıl 500 milyon doların üzerinde bir tutarla finanse edilmesinin ötesinde, ülkede bulunan ABD üsleri, Kolombiya'daki ABD emperyalizmi mevcudiyetini işgal noktasına vardırmıştır. Narko-paramiliter ve katliamcı Kolombiya hükümeti, ABD emperyalizminin direktifleri haricinde hareket edemez bir durumdadır.

ABD emperyalizminin Latin Amerika politikasındaki Obama manevrası ise iyice belirginleşmiştir. Obama'nın "diyalog ve uzlaşma" safsatalarının arkasındaki sistemli saldırı planının ilk ve önemli adımları, kıtadaki ilerici hükümetler ve halk muhalefeti tarafından ilk karşılıklarını almıştır. ABD emperyalizmi, Latin Amerika'da nabız yoklamış, hatta daha da ötesine geçerek Honduras darbesi ile Obama sonrası ilk taşları yerinden hareket ettirme hamlesini yapmış ve planını kıtanın reaksiyonuna göre yeniden düzenleyip hayata geçirme sürecine hız vermiştir. Bunun en somut örneği Kolombiya'daki sayısı resmi açıklamalara göre 7'ye varan üslerdir. Daha öncesinde sadece "uyuşturucuya karşı mücadelede" ABD desteği bahanesi altında Kolombiya'da varlık sürdüren üslerin sayısı, şu an "uyuşturucu ve terörizme karşı savaş" bahanesi altında 7'ye çıkarılmıştır. Malambo (kuzey), Palanquero (merkez), Apiay'da (batı) bulunan üç hava üssü, Tolemaida (merkez) ve Larandia'daki (güney) kara kuvvetlerinin üssü ile Cartagena (kuzey, Atlantik üzerinde) ve Malaga'da (doğu, Pasifik'te) bulunan iki deniz üssü ile Kolombiya, baştan başa kuşatılmış durumdadır. "Terörizm" gerekçesi ise savaşın ABD emperyalizmi ve kukla Kolombiya hükümeti tarafından çok daha ciddi boyutlara tırmandırılma niyetini açığa vurmaktadır.

Savaşın Kolombiya içindeki ayağı, özellikle FARC başta olmak üzere ülkedeki gerilla gruplarına ve yoksul Kolombiya halkına yönelik saldırıların seviyesinin iyice yükselmesi üzerine kuruludur. Yolsuzluğa batmış ve tüm meşruiyetini kaybetmiş Kolombiya hükümeti daha çok saldırarak ayakta kalmaya çalışacaktır. 45 yıldır mücadeleyi sürdüren FARC, geçtiğimiz dönemde elindeki esirleri, Barış için Mücadele Eden Kolombiyalılar hareketinin girişimleri ile tek taraflı olarak bırakarak barış eksenli çözümlere açık olduğunu

göstermişti. Diğer taraftan ülkede süren çatışmaların seviyesi de FARC'ın Kolombiya hükümetinin iddia ettiği gibi çözülmediğini, aksine ciddi bir toparlanma ve güçlenme sürecinde olduğunu ortaya koyuyor.[1]

Benzer şekilde, bu geniş kapsamlı savaş projesinin kıtasal ayağı ise hızla örülüyor. Geçtiğimiz yılın1 Mart'ında Kolombiya'dan kalkan ABD uçaklarının Ekvator topraklarını bombalaması "terörizmle mücadele" kisvesi altında kıta ülkeleri ile tırmandırılacak gerilimin önemli işaretlerindendi. Yakın döneme kadar savunma bakanlığı yapan Juan Manuel Santos'un FARC'a ait gerilla kamplarının komşu ülkelerin topraklarında bulunduğunu ve buralarda olduğunu iddia ettiği gerilla komutanlarını ele geçirmek için gerekirse komşu ülkelerin topraklarına operasyon yapacaklarını açıklaması, Venezüella devlet başkanı Chávez'in sert tepkisini çekmişti. Kolombiya devlet başkanı Uribe'nin, bu açıklamaların maksadını aştığını belirtmesi ve Santos'un savunma bakanlığından ayrılması gerilimi düşürmeye yetmediği gibi, Kolombiya'nın ve ABD emperyalizminin bölge ülkelerine yönelik saldırgan politikasını da net bir şekilde gözler önüne serdi.

Latin Amerika'daki sol dalga ve ilerici hükümetlerin birbiri ardına iktidara gelmesi, ABD emperyalizminin kıtadaki etkisini sınırlandırmaktadır. Ancak ABD emperyalizminin somut ihtiyaçları, Latin Amerika kıtasına yönelik saldırgan planın bel kemiğini oluşturuyor. Chávez, ABD'nin Venezüella'ya saldırma niyetinde olduğunu ve bu niyetin arkasında Venezüella'nın dünyanın en çok petrol rezervine sahip ülkelerinin başında gelmesinin yattığını açıkça vurgulamaktadır. Chávez, bu tespitinde aslında hiç de yanılmıyor. Kolombiya'da sayısı 7'ye çıkartılan ABD üsleri bu gerçeği birkez daha doğrulamaktadır.

Kolombiya devlet başkanı Alvaro Uribe, 4 Ağustos tarihinde ülkesindeki ABD üslerine karşı Latin Amerika ülkeleri arasında yayılan rahatsızlık ve tepkileri azaltma amacıyla UNASUR (Güney Amerika Ulusları Birliği) ülkelerinden Peru, Bolivya, Brezilya, Arjantin, Uruguay ve Paraguay'ı kapsayan - diğer UNASUR üyelerinden Venezüella ile Ekvator'u dışında tutan - bir tura çıkmıştı. Uri-

1 Bkz: www.resistencia-colombia.org; FARC-EP 2009 İlk Altı Aylık Savaş Raporu:Toplam 2547 Düşman Gücü Etkisiz Hâle Getirilmiştir.

be, bölge ülkelerinden ABD ile yaptığı askeri anlaşmaya ve üslere onay almaya yönelik turunun ilk durağı olan Peru'da kendisini rahatlatan bir tavırla karşılaştı. Peru'nun sağcı devlet başkanı Alan Garcia, Uribe'ye destek verdiğini ve onu "büyük bir dost" olarak gördüğünü söyleyerek ona, bu zorlu gezisinin devamında karşılaşmayacağı bir tavır gösterdi. Aslında Uribe için bu Latin Amerika gezisi son derece zorludur. Latin Amerika kıtası için son derece aşikâr bir tehdit olan bu üsleri temize çıkarmak mümkün gözükmese de, bu ülkeleri tarafsızlığa zorlamak Kolombiya için büyük önem taşıyor. Venezüella'dan kaçan Chávez karşıtı darbeci muhalefet liderlerine mülteci statüsü tanıyan Peru'nun devlet başkanı Alan Garcia'nın, Uribe için "ülkesi ve kıta için çok şey yaptı" sözleri, Garcia'nın ve Peru'nun nerede durduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Peru'dan aldığı desteğin ardından Bolivya'ya geçen Uribe, burada Bolivya devlet başkanı Evo Morales'in kıtadaki ABD varlığı karşısında aldığı net tutum ile yüzyüze geldi. Morales, "Bolivya'da ABD askeri varlığını kabul etmiyoruz ve isteğimiz tüm kıtada durumun bu şekilde olmasıdır," diyerek Uribe'nin ABD ile anlaşmasını onaylamadığını açık bir dille bildirdi. Her fırsatta ABD emperyalizmine karşı duruşunu ortaya koyan ve emperyalist planları deşifre eden Morales, ABD üslerini kıtada istemeyen blokun net ve kararlı bir unsuru olduğunu ortaya koydu. Morales, Uribe'nin gezi programı içerisinde yer almayan diğer UNASUR ülkelerinden Venezüella ve Ekvator'un bu konuya ilişkin yaklaşımlarıyla son derece uyumlu bir şekilde "bu üslere izin vermek Latin Amerika'nın demokrasisine ve hükümetlerine saldırı anlamına gelmektedir. Latin Amerika'nın bağımsızlığını savunacağız," vurgusunu yaptı.

Bolivya'da karşılaştığı olumsuz tavrın ardından Şili'ye geçen Uribe, UNASUR'un Ekvator'dan önceki dönemsel başkanlığını yapan Michelle Bachelet ile görüştü. İktidara geldiğinden bu yana ABD ile ılımlı bir ilişki içerisinde bulunmayı tercih eden Bachelet daha önce Brezilya devlet başkanı Lula ile birlikte yaptığı basın açıklamasında durumdan kaygı duyduklarını belirtmişti. Uribe'nin bu ziyaretinde kararlı bir tavır sergilemekten oldukça uzak duran Şili devlet başkanı, kıtadaki her ülkenin, son durum göz önüne alındığında özellikle Kolombiya'nın ulusal çıkarlarına, politik kararla-

rına ve egemenliğine saygı duyduklarını ifade ederek kıtadaki ABD emperyalizmine karşı net tavır alamayan liderlerden biri oldu. Peru devlet başkanı Alan Garcia ile birlikte "Kolombiya'nın kendi iç meselesi ve egemenliği" vurgusunu yapan Bachelet, Morales'in isabetle vurguladığı kıtanın egemenliği sorununu bilinçli olarak gözden kaçırmış oluyordu. Bachelet Uribe'den, 10 Ağustos'ta Ekvator'un başkenti Quito'da yapılacak ve UNASUR dönem başkanlığını Ekvator'a devredeceği UNASUR toplantısına katılmasını ve konuyu bu zeminde tartışmasını talep etti. Ancak Uribe, yeni başkanı Rafale Correa olacak UNASUR'un Ekvator'daki toplantısına gelmeyeceğini bildirdi.

Kolombiya devlet başkanı Uribe, Şili'den sonraki durağı olan Arjantin'de devlet başkanı Christina Fernandez'in Morales kadar net ve kararlı olmasa da ABD emperyalizmi karşıtı tavrına takıldı. Fernandez, bölgedeki çatışmanın seviyesinin düşürülmesi gerektiğini ve Kolombiya'daki üslerin bu amaca hizmet etmekten uzak olduğunu ifade etti. Arjantin devlet başkanından Uribe'nin emperyalist işgale onay alma turuna destek gelmezken, Arjantin halkı da sokaklarda "emperyalist işgal girişimini" ve Uribe'yi protesto etti.

Daha sonraki durak olan Paraguay'da ise devlet başkanı Lugo, Bachelet benzeri kararsız bir tavır sergileyerek diğer ülkelerin güvenliğini tehdit etmediği sürece Kolombiya'nın kendi topraklarını savunmasının kendi egemenliği ve bağımsızlığını ilgilendiren bir mesele olduğunu dile getirdi. Ayrıca Venezüella ve Ekvator ile olan gerilimli durumu düzeltmede kendisinin aracılık yapabileceği önerisinde bulundu. Peru ve Şili'nin ardından Lugo'nun bu net olmayan tutumu, Uribe açısından olumlu bir sonuç niteliği taşıyor. Kıta ülkelerinden Peru'da olduğu gibi somut bir destek olmasa da taraf-sıza yakın bir duruşun varlığı, ABD emperyalizminin Kolombiya üzerinden kıtaya yönelik saldırgan tutumunda elini güçlendirmeye hizmet etmekten başka bir şeye yaramıyor.

Paraguay'daki kısmi memnun edici sonucun ardından, Uruguay devlet başkanı Tabaré Vázquez'in "diğer ülkelerin iç meselelerine karışmama prensibine rağmen Güney Amerika'da yabancı bir askeri gücün varlığına karşı olduğu"na dair cevabı, Uribe'nin ABD emperyalizmi elçiliğine soyunmasının kıtada hiç de sempatiyle karşılanmadığının somut bir göstergesi oldu. Paraguay gibi kıtanın kü-

çük ülkelerinden olan Uruguay'ın bu tavrı, emperyalist işgal karşıtı bloğa zemin kazandırmıştır.

Daha önce kıtadaki ABD askeri gücünün artmasından duyduğu rahatsızlığı belirten Brezilya devlet başkanı Lula da Silva, Uribe'ye Kolombiya'nın ABD ile yaptığı askeri anlaşma kararına saygı duyduklarını, ancak yapılacak askeri operasyonların Kolombiya toprakları ile sınırlı kalmasına dair garanti istediklerini ifade etti. Ancak bu garantinin nasıl olacağı, herhangi bir savaş durumunda kimin bu garantiye uyacağı, cevabı boşlukta kalan sorulardır. Brezilya dışişleri bakanı Celso Amorim ise, Uribe'nin ziyareti öncesinde ABD ile yapılan askeri anlaşmanın ve üslerin gerekçesi olarak gösterilen 'uyuşturucu ve teröre karşı mücadele'nin yeterli bir açıklama olmadığını, her iki ülkeden de gerçek niyetlerini açıklamalarını talep etmişti.

Emperyalist işgal karşıtı bloğun üyeleri olan Ekvator, Venezüella, Nikaragua, Bolivya ve Küba'nın tavırları ise bu yukarıda belirttiğimiz kimi ülkelerin aksine çok nettir. Kolombiya hükümetini iyi tanıyan ve bu bilgileri açıkça ifade etmekten çekinmeyen Venezüella devlet başkanı Chávez ve Ekvator devlet başkanı Rafael Correa, bu saldırılara izin vermeyeceklerini, gerekirse askeri olarak yanıtlayacaklarını ve bu mücadelenin en etkili noktasının ise Latin Amerika halklarının ortak mücadele zemininde buluşması olduğunu vurgulamaktadırlar. Ekvator, topraklarının geçen sene Kolombiya'nın saldırısına uğramasından bu yana bu ülke ile diplomatik ilişkileri kesmişti. Chávez ise, geçtiğimiz haftalarda Kolombiya hükümetinin "Venezüella, FARC a silah temin ediyor" şeklindeki asılsız iddiasından sonra ekonomik ve diplomatik ilişkileri dondurarak büyükelçisini Bogota'dan geri çağırdı. ABD emperyalizminin kıtada bir tür İsrail hâline getirmeye çalıştığı Kolombiya'nın, artan bir şekilde ve ABD'nin ekmeğine yağ sürecek denli saldırganlaşma potansiyelini taşımaktadır.

Geçenlerde Barış İçin Mücadele Eden Kolombiyalılar hareketi ve bu hareketin önderi Senatör Piedad Cordoba ile görüşen Chávez, kardeş toplum Kolombiya ile faşist Kolombiya hükümetini birbirinden ayrı gördüğünü, bu hükümetin Kolombiya halkını temsil etmekten uzak olduğunu belirtti. Kardeş Kolombiya halkının bu gün çok uzakmış gibi görünen barışı elde etmesi için üzerine düşeni ya-

pacağını, Kolombiya'daki ABD üslerine karşı kardeş Kolombiyalılar ile "barış üsleri" oluşturmak için harekete geçeceği sözünü verdi. Asıl gücün halk ve onun temsilcisi sosyal hareketler olduğunu vurgulayan Chávez, Kolombiyalı sosyal hareket Barış İçin Mücadele Eden Kolombiyalılar ile ALBA düzeyinde dayanışma sözü verdi. Chávez'in Kolombiya ile ilişkileri dondurma kararı üzerine iki ülke arasındaki ilişkileri kısmen de olsa toparlamaya gelen eski Kolombiya devlet başkanı Ernesto Samper'in eli boş dönmesine karşılık, Piedad Cordoba'nın Venezüella büyükelçisinin Bogota'ya geri dönmesi isteğine olumlu yanıt veren Chávez, halk hareketlerinin yanında yer alma konusunda ciddi adım atan bir Latin Amerikalı lider oldu. Kolombiya'nın ABD emperyalizmi ile işbirlikçi tutumuna karşı son derece kararlı bir tavır alan Rafael Correa ise, emperyalizm karşıtı bloğun önünü açacak bir lider durumundadır. 9 Ağustos'ta devlet başkanlığını yerli töreni eşliğinde ikinci kez devralan Correa, Latin Amerika devriminin halk hareketlerinin ve mücadelelerinin elinde olduğunu kavrayan bir devlet başkanı olduğunun sinyallerini verdi. Bu tören esnasındaki konuşmasına yerli dilinde başlayan Correa, 10 Ağustos günü yapılan UNASUR dönemsel başkanlığını devralma toplantısında Latin Amerika halklarının emperyalizme karşı birleşmesinden başka alternatifi olmadığının altını çizdi.

ABD emperyalizminin Kolombiya'da sayısını arttırdığı askeri üsler, her iki taraf açısından büyük önem taşıyor. Bu somut adımla tarafların iyice netleştiği bu süreçte Latin Amerika'nın ilerici hükümetleri Venezüella, Ekvator, Bolivya, Nikaragua ve El Salvador, emperyalizme karşı mücadelede toplumsal yapıyı yoksul ve emekçi sınıflar lehine daha radikal bir şekilde değiştirmek alternatifiyle her zamankinden daha fazla yüz yüzeler. Sosyalist toplum projesinde attıkları her adımın bu ülkeleri birbirlerine nasıl yaklaştırdığı ise, bugün çok daha açık gözlenmekte. Öte yandan ABD emperyalizmi ile net bir tavır alma konusunda tereddütlü davranan diğer Latin Amerika ülkeleri için ise ABD'nin her attığı adımda daha da saldırganlaşacağını görecekleri yeni bir sürece girilmektedir. Şili, Paraguay gibi ülkelerin tutarsız tavrı Honduras darbesinden henüz yeterince ders alınmadığını gösteriyor.

Öte yandan Kolombiya'nın nasıl bir kilit noktada durduğu bugün her zamankinden daha açıktır. Kolombiya'da süren sınıf sava-

şımı yoksul ve emekçi halktan yana sonlanmadığı sürece Kolombiya bölge ülkeleri için büyük bir tehlike olmaya devam edecektir. Chávez'in Kolombiya'lı devlet yanlısı RCN televizyonundan bir gazeteci ile yaptığı röportajda, Kolombiya devletini saldırgan olarak gördüğünü belirtip FARC'a dair olan bir soruyu ise onları terörist olarak görmediği şeklinde yanıtlaması ve kardeş toplum Kolombiya'nın barışı elde etmesi için elinden geleni yapacağını ifade etmesi Kolombiya'nın anahtar rolünün anlaşılmaya başlandığını göstermektedir. Kolombiya'nın ABD kuklalığından kurtulmasının orada sürmekte olan mücadelenin başarısınaa bağlı olduğu gerçeği yalnız Kolombiya'nın değil, tüm Latin Amerika kıtasının kaderini belirleyecek denli önem taşımaktadır.

Caracas, 10 Ağustos 2009.

FARC-EP LİDERİ ALFONSO CANO: FARC'A KARŞI SAVAŞ URIBE'YE BÜYÜK GELDİ![1]

Yeni bir seçim kampanyası başlangıcının öngünlerinde ve Venezüella, Ekvator ile dış gerilimin yaşandığı bu günlerde, ortalıkta FARC ile ilgili çok fazla soru dolaşıyor. Önümüzdeki seçimlere müdahale etmeyi deneyecekler mi? Uluslararası ilişkileri zarar gördü mü? Hugo Chávez ve Rafael Correa'ya yardımda bulundular mı ya da onlardan yardım aldılar mı? Manuel Marulanda'nın bir yıldan uzun bir süre önceki ölümünden bu yana, yerine geçen Alfonso Cano Kolombiyalı hiçbir basın kuruluşuna herhangi bir açıklama yapmamıştı, ancak haftalarca süren ısrardan sonra suskunluğunu bozmaya karar verdi ve CAMBIO dergisinin sorularını internet üzerinden yanıtladı.

CAMBIO: Başkan Uribe'nin FARC'ın elindeki esirlerle ilgili Başkan Chávez'in aracılığını iptal etmesinden sonra, FARC, Venezüella Hükümeti'yle ilişkilere devam etti mi?

ALFONSO CANO (AC): Hayır. Bu sürecin aracısı olan Başkan Chávez'in geri çekilmesinden sonra, ilişkilerimiz kesildi, ancak Venezüella hükümetine Bolívarcı hedeflerinden dolayı duyduğumuz takdir aynı şekilde devam etmektedir ve esir değişimi için göstermiş oldukları gayretler için minnettarlığımız daimidir.

C: Uribe hükümetinin FARC'ı uluslararası zeminde izole ettiğini düşünüyor musunuz?

1 Kolombiya'da yayınlanan 'Cambio' dergisindeki ispanyolca orjinalinden Canan Ateş tarafından Türkçeleştirildi. 14 Ağustos 2009...

AC: Caguàn diyalog sürecinde (çev.notu: 1999-2001 yılları arasında ismi geçen bölgede Pastrana hükümeti ile FARC arasındaki geniş çaplı görüşmeler süreci) farklı kıtalardan hükümetler ve organizasyonlarla ilişkilerimizi genişletmiştik. Görüşmelerin kesilmesiyle birlikte, Pastrana hükümeti ve Beyaz Saray, FARC'a karşı diplomatik bir saldırı süreci başlattı, bu da açık bir şekilde uluslararası toplumla kurduğumuz ilişkilerde kimi uyarlamaları zorunlu kıldı. Ancak bütün dünyayla ilişkilerimizi olması gereken hassasiyette devam ettiriyoruz.

C: FARC'ın uluslararası müzakere zeminini kaybettiğine ve bu alanda o kadar güçlü olmadığına dair bir hissiyat var.

AC: Bu alanda ne kadar güçlü olduğumuzu size açıkça belirtemem, çünkü bu öznel bir değerlendirmedir, ancak size, XXI. yüzyılın yeni diplomasi koşullarında dünyanın birçok yerinde çok iyi ilişkiler yürüttüğümüzü söyleyebilirim.

C: Politik stratejiniz içerisinde Venezüella ve Ekvator'un anlamı nedir?

AC: Egemenlik tarzında devasa bir potansiyeli açığa çıkaracak, dünya karşısında bizi olmamız gereken biçimde büyük bir ulus olarak konumlandıracak, Latin Amerika ve Karayiplerin tüm halklarını bütünleştiren Bolívarcı büyük ülke hayali.

C: Reyes'in ölümünün, FARC'ın dış ilişkilerinde ne gibi etkileri oldu?

AC: 'Raúl' FARC-EP'nin uluslararası ilişkiler sorumlusuydu ve tabii ki onun ölümünün bu seviyede önemli etkileri oldu, ancak FARC'ta tüm yönetim işleri ekip içinde analiz edilir, planlanır ve geliştirilir, dolayısıyla ritmi tekrar yakalayabildik. Bugün, dönemin ihtiyaçlarına tam ve dinamik yanıtlar verme görevi komutan 'Ivan Marquez'indir.

C: 'Raúl Reyes'in bilgisayarları'na el koyma, birçok şeyi gözler önüne serdi, gizlilik pratik olarak bozuldu.

AC: Raúl'ün sözde bilgisayarlarıyla sergilenen, Kolombiya ve ABD hükümetlerinin bayağı propagandif manipülasyonundan başka bir şey değildir: bir sis perdesi yaratıp, anketlerde puanları yükseltmek ya da gerekli oldukça komşu ülkelerin başkanlarına dair şüpheli yayınlar yapmak için. Birçok toplumsal şahsiyetin dürüstlü-

ğü taşa tutuldu ve onlarla alay edildi. Bilgisayarlara atfedilenlerin hiçbiri ciddi değildi ve adalete intikal eden çok az bir kısım da temelsiz olduğundan dolayı çöpe atıldı.

C: Bu bilgisayarlarda bulunan Sekretarya üyeleri arasında geçen elektronik mektuplaşmalar, FARC'ın Venezüella'da uyuşturucu ve silah ticareti yaptığını ve yatırımlarının olduğunu gösteriyor.

AC: Ele geçirildiği iddia edilen sözde bilgisayarlar, Bogota ve Washington hükümetlerinin içlerinde olmasını istedikleri bilgileri içeriyor. Bu bilgisayarlardan herhangi bir bahane ya da bir yargılamaya ihtiyaç duyduklarında onların yardımına koşacak bir Alaaddin'in Lambası yaptılar. Bunları, Kolombiya diplomasisinin, Başkanlık tarafından ayarlanan süzgeçten geçirdikten sonra komşu ülkelere karşı saldıran ve birçok olayda olduğu gibi iç politikada da artık kimsenin doğruluğuna dair bir inanç taşımadığı zehirli bilgileri yayan koçbaşlarına dönüştürdüler.

C: FARC üyeleriyle Brezilya devlet başkanı Lula da Silva kabinesinin kimi bakanları arasında haberleşmeler var. Bu hükümet ile ilişki nedir?

AC: Caguàn sürecine uluslararası toplumdan birçok hükümet ve örgütlenme farklı biçimlerde iştirak etmişti. Gerisi sorumsuz spekülasyonlardır.

C: Birkaç gün önce ortaya çıkan videoda 'El Mono Jojoy'un bahsettiği, Rafael Correa'nın kampanyasına FARC'ın yaptığı ekonomik desteğin miktarı gerçekten ne kadardı?

AC: Diğer ülkelerin hükümetlerine ya da örgütlenmelerine bu zamana kadar ne silah ne de para verdik, zaten tedarik ettiklerimiz bizim kendi mücadelemize zar zor yetiyor. Neden birisinin -hatta kendisini kişisel olarak hiç tanımadığımız şu anki Ekvator devlet başkanı Rafael Correa gibi- seçim kampanyasına katkı sunmuş olalım?

C: İsveç'in Venezüella hükümetine sattığı ve sonra Ekim 2008'de Kolombiya ordusunun bir FARC kampında ele geçirdiği bazı roketler FARC'ın eline nasıl geçmişti?

AC: Uribe, aslında uzun süre önce sınırda ordu ile bir çatışma sırasında ele geçirdiğimiz, bilgisi o zamanlar yaygın bir şekilde duyurulan birkaç roketin Venezüella hükümeti tarafından bize verildi-

ğini ima etmek için medyatik bir teröre başvurdu. Dünyanın ne halkları ne de hükümetleri Pentagon'dakilerin ve Narino Saray'ındakilerin düşündüğü kadar aptal değiller. Net bir şekilde yapılan, FARC'a karşı savaşın kendilerine büyük geldiğini kabul ederek Kolombiya egemenliğini Washington'a teslim etmeyi meşrulaştırmak için koşulları oluşturmaktır.

C: 'Manuel Marulanda'nın ölümü FARC için ne anlama geliyor?

AC: Önderimiz ve rehberimizin, temel referans ve özümüzün yokluğu... Ancak aynı zamanda Marquetalia'daki yoldaşları ve Jacobo'yla başladığı gayretin sürekliliğini sağlama konusundaki ısrarcı kararını bize aşılayan ustanın aramızdan ayrılışı. O bize Neruda'nın şiirindeki gibi dünyanın bizimle sona ermediğini öğretti.

C: Ivan Rios'un bir yardımcısı tarafından öldürülüşü? Bu FARC'ta yaşanan bir kriz ve dağılmanın işareti olarak yorumlanmıştı.

AC: Bu korkunç, ancak bu devlet istihbarat servisi tarafından kazanılmış, Ivan gibi yüksek kalitede bir devrimciyi korkakça katledebilecek, daha sonra herkesin bildiği gibi istihbarat servisiyle davranacak hırslı bir çılgının yaptığı tamamen bireysel bir olaydı.

C: FARC'ın ciddi iç problemleri olduğuna dair sonuç çıkarmak için nedenler var: Bazı esirlerin nöbetçilerin yardımıyla kaçması, gerillayı bırakanların sayısının artması, gerilladan kaçanların birliklerin moralinin düşük olduğunu söylemesi...

AC: Moral seviyesi düşük olan bir organizasyon, savaş raporları vasıtasıyla verdiğimiz bu sürekli askeri aktiviteyi yürütme koşullarında olamaz. Hükümet zafer kazanıyor psikolojik havası yaratmaya çalışıyor, ancak bu kadar yalan dönüp dolaşıp kendini vuruyor. Gerilladan ayrılmalar her zaman oldu, sözde ayrılmalar ise köylerde ve cezaevlerinde pislik içinde bulunanları toplayıp, listeleri kabartmak, kamu kaynaklarını kullanmak ve halkı aldatmak için başvurdukları sahtekârlıklardır. Ne ciddi iç problemlerimiz ne de bir kriz mevcut.

KITASAL BOLÍVARCI HAREKETİN KURULUŞ KONGRESİNE ÇAĞRI[1]

Enternasyonal Ayacucho kahramanlık destanında olduğu gibi, Amerika'mızın halkları bir kez daha, bu sefer daha fazla birliği, daha koordineli bir mücadeleyi, dönüştürücü güçlerin daha fazla entegrasyonunu ve bunların hepsini kapsayan ortak bir devrimci stratejiyi yaratmayı zorunlu kılan ikinci bağımsızlıklarına ve sosyal kurtuluşlarına doğru giden süreci başlattılar.

Neo-liberalizme, vahşi yoksullaştırma süreçlerini ve devlet yolsuzluğunu genelleştiren sahte demokrasilere karşı değişim için ilerici bir saldırıya dönüşen büyük özgürleştirici direniş, kıtanın politik haritasında henüz sınırlı, ancak hissedilir değişiklikleri hareketa geçirdi.

Farklı başarılar, derinlikler ve tempoyla birlikte gelişen sola dönüş, günümüz Latin-Karayip bölgesinin kaderine yer bırakmayan gerçekliğidir. Henüz yetersiz olsa da cesaretlendirici bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Bölgemizin çok sayıda ülkesinde halklarımız, tümü yeni-sömürgecilikle uyumlaşmış, tarihimizdeki önderlerin, kahramanların bağımsızlık, adalet ve özgürlük ideallerine ihanetin sorumlusu egemen sınıf ve hükümetlerin sosyal ve ruhsal kamçısı altında daha fazla yaşamamaya karar vererek mücadele için ayağa kalkmıştır.

Özgürlük mücadeleleri zorlu, karışık ve eza verici olagelmiştir, çünkü değişim isteği her zaman onu derinliğine ve gereken yaygınlıkta gerçekleştirebilme olanaklarının üzerinde olmuştur. Yine de hareket, ufuk netliğinden, krizin doğası ve onun etkileri üzerine bilinçten, yeni tehditlerle başa çıkabilecek birleşik ve bunlara karşı

1 Çeviren: Canan Ateş.

bütünlüklü bir hazırlığı olan örgütlü güçlerden yoksundu; özellikle de, ulusal ve kıtasal düzlemde bir birlik ve süreklilik arz eden alternatif öneriler eksikti kıtamızda.

Kıtasal Bolívarcı Koordinasyon (CCB), 6 yıllık varlığı boyunca, bu taleplere yanıt verebilmek için ısrarlı bir çaba harcadı ve bu noktada, sağın ve Washington'daki hamilerinin şiddetli saldırılarına rağmen bölgenin önemli bir bölümüne nüfuz ederek, koordinasyon eksikliğini gidermeye çalıştı, bundan dolayı gururluyuz.

Yine de, sağlanan gelişmeler, sürecin açığa çıkmayan devrimci potansiyelleri nedeniyle ve devrimci mücadelelerin kıtasallaşması ihtiyacının aciliyetinin karakterize ettiği bir durumun güçlü talepleri karşısında etkisiz kalmaktadır. Gerçek şu ki, bu talebe karşılık bulamazsak, kapitalist sistemin güncel küresel krizi ve onun artan içler acısı etkileri altında kıtamız dramatik bir durum alır.

Amerikamız'ın emperyalist merkezlere bağımlı ve onların gayrimeşru çıkarlarına endekslenmiş bir geleceği olamaz. Bizim Bolívarcı-Guevarist özgür Büyük Vatan (tüm Latin Amerika) projemiz, onun ulusal bileşenleri karanlık kapitalist-emperyalist gelecekten tam olarak kopmazlarsa, kendi yollarını bütünlüğün topyekûn bağımsızlığına giden ve derinlikli bir adalete, kendi kaderini tayin etme ve dayanışmaya dayalı, çok-uluslu ve çok-ırklı, Libertador (Kurtarıcı = Simón Bolívar)'un dediği gibi "mümkün olan en yüksek derecede mutluluk, sosyal güvenlik ve politik istikrar"a sahip bir topluma doğru geliştirmezlerse, kaosun ve barbarlığın içinde çöker gider. Kapitalizmin büyük krizleri, halkları daha fazla sömürme ve yoksullaştırmaya neden olan felaketlerin ötesinde, aynı zamanda büyük değişiklikler için büyük imkânlar da sunmaktadır.

Bu noktada, nitelik ve nicelik açısından önemli bir sıçramaya ihtiyaç duyduğumuz için, CCB, Kıtasal Bolívarcı Hareketin Kuruluş Kongresinin aktif örgütleyicisi ve öncüsü bir konuma dönüşmeye karar vermiş; birlik, alternatif bütünleşme ve kıtasal büyük bir organizasyon yaratma sorusuna birlikte yanıt verme, özgül yanlarına saygı duyan ama ortak önerileri paylaşacak ve kıta çapında dönüştürücü eylemi yaratacak devrimci çeşitlilik temelinde bir birliği oluşturabilmek için; bu 6 yıllık mücadele ve inşa sürecinin deneyimlerini, tüm nüfuzunu ve kendisine duyulan sempatiyi değerlendirmeyi, kendi çevresinden öteye solcu devrimci politik, sosyal,

kültürel güçleri, tutarlı tüm anti-emperyalist, anti-kapitalist kesimleri harekete geçirmeyi önüne koymaktadır.

İçinden geçtiğimiz günlerde dünya kapitalist sisteminin tarihinin en derin krizi, kapitalizmin güncel modeli olan neo-liberalizmin bozguna uğramasıyla sonuçlanacak ve yeni tip sosyalizmlere geçişe imkân sağlayacak uygun bir dönemi açma eğilimindedir. Sağcı hükümetler ve onları ayakta tutan kurumlar, çok şiddetli politik ve sosyal sarsıntılara, derin yönetebilme krizlerine gebeler.

Solcu ve ilerici hükümetlerse sahip oldukları kazanım ve mevzileri korumaya, dünyasal krizin etkilerini tersine çevirebilmek için yapısal değişiklikleri derinleştirmeye, ekonomileri, mülkiyetleri, gelirleri ve iktidarları sosyalleştirmeye zorunludurlar; yoksa sağın, oligarşinin ve emperyalizmin faşist saldırıları karşısında bozguna uğrama riski kaçınılmaz olacaktır.

Küba'nın bağımsızlık lideri José Martí'nin dediği gibi halklar yaşam ve ölüm kavşağında bulunmaktadırlar.

Vahşi kapitalizm altında halklarımıza acı çektiren bu dramatik durumun nedenlerini açığa çıkartan, sosyalizmin özgürleştirici önerilerinin ortak öğelerini tanımlayan, herkesin kabul ettiği umut dolu sözleri özgürleştirici eyleme dönüştürme noktasında önemli bir katkı sunmaya yükümlü olacak Kıtasal Bolívarcı Hareketin kurumları ve mekanizmalarıyla birlikte birleştirici örgütsel çizgisini kapsayan bir Manifesto ile kriz içindeki kapitalizme bir alternatif oluşturmaya çalışmak kaçınılmazdır.

Buradan yola çıkarak, önümüzdeki kongrede Büyük Vatan ve Sosyalizm için Bolívarcı Manifestonun içeriğini ve CCB'nin değerli programatik mirasını da temel alarak bu yeni stratejik enternasyonalist birlik zemininin temel kurumları ve çalışma normlarını tartışmayı öneriyoruz. Bunu yenilikçi bir ruh, açık bir mantıkla, yeni zamanların ve dünyamızın, Latin-Karayib bölgesinin karşı karşıya bulunduğu güncel büyük zorlukların bizden talep ettiği tüm devrimci hassasiyetimizi göstererek gerçekleştirmeyi öneriyoruz.

Üstünden atlanmaması gereken önemli bir nokta var: Rosa Luxemburg'un ta geçen yüzyılının başında tanımladığı, kendi varoluşunun öngörebildiğinden daha dramatik bir şekilde tartışmalı hâle geleceği, tarihinde eşsiz bir döneme giriyor insanlık: "Sosyalizm ya da Barbarlık!"

Bir önceki yüzyılda, Bolívar'ın ve Amerika'mızın büyük liderlerinin özgürleştirici kampanyaları ve Karl Marx ve Friedric Engels'in bilimsel nitelik ve insancıl hassasiyetle dolu hayaleti ısrarcı bir şekilde içeri alınma umuduyla bu ezilen kıtanın kapılarını çalıyor.

Söz verilmiş bu topraklarda bunun güncellik ve gelecek bulması için önümüzdeki 7, 8, 9 Aralık 2009 tarihlerinde, Venezüella, Caracas'ta gerçekleşecek Kıtasal Bolívarcı Hareket Kuruluş Kongresine coşku ve bilinç dolu bir şekilde katılmayı kaçınılmaz bir adım olarak görüyoruz.

Hepimiz Bolívar'da buluşuyoruz, Büyük Vatan ve Sosyalizm için

Bolívar Yaşıyor, Kavga Sürüyor!

Sosyalizm, Bağımsızlık, Özgürlük ve XXI. yüzyılın yeni Devrimci Efsanesi için hepinizi kucaklıyoruz

ZAFERE KADAR DAİMA!

Kıtasal Bolívarcı Harekete doğru
Kıtasal Bolívarcı Koordinasyon
Genel Yönetimi ve Kolektif Başkanlığı

Mayıs 2009

LATIN AMERICA:
THE REBELLION WAS ALWAYS THERE!

FRANCISCO JAVIER ANGULO - CANAN ATEŞ -
ALFONSO CANO - TEMEL DEMİRER - GUSTAVO ESTEVA
- NURIA HOMEDES JAMES PETRAS -
SONIA DÁVİLA POBLETE - IGNACIO-RAMONET -
RICK ROZOFF - EMİR SADER - ANTONIO UGALDE

CONTENTS

1-) THE WEAKEST LINK? - EMIR SADER

2-) WHAT SİMÓN BOLÍVAR TELLS- SİBEL ÖZBUDUN

3-) "WE WERE, WE ARE, FOREVER SHALL WE BE!" OR A STORY OF "NON-ANNIHILATION" - SİBEL ÖZBUDUN

4-) LATIN AMERICA: THE POSSIBILITIES AND PROBABILITIES OW WHAT IS GOING ON - TEMEL DEMİRER

5-) YA BASTA! = INSURGENT LATIN AMERICA - TEMEL DEMİRER

6-) LATIN AMERICAN DYNAMIC UNDER CONSTRUCTION: "NEW SOCIAL MOVEMENTS" - SİBEL ÖZBUDUN

7-) THEOLOGY OF LIBERATION AND SOCIAL STRUGGLES IN LATIN AMERICA - TEMEL DEMİRER

8-) NEO-LIBERALISM AND WATER - SONİA DÁVİLA POBLETE

9-) WHY HEALTH REFORMS FAILED IN LATIN AMERICA - NURİA HOMEDES/ ANTONİO UGALDE

10-) FAREWELL TO PEASANTRY OR THE RETURN OF THE PEASANTS? - GUSTAVO ESTEVA and FRIENDS

11-) WHAT'S GOING ON IN OAXACA? - SİBEL ÖZBUDUN

12-) THE MEXICO OF UPHEAVALS - SİBEL ÖZBUDUN/ TEMEL DEMİRER

13-) THE TRAGEDY OF ORTEGA IN SANDINIST NICARAGUA - TEMEL DEMİRER

14-) THE VICTORY OF 'SÍ' IN VENEZUELA – CANAN ATEŞ

15-) BEWARE OF CHE, NOW HE IS EVERYWHERE! - SİBEL ÖZBUDUN

16-) HASTA SIEMPRE COMANDANTE

17-) "EL COMMANDANTE" FIDEL CASTRO - SİBEL ÖZBUDUN/ TEMEL DEMİRER

18-) THE "GREEN ALLIGATOR" OF REVOLUTION: CUBA... - TEMEL DEMİRER

19-) THE ABSCENCE OF CASTRO CANNOT REVERSE THE PROCESS IN CUBA - IGNACIO RAMONET

20-) A STORY OF "REBIRTH": INDIGENOUS PEOPLES OF LATIN AMERICA - SİBEL ÖZBUDUN

21-) LATIN AMERICA: FROM YESTERDAY TO TODAY - TEMEL DEMİRER

22-) US ESCALATES WAR PLANS IN LATIN AMERICA. US MILITARY: AFTER IRAQ, LATIN AMERICA - RICK ROZOFF

23-) HONDURAS SHOWS THAT PROGRESSIST GOVERNMENTS SHOULD ORGANIZE AND ARM POPULAR MILICES - FRANCISCO JAVIER ANGUL

24-) OBAMA'S ROLLBACK STRATEGY. HONDURAS, IRAN, PAKISTAN, AFGHANISTAN (AND THE BOOMERANG EFFECT) - JAMES PETRAS

25-) "AS LONG AS THE USA DOES NOT BREAK ITS RELATIONS AND WITHDRAW ITS SUPPORT, THE PUTSCHIST KILLERS WILL NOT GO AWAY!"- JAMES PETRAS

26-) THE ONLY ALTERNATIVE OF THE LATIN AMERICAN PROGRESSIST GOVERNMENTS IS TO TKE SIDES WITH THEIR PEOPLES – CANAN ATEŞ

27-) THE FUTURE OF COLOMBIA WILL DETERMINE THE FUTURE OF ALL LATIN AMERICA... - CANAN ATEŞ

28-) FARC-EP LEADER ALFONSO CANO: WAR AGAINST FARC HAS OVERSIZED URIBE!

29-) APPEAL TO THE CONSTITUTIONAL CONGRESS OF CONTINENTAL BOLIVARIAN MOVEMENT

ABSTRACT

Latin America is a continuous land of resurrection from the Tierra de la Fuega up to northern Mexico. And that's for that reason that every rebel on earth knows as his/her duty to follow and understand what's going on there...

"There" is the land of Simón Bolívar, and all that he told us.

It is the story of the indigenous peoples who screams, "we were, we are and forever shall we be!".

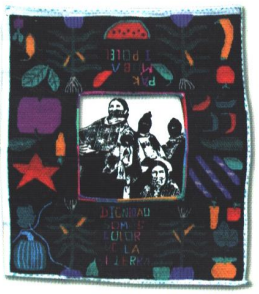
It is the rebellion raising the banner of "Ya Basta!".

In Latin America, which provides humanity with rich experiences, from the liberation theology to peasantry; from the Zapatistas in Chiapas to the barricades of Oaxaca; from the revealing "tragedy" of Ortega in the Sandinist Nicaragua, to the "post-Castro" process in Cuba; from the Venezuela of Chavez, and Bolivia of Morales to the land occupying peasants of Equador; or to the Columbian FARC; a new revival is being lived. Full of new risks, too!

The articles in this book, are a modest attempt to understand them...

Derleyen: Sibel Özbudun

Pangea Kitaplığı

Latin Amerika: İSYAN HEP VARDI!

"Che'yi görüyor musunuz? Che'nin bakışlarıyla anlattığını kavrıyor musunuz? Dünyayı değiştirmeye hazır mısınız?

Tüm bu soru(n)lar yanıtı bekliyor; hem de John Berger'in, "Her şeyi hatırlamamız gereken bu günle, her şeye sahip olduğumuz için her şeyi unutabileceğimiz o gün arasındaki zaman," diye ifade ettiği kapsamda…

Malum ya; "Tarih bize çeşitli biçemlerde gelir, tarihi bilmedikçe günümüzü de anlayamayız," der Theo Angelopoulos…. Tarih geliyor…

Yeniden, yenilenerek Sierra Maestra'dan Dersim'e; Rio de Janerio'nun favelalarından gecekondularımıza; Latin Amerika'nın yerlilerinden Kürtler'e her şeyi yeniden biçimlendirecek tarih geliyor…

Che'nin ayak seslerini duyuyor musunuz? Kapınızı yeniden çalan Deniz'in, Mahir'in, İbo'nun siluetini görüyor musunuz?

Onlar gelen -kaçınılmaz- geleceği işar[illegible]aktaki su yakındaki ateşi söndürmez," diye[illegible]asözünü anımsatıyorlar; bize, size, hepimize…"

25.00₺

ISBN 605889941-9

9 786058 899414

KALDIRAÇ yayınevi